

ROMANUL SECOLULUI

**VIRGINIA
WOOLF**

**noapte
ȘI zi**

UNIVERS

VIRGINIA WOOLF
NIGHT AND DAY
Penguin Books, 1963

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sint rezervate Editurii UNIVERS.

VIRGINIA WOOLF

Traducere de
VERONICA FOCȘENEANU

Prefață de
ȘTEFAN STOENESCU

Noapte și zi

**Editura
UNIVERS**

București • 1987

GLOSĂRI LA UN „EXERCITIU ACADEMIC”
AL VIRGINIEI WOOLF

Audiind primele două simfonii ale lui Beethoven încerci sentimentul reîntîlnirii cu maestrul veacului luminilor, Haydn și Mozart. În același timp însă nu poți să nu surprinzi acele momente de involburare și de densificare a materiei sonore pe care ne-am deprins să le recunoaștem ca fiind marca stilistică inconfundabilă a titanului de la Bonn. În mod similar, citind primele romane ieșite de sub pana Virginiei Woolf (1882—1941), te regăsești în compania clasicilor genului; totodată percepi însă rarefierile ce aveau să dea nota distinctivă etapei experimentale — Doamna Dalloway (1925), Spre far (1927), Valurile (1931) — recunoscută a fi și cea mai semnificativă contribuție a autoarei la tezaurul artei moderniste. Așa cum Debussy s-a desprins de Wagner și de naturismul emfatic al plâsmuirilor sale, distilînd o muzică a diafanelor irizări cromatice, tot astfel Virginia Woolf s-a delimitat critic de naturalismul tern al generației eduardiene (Arnold Bennett, H. G. Wells, John Galsworthy), elaborînd un roman al sensibilității, al trăirilor afective, al poeticității stărilor de spirit.

Romanul Noapte și zi (Night and Day, 1919), cel de al doilea din seria de opt cît a scris autoarea, intră în categoria operelor minore. A-l ignora este fără îndoială păgubitor atît pentru înțelegerea întregului, cît și în sine. Întotdeauna operele de început au un farmec aparte; ele trădează o oarecare timiditate, demonstrînd totodată o mai mare prospețime și spontaneitate. Imperfecțiunile unor atari opere au ceva din freacățul tatonărilor inerente oricărui început de drum. S-ar putea genera o adevărată propedeutică artistică pornind tocmai

de la analiza unor asemenea opere. Și în multe privințe, lecțiile ce se desprind de pe acest teren relativ precar au o valoare practică inestimabilă atât pentru exersarea simțului critic cât și pentru rodajul compozițional-stilistic propriu-zis.

Vom privi așadar romanul *Noapte și zi* dintr-o dublă perspectivă. Pe de o parte îl vom considera a posteriori ca pe un moment crucial în limpezirea viziunii artistice a scriitoarei, încercînd a-i justifica demersul în lumina capodoperelor ce au urmat. Pe de altă, îl vom considera din unghiul simbolisticii fundamentale, al dialecticii dintre umbră și lumină, dintre regimul nocturn și regimul diurn al personalității tinerilor protagoniști, în strădania lor de a se cunoaște și înțelege. Fără îndoială, cele două perspective se presupun întîlnindu-se în chiar punctul lor de origine — personalitatea autoarei, nici ea scutită, la data elaborării romanului în chestiune, de crize și de tribulațiile căutărilor de sine.

Virginia Woolf descinde dintr-o familie cu vechi tradiții intelectuale. Tatăl său, cunoscutul om de literă Leslie Stephen (1832—1904), este autorul între altele al unei lucrări fundamentale privind raționalismul iluminist englez, *English Thought in the Eighteenth Century* (1876—81). Proeminentul romancier victorian George Meredith l-a folosit drept model pentru personajul Vernon Withford din capodopera sa *Egoistul* (1879). Virginia Woolf la rîndu-i avea să-i evoce personalitatea în figura domnului Ramsay din *Spre far*, roman ce întrunește cu asvîr totalitatea sufragiilor drept creația de vîrf a artei sale.

Imediat după moartea lui Sir Leslie, tinerii Stephen — Vanessa, Virginia, Adrian și Thoby — se mută într-o casă din Gordon Square la nr. 46, în plin centru al Londrei, districtul Bloomsbury, unde se află situate Universitatea și British Museum. Așa-numita „Grupare din Bloomsbury” se înfiripă în momentul în care Thoby Stephen le prezintă surorilor sale pe cei hărăziți să le devină soți, respectiv Clive Bell, viitorul critic de artă și Leonard Woolf, viitorul politolog, precum și pe alți

colegi ai săi de la Colegiul Trinity al Universității Cambridge, toți membri ai cercului „Apostolii“, un vechi și reputat club studențesc. Printre ceilalți membri ai grupului s-au numărat John Maynard Keynes, celebrul economist, Lytton Strachey — logodnicul de o zi al Virginiei Stephen, cel ce avea să reformuleze canoanele biografiei ca artă, Roger Fry, teoretician al artelor plastice și promotor al expoziției „postimpresioniste“ din noiembrie 1910 în cadrul căreia publicul londonez a luat contact cu pictura lui Gauguin, Cézanne, Van Gogh și Matisse, marcându-se astfel debutul modernismului ca stare de spirit în Anglia, E. M. Forster, romancier și critic de audiență internațională (avem în vedere romanul Călătorie în India, 1924 și sinteza de teorie literară, Aspecte ale romanului, 1927), Duncan Grant, care, asemenea Vanessei Bell, avea să-și împlinească destinul ca artist plastic, David Garnett, editorul și romancierul de mai târziu, o vreme prieten și susținător al lui D. H. Lawrence, și în fine Desmond MacCarthy, cronicar dramatic și eseist de talent. Lucrarea filosofului George Edward Moore (1873—1958), Principia Ethica (1903) a constituit cartea de căpătii a membrilor grupării, datorită accentului pus pe valori precum amicitia și preocuparea pentru reperele frumosului din natură și artă. Pe lângă desfătarea estetică, însă, filosofia lui Moore cultiva rigoarea intelectuală, reclamând uneori cu pedanterie definirea sensurilor fiecărei aserțiuni. Acestei sterilități intelectualiste nu o dată Virginia Woolf i-a opus lirismul său de tip intuiționist-imaginativ. După cum se știe, G. E. Moore a dat, alături de Bertrand Russell și de Ludwig Wittgenstein, o replică tăioasă idealismului englez, inaugurând școala analitică în filosofia contemporană.

Identitatea Grupării din Bloomsbury s-a conturat deplin în jurul anului 1907, an în care la Paris Brâncuși desăvârșea prima sa mare operă modernistă, Rugăciune, iar Pablo Picasso inaugura era cubismului analitic prin celebra lucrare Domnișoarele din Avignon. Gruparea din Bloomsbury n-a publicat vreun program, nici nu și-a consemnat schimbul liber de idei. A avut totuși, așa cum arăta René Wellek, o contribuție distinctă și nota-

bilă la critica secolului nostru, Virginia Woolf însăși, prin puzderia eseurilor și cronicilor sale, realizând o autentică istorie critică a romanului englez.¹

Ceea ce i s-a reproșat în epocă grupării a fost elitismul său așigat, incapacitatea de a se racorda la problematica stringentă din ajunul primului război mondial. În viziunea lui D. H. Lawrence, de pildă, bloomsburismul era o manifestare simptomatică a spiritului de castă; în stare doar de a genera un verbalism înstipid și confuz. În acest sens trebuie taxată și rețacea prozatoarei Katherine Mansfield care, la apariția romanului *Night and Day*, deplângea „minciuna” lumii ficționale propusă de carte, păienjenisul de conversații rafinate în maniera lui Jane Austen, de parcă sinistrul primului război mondial nu s-ar fi abatut nicicând asupra omenirii.

În ciuda acestor opoziții în epocă, Gruparea din Bloomsbury — aflându-și un corespondent în Montparnasse-ul interbelic parizian sau la noi în spiritul ce a animat cenaclul Sburătorul — a continuat să reprezinte unul din principalii afluente ai modernismului. După moartea lui Lytton Strachey, survenită în 1934, tonusul grupării s-a atenuat continuu până în preajma celui de al doilea război mondial. Și, odată cu disoluția grupării, se apropie de tragicul său sfârșit și existența Virginiei Woolf, asaltată periodic, încă din adolescență, de o gravă descumpănire nervoasă. Însemnările intime ale prozatoarei, date publicității de curînd, ne dezvăluie o copilărie și o adolescență traumatizate ca urmare a comportamentului patologic al fraților săi vitregi, George și Gerald Duckworth. De asemenea, biografiile recente au scos la iveală tensiunile și incompatibilitățile din cadrul marriage-ului Woolf ca și raporturile deloc idilice dintre Virginia și misoginismul funciar al membrilor grupării. Romanul *Noapte și zi* a reprezentat tentativă, încununată de izbîndă, de a ieși dintr-o asemenea criză depresivă. Scrierea lui a constituit pentru scriitoare un soi de pariu făcut cu sine, mijlocul de a verifica capacitatea sa de redresare. Luciditatea romanului, caracterul său ludic și comic, construcția sa riguroasă în simetriile și polaritățile ei

acreditează aspectul deliberat al demonstrației în care s-a angajat autoarea. La fel, sintagma ispititi a interpretă și tenta, stenic-optimistă din finalul cărții (situație cu totul singulară în opera woolfiană) unde îngemănarea umbrelor amurgului prefigurează seninul implinirii viitoare.²

Recursul la biografie însăși poate classifica după cum nici nu poate justifica totul. „Exercițiul academic” spre care s-a lăsat înbiată — după propriile-i mărturisiri — Virginia Woolf, nu s-a vruit atât de ordonat-convențional, atât de disciplinat-tradițional cum ar putea părea la prima vedere. Dezamăgirea încercată de unii critici (E. M. Forster s-a, în spațiul cultural românesc, Mihail Sebastian), a avut, evident, motivații adânci, după cum și recuperările din cregșin woolfiană de dată recentă nu sînt simple alambicări gratuite. Într-adevăr, însuși statutul de a doua carte nu este de învidiat. Rareori un talent original izbutește imediat să repete performanța debutului. Și în cazul de față se produce, la prima vedere, o repliere pe poziții mai sigure, mai bine apărute. Virginia Woolf era, la data compunerii romanului, un scriitor care știa ce face. Apucase să publice zece de recenziile la literatura momentului și elaborase chiar de pe atunci eseuri cu ambiții teoretice, precum *Romanul modern* (1919). Replierea pe poziții tradiționaliste nu poate fi așadar întâmplătoare. Avem într-adevăr credința că Virginia Woolf a urmărit să verifice pe viu, încă o dată, viabilitatea convențiilor narative, încercînd să salveze ce se mai putea eventual salva din repertoriul de procedee ale romanului realist clasic. Așa se face că romanul nostru stă bine înfipt pe picioarele lui și umblă fără poticneli. Joan Bennett, îl caracterizează chiar drept „o carte densă și fascinantă”.³ Dar, așa cum ne-am propus, să aștinăm puțin considerarea romanului ca atare, și să aruncăm o privire asupra ansamblului operei spre a-i surprinde tendința generală, anvergura și telologia.

Romanul englez realist clasic a cunoscut încă de la începuturi, din al cincilea deceniu al secolului al optisprezecelea, o dezvoltare pe două paliere: pe de o parte

romanul panoramic, zugrăvind, nu fără intenții satirice, cu precădere cadrul exterior, social sau, altfel spus, tradiția ce-l are cap de serie pe Henry Fielding, cu al său Tom Jones (1749), iar pe de alta, romanul psihologic, de introspecție și analiză, care și-l revendică drept părinte fondator pe puritanul Samuel Richardson, cu a sa Clarissa (1747—49). O dihotomie de gen, masculin/feminin, pare să se fi instituit de la bun început. Intretăierile celor două tradiții, momentele de integrare și sinteză au loc la intervale mari prin opera lui Jane Austen sau în romanele de maturitate ale lui George Eliot, după cum a demonstrat într-o magistrală abordare structuralistă Robert Scholes.⁴ Virginia Woolf aparține aproape exclusiv ramurii richardsoniene a romanului englez, cu toate că în Noapte și zi, după cum vom vedea, încearcă o reluare răsturnată a datelor și procedeele romanului în formula lui Fielding. În această ordine de idei, este deosebit de revelatorie disocierea operată de Virginia Woolf însăși cu privire la cei doi poli în jurul cărora se organizează proza engleză: pe de o parte modalitatea lui Daniel Defoe (autor literalmente venerat de scriitoare) a cărei perspectivă asupra realității este reprezentațională și predominant virilă, iar pe de alta, modalitatea non-reprezentațională, predominant feminină practică de Emily Brontë. Distribuția acestor tipuri de abordare în opera woolfiană se face în părți aproape egale, dat fiind caracterul bipolar al sensibilității oricărui mare artist. Astfel, Nancy Topping Bazin conchide în studiul său consacrat viziunii androgine la Virginia Woolf că Noapte și zi întruchipează în gradul cel mai înalt perspectiva viril-reprezentațională în tradiția lui Defoe.⁵ Abia romanele cuasirealiste din ultima perioadă a creației (Anii și Între acte) vor mai recurge la acest tip de abordare. Celelalte romane, simbolist-experimentale, se revendică ferm de la formula modernistă, care s-a cristalizat treptat ca o consecință firească a demersului jamesian.

Începînd cu Henry James (care asimilase aportul „continentalilor” Flaubert și Turgheniev la arta romanu-

lui) asistăm la devenirea într-*o* artă a romanului de expresie engleză. Raportarea la realitatea exterioară părăsește, făcând loc coerenței interne. Apoi, influența unor filosofi precum William James și Henri Bergson determină un mod nou de a percepe continuumul spațio-temporal. Modernismul, de fapt, debutează odată cu deplasarea interesului aproape exclusiv asupra dinamicii proceselor mentale. S-a spus, și pe bună dreptate, că așa numita tehnică a „fluxului conștiinței” (stream-of-consciousness technique) constituie modalitatea proprie secolului al douăzecilea de a îngloba obiectul în subiect, ceea ce revine la a rezolva impasul resimțit de romantici în fața „lucrului în sine” kantian. Refuzul acestuia de a se livra, îndrăgirea cu care se opune asaltului cognitiv al eului reduce, la zero șansa abolirii tensiunii dintre subiect și obiect. În mod similar, tehnica simbolului — definită de Mircea Eliade ca o „modalitate cognitivă autonomă”, realizată prin intervenția intuiției — integrează, acum, în modernism, conștiința cu subconștiința, mai degrabă decât cu obiectul natural ca la romantici.⁶ Aceste mutații în câmpul percepției au generat un tip nou de realism, care renunță la iluzionarea cititorului în favoarea unei dinamizări a înclinațiilor reconstitutive ale acestuia, invitându-l la o conlucrare cu autogrul. Literatura lui Proust, Joyce și Woolf se revendică total de la această reorientare.

Specificitatea modernismului woolfian rezidă în demersul fenomenologic la care aderă tot mai tranșant autoarea Valurilor, anticipând direcția și concluziile cercetărilor lui Maurice Merleau-Ponty. Opțiunea reiese pregnant din însuși refuzul net de a contura o tramă romanelor sale, considerând că prin aceasta perturbă avalanșa coincidențelor din realitate, caracterul lor fortuit, haotic, firescul a ceea ce ploi de atomi și secunde ce bombardează placa foto-sensibilă a conștiinței. Intriga într-un roman ar ucide viața ce trebuie lăsată să pulseze liberă, în voie, fără amestecuri logico-cauzale. Virginia Woolf nu înțelege să-și construiască personajele. Mai curând pare dispusă să le sape terenul de sub picioare.

Ideea de personalitate stabilă, configurată cu migală, îi repugnă, așa cum îi repugnă și lui D. H. Lawrence, autorul tezei stărilor alotropice ale sinelui. Conștiința este pentru Virginia Woolf un conglomerat de stări; un palimpsest de tente sufletești translucide, pastelate, supuse neprevăzutului asociativ-imaginativ. Zumzetul vieții însoțește pretutindeni conștiința, ca un nimb luminiscent, ca un înveliș transparent, după cum se exprimă autoarea însăși. Apoi, se cuvine a remarca tendința de a substitui realității brute, exterioare, viața fanteziei. Reformulind celebrul dicton stendhalian, Geoffrey H. Hartman observă că în romanele Virginiei Woolf oglinda este plimbată pe dinaintea imaginației.⁷ De aici nu e decît un pas pînă la verdictul potrivit căruia viața romanelor experimentale woolfiene se restringe la perimetrul paginii, mai precis la tonusul generat de alăturarea cuvintelor. Malcolm Bradbury remarcă în această ordine de idei că, spre deosebire de James Joyce, la care tehnica fluxului conștiinței are drept finalitate ultimă delimitarea identității personajelor și inteligibilitatea sensului în care acționează — o coerență de tip logic-tradițional la urma urmelor —, în cazul Virginiei Woolf obiectivarea nu se produce; dimpotrivă, toate datele se resorb la nivelul conștiinței auctoriale care reușește să învâluie ca într-o plasmă toate personajele, colorîndu-le în tenta momentului, împărtășindu-le din aura de poezie și de viziune extatică.⁸ Liricizarea tinde astfel să oblitereze succesiunile cauzale, fapt ce suprimă logica raporturilor înlocuind-o cu o logică a metaforei. Omnisciența naratorului, așa cum a arătat J. Hillis Miller, este recuperată și repotențată (lucrul este valabil mai ales pentru ultimul roman *Între acte*, 1941).⁹ Mîntea naratorului omniscient se exprimă în primul rînd pe sine, ea pre-existînd formulărilor sale. Hillis Miller vede aici dovada subiectivității de tip feminin a Virginiei Woolf. În opinia criticului deconstrucționist american, în aceasta rezidă de fapt justificarea de căpătîi a formulei romanești woolfiene. Miller pare dispus să racordeze acest experiment la exemplul paradigmatic furnizat de Laurence

Stérne, cere, în *Tristram Shandy* (1759—67), operează tot la nivelul raporturilor intersubiective. De unde și tendința de a imprima romanelor o formă abstractă, arhitectural-muzicală, incluzînd, firește, distorsiunile subiective de rigoare, sau ceea ce Wolfgang Iser ar desemna prin „refracție”.¹⁰

În concluzie, distilatul cel mai pur al artei woolfiene, așa cum observa Hartman, are o fictivitate de tip funcționalmente afirmativ. Ceea ce se afirmă este viața însăși și necesitatea de a o salvagarda și ocroti. Esteticul și raționalul se opun net în această privință, intruchipînd cele două antinomii fundamentale: sensibilitatea catalizatoare feminină și raționalitatea masculină, pozitiv-autoditatoră și agresiv reductivă (Dna. și Dl. Ramsay din romanul *Spre far* ipostaziază pregnant această polaritate). Rarefieri maximă, diafonizarea în sens paterian, sau în sensul muzicii lui Debussy se realizează în *Valurile*, care, din punct de vedere formal, reprezintă culmea cea mai înaltă a polifonismului woolfian. Aici urzeala romanului se confundă cu însăși partitura vocilor. O alcotcuprinzătoare compasiune, o căldă umanitate — emanînd din tiziunea auctorială — asigură acea levitație de corp astral pe care o manifestă participanții la simpozion.

Romanele Virginiei Woolf, așa cum demonstrează A. D. Moody într-o excepțională micromonografie, tind să se constituie într-o serie în care fiecare carte o prefigurează pe următoarea și totodată aduce în raport cu precedentă un plus de concentrare și de siguranță în manevrarea procedeelor.¹¹ În evaluarea acestui remarcabil exeget al modernismului, atît *Valurile* cît și *Între acte* reprezintă adevăratele culmi ale artei woolfiene. F. R. Leavis, pe de altă parte, desemnează *Spre far* ca fiind cea mai temeinic articulată structură romanească a autoarei (este, în trecut fie spus, și părerea lui Mihail Sebastian), iar E. M. Forster — într-un fel cel mai simpatetic și mai avizat critic de întîmpinare de care s-a bucurat opera Virginiei Woolf — descoperă toate atribuțiile capodoperei în *Doamna Dalloway*. După Jane Marcus, o redutabilă exegetă din ultimul val, *Spre far*, *Valurile*

și între acte formează seria „romanelor tragic-vizionare”.¹² De o receptare ceva mai anemică a avut parte Camera lui Iacob (1922), prima carte într-o manieră mai pronunțat experimentală, căreia însă Arnold Bennett i-a negat capacitatea de a propulsa caractere viabile. Această rezervă a declanșat memorabilul răspuns prin eseu Dl. Bennett și Dna Brown (1924) una dintre cele mai răspicat programatice luări de poziție în istoria modernismului britanic. Cît privește biografia fantastică Orlando (1928), aceasta n-a găsit ecou la un critic „incoruptibil” precum Leavis.

Privind întregul arc al devenirii scriitoarei, atît Hartman cît și Moody disting trei faze bine conturate în alegerea metodei compoziționale : o perioadă realistă, a începuturilor, în care ar intra Călătoria (The Voyage Out, 1915 — debutul de excepție după cum l-a cotate Forster), Noapte și zi, și Camera lui Iacob, acesta din urmă în ciuda procentului ridicat de tehnici novatoare ; o perioadă experimentală — modernistă prin excelență — în care se cuprind cele trei romane din tradiția Bergson-Proust, amintite în deschiderea eseului de față, la care se adaugă și acca biografie sui generis, Orlando — atît de caracteristică propensiunilor autoarei ; și, în fine, o ultimă perioadă, „expresionistă”, în care se includ Anii (The Years, 1937) și între acte (Between the Acts, apărut postum, în 1941 — roman ce a înregistrat un mare succes de public în Franța anului 1986). În această ultimă etapă, Virginia Woolf revine la o seamă de repere tradiționale în tehnica romanului, cum ar fi intriga, ale cărei articulații sînt însă realizate prin continuități de tip expresionist.

În cele ce urmează, vom zăbovi asupra romanului Noapte și zi redat cu sensibilitate și acribie de Veronica Focșeneanu, care astfel se alătură acelor devotați interpreți ai literaturii woolfiene, transpunători de prestigiu precum Frida Papadache și Petru Creția. Versiunea Focșeneanu readuce romanul Noapte și zi în atenția publicului românesc, public ce acum o jumătate de veac lua pentru prima oară contact cu un roman de Virginia Woolf prin intermediul unei izbutite tălmăciri datorate

lui George Sbârcea și apărută la Editura Socce (I.a.) sub titlul captivant-romantic dar excesiv de temerar, Din beznă spre soare. Cele două versiuni, pe lângă decalajele impuse de evoluția limbii române în acest răstimp, evită interferențele sau suprapunerile chiar și în cele mai banale dintre situații, demonstrând implicit evasi-autonomia traducerii ca artă interpretativă față de textul original, și totodată multiplele alternative în descifrarea intenționalității și reîntruchipării mesajului auctorial. Deși o analiză comparativă Sbârcea/Focșeneanu ar învedera probabil polaritatea romantic/clasic, să nu pierdem din vedere că însuși sensul receptării critice — un barometru creditabil al evoluției gustului și sensibilității — indică o deplasare dinspre acuza de sentimentalism înspre validarea sub semnul clasicizant al scenariilor ironic-melancolice. Instinctiv, cei doi transpunători s-au atașat intuițiilor și așteptărilor fiecăreia din epoci. Oricum, comparații de mîine vor afla în opera de pionerat a lui George Sbârcea și în cea de fidelă reconstituire a Veronicăi Focșeneanu esantioane de artă autentică susceptibile a fi supuse unei confruntări comparatiste echilibrate la, practic, toate nivelurile implicate în actul transpunerii.

Dar să descindem în arena lecturilor critice propriuzise unde vom zăbovi mai întii asupra uneia din piesele cheie ale dosarului, și anume asupra verdictului conținut în esul lui E. M. Forster, Romanele de început ale Virginiei Woolf :

„Este romanul cel mai amplu pe care l-a scris și, în opinia mea, și cel mai puțin reușit. Foarte lung, foarte alent lucrat, se coboară pînă la multe din procedeele pe care ea cu atîta voinție le ia în deridere în esul Dl. Bennett și Dna. Brown. Cele două personaje principale sînt dotate cu locuințe și cu rude, fapt ce le atestază corporalitatea ; sînt bine înșurubate în cartiere precum Chelsea și Highgate, după caz, și de la aceste baze fac deplasări spre a se întîlni în încăperi sau pe străzile unei metropole cu topografie minuțios indicată. După o serie de neînțelegeri se căsătoresc așteptîndu-l o căsnicie fericită. Avînd în vedere ce i-a precedat și ce avea să-l urmeze, Noapte și zi îmi pare a fi un exercițiu deliberat clasicizant. Conține tot ceea ce a caracte-

lizat în bine sau în rău proza romanică engleză în ultimii o sută cincizeci de ani: încredere în relațiile personale, recursul la scene umoristice secundare, accentul pe diferențierile sociale ne semnificative. Chiar și stilul a fost normalizat, și deși magistria este modernă, forma rezultantă este tot atât de tradițională pe cât este *Emma* lui Jane Austen. Fărăndoială, scriitoarea se folosește de unele care nu-i aparțin. Oricum, ea niciodată nu s-a mai atins de ele".¹²

Am citat această reacție întrucît provine de la un comentator de excepție în care autoarea avea imensă încredere și întrucît conține o apreciazabilă încărcătură de adevăr dimpreună cu cel mai succint cu putință rezumat al acțiunii. Eseul lui Forster a apărut în 1925 și a fost adunat în volum unsprezece ani mai tîrziu.

Evoluția ulterioară a romancierii a confirmat doar parțial verdictele critice avansate. Și totuși, o coroborare neașteptată o primește Forster din partea unui om de litere român, posesor al unei întinse culturi literare, mai ales franceze, dar și al unei uluitoare acuități a percepției spațiului cultural de dincolo de Canalul Mîneei. Asemeni prietenului și colegului său de generație Mircea Eliade, Mihail Sebastian va recepta de timpuriu modernismul englez, așezîndu-l cu un deosebit discernămint atît în contextul tradiției autohtone, cît și în context european. Atît Joyce cît și Virginia Woolf atrag luarea aminte tinărului cronicar literar care încă pe la finele anilor douăzeci publica în ziarele și revistele românești aprecieri critice avizate asupra acestor principali reprezentanți ai modernismului în romanul englez. Un prim articol intitulat simplu Virginia Woolf („Curăntul“, 18 iulie 1930), scris la nici 22 de ani, recepta tocmai Călătoria spre far, fapt ce îl situa de la bun început în chiar miezul incandescent al operei woolfiene. Cu atît mai mare îi va fi dezamăgirea reîntîlnirii în 1935 cu romanul debutului, cum credea el că este Noapte și zi. Eseul Notă la un roman englez¹³ prilejuiește autorului său o nesperată ocazie de a specula în sens comparatist carențele unei opere minore spre a așeza față în față tradiția anglo-saxonă în

roman și tradiția galică, revelându-le specificitățile, complexitățile și contradicțiile, delimitându-le teritoriul și trasindu-le limitele. Un veritabil tur de forță, demonstrând o rară putere de sinteză și de disociere izvorită din lecturi temeinice, decantate în timp și ordonate sistematic dintr-o vocație critică devoratoare ce a premers și a subîntins întreaga sa activitate de romancier și dramaturg. ¹⁷

Din lipsă de spațiu vom ilustra prin câteva succinte extrase îndemnând cititorul să caute escul spre a putea beneficia integral de fascinanta derulare a intuițiilor și de eleganta dialectică a demonstrației. Sebastian începe ex abrupto :

„Eram într-o mică barcă ce ne ducea spre vapor, seara. Soarele apusese, luna se ridica. Pe valuri, erau adorabile reflexe argintii. Era viața, era moartea. Marea imensă ne înconjură.

Cine știe unde mergeam și de ce; nu știa nimeni nimic, decât că iubirea este credința noastră... iubirea..

Transcriu aceste rânduri oarecum, la întâmplare, dintr-un roman de Virginia Woolf, recent citit, (*Night and Day*, traducere franceză la «Editions du Siècle»). Imaginați-vă un asemenea pasaj într-un roman românesc și gândiți-vă dacă ar fi suportabil. Vi s-ar părea naiv, declamator, fals «poetic» în sensul cel mai rușinos al vorbei. Dela Vlahuță, cred că nimeni nu mai scrie la noi astfel. Platitudinea, în literatura românească modernă, joacă mai mult pe cartea cinismului, decât pe a sentimentului. Care din romancierii noștri ar subscrive fraza de mai sus a Virginiei Woolf ? Poate nici unul. Ar risca să treacă drept sentimental, ceea ce, se știe, este un păcat de moarte.

După această sublimă punere la punct, întâlnim spre înima eseului următoarea recunoaștere revelatoare :

„Este astăzi o idee curentă că inteligența e un rău instrument pentru romani. (Cazul Gide, romancier ratat de prea multă inteligență, a fost exploatat de toți criticii). Această explicație e seducătoare ca orice paradox, dar nu e cu totul lipsită de adevăr. În orice caz, în romanul francez inteligența, sau mai bine spus simțul critic, a făcut serioase ravagii. El este factorul ponderator al acestui roman, dar probabil, în același timp, și cauza sa de sterilitate.

Nu cred că se poate face un mare roman, cuprinzător de viață, de mari pasiuni și de mari catastrofe, fără curajul de a merge puțin orbește în inima vieții, din instinct, fără ezitări, fără rezerve, cu prețul ridicolului, al gafei sau al prostului gust, dar nu cu senzația de a trăi nemijlocit între oamenii pe care îi crezi. Acest curaj explică resursele romanului rus și în bună parte, pe cele ale romanului englez. E un curaj pe care literatura franțuzească l-a avut foarte rar — poate niciodată“.

După acest verdict însă, Sebastian se simte dator să dea o explicație de ordin personal :

„S-ar părea că denigrez această artă a romanului francez. E nevoie să spun cât îmi e de scumpă ? Romancier și moralist sînt două calități contrarii, incompatibile în ultimă esență. Romancierul se îndreaptă către oameni, moralistul către idei. Totuși alaiul lor în literatura franceză a dat opere de o adîncime, de o grație și de o demnitate, care răscumpără în alt sens tot ce simțul critic e obligat prin firea lui, să anuleze în arta romanului.

Englezii, a căror naivitate este inalterabilă, au păstrat însă romanul departe de orice avarii posibile. Ingenuitatea lor îi predetermină acestui gen literar“.

Focalizîndu-și fascicoul luminilor critice iarăși asupra romanului Noapte și zi, Sebastian face următoarea observație de mare interes :

„Este în romanul Virginiei Woolf, dela care am pornit, o expresie ce mi se pare caracteristică pentru romanul britanic în genere: *a fi lacom de tragedie*. E o aptitudine de a lua mereu viața în serios, de a trăi fiecare clipă cu o gravitate aproape egală, de a crede în semnificația ultimului gest, a celui mai mărunț fapt. E un fel de onestitate ternă în fața existenței, un refuz permanent de a glumi cu ea, un sentiment de solemnitate a faptului de a trăi“.

Exemplaritatea acestor pasaje nu mai trebuie demonstrată. Fiecare aserțiune are o acoperire teoretică și a dobîndit și una de ordin istoric, prin studiile și exegezele ce s-au acumulat cu trecerea anilor.

Ne putem acum întoarce la câteva aspecte particulare ale romanului nostru, îmbogățiți de relevanța disocierilor eseistului român. Rostul criticii este de a prospecta și până la un punct de a explora. Pe urmele evaluărilor și judecăților ei, exegeza deschide adevărate șantiere menite exploatărilor intensive. Exegeza va reuși să recupereze uneori chiar și operele rebutate de critică. Exhaustivitatea analizelor și abordărilor descoperă în cele din urmă traseele secrete între reperele de interes, dovedind coerența și denișind nuanțele complementare ale textului. Opera „nedreptățită” este astfel redescoperită, recuperată și repusă în drepturi.

Tema iubirii, cum remarca Joan Bennett, predomină dintru început. Cinci îndrăgostiți împart între ei mai toate evenimentele tramei : Katharine Hilbery — modelată chipurile după Vanessa, William Rodney — o interpretare a datelor personale ale lui Lytton Strachey, Ralph Denham — schițat cu Leonard Woolf în minte, Mary Datchet — femeia devotată idealurilor moderne : socialism, pacifism, feminism, tot atâtea țeluri ce au animat-o și pe Virginia Woolf, și, în fine, Cassandra Otway — fătura naturală, necontaminată, ascultînd de chemarea instinctului. Atît Mary cît și Cassandra ne dezvăluie fațete contradictorii, impulsuri autentice resimțite de autoare însăși. Sinteza dureroasă, mereu aminată, a acestor tendințe, armonizarea și depășirea lor se realizează în personalitatea enigmatică a Katharinei, de fapt alter-ego-ul scriitoarei. Romanul aparține acestor personaje în sensul că acțiunea tinde să elucideze complicațiile ce se dezvoltă în raporturile dintre ele. La întrebarea clasică : „Ce se întîmplă mai departe ?” — observă Joan Bennett — se adaugă pe nesimțite întrebarea care va ocupa prim planul romanelor de mai târziu, și anume : „Ce este ?” — Ce este iubirea ? —, întrebare ce și-o pun cele cinci temperamente cînd realizează ce li se întîmplă. Căci într-adevăr, nici Mary, nici Ralph, nici Katharine sau William nu înțeleg ce se petrece de fapt în sufletul lor, ce vor ei în fond și nici măcar ce-și doresc sau speră. Starea de confuzie este generată de ineditul experienței, de dificultatea ale-

gerii, de incapacitatea de a comunica, de interogațiile generației vîrstnice, în fine, de însăși noua mentalitate care pune stăpînire pe comportamentul tinerilor, structurîndu-le sentimentele. Este și motivul pentru care cititorul se potrivește emîtînd mereu pronosticuri, fără însă a se putea implica sau identifica cu unul sau altul dintre protagoniști. Cititorul rămîne un spectator fără prea mari complicații pînă spre mijlocul cărții.

În a doua jumătate a romanului ritmul se accelerează, apfurările se fac, se desfac și se refac oferînd senzația unui dans într-o sală cîptușită cu oglinzi. Lumea ficțională capătă inflexiuni pastoral-idilice și ludic-comice ca în A douăsprezecea noapte de Shakespeare sau ca în Flautul fermecat de Mozart, sau, cum am mai menționat, ca într-un Tom Jones răsturnat și deconvenționalizat. Dialogurile — o trăsătură bloomsburiană — amintesc deopătrîv de scenele din romanele lui Jane Austen sau ale lui Henry James. Vivacitatea și ingeniozitatea desfășurărilor trîdează o implicare fierbîntă a autoarei, așa cum rezultă și din consemnarea din Jurnal, pîrtind data de Joi, 27 martie 1919 :

„Cred că niciodată scrisul nu mi-a produs atîta plăcere ca atunci cînd am scris ultima parte a romanului *Noapte și zi*... Iar dacă propria-ți dezinvoltură și interes prevestesc ceva bun, sper ca măcar unii vor afla o plăcere citindu-l”.

Și anticipînd parcă reflecțiile lui Mihail Sebastian, Virginia Woolf continuă :

„Presupun că m-am expus acuzației de a-mi fi pierdut timpul cu emoții care nu au nici o însemnătate... Și totuși nu mă pot împiedica să gîndesc că literatura engleză fiind așa cum este, ca originalitate și sinceritate mă compar destul de bine cu cei mai mulți moderni. Leonard consideră filosofia romanului foarte melancolică... Totuși, dacă vrei să te ocupi de oameni pe o seară largă și să spui ceea ce crezi, cum poți evita melancolia? Nu sînt de acord că aș fi lipsită de speranță, dar spectacolul este extrem de eludat și, deoarece răspunsurile obișnuite nu mai solu-

fac, trebuie să cauți un răspuns nou, iar procesul renunțării la cele vechi, când nu ești de loc sigur ce să pui în locul lor, este trist".¹⁶

Răspunsurile noi priveau noile relații între sexe statornicite la începutul secolului al douăzecilea pe fundalul emancipării social-politice și cultural-economice a femeii. Noapte și zi este la nivelul explicit al mesajului o carte feministă avînd-o pe Mary Datchet ca o posibilă eroină a timpurilor moderne, capabilă de abnegație pentru binele colectiv. Și deși ea este prima persoană care are revelația propriului destin, nici ea nu este scutită de neliniști și îndoieli. Tensiunea generată de însingurare și incomunicabilitate este un factor comun tuturor personajelor. Astfel, potrivit lui Jean Guignot „însuși ritmul vieții lor interioare oscilează neîncetat dinspre comuniune înspre solitudine. Dificultatea de a comunica cu semenii reprezintă tema umbrei în roman care alternează neconținut cu tema luminii” — sau în termenii comparatismului literar: „Pe de o parte — o anume structură shakespearcană; pe de alta — o anume calitate proustiană. Noapte și zi are o deschidere spre Swann și alta spre *Germantes*: ciieul și Tamisa, calea realului și calea visării”.¹⁷

Dihotomia văzută puțin altfel dramatizează, în opinia lui Daniel Albright, „sforțarea de a realiza coalescența între imaginea ideală despre ființa iubită și realitatea omenească cu toate scăderile și neajunsurile ei. ... Împăcarea reală între estetic și fizic nu poate ținti decît înspre realul palpabil — acea îndelung promisă întrepătrundere între două nimburi: comuniunea trupească”.¹⁸ Roger Poole — autorul unei bulversante lucrări despre Virginia Woolf — nu subscrie unei atari soluții vitaliste. Dimpotrivă, morbul civilizației industriale și-a pus pecetea determinînd insurmontabile blocaje. Întreaga experiență de viață a autoarei în relațiile sale cu sexul opus pledează pentru o astfel de lectură. Tema centrală ar fi deci „problema afectivității ca atare — adică a modului în care te poți raporta cît de cît față de o altă persoană”.¹⁹ Tentativele stîngace ale Katharinei de a statornici raporturi viabile cu William iar mai apoi cu Ralph, susține Poole,

erocă nu numai episodul frustrant al esmeriei logodne cu Lytton Strachey ci și legătura lipsită, pare-se, de componenta atracției fizice dintre Virginia Stephen și Leonard Woolf. În această lumină, Noapte și zi ar reprezenta doar preludiul la scepticismul bloomsburian din romanele de mai târziu.

Impasul dintre structurile psiho-mentale feminine și masculine este practic de nedepășit în societatea modernă. Conflictul acesta aparent ireductibil nu se mărginește la relativa lipsă de experiență a generației tinerilor. Ne-o demonstrează cât se poate de clar dramaturgul american Edward Albee în piesa sa cu titlu simbolic Cui îi este frică de Virginia Woolf ? (1962).

La nivelul ficțiunilor artei o soluție imaginativă devine mai ales un imperativ retoric. Realismul se repliază făcând loc unei oaze a iubirii altruiste și a simpatiei dezinteresate, idilei și feticului — cum ar spune Mihai Sebastian. Doar aparent, prin multitudinea detaliilor, Noapte și zi ni se înfățișează ca un roman social ; în structura sa de profunzime, însă, ni se revelează drept un roman psihologic. Așa se și explică prezența naturilor magice — zinele blinde precum doamna Hilbery care, inspirată de pelerinajul la mormântul lui Shakespeare și în ciuda aparențelor care o recomandau a fi total inaptă să răspundă solicitărilor cotidiene, se dovedește a fi capabilă să panseze rănile celorlalți, să le asculte păsurile și fără aroganța raționamentelor infailibile, să restabilească armonia peste capul codurilor patriarhale. Poole se întâlnește aici cu Miller și cu Sebastian : ține de structura sufletească feminină să înțeleagă înainte de a argumenta, să cunoască înainte de a articula în cuvinte, să venereze actul trăirii în loc de a-l minimaliza.

Dar acestea sînt înseși valorile promovate în comedile lui Shakespeare : încrederea în frumusețea vieții, în adevărul iubirii, în binele izvorit din a-tot-învăluitoarea armonie. După cum tot în romanul acesta cu tramă labirintică sînt exploatate multe din procedeele comediei elizabetane : deghizarea, identificarea eronată, coincidențele, deznodămîntul fericit realizat în ultimul moment.

Josephine O'Brian Schaefer întreprinde un studiu comparatist între Noapte și zi și A douăsprezecea noapte²⁰ evidențiind paralelismele situațional-funcționale între Orsino și Olivia pe de o parte, și William și Ralph pe de alta : toți patru încep prin a face declarații de amor unor persoane cu care nu au cum să se căsătorească pînă la urmă. Nefericitul Rodney face curte Cassandrei la adăpostul logodnei sale cu Katharine într-un mod care amintește de strădaniile Oliviei de a se apropia de Viola cînd în fapt ea vine ca emisar al lui Orsino. Numai că spre deosebire de subtextul amar shakespearian, în romanul Virginiei Woolf persistă un iz de pastişă care distonează subtil și modern.

Paralela cu Shakespeare nu e doar un „exercițiu academic”. După cum nu e doar un caz de intertextualitate. S-a afirmat că Noapte și zi ar fi o rescriere a romanului de debut Călătoria. Studii recente, mai toate datorate unor cercetătoare din ultimul val, mai toate scrise de pe poziții afișat feministe (fapt ce n-ar putea decît să o încînte pe creatoarea lui Mary Datchet), demonstrează convingător condiția de pluri-meta-text a romanului nostru. În afară de Shakespeare — Fielding, Dostoievski, Pope și Mozart sînt fanioane împlîntate în text, menite să semnalizeze o pîrtie obligatoriu de urmat, chiar dacă nebănuită. „Curajul de a merge puțin orbește în inima vieții” se dovedește a fi un program judicios. Marcajele culturale jalonează textul discret și aluziv : romanul lui Fielding oferit în lectură de Katharine părinților săi ca alternativă la literatura de ultimă oră (Fortescue = Forster ? !), partitura lui Don Giovanni ce zăbovește pe glaful pianului lui William Rodney în prima jumătate a romanului spre a fi înlocuită în a doua parte cu cea a Flautului fermecat, muzica aceluiași Mozart ce răsună mereu sub degetele Cassandrei, recomandarea de a-l prefera pe Pope lui Dostoievski venită de la William, conferința susținută de acesta asupra metaforei în poezia elizabetană, însuși numele său care prin silabele inițiale — will și rod — trimite pieziș spre „bădăranul Will”, cum ar zice V. Voiculescu, cu o ironie resemnată, recrutată parcă din feeric-melancolică atmosferă a Furtunii (și fiindcă veni vorba,

numele autoarei înseși e un paradoxol oximoronic, amestec de inocență — Virginia — și silnicie — Woolf); apoi toate proiectele auctoriale în care abundă paginile romanului — toți protagoniștii au în proiect pamflete, biografii, poeme dramatice, monografii. Parcă auzim zumbetul conversațiilor bloomsturiene din care se detașează inteligența atentă, sensibilă și binevoitoare față de cititor a Virginiei Woolf, chiar dacă, cum susține Nancy Bazin, „din punct de vedere tehnic, autoarea n-a reușit să arunce o punte peste golul ce separă noaptea (viața interioară a personajelor sale) de zi (viața exterioară în familie și la cearșuri) și mai mult încă, n-a rezolvat într-un mod mulțumitor nici tensiunea dintre subiectul modern (ce aruncă mănusa concepției tradiționale privitor la raporturile dintre bărbați și femei) și tipul elizabetan de intrigă”.²¹

Nouă ni se pare că autoarea a fost conștientă de discrepante și că a încercat să le înlăture. În opinia noastră intriga de tip elizabetan se armonizează de minune cu fioriturile unei partituri de Mozart. Stilului rococo din muzică îi ținează perfect gestualitatea lejer-aristocratică a cuplului William — Cassandra. Mai departe, opțiunea în acest context pentru Alexander Pope — scânteietoarea până a stilului rococo în poezia veacului al optsprezecelea ni se pare o intuiție de un împacabil gust. Cât îl privește pe Dostoievski — autorul preferat al Virginiei Woolf — o aflăm din corespondența cu Lytton Strachey, în timp ce René Wellek ne atrage atenția că preocuparea romancierei pentru contrastul literar anglo-rus este concurată doar de obsesia conflictului ireductibil dintre bărbat și femeie — Dostoievski nu este folosit în roman ca marcaj negativ, dacă avem în vedere că balanța simpatiilor autoarei înclină în final către cuplul Katharine — Ralph. Katharine, așa cum observă și Nancy Bazin, este aceea care îl citează pe Ippolit din *Idiotul*, după care sensul existenței e dat de continua ei procesualitate și de perpetua ei descoperire.

Pe acest dinamism implicit se greșează motivul romanului lui Fielding, care și el contribuie la structura elaborată și densă din punct de vedere evenimentțial a intri-

gii. Numai că, așa cum anunțam la început, autorea vâs-
toarnă sau revizăiește moralitatea și convențiile roma-
nului citadin clasic. Susan Merrill Squier, care s-a ocupat
de această chestiune, atrage atenția asupra episodului
lecturii din capitolul al șaptelea desemnându-l a fi spon-
ta metatextuală decisivă — o punere în abis — pentru adop-
tarea strategiei compozițional-narative a acestui roman.²²
Potrivit convențiilor clasice, orașul este loc de pierzare
în timp ce retragerea la țară are valoarea unei regenerări.
În Noapte și zi modernismul și feminismul își dau mâna
spre a reabilita orașul (în speță Londra). Cele trei perso-
naje care au cultul muncii asidue se realizează în acest
cadru. Este vorba, firește, în primul rând de Mary și de
Ralph, dar și de Katharine care, deși nu are nevoie să-și
câștige existența, se adîncește noaptea în studiul matema-
ticilor superioare spre a se recupera moral și a se salva
intelectual. Dimpotrivă, William și Cassandra, rafinați și
egoști, vor gravita spre domeniile și reședințele rurale.
În viziunea Virginiei Woolf, conchide Squier, atît metro-
polă cît și femeia devin simboluri ale autonomiei și îm-
plinirii prin muncă, înfrunghiri ale utopiei moderne.
Katharine își va alege viitorul tovarăș de viață în baza
acestor valori, iar Mary va opta pentru cea mai îndrăznească
alternativă: singurătatea ca fruct al emancipării totale
prin abnegație și muncă.

Aceeași revanșă asupra ordinii patriarhale este su-
prinsă de Jane Marcus în admirabilul său studiu dedicat
simetriilor cu opera Flautul fermecat :

Noapte și zi celebrează la modul clasic, indicat prin titlu,
uniunea întru armonie a eternelor contrarii : noaptea și ziua,
natura și rațiunea, datoria și libertatea, bărbatul și femeia. Un
epitalam dulce și totodată comic, acest oratoriu de nuntă este
deopotrivă ironic și melancolic. Cuplurile inițial rău rostuite sînt
destrămate și reîmperecheate, binecuvîntate, inițiate și redade
societății la fel ca în Mozart, maestrul clasic al proslăvirii valo-
rilor umaniste, la care romanul face neconținut aluzie. În inter-
valul dintre toamna și primăvara unui an academic, poetul, nișeluş
cam pedant, William Rodney trece de la studiul partiturii lui
Don Giovanni la Flautul fermecat²³.

Dar mai mult decît această regie a ritualurilor inițiatice, ceea ce „șochează”, potrivit lui Jane Marcus, este tonul deplinei încrederi în sine care răzbate din vocea povestitorului, încredere ce ține de acea gravitate funciară a naturii feminine și care o revela și Mihail Sebastian.

Cu același tact regizoral și cu aceeași mîndă sigură, Povestitoarea își transferă prerogativele eroinei sale, lăsîndu-i în seamă misiunea delicată de a sugera elucidări și valorizări ale simbolurilor fundamentale :

„Oare de ce trebuie să existe, reflectă ea, această disparitate perpetuă între gînd și acțiune, între viața în solitudine și viața în societate, această uluitoare prăpastie pe un versant al căreia sufletul ți-a fost activ și-n amiaza mare, iar pe celălalt contemplativ și întunecat precum noaptea ? N-ar fi oare cu puțință să se treacă de pe unul pe celălalt, așa, drept, fără vreo schimbare esențială ?”

Fenomenologia spiritului a parcurs un drum lung și sinuos în literatura engleză „de la epopeea Beowulf la romanele Virginiei Woolf” și avem senzația că în pofida imperfecțiunilor și scăderilor inerente oricărui „exercițiu academic”, romanul acesta al mulțumirilor și nemulțumirilor civilizației moderne nu este doar o furtună într-o călimară.

ȘTEFAN STOENESCU

NOTE

- 1 *A History of Modern Criticism 1750—1950*, Vol. 5 *English Criticism, 1900—1950*, New Haven and London, Yale University Press, 1986.
- 2 Daniel J. Schneider, *Symbolism : The Manichean Vision. A Study in the Art of James, Conrad, Woolf and Stevens*, Lincoln, University of Nebraska Press, 1975.

- 3 *Virginia Woolf. Her Art as a Novelist*, 2nd Ed., Cambridge, At the University Press, 1964.
- 4 *Structuralism in Literature*, New Haven and London, Yale University Press, 1974.
- 5 *Virginia Woolf and the Androgynous Vision*, New Brunswick, Rutgers University Press, 1973.
- 6 *Images and Symbols*, New York, Sheed and Ward, 1969.
- 7 În eseu *Virginia's Web* din culegerea cu titlul *Beyond Formalism*, New Haven and London, Yale University Press, 1970.
- 8 Vezi capitolul *The Novel in the 1920's* din *Sphere History of Literature*, Bernard Bergonzi (Ed.), vol. 7, London, Sphere Books, 1970.
- 9 *Fiction and Repetition*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1982.
- 10 *The Implied Reader*, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press, 1974.
- 11 *Virginia Woolf*, Edinburgh and London, Oliver and Boyd, 1963.
- 12 În studiul *Enchanted Organs, Magic Bells. NIGHT AND DAY as Comic Opera* din volumul *Virginia Woolf. Revaluation and Continuity. A Collection of Essays*. Edited with an Introduction by Ralph Freedman, Berkeley, Los Angeles, London, University of California Press, 1980.
- 13 *The Early Novels of Virginia Woolf*, eseu publicat în culegerea *Abinger Harvest*, London, 1936.
- 14 *Revista Fundațiilor Regale*, București, Anul II, No. 1, Februarie 1935, p. 171—77; republicat în volumul Mihail Sebastian, *Escuri. Cronici. Memorial*. Ediție îngrijită și prefață de Cornelia Ștefănescu, București, Editura Minerva, 1972, p. 192—99. Articolul *Virginia Woolf* din 1930 este reprodus la p. 177—90.
- 15 Vezi Dorina Grăsoiu, *Mihail Sebastian sau ironia unui destin*, București, Editura Minerva, 1986.
- 16 *Virginia Woolf, Jurnalul unei scriitoare*, în românește de Mihal Miroiu, București, Editura Univers, 1980.
- 17 *Virginia Woolf et son Œuvre. L'Art et la Quête du Réel*, Grenoble, 1962.
- 18 *Personality and Impersonality. Lawrence, Woolf, and Mann*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1970.
- 19 *The Unknown Virginia Woolf*, Cambridge, Cambridge University Press, 1970.

20. *The Three-fold Nature of Reality in the Novels of Virginia Woolf*, studiu apărut în *Studies in English Literature*, The Hague, 1965, vol. VII, menționat în Bazin, Op. cit. (vezi nota 5 supra).
- 21 Op. cit. (vezi nota 5 supra).
- 22 Virginia Woolf and London. *The Sexual Politics of the City*, Chapel Hill, and London, The University of North Carolina Press, 1985.
- 23 Op. cit. (vezi nota 12 supra).

ERA SEARA UNEI DUMINICI DE OCTOMBRIE și Katharine Hilbery turna ceaiul, așa cum se cuvenea să se îndeletnicească tinerele aparținând clasei ei sociale. Se prea poate ca în felul acesta o cincime din mintea ei să fi fost preocupată, dar restul reușea să depășească bariera mărunta a zilei, care se ridicașe între dimineața de luni și această clipă liniștită, gata să ia în glumă lucrurile pe care le faci în mod normal cu un efort de voință. Dar, cu toate că nu scotea nici un cuvânt, era evident stăpână pe situația atât de familiară, lăsând-o să se desfășoare în voie poate pentru a șase suta oară fără să solicite cituși de puțin celelalte facultăți mintale rămase libere. O singură privire te convingea că doamna Hilbery nu era lipsită deloc de calitățile necesare de a transforma într-o reușită întâlnirile la ceai ale persoanelor vîrstnice și distinse și că dacă ocupația plăcutisitoare de a împărți ceștile și piinca cu unt ar fi fost lăsată în seama ei, putea să se descurce foarte bine și fără ajutorul fiicei.

Dacă ținem seama că micuțul grup se adunase în jurul mesei doar de douăzeci de minute, animația vizibilă de pe chipuri, precum și avalanșa de cuvinte produse simultan puteau fi atribuite solitudinii gazdei. În mintea Katharinei răsări deodată ideea că dacă în acea clipă cineva ar fi deschis brusc ușa ar fi putut să-și închipuie că toată lumea se distra de minune. Probabil că s-ar fi gândit : „Ce casă primitoare și plăcută !” Rise instinctiv și făcu o remarcă doar că să sporească și mai mult zarva și ca să-și susțină afirmația în legătură cu casa, căci ea personal nu se simțea deloc veselă. Chiar în momentul acela, spre amuzamentul ei, ușa se deschise brusc și în cameră intră un

tinăr. Katharine îi întinse mîna, întrebîndu-se în sine : „Ei, ce zici, crezi că ne distrăm de minune ?“...

— Domnul Denham, mamă, rosti însă cu glas tare, sesizînd că mama ei uitase numele musafirului.

Lucrul fu remarcat și de domnul Denham, ba chiar spori stînjeneala care însoțește în mod inevitabil apariția unui străin într-o cameră plină de persoane care se simt la largul lor, gata să facă schimb de diverse replici. În același timp, domnului Denham i se păru că în urma lui se închid ușor o mie de uși capitonate, interpunîndu-se între el și stradă. În salonul uriaș și destul de gol aveai senzația că plutește un abur ușor, o esență de ceață, încolăcindu-se argintiu în jurul luminărilor grupate pe masa de ceai și tremurînd roșiatic lîngă focul din cămin. Salonul i se părea foarte îndepărtat și static după atîtea omnibuze și taxiuri care încă i se mai învîrteau în cap, iar pe trup simțea numai furnicături de la mersul grăbit pe jos, printre pictoni, croîndu-și drum prin circulația intensă ; chipurile celor vîrstnici apăreau îndulcite și îndepărtate între ele, ficcare radiînd în felul lui, din cauza aerului din salon, îngreunat de fulgurile albastrii ale aerului. Domnul Denham sosise exact cînd domnul Fortescue, vestitul romancier, ajunsese la mijlocul unei propoziții foarte lungi. Rămase cu vorbele în suspensie pînă cînd noul venit se așeză, iar doamna Hilbery, adunînd cu dibăcie capetele rătăcite ale conversației întrerupte, se aplecă spre el, remarcînd :

— Spuneți-mi, dumneavoastră ce-ați face dacă ați fi căsătorit cu o ingineră și ar trebui să locuiți la Manchester, domnule Denham ?

— N-are decît să se apuce să învețe persana, interveni un domn în vîrstă, slăbuț. Nu există în tot Manchester-ul nici un profesor pensionar sau vreun om de litere care să predea persana ?

— O verișoară de-a noastră s-a căsătorit și s-a mutat la Manchester, explică Katharine.

Domnul Denham mormăi ceva, ceea ce de fapt se și aștepta din partea lui, iar romancierul continuă de unde se opriase. În sinea lui, domnul Denham blestema clipa în care abandonase libertatea străzii pentru acest salon sofisticat unde, pe lîngă alte lucruri neplăcute, nici măcar nu putea să apară într-o lumină favorabilă. Privi în jur și văzu că

în afară de Katharine toți erau trecuți de patruzeci de ani și singura consolare consta în faptul că domnul Fortescue era o celebritate a zilei și nu se știe niciodată dacă nu-i va părea bine cîndva că l-a cunoscut.

— Dumneavoastră ați fost vreodată la Manchester ? o întrebă el pe Katherine.

— Niciodată, răspuse fata.

— Atunci de ce nu sînteți de acord ?

Katharine mestecă în ceai și păru că se gîndește dacă nu cumva ar fi trebuit să mai umple vreo ceașcă, asta după cum își închipuia Denham, căci în realitate se întreba cum ar trebui să procedeze ca tînărul acesta deosebit să se simtă în largul lui lîngă ceilalți. Îl văzu cum strînge puternic ceașca în mînă, gata-gata să spargă porțelanul. Simți că e nervos ; era și de așteptat ca un tînăr slab, cu chipul ușor îmbujorat de la vînt și cu părul puțin răvășit să fie nervos într-o asemenea societate. Ba chiar, nici să nu-i facă plăcere ; venise, probabil, doar din curiozitate, sau poate că dăduse doar curs invitației tatălui ei — oricum nu era ușor să-l armonizeze cu restul invitaților.

— Cred că la Manchester nu ai cu cine să schimbi o vorbă, aruncă ea într-o doară.

Domnul Fortescue o cercetă cîteva clipe, așa cum obișnuiesc romancierii să cerceteze chipurile, apoi zîmbi la replica rostită, transformînd-o într-un suport pentru o speculație ulterioară.

— În ciuda ușoarei tendințe spre exagerare, Katharine a pus fără îndoială degetul pe rană, spuse el și se lăsă pe spătarul scaunului, cu privirea contemplativă și opacă ținută pe plafon. Își uni vîrfurile degetelor și începu să descrie mai întîi urîșenia străzilor Manchester-ului, apoi ținuturile mlăstinoase și sterpe de la periferia orașului, apoi căsuța pipernicită în care urma să locuiască verișoara, pe urmă profesorii și jalnicii studenți care aveau s-o viziteze, cufundați în cercetarea operelor istovitoare ale dramaturgilor tinerei generații, și cum încetul cu încetul ea o să se schimbe la înfățișare, și cum va veni într-un suflet la Londra, și cum Katharine va trebui s-o plimbe peste tot, așa cum duci cîinele nerăbdător în lesă pe lîngă anumite măcelării zgomotoase, biata ființă...

— Vai, domnule Fortescue, exclamă doamna Hilbery, când acesta conțeni, și eu care abia i-am scris ca să-i spun că o iaviețioz ! N-aveam în gând decât grădini spațioase și doamne virstnice, dragălișe, cu mânuși, care citește doar „Spectator” și reteză năucurile de la luminări. Chiar au dispărut toate acestea ? I-am scris că acolo o să găsească tot ce se găsește la Londra, cu excepția străzilor oribile care te deprimă la culme.

— Dar au Universitate, acolo, spuse un domn pipiriu, care ceva mai înainte insistase asupra ideii că trebuie să existe persoane care cunosc limba persană.

— Știu că sînt terenuri mîlășinoase pentru că am citit mai zilele trecute într-o carte, spuse Katharine.

— Mă întristează și mă surprinde ignoranța propriei mele familii, remarcă domnul Hilbery.

Era un bărbat în vîrstă, cu ochi migdalați, caprui, care aveau o neașteptată strălucire pentru vîrsta lui, îndulcindu-i astfel asprimea chipului. Se juca tot timpul cu o pietrișcă verde legată de lanțul de la ceas, punîndu-și în evidență degetele lungi și foarte fine, ; avea obiceiul să-și miște capul cu multă agilitate, fără să schimbe poziția trupului destul de masiv, așa că impresia lăsată era că mîncă numai ca să se amuze sau să poată face reflecții, totul cu o cheltuială minimă de energie. Nu era greu să-ți închipui că trăise cu toată frînța lui anii cînd ambițiile îi aparțineau, sau că și le îndeplinise după pofța inimii, iar acum își cheltuia deosebita perspicacitate pentru a observa și medita asupra altor persoane în loc să se străduiască să mai spună ceva în fapt.

În vreme ce domnul Fortescue mai clădea un edificiu de cuvinte rotunjite, Denham ajunsese la concluzia că domnișoara Hilbery semăna cu ambii părinți, iar elementele moștenite se întrepătrundeau ciudat. Avea mișcările iuți, impulsive ale mamei, buzele întredeschise, gata oricînd să rostească o replică, apoi cădea în muțenie ; ochii migdalați și încluiși la culcare ai tatălui luceau cu o umbră de tristețe sau, întrucît era prea tînără ca să fi putut adopta o altitudine melancolică, n-avea decît să consideri că la baza acelei priviri nu se afla tristețea ci mai degrabă o fire înclinată spre conțemplare, dar perfect stăpînită. Jăducînd după culoarea părului și a tenului, după trăsături, avea o

înfățișare remarcabilă, dacă nu chiar de-a dreptul frumoasă. Emană hotărîre și calm, o combinație de calități care dădea naștere unei firi cu totul aparte și care n-ar fi putut să-l determine pe tînărul cunoscut doar din vedere să se simtă în largul său. Cît despre rest, era înaltă, rochia avea o culoare blîndă, cu o garnitură de dantelă gălbuie, căreia licărirea unei bijuterii vechi îi conferea o singură apă roșiatică. Denham remarcă faptul că deși fata nu scotea nici un cuvînt, era îndeajuns de sigură pe situație ca să răspundă la solicitările mamei atunci cînd îi cerea ajutorul, deși era conștient că atenția de care dădea dovadă se situa undeva la pojmghita minții. Îi trecu prin cap că locul ei printre persoanele vîrstnice de la masa de ceai era însoțit de o serie de neplăceri, așa că își înfrînă dorința de a o considera sau cel puțin de a-i considera atitudinea drept antipatică. După ce subiectul Manchester fu răsucit pe toate fețele, se trecu la altul.

— Era bătălia de la Trafalgar sau Invincibila Armada, Katharine ? întrebă mama ei.

— Trafalgar, mamă.

— A, da, Trafalgar, bineînțeles ! Ce prostie din partea mea ! Te rog să mai iei o ceașcă de ceai cu o felioară subțire de lămîie, dragă domnule Fortescue ; și, pe urmă, fii amabil și dezleagă pentru mine enigma asta absurdă ! E imposibil să nu remarci nasurile romane ale anumitor indivizi, dai peste ei în omnibuze...

Aici se interpuse domnul Hilbery, așa că Denham nu mai dădu atenție conversației ci îl ascultă cum perorcăză despre profesiunea de avocat precum și despre schimbările pe care le văzuse de-a lungul vieții sale. Într-adevăr, Denham îi împărtășea opiniile întru totul, mai ales că scrisese un articol cu privire la niște chestiuni avocățești, iar domnul Hilbery îl publicase în revista sa, dîndu-le astfel prilejul să facă cunoștință. Dar cînd peste o clipă fu anunțată sosirea doamnei Sutton Bailey, acesta se întoarse către ea, iar domnul Denham se pomeni lăsat de unul singur, tăcut, respingînd în minte diverse subiecte de discuție, alături de Katharine care tăcea și ea. Fiind amîndoi cam de aceeași vîrstă, sub treizeci de ani, nu aveau acces la un mare număr de formule de conveniență care lansează conversația pe făgașuri liniștite. Tăcerea se prelungi în conti-

nuare datorită îndărătniciei răutăcioase a lui Katherine care nu făcea nici un efort să-l ajute pe tânărul cu comportarea fermă și rece, ostil mediului ei, după cum simțise prin antenele feminine obișnuite. Prin urmare rămaseră muți, Denham înfrînându-și dorința de a rosti brusc ceva născăptat care s-o șocheze și s-o redeștepte la viață. Dar doamna Hilbery, care sesiza imediat orice tăcere apăsătoare din salon, ca și cum ar fi remarcat o notă dintr-o partitură, se aplecă peste masă, și în felul ei detașat și ciudat de ambiguu, care făcea ca propozițiile rostite să se asemene cu fluturii zburătăcind dintr-o pată de soare în alta, remarcă :

— Știți, domnule Denham, îmi aduceți foarte bine aminte de dragul domn Ruskin... Oare de ce, Katharine ? Să fie din cauza lavalerei, a părului sau a felului cum stă pe scaun ? Vă rog să-mi spuneți domnule Denham, vă place Ruskin ? Mai zilele trecute cineva a afirmat, „Vai, doamnă Hilbery, dar noi nu-l citim pe Ruskin !” *Dumneavoastră* ce anume citiți, m-ar interesa să știu — pentru că este imposibil ca un om să-și cheltuiască tot timpul zburînd în aeroplan sau vîrîndu-se în măruntaiele pămîntului.

Îl privi mai întîi cu bunăvoință pe Denham, care nu rești nimic inteligibil, apoi se uită la Katharine, zîmbitoare dar tăcută, așa că doamna Hilbery, brusc străfulgerată de o idee extraordinară, exclamă :

— Sînt convinsă că domnului Denham i-ar face plăcere să se uite la comoara noastră, Katharine. Pun pariu că nu seamănă cu tânărul acela groaznic, domnul Ponting, care mi-a spus că datoria noastră este să trăim exclusiv în prezent. La urma urmelor, ce anume *reprezintă* prezentul ? Jumătate din el îl constituie trecutul, adică jumătatea mai bună, cred eu, adăugă ea și se întoarce spre domnul Fortescue.

Denham se ridică, aproape convins că trebuie să plece, și că văzuse tot ceea ce era de văzut, dar Katharine se ridică și ea în aceeași clipă spunînd :

— Poate vreți să vă uitați la tablouri, și îl conduse prin salon spre o cameră alăturată mult mai mică.

Camera semăna cu o căpelă într-o catedrală, sau cu o grotă într-o peșteră, căci zgomotul îndepărtat al circulației

de pe străzi sugera fișitul ușor al valurilor, iar oglinzile ovale cu suprafețe argintate aduceau cu ochiurile adânci de apă, încrețindu-se sub lumina stelelor. Dar poate că asemănarea cu un templu închinat unei religii oarecare era mai potrivită, căci odăița era înțesată de relicve.

Pe măsură ce Katharine atinge diverse locuri, lumina izvora ici și colo, dezvăluind un teanc de cărți așezate în formă de cub, cu coperti roșii cu auriu, pe urmă, într-o vitrină lucioasă, o fustă albastru cu alb, pe o măsuță de scris din lemn de mahon se aflau toate cele trebuincioase scrisului, aranjate într-o ordine perfectă și, în cele din urmă, deasupra mesei, un tablou de formă pătrată, căruia îi erau rezervate lumini speciale. Când Katharine aprinse aceste ultime becuri, se dădu un pas înapoi, ca și cum ar fi rostit : „Uite !” Denham se pomeni în fața ochilor scrutaători ai marelui poet, Richard Alardyce, și faptul îi provocă un mic șoc ; dacă ar fi avut pălăria pe cap probabil că și-ar fi scos-o pe loc. Ochii îl priveau dintre tentele delicate de trandafiriu și galben foarte prietenoși, îl cuprindeau și treceau dincolo de el, contemplând întrecăgă omenire. Culorile se estompaseră atât de mult, încît, în toată acea masă înformă, nu mai rămăseseră deslușiți decît ochii mari și frumoși.

Katharine îi lăasă răgazul să savureze din plin prima impresie, apoi spuse :

— Asta e măsuța lui de scris. Se folosea de tocul acesta ; ridică o pană de gîscă și o puse iar jos.

Masa de scris era mînjită de pete vechi de cernelă, iar tocul se tocise de atîta scris. Tot acolo se aflau și ochelarii, cu rame uriașe de aur, așezați la îndemînă, iar sub masă era o pereche de papuci mari și uzați ; Katharine ridică unul dintre ei :

— Cred că bunicul era cel puțin de două ori mai solid decît oricine din ziua de azi. Acesta, continuă ea pe un ton care lăsa impresia că știe pe dinafară ce avea de spus, acesta este manuscrisul original de la *Odă iernii*. Poeziile mai timpurii sînt mult mai puțin rețușate decît cele ulterioare. Vreți să vă uitați peste ele ?

În timp ce domnul Denham examina manuscrisul, fata ridică ochii către bunicul ei, și pentru a mia oară căzu

într-o stare de reverie plăcută, în care se făcea că este interlocutoarea acelor oameni deosebiți, sau cel puțin că era din aceeași stirpe cu ei, iar clipa prezentă, neînsemnată, era făcută de ocară. Chipul fantomatic și impunător de pe pânză cu siguranță nu luase parte la toate banalitățile unei după-amieze de duminică, și părea că puțin îi pasă ce-și spuneau acești doi tineri din fața lui, căci pentru el ei nu erau decît niște oameni de duzină.

— Este un exemplar al primei sale ediții de poezie, continuă ea, fără să țină seama de faptul că domnul Denham încă mai era ocupat să răsfoiască manuscrisul. Conține cîteva poezii netipărite, precum și unele corecturi. Se opri o clipă, pe urmă reluă ca și cum pauzele erau calculate.

— Doamna în albastru este străbunica mea, pictată de Millington. Aici este bastonul unchiului meu — nu sînt sigură că știți, era Sir Richard Warnurton, și a călărit alături de Havelock la eliberarea Lucknow-ului. Pe urmă, ia să văd, a, da, aici este primul Alardyce, 1697, întemeietorul averii familiei, împreună cu soția sa. Cineva ne-a oferit vasul acesta acum cîteva zile pentru că are pe el încrustate inițialele și coiful. Bănuim că le-a fost oferit în dar la sărbătorirea nunții de argint.

Făcu o pauză, nedumerită de faptul că domnul Denham nu spunea nimic. Cîtă vreme se gîndise la posesiunile familiei pierduse din vedere sentimentul că tînărul îi era ostil, acum însă îi reveni cu asemenea acuitate, încît se opri în mijlocul enumerării și-l privi. Mama ei, în dorința de a-l lega în mod onorabil de iluștrii răposați, îl comparase cu domnul Ruskin, iar comparația îi stăruia încă în minte și o făcea să-l judece mai aspru decît se cuvenea, căci un tînăr care vine în vizită îmbrăcat în frac este cu totul altceva decît o persoană observată în clipa sa cea mai expresivă, privind inflexibil de dinapoia sticlei ochelarilor, de fapt singura imagine care îi mai rămăsese din domnul Ruskin. Figura tînărului era aparte — clădită să exprime vioiciune și dîrzenie, în loc de contemplație profundă; fruntea lată, nasul lung și proeminent, buzele neacoperite de mustață, ferme dar și sensibile, obraji prelungi sub care se simțea zvîcnind sîngele roșu și îmbelșugat. Ochii, care acum exprimau obișnuita detașare

și autoritate masculină, ar fi putut pune în evidență emoții mai subtile, dacă împrejurările ar fi fost prielnice, căci erau mari, limpezi și căprui, gata să ezite sau să facă speculații cînd te așteptai mai puțin, dar Katharine îl privea numai ca să vadă dacă nu cumva ar fi putut să-l apropie mai mult de canoanele eroilor dispăruți, în cazul în care i-ar fi adăugat o pereche de favoriți. Pe obrazul slab și prelung, cu toate că emana sănătate, văzu doar semnele unui suflet înăcrit și colțuros. Vocea avea un ușor tremur sau o notă prelungită, remarcă ea ascultîndu-l în timp ce punea jos manuscrisul.

— Probabil că sînteți foarte mindră de familia dumneavoastră, domnișoară Hilbery.

— Da, sînt, răspunse Katharine, și adăugă : Găsiți ceva rău în asta ?

— Rău ? Cum adică rău ? Deși e plictisitor să tot arăți diverse lucruri oaspeților, adăugă el gînditor.

— Numai în cazul în care oaspeților nu le plac aceste lucruri.

— Nu e oare dificil să trebuiască să ții pasul cu strămoșii ? continuă el.

— Fără îndoială că nu m-aș aventura să scriu poezie, răspunse Katharine.

— Categorie. Tocmai de aceea nu i-aș putea suferi. N-aș răbda ca bunicul să-mi taie această șansă. Dar, de fapt, continuă Denham privind ironic în jur, în vreme ce Katharine medita, nu numai bunicul se face vinovat de acest lucru. Cam toate șansele vă sînt tăiate. După cîte știu, vă trageți din una din familiile cele mai distinse ale Angliei. Familia Warburton și Manning, și parcă vă înru-diți și cu familia Otway, dacă nu mă înșel. Am citit undeva, într-o revistă, adăugă el.

— Otway-ii sînt verișori cu mine, răspunse Katharine.

— Păi ! spuse Denham, cu o notă finală în voce, ca și cum făcuse demonstrația.

— Păi, reluă Katharine, nu văd ce anume ați dovedit.

Denham zîmbi provocator. Era amuzat și mulțumit să descopere că îi stătea în putință să-și sîcîie gazda înfumurată și nepăsătoare, de vreme ce nu reușise s-o impresioneze, cu toate că ar fi preferat a doua variantă.

Rămase tăcut, ținând în mână neprețuitul volum de poezii, încă nedeschis, iar Katharine continua să-l observe în timp ce ochii căpătaseră o expresie melancolică și contemplativă în locul celei de agasare. Uitase de îndatoririle ce le avea.

— Păi, spuse iar Denham, deschizînd brusc volumul de poezii ca și cum spusese tot ce dorise să spună sau ar fi putut spune atît cît îi îngăduia buna-cuviință. Dădu paginile hotărît, parcă apreciînd cartea cu totul, litera și hirtia, felul în care era legată, conținutul, apoi declarîndu-se mulțumit de cît văzuse — bun sau prost —, o puse pe măsuta de scris și începu să examineze bastonul din lemn de Malacca cu măciulie de aur, care aparținuse soldatului.

— Dar dumneavoastră nu sînteți mîndru de familia dumneavoastră ? întrebă Katharine.

— Nu, răspunse Denham. Noi n-am săvîrșit niciodată ceva de care să fim mîndri, cu excepția poate a achitării tuturor notelor de plată, dacă asta poate constitui o mîndrie.

— Sună cam plat, remarcă Katharine.

— N-aveți decît să vă închipuiți că sîntem o familie extrem de plată, recunoscui Denham.

— Da, s-ar putea să vă consider ca atare, dar ridicoli nu cred că v-aș socoti, adăugă ea, ca și cum Denham adusesese această învinuire familiei ei.

— Nu, asta nu, pentru că nu sîntem cîtuși de puțin ridicoli. Sîntem o familie respectabilă de burghezi, care locuiește la Highgate.

— Noi nu locuim la Highgate, dar cred că sîntem tot burghezi.

Denham se mulțumi să zîmbească, puse la loc bastonul din lemn de Malacca și scoase o sabie din teaca ei ornamentală.

— I-a aparținut lui Clive, așa credem noi, spuse Katharine, reluîndu-și automat îndatoririle de gazdă.

— Și de fapt nu e adevărat, nu ? se interesează Denham.

— E o tradiție de familie. Nu știu dacă putem aduce dovezi.

— Știți, la noi în familie nu există tradiții, recunoscui Denham.

— Ce remarcă plată, observă Katharine pentru a doua oară.

— A, doar burgheză, replică Denham.

— Așadar vă achitați notele de plată și roștiți adevăruri. Nu înțeleg atunci de ce ne-ați disprețui.

Domnul Denham viri cu grijă în teacă sabia despre care familia Hilbery susținea că aparținuse lui Clive.

— N-aș dori să fiu în locul dumneavoastră, asta e tot ce-am spus, răspunse el, ca și când cuvintele exprimau sec gândurile.

— Așa este, dar de fapt nimeni nu-și dorește să fie în locul nimănui.

— Eu unul mi-aș dori. Mi-ar plăcea să fiu în locul multor oameni.

— Și atunci de ce nu în locul nostru ? îl întrebă Katharine.

Denham o privi, așezată în fotoliul bunicului ei, plimbindu-și ușor degetele peste bastonul din lemn de Malacca al fratelui bunicului ; în spate, fundalul era alcătuit din culori albastre și albe vii, precum și cărți purpurii cu titlurile încrustate în auriu. Ținuta plină de vitalitate și reticență, asemănătoare unei păsări cu penaj lucios, oprită pentru o clipă înainte de a-și lua zborul din nou, îi dădea ghes să-i arate cit de limitată soartă are. Atât de iute, atât de ușor va fi dat uitării.

— Nu veți cunoaște niciodată lucrurile direct, începu el, aproape cu sălbăticie. Totul vă este dinainte pregătit. Nu veți avea bucuria să vă cumpărați ceva după ce ați făcut economii pentru asta, sau nu veți citi cărți la prima mână, sau nu veți face descoperiri...

— Continuați, remarcă Katharine când el se opri, brusc cuprins de îndoială, la auzul propriei sale voci care proclama tare aceste fapte, chit că puteau să nu conțină nici un adevăr.

— Fără îndoială că nu știu cum vă petreceți timpul, reluă el puțin cam rigid, dar bănuiesc că aveți să arătați oaspeților toate aceste relicve și scrieți viața bunicului mi se pare ? Iar asta — făcu un semn din cap către ecualită camera de unde se auzeau torente de risetă rafinate — probabil că vă răpește o groază de timp.

Katharine îl privi năzbăitoare, ca și cum amîndoi s-ar fi ocupat cu împodobitul unei figurine ce avea înfățișarea ei și îl surprinsese ezitînd dacă să-i mai adauge o fundă sau o cingătoare.

— Aproape ați ghicit, răspunse ea, dar nu fac decît s-o ajut pe mama. Nu eu o scriu.

— Dumneavoastră personal cu ce vă ocupați ?

— Ce vreți să spuneți ? În orice caz nu plec de acasă la zece și mă întorc la șase.

— Nu la asta mă refeream.

Domnul Denham își recăpătase stăpînirea de sine ; din vorbele lui răzbătea o liniște care pe Katharine o făcea mai degrabă să dorească o explicație din partea lui, în același timp însă ar fi vrut să-l necăjească, să-l îndepărteze de lângă ea cu o remarcă ușor satirică și batjocoritoare, așa cum era deprinsă să se comporte cu toți tinerii pe care tatăl său nu contenea să-i aducă acasă.

— În zilele noastre nimeni nu se mai ocupă de lucruri demne de atenție, observă ea. Priviți, spuse, bătînd cu degetul pe volumul de poezii al bunicului, nici măcar nu mai tipărim ca altădată, cît despre poeți, pictori sau romancieri — s-au dus cu toții ; așa că, cel puțin, nu sînt o excepție.

— Da, nu mai avem oameni mari, răspunse Denham. Și sînt bucuros că nu-i mai avem. Nu pot să înghit oamenii mari. Venerarea măreției în secolul al nouăsprezecelea mi se pare că explică nimicnicia acelei generații.

Katharine deschise gura și inspiră aerul ca și cum se pregătea să răspundă cu aceeași vehemență, cînd sunetul ușii care se închidea din camera alăturată îi atrase atenția și amîndoi deveniră conștienți că vocile care urcaseră și coboriseră în jurul mesei de ceai amuțiseră ; chiar și lumina părea mai scăzută. Peste o clipă doamna Hilbery se ivi în pragul camerei. Rămase uitîndu-se la ei cu un zîmbet de așteptare pe chip de parcă în fața ei se desfășura o scenă din teatrul tinerei generații. Doamna Hilbery avea o înfățișare remarcabilă : trecuse bine de șaizeci de ani, dar datorită trupului zvelt și ochilor vii, părea că fusese purtată pe deasupra timpului fără ca acesta să-i poată pricinui prea mult rău. Figura minsonă și ascuțită care

ar fi putut lăsa impresia de duritate era îmblinzită de ochii mari și albaștri, în același timp candidi și pătrunzători, cu care privea lumea în dorința copleșitoare de a găsi noblețe în toate actele ei, și în credința absolută că dacă te străduiești, acest lucru se poate adevăra.

Cîteva cîte pe fruntea lată și în jurul gurii sugerau că trecuse prin momente destul de dificile și chinuitoare în timpul vieții, dar ele nu-i distruseseră încrederea; încă era gata să ofere în mod evident toate șansele de care ar fi avut nevoie cîeva.

Semăna mult cu tatăl ei, și într-un anume fel, asemenea lui, te făcea să te gîndești la aerul proaspăt și orizonturile deschise potrivite unei lumi mai tinere.

— Ei, domnule Denham, v-au plăcut lucrurile noastre?

Domnul Denham se ridică, puse cartea jos, deschise gura, dar nu rosti nimic, gest pe care Katharine îl remarcă ușor amuzată.

Doamna Hilbery ridică de jos cartea.

— Există cărți care trăiesc cu adevărat, medită ea cu voce tare. Sînt tinere atîta vreme cît sîntem și noi tineri, pe urmă îmbătrînesc alături de noi. Vă place poezia, domnule Denham? Dar ce întrebare prostească am pufut să vă pun! Adevărul este că dragul domn Fortescue mi-a cam obosit. Este atît de elocvent și atît de plin de spirit, atît de perspicace și de profund, încît după aproximativ o jumătate de oră am senzația că trebuie să închid toate luminile. Ce crezi, Katharine, ar fi bine să dăm o mică petrecere în întineric total? Va trebui însă să avem și camere luminate, asta pentru cei plicticoși...

Aici, domnul Denham întinse mîna.

— Vai, dar avem tot felul de lucruri să vă arătăm! exclamă doamna Hilbery, fără să observe gestul. Cărți, tablouri, porțelanuri, manuscrise și chiar scaunul pe care a stat Mary, regina scoțienilor, cînd a aflat de omorul lui Darnley. Trebuie să mă întind puțin în pat, iar Katharine trebuie să se schimbe, cu toate că și rochia asta este frumoasă; și dacă nu vă supărați că vă lăsăm puțin singur, masa se servește la ora opt. Aș fi tentată să spun chiar că veți scrie o poezie. Ah, ador focul din cămin! Nu-i așa că avem o cameră minunată?

Se dădu înapoi și-i rugă să contemple salonul gol, cu jocurile de lumini puternice și sprintăre, în timp ce lîmbile focului se înlănțuiau și dănțuiau.

— Lucrurile mele dragi ! exclamă ea. Dragele mele scaune și mese. Cum seamănă cu prietenii de o viață — devotați și tăcuți. Și asta mi-a adus aminte, Katharine, că micuțul domn Anning vine diseară, ah, și Tite Street și Cadogan Square.. Nu uita să dai să pună alt geam la portretul fratelui bunicului. Mătușa Millicent a observat că e crăpat cînd a fost ultima oară aici și știu cît m-ar fi durut pe mine dacă l-aș fi văzut pe *tata* sub un geam spart.

Tinărul avea impresia că își croiește drum rupînd un hățîș de pînze de păianjen cu luciri de diamant, în timp ce încerca să scape și să-și ia la revcdere, căci la fiecare mișcare, doamna Hilbery își mai amintea cîte ceva despre ticăloșiile celor care pun rame, sau despre încîntările oferite de poezie, și la un moment dat chiar avu impresia că a fost hipnotizat și făcea ceea ce i se spunea, pentru că își dăduse seama că prezența lui nu însemna nimic ; Katharine totuși îi înlesni ocazia să plece, și pentru asta îi rămase recunoscător, așa cum poate fi recunoscătoare o persoană tinăară alteia pentru că a înțeles-o.

TINĂRUL ÎNCHISE UȘA MAI PUTERNIC decît oricare alt vizitator din acea după-amiază și porni cu pași mari pe stradă, tăind acru cu bastonul. Era bucuros că scăpase din salonul acela și că putea să respire ceața umedă, să se lovească de oameni necizelați care nu doreau altceva decît bucata de asfalt care le revenea. Îi trecu prin minte că dacă ar fi fost însoțit de domnul sau doamna sau domnișoara Hilbery, i-ar fi făcut să simtă cumva că le este superior, pentru că încă îl mai irita amintirea frazelor stîngace, întrerupte, care nu reușiseră să dea o idee a forței sale nici măcar tinerei cu privire tristă dar ascuns ironică. Încercă să-și amintească exact cuvintele ușoarei sale izbucniri, și le suplimentă inconștient cu altele mult mai expresive, pe care iritarea provocată de insucces i le slăbise întrucîtva. Din cînd în cînd îl îmboldeau împunsături bruște de adevăr total, căci prin fire nu era înclinat să ia ușor comportamentul de care dăduse dovadă, dar din cauza pașilor pe asfalt și imaginilor trecătoare ivite printre perdelele ușor trase dînd la iveală bucătării, sufragerii și saloane, prezentînd cu o forță mută scene din vieți diferite, propria sa experiență nu mai părea atît de reală.

Și propria experiență suferi o schimbare stranie. Rări pasul, lăsă să-i cadă ușor bărbia către piept ; felinarele luminau din cînd în cînd un chip care devenise ciudat de împăcat. Era atît de cufundat în gînduri încît atunci cînd fusese nevoie să verifice numele unei străzi, se uită întîi de cîteva ori la ea pînă să apuce s-o citească ; cînd ajunse la o intersecție, păru că vrea să se asigure de drum, pipăind mereu bordura cu bastonul, așa cum fac orbii ; și, ajungînd la stația de metrou, clipi în cercul de lumină vie,

se uită la ceas, hotărî că încă mai putea să se lase învăluit de întuneric și porni mai departe.

Cu toate acestea, gîndul era cel pe care-l avusese inițial. Îi zbura în continuare la oamenii înțilniți în acea casă ; dar în loc să-și amintească, atît cît putea de precis, cum arătaseră și ce vorbiseră, în mod conștient se abătuse de la adevăr. Un colț al străzii, o cameră în care juca lumina focului, cine poate spune ce toană de lumină sau formă îi schimbase brusc viziunea interioară și-l făcuse să murmure cu voce tare :

— Merge... Da, Katharine Hilbery merge... Am s-o iau pe Katharine Hilbery.

Îndată ce rosti aceste cuvinte, își încetini mersul, capul îi coborî mai mult și privirea îi rămase fixă. Dorința de a se justifica, atît de presantă pînă, acum, încetă să-l mai chinuie, ca și cum ar fi fost eliberată, facultățile sale, scăpate de constrîngere sau impunere, se avîntară oprindu-se printre altele asupra siluei Katharinei Hilbery. Era de mirare cît de multe lucruri avea de admirat, avînd în vedere critica distrugătoare pe care Denham o făcuse în prezența ei. Farmecul ei, pe care încercase să-l nege în momentele în care se afla sub stăpînirea lui, frumusețea, caracterul, răceala, toate izgonite spre a nu le simți din plin, îi apărură acum în ochii minții. Era conștient de ceea ce făcea, căci insistînd astfel asupra calităților domnișoarei Hilbery, parcă ar fi urmărit un fel de plan, ca și cum ar fi avut nevoie să și-o închipuie pentru un anumit scop. Îi sporî statura, îi mai întunecă puțin culoarea părului ; fizic, însă, nu avea multe de schimbat. Libertatea cea mai mare și-o permise cu privire la inteligența ei, pe care, din motive cunoscute numai de el, o dorea să fie avîntată și infailibilă și de o asemenea independență, încît în cazul lui Ralph Denham se abătea din zborul ei înalt și săgetat, dar cît îl privea, cu toate că, la început fusese cam reticentă, în cele din urmă s-a coborît violent de la înălțimea ei pentru a-l încorona aprobătoare. Aceste amănunte, plăcute totuși, urmau să fie încă elaborate în toate ramificațiile posibile, atunci cînd va avea răgazul necesar ; acum, însă, un singur lucru conta — faptul că această Katharine Hilbery „mergea“ ; poate săptămîni sau chiar luni. Adoptînd-o se înarmase cu ceva a cărui lipsă lăsase un loc

gol în mintea sa o bună bucată de vreme. Scoase un suspin de satisfacție ; mintea percepu iar locul unde se afla — undeva în vecinătatea lui Knightsbridge și nu peste mult timp își ocupă locul în trenul grăbit spre Highgate.

Deși ideea că se afla în posesiunea unei valori considerabile îi dădea un simțămînt de siguranță, nu era pe deplin imun la gândurile familiare pe care i le inspirau străzile periferice, arbuștii jilavi din fața grădinilor și numele absurde pictate în alb pe porțile acelor grădini. Urcă, și mintea se opri posomorită asupra casei de care se apropiase, în interiorul căreia urma să găsească șase sau șapte frați și surori, o mamă văduvă, și probabil vreo mătușă sau vrcun unchi, așezați la o masă sărăcăcioasă sub o lumină extrem de puternică. Oare urma să pună în aplicare amenințarea pe care i-o smulsese cu vreo două săptămîni în urmă o adunare de felul acesta — amenințare îngrozitoare că dacă duminica ar fi venit cumva vreme oaspete, el personal se va duce să mănînce singur în camera lui ? O privire în direcția domnișoarei Hilbery îl hotări să-și exprime poziția chiar în această seară, și în consecință, după ce intră și se convinse de prezența unchiului Joseph după melon și umbrela foarte mare, dădu niște ordine servitoarei și urcă la el în cameră.

Treptele erau numeroase, și băgă de seamă, așa cum nu i se întimplase de multe ori, cum carpeta devenea tot mai tocită, pînă cînd la un moment dat dispărea cu totul, cum pereții erau prost întreținuți, uneori asaltați de igrășie, alteori cu urme de la vechile tablouri, cum tapetul era scorjit pe la colțuri, iar din tavan picase o porțiune mare de tencuială. Și camera era neprimitoare pentru cineva care se întorcea la această oră nepotrivită. O canapea cu arcurile lăsate urma să fie transformată în pat spre seară ; una din mese ascundea un lavabou ; băiriele și ghebele lui erau amestecate dezordonat cu niște cărți înscornate cu blazonul aurit al colegiului ; cît privește decorația, pe pereți atîrnau fotografii de poduri și catedrale, și grupuri mari, neatrăgătoare de tineri îmbrăcați sărăcăcios, așezați în rînduri, pe niște trepte dispuse în amfiteatru. Mobilele și draperiile aveau o înfățișare mizeră, prăfuită, și nicăieri nu deosebeai un semn de eleganță sau de rafinament, doar dacă nu doreai să consi-

deri că volumele de opere clasice din bibliotecă, în ediții ieftine, ar reprezenta un efort în acea direcție. Singurul obiect care ilumina întrucitva natura proprietarului încăperii era o stînghie mare, așezată în fereastră pentru a se bucura de soare și aer, pe care un corb imblinzit și după cîte se părea, cam bătrîn, ȗopăia plictisit de colo colo. Pasărea, încurajată de un scărpinat după ureche, se așeză pe umărul lui Denham. Acesta aprinse focul și se instală răbdător și morocănos să-și aștepte cina. După ce rămase așa vreo cîteva clipe, în cameră își făcu apariția o fetiță care-i spuse :

— Mama a întrebat de ce nu vii jos, Ralph. Unchiul Joseph...

— O să iau masa aici, spuse Ralph categoric, iar fetița dispăru, lăsînd ușa întredeschisă în graba ei. După ce Denham așteptă cîteva clipe, timp în care nici el nici corbul nu-și luară ochii de la foc, trase o înjurătură, coborî în fugă scările, o căută pe servitoare și tăie o felie de pîine și niște carne rece. În timp ce se ocupa cu aceasta, ușa sufrageriei se deschise brusc ; și cineva strigă : „Ralph !“ dar Ralph nu luă în seamă chemarea și dispăru pe scări cu farfuria. O așeză în scaunul din fața lui și începu să mînnince cu o furie care se datora parțial enervării și parțial foamei. Mama lui, prin urmare, își pusese în cap să nu-i respecte dorințele ; deci el nu reprezenta nimic în familia lui ; se trimitea după el și se comportau cu el de parcă ar fi fost copil. Medită cu un sentiment crescînd de jîgnire că aproape toate acțiunile pe care le făcuse începînd cu deschisul ușii camerei fuseseră adoptate conform sistemului familiei. După cum se cuvenea, ar fi trebuit să stea în sufragerie, să-și descrie aventurile din acea după-amiază altora, camera însăși, focul, fotoliul — pentru toate luptase ; pasărea nenorocită, cu penele aproape toate căzute și schiopătînd din cauza unei pisici, fusese impusă după ce protestase ; dar lucrul la care familia se opunea cel mai mult, reflectă el, era dorința sa de intimitate. A mîncă de unul singur sau a rămîne singur după masă erau socotite un fel de rebeliune fătîșă, și trebuia să lupti cu orice fel de aumă, pe față sau ascunsă. Ce anume îi displăcea mai mult — decepția sau lacrimile ? Oricum, de gînduri nu aveau cum să-l prade ; nu-l puteau obliga

să le spună unde fusese sau pe cine văzuse. Asta îl privea personal, și era, fără îndoială, un pas făcut pe calca cea bună, așa că, aprinzându-și pipa, și îmbucătățind restul de mâncare pentru corb, Ralph își înăbuși iritarea destul de serioasă și se apucă să-și treacă în revistă proiectele.

Mai ales această după-amiază fusese un pas pe calea cea bună — pentru că se integra în planul ce și-l făcuse de a cunoaște și alți oameni din afara cercului său de familie, așa cum avea înscris în proiect și învățarea germanei la toamnă și efectuarea reviziei cărților de legi pentru „Critical Review” a domnului Hilbery. Întotdeauna își făcuse planuri, încă de când era mic copil; pentru că sūrăcia și faptul că era cel mai mare dintr-o familie numeroasă îl deprinseseră să se gîndească la primăvară și vară, toamnă și iarnă ca fiind tot atîtea etape ale unei campanii prelungite. Cu toate că încă nu împlinise treizeci de ani, acest obicei de a face previziuni îi lăsase două cîte semicirculare deasupra sprîncenelor care, în clipa aceea, amenințau să se încrețească. Dar în loc să înceapă să mediteze, se ridică, luă o bucățică de carton pe care scria cu majuscule cuvîntul PLECAT și-l atîrnă de clanța ușii. După aceea își ascuți un creion, aprinse veioza și deschise o carte. Ezita însă să se așeze. Mîngîie corbul, se duse la fcreastră; dădu la o parte draperiile și privi în jur, către orașul luminat prin ceață, de dedesubt. Privi aburul din direcția Chelsea; rămase o clipă cu ochii ațintiți, apoi se întoarse la scaunul său. Dar impenetrabilitatea unui tratat de sfaturi înțelepte cu privire la Prejudicii nu-i absorbi toată atenția. Printre pagini îi apărea salonul, pustiu și uriaș; auzea voci scăzute, vedea siluete feminine, putea chiar să simtă mirosul buștenilor de cedru pîlpîind în cămin. Mintea i se destinse și se părea că acum își imagina ceea ce la vremea respectivă înregistrase fără să-și dea seama. Își amintea cuvintele exacte ale domnului Fortescue, precum și sublinierile cu care le rōstise și începu să repete ceea ce afirmase domnul Fortescue despre Manchester, în stilul lui propriu. Gîndurile începură să-i rătăcească prin toată casa, și se întreba dacă mai existau și alte camere asemănătoare cu salonul și, în consecință, cît de tîhnită era viața acestor oameni bine întreținuți, care fără îndoială se aflau în aceeași ca-

meră, numai că își schimbaseră hainele, și tot acolo era și micuțul domn Anning, și mătușa care se necăjea dacă geamul de la tabloul tatălui ei era spart. Domnișoara Hilbery avea și ea altă rochie („cu toate că are una atît de drăgălașă“ o auzi pe mama ei rostind) și stătea de vorbă despre cărți cu domnul Anning, care trecuse bine de patruzeci de ani, și mai era și chel. Ce liniște și deschidere simțea în salonul acela; și liniștea puse stăpînire pe el într-o asemenea măsură încît mușchii i se relaxară, cartea îi căzu din mînă și uită că ora de lucru se întindea clipă de clipă.

Fu trezit de un scîrțîit pe scară. Tresărind vinovat, se recușese, se încrunță și privi concentrat la cea de a cincizeci și șasea pagină a volumului. La ușa pașii se opriră și-și dădu seama că persoana, oricare ar fi fost ea, chibzuia asupra tăbliței, ezitînd dacă să-i onoreze avertismentul sau nu. Fără îndoială, tactica îl sfătua să rămînă nemișcat, într-o tăcere despotică, căci într-o familie nu se poate înfiripa o tradiție dacă nu se pedepsește sever orice încălcare a ei timp de șase luni sau mai bine. Dar Ralph simțea limpede dorința de a fi întrerupt și îl cuprinse nemulțumirea la auzul scîrțîitului în josul scărilor, ca și cînd vizitatorul se hotărîse să se retragă. Se ridică, deschise ușa cu o bruschetă inutilă și așteptă pe palier. Persoana se opri simultan, cîteva trepte mai jos.

— Ralph ? spuse vocea întrebătoare.

— Joan ?

— Am urcat dar am văzut biletul.

— Ei, hai sus.

Își ascunse dorința în spatele unui ton pe care se străduise să-l facă cît mai enervat.

Joan intră în cameră, dar avu grijă să pună în evidență faptul că venise cu un anume scop și că odată îndeplinit va pleca, așa că stătea în picioare, cu o mînă pe polița de deasupra căminului.

Era mai mare decît Ralph cu trei-patru ani. Avea un chip rotund, dar trecut, care exprima o jovialitate tolerantă însă neliniștită, atributul specific surorilor mai mari din familie. Ochii căprui, plăcuți semănau cu ai lui Ralph, în afară de expresie, căci pe cîtă vreme ai lui păreau că fixează atent un obiect, ai ei dădeau impresia că îl cîn-

tăresc din diverse puncte de vedere. Lucrul acesta sporea și mai mult diferența de vîrstă dintre ei. Privirea i se opri o clipă pe corb. Rosti, fără nici o introducere :

— E vorba de oferta lui Charles și a unchiului John... Am vorbit cu mama. Zice că nu mai poate să plătească pentru el în trimestrul următor. Zice că așa stînd lucrurile va trebui să ceară o depășire de sold.

— Asta nu-i adevărat, răspunse Ralph.

— Așa e. Cred că da. Dar nu vrea să mă creadă.

Ralph, ca și cum ar fi prevăzut trăgănarea acestel dispute de familie, trase un scaun pentru sora lui și se așeză și el.

— Sper că nu te deranjez ? întrebă ea.

Ralph dădu din cap și o vreme nu scoaseră nici un cuvînt. Deasupra ochilor se arcuîră cutele posomorite.

— Nu vrea să priceapă că omul trebuie să riște, remarcă el, în cele din urmă.

— Cred că mama ar risca dacă ar ști că Charles e genul de pe urma căruia poți trage un profit.

— Cap are, nu ? spuse Ralph. Glasul avea o ușoară urmă de sfadă care explica surorii de ce avea o asemenea atitudine. Se întreba însă care anume putea fi motivul, dar cînd își aminti, îi dădu dreptate.

— În alte privințe însă este extrem de înapoiat, în comparație cu tine cînd aveai anii lui. Și acasă e dificil. O face pe Molly să-l slugărească pînă cade frîntă.

Ralph articulă ceva care făcu să scadă din valoarea acelui amănunt. Era limpede pentru Joan că îl prinsese pe fratele său în una din fazele sale răutăcioase și că avea de gînd să contrazică orice ar fi afirmat mama sa. O numea „ea“, ceea ce era una din dovezi. Fata suspină involuntar, iar suspinul îl scoase pe Ralph din sărite și exclamă nervos :

— E greu al naibii să viri un băiat în slujbă la șaptesprezece ani !

— Nimeni nu vrea să-l viре în slujbă, spuse ea.

Și ea începuse să se enerveze. Își petrecuse toată după-amiază discutînd cu mama amănunte plictisitoare legate de educație și cheltuieli și venise la fratele ei după ajutor, cu credința destul de nemotivată că îl va găsi, știînd că el

fusese plecat toată după-amiaza ; nu ştia şi nici nu avea de gînd să-l întrebe unde.

Ralph ţinea la sora lui, iar nervozitatea ei îl făcu să se gîndească ce nedrept este ca toate aceste poveri să-i fie puse ei în cîrcă.

— Adevărul este, remarcă el posomorît, că ar fi trebuit să accept oferta unchiului John. La ora asta aş fi cîştigat şase sute pe an.

— Nici prin cap nu-mi trece aşa ceva, răspunse iute Joan, căindu-se pentru enervarea anterioară. Eu îmi pun întrebarea dacă n-am putea să mai reducem cumva din cheltuieli.

— Să luăm o casă mai mică ?

— Poate mai puţini servitori.

Nici fratele nici sora nu vorbiseră cu multă convingere şi după ce meditară o clipă la ce ar fi dus aceste propuneri de reformă în economisirea la sînge a trebuirilor gospodăreşti, Ralph anunţă foarte hotărît :

— Nici nu se pune problema.

Nici nu se punea problema ca ea să se mai încarce cu alte îndatoriri casnice. Nu, greutăţile trebuie să-i revină lui, căci era hotărît ca familia lui să aibă cît mai multe prilejuri să se remarce, cum făceau alte familii — familia Hilbery, de exemplu. În taină credea, cu destulă mîndrie, pentru că nu avea cum obţine dovezi, că familia lui era cu totul remarcabilă.

— Dacă mama nu vrea să-şi asume riscuri...

— Nu poţi să-i ceri să vîndă totul.

— Ar trebui să considere treaba asta ca o investiţie ; dar dacă nu vrea, trebuie să găsim altă soluţie, asta e.

Afirmaţia conţinea o ameninţare, iar Joan ştia, fără să întrebe, ce fel de ameninţare era. Pe tot parcursul activităţii lui profesionale, care se întindea pe vreo şase-şapte ani, Ralph economisise, cu aproximaţie, trei sau patru sute de lire. Avînd în vedere toate sacrificiile pe care le făcuse ca să strîngă această sumă, Joan era întotdeauna uluită că el o folosea riscant, cumpărînd şi vînzînd iar acţiuni, uneori sporînd-o, alteori micşorînd-o, întotdeauna fiind pe muchia de a pierde totul într-o singură zi. Dar cu toate că era cuprinsă de mirare, nu se putea înfrîna să nu-l iubească şi mai mult pentru acest ciudat amestec de auto-

stăpînire spartană și ceea ce ei i se păreau toane copilărești și romantice. Ralph o interesa mai mult decît oricine pe lume și, deseori, ea se oprea în mijlocul uncea din aceste discuții legate de treburile casei, în ciuda seriozității ei, pentru a medita asupra vreunui aspect nou al personalității fratelui.

— Cred că ai face o mare prostie dacă ți-ai risca banii pe săracul Charles, remarcă ea. Oricît aș ține la el, nu mi se pare că strălucește... În plus, de ce să fii tu cel sacrificat ?

— Draga mea Joan, exclamă Ralph, întinzîndu-se cu un gest de nerăbdare, nu-ți dai seama că toți trebuie să ne sacrificăm ? Ce rost are să te ascunzi după deget ? Și ce rost are să te zbați împotriva acestui lucru ? Așa a fost întotdeauna și așa va fi mereu. N-am avut și nu vom avea niciodată bani. O să ne măcinăm zilnic viața, rutinați, pînă o să cădem jos și o să murim sleiți de puteri, așa cum de fapt se întîmplă cu mai toată lumea, dacă stai să te gîndești.

Joan îl privi, deschise gura ca și cum ar fi vrut să spună ceva, pe urmă o închise la loc. Apoi, remarcă tatonînd terenul :

— Ești nefericit, Ralph.

— Da. Tu nu ești ? Poate sînt fericit în măsura în care sînt majoritatea oamenilor. Dumnezeu știe dacă sînt sau nu fericit. Ce este de fapt fericirea ?

În ciuda iritării sumbre, se uită spre sora lui schițînd un zîmbet. Fata arăta ca de obicei, ca și cum ar fi cîntărit pe rînd cele două talere ale balanței, apoi pe amîndouă odată, înainte de a se hotări.

— Fericirea, spuse ea în cele din urmă, enigmatic, de parcă ar fi selectat cuvîntul, pe urmă tăcu. Nu scoase nici un sunet o bună bucată de vreme ca și cum ar fi cercetat fericirea pe toate fețele.

— Azi a trecut pe la noi Hilda, reluă ea brusc discuția, ca și cînd nici nu s-ar fi amintit vreodată de fericire. L-a adus și pe Bobbie — s-a făcut un băiețel minunat.

Ralph remarcă amuzat nuanța de ironie din replică și faptul că trecuse de la discuția unor subiecte personale spre unele de interes general și familial. Cu toate acestea, reflectă el, era singura din familie cu care considera că

poate discuta despre fericire, cu toate că putea foarte bine să discute subiectul și cu domnișoara Hilbery la prima lor întâlnire. O privi critic pe Joan, și parcă îi păru rău că arăta atât de provincială sau de la periferie în rochia verde cu garnitura decolorată, mult prea răbdătoare și aproape resemnată. Aproape că simți nevoia să-i povestească despre familia Hilbery ca să o poată jigni, căci în disputa mărunță care se iscă între două impresii de viață rapide, traiul familiei Hilbery depășea cu mult pe cel al familiei Denham, și dorea să se convingă că Joan avea o anume calitate care depășea cu mult pe cea a domnișoarei Hilbery. Simțea nevoia să i se pară că sora lui era mai originală, că avea mai multă vitalitate decât domnișoara Hilbery; dar principala impresie despre Katharine acum era a unei persoane cu o mare vitalitate și reținere de sine; și în clipa aceea nu vedea ce anume câștigase sărmana Joan din faptul că era nepoata proprietarului unui magazin și că trăia din munca ei. Viața mizeră și nespus de monotună îl apăsa, în ciuda credinței fundamentale că erau o familie deosebită.

— Vorbești tu cu mama? întrebă Joan. Pentru că vezi, lucrurile trebuiesc rezolvate într-un fel sau altul. Charles trebuie să-i scrie unchiului John dacă se duce acolo.

Ralph suspină nerăbdător.

— De fapt, cred că nici nu contează prea mult, exclamă el. Oricum e sortit până la urmă mizeriei.

Joan se îmbujoră ușor.

— Știi că vorbești prostii, replică ea. Nu-i pică nimă-nui coroana dacă trebuie să-și câștige existența. Eu sînt bucuroasă s-o fac.

Ralph era mulțumit s-o audă gîndind astfel și ar fi vrut s-o lase să continue, dar o întrerupse cu îndărătnicie.

— Nu cumva pentru că ai uitat cum e să te distrezi? Niciodată n-ai timp să faci ceva ca lumea.

— Ca de exemplu?

— Ei, uite, pentru plimbare sau pentru muzică, sau cărți, sau să cunoști oameni interesanți. Niciodată nu faci ceva care să merite cu adevărat. Exact ca mine.

— Cred că oricînd ai putea să mai înfrumusețezi camera asta dacă ai vrea, remarcă fata.

— Ce contează cum arată camera mea, dacă sînt obligat să-mi petrec restul vieții întocmind documente într-un birou ?

— Acum două zile spuneai că avocatura este foarte interesantă.

— Așa e, dacă-ți poți permite să afli ceva despre ea.

— Asta e Herbert, abia acum se duce la culcare, interveni Joan, cînd o ușă de pe palier se închise cu zgomot. Și pe urmă nu se poate scula dimineța...

Ralph ridică privirea în tavan, strîngînd din buze. Oare de ce, se întreba el, nu se poate desprinde Joan nici o clipă de treburile vieții de familie. I se părea că se încurcă tot mai mult în rețeaua lor, și tot mai rar și mai puțin putea să zboare în lumea exterioară, cu toate că nu avea decît treizeci și trei de ani.

— Te mai duci în vreo vizită ? o întrebă brusc.

— Nu prea am timp. De ce mă întrebi ?

— Pentru că e bine să poți cunoaște oameni, de asta.

— Bietul Ralph ! spuse Joan brusc, zîmbind. Ai impresia că sora ta îmbătrînește și devine nesărată.

— Nici vorbă, spuse el îndîrjit, dar se îmbujoră. Dar duci o viață de cîine, Joan. Cînd nu lucrezi la birou, rezolvi problemele celor de acasă. Iar eu nu prea îți sînt de mare folos, din păcate.

Joan se ridică și rămase o clipă în picioare încălzindu-și mîinile, și aparent, gîndindu-se dacă să spună ceva sau nu. Un sentiment de mare intimitate îi unea pe cei doi frați, și cutele de deasupra sprîncenelor se neteziră. Nu, nu mai aveau nici unul nimic de spus. Joan îl mîngîie ușor pe cap cînd trecu pe lingă el, murmură noapte bună și ieși din cameră. Ralph rămase liniștit cîteva clipe, după ce ea plecă, cu capul sprijinit pe mînă, dar treptat privirile i se umplură de gînduri, iar cuta reapăru, pe măsură ce impresia plăcută de camaraderie și înțelegere se estompa și rămînea singur cu lumea lui.

După un timp deschise cartea și începu să citească atent, aruncîndu-și doar o dată sau de două ori ochii pe ceas, ca și cum își propusese să ducă la bun sfîrșit o sarcină impusă. Din cînd în cînd, auzea voci prin casă, pocnete de uși închise pe la dormitoare, care dovedeau că întreaga casă era locuită pînă în cele mai ascunse colțoane

din vârful palierului. Cînd băt看 miezul nopții, Ralph închise cartea și, cu lumina în mînă, coborî la parter să se convingă că erau stinse toate luminile și toate lacătele încuiate. Era o casă veche, părăginită, după părerea lui, ca și cum colocatarii uzaseră orice lux și înlesnire interioară pînă la limita decenței, iar noaptea, despuiată de viață, locurile goale și vechile cusururi ieșeau neplăcut în evidență. Katharine Hilbery, gîndea el, ar condamna-o fără drept de apel.

DENHAM O ACUZASE PE KATHARINE HILBERY pentru faptul că aparținea uneia dintre cele mai distinse familii din Anglia, iar dacă cineva s-ar fi deranjat să consulte *Geniul ereditar* al domnului Galton, ar fi descoperit că afirmația nu era departe de adevăr. Familiile Alardyce, Hilbery, Millington și Otway par să dovedească că inteligența este un bun care poate fi transmis de la un membru la altul al grupului aproape la nesfârșit și în mod cert că harul unui spirit scînteietor este pogorît și păstrat la loc sigur de nouă din zece reprezentanți ai rasei privilegiate. Fuseseră vestiți judecători și amirali, avocați și slujbași de stat ani mulți înainte ca rodnicia pămîntului să producă cea mai rară floare cu care se poate mîndri orice familie — un scriitor, un poet eminent printre poeții Angliei, un Richard Alardyce ; și după ce l-au produs, încă o dată și-au dovedit uluitoarele virtuți ale rasei, și-au văzut mai departe de sarcina obișnuită de a produce oameni de seamă. Navigaseră cu Sir John Franklin pînă la Polul Nord, și călăriseră cu Havelock pînă la Eliberarea Lucknow-ului, și cînd nu jucaseră roluri de faruri bine ancorate în stîncă pentru a oferi lumină generației lor, fuseseră felinare neclintite și rezistente, iluminînd camerele obișnuite ale vieții cotidiene. Indiferent pe care profesie ți-ar fi căzut ochii, ai fi găsit pe undeva un Warburton sau un Alardyce, un Millington sau un Hilbery plin de autoritate și vază.

Se poate într-adevăr afirma că societatea engleză, fiind ceea ce este, odată ce porți un nume binecunoscut, nu cere cine știe ce merit ca să te plaseze pe un loc unde în general e mai simplu să capeți un renume decît să cazi în anonimat. Și dacă acest lucru e valabil pentru fii, nici fiicele, chiar

În secolul nouăsprezece nu rămân necunoscute — dacă sînt celibatate devin filantropice și pedagogice, iar dacă se căsătoresc ajung soții de oameni celebri. Este adevărat că au existat și niște excepții lamentabile de la această regulă în cadrul grupului Alardyce, ceea ce pare să arate că mezinii unor asemenea case se îndreaptă mai repede spre rău decît copiii unor părinți obișnuiți, ca și cum pentru ei ar fi o ușurare. Dar, în general, în acești primi ani ai secolului douăzeci, familia Alardyce și rudele lor se țineau bine deasupra apei. Îi găsim în pozițiile de vîrf ale diverselor profesii cu nume urmate de titluri ; stau în birouri publice luxoase, cu secretare particulare după ei ; scriu cărți voluminoase cu coperti închise la culoare, publicate de tipografia celor două mari universități, și cînd vreunul din ei moare, există toate șansele ca un altul să-i scrie biografia.

Acum, izvorul acestei nobilimi era, fără îndoială, poetul și descendenții săi imediați, prin urmare ei erau investiți cu o strălucire mai mare decît ramurile colaterale. Doamna Hilbery, în virtutea poziției pe care o deținea, ca unica fiică a poetului, era în mod spiritual capul familiei, iar Katharine, fiica ei, avea un rang superior printre ceilalți verișori și rubedenii, cu atît mai mult cu cît era singură la părinți. Membrii familiei Alardyce se căsătoriseră fie între ei sau cu străini, iar viăstarele erau în general numeroase și aveau acest obicei de a se întîlni regulat la cîte unul dintre ei pentru celebrări de familie sau petreceri care căpătaseră un caracter semi-sacru, respectat cu sfințenie ca și zilele de post sau sărbătorile religioase.

Pe vremuri, doamna Hilbery cunoscuse toți poeții, toți romancierii, toate femeile frumoase și oamenii de vază ai timpului. Dar pentru că acum aceștia fie că muriseră, fie că erau claustrați în propria lor glorie neputincioasă, ea își transformase casa într-un loc de întîlnire pentru rude, în fața cărora deplîngea mărețele zile apuse ale secolului nouăsprezece, cînd fiecare sector al literelor și artelor era reprezentat în Anglia prin două sau trei nume ilustre. Unde erau oare succesorii lor ? Își puna ea întrebarea, iar absența oricărui poet, pictor sau romancier actual de calibru adevărat era o idee asupra căreia medita înconjurată de amintiri duioase din care cu greu ar fi ieșit, dacă cunăva

ar fi simțit nevoia. Dar ea era departe de a arunca vina acestei inferiorități asupra generației mai tinere. Din contră, îi primea în casa ei pe cei tineri cu brațele deschise, le istorisea fel de fel, le dădea bani și înghețată, sfaturi înțelepte și țesea în jurul lor idile care în general nu aveau nimic în comun cu realitatea.

Conștiința Katharinei captase din nenumărate surse încă înainte de a putea percepe orice altceva ideea descendenței ei cu totul remarcabile. Deasupra căminului din camera ei atârna o fotografie a mormintului bunicului, din Colțul Poetilor, și i se spusese, în una din acele clipe de încredere totală, atât de extraordinar de impresionante pentru mintea unui copil, că bunicul fusese înmormântat acolo pentru că fusese „un om bun și mare“. Mai târziu, cu ocazia unei aniversări, mama ei o dusese într-o zi cețoasă la mormintul lui într-o trăsură elegantă și îi dăduse să țină un buchet mare de flori frumos colorate și parfumate. Lumînările din biserică, acordurile și răsunetul orgii erau toate, se gândise ea, în cinstea bunicului. Era chemată mereu în salon pentru a primi binecuvîntarea cine știe cărui bătrînel extraordinar de distins pe care pînă și privirea ei copilărească îl observa că este mai distant, așezat în fotoliul tatălui ei, strîngînd rigid în mînă un baston și deosebindu-se de vizitatorii obișnuiți; era și tatăl ei acolo, ușor schimbat, cam agitat și nespus de politicos. Aceste ființe bătrîne deosebite obișnuiau s-o ia în brațe, să i se uite foarte pătrunzător în ochi, pe urră s-o binecuvînteze și să-i spună că trebuie să aibă grijă să fie cuminte, sau să-i descopere pe chip o asemănare cu Richard cînd era mic. Asta atrăgea asupra ei o îmbrățișare înfocată din partea mamei și era trimisă înapoi în camera ei, simțindu-se mîndră, cu senzația tainică că avea o atît de importantă și totuși nedeslușită situație, care, încetul cu încetul, trebuia să-i fie revelată.

Întotdeauna apăreau vizitatori — unchi și mătuși, verișori „din India“, al căror grad de rudenie nu mai era de venerat, iar alții, aparținînd clasei solitare și deosebite, pe care părinții o îmboldeau „să nu-i uite cît va trăi“. Din aceste motive, și pentru faptul că auzise constant discuții despre oameni importanți și despre operele lor, concepția timpurie pe care și-o formase despre lume se li-

mita la un cerc îngust de persoane numite Shakespeare, Milton, Wordsworth, Shelley și așa mai departe, care, pentru un anume motiv, erau mai înrudite cu familia Hilbery decât oricine altcineva. Ele formau un fel de hotar al viiziunii ei asupra vieții și jucau un rol însemnat când era vorba să hotărască scara de valori a binelui și răului în propriile sale probleme mărunte. Descendența ei dintr-una din aceste zeități nu o mira, ci îi dădea satisfacții, dar pe măsură ce se scurgeau anii, privilegiile soartei pe care o împărtășea au fost luate drept firești cu toate că își făcuseră apariția și anumite inconveniente. Poate că este puțin deprimant să moștenești nu pământuri ci un exemplu de virtute intelectuală și spirituală; poate că bilanțul unui strămoș mareț este puțin descurajant pentru cei care riscă să fie comparați cu el. Se pare că după o asemenea înflorire uluitoare nu mai rămâne altceva de făcut decât să dezvolți constant o tulpină viguroasă și frunze sănătoase. Acestea erau printre altele motivele pentru care Katharine avea clipele ei de tristețe. Trecutul glorios, în care bărbății și femeile neamului ajunseseră la înălțimi nesăbuite, se amesteca prea mult în prezent și-l micșora constant, descurajând-o pe cea care urma să-și ducă viața într-o epocă de rînd.

Era înclinată să mediteze asupra acestor probleme mai mult decât era firesc, în primul rînd datorită faptului că mama ei era complet absorbită de ele, iar în al doilea rînd pentru că o mare parte din timpul ei fusese petrecut în imaginație, alături de cei morți, încă de cînd o ajuta să scrie viața marelui poet. La vîrsta de șaptesprezece sau optsprezece ani — adică cu vreo zece ani în urmă — mama ei anunțase plină de entuziasm că acum, avînd-o alături pe Katharine ca ajutor, biografia urma să vadă curînd lumina tiparului. Ziarele literare inseraseră notițe de genul acesta, și o vreme Katharine lucră cuprinsă de un sentiment de mare mîndrie și realizare.

În ultimul timp, însă, avea impresia că nu progresaseră deloc, și acest lucru era cu atât mai chinuitor pentru că nimeni, nici o persoană cu o umbră de temperament literar nu se putea îndoi că aveau la îndemînă materiale pentru una din cele mai mărețe biografii care s-a scris vreodată. Bafturile și cutiile erau înțesate cu materiale prețioase.

Cele mai intime amănunte ale celor mai interesanți oameni zăceau legate în colete gălbejite — manuscrise cu caligrafie mărunță. Pe lângă asta, doamna Hilbery avea în minte o viziune limpede a timpului, așa cum rămăsese el pentru cei care erau în viață, și putea să împace imaginile ei fugitive și vechile emoții într-o exprimare care să le confere aproape maximul de substanță și conținut necesar. Îi venea foarte ușor să scrie, și în fiecare dimineață umplea cite o pagină la fel de ușor cum îi venea sturzului să cînte, dar cu toate acestea, avînd totul necesar imboldului și inspirației, precum și cea mai pioasă intenție de a sfîrși opera, cartea era încă nescrisă. Foile de hîrtie se adunau fără să facă lucrarea să avanseze, iar în clipele ei de deprimare, Katharine era roasă de indoieli dacă vor reuși vreodată să producă ceva care să merite să fie prezentat publicului. Unde era greutatea? Din păcate, nu materialele erau de vină, nici ambițiile lor, ci ceva mai profund, propria ei nepricepere și în primul rînd, temperamentul mamei sale. Katharine își făcu socoteala că n-o văzuse niciodată stînd mai mult de zece minute în șir să scrie. Ideile îi veneau mai ales dacă era în mișcare. Îi plăcea să se plimbe prin cameră cu o cîrpă de praf în mînă, se oprea să lustruiască copertele cărților care și așa luceau și cugeta căzînd în reverie. Brusc îi venea în minte expresia potrivită sau punctul de vedere cel mai convingător, așa că lăsa cîrpa din mînă și scria ca în transă cîteva clipe, cu respirația tăiată; pe urmă din nou ieșea din starea respectivă și căuta iar cîrpa de praf și se apuca să lustruiască din nou cărțile. Aceste străluminări de inspirație nu ardeau constant ci licăreau pe deasupra uriașei cantități a subiectului la fel de capricios ca și focul rătăcitor. Katharine reușea să țină în ordine paginile manuscrisului mamei ei, dar ca să le mai și sorteze în așa fel ca cel de al-șaisprezecelea an al vieții lui Richard Alardyce să urmeze pe cel de al cincisprezecelea îi era peste putință. Și totuși, aceste paragrafe erau atît de scînteietoare, atît de nobil aduse din condei, neașteptate, țîșnind ca fulgerul în lumina pe care o aruncau, încît aveai impresia că în cameră se înghesuiseră toți morții. Dacă le citeai continuu, produceau aproape o senzație de vertij, și se întreba cuprinsă de disperare ce urma să facă cu ele pînă la urmă. Mama ei refuza

În același timp să înfrunte întrebările fundamentale cu privire la ce urma să păstreze și la ce anume să renunțe. Nu era în stare să decidă cât anume se putea spune publicului despre despărțirea poetului de soția lui. Scrisese pasaje adecvate ambelor situații și pe urmă le îndrăgise atât de mult pe amândouă încît nu se putea hotări pe care să-l păstreze.

Dar cartea trebuia scrisă. Era o datorie față de omenire, iar Katharine considera că reprezenta chiar mai mult, căci dacă n-ar fi reușit s-o termine, nu mai aveau dreptul la poziția privilegiată. Respectul de care se bucurau devenea an de an tot mai puțin meritat. În plus, lumea trebuia să afle fără drept de tăgadă că bunicul ei fusese un om remarcabil.

Cînd ajunsese la vîrsta de douăzeci și șapte de ani, gîndurile acestea îi deveniseră extrem de familiare. Își făceau loc în cuget cînd stătea vis-à-vis de mama ei, dimineața, la o masă încărcată cu teancuri de scrisori vechi, creioane, foarfeci, sticlute de gumarabică, banderole de lipit, plicuri mari și alte lucruri necesare alcătuirii cărților. Nu mult înainte de vizita lui Ralph Denham, Katharine se hotărîse să încerce să aplice niște reguli stricte obiceiurilor de compoziție literară profesate de mama ei. Urmau să se așeze la masă în fiecare dimineață la ora zece, avînd în față niște ore bune de lucru. Urmau să nu-și ridice ochii de pe hîrtii, și nici să nu găsească vreun subiect tentant de discuție, pînă cînd bătea ceasul pentru cele zece minute de relaxare permise. Dacă aceste reguli vor fi respectate an de an, socoti pe hîrtie, negreșit cartea va fi realizată, și ea supuse planul mamei cu sentimentul că mult din sarcina lor fusese ca și îndeplinită. Doamna Hilbery examină hîrtia foarte minuțios. Pe urmă bătu din palme, exclamînd plină de entuziasm :

— Bravo, Katharine ! Ce minte clară ai ! Am să țin foaia asta în fața mea, și în fiecare zi am să-mi fac cîte o mică însemnare în agendă, și în ultima zi — ia să vedem, ce vom face ca să sărbătorim această ultimă zi ? Dacă n-ar cădea într-o zi de iarnă am putea pleca într-o scurtă călătorie. Se spune că Elveția e foarte frumoasă cînd e zăpadă, numai că este frig. Dar, cum spuneai, important este să terminăm cartea. Ei, ia să văd...

După ce cercetară manuscrisele ei, pe care Katharine i le pusese în ordine, găsiră o stare de lucruri îmbucurătoare, aptă să le înalțe spiritele, chiar dacă nu s-ar fi hotărât asupra acelei schimbări. Dădură, de exemplu, peste o mare varietate de paragrafe extrem de impresionante și cu care urma să înceapă biografia. E adevărat că multe dintre ele erau neterminate și aduceau mai degrabă cu niște arcuri de triumf într-un picior, dar, după cum remarcă doamna Hilbery, în zece minute puteau fi foarte ușor rezolvate, dacă-și punea mintea cu ele. Pe urmă, era o relatare despre vechea casă a familiei Alardyce, sau mai bine spus, despre primăvară în Suffolk, care era scrisă normal, cu toate că pentru carte în sine nu era vitală. Totuși, Katharine adunase un șirag de nume și date, astfel încât poetul fusese adus pe lume într-un cadru adecvat, și se ajunsese la cel de al nouălea an de existență fără un alt inconvenient. După aceea doamna Hilbery dorea, din motive sentimentale, să introducă amintirile unei doamne în vîrstă, foarte vorbăreată, care fusese crescută în același sat, dar Katharine hotărîse că nu-și avea rostul în carte. Era recomandabil să introducă acolo o schiță, aportul domnului Hilbery la poezia contemporană, prin urmare un fragment succint, într-un limbaj adecvat și care nu se potrivea deloc cu restul, dar doamna Hilbery socoti că era prea aridă și-ți dădea sentimentul că ești o fetiță cuminte în sala de conferințe, ceea ce nu se potrivea cu tatăl ei. Fu lăsat deoparte. Veni apoi rîndul perioadei adolescenței timpurii, cînd ar fi trebuit ca unele idile să fie amintite iar altele să fie trecute cu vederea; din nou doamna Hilbery nu se putu decide; prin urmare un teanc gros de manuscrise fu pus pe raft pentru o decizie ulterioară.

Cîțiva ani fură cu totul lăsați deoparte, pentru că doamnei Hilbery nu-i conveneau anumite lucruri din acea perioadă și preferase să insiste asupra propriilor sale amintiri din copilărie. După asta, lui Katharine i se păru că biografia devenise un fel de dans al focului rătăcitor fără formă sau continuitate, fără coerență chiar, sau vreo încercare de narațiune. Ba erau douăzeci de pagini care se ocupau de gustul bunicului pentru pălării, ba un eseu despre porțelanul contemporan, sau o relatare lungă a

unei excursii vara la țară, când pierduseră trenul, amestecate cu imagini disparate ale diverșilor bărbați și femei de seamă, care păreau parțial plăsmuite de fantezie și parțial autentice. În plus, erau mii de scrisori, și o grămadă de amintiri fidele adăugate de vechi amici, îngălbenite în plicurile lor, însă și ele trebuiau inserate pe undeva, ca nu cumva anumite sensibilități să se simtă lezate. De la moartea poetului fuseseră scrise atâtea volume, încît trebuiau să infirme și o mulțime de lucruri cronale, ceea ce presupunea cercetări minuțioase și multă corespondență. Uneori, se gîndea Katharine pe jumătate strivită de maldărele de hîrtii, uneori simțea că e necesar să se elibereze de trecut, pentru ea personal ; alteori gîndea că trecutul înlocuise cu totul prezentul care, în clipa în care reluai viața reală după o dimineață petrecută printre cei dispăruți, se dovedea a fi inferior și extrem de meschin.

Cel mai rău lucru era că nu avea înclinații spre literatură. Nu-i plăceau frazările. Chiar resimțea o anume antipatie firească față de interesul de auto-examinare, acel efort continuu de a-ți înțelege propriile sentimente și de a le exprima într-o formă frumoasă, adecvată sau convingătoare ; lucru care făcea parte integrantă din existența mamei ei. Ea, din contră, era o fire taciturnă, se ferea să se exprime și verbal, ca să nu mai vorbim de scris. Cum această înclinație era foarte convenabilă într-o familie predispusă la confecționarea de fraze și părea să stîrnească o capacitate corespunzătoare de acțiune, încă din copilărie fusese pusă să aibă grijă de treburile casei. Avea reputația de a fi cea mai practică dintre toți, și nimic din felul ei nu contrazicea acest lucru. Alcătuirea meniurilor, îndrumarea servitorilor, achitarea facturilor, și strădania ca fiecare ceas să arate aproape exact ora, iar un număr de vase să fie întotdeauna pline cu flori — toate formau un fel de înzestrare firească a ei, și într-adevăr, doamna Hilbery deseori făcea remarca — lucrurile astea sînt poezie plasată greșit. Din fragedă copilărie de asemenea, dovedise și o altă înzestrare ; trebuia să-și ajute și să-și sfătuiască mama, și în general să-i ofere sprijin. Doamna Hilbery ar fi fost capabilă să-și poarte de grijă dacă lumea nu ar fi fost așa cum era. Ar fi fost minunat adaptată la viața pe o altă planetă. Dar geniul înăscut în dirijarea

idilelor nu-i era aici de nici un folos. De exemplu, pentru ea, ceasul reprezenta o sursă permanentă de surprize, iar la vîrsta de şaizeci şi cinci de ani încă rămînea uluită de puterea pe care o aveau regulile şi motivaţiile asupra vieţii altor persoane. Nu-şi învăţase lecţia, şi mereu era pedepsită pentru neştiinţa ei. Dar cum acea neştiinţă se cupla cu o firească introspecţie subtilă care scotocea cele mai ascunse cute, atunci cînd reuşea s-o facă, ar fi fost greşit s-o înscrîm pe doamna Hilbery în rîndul celor nătăfleţi ; dimpotrivă, avea un fel de a fi care o făcea să arate ca cea mai înţeleaptă persoană din încăperea respectivă. Dar, în general, i se părea absolut necesar să caute sprijin la fiica ei.

Astfel, Katharine ajunsese un membru al familiei de mare autoritate, care pînă în prezent încă nu se bucura de nici un titlu, nici de o recunoaştere prea mare, cu toate că munca din fabrici şi uzine este poate la fel de aspră, iar rezultatele mai puţin folositoare întregii lumi. Viaţa ei se desfăşura în cadrul casei şi încă foarte bine. Oricine ar fi intrat în locuinţa de pe Cheyne Walk ar fi simţit că avea de-a face cu un loc ordonat, bine împărţit şi supravegheat — un loc unde viaţa fusese exersată pentru a fi arătată în cea mai bună lumină, şi, deşi alcătuită din elemente diverse, să poată părea armonioasă şi marcată de originalitate. Poate că izbînda principală a artei Katharinei se datora caracterului predominant al doamnei Hilbery. Domnul Hilbery şi fiica lui păreau să alcătuiască un fundal generos pentru etalarea calităţilor evidente ale mamei.

Prin urmare, tăcerea fiind un element firesc pentru ea, dar în acelaşi timp şi unul împus, singura remarcă pe care obişnuiau s-o facă prietenii mamei ei era că această tăcere nu era nici prostească nici indiferentă. Dar cărei anume calităţi îşi datora natura, pentru că avea fără îndoială o natură a ei, nimeni nu se mai sîchisea să întrebe. Era de la sine înţeles că o ajuta pe mama ei să scrie o carte valoroasă. Se ştia de asemenea că ea conducea gospodăria. Fără îndoială că era frumoasă. Asta îi convenea mult. Dar poate oamenii ar fi rămas surprinşi, şi chiar şi Katharine însăşi, dacă vreun ceas fermecat ar

fi putut să-i numere clipele petrecute cu o ocupație total diferită de cea evidentă. Stătea cu paginile îngălbenite în față, simțindu-se implicată într-o mulțime de scene, cum ar fi îmblinzirea primilor sălbatici în preriile americane, sau mișcările unui vas uriaș în timpul uraganului, lângă un promontoriu stincos și întunecat, sau alte momente mai pașnice, dar purtând pecetea ruperii ei totale de împrejurimile prezente, și fără discuție de meșteșugul neîntrecut în noua profesiune. Când se debarasa de amăgirea hirtiei și tocului, de alcătuirea de propoziții și biografie, își îndrepta atenția într-o direcție mai legitimă, cu toate că, desul de straniu, ar fi preferat să-și divulge mai degrabă cele mai nebunești vise cu uragane și preții, decît faptul că, sus, la etaj, în camera ei, se trezea dis-de-dimineață sau stătea pînă noaptea tîrziu ca să... lucreze la matematică. Niçi o putere de pe pămîntul ăsta n-ar fi putut s-o determine să mărturisească. Cînd se ocupa de asemenea activități, o făcea pe ascuns, cu simțurile încordate ca ale unui animal nocturn. Ajungea să audă doar niște pași pe scară, că imediat strecura foaia între paginile unui dicționar mare grecesc pe care îl adusesse din camera tatălui ei cu acest scop. De fapt, numai noaptea se simțea în siguranță și putea să se concentreze la maximum.

Poate că natura lipsită de feminitate a științei o făcea să dorească instinctiv să-și ascundă dragostea pe care o resimțea. Dar motivul mai serios consta în faptul că matematica era, după ea, total opusă literaturii. Nu se gîndea să mărturisească cît de mult prefera exactitatea, cifrele comune și banale — confuziei, zarvei și incertitudinii prozei celei mai subtile. Opuindu-se astfel tradițiilor familiei, avea impresia că săvîrșește ceva rușinos; simțea cumva că greșește, și deci era mai hotărîtă să-și tăinuiască dorințele de priviri indiscrete și să le prețuiască cu adorație. Mereu mintea îi era asaltată de cite o problemă de matematică cînd de fapt gîndurile ar fi trebuit să-i zboare către bunicul ei. Trezindu-se dintr-o asemenea transă, observa că și mama ei se lăsase pradă unui vis, la fel de vizionar ca al ei, căci persoanele care apăreau în el trecuseră de mult în lumea celor dispăruți. Dar, văzîndu-și propria stare sufletească răsfrîntă în chipul mamei, Katharine se redeștepta la realitate cu un sentiment

de iritare. Mama ei era ultima persoană cu care și-ar fi dorit să semene, oricât de mult ar fi admirat-o. Būnul ei simț se instala aproape cu brutalitate, iar doamna Hilbery privind-o în felul ei aparte, puțin pieziș, jumătate cu malițiozitate și jumătate cu gingășie, obișnuia să o asemene cu „bătrīnul și afurisitul tău unchi, judecătorul Peter, care putea fi auzit pronunțīnd sentințe de condamnare la moarte, în baie. Slavă Cerului, Katharine, că eu n-am moștenit o fărīmă din el !”

PE LA ORA NOUĂ SEARA, în fiecare a doua miercuri, domnișoara Mary Datchet lua aceeași hotărîrea — să nu mai pună camerele ei la dispoziția celor care doreau să țină diverse întruniri. Pentru că erau destul de spațioase și situate convenabil pe o stradă pe care se găseau birourile dincolo de Strand, oamenii care doreau să se întâlnească, fie ca să se distreze, fie ca să discute despre artă, sau reforma de stat, lăsau să se înțeleagă că Mary urma să fie rugată să le împrumute locuința. Întotdeauna primea cererea cu aceeași încruntătură care simula bine enervarea pentru ca imediat să se topească într-o ridicare din umeri puțin șăgalnică și puțin morocănoasă, ca și ciinele uriaș care se lasă hărțuit și tras de urechi de copii. Le împrumuta locuința cu condiția ca toate aranjamentele să fie făcute de ea. Întîlnirea aceasta din două în două săptămîni a unei societăți pentru discuții libere despre orice temă necesita o mulțime de schimbări ; trasul mobilelor și aranjarea lor la perete, precum și depozitarea lucrurilor fragile și de valoare în locuri sigure. Domnișoara Datchet era în stare să ia în cîrcă și o masă de bucătărie, dacă era cazul, căci, deși bine proporționată și îmbrăcată corespunzător, înfățișarea ei emana o putere și o hotărîre ieșite din comun.

Avea cam douăzeci și cinci de ani, dar arăta mai matură pentru că își cîștiga sau intenționa să-și cîștige existența și prin urmare pierduse alura de spectator iresponsabil, adoptînd-o pe cea de oștean în armata lucrătorilor. Gesturile aveau un anume scop ; mușchii din jurul ochilor și buzelor erau destul de încordați, gata parcă să răspundă oricărei solicitări. Căpătase două cute între sprîncene, nu din cauza grijilor ci a gîndurilor, și cra

cît se poate de limpede că toate instinctele feminine de a se face plăcută, de a alina și de a încînta erau contrazise de altele cu totul străine sexului ei. În rest, avea ochi căprui, era puțin stingace în mișcări și sugera o origine rustică și strămoși respectabili, harnici, oameni de credință și integritate, nicidecum fanatici sau îndoielnici.

La capătul unei zile destul de grele este nevoie de un oarecare efort să faci curat în cameră, să tragi salteaua de pe pat și s-o întinzi pe deasupra, să umpli cana cu cafea rece și să cureți o masă lungă de platouri, căni și farfurii, cu piramide de biscuiți trandafirii pe ele; dar cînd termină de aranjat, Mary se simți cuprinsă de o ușurare sufletească, ca și cum se debarasase de niște ore împovărătoare și se acoperise cu o mantie de mătase ușoară și scinteietoare. Îngenunche în fața focului și privi prin cameră. Lumina cădea blînd, dar iradiînd limpede peste petele galbene și albastre ale tapetului, iar camera, cu cele două canapele care din cauza contururilor nedeslușite semănau cu niște coline verzui, părea neobișnuit de mare și liniștită. Mary se duse cu gîndul la înălțimile unui deal din Sussex și la tabăra în formă de cerc — verde și acoperită — a unor războinici din vechime. Lumina lunii probabil aluneca lin de tot acolo, iar fata își imagină cărarea șerpuită de argint, de pe luciul boltit al mării.

— Și iată-ne, spuse ea, aproape cu voce tare și pe jumătate batjocoritor, totuși cu o mîndrie evidentă, iată-ne vorbînd despre artă.

Trase un coș cu gheme de lînă de diverse culori și o pereche de ciorapi care aveau nevoie să fie țesuți și se apucă de lucru; mintea însă, ogîndind moleșeala trupului, continua cu îndărătnicie să făurească imagini de singurătate și tihnă și se închipui că pune deoparte lucrul, coboară spre tîpșan și aude oile pascănd, în timp ce umbrele copacilor pitici se mișcă ușor încoace și încolo în lumina lunii, iar boarea adie printre ei. Dar era conștientă de situația prezentă și se bucura la gîndul că era în stare să-și găsească desfătare și în singurătate, și în prezența multor oameni atît de diferiți care acum se îndreptau

pe diverse căi spre locul din Londra unde ca se afla în această clipă.

În timp ce împungea și trăgea acul cu firul de lână, se gîndea la diferitele etape ale vieții ei care făceau ca poziția ei actuală să arate ca o culme a unor miracole succesive. Se gîndi la tatăl său, cu îndeletniciri clericale în parohia de țară, și la moartea mamei, la propria sa hotărîre de a căpăta o educație, la viața universitară, nu demult destrămată în minunatul labirint al Londrei, care încă i se părea, în ciuda echilibrului ei, ca o lumină electrică uriașă radiind asupra a miliarde de bărbați și femei buluciți în jurul ei. Dar ea se afla în centrul acestui oraș, centrul acela care revenea constant în mințile celor din îndepărtatele păduri canadiene și pe cîmpiile Indiei atunci cînd gîndurile li se îndreptau spre Anglia. Cele două bătaii molatece care o înștiințară cît era ora, veneau chiar de la marele ceas al Westminster-ului. Cînd ultima bătaie se stînsese, la ușă se auzi un ciocănit puternic și ea se ridică să deschidă. Reveni în cameră cu o expresie de încîntare în ochi urmată de Ralph Denham cu care conversa.

— Ești singură ? Întrebă el ca și cîm ar fi fost plăcut surprins de constatare.

— Sînt singură cîteodată, îi răspunse.

— Dar aștepti lume multă, am impresia, adăugă el privind în jur. Seamănă cu decorul unei camere pe o scenă. Cine conferențiază astă seară ?

— William Rodney, despre folosirea metaforei în epoca elisabetană. Cred că va fi o prelegere serioasă, cu multe citate din clasici.

Ralph își încălzi mîinile la focul care dansa vioi în cămin, în vreme ce Mary se apucă din nou de lucru.

— Bănuiesc că ești singura femeie din Londra care-și cîrpește singură ciorapii, remarcă el.

— Sînt una dintre multe mii, zău, îi răspunse, cu toate că trebuie să recunosc că atunci cînd ai sunat mă lăsasem în voia unor gînduri foarte măgulitoare despre persoana mea. Acum însă, că ești aici, nu mi se mai pare deloc că sînt deosebită. Ce groaznic poți fi. Dacă stau și mă gîndesc, ești mult mai aparte decît mine. M-ai întrecut în o mulțime de lucruri.

— Dacă la asta meditezi, chiar că n-ai de ce să te mîndrești, replică Ralph morocănos.

— Ei, fac și eu reflecția, ca și Emerson, că nu contează ce faci ci ceea ce ești.

— Emerson ? exclamă Ralph batjocoritor. Doar nu vrei să spui că l-ai citit ?

— Poate că nu pe el l-am citat, dar de ce te miri că l-am citit ? Întrebă ea puțin neliniștită.

— Nu e nici un motiv. Numai combinația mi se pare ciudată, cărți și ciorapi. Combinația este de-a dreptul ciudată.

Dar totmai această combinație părea că avea multe de spus. Mary rîse scurt, fericită, iar împunsăturile pe care le făcea acum i se păreau înzestrate cu grație și bucurie. Scoase ciorapul de pe ciupercă și-l examinează aprobator.

— Întotdeauna faci remarcă asta, spuse ea. Te asigur că este o „combinație“ obișnuită, cum o numești tu, în casa unui cleric. Singurul lucru straniu la mine este că amîndouă îmi fac plăcere — și Emerson și ciorapii.

Se auzi un ciocănit și Ralph exclamă :

— Lua-i-ar să-i ia ! Nu puteau să stea acasă !

— E domnul Turner de la etajul de mai jos, spuse Mary, și îi fu recunoscătoare domnului Turner pentru că îl alarmase pe Ralph și în același timp că alarma era falsă.

— Vin mulți ? întrebă după o vreme Ralph.

— Ade Morris și Crashaw, Dick Osborne, Septimus și toată trupa. Apropo, vine și Katharine Hilbery, așa spunea William Rodney.

— Katharine Hilbery ! exclamă Ralph.

— O cunoști ? fu surprinsă Mary.

— Am fost invitat o dată în casă la ea.

Mary îl îndemnă să-i povestească totul, iar Ralph nu se lăsă mult înduplecat să-și etaleze experiența. Îi descrise scena făcînd niște adăugiri și exagerări care o fermecară pe Mary.

— Și totuși eu o admir, spuse ea. N-am văzut-o decît de vreo două ori, dar mi s-a părut că are personalitate.

— N-am vrut s-o prezint în culori negre, numai că am avut impresia că îi sînt antipatic.

— Se zice că se va căsători cu individul acela ciudat — Rodney.

— Cu Rodney ? Înseamnă că este și mai mult în puterea amăgirilor decât mi s-a părut.

— Acum chiar că a venit cineva, exclamă Mary, punînd deoparte cu grijă ghebele, în timp ce ciocăniturile repetate reverberau inutil, însoțite de tropăituri și risete. Peste o clipă camera se umplu de tineri și tinere, purtînd pe chipuri o expresie de curiozitate, exclamînd „Ah !” la vederea lui Denham și pe urmă rămînînd locului, cu gurile căscate, întrucîtva prostește.

În cameră se adunară foarte curînd cam douăzeci, treizeci de persoane, care în cea mai mare parte își găsiră locuri pe jos, așezîndu-se pe saltele și sprijinindu-se unii de alții în formații triunghiulare. Erau tineri toți, iar unii păreau că erau dornici să se remarce prin îmbrăcăminte și coafură, printr-o mimică posomorită și dură față de genul obișnuit care trece neobservat în stațiile de metrou sau în omnibuze. Puteai să remarci că discuțiile se purtau în grupuri restrînse și că la început erau aprinse și rostite cu voci joase ca și cum interlocutorii își suspectau vecinii.

Katharine Hilbery veni printre ultimii și se așeză pe jos sprijină de zid. Privi iute în jur, recunoscu cam vreo șase persoane pe care le salută dînd din cap, dar pe Ralph nu-l observă, sau poate nici nu mai făcea vreo legătură. Într-o secundă toate aceste elemente eterogene fură aduse la același numitor de vocea domnului Rodney, care se îndreptă brusc, cu pași mari către masă și începu să vorbească repede, pe un ton nespus de forțat :

„Abordînd tema folosirii metaforei în poezia clisabetană...”

Toate capetele se mișcă ușor și se fixară într-o poziție din care puteau să privească direct chipul lectorului, și pe toate se imprimase aceeași expresie întrucîtva sobră. Dar, în același timp, pînă și chipurile din rîndurile cele mai din față, deci cele mai supuse controlului, dădură brusc la iveală un tremur nestăpînit, care dacă n-ar fi fost bine ținut în frîu, s-ar fi transformat într-un hohot de ris. Prima impresie lăsată de domnul Rodney era de un comic grotesc irezistibil. Era foarte îmbujorat, fie din cauza serii reci de noiembrie sau din cauza nervozității și fiecare mișcare, începînd cu felul în care își frîngea mîinile și

pină la modul cum își smucea capul în stînga și în dreapta de parcă o arătare îl ademenea fie spre ușă, fie spre fereastră, îi trăda extrem de neplăcută senzație de a se afla în atenția atîtor priviri. Era îmbrăcat impecabil, iar perla din mijlocul cravatei îi conferea o notă de opulență aristocratică. Dar ochii ușor bulbucăți și șuvoiul de vorbe bilbiuite care păreau să indice o avalanșă de idei reclamînd continuu o formă în exprimare și fiind continuu stăvilite de un acces de nervozitate, nu stirneau mila, așa cum s-ar fi întîmplat cu o persoană mai impunătoare, ci dorința de a rîde, fără să fie totuși însoțită de malițiozitate. În mod vizibil, domnul Rodney era atît de dureros conștient de ciudățenia înfățișării sale, iar congestionarea și zvîcnirile trupului mărturiseau asemenea stînjeneală, încît această impresionabilitate a lui își stîrnea chiar mila, deși probabil cei mai mulți ar fi aprobat exclamația scoasă aparte de Denham : „Să te măriți cu asemenea figură !”

Conferința era scrisă îngrijit, dar în ciuda precauțiilor, domnul Rodney fără să vrea dădu două pagini în loc de una, selectă greșit propoziția cînd apăreau scrise cîte două, una sub alta, și nu reuși să-și descifreze propria caligrafie. Cînd ajungea la cîte un pasaj coerent, îl azvîrlea în obrazul ascultătorilor aproape agresiv, ca după aceea să orbecăiască după altul. După ce cerceta foaia cîteva clipe penibile, în fine îl descoperea și-l etapa în aceeași manieră, pînă cînd, ca urmare a atacurilor repetate, reuși să-și agite publicul așa cum nu se mai întîmplase vreodată la asemenea întruniri. E greu de spus dacă ascultătorii fuseseră stîrniți din entuziasmul arătat poeziei sau datorită chinurilor prin care trecea o ființă umană de dragul lor. În cele din urmă domnul Rodney se așeză nervos, la mijlocul unei propoziții, și după o pauză de buimăceală, audiența își manifestă ușurarea dînd frîu liber risetelor într-o cascadă de aplauze puternice.

Domnul Rodney luă cunoștință de acest fapt aruncînd în jur o privire fîroasă și în loc să aștepte să răspundă la întrebări, zvîcni în sus, își croi drum printre trupurile așezate, spre colțul unde stătea Katharine și exclamă foarte deslușit :

— Ei, Katharine, sper că m-am făcut destul de rîs și față de tine ! E groaznic ! Groaznic ! Groaznic !

— Sst ! Trebuie să răspunzi la întrebări, șopti Katharine, dorind să-l facă să tacă cu orice preț. Și lucru destul de ciudat, când oratorul nu se mai afla în fața lor, cuvintele lui părură să aibă mult miez. În orice caz, un tânăr palid cu ochi triști se și ridicase, rostind un mic discurs perfect echilibrat și scrupulos, într-o manieră impecabilă. William Rodney îl ascultă cu buza de sus ciudat ținută, cu toate că întregul chip îi mai tremura ușor din cauza emoției.

— Idiotul ! exclamă el. N-a priceput nimic din tot ce-am spus !

— Atunci răspunde-i ! îi replică șoptit Katharine.

— Nici vorbă ! N-ar face decît să ridă de mine. De ce te-am lăsat oare să mă convingi că pe oamenii ăștia îi interesează literatura ? continuă el.

Erau multe de spus și pro și contra prelegerii domnului Rodney. Fusesse înțesată de afirmații cum că atare pasaje luate cu toptanul din engleză, franceză și italiană reprezentau perle literare. În plus, îi plăceau metaforele cu care studiul era înțesat dînd senzația că pe măsură ce le citea pe sărite fie că erau puse cu furca acolo, fie că le înghețase la întimplare. Literatura este o ghirlandă proaspătă de flori de primăvară, spusese el, în care fructele de tisă și nuanțele purpurii ale nopții se contopesc cu diversele culori ale anemonelor ; și într-un fel sau altul această ghirlandă încununa frunți de marmură. Citise foarte prost cîteva citate minunate. Dar prin acest mod de abordare și această limbă nedeșlășită străbătuse un fior autentic care, pe măsură ce vorbea, născuse în rîndurile ascultătorilor cîte o idee căreia acum erau gata să-i dea glas. Majoritatea persoanelor de acolo se hotărîseră să-și petreacă viața dedicîndu-se scrisului, fie picturii, și privindu-i doar, reieșea clar că în timp ce îi ascultau pe domnul Purvis, apoi pe domnul Greenhalgh, îi cuprindea sentimentul că cei doi atacau un bun care le aparținea. Unul cite unul se ridicară și, ca și cum ar fi ținut în mînă stîngaci cîte o toporișcă, încercau să mai cioplească puțin concepția lui despre artă, și se așezau dînd impresia că, pentru un motiv sau altul, complet necunoscut lui, tot ce voise el să arate ieșise anapoda. Pe măsură ce se așezau se întorceau aproape invariabil către vecin, rectificînd în continuare ceea ce afirmaseră public. Nu trecu mult deci și grupurile de pe

saltele începură să comunice cu cele așezate pe scaune, iar Mary Datchet, care începuse din nou să cirpească ciorapi, se aplecă și-i spuse lui Ralph :

— Asta înțeleg eu printr-o prelegere de prima mână.

Amândoi își întoarseră instinctiv privirile către cel care citise prelegerea. Stătea sprijinit de perete, aparent cu ochii închiși și cu bărbia lăsată peste guler. Katharine răsfoia paginile manuscrisului ca și când ar fi căutat un anume pasaj ce o impresionase și nu reușea să-l găsească.

— Hai să mergem să-i spunem ce mult ne-a plăcut, rosti Mary, sugerind un lucru pe care Ralph abia aștepta să-l facă, deși fără ea nu s-ar fi dus, fiind prea mândru, căci avea impresia că interesul lui pentru Katherine era mai mare decât al ei pentru el.

— Ați avut o dizertație foarte interesantă, începu Mary, fără nici un pic de sfială, așezându-se pe jos în fața lui Rodney și a Katharinei. Ați putea să-mi împrumutați și mie manuscrisul ca să-l citesc în tihnă ?

Rodney, care deschisese ochii la apropierea lor, o privi o clipă într-o tăcere suspicioasă.

— Spuneți asta numai ca să mascați eșecul meu ridicol ? întrebă el.

— Susține că nu-i pasă ce credem despre el, observă ea. E convins că nu ne pasă nici cit negru sub unghie de orice fel de artă.

— Eu fi cer să fie îndurătoare cu mine și ea mă tachinează ! exclamă Rodney.

— N-am de gând să fiu îndurătoare cu dumneavoastră, domnul Rodney, rosti Mary cu blândețe dar apăsător. Când dizertația e proastă nimeni nu are nimic de spus, pe câtă vreme acum, ascultați-i numai.

Sunetele care umpluseră camera cu silabele scurte pripite, cu pauzele bruste și afacurile neașteptate, puteau fi comparate cu o păsărească însuflețită, pe cele mai înalte tonuri.

— Credeți că vorbesc despre prelegerea mea ? întrebă Rodney după ce ascultase puțin, cu chipul vizibil luminat.

— Bineînțeles, răspunse Mary. A fost cât se poate de semnificativă.

Se întoarse spre Denham pentru confirmare, iar el o susținu.

— Cele zece minute de după prelegere dovedesc dacă a fost izbutită sau nu, spuse el. În locul dumitale, Rodney, aş fi foarte mîndru.

Această laudă păru să-l liniştească pe domnul Rodney pe deplin, şi începu să revizuiască mintal toate pasajele din prelegere care meritau să fie numite semnificative.

— Eşti de acord, Denham, cu ce-am spus despre folosirea imaginilor din ultima perioadă de creaţie a lui Shakespeare ? Mă tem că nu prea m-am făcut înţeles.

Spunînd acestea, se adună şi cu ajutorul a cîtorva smucituri ca şopăitul broaştei, reuşi să se apropie de Denham.

Denham îi răspunse scurt pentru că în minte avea formulată o întrebare pentru altcineva. Dorise să-i spună Katharinei : „N-ai uitat să puneţi geamul la tablou înainte de a veni mătuşa la cină ?“ dar, pe lîngă că trebuia să-i răspundă lui Rodney, nu era convins că remarca, dacă ar fi făcut-o, nu i s-ar fi părut fetei îndrăzneată, avînd în vedere nota de intimitate. Katharine asculta ce vorbea altcineva într-un grup. Între timp, Rodney atacă subiectul dramaturgilor elisabetani.

Era o persoană cu o înfăţişare ciudată căci, la prima vedere, mai ales dacă se întîmpla să vorbească plin de animaţie, părea întrucitva ridicol ; dar, în clipa următoare, în repaos, chipul lui cu nasul mare, cu obrazii slabi şi buzele extrem de sensibile, aducea cumva cu un profil roman cu coroana de lauri, tăiat rotund în piatră roşiatică, semitransparentă. Avea prestanţă şi demnitate. Lucra ca funcţionar într-un birou guvernamental şi era unul din acele spirite martirizate pentru care literatura este în acelaşi timp şi o desfătare divină şi o enervare aproape de nesuportat. Nemulţumite doar să o îndrăgească, trebuiau să încerce să o practice, în general, fiind prea puţin înzestrate în arta compoziţiei. Condamnau orice produceau, mai mult, violenţa trăirilor fiind atît de mare, rareori găseau o înţelegere pe măsură, şi pentru că erau foarte sensibilizaţi de cultivarea percepţiilor, simţeau un dispreţ constant şi faţă de propria persoană şi de lucrul adorat. Dar Rodney nu reuşea să judece nepărtinitor sim-

patia arătată de oricine, iar lauda lui Denham îi stimulase vanitatea și așa extrem de susceptibilă.

— Îți amintești fragmentul chiar dinaintea morții ducesei ? continuă el, apropiindu-se mai mult de Denham și potrivindu-și cotul pe genunchi într-un unghi de-a dreptul incredibil. În acea clipă, Katharine, care din cauza acestor manevre fusese complet izolată de ceilalți, se ridică și se așează pe pervaz, urmată de Mary Datchet. Cele două tinere puteau să privească acum toată adunarea. Denham le urmărit cu privirea, prefăcându-se că smulge fire din covor. Dar cum îi apărură limpede, conform propriei concepții, că dorințele omului rămân inevitabil frustrate, se concentră asupra literaturii și se hotărî, în mod filozofic, să scoată din ea tot posibilul.

Katharine era plăcut emoționată. I se deschideau o mulțime de posibilități. Cunoștea vag câțiva oameni, și oricând, unul dintre ei putea să se ridice și să vină să stea de vorbă cu ea ; pe de altă parte, putea ea însăși să se fixeze asupra cuiva sau să intervină în discuția lui Rodney, căreia îi dădea din cînd în cînd atenție. Era conștientă de trupul lui Mary, așezat lângă ea, în același timp însă, își dădea seama că fiind amîndouă femei nu era obligată să intre în vorbă. Dar Mary, simțind, după cum spusese, că cea de lângă ea era o „personalitate“, dorea atît de mult să înceapă o discuție încît nu rezistă decît cîteva clipe.

— Parcă ar behăi o turmă de oi, nu ? remarcă Mary, contemplînd zgomotul care se ridica din corpurile răspîndite prin cameră.

Katharine se întoarse și zîmbi.

— Chiar, de cît fac atîta gălăgie ?

— Din cauza elisabetanilor, bănuiesc.

— Nu, nu cred că are vreo legătură cu elisabetanii. Auzi ! Parcă am auzit „poliță de asigurare“ ?

— Ce au oare de discutat bărbații întotdeauna despre politică ? medită Mary. Cred că dacă am fi avut și noi dreptul la vot, am fi făcut același lucru.

— Cred că da. Și dumneata, îți petreci viața pentru a obține acest drept pentru noi, femeile, nu-i așa ?

— Da, răspunse Mary dîr. În fiecare zi de la zece la șase.

Katharine îl privi pe Ralph Denham, care acum își croia drum prin metafizica metaforei alături de Rodney, și își aminti de ce discutaseră duminică după-amiaza. Făcu o slabă legătură între ei și Mary.

— Am impresia că faci parte dintre cei care consideră că toată lumea trebuie să aibă cîte o meserie, spuse ea cam distant, de parcă își pipăia drumul printre nălu-cile unei lumi necunoscute.

— O, Doamne, nu, replică prompt Mary.

— Ei, eu una așa cred, suspină ușor Katharine. Trebuie întotdeauna să poți spune că ai făcut ceva; aici însă, într-o mulțime ca aceasta, am un sentiment de tristețe.

— Mulțime? De ce în mulțime? întrebă Mary, adin-cindu-și cele două cute dintre sprincene și ridicîndu-se pe pervaz lîngă Katharine.

— Nu vezi cît de diferite sînt interesele oamenilor astora? Și eu vreau să le-o iau înainte, adică, se corectă, vreau să mă remarc, și e greu dacă nu ai o profesie.

Mary zîmbi, gîndindu-se că pentru domnișoara Katharine Hilbery era un fleac să le-o ia înainte oamenilor. Se cunoșteau atît de puțin încît acest început de intimitate, pe care îl inițiasă Katharine vorbind despre sine, avea ceva solemn și tăcură, ca și cum ar fi decis dacă să continue sau nu. Tatonau terenul.

— Ei, dar eu îmi doresc să calc peste trupurile lor prosternate, anunță peste o clipă Katharine, rîzînd parcă de gîndul care o dusesese la această concluzie.

— Nu e obligatoriu să calci pe trupurile oamenilor dacă ai o slujbă importantă, observă Mary.

— Nu. Probabil că nu, răspunse Katharine. Conversația lîncezi, iar Mary o observă pe Katharine uitîndu-se prin cameră cam morocănoasă, cu buzele strînse; dorința de a vorbi despre ea sau de a iniția o prietenie, aparent, o părăsise. Mary rămase impresionată de capacitatea ei de a se stăpîni atît de ușor și de a se cufunda în propriile gînduri. Un obicei care vorbea de singurătate și de o minte învățată să judece singură. Cînd Katharine tăcu, Mary se simți ușor stînjenită.

— Da, seamănă bine cu oile, repetă ea, prostește.

— Și totuși sînt foarte deștepți, adăugă Katharine, cel puțin cred că l-au citit cu toții pe Webster.

— Și consideri că asta e o dovadă de deșteptăciune ? Și eu l-am citit pe Webster, și pe Ben Jonson, dar nu mă socotesc deloc deșteaptă, sau cel puțin nu deosebită.

— Cred că ești foarte deșteaptă, replică Katharine.

— De ce ? Pentru că am o slujbă ?

— Nu mă gindeam la asta. Mă gindeam că trăiești singură aici și organizezi întruniri.

Mary reflectă o clipă.

— Da, în primul rînd înseamnă să ai talentul să nu fii pe placul propriei familii. Se prea poate ca eu să-l am. N-am vrut să locuiesc acasă și i-am spus și tatălui meu. Nu i-a convenit... Dar, mai e ceva, am o soră, dumneata nu ai, parcă ?

— Nu, nu am surori.

— Scrii viața bunicului dumitale ? continuă Mary.

Katharine păru brusc confruntată cu un gînd familiar de care dorea să scape. Răspunse :

„Da, o ajut pe mama“, pe un ton care pe Mary o descumpăni și o reaseză în poziția pe care o avusese la începutul discuției. Avea senzația că puterea stranie a Katharinei de a se apropia și apoi de a se retrage o umplea de emoții diverse mai iute decît era firesc și o ținea într-o ciudată alertă. Mary simți nevoia să o clasifice și o etichetă cu termenul comod de „egoistă“.

„E egoistă“, își spuse în sinea ei, și puse bine termenul într-un sertăraș al minții ca să i-l ofere lui Ralph într-o bună zi, căci fără îndoială urmau să abordeze subiectul „domnișoara Hilbery“.

— Doamne, ce dezordine o să fie mîine dimineată ! exclamă Katharine. Sper că nu dormi în camera asta, domnișoară Datchet ?

Mary rise.

— De ce rîzi ? întrebă Katharine.

— Nu-ți spun.

— Hai să ghicesc. Rîzi pentru că ai crezut că am să schimb subiectul ?

— Nu.

— Pentru că îți închipui... Se opri.

— Dacă vrei să știi, rîdeam de felul în care ai rostit „domnișoara Datchet“.

— Atunci, Mary, Mary, Mary, Mary.

Spunînd acestea, Katharine aranja draperia, poate pentru a masca ușoara roșeață de plăcere provocată de apropierea sensibilă față de cineva.

— Mary Datchet, spuse Mary. Mi-e teamă că nu este un nume la fel de impunător cum e Katharine Hilbery.

Priviră amîndouă pe fereastră, mai întîi în sus, la luna argintie, oprită printre o puzderie de norișori albaștrui-cenușii ; apoi mai jos, pe acoperișurile Londrei, cu coșurile lor drepte, și sub ele la trotuarul pustiu, luminat de razele lunii și la strada pe care se distingea clar cum se îmbină dalele. Pe urmă, Mary o văzu pe Katharine ridicîndu-și privirile spre lună, contemplativ, ca și cum o compara cu alte nopți, păstrate în amintire. Cineva din cameră făcu o glumă despre uitatul la stele, stricîndu-le cheful, și-și întoarseră privirea din nou în interior.

Ralph pîndise acest moment și spuse brusc :

— Domnișoara Hilbery n-ați uitat oare să puneți geamul la tablou ?

După ton îți dădeai seama că întrebarea fusese pregătită.

„Ah, prostule“, exclamă Mary, aproape cu voce tare, avînd sentimentul că Ralph spusese o mare tîmpenie. Suna ca și cum după trei lecții de gramatică latină, te apuci să corectezi elevul a cărui cunoștințe n-au cuprins și ablativul lui *mensa*.

— Portretul — ce portret ? întrebă Katharine. Ah, vă referiți la duminică după-amiază, acasă. Asta a fost în ziua cînd a venit domnul Fortescue ? Da, parcă îmi aduc aminte.

Cei trei rămaseră o vreme într-o tăcere stînjiți-oare, și pe urmă Mary plecă de lîngă ei ca să verifice dacă cine țurna din cafetieră era priceput, căci cu toată educația nu putea să nu se sinchisească de porțelanuri.

Ralph nu mai găsi nimic de adăugat ; dar dacă cineva ar fi putut da la o parte învelișul exterior, ar fi văzut că voința lui era concentrată asupra unui singur scop — ca domnișoara Hilbery să-i dea ascultare. Își dorea ca ea să rămînă acolo pînă cînd, într-un mod pe care nu-l cu-

noștea încă, îi va câștiga interesul. Aceste stări de spirit se trădează deseori prin exprimare, iar Katharine simțea limpede că tinărul își fixase atenția asupra ei. Își aminti brusc prima impresie pe care o avusese despre el, și se văzu arătându-i relicvele de familie. Rememoră starea sufletească în care se despărțiseră duminică după-amiaza. Avea impresia că o judecase cu asprime. Argumentă firesc că dacă lucrurile stăteau în felul acesta, povara conversației trebuia s-o poarte el. Încuviință în măsura în care rămase perfect nemișcată, cu privirea ațintită pe peretele din față și cu buzele strînse, cu toate că tremurau ușor, gata să schițeze un zîmbet.

— Cred că știți cum se numesc stelele ? observă Denham și după cum rostise cuvintele avea impresia că punea la îndoială cunoștințele atribuite lui Katharine.

Fata își păstră calmul vocii destul de greu.

— Știu să găsesc steaua polară, dacă mă rătăcesc.

— Nu cred că vi se poate întâmpla prea des.

— Nu. Mie nu mi se întâmplă niciodată ceva interesant.

— Am impresia că v-ați făcut o tehnică din rostirea lucrurilor neplăcute, domnișoară Hilbery ; se întrerupse, căci mersese mai departe decât avusese intenția. Probabil că este una din caracteristicile clasei dumneavoastră. Nu vorbiți niciodată serios cu inferiorii.

Fie din cauza faptului că se întâlneau pe teren neutru în seara aceea, sau din cauză că haina cenușie, veche, cu care era îmbrăcat Denham îi conferea o comportare lejeră, total absentă în ținuta obișnuită, Katharine nu simți deloc că el nu aparține cercului special în care trăia ea.

— Și cum anume îmi sînteți inferior ? îl întreabă, privindu-l cu seriozitate, de parcă aștepta un răspuns cinstit.

Privirea ei îi făcu plăcere. Pentru prima oară se simți pe picior de egalitate cu cea care dorea să-l judece apreciativ, cu toate că n-ar fi putut să explice de ce părerea ei, rea sau bună, conta atîta pentru el. Poate că, de fapt, nu-și dorea decât s-o audă ca să poată să se gîndească acasă, în tihnă, la ceea ce spusese. Dar soarta n-a vrut să-l lase să profite de acest avantaj.

— Nu cred că înțeleg ce vreți să spuneți, repetă Katharine, dar fu obligată să se oprească și să răspundă cuiva

care dorise să știe dacă le poate cumpăra bilete la operă cu preț redus. Fără îndoială că spiritul întrunirii înlesnea conversațiile dezorientate ; se discuta dezlînat și glumeț, iar persoane care abia se cunoscuseră își spuneau pe nume cu o cordialitate vizibilă, și ajunseseră la acel grad de îngăduință voioasă și prietenie totală la care pot ajunge englezii abia după ce stau împreună mai bine de trei ore, ca după prima rafală rece de pe stradă să fie iar aduși în starea de izolare înghețată. Se aruncau pe umeri pelerinele, se puneau pe cap pălăriile ; iar Denham înghiți umilința de a o vedea pe Katharine ajutată să se îmbrace de ridicolul Rodney. Întrunirea nu necesita luarea de rămas bun și nici chiar salutul persoanei cu care stătuseși de vorbă ; cu toate acestea, Denham rămase nemulțumit de plecarea prea bruscă a tinerei care își lăsase propoziția neterminată. O însoțea Rodney.

DENHAM N-AVEA DE GÎND S-O URMEZE pe Katharine, dar văzînd-o că pleacă, își luă pălăria și coborî scările mai grăbit decît dacă fata n-ar fi fost înaintea lui. Ajunse din urmă un prieten, pe nume Harry Sandys, care avea același drum, și meraseră o vreme împreună, la cîțiva pași în urma Katharinei și a lui Rodney.

Noaptea era foarte liniștită și în asemenea nopți, cînd circulația se rărește, trecătorul devine conștient de lumina lunii aruncată pe trotuar, ca și cum draperiile cerului ar fi trase, iar bolta se dezgolește așa cum se poate vedea undeva la țară. Aerul era ușor răcoros, astfel că cei care pînă nu de mult șezuseră la vorbă înghesuiți, găsiră cu cale să meargă puțin pe jos înainte de a face cu mîna unui omnibuz sau de a găsi iar lumina electrică în stația de metrou. Sandys, care era avocat pledant cu o înclinație filozofică, își scoase pipa, o aprinse murmurînd „hmm“ și „ha“, apoi tăcu. Perechea din fața lor nu încetinisese pasul, și după cîte își dădea seama Denham văzîndu-i întorcîndu-se unul spre celălalt, erau prinși într-o discuție aprinsă și lungă. Mai observă cum un trecător din sens opus îi obligă să se despartă, dar după aceea se apropiară iar. Fără intenția de a-i spiona, nu pierdu din ochi eșarfa galbenă din jurul capului lui Katharine și nici trenciul elegant care îl evidenția pe Rodney în mulțime. În Strand crezu că se vor despărți, dar ei traversară împreună și coborîră pe una din străduțele înguste care duc prin vechile școli de avocatură spre rîu. Pe marile artere, printre pîlcurile de oameni, Rodney părăuse să fie doar însoțitorul lui Katharine, dar acum, cînd trecătorii se râriseră și pașii răsunau în liniștea nopții, Denham nu putu să nu-și inchipuie că schimbaseră su-

biectul conversației. Efectul umbrei și al luminii care le sporea înălțimea le dădea și o înfățișare misterioasă și importantă, iar Denham nu resimțea nici o iritare pentru Katharine, ci o acceptare semivisătoare în desfășurarea treburilor omenirii. Da, bravo ei că visa despre — dar Sandys începuse brusc să vorbească. Era un singuratic care-și făcuse mulți prieteni la colegiu și li se adresa și acum ca și cum încă erau la internat și aveau vreo dispută, cu toate că în anumite cazuri între ultima propoziție și cea prezentă trecuseră multe luni sau chiar ani. Metoda era puțin mai neobișnuită dar foarte odihnitoare, căci aveai impresia că se trecea peste toate evenimentele vieții, iar peste abisuri se aruncau punți prin câteva cuvinte.

De data asta începu să vorbească când se opriseră o clipă pe marginea Strand-ului.

— Am auzit că Bennett a renunțat la teoria adevărului.

Denham îi răspunse în consecință și începu să-i explice cum se ajunsese la această hotărâre, ce schimbări presupunea în filozofia acceptată de amândoi. Între timp Katharine și Rodney își continuau drumul, iar Denham trimise după ei, dacă expresia este nimerită, pentru o acțiune involuntară una din antenele minții sale, în timp ce restul se străduia să priceapă ce spunea Sandys.

Când trecură prin vechile școli de avocatură tot vorbind astfel, Sandys puse vârful bastonului pe una din pietrele care formau o boltă mîncată de vreme și o lovi gînditor de două, trei ori ca să ilustreze ceva extrem de nedeslușit despre natura complexă a perceperii lucrurilor. În timpul acestui răgaz, Katharine și Rodney dădură colțul și dispărură. O clipă, Denham se opri involuntar în mijlocul propoziției, apoi continuă cu sentimentul că a pierdut ceva.

Fără să-și dea seama că sînt observați, Katharine și Rodney ieșiseră pe Embankment. După ce traversară drumul, Rodney lovi cu mina parapetului de deasupra rîului și exclamă :

— Promit să nu mai discut despre asta, Katharine ! Dar te rog să stai o clipă și să privești luna pe apă.

Katharine se opri, privi în susul și-n josul râului și adulmecă aerul.

— Se simte marea, adie briza și-i aduce mireasma, spuse ea.

Rămaseră tăcuți cîteva clipe în vreme ce râul se mișcă în mîncă, iar luminile roșii și argintii de pe fața lui fură împrăștiate de curent, apoi strînse la loc. Foarte departe, în susul râului, un vas șuieră cu un sunet dogit, nespus de trist, de parcă își trimitea chemarea din peregrinările sale însingurate și învăluite de ceață.

— Ah! strigă Rodney și lovi din nou cu mîna balustrada. Oare de ce nu putem exprima în cuvinte cît de frumos e totul? De ce sînt eu cu Katharine condamnat veșnic să simt ceea ce nu pot da glas? Iar ce pot spune, n-are rost să spun. Ai încredere în mine, Katharine, adăugă el grăbit, e ultima oară cînd mai declar acest lucru. Dar în prezența unei atari frumuseți — privește irizările din jurul lunii!... simți că... simți că... Poate dacă te-ai căsătorit cu mine — sînt doar pe jumătate poet, după cum vezi, și nu mă pot preface că nu simt ceea ce simt. Dacă aș putea să scriu — ei, atunci ar fi altceva. Atunci nu te-aș mai agasa cu cererea în căsătorie, Katharine.

Rosti aceste propoziții disperate destul de brusc, privind cînd la lună cînd la râu.

— Bănuiesc că mie îmi recomanzi să mă căsătoresc? întrebă Katharine, cu ochii țintă la lună.

— Fără discuție. Nu numai ție ci tuturor femeilor. Păi, fără căsătorie nu reprezînți nimic; trăiești doar pe jumătate; îți folosești facultățile mintale doar la jumătate din valoarea lor; cred că și tu ești conștientă de lucrul ăsta. De aceea...

Tăcu și porniră, agale pe Embankment, cu luna în față.

*„Ce trist ea urcă înspre cer,
Și ce tăcut și cu ce chip“*

cită Rodney.

— În seara asta mi s-au spus o mulțime de lucruri neplăcute, rosti Katharine fără să-l ia în seamă. Domnul Denham are impresia că e dator să-mi țină o predică,

deși abia dacă-l cunosc. Apropo, William, tu îl știi, spune-mi, ce fel de om e ?

William suspină profund.

— Putem noi să-ți predicăm pină ți se face rău...

— Dă, da, dar ce fel de om e ?

— Și-ți dedic sonete ochilor tăi, ființă nemiloasă și practică. Denham ? adăugă el, când Katharine nu răspunse. E băiat bun, cred. Mi se pare că știe să aprecieze ce este de apreciat. Dar nu cu unul ca el ar trebui să te măriți, totuși. Te-a certat, așa-i ? Ce ți-a spus ?

— Uite cum stau lucrurile cu domnul Denham. Vine la ceai, fac tot ce pot să se simtă în largul său, iar el stă și-mi aruncă reproșuri. Pe urmă îi arăt manuscrisele noastre. La vederea lor se enfurie de-a binelea și-mi spune că n-am de ce să mă consider o exponentă a clasei de mijloc. Așa că ne luăm rămas bun plini de fîfnă ; iar cînd ne întîlnim din nou, adică astă-seară, vine direct la mine și-mi spune : „Du-te la naiba !” Genul de comportament pe care nu-l înghite mama. Aș vrea să știu și eu ce înseamnă toate astea.

Se opri, încetini mersul și privi trenul luminat care înainta ușor peste Hungerford Bridge.

— Înseamnă, cred eu, că te consideră rece și neînțelegătoare.

Katharine rise în hohote rotunjite și disperate, cu adevărat amuzată.

— E vremea să sar într-un taxi și să mă ferec la mine în odaie, exclamă ea.

— Mama ta ar avea obiecții dacă ne-ar vedea împreună ? Nimeni n-ar putea să ne recunoască, ce zici ? Întrebă Rodney puțin preocupat.

Katharine se uită la el și văzînd că nu se prefăcea, rise iar, de data asta însă puțin ironic.

— N-ai decît să rîzi, Katharine, dar eu îți spun că dacă vreunul dintre prietenii tăi ne-ar vedea împreună la ora asta s-ar apuca să vorbească și nu mi-ar plăcea deloc. Dar de ce rîzi ?

— Nu știu. Probabil pentru că ești un amestec atît de ciudat. Ești jumătate poet și jumătate fată bătrînă.

— Sînt conștient că ți se par nespuse de ridicol. Dar fără să vreau am moștenit anumite tradiții și încerc să le pun în practică.

— Prostii, William. Poți să te tragi din cea mai veche familie a Devonshire-ului și să nu ai nici un motiv să-ți pese că poți fi văzut singur cu mine pe Embankment.

— Sînt mai mare cu zece ani decît tine, Katharine și cunosc lumea mai bine ca tine.

— În regulă. Pleacă și lasă-mă singură.

Rodney se uită în urmă peste umăr și observă că în urmă, la mică distanță, îl urma un taxi care evident aștepta să fie oprit. Katharine îl zări și ea și exclamă:

— Nu-l opri, William. Merg pe jos.

— Prostii, Katharine, nici vorbă de așa ceva. E aproape ora douăsprezece și ne-am îndepărtat prea mult.

Katharine rise și grăbi pasul atît de mult, încît și Rodney și taxiul trebuiră să accelereze ca să o ajungă din urmă.

— Uite, William, dacă oamenii m-ar observa cum alerg pe Embankment fără îndoială că ar începe să vorbească. Mai bine ia-ți rămas bun dacă nu vrei să pălăvrăgească lumea.

La acestea, William făcu un gest despotice către taxi, iar cu cealaltă mîină o opri pe Katharine.

— Nu-l lăsa pe șofer să vadă cum te smucești, pentru numele lui Dumnezeu, șopti el. Katharine rămase o clipă nemișcată.

— Ai mai mult dintr-o fată bătrînă decît dintr-un poet, remarcă ea tăios.

William închise ușa violent, dădu adresa șoferului și se întoarse ridicîndu-și pălăria pedant, foarte sus, în chip de rămas bun către tinăra care se făcea nevăzută.

Se uită după taxi bănuitor, de două ori, așteptîndu-se aproape ca ea să oprească și să se dea jos; dar taxiul se îndepărtă grăbit și curînd dispăru. William simți nevoia să monologheze enervat căci Katharine izbutise să-l exaspereze în diverse moduri.

— Dintre toate creaturile neraționale și nepăsătoare pe care le-am întîlnit, ea e cea mai rea! pufni în sinea lui întorcîndu-se pe Embankment cu pași mari. Ferească

cerul să mă mai prostesc vreodată în fața ei. Păi, mai bine m-aș căsători cu fiica proprietăresei decât cu această Katharine Hilbery ! N-aș avea o clipă de liniște — și nu m-ar înțelege în veci, în veci, în veci !

Vorbind cu glas tare și vehement ca să poată fi auzit de stelele de pe cer, căci nici o ființă umană nu era prin împrejurimi, sentimentele răsunară absolut mulțumitor. Rodney se liniști și-și văzu de drum în tăcere, pînă cînd zări pe cineva apropiindu-se, care fie după mers, fie după haină părea să fie una din cunoștințele lui, însă nu știa exact cine anume. Era Denham, care se despărțise de Sandys în fața scărilor, și acum se îndrepta spre stația de metrou de la Charing Cross, cufundat în gîndurile sugerate de discuția cu Sandys. Uitase de întîlnirea din casa lui Mary Datchet, uitase de Rodney și de metafore și de teatrul elisabetan, și putca să jure că uitase și de Katharine Hilbery, cu toate că asta era încă discutabil. Mintea escalada înălțimile supreme ale munților săi, acolo unde nu se află decît zăpadă și lumina stelelor. Îl privi pe Rodney ciudat, în clipa în care se întîlniră sub felinar.

— Ha ! făcu Rodney.

Dacă Denham ar fi fost pregătit, probabil că ar fi trecut pe lîngă el, cu un salut. Dar neașteptata întrerupere îl făcu să se oprească și înainte de a-și da seama, se întorsese din drum și începuse să meargă alături de Rodney dînd curs invitației acestuia de a veni la el să bea ceva. Lui Denham nici prin gînd nu-i trecuse să bea cu Rodney, dar îl urmă destul de ascultător. Rodney fu măgulit de supunere. Se simțea înclinat să stea de vorbă cu acest bărbat tăcut, care poseda în mod evident toate calitățile masculine care i se părea că îi lipsesc atît de lamentabil lui Katharine.

— Bine faci, Denham, începu el impulsiv, că nu ai de-a face cu femei tinere. Îți ofer experiența mea — dacă le dai crezare, invariabil ai motive să-ți pară rău. Nu că aș avea eu acum, adăugă el pripit, să mă plîng. E un subiect care revine din cînd în cînd fără o motivație specială. Domnișoara Datchet, aș îndrăzni să afirm, face parte dintre excepții. Îți place domnișoara Datchet ?

Remarcile arătau limpede că nervii lui Rodney erau întinși la culme și lui Denham îi reveni dintr-o dată starea de lucruri de acum o oră. Îl văzuse pe Rodney însoțind-o pe Katharine. Îi părea rău că recunoscuse atât de nerăbdător aceste lucruri și începuse să-l sîcîie cu vechile și neînsemnatele nelinii. Se desconsideră singur. Rațiunea îl îndemna să se despartă de Rodney, care în mod clar avea tendința să se confeseze, atîta vreme cît încă nu pierduse total legătura cu probleme de filozofie elevată. Privi de-a lungul drumului și observă un felinar la vreo sută de iarzi mai departe ; hotărî să se despartă de Rodney cînd va ajunge lîngă el.

— Da, îmi place Mary ; nici nu văd cum nu poate plăcea cuiva, remarcă prevăzător, cu ochii ațintiți pe felinar.

— Ei, Denham, ești atît de deosebit de mine. Nu te trudezi niciodată. Te-am urmărit astă-seară cînd vorbeai cu Katharine Hilbery. Instinctul meu mă îndeamnă să am încredere în persoana cu care vorbesc. De aceea probabil rămîn mereu păcălit.

Denham păru să reflecteze asupra acestei afirmații dar, de fapt, aproape că nici nu lua în seamă nici pe Rodney, nici confesiunile lui ; îl preocupa doar să-l oblige să rostească numele lui Katharine înainte de a ajunge la felinar.

— Acum cine te-a păcălit ? Katharine Hilbery ?

Rodney se opri și începu iar să bată un soi de ritm pe balustrada netedă, de piatră a Embankment-ului, de parcă ar fi creat un fragment dintr-o simfonie.

— Katharine Hilbery, repetă el, chicotind ușor și straniu. Nu, Denham, nu-mi fac iluzii cu tînăra asta. Cred că astă-seară i-am dat de înțeles limpede. Dar rămii cu vreo impresie greșită, continuă el nerăbdător, întorcîndu-se și petrecîndu-și brațul prin al lui Denham, ca și cum l-ar fi împiedicat să scape ; și, forțat astfel, Denham trecu de felinarul prevenitor, către care, grăbit murmură o scuză, căci nu mai era chip să se despartă acum de Rodney.

— Nu trebuie să-ți închipui că îi port vreun resentiment, departe de mine acest lucru. Nici nu e vina ei pe

de-a-niregul, biata copilă. Duce, după cum știi, o viață respingătoare, unde totul se învîrte în jurul ei, cel puțin cred că e respingătoare pentru o femeie; își hrănește mintea cu orice, conduce totul, își impune voința în casa ei... e răsfățată, într-un fel pentru că simte că toată lumea e la picioarele ei, și nu-și dă seama cît poate jigni... adică ce urît se poartă cu cei care nu se bucură de aceleași avantaje. Cu toate acestea, să fim cinstiți, nu e proastă, adăugă el, parcă prevenindu-l pe Denham să nu încerce să-și ia nasul la purtare. Are gust. E rațională. Te pricepe cînd îi vorbești. Dar e femeie și cu asta am spus tot, adăugă el, chicotind iar, și dîndu-i drumul lui Denham.

— Și astă-seară i-ai spus toate astea? întrebă Denham.

— Vai de mine, nu. Nici prin cap nu-mi trece să-i spun Katharinei adevărul despre ea. N-aș ajunge la nici un rezultat. Ca să te înțelegi cu ea trebuie să ai continuu o atitudine de adorație.

„Acum că am aflat că ea a refuzat să se mărite cu el, de ce nu plec eu acasă?” se întreba Denham în sinea lui. Dar continua să meargă alături de Rodney, și o vreme tăcuseră amîndoi, cu toate că Rodney fredona frînturi dintr-o operă de Mozart. În mintea cuiva care a ascultat o persoană vorbind nepremeditat și dezvăluindu-și simțăminte mai mult decît intenționase, se strecoară un sentiment de dezgust amestecat cu simpatie. Denham începu să-și pună întrebarea ce fel de persoană era Rodney, în vreme ce Rodney se întreba același lucru despre Denham.

— Salahorești ca și mine, probabil? întrebă el.

— Da, sînt avocat.

— Stau și mă întreb cîteodată de ce nu lăsăm baltă totul. De ce nu emigrezi, Denham? Cred că ai avea numai de cîștigat.

— Am familie.

— Și eu sînt deseori gata să plec. Și pe urmă îmi dau seama că nu pot trăi fără asta — făcu un semn cu mîna spre centrul Londrei, care în clipa aceea avea înfățișarea unui oraș decupat din carton albastru-cenușiu, lipit pe cerul de un albastru intens.

— Țin la vreo două persoane, și din cînd în cînd mai ascult muzică bună, sau văd niște tablouri — atît cît să te faci să mai zăbovești pe aici. Ah, n-aș fi în stare să trăiesc printre sălbatici ! Ți plac cărțile ? Muzica ? Pictura ? Ești amator de prime audiții ? Am adunat la mine cîteva lucruri frumoase, cumpărate de ocazie, pentru că nu-mi pot permite să dau cît cer.

Ajunseră lîngă una dintre curțile mici ale caselor înalte din secolul optsprezece, în care locuia Rodney. Urcară o scară foarte abruptă prin ale cărei ferestre fără draperii se infiltra luna, luminînd balustradele și stîlpii lor răsuciți, vrafurile de farfurii din pervaz, și sticlele cu lapte pe jumătate pline. Apartamentul lui Rodney era micuț, dar geamul de la sufragerie dădea spre curtea interioară, pavată cu dale și cu un singur arbore, și spre fațadele netede din cărămidă roșie ale caselor de vis-à-vis ; doctorul Johnson n-ar fi fost cîtuși de puțin surprins dacă ar fi ieșit din mormînt să facă o plimbare sub lună. Rodney aprinse lampa, trase draperiile, îi oferî lui Denham un scaun și aruncînd pe masă manuscrisul lucrării sale despre folosirea elisabetană a metaforei exclamă :

— O, Doamne, ce pierdere de vreme ! Bine că s-a terminat, și nu ne mai gîndim la asta.

Pe urmă se apucă să aprindă focul cu multă îndemîinare, scoase pahare, whisky, o prăjitură, cești și farfurioare. Îmbracă un halat roșu și o pereche de papuci grenă, și veni spre Denham cu un păhărel într-o mînă și o carte cu coperti lucioase în cealaltă.

— Congreve, în ediția Baskerville, spuse Rodney întinzîndu-i cartea oaspetelui. N-am putut să-l citesc într-o ediție ieftină.

Cînd îl văzu înconjurat de cărți și lucruri de valoare, plin de sollicitudine să-și facă oaspetele să se simtă comod, și mișcîndu-se cu grația și abilitatea unei pisici persane, Denham își îndulci atitudinea critică și se simți mai în largul său cu Rodney decît s-ar fi simțit alături de alți oameni pe care îi cunoștea mai bine. Camera lui Rodney vădea o persoană care-și satisface multe gusturi personale, apărîndu-le de răbufnirile vulgare ale publicului cu o atenție minuțioasă. Cărțile și lucrările erau aranjate în

mobile colțuroase pe masă și pe dușumea, în jurul cărora se agita cu o grijă nervoasă ca nu cumva halatul să le deranjeze cît de cît. Pe un scaun era așezat un teanc de fotografii cu statui și tablouri, pe care avea obiceiul să le expună una cîte una timp de două zile. Cărțile de pe rafturi erau ordonate ca regimentele de soldați, iar co-perțile străluceau ca aripile de bronz ale cărăbușilor; cu toate că, dacă ai fi luat una, în spatele ei ai fi zărit un volum mai ponosit pentru că spațiul era restrîns. Deasupra căminului se afla o oglindă veche venețiană care reflecta tulbure în profunzimea ei pătată gălbuiul și roșiaticul unei glastre cu lalele așezată printre scrisori, pipe și țigări pe polița căminului. Un pian mic ocupa un colț al camerei cu partitura de la *Don Giovanni* deschisă.

— Ei, Rodney, spuse Denham, în timp ce-și umplea pipa și se uita în jur, e foarte plăcut și confortabil la tine.

Rodney întoarse capul pe jumătate și zîmbi, cu mîndria proprietarului, pe urmă se abîinu să nu zîmbească.

— Destul de, murmură el.

— Și e bine că îți ciștiți singur existența.

— Dacă te referi la faptul că n-aș face mare lucru, că am puțin timp liber, cred că ai dreptate. Dar aș fi de zecce ori mai fericit să am o zi întreagă la dispoziție.

— Nu știu, zău, răspunse Denham.

Rămaseră tăcuți, și fumul de la pipe se contopî prier-tenos într-un abur albăstrui pe deasupra capetelor lor.

— Aș putea să-mi petrec trei ore pe zi citind din Shakespeare, remarcă Rodney. Și mai există și muzică și tablouri, ca să nu mai vorbesc de societatea celor cu care îți face plăcere să te întâlnești.

— Într-un an te-ai plictisi de moarte.

— A, te asigur că m-aș plictisi dacă n-aș avea ce face. Dar m-aș apuca să scriu piese.

— Hm !

— Aș scrie piese, repetă el. Am și scris trei sferturi dintr-una și aștept să vină vacanța s-o termin. Și nu e proastă — nu, o parte e chiar plăcută.

Denham își puse întrebarea dacă n-ar trebui să-î ceară să vadă și el piesa, așa cum probabil se aștepta și

Rodney. Îl privi pe furiș, în timp ce el întorcea cărbunii nervos cu vătraiul și aproape tremurînd, la propriu, de dorința de a vorbi despre piesă, gata să-și satisfacă vanitatea cît mai repede, cel puțin așa i se părea lui Denham. I se păru că reușise să-l convingă, iar din acest motiv Denham nu putu să nu-l aprecieze.

— Păi... vrei să-mi arăți și mie piesa ? întrebă Denham, iar Rodney păru că se liniștește brusc, totuși tăcu o clipă, ținînd vătraiul perfect ridicat în aer, uitîndu-se la el cu ochii săi ușor protuberanți, deschizînd și apoi închizînd gura.

— Chiar dorești s-o vezi ? întrebă el, pe un ton diferit de cel folosit pînă atunci. Și fără să mai aștepte răspuns, continuă destul de certăreț : Prea puțini sînt cei care se interesează de poezie. Am impresia că plictisește.

— Se prea poate, răspunse Denham.

— Atunci am să ți-o împrumut, anunță Rodney, punînd jos vătraiul.

Cînd Rodney se duse să aducă piesa, Denham întinse o mînă în raftul de lingă el și luă primul volum pe care-l atinse. Din întîmplare era o ediție mică și foarte frumoasă a lui Sir Thomas Browne, care cuprindea *Urn Burial*, *Hydriotaphia*, *Quincunx Confuted* și *Grădina din Cyrus*, și deschizînd la un pasaj pe care aproape îl știa pe dinafară, Denham începu să citească, cufundîndu-se în lectură pentru o vreme.

Rodney își relua locul, cu manuscrisul pe genunchi, și din cînd în cînd îl privea pe Denham, pe urmă își unea vîrfurile degetelor și-și trecea picioarele subțiri peste apărătoarea căminului ca și cum ar fi resimțit o mare plăcere. În cele din urmă Denham închise cartea, se ridică și, cu spatele la foc, articulă din cînd în cînd cîte un icnet care se părea că se referă la Sir Thomas Browne. Își puse pălăria pe cap și veni lingă Rodney, încă tolănit pe scaun, cu vîrfurile pantofilor pe apărătoare.

— Mai trec pe aici, spuse Denham, la care Rodney întinse mîna cu manuscrisul fără să spună altceva decît : „Dacă vrei“.

Denham luă manuscrisul și plecă. Peste două zile rămase uimit cînd găsi pe farfuria de la micul dejun un

pachetel care conținea exemplarul lui Sir Thomas Browne pe care-l studiasse atât de intens acasă la Rodney. Din lene nu-i scrisese pentru a-i mulțumi dar din cind în cind se mai gîndea la Rodney, fără să-l lege de Katharine, și-și puse în gînd să treacă într-o seară pe la el să fumeze împreună o pipă. Lui Rodney îi făcea plăcere să împartă daruri prietenilor pe care îi admira sincer. Biblioteca lui se micșora constant.

DINTRE TOATE ORELE UNEI SĂPTĂMÎNI obișnuite de lucru, care sînt cele mai plăcute ore — cele care au trecut, sau cele care vor veni? Dacă luăm un singur exemplu ca să înjghebăm o teorie, se poate spune că minutele între nouă douăzeci și cinci și nouă treizeci dimineața aveau un farmec special pentru Mary Datchet. Și le petrecea într-o stare de spirit de invidiat; mulțumirea ei era aproape netulburată. Sus de tot, acolo unde avea apartamentul, cîteva raze ale soarelui de dimineață ajungeau la ea chiar în noiembrie, așezîndu-se direct pe draperie, scaun și covor, și pictînd pe ele trei pete strălucitoare — verde, albastru și roșiatic, care desfătau ochiul și învăluiau trupul în căldură.

Puține erau diminețile în care Mary nu-și ridică ochii în vreme ce-și lega șireturile de la ghețe, și în vreme ce privirea îi aluneca de la vergeaua galbenă a draperiei spre masa cu micul dejun, de obicei suspina recunoscătoare că viața îi oferise asemenea clipe de bucurie adevărată. Nu atenta la bunul nimănui totuși, căpăta atîta mulțumire din lucrurile simple, cum ar fi micul dejun de una singură în camera cu frumoase imbinări de culori, curată, începînd de la marginile dușumelelor pînă la colțurile tavanului, și se simțea atît de fericită, încît la început obișnuia să caute cu înfrigurare vreo hibă în toată situația asta, sau pe cineva față de care să se scuze. Se afla de șase luni la Londra, și încă nu găsise nici o hibă, iar asta, conchidea ea invariabil cînd termina cu legatul șireturilor, se datora numai și numai faptului că lucra. În fiecare zi, cînd ajungea la ușa apartamentului, cu valiza pentru corespondență în mînă, uitîndu-se încă o dată prin cameră ca să vadă dacă a lăsat totul în ordine, își

spunea în gînd ce bine este că pleacă, pentru că dacă ar fi trebuit să rămînă acolo toată ziua, cu atîta timp liber la dispoziție ar fi fost de nesuportat.

Cînd ieșea pe stradă îi plăcea să se considere unul dintre lucrătorii care la ora aceea se înșiriau pe toate trotuarele, înaintînd rapid cu capetele ușor plecate, ca și cum își concentraseră eforturile ca să-l urmărească pe cel din față cît mai îndeaproape ; astfel că Mary începuse să se considere un iepure care fuge glonț, urmat de pașii neșovăitori ai urmăritorilor. Îi făcea plăcere să creadă că se confunda cu ceilalți, iar cînd umezcala zilei o mîna spre stația de metrou sau omnibuz, dădea și lua partea ce i se cuvenea din aglomerație și umezcală alături de funcționari, dactilografe și comiși-voiajori, ajutînd și ea la importanta îndeletnicire de a răsuci arcul lumii ca să ticăie încă douăzeci și patru de ore.

Gîndind astfel, în dimineața aceea străbătu Lincoln's Inn Fields, ajunse la Kingsway, apoi pe Southampton Row pînă la biroul ei din Russell Square. Din cînd în cînd se oprea să privească în vitrina vreunei librării sau florării unde, la această oră matinală, abia se etalau exponatele, iar spațiile goale din spatele geamurilor dădeau la iveală dezordinea. Mary simpatiza cu vînzătorii sperînd că vor reuși să convingă trecătorii din timpul zilei să între să facă cumpărături, căci la această oră socotea că se numără printre vînzătorii și funcționarii de bancă, considerîndu-i pe toți cei care se sculau tîrziu și aveau bani de cheltuială drept dușmani personali și o pradă firească. Îndată ce traversă drumul spre Holborn, gîndurile i se îndreptară firesc și constant asupra muncii ei, și uită că de fapt nu era decît o angajată amatoare, ale cărei servicii erau neplătite, și nu prea răsucea ea arcul lumii la treburile curente, întrucît lumea pînă acum arătase prea puțină dorință să profite de binefacerile oferite de societatea pentru votul femeilor din care făcea parte și Mary.

Gîndul îi zbura tot drumul spre Southampton Row la hîrtia de scrisori și hîrtia concept și cum s-ar putea face economie la hîrtie, bineînțeles fără s-o jignească pe doamna Seal, căci era convinsă că marii organizatori întotdeauna pornesc prin a se lega de fleacuri din acestea

și-și clădesc reformele încununate de succes pe baza unei trăinicii desăvârșite ; iar Mary Datchet, fără să recunoască, era hotărîtă să fie o mare organizatoare și sortise deja societatea unei reconstrucții de tipul cel mai radical. E adevărat că nu de mult, înainte de a intra în Russell Square, tresărise de vreo două ori, absolut conștientă, judecându-se aspru pentru că intrase într-o rutină, adică era în stare să se gândească la același lucru în fiecare dimineață, la aceeași oră, astfel că Russell Square cu casele de cărămidă de culoarea castanei aveau o legătură neașteptată cu propriile ei gânduri despre economia de la birou, în același timp slujind și ca semnal să fie pregătită pentru întâlnirea cu domnul Clacton, sau doamna Seal, sau oricine ar fi putut ajunge înaintea ei la birou. Pentru că nu avea convingeri religioase, era cu atît mai scrupuloasă cu propria viață, examinîndu-și atitudinile foarte serios din cînd în cînd, și nimic n-o agasa mai mult decît să descopere vreun obicei din acesta neplăcut, care submina nestingherit partea valoroasă a ființei sale. La urma urmelor, la ce bun să fii femeie dacă nu te menții receptivă și-ți împovărezi existența cu tot soiul de păreri și experiențe ? În felul ăsta, ori de cîte ori dădea colțul, scutura ușor din cap, și de cele mai multe ori cînd ajungea la ușa biroului, fluiera o arie dintr-o baladă din Somersetshire.

Biroul sufragetelor se afla la etajul ultim al unei clădiri mari din Russell Square, anterior locuită de un negustor cu dare de mină și familia lui, acum însă, compartimentată între mai multe societăți care etalau inițiale diferite pe ușile cu sticle mate și aveau fiecare cîte o mașină de scris care țacănea toată ziua. Vechiul imobil, cu scara sa interioară masivă, din piatră, răsuna sec de forfota comisionarilor și a dactilografelor de la ora zece pînă la ora șase seara. Ecoul clapelor diferitelor mașini de scris care așterneau părerile cu privire la protecția raselor native sau valoarea cerealelor ca alimente impulsiau pașii lui Mary și întotdeauna, indiferent de ora la care sosea, se pomenea alergînd pe ultimul șir de trepte care ducea la palicrul ei ca să înscrie în concurs propria mașină de bătut.

Se așeză în fața scrisorilor ei și imediat dădu uitării toate aceste speculații ; între sprâncene se formară cele două cute pe măsură ce conținutul scrisorilor, mobilierul biroului și zgomotul activității din camera alăturată o cuprindeau treptat. Pe la ora unsprezece, atmosfera de concentrare era atât de puternic îndreptată pe un singur făgaș, încît orice gînd de altă natură n-ar fi avut sorți de izbîndă mai mult de o clipă. Sarcina pe care o avea era să organizeze o serie de reprezentări, ale căror ciștiguri să fie vărsate în beneficiul societății, cam în declin din cauza lipsei de fonduri. Era prima sa încercare de a organiza ceva pe scară mare și avea de gînd să facă ceva deosebit. Urma să se slujească de mecanismul greoi pentru a culege cîte ceva de aici, cîte ceva de dincolo, vreo persoană interesantă din talmeș-balmeșul lumii și să le planifice pe parcursul unei săptămîni într-o succesiune care nu se putea să nu atragă atenția Cabinetului de miniștri, iar acesta odată interesat, vechile argumente urmau să fie etalate cu o originalitate exemplară. Cam așa arăta planul în mare ; și cînd îl contempla se îmbujora toată, se emoționa și se forța să se gîndească la toate amănuntele care se interpuneau între ea și succes.

Ușa se deschise și domnul Clacton-veni să caute cine știe ce broșură pe sub o piramidă de alte broșuri. Era un bărbat uscățiv, cu părul de culoarea nisipului, la vreo treizeci și cinci de ani ; vorbea cu accent *cockney* și avea o înfățișare pîrpîrie, ca și cum natura nu-l înzestrase cu nimic din belșug, lucru care-l împiedica să fie generos cu alții. După ce-și găsi broșura și aruncă cîteva remarci glumețe despre ordinea în care se țîn lucrările, bătutul la mașină conțeni brusc iar doamna Seal năvăli în cameră cu o scrisoare în mîină, cîrînd lămuriri. Genul ăsta de întrerupere era și mai serios pentru că nu înțelegeai nici-odată ce dorește rostind în același timp jumătate de duzină de rugămînți care mai de care mai aprinse și nici una limpede formulată. Îmbrăcată în diftină vineție, cu părul scurt, cărunt și avînd un chip care părea veșnic îmbujorat din cauza entuziasmului filantropic, era mereu grăbită și mereu nelămurită. Purta două crucifixe ale căror lanțuri groase de aur i se încurcau pe piept și pe care Mary le considera drept simbol al ambiguității ei mintale. Nu-

mai entuziasmul ei nestăvilit și venerarea față de doamna Mankham, unul dintre pionierii societății, o țineau în birou, căci nu avea nici o calificare serioasă.

Așa se scurse dimineața și teancul de scrisori sporî, iar Mary simți în cele din urmă că forma ganglionul central al unei rețele de nervi extrem de fine, care cuprindea toată Anglia, iar într-una din zile cînd va atinge inima sistemului, va începe să simtă și să se agite și să emită minunata văpaie a focurilor de artificii revoluționare — căci metafora folosită redă ce simțea despre munca ei, cînd mintea era în plină activitate după trei ore de concentrare.

Nu mult înainte de ora unu, domnul Clacton și doamna Seal încetară lucrul și vechea glumă despre prinz care își făcea în mod constant apariția pe la ora aceasta se repetă aproape cu aceleași cuvinte. Domnul Clacton vizita cu regularitate un restaurant vegetarian, doamna Seal își aducea sandvișuri pe care le minca pe sub platanii din Russell Square; iar Mary se ducea de obicei la un local ieftin din apropiere, capitonat cu pluș roșu, unde spre dezaprobarea vegetarianului, puteai să măninci o friptură groasă de cinci centimetri, sau o bucată de pui prăjit, așezat pe un platou cositorit.

— Crengile golașe profilate pe cer îți merg la inimă, afirmă doamna Seal, privind pe geam spre Russell Square.

— Da, dar nu poți minca din copac, Sally, spuse Mary.

— Recunosc că nu știu cum o scoți la capăt, domnișoară Datchet, remarcă domnul Clacton. Eu unul aș dormi toată după-amiaza dacă aș minca atît de greu la prinz.

— Ce mai e nou prin literatură? întrebă Mary, indicînd bine dispusă volumul cu coperti galbene de sub brațul domnului Clacton, căci acesta citea invariabil la ora prinzului un autor francez nou, sau dădea o fugă pînă la o galerie de pictură, echilibrîndu-și munca pe tărîm social cu o pasiune pentru cultură cu care se fălea într-ascuns, după cum intuise destul de repede Mary.

Așa că se despărțiră, iar Mary o porni agale, întrebîndu-se dacă nu cumva ghiciseră că într-adevăr dorea să scape de ei, totuși bănuind că nu ajunseseră la acel grad de subtilitate. Își cumpără ziarul de seară, pe care-l citi cît mincă, privind peste el mereu la oamenii ciudați care

cumpărau prăjituri sau își împărtășeau secrete, pînă cînd apăru o tînă ră pe care o cunoștea și o strigă : „Eleanor, vino să stai lingă mine“ ; mîncară împreună și se despărțiră pe trotuarul îngust, înconjurat de traficul intens, cu sentimentul plăcut că pășeau fiecare spre locurile lor în uriașul și veșnic mișcătorul tipar al vieții umane.

Dar, în loc să se întoarcă direct la serviciu, Mary se îndreptă spre Muzeul Britanic și străbătu galeria cu siluețele de piatră pînă găsi un loc chiar sub privirea statuilor de marmoră aduse de Lordul Elgin. Le privi și avu impresia, așa cum i se întîmpla de obicei, că e purtată de un val de exaltare. și emoție, și viața deveni dintr-o dată frumoasă și solemnă — impresie care se datora probabil solitudinii, frigului și liniștii din galerie dar și frumuseții autentice a statuilor. Trebuie totuși să presupunem, cel puțin, că emoția nu era pur estetică, pentru că după ce îl contemplă cîteva minute pe Ulise, începu să se gîndească la Ralph Denham. Se simțea atît de sigură în mijlocul acestor trupuri tăcute, încît aproape cedă impulsului de a spune cu voce tare : „M-am îndrăgostit de tine“. Prezența frumuseții copleșitoare și inatacabile o făcea aproape îngrijorător de conștientă de dorința ce o stăpînea, în același timp însă, și mîndră de sentimentul pe care nu-l putea egala cu nimic din cîte se întîmplau în viața de zi cu zi.

Își înăbuși imboldul de a vorbi cu voce tare, se ridică și începu să hoinărească fără țintă printre statui, pînă se pomeni într-o altă galerie dedicată obeliscurilor gravate și taurilor înaripați asirieni, iar emoțiile apucară pe un alt făgaș. Se închipui împreună cu Ralph în țara unde acești monștri stăteau culcați în nisip. „Căci“ își spuse ea, privind fix niște informații tipărite sub o bucată de sticlă, „lucrul minunat la tine este că ești gata de orice ; nu ești cituși de puțin convențional, ca majoritatea oamenilor deștepți“.

Și își închipui o scenă în care ea se afla în deșert, cocoțată pe o cămilă, iar Ralph conducea un trib întreg de băștinași.

„Ești în stare de așa ceva“, continuă ea, trecînd la următoarea statuie. „Întotdeauna îi determini pe oameni să facă ce vrei tu.“

Spiritul îi fu cuprins de căldură, iar ochii îi se umplură de strălucire. Totuși, înainte de a pleca din Muzeu, starea de spirit era departe de cea în care afirmase, la adăpostul minții, „M-am îndrăgostit de tine“, iar această propoziție putea foarte bine să nu fi fost alcătuită niciodată. Era într-adevăr cam necăjită că-și permisese o asemenea încălcare nepotrivită a reticenței, slăbindu-i puterea de rezistență dacă, după cum gândea, acest impuls se va mai reîntoarce. Nu avea de gând să se căsătorească. I se părea că era un gest de amatorism să aduci vorba de iubire într-o prietenie atât de cinstită, desăvârșită, cum era cea cu Ralph, care, timp de doi ani, se bazase pe interese comune pentru subiecte impersonale, cum ar fi locuințele pentru săraci sau taxele pe proprietăți funciare.

Dar starea de spirit a după-amiezii era intrinsec diferită de cea a dimineții. Mary se pomeni că urmărește zborul unei păsări sau că schițează pe sugativă ramuri de platani. La domnul Clacton veniseră oameni cu diverse afaceri și dinspre camera lui răzbătea un miros atrăgător de tutun. Doamna Seal se foia cu niște tăieturi de ziar, care îi se păreau fie „superbe“, fie „prea mizerabile ca să mai necesite comentarii“. Obişnuia să le lipească pe cărți sau să le trimită prietenilor, după ce trăsesese pe margine o linie groasă cu creionul albastru, procedeu care semnifica și dezaprobarea profundă și aprobarea necondiționată.

Pe la ora patru a aceleiași după-amieze, Katharine Hilbery mergea pe Kingsway. Se apropiase vremea cca-iului. Fclinarele fuseseră deja aprinse și o clipă rămase nemișcată sub unul dintre ele, încercînd să se gîndească la vreun salon al unei case cunoscute din apropiere unde ar putea găsi un foc și conversație pe măsura stării sale sufletești. Din cauza traficului amețitor și a vîlului ireal al înserării nu se simțea în stare să întîmpine atmosfera de acasă. Poate că, de fapt, un local era locul cel mai potrivit să poți păstra acest sentiment straniu de existență intensă. În același timp, dorea să stea de vorbă. Își amînti de Mary Datchet și invitațiile ei repetate; traversă, o fuă pe Russell Square și începu să caute numărul casei, cuprinsă de un spirit de aventură care întrecea cu mult

fața în sine. Se trezi într-un hol slab luminat, fără portar, și împinse prima ușa batantă. Băiatul de la ghișeu însă nu auzise de domnișoara Datchet. Era de la societatea S.R.F.R. cumva ? Katharine dădu din cap cu un zîmbet înfricoșat. O voce strigă : „Nu, e de la S. G. S., ultimul etaj“.

Katharine urcă, trecînd pe lângă nenumărate uși de sticlă cu inițiale pe ele, îndoindu-se tot mai mult de hotărîrea luată. Pe ultimul palier se opri să-și tragă sufletul și să-și adune gîndurile. Auzi mașina de scris și voci oficiale experimentate, pe care nu le putea asocia cu nici o persoană cunoscută. Apăsă butonul și ușa fu deschisă aproape simultan de Mary însăși. Expresia de pe chip i se schimbă complet la vederea lui Katharine.

— Dumneata ? ! exclamă ea. Am crezut că e tipograful. Ținea încă ușa deschisă cînd strigă peste umăr : Nu, domnule Clacton, nu e Penningtons. O să le telefonez din nou — 3388, Central. Măi, măi, ce surpriză. Poștește înăuntru, adăugă ea. Ai sosit chiar la ceai.

În ochii lui Mary se simți ușurarea. Plictiseala după-amiezii se risipi imediat la gîndul că fuseseră surprinși de Katharine într-un moment de activitate susținută, pentru că tipograful nu trimisese înapoi niște șpalturi.

Becul fără abajur arunca peste hîrtiile de pe masă o lumină puternică, iar Katharine rămase ușor buimăcită. După plimbarea în amurgul confuz și gîndurile disparate, viața din acest birou mărunț îi apărea extrem de intensă și luminoasă. Se întoarse instinctiv să privească pe fereastra fără perdele, dar Mary o readuse la clipa de față.

— Te-ai descurcat grozav dacă ne-ai descoperit, spuse ea, iar Katharine, în picioare, se întreba, simțindu-se o clipă total detașată și neintegrată în atmosferă, ce căuta ea acolo. Într-adevăr, lui Mary i se părea că face o figură foarte discordantă în biroul ei. O clipă, Mary se simți tulburată de silueta în pelerină lungă, cu falduri adînci, de chipul cu o expresie de neliniște vizibilă ; i se părea că era o persoană sosită din altă lume, și prin urmare potențial subversivă propriei ei lumi. Brusc o apucă nerăbdarea s-o impresioneze pe Katharine cu universul ei atît de important, sperînd ca nici doamna Seal nici domnul Clacton să nu-și facă apariția pînă cînd n-ar fi ajuns

la acest rezultat. Dar n-avu parte de el. Doamna Seal năvăli în cameră cu ceainicul în mână, pe care-l așeză pe sobă, pe urmă, cu o grabă stîngace, aprinse gazul care luă foc, făcu o mică explozie și se stinse.

— Întotdeauna același lucru, murmură ea. Kit Markham e singura persoană care știe să umble la el.

Mary trebui să-i sară în ajutor, și puseră amîndouă masa, scuzîndu-se pentru ceștile desperecheate și mîncarea frugală.

— Dacă am fi știut că vine domnișoara Hilbery am fi cumpărat o prăjitură, spuse Mary, la care doamna Seal o privi pe Katharine pentru prima oară, bănuitoare, avînd în vedere faptul că era o persoană care putea fi servită cu prăjituri.

În clipa aceea deschise ușa și domnul Clacton ; intră, în mînă cu o scrisoare dactilografiată, pe care o citea cu voce tare.

— S-a afiliat și Salford, spuse el.

— Bravo pentru Salford ! exclamă plină de entuziasm doamna Seal, lovind cu ceainicul masa în chip de aplauze.

— Da, da, centrele din provincie vin pînă la urmă să se înscrie, spuse domnul Clacton, iar Mary îl prezentă domnișoarei Hilbery și el o întrebă, într-o manieră foarte oficială, dacă o interesa „munca noastră“.

— Și încă nu avem șpalturile, spuse doamna Seal, punîndu-și ambele coate pe masă și proptindu-și bărbia în miini, în timp ce Mary începu să toarne ceaiul. Nu-i bine, nu-i bine deloc. În ritmul ăsta o să pierdem poșta pentru provincie. Apropo, domnule Clacton, nu credeți că ar trebui să trimitem în provincie ultimul discurs al lui Partridge ? Poftim ? Nu l-ați citit ? Vai, dar e cea mai bună luare de cuvînt din sesiunea actuală a Camerei. Pînă și Primul Ministru...

Dar Mary i-o tăie.

— La ceai nu discutăm probleme de serviciu, Sally, spuse ea ferm. O amendăm cu un penny ori de cîte ori uită, iar cu amenzile cumpărăm prăjitură cu prune, explică ea pentru a o pune pe Katharine la curent cu treburile biroului. Renunțase la orice speranță de a o mai impresiona.

— Îmi pare rău, îmi pare rău, se scuză doamna Scal. Din nefericire sînt o entuziastă, spuse ea, întorcîndu-se spre Katharine. Nici nu se putea altfel, doar sînt fiica tatălui meu. Cred că am lucrat în atîtea comitete, că nici nu le mai țin minte. Copii fără adăpost, Acțiuni de salvare, Muncă în cadrul biscricii, C. O. S. — ramura locală — în afară de îndatoririle civice curente care sînt pe umerii oricărui cetățean. Dar am renunțat la tot ca să vin să muncesc aici, și nu-mi pare cîtuși de puțin rău, adăugă ea. Simt că asta este problema fundamentală ; pînă cînd femeile nu vor avea dreptul la vot...

— Sally, azi plătești cel puțin șaisprezece penny, spuse Mary, lovind cu pumnul în masă. Cît despre femei și voturile lor, ne-am plictisit pînă peste cap.

Doamna Scal o privi o clipă ca și cum nu-i venea să-și creadă urechilor, țiții dezaprobativ privind cînd la Katharine cînd la Mary și dînd din cap. Pe urmă, remarcă destul de confidențial către Katharine și făcu un semn ușor în direcția lui Mary.

— Ea muncește mai mult decît noi toți pentru cauză. Își sacrifică tinerețea — of, Doamne ! cînd eram eu tînără, împrejurări familiale... suspină și se opri brusc.

Domnul Clacton recurse rapid la gluma legată de masa de prînz și explică cum se hrănea doamna Scal cu biscuiți sub un copac, indiferent de vreme, iar Katharine trase concluzia că doamna Scal aducea întru-cîtva cu un cățeluș care execută giumbușlucuri ingenioase.

— Da, îmi iau punga de biscuiți și mă duc în scuar, spuse doamna Scal, simțindu-se vinovată ca un copil care-și mărturisește greșeala în fața celor vîrstnici. Sînt momente pline de îmbărbătare, iar crengile golașe profilate pe cer îți dau atîta pace. Dar va trebui să renunț la obiceiul ăsta, continuă ea, încrețindu-și fruntea. Ce nedreptate ! De ce să mă bucur eu de un scuar întreg, cînd sînt atîtea femei sărmane care au nevoie de odihnă și n-au unde pune capul ? O privi aprig pe Katharine, scuturîndu-și ușor buclele tunse scurt. E cumplit cît de tirani rămînem în ciuda tuturor eforturilor. Încerci să duci o viață corectă, dar e imposibil. Fără îndoială că dacă te gîndești bine îți dai seama că absolut orice scuar ar trebui să fie la dispoziția tuturor. Domnule Clacton,

există vreo societate care se ocupă de asta ? Dacă nu, ar trebui înființată degrabă.

— Un scop cit se poate de lăudabil, spuse domnul Clacton pe tonul său profesional. Totuși e păcat că există atâtea ramificații și branșe, doamnă Seal. Atâtea efort irosit, ca să nu mai vorbim de lire, șilingi și penny. Câte organizații filantropice credeți că există numai în City-ul Londrei, domnișoară Hilbery ? adăugă el încrețindu-și buzele într-un zîmbet ușor și sardonice ca și cum ar fi vrut să arate că întrebarea avea o latură ușuratică.

Katharine îi întoarse zîmbetul. Domnul Clacton, deși nu lipsit de darul observației, reușise în sfîrșit să-și dea seama cit de diferită era fata de toți ceilalți, și se întreba cine putea fi ; aceeași nepotrivire o stimulase ușor pe doamna Seal în încercarea sa de a o converti. Pînă și Mary părea că o imploră să risipească din încordarea care domnea. Căci Katharine nu dăduse nici cel mai mic semn că ar dori să o risipească. Abia dacă rostise cîteva cuvinte, iar tăcerea ei, deși gravă și contemplativă, lui Mary i se părea plină de reproșuri.

— Păi, în clădirea asta sînt o sumedenie de lucruri de care n-am avut vreodată idee, spuse ea. La parter vă ocupați cu protejarea cetățenilor, la primul etaj cu emigrarea femeilor și sfătuiți oamenii să mănînce nuci...

— De ce spui că vă ocupați cu astea ? o întrerupse Mary, destul de tăios. Nu răspundem de toate ideile ciurite ale celor care s-au nimerit să se stabilească în aceeași clădire cu noi.

Domnul Clacton își drese glasul și privi pe rînd la cele două tinere. Era impresionat de înfățișarea și manierele domnișoarei Hilbery, pe care o catalogase în mintea lui printre persoanele bogate și cultivate spre care visele îl purtaseră de atîtea ori. Pe de altă parte însă, Mary era mai aproape de el, deși puțin cam prea înclinată să-i comande. Ciuguli niște firimituri de biscuiți uscați și le vîrî în gură cu o rapiditate uluitoare.

— Deci nu faceți parte din societatea noastră ? spuse doamna Seal.

— Nu, mă tem că nu, răspunse Katharine cu o naivitate atît de spontană, încît doamna Seal rămase buimacă și o privi cu o expresie contrariată, ca și cum nu reușea

s-o clasifice printre varietățile tipurilor umane pe care le cunoștea.

— Dar nu mă îndoiesc..., începu ea.

— Doamna Seal este o entuziastă în probleme de genul acesta, spuse domnul Clacton, aproape scuizându-se. Uneori trebuie să-i reamintim că fiecare are dreptul să aibă păreri proprii chiar dacă nu concordă cu ale noastre... Revista „Punch” a publicat un desen extrem de nostim săptămîna asta, cu o sufragetă și un agricultor. Ați văzut „Punch”-ul de săptămîna asta, domnișoară Datchet?

Mary rise și negă.

Domnul Clacton le explică atunci în ce consta gluma, care, totuși, își datora succesul expresiei surprinse de pictor pe chipurile personajelor. Doamna Seal rămase foarte serioasă în tot acest răstimp. În clipa în care domnul Clacton încheie, izbucni :

— Dar nu mă îndoiesc că dacă vă pasă cît de cît de soarta sexului nostru trebuie să doriți dreptul la vot?

— N-am afirmat niciodată că femeile nu trebuie să voteze, protestă Katharine.

— Atunci de ce nu v-ați înscris în organizație? Îi ceru socoteală doamna Seal.

Katharine mestecă în ceai de cîteva ori cu lingurița, privi virtejul minuscul și tăcu. Domnul Clacton, care între timp se gîndise la o întrebare, ezită puțin, apoi i se adresa lui Katharine.

— Sînteți cumva rudă cu poetul Alardyce? Fiica dumnealui, mi se pare, s-a căsătorit cu un domn Hilbery.

— Da, sînt nepoata poetului, spuse Kathariné, susținînd ușor după o scurtă pauză; o clipă tăcură iar cu toții.

— Nepoata poetului! repetă doamna Seal, aproape pentru sine, dînd din cap, ca și cum asta ar fi explicat ceea ce altfel era de neexplicat.

În ochii domnului Clacton se aprinse o lumină.

— A, bineînțeles. Asta mă interesează grozav, spuse el. Îi sînt foarte îndatorat bunicului dumitale, domnișoară Hilbery. Pe vremuri puteam să-l recit aproape în întregime pe dinăfară. Din păcate însă, cu timpul nu mai reușești să citești poezie. Bănuiesc că nu vi-l amintiți.

Răspunsul Katharinei fu acoperit de o bătaie puternică în uşă. Doamna Seal ridică privirea cu o expresie nouă, de speranţă, şi strigă alergînd spre uşă :

— În fine, au sosit şpalturile ! Ah, nu, e domnul Denham ! exclamă ea, fără să încerce să-şi ascundă nemulţumirea. După cite bănuia Katharine, Ralph era un vizitator obişnuit, căci acesta nu socoti necesar să salute pe altcineva cu excepţia ei, iar Mary explică imediat prezenţa ei neaşteptată :

— Katharine a venit să vadă cum se conduce un birou.

Ralph se simţi stinjenit la culme, cînd îi răspunse :

— Sper că Mary nu v-a convîns că se pricepe să conducă o sucursală ?

— Cum adică ? chiar aşa ? spuse Katharine, privind cînd la unul cînd la celălalt.

La această remarcă, doamna Seal începu să dea semne de nelinişte, care se materializau într-o mişcare nervoasă a capului, iar cînd Ralph scoase din buzunar o scrisoare şi puse degetul pe o anume propoziţie, i-o luă înainte, exclamînd tulburată :

— Hai că ştiu ce-ai de gînd să spui, domnule Denham. Dar în ziua aia a trecut pe aici Kit Markham şi ştii cum zăpăceşte ea pe toată lumea — are o vervă grozavă şi mereu îi dă prin cap să facem cite ceva, şi chiar mi-am dat seama atunci că am încurcat datele. Mary n-are nici o vină, te asigur.

— Draga mea Sally, nu te mai scuza, spuse Mary rîzînd. Bărbaţii sînt grozav de tipicari — nu ştiu ce anume lucru este mai important şi care este mai puţin.

— Ia vezi, Denham, sări în apărarea sexului nostru, spuse glumeţ domnul Clacton care, ca majoritatea oamenilor de duzină, reacţiona prompt cînd o femeie îi găsea vreun cusur, şi atunci se referea la sine drept „un simplu bărbat“. Cu toate acestea, dorea să înjghebe o conversaţie pe teme literare cu domnişoara Hilbery, aşa că lăsa incidentul să treacă neobservat.

— Nu vi se pare ciudat, domnişoară Hilbery, spuse el, că francezii, cu toată abundenţa lor de nume ilustre, nu au totuşi un poet pe măsura bunicului dumneavoastră ? Ia să vedem. Il au pe Chénier şi Hugo, pe Alfred

de Musset — niște oameni extraordinari, dar în același timp Alardyce are o bogăție, o prosperitate...

În clipa aceea sună din nou telefonul și trebui să se scuze cu un zîmbet și o reverență care însemnau că deși literatura era un subiect încîntător, ea nu constituia o muncă în sine. Doamna Seal se ridică și ea, dar rămase sprijinită de masă și dădu drumul unei tirade împotriva partidului guvernamental.

— Dacă ar fi să spun ce cunosc eu despre intrigile de culise, și ce poate face banul, nu m-ai crede, domnule Denham, zău așa. De aceea simt că singura ocupație pentru fiica tatălui meu — și el a fost unul dintre pionieri, domnule Denham, și pe piatra lui funerară am scris versuri din psalmi despre sămînță și sccerători... Și ce n-aș da să fie în viață și să vadă ce-o să vedem și noi... dar brusc îi apăru în minte că strălucirea viitorului depindea și de activitatea mașinii ei de scris, așa că își aranjă repede coafura și se grăbi să se retragă în izolarea cămăruței ei, de unde imediat izvorîră sunetele unei compuneri entuziaste dar în mod evident dezordonate.

Mary clarifică lucrurile fără întîrziere începînd un nou subiect de discuție, căci deși nu era străină de latura comică din firea colegei, nu intenționa s-o lase să fie jinta batjocurii nimănui.

— Standardul moralității mi se pare extrem de scăzut ; remarcă ea gînditoare, turnînd încă o ceașcă de ceai, mai ales la femeile care nu au o educație potrivită. Nu-și dau seama cît de importante sînt și lucrurile mărunte, și de aici începe dezordinea, și pe urmă ne pomenim în tot felul de neajunsuri — ieri aproape că mi-am ieșit din fire, continuă ea privindu-l pe Ralph ușor zîmbitoare ca și cum ar fi știut ce se petrecuse cînd ea își ieșise din fire. Minciunile mă scot din sărute — pe tine nu ? o întrebă ea pe Katharine.

— Dacă ținem seama că toată lumea minte, observă Katharine, privind prin cameră după umbrelă și pachet, căci Mary și Ralph se adresau unul altuia cu o intimitate care o făcea să dorească să plece. Mary, pe de altă parte era dornică, cel puțin în aparență, s-o mai rețină

pe Katharine și în felul ăsta să-i întărească hotărîrea de a nu se îndrăgosti de Ralph.

Ralph, punînd ceașca pe masă, își spuse în sine că dacă domnișoara Hilbery va pleca, o va însoți.

— Eu nu cred că mint și nici Ralph nu cred că spune minciuni, nu-i așa, Ralph ? continuă Mary.

Katharine rise mai bine dispusă decît ar fi fost necesar, i se păru lui Mary. Pentru că, la urma urmelor, ce găsea de rîs ? Se prea poate ca subiectul să-l fi constituit chiar ei. Katharine se ridicase și se uita ici și colo la ziare și dulapuri și la toată aparatura biroului, ca și cum le îngloba pe toate în amuzamentul ei răutăcios, care o făcu pe Mary să o fixeze destul de aprig, ca și cum fata era o pasăre neastîmpărată cu penajul vesel colorat, gata ori-cînd să se așeze pe o crenguță și să ciugulească cea mai roșie cireașă cînd nu te așteptai. Nici că se puteau imagina două tinere mai deosebite, gîndea Ralph, privind cînd la una cînd la alta. În clipa următoare se ridică și el, și dînd din cap către Mary în timp ce Katharine își lua rămas bun, deschise ușa și o urmă.

Mary rămase nemișcată, fără să schițeze nici cea mai mică împotrîvire. Cîteva secunde după ce se închise ușa, ochii îi rămaseră ațintiți pe ea, cu o expresie de-a dreptul neîmblînzită, dar în care se amestecă o oarecare nedumerire ; după o scurtă ezitare, puse ceașca jos și începu să strîngă masa.

Îmboldul resimțit de Ralph fusese rezultatul unei gîndiri și poate că, de fapt, nici nu era un simplu imbold după cum păruse. Îi trecuse prin minte că dacă ar fi scăpat ocazia de a sta de vorbă cu Katharine, urma să înfrunte o nălucă infuriată cînd ar fi rămas singur în camera lui, cerîndu-i o explicație pentru lașitatea nehotărîrii. Privit în mare, era mai bine să riște neplăcerea de față decît să-și irosească o seară făcînd schimb de scuze și clădind scene imposibile cu această parte a firii lui care nu se supunea nici unui compromis. Pentru că de cînd vizitase familia Hilbery, fusese aproape mereu la voia fantomei lui Katharine care îi reapărea cînd rămînea singur, îi răspundea așa cum dorea el să dea răspunsurile și se afla mereu alături de el ca să încununeze

diversele succese pe care le repurta aproape scară de scară, în scene imaginare, pe cînd trecea pe sub felinarele aprinse în drumul său de la birou spre casă. Să o însoțească pe Katharine în carne și oase însemna fie să hrănească fantoma cu hrană proaspătă, lucru pe care toți visătorii știu că trebuie să-l facă din cînd în cînd, sau să rafineze totul la un asemenea grad, încît aproape că nu mai era de nici un folos, și aceasta iarăși este uneori o schimbare binevenită pentru un visător. Și tot timpul Ralph era conștient că esența Katharinei nu se înfățișa niciodată în visele lui, așa că atunci cînd o întâlnea rămînea descumpănit că ea nu avea nimic de a face cu imaginea care-i apărea lui în vis.

Odată ajunși în stradă, Katharine observă că domnul Denham începuse să meargă alături de ea și lucrul acesta o surprinse și poate chiar o irită puțin. Și ea avea o limită a imaginației, iar în seara aceea activitatea în această zonă obscură a minții necesita solitudine. Dacă ar fi fost după ea, ar fi parcurs foarte repede Tottenham Court Road, pe urmă ar fi sărit într-un taxi și s-ar fi grăbit să ajungă acasă. Ceea ce i se dezvăluise în interiorul biroului era ca un vis. Ferecați acolo, îi compara pe doamna Seal, Mary Datchet și domnul Clacton cu niște oameni aduși prin vrajă în turnul fermecat, unde de colțurile camerei atîrnau pinze de păianjen și toate uneltele vrăjitorilor se aflau la îndemînă ; căci îi apăruseră nespuse de îndepărtați și ruși de realitate, în acea clădire cu nenumărate mașini de scris, murmurîndu-și incantațiile și mestecîndu-și fierturile și aruncîndu-și pinzele lor fragile de păianjen peste torentul vieții care năvălea pe străzile din afară.

Se prea poate să fi fost conștientă că imaginația o luase puțin razna, căci n-avea nici cea mai mică intenție să i se destăinuie lui Ralph. Presupunea că pentru el Mary Datchet, așezată printre mașinile ei de scris, compunînd pamflete pentru miniștrii plini, reprezenta tot ceea ce putea fi mai autentic și mai interesant ; prin urmare, îi lăsa pe amîndoi în afara gîndurilor ei, îndreptate către strada aglomerată, cu colierul de lămpi, ferestre luminate și grupurile de bărbați și femei care o

dispuseră atât de mult, încît aproape că uită de însoțitorul ei. Mergea foarte repede și oamenii venind din direcția opusă îi dădeau o stare ciudată de amețală și ei și lui Ralph, ceea ce îi îndepărtă și mai mult unul de celălalt. Dar Katharine își făcu datoria față de însoțitorul ei aproape inconștient.

— Mary Datchet își duce bine la îndeplinire îndatoririle... Ea răspunde de toate acolo, nu ?

— Da, ceilalți n-o ajută deloc... V-a convertit și pe dumneavoastră ?

— A, nu. Adică eram de mult convertită.

— Și nu v-a convins să lucrați pentru ei ?

— Vai de mine, nici vorbă ! Nu se pune problema.

Își văzură de drum pe Tottenham Road, apropiindu-se și despărțindu-se iar ; Ralph avea impresia că se adresa virfului unui plop în timpul unei vijelii.

— Ce-ar fi să luăm omnibuzul ? propuse el.

Katharine aprobă și urcară la etaj. Erau singuri.

— Dar în ce direcție mergeți ? întrebă Katharine, trecîndu-se puțin din transa în care o aruncase agitația din mijlocul lucrurilor în mișcare.

— Spre Temple, răspunse Ralph, inventînd o destinație sub impulsul momentului. Simți schimbarea în atitudinea fetei în clipa în care omnibuzul se puse în mișcare. Și-o imaginea contemplînd șoseaua din fața lor cu ochii aceia triști și sinceri care păreau că îl țîn la o distanță apreciabilă. Dar adierea le răcori chipurile și-i ridică fetei o clipă pălăria, iar ea scoase acul și și-o potrivea la loc, un gest mărunț care nu știu de ce o făcu să pară mai vulnerabilă. Ah, dacă i-ar zbura pălăria de tot și ar rămîne cu părul răvășit, iar el ar prinde-o din zbor și i-ar oferi-o !

— Parcă am fi la Veneția, spuse ea, ridicînd mîna. Adică mașinile țîsnesc pe lingă noi, cu farurile aprinse.

— N-am fost niciodată la Veneția, răspunse el. O păstrez împreună cu alte lucruri pentru bătrînețe.

— Care sînt celelalte lucruri ? întrebă ea.

— Veneția și India, și cred că și Dante.

Fata rîse.

— Să pui deoparte pentru bătrînețe ! Și chiar ați refuza să vedeți Veneția dacă ați avea ocazia ?

În loc să-i răspundă, se gîndi dacă ar trebui să-i dezvăluie ceva despre el ; și tot gîndindu-se, îi spuse :

— De mic copil mi-am planificat viața pe porțiuni ca să o simt mai îndelungată. Știți, mereu mi-e teamă că scap cîte ceva...

— Ca mine ! exclamă Katharine. Dar la urma urmelor, adăugă ea, de ce să scăpați ceva ?

— De ce ? Întîi pentru că sînt sărac, replică Ralph. Cred că dumneavoastră vă puteți bucura de Veneția, de India și de Dante în fiecare zi, dacă vreți.

Nu-i răspunse o clipă, ci rămase cu mîna, din care scosese mînușa, așezată pe spătarul din fața ei, gîndindu-se la o mulțime de lucruri, dintre care unul era că acest tînăr ciudat îl pronunțase pe Dante așa cum era ea obișnuită să-l audă pronunțat, iar altul, că tînărul, cu totul neașteptat, avea un simțămînt al vieții pe care-l încerca și ea. Deci dacă l-ar cunoaște mai bine, ar putea să fie o persoană interesantă și, în timp ce-l plasa totuși printre cei pe care n-ar dori să-i cunoască mai bine, gîndul fu suficient ca s-o facă să tacă. Își aminti în grabă cînd îl văzuse prima oară, în cămăruța unde păstrau amintirile, și trase o linie oblică peste impresiile schițate ca și cum ar fi anulat o propoziție prost scrisă pentru că în minte îi venise o formulare mai bună.

— Dar faptul că aș putea să mă bucur de niște lucruri nu schimbă cu nimic faptul că nu le am, spuse ea puțin nedumerită. Cum să mă duc eu în India, de exemplu ? În plus..., începu ea pîlpit, dar se înfrînă. Apăruse taxatorul și-i întrerupse. Ralph așteptă să-și reia gîndul dar ea tăcu.

— Am un mesaj pentru tatăl dumneavoastră, remarcă el. Poate i-l puteți transmite sau aș putea să trec eu...

— Da, veniți, răspunse Katharine.

— Totuși, nu văd de ce să nu vă duceți în India, începu Ralph ca s-o mai rețină, cînd fata era gata să se ridice.

Dar ca se ridică în ciuda lui, își luă rămas bun în felul ei obișnuit, plin de hotărîre, și-l părăsi cu o grabă pe care Ralph o asocia cu toate manifestările ei. Privi în jos și o văzu pe trotuar, o siluetă impunătoare și alertă care aștepta momentul să traverseze, pe urmă trecu iute și tenace pe partea cealaltă. Gestul și mișcarea urmau să fie adăugate imaginii pe care și-o formase despre ea, dar în clipa de față femeia reală alungase total fantoma ei.

— **ȘI AUGUSTUS PELHAM CEL MĂRUNTEL** mi-a spus : „Tinăra generație bate la ușă“, și eu i-am răspuns : „Ei, generația tinăra intră fără să bată, domnule Pelhalm“. Nu era decît o glumă mărunță, știi, dar oricum și-a notat-o în carnețel.

— Să fim fericiți că n-apucăm să-i vedem opera publicată, spuse domnul Hilbery.

Cuplul în vîrstă aștepta să sune clopoțelul pentru cină și fiica lor să-și facă apariția. Fotoliile erau așezate de o parte și de alta a focului și amîndoi stăteau ușor ghemuiți cu privirea ațintită pe cărbuni cu expresia celor care au avut parte de suficiente experiențe iar acum așteaptă destul de resemnați să se petreacă ceva. Domnul Hilbery își strămută atenția pe un cărbune care alunecase prin grătar, și-l repuse într-o poziție favorabilă, printre cei care ardeau deja. Doamna Hilbery îl urmări tăcută, pe urmă zîmbetul i se schimbă pe buze ca și cum în minte îi reveniseră iar evenimentele după-amiezii.

Cînd domnul Hilbery își termină strădania, își reluă poziția ghemuită și începu să se joace cu pietricica verde prinsă de lanțul de la ceas. Ochii migdalați și profunzi fixau flăcările, dar dincolo de privirea de suprafață părea că lucrează un spirit pătrunzător și excentric care dădea o vioiciune neobișnuită irisului căprui. Însă expresia de indolență, rezultat al scepticismului sau al unui gust mult prea pretențios pentru a fi satisfăcut de izbînzile și concluziile atît de ușor de reputat îi dădea un aer aproape melancolic. După ce rămase așa o vreme, păru că ajunsese la un punct în gîndire care îi demonstra inutilitatea, suspînă și întinse mîna după o carte de pe masa de lingă el.

În clipa în care se deschise ușa, o închise și ochii celor doi părinți se opriră asupra lui Katharine care se îndrepta spre ei. Apariția ei păru că le oferă motivul care le lipsease pînă atunci. Așa cum venea spre ei, în rochia de seară de culoare deschisă, li se păru nespus de tinărară, iar înfățișarea ei îi învioră doar și pentru că pe lîngă tinerețea și candoarea ei, experiența lor de viață căpăta valoare.

— Singura scuză pe care o ai, Katharine, este că cina a întîrziat chiar mai mult ca tine, spuse domnul Hilbery, punînd jos ochelarii.

— Parcă nu-mi pare rău cînd întîrzie, dacă rezultatul este atît de încîntător, spuse doamna Hilbery, privindu-și fiica cu mîndrie. Totuși nu cred că îmi face plăcere să vii atît de tîrziu, Katharine, continuă ea. Sper că ai luat un taxi.

Cina fu anunțată în clipa aceea și domnul Hilbery își conduse reverențios soția pe scări în jos, sprijinindu-i brațul de al său. Erau toți îmbrăcați ca pentru cină și fără îndoială că drăgălășenia aranjamentului mesei merita întru totul complimentul. Masa nu avea față de masă, iar porțelanul închipuia cercuri simetrice de un albastru intens pe lemnul cafeniu lustruit. În mijloc trona un vas rotund cu crizanteme galbene, stacojii și în centru una albă, imaculată și atît de proaspătă încît petalele înguste se curbau în exterior alcătuiind o minge compactă, albă. De pe pereți urmăreau această întrunire chipurile a trei vestiți scriitori victorienți, iar cărți de vizită lipite sub ei adevereau cu scrisul marelui om că era „al dumneavoastră” cu sinceritate, sau afecțiune, sau pe voci. Tatăl și fiica ar fi fost chiar mulțumiți, aparent, să mînințe în tăcere sau cu cîteva remarci criptice exprimate telegrafic ca să nu poată fi înțelese de servitori. Dar pe doamna Hilbery tăcerea o deprima, și fără să-i pese că erau de față servitoarele, li se adresa deseori, și era întotdeauna conștientă de aprobarea sau dezaprobarea pe care o atrăgeau remarcile ei. Începu prin a-i lua martori că în cameră era mai întuneric ca de obicei și ceru să se aprindă toate luminile.

— E mai vesel așa, exclamă ea. Știi, Katharine, că gînsacul ăla ridicol a venit la mine la ceai? Ah, ce n-aș

fi dat să fii acasă ! A încercat tot timpul să facă epigrame, și m-a scos atât de tare din sărite pentru că așteptam să le aud, știi cum e, încît am vărsat ceaiul și pînă și despre asta a făcut o epigramă !

— Care gînsac ridicol ? întrebă Katharine pe tatăl ei.

— Din fericire un singur gînsac face epigrame —

Augustus Pelham, bineînțeles, spuse doamna Hilbery.

— Nu-mi pare rău că am fost plecată, spuse Katharine.

— Sărmanul Augustus ! exclamă doamna Hilbery.

Sîntem toți prea aspri cu el. Să nu uităm cît de devotat îi este obositoarei lui mame.

— Țasta numai pentru că îi este mamă. Oricine are legătură cu el...

— Nu, nu, Katharine, ești prea severă. Ești... cum îi spune, adică, Trevor, e ceva latinesc lung, un gen de cuvînt pe care-l știi și tu Katharine...

Domnul Hilbery sugeră „cînic“.

— Ei, merge și ăsta. Nu sînt de acord ca fetele să fie trimise la colegiu dar lucruri de genul ăsta trebuiesc învățate. Te fac să te simți atât de demn, arunci o aluzie ușoară și pe urmă treci pe neobservate la alt subiect. Dar nu știu ce m-a apucat, a trebuit să-l întreb pe Augustus cum o chema pe tînăra de care era îndrăgostit Hamlet, n-am avut ce face, tu erai plecată, Katharine, și Dumnezeu știe ce-ar fi putut să scrie despre mine în agenda lui.

— Aș fi vrut..., începu Katharine, apoi se controlă. Mama ei o stimula întotdeauna să gîndească și să simtă într-un ritm alert, dar pe urmă își aminti că era prezent și tatăl ei care asculta atent.

— Ce anume ai fi vrut ? întrebă el, cînd ea tăcu.

O surprindea descori astfel și o făcea să spună ceea ce nu intenționa ; pe urmă, se ciondăneau, în timp ce doamna Hilbery își vedea de gîndurile ei.

— Aș fi vrut ca mama să nu fie o persoană celebră. Am luat ceaiul cu niște cunoscuți și inevitabil s-a ajuns să se discute poezie.

— Și-au închipuit că ești o fire poetică, bănuiesc, și... nu ești ?

— Cine ți-a vorbit despre poezie, Katharine ? întrebă doamna Hilbery, iar Katharine fu obligată să relateze părinților despre vizita la biroul sufragetelor.

— Au un birou la ultimul etaj al unei clădiri vechi din Russell Square. N-am mai văzut oameni atât de ciudați. Iar unul dintre ei a descoperit că sînt rudă cu poetul și mi-a vorbit de poezie. Chiar și Mary Datchet arată altfel în atmosfera aceea.

— Da, atmosfera de birou strică sufletul, spuse domnul Hilbery.

— Nu-mi amintesc să fi fost vreun birou în Russell Square pe vremuri, cînd locuia acolo Mamma, medită doamna Hilbery, iar eu nu pot să-mi închipui cum s-au putut transforma camerele acelea mari și nobile în niște birouri meschine și sufocante pentru sufragete. Totuși, dacă funcționarii citesc poezie, nu sînt chiar de lepădat.

— Nu, pentru că ei citesc altfel decît noi, insistă Katharine.

— Dar e plăcut să te gîndești că îl citesc pe bunicul tău în loc să umple formulare înguste infecte cît e ziua de mare, insistă doamna Hilbery, imaginea despre viața de birou fiind formată de la o scenă întimplătoare din spatele ghișeului de la bancă, în timp ce-și vîra banii în portofel.

— Oricum, pe Katharine n-au convertit-o, și mie de asta mi-era frică, observă doamna Hilbery.

— A, nu, replică foarte hotărîtă Katharine, n-aș lucra pentru ei pentru nimic în lume.

— Ciudat, continuă domnul Hilbery, aprofîndu-și fiica, cum la vederea unor entuziaști pentru o cauză întotdeauna cineva se simte sufocat. Pun în evidență greșelile cauzei mult mai clar decît o fac oponenții. Poți să fii entuziast în propriul tău birou, dar în clipa în care vii în contact cu oamenii care susțin pe cineva, pieri toată strălucirea. Întotdeauna am observat lucrul ăsta, și continuă să le spună, în timp ce-și curăța un măr, cum o dată, în tinerețe, s-a lăsat convins să țină o cuvîntare la o întrunire publică și cum se dusesse plin de entuziasm pentru ideile pe care le susținea, dar pe măsură ce liderii luaseră cuvîntul, se convinsese îreptat că cealaltă gîn-

dire era mai bună, dacă se putea numi gândire, și a trebuit să simuleze că e bolnav ca să nu se facă de ris — o experiență care îl scirbise să mai participe la întrunirile publice.

Katharine asculta simțindu-se așa cum se simțea de obicei când tatăl, și într-o anumită măsură mama, își descriau sentimentele ; îi înțelegea și-i aproba, dar în același timp mai sesiza ceva ce lor le scăpase și întotdeauna avea un sentiment de nemulțumire când ei nu se încadrau în viziunea ei, așa cum se întâmpla de ficcare dată. Farfuriile se succedau rapid și fără zgomot pe dinaintea ei, iar masa fu împodobită pentru desert și, în timp ce discuția se purta liniștit pe subiecte familiare, ea rămase acolo asemeni unui judecător, ascultându-și părinții, care erau într-adevăr extrem de mulțumiți când o făceau să ridă.

Viața cotidiană din casa în care se află și tineri și bătrâni este plină de ceremonii mărunte și ciudate, de atenții, care au loc cât se poate de punctual, cu toate că înțelesul lor este obscur, și peste ele se așază un mister care le conferă chiar un farmec superstițios în clipa în care sînt aduse la îndeplinire. O asemenea ceremonie era cea a trabucului de seară și a paharului de porto, așezate unul la dreapta și altul la stînga domnului Hilbery, și în aceeași clipă doamna Hilbery și Katharine ieșiră din cameră. În toți anii cît trăiseră împreună nu-l văzuseră niciodată pe domnul Hilbery fumîndu-și trabucul sau bindu-și paharul de porto, și li s-ar fi părut ciudat dacă din întâmplare l-ar fi surprins în acele momente. Aceste răgazuri scurte dar distincte în care se separau sexele erau întotdeauna folosite drept post-scriptum-uri intime la ceea ce se vorbise la cină, iar sentimentul că sînt doar între femei ieșea și mai mult în evidență când sexul opus era izolat de ele parcă printr-un ritual religios. Katharine știa pe dinafară starea pe care o resimțea în timp ce urcau spre salon, mama sprijinindu-se de brațul ei ; putea să anticipeze plăcerea cu care, după ce se aprindeau luminile, priveau amîndouă salonul, proaspăt măturat și pus în ordine pentru ultima parte a zilei, cu papagalii roșii legănîndu-se pe draperiile de creton, și fotoliile încălzindu-se la văpaia focului. Doamna Hilbery se opri în fața

căminului, cu un picior pe apărătoarea căminului și fusta ușor ridicată.

— Ah, Katharine, exclamă ea, cum mi-ai mai adus aminte de Mamma și de vremea de demult din Russell Square ! Parcă văd candelabrele și învelitoarea de mătase verde de pe pian și pe Mamma așezată la fereastră, cu șalul de cașmir, fredonînd pînă cînd băiețașii zdrențăroși de afară se opreau să asculte. Papa m-a trimis în casă cu un buchet de violete în timp ce el aștepta după colț. Cred că era o seară de vară. Asta se petrecea înainte ca lucrurile să fi devenit de nerezolvat...

Pe măsură ce vorbea, pe chip i se întipări o expresie de regret, care probabil că revenea deseori, pentru că săpase adînc cutele din jurul gurii și ale ochilor. Căsătoria poetului nu fusese dintre cele fericite. Își părăsise soția, și după cîtiva ani de existență destul de nesăbuită, ca murise înainte de vreme. Nenorocirea aceasta dusesese la mari lacune în educație, și se poate spune chiar că doamna Hilbery nu avusese deloc parte de educație. În schimb fusese însoțitoarea tatălui ei la vremea cînd își scrisese cele mai frumoase dintre poezii. Stătuse pe genunchii lui în taverne și alte spelunci ale poezilor bețivi, și de dragul ei, vorbea lumca, se vindecase de această meteahnă și devenise personajul literar ireproșabil pe care îl cunoșteau toți, dar inspirația îl părăsise. Pe măsură ce doamna Hilbery îmbătrînea, gîndurile îi fugeau tot mai des spre trecut, iar această nenorocire îndepărtată părea uneori s-o chinuie într-atîta, de parcă nu putea să moară fără să lase să se odihnească fantoma suferinței mamei ei.

Katharine dorea să-și aline mama, dar era greu s-o facă cum trebuie cînd însăși faptele erau de domeniul legendei. Casa din Russell Square de exemplu, cu camerele ei nobile și magnolia din grădină, cu sunetele delicate ale pianului și pașii de pe coridoare și alte bunuri romantice și însemnate avuseseră ele oare o existență reală ? Cu toate acestea, de ce locuia doamna Alardyce de una singură într-o locuință atît de uriașă, și dacă nu locuia singură, cu cine conviețuia ? Lui Katharine aproape că îi plăcea povestea asta tragică, așa, de dragul poveștii, și ar fi fost încîntată să afle și alte amănunte și să le poată

discuta pe față. Dar lucrul devenea tot mai greu de realizat căci, deși doamna Hilbery revenea constant la acest episod, o făcea întotdeauna într-o manieră provizorie și agitată, ca și cum ar fi putut îndrepta lucrurile strîmbate cu șaizeci de ani în urmă, modificînd cîte o nuanță ici și colo. Era posibil chiar să nu mai fi cunoscut adevărul.

— Dacă ar fi trăit astăzi, conchise ea, simt că așa ceva nu s-ar fi putut întîmpla. Oamenii nu mai sînt atît de înclinați spre tragic cum erau odată. Dacă tata ar fi putut să facă o călătorie în jurul lumii, sau dacă ea s-ar fi dus la o cură, totul s-ar fi rezolvat. Dar eu ce pot să fac? Și pe urmă, nici unul n-a avut prieteni adevărați, numai oameni care mai mult au stricat. Vai, Katharine, cînd te vei mărita, să ai mare grijă să-ți iubești soțul.

Ochii doamnei Hilbery se umplură de lacrimi.

În timp ce încerca s-o liniștească, Katharine se gîndi: „Asta nu pricep nici Mary Datchet, nici domnul Denham. Asta e situația în care mă găsesc veșnic. Ce simplu trebuie să fie să trăiești ca ei!“ Căci toată seara tinăra făcuse comparație între casa și părinții ei și biroul sufragetelor și oamenii de acolo.

— Dar, Katharine, continuă doamna Hilbery, schimbîndu-și brusc starea sufletească, cum îi stătea în fire, cu toate că Dumnezeu mi-e martor că nu vreau să te văd măritată, nu mă îndoiesc că dacă te iubește cineva cu adevărat, acela este William. Și are și un nume frumos, răsunător — Katharine Rodney, ceea ce din păcate nu înseamnă că are și bani, pentru că nu are.

Schimbarea produsă în legătură cu numele ei o enervă pe Katharine, și remarcă destul de tăios că nu avea de gînd să se căsătorească cu nimeni.

— E foarte plicticos că nu te poți mărita decît cu o singură persoană, fără discuție, reflectă doamna Hilbery. Întotdeauna mi-am dorit să fiu voie să te căsătorești cu toți cei care te cer de soție. Poate că se va ajunge și la asta cu timpul, dar între timp îți mărturisesc că dragul de William...

În acel moment domnul Hilbery intră în salon și partea serioasă a serii începu. Ea consta din lectura făcută de Katharine cu voce tare a unor fragmente de proză, în vreme ce mama ei împletea fără întrerupere

un șal, pe androale miciuțe circulare, iar tatăl ei citea ziarul, nu atât de atent încît să nu comenteze cu umor din cînd în cînd pe marginea soartei eroului sau eroinei. Familia Hilbery era înscrisă la o bibliotecă care furniza cărți în zilele de marți și vineri, iar Katharine făcea tot ce-i stătea în putință ca să stîrnească interesul părinților ei pentru operele unor scriitori apreciați contemporani, dar pe doamna Hilbery o tulbura numai cînd se uita la volumele subțiri, cu coperti aurite și se strîmba ușor ca și cum ar fi avut un gust amar în timpul lecturii ; domnul Hilbery pe de altă parte lua modernii cam în zeflemea dar ciudat de sofisticat, așa cum ai putea să citezi din antici pentru un copil care promite. Așa că în scara aceea, după vreo cinci pagini din acești maeștri, doamna Hilbery protestă că totul era prea isteț, ieftin și prost ca să mai merite comentarii.

— Te rog, Katharine, citește-ne ceva autentic.

Katharine trebui să se ducă la bibliotecă, să aleagă un volum masiv în piele de vițel galbenă și moale, care avu darul unui sedativ asupra părinților ei. Dar sosirea poștei de seară întrerupse lectura din Henry Fielding, iar Katharine descoperi că scrisorile primite reclamau întreaga ei atenție.

ÎȘI LUA SCRISORILE LA EA ÎN CAMERA, după ce-și convinsese mama să se culce imediat după ce domnul Hilbery ieșise, căci atita vreme cît s-ar fi găsit în aceeași încăpere, doamna Hilbery putea oricînd să-i ceară să vadă corespondența. O privire rapidă printre atîtea mîsi-ve îi arătase lui Katharine că printr-o coincidență atenția îi fusese îndreptată simultan spre multe și diferite motive de neliniște. În primul rînd, Rodney îi descrisese cu multe amănunte starea sufletească în care se găsea, ilustrînd-o într-un sonet, și cerea o reconsiderare a situației în care se aflau, lucru care o tulbură pe Katharine mai mult decît ar fi dorit. Pe urmă mai erau două scrisori care trebuiau puse una lîngă alta și comparate înainte de a se lămuri cu privire la adevărul conținut în ele, și chiar cunoscînd faptele tot nu se putea decide ce să aleagă, și în fine, avea de meditat asupra unui mare număr de pagini de la un verișor care se pomenise într-o jenă financiară și se văzuse obligat să se îndeletnicească cu o nepotrivită ocupație de a preda lecții de vioară domnișoarelor din Bungay.

Cele două scrisori care relatau fiicare aceeași poveste în mod diferit constituiră sursa principală a nedumeririi ei. Era de-a dreptul șocată să citească negru pe alb că verișorul ei de-al doilea Cyril Alardyce trăia de patru ani cu o femeie care nu-l era soție, care-i născuse doi copii și care era pe punctul de a-i mai face unul. Lucrurile acestea fuseseră descoperite și de doamna Milvain, mătușa Celia, o cercetătoare infocată în asemenea probleme și a cărei scrisoare trebuia luată în considerare. Cyril, spunea ea, trebuie obligat să se însoare imediat cu femeia acea, iar Cyril, pe bună dreptate sau

nu, se indigna la amestecul în propriile sale treburi și nu considera că ar fi avut vreun motiv să se rușineze. Oare avea vreun motiv să se rușineze, se mira Katharine, și iar luă scrisoarea mătușii.

„Nu uita“, scria ea, într-o manieră înzorzonată și autoritară „că poartă numele bunicului, iar copilul care se va naște se va numi la fel. Bietul băiat nu este atât de condamnat pe cât este femeia care l-a amăgit, considerându-l un gentleman, și pe bună dreptate, și un om avut, ceca ce nu este.“

„Oare ce-ar spune Ralph Denham de asta?“ se gândi Katharine, străbătînd dormitorul în lung și în lat. Smuci în lături draperiile, astfel că întorcîndu-se fu întîmpinată de beznă, iar privind afară, nu putu distinge decît ramurile unui platan și luminile galbene de la ferestrele unei case.

„Oare ce-ar spune Mary Datchet și Ralph Denham?“ reflectă ea, oprindu-se lingă fereastră, și pentru că noaptea era călduroasă, o deschise ca să simtă aerul pe chip și să se contopească în necunoscutul nopții. Dar odată cu aerul în cameră pătrunse și murmurul îndepărtat al șoselelor aglomerate. Zumzetul continuu și slab al circulației părea să reprezinte pentru ea țesătura solidă a propriei sale vieți, căci existența fi era întrețesută cu desfășurarea altor existențe, încît propria ei desfătare nu putea fi percepută. Oamenii ca Ralph și Mary, se gîndea ea, făceau ce poșteau, aveau în față un spațiu liber, și în vreme ce îi invidia, își făuri în minte imaginea unei țarini golașe pe care toate aceste legături între bărbați și femei, toată viața alcătuită din întretăieri repetate și încurcături nu își găseau realitatea. Chiar și acum, singură, noaptea, contemplînd masa informă a Londrei, era obligată să-și amintească de un punct aici și altul dincolo de care era legată. William Rodney, în clipa aceea, era așezat într-o pată minusculă de lumină, undeva la est, iar mintea lui nu era ocupată cu cartea lui ci cu ea. Își dorea ca nimeni din toată lumea să nu se gîndească la ea. Cu toate acestea, nu aveai cum să scapi de semenii tăi, conchise ea, închise suspinînd fereastra și se întoarse iar la scrisori.

Nu se îndoia că din tot ce-i scrisese pînă atunci William, scrisoarea de față era cea mai sinceră. Ajunsesse la concluzia că nu mai putea trăi fără ea. Considera că o cunoaște și putea să-i ofere fericirea și că mariajul lor nu va semăna cu altele. Nici sonetul, în ciuda realizării, nu era lipsit de înflăcărare, iar Katharine, recitind paginile, simți în ce direcție ar trebui să-și îndrepte sentimentele, în eventualitatea că s-ar fi exteriorizat. Ar fi ajuns să încerce pentru el un fel de duioșie plină de umor, o grijă continuă pentru susceptibilitățile sale și la urma urmelor, medită ea, cu gîndul la părinți, ce este dragostea ?

Firește, cu chipul, situația și descendența ei, avusese de a face cu tineri care doriseră s-o ia de soție și îi făcuseră declarații de dragoste dar, poate fiindcă nu le răspunsese sentimentelor, pentru ea rămăsese un fel de spectacol. Lipsită de experiență, mintea îi fusese ocupată de cîțiva ani cu alcătuirea unei imagini a dragostei, a căsătoriei ca un rezultat al ei și al celui care o inspirase, dar asta pune în umbră toate exemplele pe care le avusese la îndemînă.

Fără ca rațiunea să-și spună cuvîntul, imaginația ei făurea cu ușurință tablouri, fundaluri minunate care aruncau o lumină generoasă, deși fantomatică asupra faptelor din primul plan. Minunată precum apa care se prăvale asurzitor din înalturile stîncilor, avîntîndu-se în adîncimile albastre ale nopții, era și iubirea la care visa, adunînd fiecare strop de tărie al vieții și aruncîndu-i care încotro în minunata catastrofă care înconjură totul și de unde nimic nu mai putea fi salvat. Bărbatul era și el un erou extraordinar, urcat pe un cal mîndru, la marginea mării. Porneau împreună călare prin codri, galopau pe țărnul mării. Dar trezindu-se, avea puterea să se gîndească la o căsătorie perfectă în care nu încăpea iubirea, așa cum se întîmplă în viață, căci este posibil ca cei care visează în felul acesta să fie tocmai cei care sînt implicați în cele mai prozaice lucruri.

În clipa aceea simțea nevoia să rămînă așa, înconjurată de noapte și să țese pînza ușoară a gîndurilor pînă cînd s-ar fi plictisit de inutilitatea lor și s-ar fi apucat de matematică ; dar după cum știa foarte bine, era ne-

cesar ca înainte de culcare să-l vadă pe tatăl ei. Cazul Cyril Alardyce trebuia discutat, iluziile mamei și drepturile familiei trebuiau ocrotite. Nu prea îi era clar cum urma să procedeze, așa că era nevoită să ceară sfatul tatălui. Luă scrisorile și coborî. Trecuse de ora unsprezece iar ceasurile intraseră în activitate intensă, pendula din hol ticăia competitiv cu ceasul mic de pe palier. Biroul domnului Hilbery era separat de restul casei, la parter, un locușor foarte liniștit, în care soarele, ziua, arunca doar o părere de lumină prin petecul de cer, peste cărțile și masa mare acoperită de coli albe, care acum erau luminate de o veioză verde. Aici își concepea revista domnul Hilbery, sau clasifica diverse documente cu ajutorul cărora putea dovedi că Shelley scrisese „de“ în loc de „și“, sau că hanul în care dormise Byron se numea „Nag's Head“ și nu „Turkish Knight“, sau că numele creștin al unchiului lui Keats fusese John și nu Richard, pentru că domnul Hilbery cunoștea probabil mai multe detalii despre acești poeți decît oricare om din Anglia și pregătea o ediție *Shelley* în care se respecta cu strictețe sistemul de punctuație al poetului. Își dădea seama de latura comică a acestor cercetări, ceea ce nu-l împiedica să le ducă la bun sfîrșit cu cea mai mare scrupulozitate.

Slătea tolănit pe spătarul unui fotoliu adînc, fuma un trabuc, și rumega întrebarea fructuoasă, dacă cumva Coleridge intenționase să se căsătorească cu Dorothy Wordsworth și, dacă așa ar fi stat lucrurile, care ar fi fost consecințele pentru el în special și pentru literatură în general. Cînd Katharine intră în cameră, își închipui că știe motivul pentru care îl căuta fata, și-și însemnă ceva înainte de a vorbi cu ea. Apoi văzu că citește și o observă cîteva clipe fără să spună nimic. Citca *Isabella* și *Vasul de Basil*, iar mintea ei era înțesată cu dealuri italiene și zile albastre, iar gardurile vii erau pestrițe cu rozete de trandafiri albi și roșii, dar simțind că tatăl ei aștepta să vorbească, suspină și spuse închizînd cartea :

— Am primit o scrisoare de la mătușa Celia despre Cyril, tată... Se pare că e adevărat — cu căsătoria. Ce ne facem ?

— Cyril am impresia că se comportă de-a dreptul prosteste, spuse domnul Hilbery cu modulațiile lui plăcute și căutate.

Lui Katharine îi veni greu să continue conversația, în timp ce tatăl ei își lovea atât de des vârful de degetelor, părînd că reține o sumedenie de gânduri numai pentru sine.

— Aș zice că e aproape compromis, continuă el. Fără să mai rostească altceva, luă scrisorile din mîna lui Katharine, își potrive ochelarii și le citi.

În cele din urmă scoase un „Hm!” și îi înapoie scrisorile.

— Mama nu știe nimic, remarcă Katharine. Ai să-i spui?

— Da. Dar îi voi spune că nu putem face nimic.

— Dar căsătoria? întrebă Katharine, puțin sfioasă.

Domnul Hilbery comentă și rămase cu ochii la foc.

— La ce anume s-a gândit el cînd a făcut-o? speculă el în cele din urmă, mai degrabă pentru sine decît pentru ea.

Katharine începu să recitească iar scrisoarea mătușii iar acum cită o propoziție „Ibsen și Butter... Mi-a trimis o scrisoare plină de citate — prostii, cu toate că sînt prostii cu tilc”.

— Ei, dacă tînăra generație dorește să-și ducă viața în felul ăsta, nu ne privește, remarcă el.

— Dar oare nu ne privește să-i determinăm să se căsătorească? întrebă Katharine cam plictisită.

— De ce naiba apelează la mine? întrebă tatăl ei, brusc iritat.

— În calitate de cap de familie...

— Dar nu sînt cap de familie. Alfred este capul familiei. Să apeleze la Alfred, spuse domnul Hilbery, lăsîndu-se iar în fotoliu. Katharine își dădu seama că atinsese un punct nevralgic cînd amintise de familie.

— Cred că cel mai bun lucru ar fi poate să mă duc să-i văd, spuse ea.

— Nu te las nici să te apropii de ei, răspunse domnul Hilbery cu o autoritate și o hotărîre neobișnuită. Chiar

că nu pricep de ce te-au amestecat în toată povestea asta, nu văd ce legătură ai tu cu ei.

— Am fost întotdeauna prietenă cu Cyril, remarcă Katharine.

— Dar ți-a spus ceva vreodată despre asta ? Întrebă domnul Hilbery destul de tăios.

Katharine scutură din cap. Era, într-adevăr, destul de afectată că Cyril nu i se destăinuise — oare credea, așa cum puteau crede și Ralph Denham sau Mary Datchet, că pentru cine știe ce motiv era neînțelegătoare, chiar ostilă ?

— Cît despre mama, spuse domnul Hilbery după o pauză în care păru că meditează la culóarea flăcărilor, mai bine îi spui cum stau lucrurile. E mai bine să afle înainte ca lumea să înceapă să vorbească, cu toate că nu înțeleg de ce ține mătușa Celia să vină. Și cu cît sînt mai puține discuții, cu atît mai bine.

Fusese convinsă că bărbații foarte cultivați care ajung la vîrsta de șaizeci de ani și au o experiență bogată de viață se gîndesc la multe fără să vorbească despre ele, așa că întorcîndu-se în camera ei, Katharine nu putea să nu fie puțin nedumerită de atitudinea tatălui. Cît de departe se găsea de toate astea ! Ce superficial trecuse peste aceste evenimente ca să le dea o formă cît de cît decentă și să se armonizeze cu propria concepție de viață ! Nici nu-și pusese problema ce simțea Cyril, și nici nu fusesse tentat să cerceteze aspectele tainice ale cazului. Nu putea decît să considere, și asta destul de indiferent, că Cyril se comportase prosteste, pentru că alții nu se comportau astfel. Parcă privea printr-un telescop la figurine mărunte aflate la sute de mile departare.

Neliniștea egoistă pe care o resimțea gîndindu-se că va trebui să-i relateze doamnei Hilbery cele întîmplate, o făcuse să-și urmeze tatăl în hol a doua zi dimineața după micul dejun, ca să-l chestioneze.

— I-ai spus mamei ? Întrebă ea. Atitudinea față de tatăl ei era aproape severă, iar în ochii întunecați păreau că zăbovesc abisuri de reflecție.

Domnul Hilbery suspină.

— Draga mea copilă, pur și simplu mi-a ieșit din cap.

Își netezi energic pălăria de mătase și brusc simulă graba. Am să-i trimit un bilețel de la birou... În dimineața asta sînt puțin în întîrziere și am o grămadă de șpalturi de revăzut...

— Nu se poate în felul ăsta, ripostă hotărîtă Katharine. Trebuie să-i spună cineva — tu sau eu. Trebuia să-i fi spus de la început.

Domnul Hilbery își puse pălăria pe cap, și mîna pe clanță. În ochi îi apărură o expresie pe care Katharine o cunoștea bine din copilărie, cînd o ruga să-l ajute pentru că uitase vreo îndatorire; se amestecau în ea malițiozitate, umor și iresponsabilitate. Dădu din cap semnificativ, deschise ușa cu o mișcare sigură și ieși cu o sprinteală neașteptată pentru vîrsta lui. Îi făcu un semn cu mîna de rămas bun și dispăru. Rămasă singură, Katharine nu putu să nu rîdă, gîndindu-se că se lăsase iar păcălită de tatăl ei în treburile familiare și avea de rezolvat o problemă neplăcută care de fapt era de datoria lui.

LUI KATHARINE ÎI DISPLĂCEA din aceleași motive să-i spună mamei despre purtarea lui Cyril ca și tatălui ei. Amîndoi erau crispați ca și cei care urmînd să anunțe că pe scenă se află o armă, nu știu exact cît anume se divulgă în asemenea ocazie. În plus, Katharine nu era în stare să se hotărască ce să creadă despre atitudinea lui Cyril. Ca de obicei, sesiza ceva care scăpase părinților, iar acel ceva o determina să lase compartamentul lui Cyril suspendat undeva în minte, fără să-i aplice vreo calificare. Amîndoi puteau să-l eticheteze bun sau rău ; pentru ea faptul doar avusese loc.

Cînd Katharine ajunsese în biroul ei, doamna Hilbery înmuiase deja tocul în cerneală.

— Katharine, spuse ea, ridicîndu-l în aer, am descoperit ceva ciudat, straniu, în legătură cu bunicul. Sint cu trei ani și șase luni mai mare decît era el cînd a murit. N-aș fi putut să-i fiu mamă, dar aș fi putut fi sora mai mare și asta e o idee nemaipomenită. Am de gînd să pornesc cu puteri sporite în dimineața asta și să lucrez pe rupe.

Oricum, își începu propoziția, iar Katharine se așeză la masa ei, desfăcu teancul de scrisori vechi la care lucra, le netezi distrată și începu să descifreze scrisul îngălbenit. Peste o clipă își privi mama ca să vadă în ce stare de spirit se afla. Pacea și fericirea i se așternuseră pe întregul chip ; buzele erau întredeschise iar răsufiarca era ușoară și stăpînită ca a unui copil care se înconjoară de o construcție din cuburi și se extaziază din ce în ce, pe măsură ce mai adaugă cîte unul. Tot așa și doamna Hilbery ridica în jurul ei boltele și arborii trecutului cu fiecare trăsătură de pană, și rochema vocile celor dispăruți. Liniștită ca și

Încăperea în care se aflau, netulburată de sunetele momentului prezent, Katharine putea să-și închipuie că se găseau într-un eleșteu adânc al trecutului, și că împreună cu mama ei se lăsau scăldate în lumina de acum șaiszeci de ani. Ce ar fi putut da prezentul, se întreba ea, ca să fie comparabil cu șiragul bogat de daruri oferite de trecut ? Avea la dispoziție o dimineață de joi în plină desfășurare ; fiecare secundă era îmbucătățită constant de ceasul de pe consolă. Ciuli urechile și putu să distingă departe claxonul unui automobil și uruitul roților care se apropiau, apoi se îndepărtau, voci de bărbați strigând „fiare vechi“ și „legume“ pe una din străzile sărăcicioase din spatele casei. Camerele, fără îndoială, adună impresii, și oricare cameră în care cineva a desfășurat o anume ocupație emană amintiri despre ideile, stările sufletești, atitudini care s-au desfășurat între zidurile ei ; așa că este aproape imposibil să încerci să faci o altă muncă acolo.

Katharine fără să-și dea seama era afectată de toate aceste influențe, ori de câte ori intra în camera mamei ei ; se născuseră cu ani în urmă, pe cînd era copilă și aveau ceva solemn și plăcut și erau legate de primele amintiri ale întunecimilor cavernoase și ecourile sonore ale Catedralei unde fusese îngropat bunicul. Toate cărțile și tablourile, chiar și scaunele și mesele îi aparținuseră lui sau se legau de el ; pînă și cîinii de porțelan de pe consolă și micuța păstoriță cu oițe fusese cumpărată pentru el cu un penny bucată, de la omul care stătea pe strada Kensington High în mînă cu o tavă cu jucării, după cum o auzise Katharine deseori pe mama ei povestind. Stătuse nu o dată în această casă, cu gîndul înrădăcinat atît de puternic în acele figuri dispărute, încît aproape că le putea vedea mușchii din jurul ochilor și al gurii și îi înzestrase pe fiecare cu voci, cu ticuri verbale, haine și lăvaliere. I se păruse deseori că se mișcă printre ei, nălucă invizibilă printre cei vii, că îi cunoaște mai bine decît pe propriii prieteni, le știa secretele și avea o presimțire divină despre soarta lor. Avea impresia că fuseseră atît de nefericiți, de încurcă-lume, de aiuriți. Le-ar fi putut spune ce să facă și ce nu. Era trist că nu-i dădeau nici un fel de atenție și erau destinați să guste din durere în felul lor bătrînesc. Comportarea lor era deseori grotesc de rațională, convențiile monstruos de

absurde ; și totuși, cînd se gîndea la ei, se simțea atît de atașată de toți, încît era inutil să încerce să-i judece. Aproape că pierdea noțiunea că era o altă ființă, cu un viitor propriu. Într-o dimineată de ușoară deprimare cum era aceasta, încerca să găsească un fel de cheie pentru încilceala din scrisorile lor învechite ; vreun motiv care să le facă valoroase pentru ei, vreun scop pe care l-ar fi avut în vedere constant — dar încercarea ei fu întreruptă.

Doamna Hilbery se ridicase de la masă și stătea în picioare în fața ferestrei, urmărind un șir de bărci care pluteau în susul riului.

Katharine se uită la ea. Brusc doamna Hilbery se întoarse și exclamă :

— Zău, dacă nu cred că mi s-au făcut vrăji ! N-am nevoie decît de trei propoziții, știi, ceva cît se poate de banal și direct, și mi-e imposibil să le alcătuiesc.

Începu să străbată camera de-a lungul și de-a latul, inhătînd cirpa de praf ; dar era mult prea enervată ca să-și poată găsi alinare în lustruirea copertilor.

— În plus, spuse ea întinzîndu-i lui Katharine foaia pe care scrisese, cred că nici nu merge. Oare bunicul tău a vizitat vreodată insulele Hebride, Katharine ? Își privi fiica ciudat de rugător. Gîndul îmi tot zboară la Hebride și n-am putut să nu aștern cîteva rînduri cu descrierea lor. Poate că o să le pot pune la un început de capitol. Știi că deseori capitolele încep cu totul altfel decît continuă.

Katharine citi ce scrisese mama ei. Parcă era o profesoară care se pregătea să critice compunerea unui elev. Doamna Hilbery îi urmărea chipul cu nerăbdare dar nu putu desluși nici o rază de speranță.

— E foarte frumos, declară ea, dar vezi, mamă, ar trebui să începem cu un subiect și să-l cîmpuim și pe urmă să trecem la altul...

— A, știu, exclamă doamna Hilbery. Și tocmai asta nu reușesc. În minte îmi vin tot felul de lucruri. Nu că n-aș ști totul sau n-aș simți totul (dacă eu nu l-am cunoscut, mă întreb, atunci, cine oare ?) dar vezi că nu pot așterne pe hîrtie nimic. Parcă mi se pune o pată, spuse ea atingîndu-și fruntea, aici. Și uneori cînd nu pot să dorm noaptea, mă gîndesc că am să mor fără să fi scris cartea.

De la exaltare trecuse la cea mai neagră deprimare pe care o stîrnise gîndul morţii. Îi transmise deprimarea lui Katharine. Ce neputincioase erau amîndouă, tot vînturînd hîrtii, toată ziua ! Şi ceasul bătuse de unsprezece şi nu apucaseră să facă nimic ! O urmări pe mama ei care scotocea într-o cutie mare, legată în alamă, aşezată pe masă, dar nu se duse s-o ajute. Bineînţeles, se gîndi Katharine, mama a pierdut cine ştie ce foaie şi acum o să irosească şi restul dimineţii ca s-o caute. Lăsă iar să-i cadă ochii pe hîrtie, enervată, şi citi din nou propoziţiile muzicale ale mamei despre pescăruşii argintii, şi rădăcinile floricelelor de culoare trandafirie spălate de izvoare limpezi, ceaţa albăstruie a inflorescenţelor zambilelor — brusc fu conştientă de tăcerea mamei. Ridică privirea. Doamna Hilbery golise o mapă şi pe masă zăceau răspîndite fotografii vechi, pe care le privea pe îndelete.

— Vai, Katharine, spuse ea, bărbaţii erau mult mai frumoşi decît în ziua de azi, chiar dacă purtau favoriţii aceia groaznici. Uită-te la bătrînul John Graham, în vesta albă, uită-te la unchiul Harley. Şi ăsta cred că e Peter, valetul. Unchiul John l-a adus cu el din India.

Katharine îşi privi mama, dar nu se clinti şi nici nu răspunse. Brusc devenise foarte nervoasă, o cuprinsese o iritare care se manifesta prin tăcere şi de aceea era de două ori mai puternică şi mai critică. Resimţea din plin toată nedreptatea pretenţiei pe care tacit mama ei o avea de la înţelegerea şi timpul ei, iar ceea ce intra în posesiunea doamnei Hilbery, se gîndea Katharine cu amărăciune, se irosca. Pe urmă, o săgetă gîndul că nu-i spusese încă despre purtarea lui Cyril. Mînia i se risipi pe loc ; se sparse asemeni valului care s-a înălţat cu mult asupra celorlalte ; apele reveniseră iar în matca mării, iar Katharine se simţi iar plină de solitudine, calmă şi dornică să-şi cruţe mama de o suferinţă. Traversă camera instinctiv şi se aşeză pe braţul scaunului ei. Doamna Hilbery îşi sprijini capul de umărul fiicei.

— Ce poate fi mai nobil, medită ea, privind pe rînd fotografiile, decît să fii o femeie la care apelează toţi, la supărare sau la neçaz ? Ce au adăugat la asta tinerele din generaţia ta, Katharine... ? Parcă le văd şi acum, trecînd pe pajiştile de la Melbury House, cu volănaşe şi horbote,

alut de liniștite și maiestuoase și impunătoare (urmate de micuțul pilic negru și de maimuțică), ca și cum în lumea asta nu era important decît să fii frumoasă și bună. Uneori mă gîndesc că au făcut mai mult decît noi. *Existau* și asta e mai mult decît a face ceva. Parcă ar fi niște corăbii, niște corăbii semețe, care-și vād de drum, fără să se înghesuie sau să se împingă, fără să se agite din cauza fleacurilor, ci plutind mai departe ca niște corăbii cu pinze albe.

Katharine încercă să întrerupă discursul, dar nu se ivi prilejul și nu putu să se stăpînească să întoarcă paginile albumului în care erau așezate fotografiile. Chipurile femeilor și bărbaților străluceau cu totul aparte față de talmeș-balmeșul chipurilor din viață și păreau, după cum remarcase mama ei, să exprime un calm și o demnitate desăvîrșite — ca și cum își guvernaseră regatele lor cu dreptate și meritau să fie iubite. Unii erau incredibil de frumoși, alții erau destul de urîți, dar impuneau, nici unul însă nu era șters, plictisit sau neînsemnat. Cutele bătoase, minunate ale crinolinelor le veneau bine femeilor ; pelerinele și pălăriile bărbaților erau pline de personalitate. Katharine simți din nou în jurul ei adierea senină, și părea prea departe ca să audă bătaia solemnă a mării de țārm. Știa însă că trebuie să lege prezentul de acest trecut.

Doamna Hilbery continua să divagheze de la o povestire la alta.

— Asta e Janie Mannering, spuse ea, arătînd cu degetul o doamnă încîntătoare cu părul alb, a cărei rochie de atlas părea cusută cu perle. Probabil că ți-am povestit cum și-a găsit bucătăreasa beată sub masa din bucătărie, tocmai cînd venea la cină Regina, și și-a suflecat mînele de catifea (întotdeauna se îmbrăca de parcă era regină), a gătit totul și pe urmă a apărut în salon ca și cum toată ziua dormise pe un morman de trandafiri. Putea să facă orice cu mîna ei — de toate putea să facă — să înalțe o casă sau să brodeze o rochie. Iar asta e Queenie Colquhoun, continuă ea, dînd paginile, care și-a luat cu ea în Jamaica sicriul plin cu șaluri fine și bonete pentru că în Jamaica nu se găsesc sicrie și-i era groază că va muri acolo (cum s-a și întîmplat de altfel) și va fi devorată de furnicile albe. Și uite-o și pe Sabine, cea mai drăgălașă

dintre toate ; ah ! Cînd intra în cameră, semăna cu o stea care se ridică în înalturi. Și asta e Miriam, cu pelerina de vizitiu și tot febul de cape, și purta pe dedesubt niște cizme înalte. Voi, tinerii de azi, puteți să vă făliți că sunteți neconvenționali, dar în comparație cu ea nu valorăți nimic.

Întoarse iar pagina și dădu de poza unei doamne cu înfățișare bărbătoasă, de o frumusețe masculină, al cărei chip fotograful îl împodobise cu o coroană imperială.

— Ah, nemiloaso ! exclamă doamna Hilbery, ce tiranică bătrînă ai fost la vremea ta ! Cum ne mai ploconeam cu toții pe dinainte-ți ! „Maggie“, avea obiceiul să spună, „dacă n-aș fi fost eu ce s-ar fi ales de tine ?“ Și asta era adevărul ; ea îi ținea pe toți uniți, să știi. I-a spus tatălui meu : „Ia-o de nevastă“, și el s-a conformat ; i-a spus sărmanei Clara : „Înclină-te și preamărește-l“, și ea s-a conformat ; numai că bineînțeles pînă la urmă a ridicat capul. La ce puteai să te aștepti ? Era o copilă — avea optsprezece ani — și în plus era și aproape moartă de frică. Dar bătrîna asta despotică nu s-a căit niciodată pentru ce făcuse. Obişnuia să spună că îi oferise trei luni desăvirșite și nimeni nu avea dreptul la mai mult ; și să știi, Katharine, că uneori chiar mă gîndesc că avea dreptate. Cei mai mulți nu avem nici atît, numai că ne prefacem, lucru pe care nici unul din ei doi nu l-ar fi putut realiza. Stau și mă gîndesc, continuă să mediteze doamna Hilbery, că pe vremea aceea exista un fel de sinceritate între bărbați și femei, care azi, cu toate declarațiile voastre fățișe, vă lipsește.

Katharine încercă s-o întrerupă din nou. Dar doamna Hilbery își adunase resurse din amintiri și era acum în plin avînt.

— Probabil că au fost buni prieteni, reluă ea, pentru că ea îi interpreta cîntecele. A, oare cum suna melodia ? Și doamna Hilbery, care avea o voce extrem de plăcută, fredonă o piesă vestită de-a tatălui ei care fusese transpusă de un compozitor victorian timpuriu pe o melodie nespus de sentimentală și de ridicolă.

— Vitalitate ! conchise ea, lovînd cu pumnul în masă. Asta n-avem noi. Sîntem virtuoși, cinstiți, mergem la

Întruniri, plătim salariile săracilor, dar nu mai trăim ca ei. De foarte multe ori tata nu se culca trei nopți din șapte, dar dimineața era întotdeauna proaspăt ca scos din cutie. Parcă-l aud cum urca scările spre dormitorul meu cîntînd, cum infigea țepușa în feliile de piine la micul dejun și cum plecam apoi la distracții — Richmond, Hampton Court, Surrey Hills. Ce-ar fi să mergem și noi, Katharine ? O să fie o zi minunată.

În clipa aceea, tocmai cînd doamna Hilbery cerceta starea vremii prin fereastră, se auzi o bătaie în ușă. O doamnă în vîrstă, slăbuță, intră în cameră, iar pe Katharine o apucă spaima : „Mătușa Celia !” Era îngrozită pentru că își inchipuia de ce venise mătușa Celia. Fără îndoială ca să discute problema lui Cyril și a femeii care nu-i era soție, și din cauza amînării, doamna Hilbery era absolut nepregătită pentru confruntare. Nici că se putea să fi mai nepregătit. Tocmai făcuse propunerea ca toate trei să dea o raită pe la Blackfriars ca să cerceteze locul unde se înălțase teatrul lui Shakespeare pentru că vremea era prea schimbătoare ca să se aventureze într-o excursie la țară.

Doamna Milvain ascultă propunerea cu un zîmbet răbdător care arăta că acceptase înțelegătoare și filozofică ani de-a rîndul asemenea excentricități din partea cumnatei. Katharine își luă o poziție mai distantă, cu un picior pe apărătoarea de la foc, ca și cum în felul acesta putea să privească lucrurile mai bine. Dar în ciuda prezenței mătușii, era ciudat cît de ireală îi apărea întreaga poveste cu Cyril și moralitatea. Greutatea consta, avea ea impresia, nu să i se comunice vestea doamnei Hilbery cu menajamente, ci să fie făcută s-o priceapă. Cum se putea oare prinde cu lassoul mintea ei în continuă divagație, ca să fie legată de acest punct infim și neînsemnat ? Se părea că cea mai bună tactică era o afirmație simplă.

— Cred că mătușa Celia a venit să vorbim despre Cyril, mamă, spuse ea cam abrupt. Mătușa Celia a aflat că Cyril este căsătorit. Are soție și copii.

— Nu, nu este căsătorit, se amestecă doamna Milvain cu voce joasă, adresîndu-i-se doamnei Hilbery. Are doi copii și mai așteaptă unul.

Doamna Hilbery se uită cînd la una cînd la alta năucă.

— Am considerat că e mai bine să aşteptăm pînă avem dovezi şi pe urmă să-ţi spunem, adăugă Katharine.

— Dar l-am întîlnit acum două săptămîni pe Cyril la National Gallery ! exclamă doamna Hilbery. Nu cred nici o iotă, şi dădu din cap zîmbitoare către doamna Milvain, ca şi cum aproape că-i înţelegea greşcala, un lucru firesc pentru o femeie fără copii, al cărui soţ era o persoană extrem de plicticoasă care lucra la Ministerul Comerţului.

— Nici nu-ţi *cer* să crezi, Maggie, spuse doamna Milvain. Mult timp mi-a fost şi mie *imposibil* să cred. Dar acum am văzut cu ochii mei, şi *trebuie* să dau crezare.

— Katharine, rosti poruncitor doamna Hilbery, tata ştie de asta ?

Katharine aprobă din cap.

— Cyril căsătorit ! repetă doamna Hilbery. Şi nouă nu ne-a spus un cuvînt cu toate că a stat la noi în casă de cînd era copil — fiul distinsului William ! Nici nu-mi pot crede auzului.

Remarcînd că povara dovezilor fusese lăsată pe umerii ei, doamna Milvain îşi începu relatările. Era în vîrstă şi şubredă, dar faptul că nu avea copii se pare că întotdeauna îi impusese asemenea îndatoriri, să respecte familia şi s-o ajute, acestea ajunseseră principalele obiective ale vieţii ei. Relată faptele pe un ton scăzut, sacadat şi intrucîtva discursiv.

— De cîtva timp am bănuît că nu este fericit. L-au apărut alte cute pe frunte. Aşa că m-am dus la el acasă cînd ştiam că e ocupat la colegiul celor nevoiaşi. Ține acolo nişte cursuri de drept roman, parcă, sau chiar grecesc. Proprietăreasa mi-a spus că domnul Alardyce nu se mai culcă acolo decît o dată la două săptămîni. Imediat mi-am dat seama că e ceva. Am suit în camera lui şi pe cămin am văzut un plic şi o scrisoare cu adresa Seton Street, dincolo de Kensington Road.

Doamna Hilbery se foi cam agitată şi fredonă frînturi din melodie, ca şi cum ar fi vrut s-o întrerupă.

— M-am dus în Seton Street, continuă fără şovăială mătuşa Celia. Un loc de proastă calitate — pensiuni, ştiţi voi, din acelea cu canari la ferestre. Numărul şapte era ca toate celelalte. Am sunat, am bătut ; n-a apărut

nimeni. M-am plimbat prin jurul casei. Sint sigură că înăuntru erau copii, un leagăn. Dar nu mi-a răspuns nimeni, nimeni.

Suspină, și privi drept înainte cu o expresie sticloasă în ochii albaștri pe jumătate umbriți.

— Am stat în stradă, reluă că, ca să văd dacă n-aș putea zări pe vreunul dintre ei. A trecut o veșnicie. După colț se auzeau niște mitocani cîntînd într-o circiumă. În cele din urmă ușa s-a deschis și cineva, cred că era chiar femeia, a trecut pe lângă mine. Între noi era numai cutia de scrisori.

— Și cum arăta ? întrebă poruncitor doamna Hilbery.

— Îți dai seama imediat cum a fost amăgit bietul băiat, a fost tot ceea ce doamna Milvain a catadixit să descrie.

— Sărmana ! exclamă doamna Hilbery.

— Sărmanul *Cyril* ! spuse doamna Milvain accentuînd ușor numele.

— Dar n-au din ce trăi, continuă doamna Hilbery. Dacă ar fi venit la noi ca un bărbat și ar fi spus : „Am fost un prost“, ne-ar fi fost milă de el. Am fi încercat să-l ajutăm. La urma urmelor nu este nimic atît de rușinos — dar toți anii ăștia s-a prefăcut, ne-a făcut să credem că e neînsurat. Și sărmana lui soție părăsită...

— Nu îi este soție, o întrerupe Mătușa Celia.

— N-am auzit ceva mai odios, sări ca arsă doamna Hilbery, lovind cu pumnul în brațul scaunului. Pe măsură ce-și dădea seama de fapte o cuprindea tot mai mult dezgustul, cu toate că probabil se simțea mai jignită de tăinuirea păcatului decît de păcatul însuși. Cînd era indignată și stîrnită arăta splendid ; iar Katharine simți o ușurare și o mîndrie nespusă pentru mama ei. Era limpede că indignarea era autentică iar gîndurile erau perfect concentrate asupra faptelor mai mult chiar decît ale mătușii Celia, care părea că dă tîrcoale cu timiditate și cu o plăcere morbidă prin aceste unghere neplăcute. Ea și mama ei vor lua taurul de coarne și-i vor face o vizită lui *Cyril* ca să vadă despre ce e vorba.

— În primul rînd trebuie să știm care este punctul de vedere al lui *Cyril*, spuse ea, adresîndu-se direct mamei ca unei persoane de vîrsta sa, dar înainte de a încheia ce

avea de spus, afară se auzi altă zarvă și în cameră își făcu apariția verișoara Caroline, verișoara nemăritată a doamnei Hilbery. Cu toate că prin naștere era o Alardyce, iar mătușa Celia o Hilbery, încrengăturile de familie făcuseră ca fiecare dintre ele să fie în același timp verișoară primară și de a doua, și în felul acesta mătuși și verișoare ale vinovatului Cyril, astfel că proasta lui purtare o privea în aceeași măsură și pe verișoara Caroline și pe mătușa Celia. Verișoara Caroline era o doamnă foarte impunătoare ca înălțime și circumferință, dar în ciuda masivității și a tuturor podoabelor, ceva în expresia ei dădea senzația de libertate neconstrinsă, ca și cum veri de-a rîndul pielea subțire și roșie, nasul coroiat și rîndurile de bărbii care o făceau să semene cu profilul unui papagal fuseseră expuse la orice fel de vreme; era, fără îndoială, o fată bătrînă; dar, după cum avea obiceiul să spună, „își făcuse singură un mod de viață“, și astfel era îndreptățită să i se dea ascultare și respect.

— Afacerea asta nefericită, începui eu, gîfîind ca întotdeauna. Dacă aș fi prins trenul în gară, ajungeam mai devreme. Probabil că Celia v-a povestit. Ești de acord cu mine, Maggie? Trebuie obligat să se însoare imediat, de dragul copilor...

— Cum, refuză să se însoare? întrebă doamna Hilbery, din nou năucită.

— A scris o scrisoare absurdă și ticăloasă, toată plină de citate, pufni verișoara Caroline. Are impresia că face un lucru grozav, cînd vede oricine ce nebunie e... Fata e la fel de orbită ca și el, și tot el e de vină.

— Ea a pus gheara pe el, interveni mătușa Celia, cu o netezime ciudată în glas, care te făcea să te gîndești la itele întreșute dintr-o plasă aruncată peste victimă.

— N-are rost să discutăm acum cine are sau nu dreptate, Celia, replică destul de caustic verișoara Caroline, pentru că se considera singura persoană practică din toată familia, și regreta că din cauza ceasului din bucătărie care rămăsese în urmă, doamna Milvain o și zăpăcise pe scumpa și săraca Maggie cu versiunea incompletă a faptelor deținută de ea. Răul s-a săvîrșit și e cît se poate de condamnable. Dar acum lăsăm și cel de-al treilea copil să se nască din flori? (Îmi pare rău că trebuie să rostesc în fața ta,

Katharine, asemenea lucruri.) Va purta numele tău, Maggie — numele tatălui tău, nu uita.

— Să sperăm că va fi fată, spuse doamna Hilbery.

Katharine, care n-o slăbise din ochi pe mama ei cîtă vreme celelalte tocaseră, observă că expresia de indignare aprinsă se stinsese ; era limpede că mama căuta în minte vreo cale de scăpare, sau vreun punct luminos, sau vreo idee neașteptată care să arate spre satisfacția tuturor că ceea ce se petrecuse în mod miraculos dar incontestabil era spre binele familiei.

— E odios, absolut odios ! repetă ea, dar tonul nu mai avea aceeași siguranță ; pe urmă chipul i se lumină de un zîmbet, care la început era doar schițat, apoi deveni aproape sigur. În ziua de azi, oamenii nu mai judecă atît de aspru lucruri de genul ăsta, începu ea. Le va fi foarte greu uneori, dar dacă sînt copii curajoși și deștepți, cum nu mă îndoiesc că vor fi, cred că pînă la urmă vor ajunge oameni deosebiți. Robert Browning obișnuia să spună că toți oamenii mari au sînge de evreu și noi trebuie să-i privim în această lumină. Și la urma urmelor, Cyril a acționat după un anume principiu. Putem să nu fim de acord cu principiul ales, dar, cel puțin, putem să-l respectăm — așa cum facem cu Revoluția franceză, sau cu Cromwell cînd a tăiat capul regelui. Unele dintre cele mai îngrozitoare lucruri din istorie au fost săvîrșite în numele unui principiu, conchise ea.

— Din păcate eu am altă părere despre principii, remarcă verișoara Caroline acră.

— Principii ! repetă mătușa Celia, cu aerul de a critica aspru cuvîntul în asemenea combinație. Miine mă duc la el, adăugă ea.

Plictisită, Katharine se întoarse spre fereastră și rămase în picioare, învăluită de faldurile draperiei, lipită de pervaz și uitîndu-se nefericită la rîu, aproape ca un copil necăjit de vorbăria de neînțeles a adulților. Era foarte nemulțumită de atitudinea mamei — și de a ei personal. Smuci transperantul care fugi în sus cu un pocnet — semn că era agasată. Se simțea minioasă, totuși n-avea putere să-și manifeste minia sau să-și dea seama pe cine se minia. Cum mai vorbeau și moralizau și născociau povești care să se potrivească cu propria lor versiune, și

În taină își lăudau tactul și devotamentul ! Nu ; locuiau în ceață, hotărî ea ; la sute de mile depărtare — depărtare de ce ? „Poate ar fi mai bine să mă căsătoresc cu William“, se gîndi ea brusc, și gîndul păru să se profileze în ceață ca o stîncă. Rămase acolo, în picioare, meditînd la propriul destin, iar doamnele în vîrstă își văzură de discuții, pînă cînd ajunseră la concluzia s-o invite pe tinăra femeie la masa de prînz, și să-i spună, foarte prietenește, cum privesc asemenea atitudine doamnele ca ele, care cunosc rosturile lumii. Și atunci doamna Hilbery fu străfulgerată de o idee mai bună.

DOMNII GRATELEY ȘI HOOPER, AVOCAȚII FIRMEI la care era angajat Ralph Denham, își aveau biroul în Lincoln's Inn Fields, iar Ralph Denham își făcea apariția acolo extrem de punctual în fiecare dimineață la ora zece. Punctualitatea sa, alături de alte calități, îl făcea să se remarce printre ceilalți funcționari, și fără îndoială că se putea pune rămășag că în aproximativ zece ani urma să se afle în postul cel mai înalt, dacă n-ar fi existat ceva care uneori caracteriza tot ceea ce se găsea în jurul lui drept nesigur și periculos. Pe sora lui, Joan, o neliniștea deja pasiunea lui de a-și juca economiile la jocuri de noroc. Îl observase mereu cu un ochi afectuos și sesizase o îndărătnicie stranie în firea lui care o pusese pe gânduri și poate că ar fi fost chiar mai tulburată dacă n-ar fi simțit în propria sa fire germenii aceleiași înclinații. Putea să și-l închipuie pe Ralph foarte bine sacrificându-și brusc întreaga carieră pentru cine știe ce închipuire fantastică : pentru vreo cauză sau idee sau chiar (îi șopteau gândurile sale rătăcitoare) pentru vreo femeie, pe care o zărise din tren întinzînd rufe într-o curte interioară. În clipa în care ar fi descoperit frumusețea acestei cauze, era convinsă că nici o forță nu l-ar mai fi putut opri din drum. Avea niște bănuieli și în legătură cu Orientul și întotdeauna o apuca neastîmpărul cînd îl zărea cu vreo carte de călătorii în India, ca și cum fiecare pagină îi transmitea miracolul contagios. Pe de altă parte, dacă s-ar fi pus problema, nu-și făcea nici un fel de iluzie că Ralph ar fi fost amestecat într-o poveste amoroasă banală. În imaginația ei, Ralph era destinat unei soarte cu totul deosebite, încununată de succes sau eșec, nici ea nu știa ce anume.

41 Totuși nimeni n-ar fi putut munci mai cu râvnă sau n-ar fi reușit mai bine în tot ceea ce putea întreprinde un tânăr decît Ralph, iar Joan se vedea nevoită să adune motive de temeri din flecușetele sesizate în comportamentul fratelui, care de altfel scăpau oricui altcuiva. Era firesc să-și facă griji. Viața fusese pentru toți atît de dificilă chiar de la început, încît nu putea să nu se înspăimînte la gîndul că era posibil ca el să-și slăbească strînsoarea asupra cîștigurilor de pînă atunci, cu toate că știa din trecerea în revistă a propriei vieți că uneori este absolut imposibil să te împotrivești impulsului de a lăsa baltă disciplina și corvoada. Dar Ralph, dacă scăpa, era convinsă, n-ar fi făcut-o decît ca să se vîre în niște chingi și mai strînse; și-l închipuia trudind prin deșerturile acoperite de nisip, sub un soare tropical, ca să dea de urma vreunui izvor sau de ascunzișul vreunei insecte, și-l închipuia trăind de pe urma muncii de salahor în vreo mahala a unui oraș, victima uneia dintre teoriile înspăimîntătoare care se vehiculau, despre dreplate și nedreptate; și-l închipuia prizonierul pe viață în casa femeii care-l sedusese prin nefericirile avute. Gînduri de genul acesta îi treceau prin minte provocîndu-i aproape mîndrie dar și angoasă, cînd stăteau amîndoi pînă noaptea tîrziu, discutînd lingă soba din dormitorul lui Ralph.

Se prea poate ca Ralph să nu-și fi recunoscut propriul vis despre viitor în prezicerile care tulburau liniștea surorii. Nu încapă discuție că dacă vreunul dintre ele i-ar fi fost așternut în față, l-ar fi îndepărtat rîzînd, ca pe un fel de existență care nu-l atrăgea. N-ar fi fost în stare să explice cum de iscase asemenea idei absurde în mintea sorei lui căci se mîndrea că se angrenase serios într-o viață care presupunea o muncă asiduă și despre care nu-și făcea nici un fel de iluzii. Viziunea despre propriul viitor, spre deosebire de multe asemenea speculații, putea s-o facă publică în orice clipă, fără să roșască; își revendica o minte sănătoasă și avea în vedere un loc în Camera Comunelor pe la vîrsta de cincizeci de ani, o avere moderată și, cu ceva noroc, o slujbă modestă în cadrul guvernului liberal. Nu era nimic extravagant într-un vis de felul acesta și fără îndoială nimic rușinos. Cu toate acestea, după cum ghicise sora lui, Ralph avea

nevoile de întreaga voință cuplată cu imboldul împrejurărilor pentru a-l împinge să meargă înainte pe cărarea care ducea într-acolo. Era mai cu seamă nevoie să repete continuu ideea că împărtășea o soartă obișnuită, că o considera cea mai bună și nu-și dorea altceva; și tot repetind asemenea precepte reușise să fie punctual și să aibă anumite deprinderi de lucru, și putea demonstra foarte plauzibil că slujba de funcționar într-un birou de avocatură era cea mai bună dintre toate și că alte ambiții erau deșarte.

Dar, ca mai toate credințele care nu sînt apărute cu adevărat, și aceasta depindea considerabil de cît erai de dispuși ceilalți s-o accepte și, cînd era singur, scăpat de apăsarea opiniei publice, Ralph se lăsa ușor dus de parte de realitate, călătorind în locuri ciudate pe care s-ar fi rușinat să le descrie. În visele acestea, bineînțeles că el era prezent în episoadele romantice și atitudinile nobile, dar autoglorificarea nu era singura lor cauză. Ele lăseau libere un anume spirit care în lumea reală nu-și găsea trebuință, căci din cauza pesimismului pe care soarta îl imprimase asupra lui, Ralph hotărîse că în lumea în care trăim nu au ce căuta ceea ce el numea destul de disprețuitor „visele”. Uneori avea impresia că acest spirit era cea mai prețioasă comoară a lui, se gîndea că prin ea ar fi putut înflori terenuri aride, ar fi putut vindeca multe rele sau ar înălța frumusețe acolo unde nu există; era în același timp un spirit puternic și dirz care numai atingînd cu buzele cărțile prăfuite și pergamentele din rafturile de pe pereții biroului de avocatură le-ar devora și l-ar lăsa într-o clipă singur în mijlocul lui, numai să dorească acest lucru. De ani de zile strădania lui fusese să stăpînească spiritul, iar la vîrsta de douăzeci și nouă de ani considera că se putea mîndri că dusesese o viață severă împărțită în ore de lucru și ore de visare; cele două laturi coexistau cît se poate de pașnic. De fapt, efortul acesta de a se disciplina fusese susținut și de pasiunea pentru o meserie grea, dar vechea concluzie la care ajunsese Ralph cînd terminase școala încă îi revenea în minte și îi colora părerile cu credința tristă că majoritatea oamenilor sînt forțați de viață să-și exerseze calitățile inferioare și să-și irosească harurile pînă

cînd sînt determinați să recunoască că ceea ce li s-a părut a întruchipa cele mai nobile trăsături moștenite are prea puține virtuți și prea puține foloase.

Denham nu era deloc simpatizat nici la birou nici în familie. La acest stadiu în cariera sa, era prea ferm în ceea ce privește dreptatea sau nedreptatea, prea mîndru de autostăpînire de care dădea dovadă și, așa cum se întîmplă cu cei care sînt nefericiți sau nu au o situație bună, părea dispus să-și manifeste disprețul față de cel care avea asemenea slăbiciuni. La birou, eficiența sa destul de ostentativă îi sîcîia pe cei care luau munca mai ușor, iar dacă aceștia îi prevedeau o avansare, nu o făceau deloc cu plăcere. Părea să fie un tînr destul de dur și de îngîmfat, cu o fire ciudată și maniere tranșante și nepoliticoase, ros de dorința de a-și face un rost în lume, lucru care, gîndeau critic colegii, este firesc la un om fără avere, dar nu neapărat atrăgător.

Tinerii de la birou erau îndreptățiți să aibă asemenea păreri pentru că Denham nu dădea nici cel mai mic semn că le-ar fi căutat prietenia. Îi erau simpatici, dar se izola de toți prin acel comportament de viață dedicat lucrului. Într-adevăr, pînă acum nu i se păruse greu să-și ordoneze viața la fel de metodic cum își ordona cheltuielile, dar sosise timpul unor experiențe greu de clasificat. Mary Datchet începuse să-i tulbure ordinea cu doi ani în urmă cînd izbucnise în rîs la o remarcă de a lui, exact cînd făcuseră cunoștință. Cînd o cunoscuse îndeajuns ca să-i poată spune cum își petrecuse luna, miercurea și duminica, ea se amuzase și mai mult ; rîse pînă cînd a început să ridă și el fără să știe de ce. I se păruse foarte caraghios că el cunoștea atîtea amănunte despre creșterea bulldogilor cît oricare om din Anglia ; că avea o colecție de flori sălbatice culese din împrejurimile Londrei, iar vizita sa săptămînală la bătrîna doamnă Trotter la Ealing, o autoritate în știința heraldicii, întotdeauna îi provoca rîsul. Mary vroia să afie totul, pînă și cu ce prăjitură îl servea bătrîna doamnă în asemenea ocazii ; iar excursiile din timpul verii la bisericile din vecinătatea Londrei ca să cumpere pastă pentru lustruit alămurile deveniseră cele mai însemnate sărbători din cauza interesului pe care îl arăta ea. În șase luni, Mary aflase

mai multe despre prietenii sale străni și despre pasiunile lui decît aflaseră frații și surorile după o viață petrecută împreună ; iar Ralph resimțea multă plăcere, deși îl scosese din ordinea obișnuită, căci propria imagine despre sine fusese extrem de sobră.

Fără îndoială că era foarte plăcut să te găsești în compania lui Mary Datchet și în clipa în care se închidea ușa să devii o altă persoană, excentrică și simpatcă, total diferită de cea pe care o cunoșteau majoritatea oamenilor. Și acasă era mai puțin grav și poruncitor pentru că parcă o auzea pe Mary rîzînd de el și spunîndu-i, cum făcuse nu numai o dată, că nu se pricepe la nimic. Îl determinase de asemenea să se preocupe de problemele publice, pentru care avea o înclinație înăscută ; și aproape îl trecuse de la Tory la radicali, după o serie de întruniri publice, care începuseră prin a-l plictisi la culme și sfîrșiseră prin a-l stîrni mai mult decît pe ea.

Dar era rezervat ; cînd îi veneau idei, le împărțea automat în unele care puteau fi discutate cu Mary și altele pe care trebuia să le păstreze doar pentru sine. Ea știa acest lucru și i se păru interesant, pentru că era obișnuită să întîlnească tineri dispuși să discute despre ei, și ajunsese să-i asculte așa cum ascultî copiii, fără să se mai gîndească la ca. Cu Ralph însă pornirea aceasta maternă dispărea aproape total și în consecință avea un sentiment mult mai profund al propriei ei individualități.

Într-o după-amiază, tîrziu, Ralph pornise pe Strand la o întrevvedere cu un avocat pentru o afacere. Era aproape seară și lumina artificială își trimitca deja dîrele gălbui și verzui într-un aer care pe ulițele satului era probabil îndulcit la acea oră de fumul focului cu lemne ; pe ambele trotuare, vitrinele erau înțesate de lanțuri scinteietoare și casete de piele lucioase, aranjate pe rafturi din sticlă groasă. Denham nu remarcă separat nici unul din aceste obiecte, dar toate împreună îi dădură o stare de voioșie și agitație. Și atunci o observă pe Katharine Hilbery îndreptîndu-se spre el ; o privi direct ca și cum tînăra nu era decît o ilustrare a unei argumentări ce se desfășura în mintea lui. În această stare de spirit

sesiză expresia hotărîtă a ochilor și mișcarea ușoară, pe jumătate conștientă a buzelor care, împreună cu silueta și distincția rochiei, lăsau impresia că mulțimea grăbită o stînjenea, iar drumul ei era total opus celorlalți. Remarcă totul calm; dar brusc, cînd trecu pe lângă ea, mîinile și genunchii începură să-i tremure și inima îi zvieni nebunește. Ea nu-l observă, și-și văzu de drum repetînd pentru sine niște rînduri care i se întipăriseră în minte: „Viața contează, nimic altceva decît viața — procesul descoperirii — procesul veșnic și perpetuu, nicidecum descoperirea“. Astfel preocupată, nu-l zări pe Denham, iar el nu avu curajul s-o oprească. Dar pe dată, întreaga scenă de pe Strand căpătă acea înfățișare ciudat de ordonată și plină de semnificație pe care o capătă cele mai eterogene lucruri cînd se aud acordurile muzicii, iar acea impresie fu atît de plăcută, încît se bucură că pînă la urmă n-o oprise. Impresia se estompă încetul cu încetul, dar nu înainte de a pleca din biroul judecătoresc.

Cînd se incheie întrevederea se făcuse prea tîrziu ca să se mai inapoieze la serviciu. Întîlnirea cu Katharine îi mutase în mod ciudat gîndul de la o scenă petrecută acasă. Unde ar putea să se ducă? Să străbată oare străzile Londrei pînă ar ajunge la casa Katharinei, să se uite la fereastră și să și-o închipuie în spatele ei — o clipă i se păru că ar fi posibil; pe urmă respinse planul aproape îmbujorîndu-se, cu conștiința împărțită ciudat în două tabere, așa cum culegi cu dragoste o floare și o arunci îmbujorîndu-te pentru că ai cules-o. Nu, se va duce s-o vadă pe Mary Datchet. La ora asta ar trebui să se fi întors acasă.

Mary rămase o clipă descumpănită cînd îl văzu pe Ralph apărînd pe neașteptate în camera ei. Frecase cuțitele la spălător, și după ce-i deschise, se întoarse, dădu drumul la apă rece cu putere, pe urmă o închise la loc. „Ei“, își zise în sinea ei, strîngînd tare robinetul, „n-am de gînd să-mi vîr în cap asemenea gărgăuni...“. „Nu crezi că domnul Asquith merită să fie spînzurat?“ strigă spre salon, și cînd veni lângă el, scuturîndu-și mîinile, începu să-i povestească despre ultima eschivare din partea guvernului cu privire la dreptul la vot al femeilor. Ralph n-avea chef să vorbească de politică, dar nu putea să

n-o respecte pe Mary că arată atîta interes pentru problemele sociale. O privi cum se apleca înainte, scormonind în foc și exprimîndu-se foarte limpede în fraze care aveau o notă de oratorie, și se gîndi : „Ce absurd m-ar găsi Mary dacă ar ști că eram aproape hotărît să bat tot drumul pînă în Chelsea ca să mă uit la geamurile lui Katharine. N-ar înțelege, dar îmi place foarte mult așa cum e ea“.

O vreme discutară cum ar fi mai bine să procedeze și pe măsură ce Ralph se lăsa sincer furat de problemă, Mary, inconștient, își slăbi atenția, stăpinită de marea dorință de a vorbi cu Ralph despre propriile ei sentimente ; sau cel puțin, despre ceva personal, ca să poată să-și dea seama ce simțea el față de ea ; dar rezistă dorinței. Cu toate acestea nu-l putu împiedica să observe lipsa ei de interes pentru ce-i spunea, și treptat tăcură amîndoi. Lui Ralph îi trecură prin minte tot felul de gînduri, dar toate erau într-un fel sau altul legate de Katharine, sau de sentimente vagi de aventuri romantice pe care tot ea le inspira. Cu Mary nu putea discuta asemenea lucruri ; și lui i se făcu milă că ea nu-și închipuia nimic din ce simțea el. „Aici“, gîndi el „ne deosebim noi de femei ; nu au simțul romantic.“

— Ei, Mary, rosti el în cele din urmă, de ce nu spui nimic amuzant ?

Tonul era limpede provocator, dar de regulă, Mary nu putea fi ușor provocată. În seara aceea, însă, răspunse cam tăios :

— Probabil pentru că nu am nimic amuzant de spus.

Ralph se gîndi o clipă, apoi făcu remarcă :

— Muncești prea mult. Nu mă refer la sănătate, adăugă el, cînd ea rîse batjocoritor. După mine, te ambalezi prea mult.

— Și ce-i rău în asta ? întrebă ea, ducîndu-și palma deasupra ochilor.

— Este, replică el scurt.

— Acum o săptămînă afirmai contrariul.

Tonul fetei era sfidător dar ea deveni extrem de deprimată. Ralph nu observă și se folosi de ocazie ca să-i facă morală, expunîndu-și ultimele opinii despre comporta-

mentul adecvat în viață. Ea îl ascultă, dar avu impresia că Ralph se întâlnise cu cineva care-l influențase. Îi spunea că ar trebui să citească mai mult și că există și alte puncte de vedere care merită aceeași atenție ca și al ei. În mod firesc, pentru că ultima oară când îl văzuse plecase din biroul ei în compania lui Katharine, îi atribui ei schimbarea; era foarte probabil ca tinăra, părăsind scena pe care o disprețuisese atât de evident, să fi adus asemenea critici, sau să le fi sugerat doar prin atitudinea ei. Știa însă că Ralph nu va recunoaște niciodată că fusese influențat de cineva.

— Nu citești suficient, Mary, îi spuse el. Ar trebui să citești mai multă poezie.

Era adevărat că lecturile lui Mary se limitaseră la cărțile pe care era nevoită să le cunoască pentru examene; iar la Londra, timpul afectat cititului era extrem de limitat. Nu știu de ce, dar nimănui nu-i face plăcere să i se spună că nu citește destulă poezie, dar nemulțumirea fetei se exterioriză doar în felul în care își schimbă poziția mâinilor și în privirea fixă. Pe urmă îi spuse în sinea ei: „Mă comport exact cum am spus că n-am să mă comport“, la care se relaxă total și remarcă în felul ei cuminte:

— Spune-mi atunci ce-ar trebui să citesc.

Fără să-și dea seama, Ralph fusese iritat de Mary, iar acum pronunță câteva nume de mari poeți care constituiră textul unui discurs pe marginea imperfecțiunilor firii și a felului de viață al lui Mary.

— Îți duci viața alături de niște oameni inferiori, spuse el, înflăcăându-se pe măsură ce vorbea, așa cum știa că o să se întâmple. Și intri într-un fel de rutină pentru că, privită în ansamblu, este o rutină plăcută. Și încet, încet uiți de ce te afli acolo. Ai obiceiul femeiesc de a te preocupa de detalii. Nu vezi când lucrurile contează și când nu. Și asta duce de ripă toate organizațiile de felul ăsta. Din acest motiv sufragetele n-au obținut nimic pînă acum. Ce rost au întîlnirile de salon și bazarurile? Ai nevoie de idei, Mary; apucă-te de ceva în stil mare; n-are importanță dacă faci greșeli, dar nu te ocupa cu fleacuri. De ce nu lași totul baltă pentru un an de zile să călătorești? — vezi ceva din lumea

asta. Nu te mulțumi să trăiești alături de o jumătate de duzină de oameni într-o fundătură din viață. Dar știu că n-o vei face, conchise el.

— Și eu am ajuns să gîndesc cam la fel, adică despre mine, spuse Mary, surprinzîndu-l prin accentuare. Aș vrea să plec undeva departe.

O clipă tăcură amîndoi. Apoi Ralph spuse :

— Uite ce e Mary, doar n-ai luat-o în serios, ce zici ?

Lui îi trecuse enervarea și starea depresivă, dar vocea ei încă le trăda, și Ralph se simți brusc plin de remușcări că o jignise.

— N-ai să pleci, nu ? întrebă el. Iar cum ca nu răspunse, adăugă : Ah, nu, nu pleca.

— Nu știu exact ce voi face, îi răspunse. Rămase așa la marginea unei discuții despre planurile ei dar nu primi nici o încurajare. Ralph căzuse într-una din muțeniile lui ciudate care lui Mary i se păru, în ciuda tuturor precauțiilor, că are legătură cu ceea ce nici ea nu-și putea înfrîna — sentimentele împărtășite și relațiile dintre ei. Simți că cele două moduri de gîndire sfredeleau lungi tunele paralele, foarte apropiate dar niciodată unindu-se.

După ce plecă, iar pînă la plecare el nu întrerupse tăcerea decît atît cît era nevoie să spună noapte bună, fata se așeză o vreme, trecînd în revistă spusele lui. Dacă dragostea însemna un foc devastator care topește întreaga ființă într-un șuvoi rapid, Mary nu era îndrăgostită de Denham mai mult ca de vătrai sau clește. Dar probabil că aceste pasiuni extreme sînt foarte rare, iar starea de spirit descrisă astfel aparține ultimelor etape ale iubirii, cînd puterea de rezistență a fost măcinată zi de zi sau săptămîină de săptămîină. Ca majoritatea oamenilor inteligenți, Mary era întrucîtva egoistă, în măsura în care dădea mare importanță simțămîntelor, iar prin fire era îndeajuns de moralistă ca să-i facă plăcere din cînd în cînd să se convingă că sentimentele ei erau demne de laudă. După plecarea lui Ralph se gîndi la starea ei de spirit și ajunse la concluzia că n-ar fi rău să învețe o limbă — să zicem italiana sau germana. Se duse la un sertar pe care trebui să-l descuie și scoase din el niște pagini de manuscris cu multe adnotări. Se apucă să le

citească, ridicînd din cînd în cînd ochii și gîndindu-se intens cîteva secunde la Ralph. Făcu tot ce-i stătu în putință să verifice calitățile care îi stîrniseră emoții în suflet ; și se convinse că toate erau justificate rezonabil. Pe urmă se uită iar peste manuscris și decise că cel mai greu lucru din lume este să scrii corect gramatical proză engleză. Dar gîndurile i se întorceau mai des la ea decît spre proza engleză corectă gramatical sau la Ralph Denham, și prin urmare se poate discuta dacă era îndrăgostită, și dacă lucrurile stăteau așa, din care ramură a familiei își trăgea asemenea pasiuni.

„**VIATA CONTEAZA, NIMIC ALTCEVA DECIT VIATA** — procesul descoperirii, veşnicul şi perpetuu proces“, îşi spunea Katharine, trecînd pe sub galeria acoperită care dădea în King's Bench Walk, „nicidecum descoperirea în sine“. Ultimele cuvinte fură însoţite de o privire aruncată spre geamurile lui Rodney, care în onoarea ei după cîte ştia, aveau o nuanţă uşor roşiatică, cu ape. Katharine însă se găsea în starea în care aproape fizic este neplăcut să-ţi întrerupi şirul gîndurilor, aşa că se mai plimbă de cîteva ori pe sub copacii din faţa casei, înainte de a se apropia de intrare. Îi plăcea să-şi facă rost de cîte o carte pe care n-o citiseră nici mama nici tatăl ei, şi să-i rumege conţinutul în solitudine, să mediteze la mesajul ei fără să-l comenteze cu altcineva, sau să decidă de una singură dacă volumul avea vreo valoare sau nu. În seara aceea interpretase cuvintele lui Dostoievski după starea sufletească în care se găsea — fatalistă — şi proclamase că procesul descoperirii era viaţa şi că, probabil, ţelul pe care şi-l propui nu are nici o importanţă. Se aşeză pe o bancă pentru cîteva clipe ; se simţi dusă de vârtejul multor idei ; hotări brusc, cum îi stătea în fire, că era timpul să arunce peste bord toate gîndurile, se ridică, uitînd pe locul unde stătuse un coş cu cumpărături de la pescărie. Peste două minute bătu autoritar la uşa lui Rodney.

— Ei, William, spuse ea, am impresia că am întîrziat.

Chiar aşa şi era, dar el era atît de bucuros s-o vadă, încît îi trecu toată supărarea. De mai bine de o oră tot punea lucrurile la punct în aşteptarea ei, iar acum se simţea răsplătit pe măsură ce Katharine, scoţîndu-şi pelerina, privea mulţumită în dreapta şi în stînga, cu toate

că nu rostise un cuvânt. Avusese grijă ca focul să ardă bine ; pe masă erau diverse dulceturi, apărătoarele de metal din fața căminului luceau, iar confortul sărăcăcios al camerei fusese valorificat la maximum. Rodney era îmbrăcat în vechea lui haină de casă roșie, decolorată ici colo, cu petice noi aprinse la culoare, ca și iarba care are din când în când porțiuni mai estompate dacă a crescut pe sub pietre. Turnă ceaiul, iar Katharine își scoase mânușile și-și încrucișă picioarele cu un gest puțin bărbătesc, atât de degajată fu mișcarea. Nu vorbîră mult pînă își aprinseră țigările și se așezară lingă foc, cu ceștile de ceai între ei, jos, pe podea.

Nu se mai întîlniseră de cînd schimbaseră scrisorile despre relațiile dintre ei. Răspunsul trimis de Katharine la protestul lui fusese concis și logic. Era înșirat pe o jumătate de filă căci nu avusese să-i spună decît că nu-l iubea, prin urmare nu putea deveni soția lui, dar că spera ca prietenia lor să continue ca și înainte. Adăugase și un post-scriptum în care declarase : „Îmi place foarte mult sonetul pe care l-ai scris“.

În ceea ce-l privea pe William, degajarea aparentă de care dădea dovadă era numai o mască. În după-amiaza aceea se îmbrăcase de trei ori în frac și de trei ori renunțase la el în favoarea hainei de casă vechi ; de trei ori își aranjase acul cu perla și de trei ori îl scosese, avînd ca martoră a acestor schimbări micuța oglindă din cameră. Întrebarea era ce anume ar prefera Katharine în această după-amiază specială de decembrie ? Mai citi o dată răspunsul ei, și post-scriptum-ul în legătură cu sonetul definitivă problema. Era limpede că ceea ce ea admira la el era talentul poetic ; și cum, în mare, asta era și părerea lui, se hotări să riște, dacă ar fi fost cazul, adoptînd o ținută mai sărăcăcioasă. Și comportamentul fusese premeditat ; vorbea puțin, și numai despre chestiuni oarecare ; dorea s-o facă să înțeleagă că vizita ei, pentru prima oară neînsoțită, nu însemna nimic deosebit, deși, ca să fim cinstiți, nu era prea sigur dacă lucrurile stăteau chiar așa.

Katharine, fără îndoială, nu părea să fie tulburată de nici un fel de gînduri ; și dacă Rodney ar fi fost stăpîn

pe sine ar fi putut să se plîngă că tinăra era cam absentă. Degajarea, familiaritatea situației de a se găsi singură cu el, printre cești de ceai și luminări, aveau un efect mai mare asupra ei decît se putea vedea. O rugă să se uite la cărțile lui, apoi la reproduceri. În clipa în care luă în mînă o fotografie cu subiect grecesc, exclamă, impulsivă, aproape strident :

— Stridiile. Am avut un coș, explică ea, și l-am lăsat pe undeva. Unchiul Dudley vine diseară la masă. Ce Dumoezcu am putut să fac cu el ?

Se ridică și începu să se plimbe prin cameră. William se ridică și el și rămase în picioare în fața căminului, murmurînd : „Stridii, stridii, coșul tău cu stridii !” Și cu toate că aruncă vagi priviri prin cameră, ca și cum stridiile ar fi putut să fie în vîrfurile bibliotecii, ochii îi rătăceau mereu spre Katharine. Fata trase draperia și privind prin frunzișul rar al platanilor, începu să-și facă socoteala :

— În Strand l-am avut ; pe urmă am stat puțin jos. Ei, nu-i nimic, conchise ea, întorcîndu-se brusc. Bănuiesc că vreun moșneguț are parte de el acum.

— N-aș fi spus că poți uita ceva vreodată, remarcă William, cînd se așezară.

— Asta face parte din mitul ce mă înconjoară, știu, replică Katharine.

— Și mă întreb, continuă William destul de precaut, care este de fapt adevărul ? Dar știu că asta nu te interesează, adăugă el grăbit, cu o notă de iritare.

— Nu, nu prea mă interesează, răspunse ea candid.

— Atunci despre ce vrei să vorbim ? întrebă el.

Fata privi capricioasă prin cameră.

— Oricum am începe, pînă la urmă ajungem la același subiect — adică la poezie. Nu știu dacă-ți dai seama, William, că cu nu l-am citit nici măcar pe Shakespeare ? E nemaipomenit cum am reușit eu să țin pasul toți anii aștia.

— Ai ținut minunat pasul zece ani, cel puțin în ceea ce mă privește, spuse el.

— Zece ani ? Chiar atît de muț ?

— Și nu cred că te-am plictisit întotdeauna.

Katharine privi în Țoc tăcută. Trebuia să recunoască că William, așa cum era el, nu-i tulbura niciodată sentimentele ; dimpotrivă, era convinsă că ar fi reușit să facă față la orice situație. El îi dădea liniștea în care gîndurile îi puteau zbura departe de ceea ce discutau. Chiar acum, cînd era atît de aproape de ea, mintea ei hoinărea de colo-colo. Brusc, fără nici un efort, se văzu pe sine chiar în acest apartament ; ca și cum venise de la o conferință, cu un teanc de cărți în brațe, cărți științifice, cărți de matematică și astronomie pe care le studiasc. Le-a pus pe masa de acolo. Imaginea aparținea timpului cînd ar fi fost căsătorită cu William, la diferență de doi, trei ani de la acea dată ; numai că imaginea dispăru.

Nu putea face abstracție total de prezența lui William căci, în ciuda eforturilor lui de a para, devenise evident cît era de agitat. În asemenea ocazii, ochii îi erau mai protuberanți, iar chipul, mai mult ca oricînd, părea acoperit de o piele fragilă prin care fiecare firisor de sînge zburlnic își făcea apariția. În clipa aceea adunase atîtea formulări de propoziții pe care apoi le respinsese, simțise atîtea impulsuri și și le înfrînse, încît căpătase o culoare uniformă purpurie.

— N-ai decît să spui că nu citești, rosti el, dar, oricum, le cunoști. În plus, cine te vrea învățată ? Lasă-le în seama celor pîrliți care n-au altceva mai bun de făcut. Tu... tu... hnm l...

— Atunci de ce nu-mi citești ceva înainte de a pleca ? spuse ea, uitîndu-se la ceas.

— Abia ai venit, Katharine ! Ia stai să vedem ce ar trebui să-ți arăt ?

Se ridică și începu să răsfoiască hîrțile de pe masă ca și cum era hotărît ; pe urmă, ridică un manuscris și după ce-l întinse pe genunchi, netezindu-l, ridică privirea spre ea, suspicios. O surprinse zîbind.

— Cred că mi-ai cerut să-ți citesc numai din amabilitate, izbucni el. Hai să găsim alt subiect de conversație. Pe cine ai mai văzut în ultima vreme ?

— În general nu cer lucrurile din amabilitate, remarcă ea ; dar, dacă nu vrei să citești, nici nu-î nevoie.

William pufni exasperat și deschise iar manuscrisul cu toate că n-o slăbi din ochi în tot acest timp. Nici un alt chip n-ar fi putut fi mai senin și mai nepărtinitor.

— Sint gata să accept și lucruri mai puțin plăcute, spuse el, netezind pagina, dregîndu-și glasul și citind întii o jumătate de strofă în gînd. Hm ! Prințesa se rătăcește în codru și aude chemarea cornului. (Toate astea ar fi foarte bune pe scenă, dar aici nu prea au efect.) Mă rog, Sylvano își face apariția, însoțit de ceilalți curteni ai lui Gratian. Îți citesc de unde monologhează.

Scutură ușor din cap și începu.

Cu toate că abia negase orice pricepere în ale literaturii, Katharine ascultă atentă. Cel puțin, primele 25 de versuri le ascultă cu atenție, pe urmă se încruntă. Atenția îi fu iarăși atrasă cînd Rodney ridică un deget — semn că urma să schimbe ritmul, după cîte știa ea.

Conform teoriei lui Rodney, fiecare stare era reprezentată printr-o anume cadență. Stăpînea la perfecție toată metrica ; și dacă frumusețea pieselor în versuri ar fi depins de varietatea sistemului de versificație în care vorbeau personajele, atunci piesele sale probabil că ar fi concurat cu cele ale lui Shakespeare. Faptul că ea habar n-avea de Shakespeare, n-o împiedica să simtă aproape cu certitudine că piesele nu sînt menite să producă asupra publicului impresia de indiferență rece, așa cum o simțea ea pe măsură ce versurile erau citite, unele lungi, altele scurte, însă întotdeauna rostite cu aceeași cadență care dădea impresia că fiecare rînd este țintuit cu putere într-un loc precis al minții ascultătorului. Totuși, se gîndi ea, asemenea talente sînt aproape exclusiv masculine ; femeile nici nu le practică, nici nu știu cum să le prețuiască ; și dacă soțul este eficient în această privință, în mod legitim își atrage un respect sporit, pentru că mistificarea constituie o bază bună pentru respect. Nimeni nu se putea îndoi că William era un cărturar. Lectura se sfîrși odată cu încheierea actului ; Katharine își pregătise un mic discurs.

— Mi se pare grozav de bine scris, William, cu toate că, bineînțeles, nu cunosc prea multe ca să pot intra în amănunte.

— Deci abilitatea versurilor te impresionează... nu emoția ?

— Într-un fragment ca ăsta bineînțeles că te izbește tehnica.

— Atunci, poate... mai ai timp să mai ascuți un mic fragment ? Scena între cei doi îndrăgostiți ? Cred că acolo ai să găsești trăiri reale. Denham o consideră partea cea mai bună.

— I-ai citi și lui Ralph Denham ? Întrebă Katharine, surprinsă. Se pricepe mai bine ca mine. Ce-a spus ?

— Draga mea Katharine, exclamă Rodney, nu-ți cer o apreciere de om de literă. După mine, sînt doar vreo cinci oameni în toată Anglia ale căror păreri despre opera mea m-ar mișca cit de cit. Eu îți dau crezare în privința sentimentelor. Descori m-am gîndit la tine cînd scriam scenele acelea. Mă tot întrebam : „Oare lui Katharine i-ar plăcea așa ceva ?” Întotdeauna mă gîndesc la tine cînd scriu, Katharine, chiar și atunci cînd sînt lucruri pe care nu le cunoști. Și aș dori... da, sînt convins că aș dori... ca tu, mai presus decît oricine altcineva, să apreciezi ce scriu.

Remarca era un tribut atît de sincer al încrederii în ea, încît Katharine fu mișcată.

— În general îmi acorzi prea multă importanță, William, spuse ea, uitînd de fapt că nu avusese intenția să spună așa ceva.

— Nu, Katharine, nu-i adevărat, răspunse el, punînd la loc manuscrisul în sertar. Îmi face bine cînd mă gîndesc la tine.

Un răspuns atît de potolit, fără să fi fost urmat de vreo exprimare a dragostei, ci doar de o simplă remarcă cum că era gata s-o însoțească pînă în Strand dacă doarește să plece, și că dacă îl așteaptă cîteva clipe, își va schimba haina, îi stîrni unul dintre cele mai calde sentimente de afecțiune pentru el. Cîtă vreme el se îmbrăca în camera alăturată, ea rămase în picioare lingă bibliotecă ; scoase diverse cărți, le deschise, dar nu citi nici un rînd.

Era convinsă că se va căsători cu Rodney. Cum s-ar fi putut evita asta? Cine ar fi putut să-i găsească vreo vină? Suspină și abandonînd gîndul căsătoriei, căzu într-o reverie în care deveni o altă persoană și întreaga lume păru transformată. Fiind o vizitatoare frecventă a acelei lumi, își găsi drumul fără șovăială. Dacă ar fi încercat să-și analizeze impresiile, ar fi spus că lumea aceea era populată de realitățile aparențelor pe care ni le imaginăm în lumea noastră; atît de directe, puternice și libere erau acolo senzațiile ei, în comparație cu cele experimentate în viața reală. Acolo sălășluiau lucrurile pe care le-am fi simțit dacă am fi avut de ce; fericirea desăvîrșită din care gustăm aici doar frînturi; frumusețea pe care o vedem aici doar în străfulgerări. Fără îndoială că mult din mobilierul acestei lumi a fost adus direct din trecut, ba chiar din Anglia epocii elisabetane. Oricît s-ar fi schimbat podoabele acestei lumi imaginare, ea ar fi păstrat mereu două calități. Era un loc unde sentimentele erau eliberate de constrîngerca pe care lumea reală o aplică asupra lor; iar procesul de trezire era întotdeauna marcat de resemnare și un fel de acceptare stoică a faptelor. Nu întîlnea acolo nici o cunoștință transfigurată în chip miraculos, așa cum făcea Denham; nu interpreta nici un rol măreț. Dar fără îndoială că iubea un oarecare erou mărinimos, și în timp ce treceau împreună prin lumea necunoscută printre copacii cu frunzișul plecat, împărțeau aceleași sentimente care se rostogoleau mereu noi, asemeni valurilor la țarm. Dar clipele ei de libertate erau numărate; chiar și printre ramurile pădurii răzbăteau zgomotele obiectelor mișcate de Rodney pe măsuta de toaletă; iar Katharine se trezi din reverie, închizînd cartea pe care o ținea și punînd-o înapoi în bibliotecă.

— William, spuse ea, vorbind mai întîi destul de slab, ca și cum cineva ar fi trimis o voce din somn pentru a ajunge la cei treji. William, repetă ea ferm, dacă mai vrei să te căsătorești cu mine, sînt de acord.

.. Poate că nimeni nu se așteaptă ca cea mai importantă întrebare a vieții lui să i se pună pe un ton atît de plat, șters, lipsit de bucurie sau vlagă. Oricum, William nu răspunse. Ea așteptă stoică. Peste o clipă el intră vîoi

În cameră și-i spuse că dacă dorea să mai cumpere stridii știa el unde ar mai putea găsi deschisă o pescărie. Katharine răsufală ușurată.

Extras dintr-o scrisoare trimisă de doamna Hilbery către sora ei, doamna Milvain, câteva zile mai târziu :

„...Ce prostie din partea mea să uit să trec numele în telegramă. E un nume englezesc atât de frumos, de sonor, și în plus, are toate harurile unui intelectual ; a citit practic totul. I-am spus lui Katharine că am să-l așez întotdeauna în dreapta mea la masă, ca să-l am lângă mine când pornesc discuțiile despre personajele shakespeariene. Nu vor fi bogați, dar vor fi foarte, foarte fericiți. Într-o seară, târziu, stăteam în camera mea și mă gindeam că mie n-o să mai mi se întâmple nimic frumos vreodată, când am auzit-o pe Katharine pe coridor și m-am gândit atunci : «S-o chem ?» și pe urmă mi-am spus (așa cum îi fug cuiva gândurile plictisite și fără speranță când focul e stins și ziua de naștere a trecut.) «De ce s-o mai împovărez și pe ea cu necazurile mele ?» Dar stăpânirea mea de sine și-a primit răsplata, căci în clipa următoare a bătut la ușă și a intrat, s-a așezat pe covoraș, și cu toate că nici una dintre noi n-a spus nimic, m-am simțit atât de fericită pentru o secundă, încît n-am putut să nu strig. «Ah, Katharine, cînd vei fi de vîrsta mea, îți doresc să ai și tu o fiică !» Știi ce tăcută e Katharine. A tăcut și atunci, atât de mult timp, încît în starea mea prostească, agitată, m-am temut de ceva, fără să știu exact de ce anume. Și pe urmă, mi-a spus cum pînă la urmă se hotărîse. Îi scrisese. Îl aștepta a doua zi. La început nu m-am bucurat deloc. Nu doream să se mărite cu nimeni ; dar cînd mi-a spus : «Nu are nici o importanță. Tot la tine și la tata voi ține cel mai mult», atunci am văzut cît de egoistă am fost și i-am spus că trebuie să-i dea totul, totul, totul ! I-am spus că i-aș fi recunoscătoare dacă aș veni pe locul al doilea. Dar de ce oare, cînd totul iese așa cum sperî că va ieși, de ce nu poți face altceva decît să plîngi, decît să te simți o femeie bătrînă, părăsită, a cărei viață a fost un eșec, și care acum se află aproape la capătul vieții, și vîrsta este atât de crudă. Dar Katharine mi-a spus : «Sînt

fericită, foarte fericită». Și pe urmă, m-am gîndit că deși totul părea atunci jalnic, Katharine spusese că era fericită, și o să am un fiu și lucrurile vor lua o altă întorsătură, mai minunată decît ne-am putea imagina, căci deși nu stă scris așa în predici, sînt convinsă că viața a fost concepută ca să fim fericiți. Mi-a spus că vor locui destul de aproape de noi și că ne vor vizita zilnic ; și că va continua să lucreze la Biografie și că o vom termina așa cum ne-am propus. Și la urma urmelor, ar fi fost și mai groaznic să nu se căsătorească — sau dacă cumva s-ar fi căsătorit cu cineva pe care să nu-l înghițim ? Dacă s-ar fi îndrăgostit de cineva care era deja căsătorit ?

Și cu toate că niciodată nu ești convins că cel la care ții are parte de cineva pe măsură, băiatul are cele mai bune și mai curate inclinații, sînt convinsă, și deși îl consider o fire cam agitată și o persoană care nu știe să se impună, astea îmi vin în minte numai pentru că este Katharine la mijloc. Și acum, pentru că tot am pomenit, mă gîndesc tot timpul că el nu are ce are Katharine. Ea știe să domine și nu e agitată ; pentru ea, e ceva firesc să conducă și să dirijeze. E vremea ca ea să lase treburile astea în seama altcuiva care să aibă nevoie de ea cînd noi nu vom mai fi decît cu spiritul, pentru că indiferent ce ar spune oamenii, sînt convinsă că am să mă înapoiez în această lume minunată unde ești atît de fericit și de nenorocit, unde și acum, parcă, mă văd întinzînd mîinile după un alt dar din marele Copac Fermecat ale cărui ramuri tot mai sînt încărcate cu jucării încîntătoare, cu toate că probabil sînt mai puține și printre ramuri nu mai zărești cerul albastru ci stelele și vîrfurile munților.

Parcă e posibil să știi vreodată ? Nu sîntem în posesiunea a nici unui fel de sfaturi pentru copii. N-avem decît să sperăm că și ei vor avea aceeași imagine și putere de a crede, fără de care viața ar fi lipsită de înțeles. Asta le cer eu, lui Katharine și soțului ei”.

— DOMNUL HILBERY SAU DOAMNA HILBERY sînt acasă ? întrebă Denham pe fata în casă peste o săptămînă, în Chelsea.

— Nu, domnule. Dar este domnișoara Hilbery acasă, răspunse fata.

Ralph anticipase multe răspunsuri, dar nu acesta, și acum i se arătase neașteptat de limpede că ceea ce îl îmboldise tot drumul spre Chelsea era speranța că ar putea s-o vadă pe Katharine, deși pretinsese că venea de fapt la tatăl ei.

Se prefăcu că stă puțin în cumpănă, pe urmă fu condus sus, în salon. Ca și prima dată, cu cîteva săptămîni mai înainte, ușa se închise ca și cum o mie de uși se închideau ușor izolîndu-l de lumea din afară, și din nou Ralph avu impresia unei camere pline de umbre adînci, focul din cămin, flăcările drepte ale luminărilor în sfeșnice de argint, și spații goale care urmau să fie străbătute înainte de a ajunge la masa rotundă din mijlocul camerei, cu povara sa fragilă de tăvi de argint și cești de porțelan. De data asta însă, Katharine era singură ; cartea din mînă arăta că nu aștepta oaspeți.

Ralph spuse ceva despre dorința de a-l fi găsit pe tatăl ei.

— Tata e plecat, îi răspunse fata. Dar dacă poți să așteptați, cred că va veni în curînd.

Se prea poate ca numai politețea să fi fost de vină, dar Ralph simți că îl primise aproape cordial. Poate era plictisită să bea ceaiul de una singură și să citească ; oricum, aruncă pe divan cartea cu un gest de ușurare.

— E cumva unul dintre modernii pe care îi disprețuiți ? întrebă el zîbind la gestul nepăsător.

— Da, avcam impresia că pînă și dumneavoastră îl disprețuiți.

— Pînă și eu ? repetă el. De ce pînă și eu ?

— Spuneați că vă plac lucrurile moderne ; eu am susținut că le urăsc.

Poate nu era o redare foarte precisă a conversației pe care o avuseseră înconjurăți de relicve, dar Ralph se simți măgulit că ea și-o mai amintea.

— Sau am mărturisit cumva că nu sufăr nici o carte ? continuă ea, observînd că el ridică privirea întrebător. Am uitat...

— Nu suferiți nici o carte ? întrebă el.

— Ar fi absurd să afirm că nu sufăr nici un fel de carte cînd nu am citit decît, probabil, vreo zece ; dar... Se opri brusc.

— Da ?

— Ei bine, nu sufăr cărțile, continuă ea. De ce e neapărat nevoie să vorbim despre sentimentele noastre ? Asta nu înțeleg eu. Iar poezia nu se învîrtește decît în jurul sentimentelor, romanele la fel.

Tăie hotărîtă în bucăți o prăjitură și după ce aranjă o tavă cu pîine cu unt pentru doamna Hilbery, care era în camera ei, răcită, se ridică să se ducă într-acolo.

Ralph îi ținu ușa, pe urmă rămase în picioare, în mijlocul camerei, cu miinile încrucișate. Ochii îi străluceau, și nu știa exact dacă în ei se oglindeau vise sau realități. Imaginea Katharinei îl obsedase tot drumul, în fața ușii de la intrare și cit urcase scările ; în pragul camerei o abandonase ca să nu aibă parte de o ciocnire prea violentă între ceea ce visase despre ea și ce va găsi în realitate. În cinci minute însă ea umpluse cochilia vechiului vis cu substanța vieții ; ochii nălucii îl priveau aievea. Tînărul se uită în jur, buimăcit că se află printre scaunele și mesele ei ; erau reale, căci apucă virtos spătarul scaunului pe care stătuse Katharine ; și cu toate acestea, erau ireale ; atmosfera era cea a unui vis. Își puse în mișcare întreg arsenalul facultăților mintale pentru a cuprinde tot ceea ce îi ofereau minutele ; și din străfundurile minții se ridică liberă o recunoaștere bucuroasă a adevărului că

firea umană depășește în frumusețe pină și ce ar putea născoci chiar cele mai îndrăznețe vise ale noastre.

Katharine intră în cameră o clipă mai târziu. O urmări cum se apropia de el și avu impresia că este mai frumoasă și mai necunoscută decât îi apăruse în vis, căci adevărata Katharine putea rosti cuvinte care păreau să se adune îndărătul frunții și în adâncimile privirii, și fiecare propoziție, oricât de banală, era străfulgerată de această lumină divină. Depășea marginile visului; observă că era catifelată ca și penele unei păsări albe uriașe : pe deget avea un rubin.

— Mama m-a rugat să vă spun că speră că ați început să scrieți poezia. Sustine că toată lumea ar trebui să scrie versuri... Toate rudele mele scriu, continuă ea. Uncori nu suport să mă mai gîndesc la asta, pentru că nu aduce nici un folos, bîncînteles. Și atunci nu-i nevoie să citești...

— Nu mă încurajați să scriu o poezie, spuse Ralph.

— Dar dumneavoastră nu sînteți poet, nu ? întrebă ea, înlocindu-se spre el, rîzînd.

— Credeți că ar trebui să vă spun, dacă aș fi ?

— Da. Pentru că am impresia că nu mințiți, spuse ea, scrutîndu-l cu o privire aproape impersonal de directă, ca și cum ar fi vrut să găsească o dovadă. Ce ușor este, se gîndi Ralph, să venerezi o ființă atît de îndepărtată și totuși atît de directă ca fire ; e ușor să i te supui fără să mai cugeți, fără să te mai gîndești la durerea ce va urma.

— Sînteți poet ? întrebă ea.

Ralph avu senzația că în spatele ei se ascundea un înțeles extrem de important ca și cum ar fi căutat un răspuns la o întrebare nerostită.

— Nu. De ani de zile n-am mai scris nici un fel de poezie, răspunse el. Oricum, nu sînt de aceeași părere cu dumneavoastră. Cred că este singurul lucru care merită să fie făcut.

— De ce ? întrebă ea, aproape nerăbdătoare, atîngînd de cîteva ori lingurița de marginea ceștii.

— De ce ? Ralph se agăță de primele cuvinte care îi veniră în minte. Pentru că am impresia că în felul acesta se mai păstrează un ideal care altfel ar pieri.

Pe chipul ei apăru o schimbare, ca și cum flacăra minții îi fusese micșorată ; îl privi ironic, cu o expresie pe care mai înainte o numise tristă, în lipsa unui cuvînt mai potrivit.

— Nu știu dacă are rost să avem idealuri, spuse ea.

— Dar dumneavoastră aveți, răspunse el energic. De ce să le numim idealuri ? E un cuvînt prostesc. Vise, poate...

Îl urmări cu gura ușor întredeschisă ca și cum urma să răspundă îndată ce el ar fi terminat ; dar cînd el spuse : „Vise, poate“, ușa de la salon se trînti brusc și rămase așa o fracțiune de secundă. Tăcură amîndoi, ea tot cu buzele ușor întredeschise.

Auziră foșnet de fuste. Pe urmă posesoarea fustei apăru în prag, aproape umplînd cadrul, și cît pe ce acoperînd silueta unei doamne mult mai mărunțele care o însoțea.

— Mătușile mele ! murmură Katharine în șoaptă. Tonul ei avea o notă tragică, dar nu mai mult decît o cerea situația, se gîndi Ralph. Se adresă doamnei corpulente cu „mătușa Millicent“ ; celei mai pîrpirii cu „mătușa Celia“, doamna Milvain, care își asumase de curînd sarcina de a-l căsători pe Cyril cu soția lui. Amîndouă doamnele, dar mai ales doamna Cosham (mătușa Millicent), aveau acea ținută a unei existențe lejere, fără griji, trandafirie, specifică doamnelor în vîrstă care fac vizite pe la ora cinci după-amiaza prin Londra. Portretele lui Romney, văzute prin sticlă, au ceva din înfățișarea lor blindă, trandafirie, din moliciunea lor înfloritoare, așa cum atîrnă caisele pe un zid roșu în soarele de după-amiază. Doamna Cosham era atît de împopoțonată cu fel de fel de lanțuri, zdrăngănele și draperii atîrnate, încît era imposibil să distingi o formă umană în grămada neagră-cafenie care umplea fotoliul. Doamna Milvain era mult mai suplă ; dar Ralph fu la fel de îndoit cu privire la linia precisă a conturului ei în vreme ce le scruta cu o presimțire mohořită. Ce remarcă a lui ar ajunge la aceste personaje absurde și imaginare ? — căci era ceva extraordinar de ireal în bițiile și legănările stranii ale doamnei Cosham, ca și cum ar fi fost dotată cu un arc uriaș. Vocea avea o notă stridentă și gîngurită ; prelungea cuvintele și apoi le tăia

brusc, încît limba engleză nu mai părea adecvată scopurilor obișnuite. Într-un moment de nervozitate, după cum i se păru lui Ralph, Katharine aprinsese nenumărate becuri. Dar doamna Cosham luase avînt (se prea poate ca toate mișcările ei ondulatorii să fi avut în vedere tocmai acest lucru) și nu mai contenea cu vorba ; acum se adresa lui Ralph, foarte pretențios și greoi.

— Vin de la Woking, domnule Popham. Ați putea să-mi puneți întrebarea de ce tocmai Woking ? iar eu vă răspund, poate pentru a sută oară, din cauza apusurilor de soare. Ne duceam acolo pentru apusurile de soare, dar asta se întimpla acum douăzeci și cinci de ani. Unde sînt azi apusurile de soare ? Ah ! Nu mai există apus de soare decît pe coasta de sud.

Exprimarea romantică și înzorzonată era însoțită de fluturarea unei mîini lungi, albe, care atunci cînd se mișca scînteia de lucirile diamantelor, rubinelor și smaragdelor. Ralph nu se putea decide dacă semăna mai mult cu un elefant cu capîșonul bătut în nestemate sau cu un cacadu superb, bițindu-se nesigur pe stinghie și ciugulind capricios o bucată de zahăr.

— Unde s-au dus apusurile de soare ? repetă ea. Dumneavoastră, domnule Popham, mai găsiți apusuri de soare ?

— Locuiesc în Highgate, răspunse Ralph.

— În Highgate ? Da, Highgate are farmecele lui. Unchiul tău John locuia în Highgate, zvicni ea în direcția lui Katharine. Apoi lăsă să-i cadă pe piept capul ca pentru un moment de meditație, care odată consumat, o făcu să-l ridice și să remarce :

— Știu că sînt străduțe foarte frumoase în Highgate. Mi-aduc aminte, Katharine, cum mă plimbam cu mama ta pe străzile pline de arbuști de gherghină înfloriți. Și astăzi, unde mai este gherghina ? Probabil că vă amintiți descrierea aceea desăvîrșită a lui De Quincey, domnule Popham ? — dar am uitat că dumneavoastră, generația dumneavoastră, cu aîltea activități și cultură de-a dreptul uluitoare... — aici făcu un gest cu ambele ei mîini minunat de albe — nu-l citiți pe De Quincey. Îl aveți pe Belloc al dumneavoastră, pe Chesterton și pe Bernard

Shaw al dumneavoastră — de ce l-ați mai citi și pe De Quincey ?

— Eu îl citesc mai mult decît pe Belloc și Chesterton, oricum, protestă Ralph.

— Nu zău ! exclamă doamna Cosham, cu un gest în care se împleteau surpriza și ușurarea. Prin urmare sin-teți o *rara avis* a generației dumneavoastră. Sint încîn-tată să întilnesc orice persoană care îl citește pe De Quincey.

Spunînd acestea, își plie mîna în chip de paravan și aplecîndu-se spre Katharine, întrebă într-o șoaptă foarte clară pentru cei din jur : „Prietenul tău scrie ?“

— Domnul Denham, răspuse Katharine cu mai multă feminitate și siguranță decît de obicei, scrie pentru Re-vistă. Este avocat.

— Mustața rasă complet ca să arate expresia gurii ! Imediat am recunoscut semnul. Întotdeauna mă simt în largul meu în compania avocaților, domnule Denham...

— Pe vremuri veneau deseori pe la noi, interveni doamna Milvain, notele fragile, argintii ale vocii aluncînd precum sunetul delicat al unui vechi clopoțel.

— Spuneați că locuiți în Highgate, continuă ea. Nu știu, aveți idee dacă mai există o casă veche numită Tempest Lodge — o casă veche albă cu grădină ?

Ralph clătină din cap iar doamna suspină.

— A, nu ; probabil că a fost demolată odată cu toate celelalte case vechi. Pe vremuri erau niște străduțe nespuse de drăgălașe. Știi, așa a întîlnit-o pe mătușa Emily unchiul tău, se adreșă ea lui Katharine. Se duceau amîndoi spre casă pe una din străduțele acelea.

— Avea la pălărioară o rămurică înflorită, exclamă meditativă doamna Cosham.

— Iar în duminica următoare el avea violetă la buto-nieră. Și noi am ghicit ce se petrece.

Katharine rise. Îl privi pe Ralph. Privirea era gîndi-toare și ea se întrebă ce găsea el oare în flcărcala asta de bătrînc ca să-i facă plăcere să mediteze. Simți, fără să-și poată explica, o milă stranie pentru el.

— Unchiul John — da, „sărmănuțul John“, cum îi spu-neai voi întotdeauna. De ce ? întrebă ea ca să le facă

să-și continue discuția, ceea ce, de fapt, nici nu era necesar.

— Așa-i spunea bătrînul Sil Richard, tatăl lui. Sărmanul John, sau prostul familiei, se grăbi doamna Milvain să-i încunoștințeze. Ceilalți băieți erau atît de inteligenți, iar el n-a fost în stare să-și ia examenele, așa că l-au trimis în India — pe vremea aceea era o călătorie lungă — sărmanul de el. E adevărat, aveai camera ta, știi, îți făceai singur ordine. Dar cred că va obține pensia și rangul de cavaler, spuse ea întorcîndu-se spre Ralph, numai că nu e Anglia.

— Nu, confirmă și doamna Cosham. Nu e Anglia. Pe atunci consideram funcția de judecător în India cam egală cu cea a unui judecător de comitat aici. Domnul judecător — un titlu frumos, totuși nu vîrfurile piramidei. Oricum, suspină ea, dacă ai soție și șapte copii, și în ziua de azi oamenii uită foarte repede numele tatălui — ei,iei și tu ce poți, conchise ea.

— Eu cred, reluu doamna Milvain discuția, coborîndu-și vocea aproape confidențial, că John ar fi realizat mai multe dacă n-ar fi fost la mijloc soția lui, mătușa ta Emily. Era o femeie foarte bună, dedicată, fără discuție, dar n-avea ambiții pentru el, și dacă soția nu este ambițioasă pentru soț, mai ales într-o profesiune ca avocatura, clienții află curînd. În tinerețea noastră, domnule Denham, obișnuiam să spunem că știam care dintre prietenii noștri urmau să devină judecători după fetele cu care se căsătoreau. Așa a fost și cred că așa va fi întotdeauna. Consider, adăugă ea, rezumînd remarcile dispartate, că nici un bărbat nu poate fi cu adevărat fericit pînă nu reușește în profesiunea lui.

Doamna Cosham, din locul ei de la masă, aprobă sentința cu o vioiciune greoaie, întîi prin clătînarea capului, apoi remarcînd :

— Nu, bărbații sînt altfel decît femeile. Mi se pare că Alfred Tennyson a spus niște adevăruri despre asta ca și despre multe altele. Ce bine ar fi fost să mai fi trăit ca să scrie *Prințul* — continuarea la *Prințesa* ! Mărturisesc că aproape mă plictisesc Prințesele. Vrem ca cineva să ne arate și cum poate fi un bărbat adevărat. Le avem

pe Laura și Beatrice, Antigona și Cordelia, dar nu avem eroi. Dumneavoastră, domnule Denham, ca poet, cum vă explicați acest lucru ?

— Eu nu sînt poet, spuse Ralph bine dispus. Nu sînt decît avocat.

— Dar scrieți și dumneavoastră ? întrebă îndirjită doamna Cosham, temîndu-se să nu-i fie răpită nemaipomenita descoperire pe care tocmai o făcuse — un tînar cu adevărat dedicat literaturii.

— În timpul liber, o liniști Denham.

— În timpul dumneavoastră liber ! repetă doamna Cosham. Asta este într-adevăr o dovadă de devotament.

Inchise pe jumătate ochii și se lăsă în voia unei imagini fascinante a unui avocat fără clientelă care locuiește într-o magherniță și care scrie la lumina unui muc de luminare romane ce vor dăinui peste veacuri. Dar aura romantică cu care învăluia chipurile marilor scriitori și lumina paginile lor nu era o irradiație falsă în cazul ei. Avea la ea întotdeauna ediția *Shakespeare* de buzunar și dădca piept cu viața întărită de cuvintele poetului. Cît de mult îl investi pe Denham cu imaginație și cît de mult îl confundă cu vreun erou de ficțiune ar fi greu de spus. Literatura pusese stăpînire pînă și pe amintirile ei. Se prea poate însă să-l fi asemănat cu anumite personaje din vechile romane căci, după o pauză, reveni :

— Hm... hm... Pendennis — Warrington — n-aș putea s-o iert vreodată pe Laura, rosti ea hotărîtă, că nu s-a căsătorit totuși pînă la urmă cu George. Și George Eliot a procedat exact la fel ; iar Lewes era un omuleț cu chip de broască și manierele unui profesor de dans. Pe cînd Warrington avea totul de partea lui, inteligența, pasiunea, romantismul, distincția, iar legătura lui nu era decît o leșire nebunească de adolescent. Arthur, trebuie să mărturisesc, mi s-a părut întotdeauna cam filfizon ; nu pot să înțeleg cum de a putut Laura să se căsătorească cu el. Dar dumneavoastră, domnule Denham, spuneți că sînteți avocat. Aș avea vreo cîteva lucruri să vă întreb — despre Shakespeare.

Scoase greu volumul mic și tocit, îl deschise și-l flutură în aer.

— Astăzi se spune că Shakespeare a fost judecător. Așa s-ar explica cunoștințele lui despre natura umană. Aveți aici un exemplu minunat, domnule Denham: Studiați-vă clienții, tinere domn, și lumea va fi mai înstărită într-o bună zi, sînt sigură. Spuneți-mi, acum cum vi se pare lumea — mai bună sau mai rea decît v-ați imaginat-o ?

Chemat astfel să-și dea verdictul despre natura umană în cîteva cuvinte, Ralph răspunse fără să șovăie :

— Mai rea, doamnă Cosham, mult mai rea. Tare mă tem că omul de rînd este un ticălos...

— Dar femcia de rînd ?

— Nu, nici femcia de rînd nu-mi place...

— Vai, dragă, nu mă îndoiesc că e adevărat, foarte adevărat. Doamna Cosham suspină. Cred că Swift v-ar fi dat dreptate oricum...

Îl privi gîndindu-se că pe frunte se puteau zări semne ale unei forțe deosebite. Ar face bine, își spuse ea, să se dedice satirci.

— Charles Lavington, poate îți amintești, era avocat, interveni doamna Milvain, aproape enervată de pierderea de timp pe care o implica discuția despre oameni imaginari cînd se putea foarte bine vorbi despre persoane reale. Tu, Katharine, nu cred că-l mai ții minte.

— Domnul Lavington ? A da, mi-l amintesc, spuse Katharine, desprinzîndu-se cu o tresărire de propriile gînduri. Vara în care am stat lingă Tenby. Mi-aduc aminte de cîmp și de eleșteul cu mormoloci și cum făceam căpițe de fîn cu domnul Lavington.

— Are dreptate. Era un eleșteu cu mormoloci, confirmă doamna Cosham, Millais a făcut acolo schițe pentru Ofelia. Unii susțin că este cel mai bun tablou al lui...

— Mi-aduc aminte și de ciinele legat la lanț, din curte și de șerpii morți atîrnați în șopronul cu unelte.

— La Tenby te-a fugărit taurul, continuă doamna Milvain. Dar asta n-ai cum să-ți amintești, cu toate că e foarte adevărat că erai o minune de copil. Avea niște ochi, domnule Denham ! Îi spuneam tatălui ei : „Ne urmărește și ne caracterizează în mintea ei“. Pe atunci aveau o doică, își continuă ea povestirea adresîndu-se lui

Ralph cu o solemnităte plină de farmec, o femeie cumsecade, dar logodită cu un marinar. În loc să aibă grijă de copil, ochii îi rătăceau pe ape. Iar doamna Hilbery a permis acestei fete, o chema Susan, să-l cheme pe băiat să locuiască în sat. Au abuzat de bunătatea ei, îmi pare rău s-o spun, și când ei se plimbau pe ulițe, au lăsat căruciorul singur pe cîmp, unde era taurul. Animalul s-a infuriat din cauza unei pături roșii din căruț și Dumnezeu știe ce s-ar fi întîmplat dacă un domn n-ar fi apărut la timp acolo și ar fi salvat-o pe Katharine luînd-o în brațe.

— Cred că taurul nu era decît o vacă, mătușă Celia, spuse Katharine.

— Draga mea, era un taur uriaș roșu de Devonshire și la cîteva zile după aceea și-a vîrit coarnele într-un om și l-a ucis, așa că a trebuit să fie omorît. Iar mama ta a iertat-o pe Susan — eu n-aș fi făcut așa ceva pentru nimic în lume.

— Maggie avea toată înțelegerea pentru Susan și marinarul ei, asta e, spuse doamna Cosham cam acră. Cumnata mea s-a lăsat în mîinile Providenței în orice încercare a vieții, iar Providența, trebuie să recunosc, pînă acum a răspuns nobil.

— Da, spuse Katharine rîzînd, căci îi plăcea nechibzuința mamei ei care scotea din sărite întreaga familie. Taurii mamei se transformă întotdeauna în vaci în momentele critice.

— Ei, spuse doamna Milvain, mă bucur că acum există cineva care să vă apere de tauri.

— Nu mi-l pot imagina pe William în stare să ne apere de tauri, spuse Katharine.

Întîmplarea făcu că doamna Cosham scosese din nou volumul *Shakespeare* și-l consulta pe Ralph cu privire la un pasaj obscur din *Măsură pentru măsură*. Nu prinse imediat înțelesul vorbelor lui Katharine și ale mătușii ei, închipuindu-și că William era vreun verișor mai mic, căci acum ea îi apăruse în chip de fetiță cu șorțuleț; totuși, era atît de zăpăcit, încît aproape că nu putea să urmărească cuvintele pe pagină. O clipă mai tîrziu le auzi vorbind lîmpede despre un incl de logodnă.

— Îmi plac rubinele, o auzi pe Katharine spunând.
„Să fii intermițat de vânturi oarbe
Și-mpins cu furie nestăpînită-n jurul
Întregii lumi ce-atîrnă...”

Doamna Cosham scandă ; în aceeași clipă cuvîntul „Rodney” se suprapuse în mintea lui Ralph peste cuvîntul „William”. Simțea fără tăgadă că erau logodiți. Primal impuls a fost de furie violentă pentru că îl amăgise pe tot parcursul vizitei sale, îl hrănise cu poveștile unor băbuțe simpatice, îl lăsase să și-o imagineze în chip de copilăș zburdînd pe pajiște, își împărtășise tinerețea cu el, în timp ce de fapt ea îi era pe deplin străină, logodită pentru a se căsători cu Rodney.

Dar cum era posibil ? Fără îndoială că nu putea fi posibil. Pentru că în ochii lui, ea era încă o copilă. Ochii îi rămaseră atît de mult timp asupra cărții, încît doamna Cosham avu răgazul să privească peste umăr și să-și întrebe nepoata :

— Și v-ați hotărît în privința casei, Katharine ?

Întrebarea îl convinse de adevărul acelei idei oribile. Privi în sus brusc și spuse :

— Da, e un fragment greu.

Vocă i se schimbăse atît de mult, vorbea atît de scurt și cu un asemenea dispreț, încît doamna Cosham îl privi nedumerită. Din fericire făcea parte dintr-o generație care se aștepta să întilnească lipsă de educație la bărbați, și lucrul n-o făcu decît să fie convinsă că acest demn Denham era foarte, foarte deștept. Luă înapoi *Shakespeare*-ul, întrucît se părea că Denham nu mai avea nimic de adăugat și-l făcu să dispară iar misterios, cu resemnarea neșpus de patetică a celor vîrstnici.

— Katharine s-a logodit cu William Rodney, spuse ea, ca să umple tăcerea ce se ivise ; un vechi prieten de-al nostru. În plus, cunoaște literatura la perfecție — la perfecție ! Dădu vag din cap. Ar trebui să faceți cunoștință.

Singura dorință a lui Denham era să plece din casa aceea cît mai curînd posibil ; dar doamnele în vîrstă se ridicaseră anunțîndu-și dorința de a-i face doamnei Hilbery o vizită în dormitor, așa că orice mișcare din partea

lui era imposibilă. În același timp, ar fi vrut să-i spună ceva numai lui Katharine, dar nu știa ce anume. Fata își conduse mătușile la etaj și se întoarse, venind spre el cu același aer de nevinovăție și prietenie care-l buimăci.

— Tata ar cam trebui să sosească acasă, spuse ea. Nu vrei să luați loc ? spuse ea rîzînd ca și cum în clipa aceea fi lega o prietenie veselă și desăvîrșită la o ceașcă de ceai.

Dar Ralph nu schiță nici un gest că ar vrea să se așeze.

— Trebuie să vă felicit, spuse el. N-am știut.

O văzu că se schimbă la față, dar numai ca să-și ia o expresie mai serioasă ca înainte.

— Logodna ? întrebă ea. Da, mă voi căsători cu William Rodney.

Ralph rămase în picioare cu mîna pe speteaza scaunului, într-o tăcere absolută. Între ei se părea că se căscaseră hăuri în beznă. O privi, dar chipul arăta că nu la el îi zburau gîndurile. N-o tulburau nici regretul nici conștiința greșelii.

— Ei, trebuie să ploc, spuse el în cele din urmă.

Fata păru că vrea să spună ceva, pe urmă se răzgîndi și adăugă doar :

— Sper să mai veniți. Am impresia că mereu..., ezită puțin, sîntem intrerupți.

El se înclină și ieși din cameră.

Ralph străbătu Embankment-ul cu o iuțeală extraordinară. Fiecare mușchi era încordat și gata să reziste parcă oricărui atac din afară. În clipa aceea avea impresia că atacul urma să fie îndreptat asupra trupului său, și astfel creierul era în alertă, dar fără să priceapă. După cîteva clipe, descoperind că nu se mai afla sub observație, și nu avea parte de nici un atac, încetini pasul, durerea i se răspîndi în tot corpul, instalîndu-se în fiecare punct principal, și nu întîmpină nici un fel de rezistență din cauza extenuării după primul efort de apărare. Porni fără tragere de inimă de-a lungul rîului, mai degrabă îndepărtîndu-se de casă decît apropiindu-se de ea. Se afla la dispoziția lumii. Nu distingea nimic din imaginile întîlnite. Se simțea, așa cum și-i închipuise de multe ori

pe alții, ca dus de curent, fără putință de a-l stăpîni, un om care nu-și mai dă seama de realități. Avea senzația că făcea parte din tagma bătrînilor jerpeliți care dau tîrcoale bodegilor, și simțea așa cum probabil simțeau și ei, un amestec de invidie și ură față de cei cu care își încrucișa drumul și care mergeau rapid, și fără îndoială, aveau un scop precis. Și ei vedeau lucrurile nedeslușit și estompat și erau azvîrlîți de colo-colo de cea mai slabă suflare de vînt. Căci lumea reală, cu perspectiva ei de șosele care duc spre distanțe invizibile, îi alunecase printre degete de cînd aflase de logodna Katharinei. Acum putea să-și vadă limpede viața, cărarea dreaptă și îngustă care se sfîrșea curînd. Katharine era logodită; și ea îl înșelase. Căuta unghere încă neatinse de nenorocire, dar șuvoiul prăpădului nu avusese zăgazuri; nu-i mai rămăsese nimic neatinse. Katharine îl înșelase; o cuprinsese în fiecare gînd al lui, și fără ea toate gîndurile păreau acum false, rușinoase. Viața i se părea nemăsurat de sărăcită.

În ciuda cetii înghețate care acoperea celălalt mal, lăsîndu-i luminile spînzurate peste o masă albă, se așeză pe una din bănci și lăsă marea deziluzie să-i năpădească trupul. Toate punctele luminoase ale vieții lui erau întunecate; toate piscurile nivelate. La început se forță să creadă că fata se purtase urît cu el și se alină cu gîndul că, odată rămasă singură, își va aminti acest lucru și se va gîndi la el cu gingășie, în tăcere, sau cel puțin îi va părea rău. Dar grăunțele de alinare dispăru în cîteva clipe căci, după ce reflectă puțin, trebui să recunoască faptul că ea nu-i datora nimic. Katharine nu promisese nimic, nu luase nimic; visele lui nu reprezentau nimic pentru ea. Iar asta era fără îndoială cea mai cumplită limită a disperării. Dacă cele mai frumoase sentimente nu înscamnă nimic pentru persoana căreia îi sînt adresate sentimentele, ce altă realitate ne mai rămîne? Vechea idilă care-i luminase zilele, gîndurile despre Katharine care-i coloraseră fiecare oră ajunseseră acum să pară stupide și fără vlagă. Se ridică și privi la riul ale cărui ape cenușii alergînd neîncetat păreau chiar esența zădărniceii și uitării.

„Atunci în ce mai poți crede ?” se gândi el, cum stătea așa aplecat. Se simțea atît de slăbit și imaterial, încît repetă cuvintele cu voce tare.

„Atunci în ce mai poți crede ? Nici în bărbați, nici în femei. Nici în visele despre ei. Nu ne rămîne nimic — nimic, absolut nimic.”

Denham avea acum posibilitatea să afle că dacă dorea, putea foarte bine să nască și să întrețină o furie teribilă. Rodney constituia o țintă bună pentru acel sentiment. Și totuși, în clipele acelea, Rodney, ba chiar și Katharine păreau niște năluci fără trup. Abia dacă și-i mai putea închipui. Mîntea i se afunda tot mai mult. Căsătoria lor nu avea pentru el nici un fel de importanță. Toate lucrurile erau fantomatice ; întreaga masă a lumii nu era decît un abur imaterial în jurul scînteii solitare din mintea lui, al cărui punct incandescent putea doar aminti, căci era stins. Avusese odată o credință, iar Katharine întru-chipase această credință, iar acum ea pierise. N-o condamna ; nu condamna pe nimeni și nimic ; vedea adevărul. Vedea goana apelor cenușii și țărnul alb. Dar viața este puternică ; timpul trăiește, și trupul, fără îndoială îi dictează cugetarea care îl puse în mișcare, și anume că trebuie să se lepede de formele ființei umane și totuși să păstreze pasiunea care pare inseparabilă de existența lor materială. Acum această pasiune ardea la orizontul său, așa cum soarele de iarnă alcătuiește un ochi de geam verzui la apus, printre norii dezlițați. Ochii îi erau ațintiți pe ceva nespuse de îndepărtat ; dacă s-ar lua după acea lumină, simțea că va trebui să-și găsească drumul. Dar asta era singurul lucru care îi mai rămăsese dintr-o lume supraaglomerată, înțesată de oameni.

DENHAM ÎȘI CHELTUI CU MÎNCAREA doar parțial ora de prînz la birou. Indiferent de vreme, cea mai mare parte a acestui răgaz și-l petrecea bătînd aleile cu pietriș din Lincoln's Inn Fields. Copiii ajunseseră să-i recunoască silueta, iar vrăbiuțele deveneau nerăbdătoare să primească firimituri de pîine. Fără îndoială că de vreme ce nu o dată dăduse cîte un bănuț și aproape întotdeauna răspîndise un pumn de firimituri, nu era chiar atît de insensibil la împrejurimile locului pe cît își închipuise.

Se gîndi că aceste zile de iarnă și le petrecea aplecat deasupra hîrtilor albe lucind de la lumina lămpii, ore în sir ; și de asemenea în intervale scurte pe străzile învîluite de ceață. Cînd se întorcea înapoi la lucru după pauza de prînz, ducea cu el imaginea Strand-ului, presărat cu omnibuze, și a frunzelor ruginii culcate pe pietriș, ca și cum ochii săi ar fi fost continuu ațîniți în pămînt. Mîntea îi lucra neconținut, dar gîndurile purtau atît de puțină bucurie, încît nu le chema de bunăvoie ; își vedea totuși de drum, cînd într-o direcție, cînd în alta ; acasă, ajungea încărcat de cărți cu coperti întunecate imprumutate de la bibliotecă.

Mary Datchet, venind dinspre Strand la ora prînzului, îl văzu într-o zi cum dă colțul, încheiat de sus pînă jos la palton, și atît de cufundat în gînduri, de parcă ar fi fost în camera lui.

Fu cuprinsă de un sentiment asemănător venerației la vederea lui ; pe urmă, se simți îndemnată să ridă, cu toate că pulsul i se accelerează. Trecu pe lîngă el, dar el n-o observă. Fata se întoarse și-l bătu pe umăr.

— Doamne, Mary ! exclamă el. Ce m-ai speriat !

— Da. Arăți de parcă ai merge în somn, spuse ea. Nu cumva rezolvi cazul unei iubiri teribile? Trebuie să împaci un cuplu disperat?

— Nu mi-erai gândurile la lucru, răspunse Ralph, destul de grăbit. În plus, chestiile astea nici nu țin de resortul meu, adăugă el cam mohorât.

Dimineața era frumoasă și mai aveau câteva minute bune pînă să se întoarcă la lucru. Nu se mai întîlniseră de vreo două-trei săptămîni, și Mary avea multe să-i povestească lui Ralph; însă nu era sigură dacă era dorită compania ei. Cu toate acestea, după ce merseră puțin, timp în care îi spuse câteva lucruri, Ralph propuse să se așeze, iar ea stătu lingă el. Vrăbiuțele coborîră și ele în zbor lingă ei, și Ralph scoase din buzunar o jumătate de corn pe care nu-l mîncase la prînz. Le aruncă câteva firimituri.

— N-am văzut niciodată vrăbiuțe atît de blinde, zise Mary ca să spună ceva.

— Așa e. Vrăbiuțele din Hyde Park sînt mai sperioase. Dacă nu facem nici o mișcare, ademenesc una să mi se așeze pe braț.

Mary era dornică să abandoneze subiectul despre îmblînzirea păsărilor, dar văzînd că Ralph, din cine știe ce motiv, se mîndrea cu vrăbiuțele lui, făcu pariu cu el pe șase penny că nu va reuși.

— S-a făcut! spuse el; și în ochii pînă atunci mohoriți licări o scinteiere. Conversația lui era acum îndreptată integral spre vrăbiuțul chel care părea mai îndrăzneț decît celelalte; iar Mary se folosi de ocazie să-l studieze pe Ralph. Nu fu mulțumită; chipul lui îi era tras și expresia aspră. Un copil cu cercul își făcu apariția dînd iama prin stolul de vrăbiuțe, iar Ralph aruncă ultimele firimituri spre tufișuri, răsufîind nervos.

— Așa mi se întîmplă mereu — tocmai cînd să pun mîna pe el. Uite șase penny, Mary. I-ai cîștigat însă doar din cauza bestiei ăleia de băiat. N-ar trebui să li se dea voie să se joace cu cercul aici...

— Să nu li se dea voie să se joace cu cercul! Dragul meu Ralph, ce prostii!

— Altceva nu știi să spui, se plînsu el; și nici măcar nu e prostie. Ce rost mai are grădina dacă nu poți să

privești păsările ? Poți să te joci foarte bine cu cercul și pe stradă. Și dacă mamele n-au curaj să-și lase copiii pe străzi, n-au decît să și-i țină acasă.

Mary nu răspunse, în schimb se încruntă.

Se lăsă pe spătarul băncii și privi în jur la casele înalte care înțepau cu coșurile lor cerul molatec albăstrui-cenușiu.

— Ei, spuse ea, e minunat să locuiești la Londra. Cred că aș putea să stau zile întregi să mă uit la oameni. Îmi iubesc semenii...

Ralph suspină nerăbdător.

— Da, probabil, atunci cînd ajungi să-i cunoști, adăugă ea, ca și cum dezaprobarea lui ar fi fost exprimată în cuvinte.

— Mie tocmai atunci nu-mi mai plac, răspunse el. Totuși nu văd de ce n-ai păstra asemenea iluzii, dacă așa îți place.

Vorbea fără să pună patimă nici în dezaprobarea nici în aprobarea pe care o exprima. Părea împietrit.

— Trezește-te, Ralph ! Ești pe jumătate adormit ! strigă Mary întorcîndu-se și trăgîndu-l de mîneacă. Ce-ai făcut cu tine ? Ești întors pe dos ? Ai muncit ? Disprețuiești lumea, ca de obicei ?

Cum el nu făcu altceva decît să dea din cap și să-și umple pipa, ea continuă :

— E un gen de poză, nu ?

— Nu mai mult ca majoritatea lucrurilor, spuse el.

— Ei, am multe să-ți spun, dar trebuie să plec — avem o întrunire de comitet.

Se ridică, dar șovăind îl privi cu seriozitate.

— Nu pari prea fericit, Ralph, spuse ea. S-a întîmplat ceva, sau nu e nimic ?

Nu-i răspunse pe loc, dar se ridică și el și merse alături de ea spre poartă. Ca de obicei, nu-i răspundea mai înainte de a cîntări dacă ceea ce avea de gînd să spună făcea parte dintre lucrurile care i se puteau spune.

— Sint cam tulburat, spuse el în cele din urmă. Parțial din cauza lucrului, și parțial din cauza problemelor de familie. Charles s-a purtat ca un prost. Vrea să plece în Canada să se facă fermier.

— Ei, sînt și avantaje în treaba asta, spuse Mary ; trecură de poartă și porniră să înconjoare iar agale Fields-ul, discutînd despre greutățile care, de fapt, nu erau atît de grave în familia Denham și fuseseră aduse în prim plan doar ca să potolească compasiunea lui Mary, care totuși îl liniști pe Ralph mai mult decît își dădu el seama. Cel puțin Mary îl îndrumă spre problemele reale, în sensul că li se puteau găsi soluții ; iar cauza adevărată a tristeții sale, care nu avea parte de o asemenea rezolvare, se afundă mai mult în umbrele minții.

Mary era atentă ; era îndatoritoare. Ralph nu putea să nu simtă că îi este recunoscător, cu atît mai mult poate, cu cît nu-i mărturisise adevărul despre starea lui sufletească, și cînd ajunseră iar la poartă, simți nevoia să facă o remarcă afectuoasă la plecare. Dar afecțiunea lui luă forma mai puțin delicată a protestului în legătură cu munca ei.

— La ce-ți trebuie să faci parte din comitet ? întrebă el. Îți pierzi timpul, Mary.

— Sînt de acord că o plimbare în aer liber ar fi mai folositoare, spuse ea. Uite ce e, adăugă ea brusc, n-ai vrea să vii la noi de Crăciun ? E cea mai frumoasă perioadă a anului.

— Să vin la voi la Disham ? repetă Ralph.

— Da. O să te lăsăm în pace. Poți să-mi dai răspunsul mai tîrziu, spuse ea grăbită, și pe urmă porni în direcția Russell Square. Îl invitase sub impulsul momentului, în clipa în care imaginea unei plimbări în aer liber îi venise în minte ; se enervase însă că procedase astfel, pe urmă se enervase pentru că se enervase.

„Dacă nu sînt în stare să mă stăpînesc cînd mă plimb singură cu Ralph, raționă ea, atunci mai bine îmi cumpăr o pisică și mă duc să locuiesc în Ealing, ca Sally Scal — și de fapt, nici n-o să vină. Sau a vrut să spună că *va veni* ?”

Scutură din cap. Pur și simplu nu știa ce voise el să spună. Niciodată nu era sigură ; dar de data asta era mai nedumerită ca oricînd. Îi ascundea cumva un anumit lucru ? Se purtase ciudat ; fusese impresionată de cît de distrat era ; exista ceva la el ce nu putea înțelege, iar taina firii sale revărsa asupra ei o vrajă care o atînjenea.

Mai mult, nu se putea stăpîni să nu facă ceea ce deseori criticase la alte fete — să-și înzestreze prietenul cu un fel de foc ceresc și să-i aștearnă propria-i viață pe dinainte pentru a-și da verdictul.

În fața acestor gînduri, comitetul aproape că pîli ca importanță ; sufragetele se estompară ; jură să învețe mai cu trăgare de inimă italiana ; își puse în cap să se apuce de studiul păsărilor. Dar programul acestei vieți amenința să devină atît de absurd, încît curînd își dădu seama că o apucase pe o linie greșită, așa că în clipa în care zidurile de cărămidă cafenie din Russell Square își făcură apariția, Mary repeta discursul pe care urma să-l țină în fața comitetului. Într-adevăr, nici nu le băgă în seamă. Alergă pe scări ca de obicei, revenind total la realitate la vederea doamnei Seal, pe palier, în fața biroului unde dusesse un cîine foarte mare să bea apă dintr-un vas rotund.

— Domnișoara Markham a și sosit, spuse doamna Seal cu gravitatea necesară, și ăsta e cîinele dumneaei.

— Un cîine foarte frumos, remarcă Mary, mîngîindu-l pe cap.

— Da. O creatură splendidă, consimți doamna Seal. Un fel de Saint Bernard, mi-a spus. Ce-aș vrea să aibă și Kit un Saint Bernard ! Îți păzești bine stăpîna, Sailor, nu-i așa ? Ai grijă să nu pătrundă oamenii răi în cămară cînd stăpîna e la lucru... unde îi ajută pe cei săraci, care și-au pierdut busola... Dar am întirziat, trebuie să începem ! Și împrăștiînd restul apei pe podea, se grăbi alături de Mary să intre în camera unde se afla comitetul.

DOMNUL CLACTON JUBILA. MECANISMUL pe care-l pusese la punct și-l stăpinea urma să dea naștere produsului său bilunar, o ședință de comitet ; iar mândria pe care o resimțea la aceste întruniri perfect programate era nemăsurată. Îndrăgea limbajul camerelor unde se țineau întrunirile de comitet ; îndrăgea felul în care se auzea deschizându-se ușa când ceasul anunța ora stabilită, dînd ascultare celor cîteva trăsături de condei pe care le așternuse pe o foaie de hîrtie ; iar cînd ușa se deschisese suficient de des, îi făcea plăcere să apară din cealaltă cameră, ținînd în mînă documente, vizibil importante, cu o expresie preocupată pe chip care s-ar fi potrivit unui Prim-ministru în drum spre întîlnirea cu Cabinetul său. După cum dăduse ordin, masa fusese prevăzută dinainte cu șase foi de sugativă, șase tocuri, șase călimări, o cană cu apă și un pahar, un clopoțel, și din respect pentru gustul doamnelor din comitet, o glastră cu crizanteme înfoiate. Îndreptase pe furiș sugativele față de călimări, iar acum stătea în picioare în fața căminului, susținînd o conversație cu domnișoara Markham. Ochii însă urmăreau ușa, iar cînd Mary intră împreună cu doamna Seal, rîse scurt și se adresă celorlalți răspîndiți prin cameră :

— Cred, doamnelor și domnilor, că sîntem gata să începem.

Spunînd acestea, luă loc în capul mesei și așezînd un teanc de hîrtii la dreapta și altul la stînga, îi ceru domnișoarei Datchet să citească procesul verbal al ședinței anterioare. Mary se supuse. Un observator atent și-ar fi pus întrebarea de ce era nevoie ca secretara să încrunte din sprîncene atît de aprig deasupra relatărilor relativ

proză! Oare ar fi putut avea vreo îndoială dacă se hotărîse să se trimită circulare în provincie cu Broșura numărul 3, sau să se publice o diagramă statistică la proporția dintre femeile căsătorite și celibatate din Noua Zeelandă; sau că profiturile nete obținute de pe urma Bazarului doamnei Hipsley atinseseră totalul de 5 lire, 8 șilingi, patru penny și jumătate.

Putea oare s-o tulbure cît de cît îndoiala cu privire la corectitudinea și bunul simț al acestor informații? Nimeni n-ar fi ghicit, după înfățișare nici măcar că era tulburată. Niciînd nu fusese văzută într-o sală de ședințe de comitet o femeie mai echilibrată și mai plăcută decît Mary Datchet. Părea un amestec de frunze de toamnă și soare de iarnă; sau vorbind mai puțin poetic, dădea dovadă și de bunățate și de fermitate, o promisiune tulbure de instinct matern protector, combinat cu adaptarea perfectă la o muncă cinstită. Cu toate acestea, îi venea foarte greu să-și stăpînească gîndurile să n-o ia razna; citea fără convingere ca și cum (și într-adevăr așa stăteau lucrurile) pierduse puterea de a vizualiza ce citea. În clipa în care termină, gîndul i se întoarse la Lincoln's Inn Fields și la fluturarea aripioarelor nenumăratelor vrăbii. Tot îl mai ademenea Ralph pe vrăbioiul chel să i se așeze pe mîină? Reușise? Va reuși vreodată? Vroisc să-l întrebe cum se face că vrăbiile de la Lincoln's Inn Fields sînt mai puțin sperioase ca cele din Hyde Park — poate pentru că trecătorii sînt mai rari și ele ajung să-și recunoască binefăcătorii. În prima jumătate de oră a ședinței de comitet, Mary trebui deci să se lupte cu prezența sceptică a lui Ralph Denham, care amenința să facă ce poftea. Mary încercă cîteva metode ca să scape de el. Ridică vocea, rosti lucrurile răspicat, privi hotărîtă spre chelia domnului Clacton, începu să facă niște însemnări. Spre agasarea ei, creionul schiță o formă mică, rotundă, pe sugativă care, fără cea mai mică îndoială, arăta exact ca și capul chel al vrăbioiului. Privi din nou spre domnul Clacton; da, cra chel, la fel ca și vrăbioii. Niciînd nu mai fusese o secretară hărțuită de atît de multe idei nepotrivite, care nu mai conteneau să apară. Dumnezeu! atît de pline de ridicol și grotesc, încît în orice clipă ar fi putut să-i stîrnească cine știe ce

neseriozitate care să-i șocheze pe colegi pentru totdeauna. Gîndul la ce i-ar putea ieși pe gură o făcu să-și muște buzele, ca și cum buzele puteau s-o protejeze.

Dar toate aceste sugestii nu reprezentau decît niște epave plutitoare, niște obiecte aruncate peste bord de către o tulburare mult mai profundă care, imposibil de judecat în clipa de față, își manifesta existența prin aceste incuviințări din cap și din priviri. Cînd ședința va lua sfîrșit va trebui neapărat să stea și să chibzuiască. Între timp, se comporta rușinos ; se uita pe fereastră și se gîndea la culoarea cerului, la decorațiile Hotelului Imperial, cînd ar fi trebuit să se alăture colegilor și să se gîndească la problema ce se discuta. Nu se simțea în stare s-o facă nici pe una nici pe alta. Ralph spusese... uite, nu se putea înfrîna să nu ia în seamă vorbele lui, dar el nu știa cum se debarasase de faptele oricărei realități. Și pe urmă, fără vreun efort conștient, printr-o scamatorie a minții, se trezi că se preocupă de planul organizării unei campanii prin ziare. Trebuiau să fie scrise anumite articole ; anumiți redactori trebuiau contactați. Ce linie era bună de urmat ? Se pomeni că îl dezaprobă cu tărie pe domnul Clacton. Își exprimă părerea că sosise vremea măsurilor de forță. În clipa în care rosli acest lucru, avu senzația că dăduse peste fantoma lui Ralph ; așa că deveni tot mai hotărîtă și nerăbdătoare să-i facă pe ceilalți să adopte punctul ei de vedere. Încă o dată, știa cu exactitate și indiscutabil ce era corect și ce era greșit. Ca și cum ar fi apărut dintre cețuri, vechii dușmani ai binelui public se profilă în ziare — capitaliștii, proprietarii de ziare, antisufragetele și — într-un fel — cei mai primejdioși dintre ei, masele care nu se interesează de nimic — printre care, în clipa de față, putea distinge limpede trăsăturile lui Ralph Denham. Într-adevăr, cînd domnișoara Markham o rugă să-i sugereze numele a citorva prieteni de-ai ei, se exprimă cu o amărăciune neobișnuită :

— Prietenii mei consideră lucrurile de genul acesta niște inutilități.

Avu sentimentul că i se adresa astfel chiar lui Ralph însuși.

— A, deci așa ? spuse domnișoara Markham, rîzînd scurt ; și cu puteri renăscute, armatele lor atacară dușmanul.

Mary fusese deprimată cînd intrase în sală, acum însă moralul îi era considerabil ridicat. Cunoștea ea rosturile acestei lumi ; era un loc ordonat și armonios, știa exact cum arătau și lucrurile drepte și cele nedrepte ; iar sentimentul că era în stare să dea o lovitură zdravănă dușmanilor îi încălzea inima și-i strălumina privirea. Într-unul din acele momente de imaginație, care nu-i erau caracteristice dar în acea după-amiază o asaltaseră obositor, se închipui sus, pe un podium, lovită fără cruțare cu ouă stricate, iar Ralph implorînd-o slab să coboare. Dar...

„Ce importanță mai am eu pe lingă cauză ?“ își spuse, pe lingă multe alte lucruri. Spre lauda ei, oricît era de hărțuită de gînduri prostești, reuși să-și păstreze la suprafață atenția și echilibrul, și o converti pe doamna Seal cu foarte mult tact de mai multe ori, cînd ceru : „Acțiune ! Pretutindeni ! Imediat !“ — așa cum îi stătea bine fiicei tatălui ei.

Ceilalți membri ai comitetului, care erau cu toții destul de în vîrstă, rămaseră foarte impresionați de Mary și înclinară să-i țină partea și să se războiască între ei, parțial probabil pentru că era tinărară. Senzația că îi avea pe toți sub control o umplu pe Mary de un sentiment al puterii ; simți că nici o altă muncă nu putea fi atît de importantă, sau atît de palpitantă, ca munca de a-i face pe oameni să procedeze cum dorești. Și fără îndoială că în clipa în care își impuse punctul de vedere, o cuprinse un ușor dispreț pentru cei care îi cedaseră.

Comitetul se ridică, își adună hîrțiile, le îndreptă, le puse în serviete, le închise bine și se grăbi să plece, căci cei mai mulți dintre membrii lui trebuiau să prindă diverse trenuri ca să ajungă la alte întîlniri, cu alte comitete, toți fiind oameni ocupați. Mary, doamna Seal și domnul Clacton rămaseră singuri ; se făcuse cald, și camera avea un aspect neglijent, bucăți de sugativă tandafirie zăceau răspîndite pe masă, iar paharul cră pe jumătate plin cu apă, ceea ce însemna că cineva își turnase și uitase să bea.

Doamna Seal începu să pregătească ceaiul, iar domnul Clacton se retrase în camera lui să sorteze documentele proaspăt aduse. Mary era prea agitată ca s-o ajute pe doamna Seal la așezarea ceștilor și farfuriilor. Se duse la fereastră și rămase așa, privind afară. Felinarele erau deja aprinse ; iar prin ceața care învăluia piața se puteau vedea siluete mărunte grăbindu-se să traverseze și să-și continue drumul pe trotuarul celălalt. În starea ei absurdă de aroganță nemăsurată, Mary privi siluetele gândind : „Dacă aş vrea aş putea să vă fac să intrați acolo sau să vă opriți brusc ; aş putea să vă fac să mergeți în șir indian sau doi câte doi ; pot să fac ce vreau cu voi“.

Pe urmă doamna Seal veni lângă ea.

— N-ar trebui să-ți pui ceva pe umeri, Sally ? întrebă Mary, pe un ton condescendent, simțind un fel de milă pentru femeia mărunțică și zadarnic de entuziastă. Dar doamna Seal nu dădu atenție sugestiei.

— Ei, ți-a plăcut ? întrebă Mary rîzînd ușor.

Doamna Seal trase adînc aer în piept, îl ținu o clipă, pe urmă răsufală, privind și ea în Russell Square, Southampton Row, și la trecători.

— Ah, dacă i-am putea aduce aici cinci minute pe oamenii ăștia și să-i facem să priceapă ! Dar *nu se poate* ca într-o bună zi să nu vadă adevărul... Dacă ar putea cineva să le deschidă ochii...

Mary știa că este mult mai înțeleaptă decît doamna Seal, iar cînd doamna Seal spunea cîte ceva, chiar dacă Mary era de acord, în gînd automat își construia contra-argumente. De data asta sentimentul arogant că ar putea direcționa întreaga lume păli.

— Hai să bem ceaiul, spuse, întorcîndu-se de la fereastră și lăsînd transparentul. A fost o întîlnire satisfăcătoare, nu crezi, Sally ? aruncă ea remarcă întîmplător, cînd se așezară la masă. Nu se putea ca doamna Seal să nu-și fi dat seama că Mary fusese extraordinar de eficientă.

— Da, dar înaintăm ca melcul, spuse Sally, dînd din cap nerăbdătoare.

Mary izbucni în rîs, și toată aroganța i se risipi.

— Tu poți să rîzi, spuse Sally, dînd iarăși dezapro-bator din cap. Eu una nu pot. Am cincizeci și cinci de ani

și cred că o să fiu oale și ulcele când o să se rezolve cauza noastră, dacă se va întâmpla și asta.

— A, nu, n-o să fii oale și ulcele, spuse Mary cu blindețe.

— Va fi o zi extraordinară, spuse doamna Seal, scuturându-și buclele. O zi măreață nu numai pentru noi, ci pentru civilizație. Eu așa simt când sînt la întrunirile astea. Fiecare din ele reprezintă un pas în marele marș al umanității, știi. Vrem ca oamenii care vor veni după noi să profite mai mult și mulți nu văd acest lucru. Stau și mă întreb : cum e posibil ?

Aducea din dulap cești și farfurii pe măsură ce vorbea, așa că propozițiile, mai mult ca oricînd, păreau dispartate. Mary nu-și putea înfrîna o oarecare admirație pentru ciudata și mărunțica preoteasă a umanității. Cîtă vreme ca se gîndise numai la sine, doamna Seal se gîndise doar la viziunea ei.

— Nu trebuie să te extenuezi, Sally, dacă vrei să apuci ziua cea măreață, spuse ea, ridicîndu-se și încercînd să ia din mîinile doamnei Seal o farfurie cu biscuiți.

— Draga mea copilă, la ce altceva ar mai putea sluji trupul meu bătrîn ? exclamă ea, ținînd mai strîns farfuria de biscuiți. Să nu fiu mîndră că pot da totul în slujba acestei cauze ? pentru că eu nu am inteligența ta. Au existat împrejurări de familie... într-una din zile am să-ți povestesc... așa că debitez prostii. Știi că îmi pierd capul. Adică tu nu știi. Domnul Clacton nu știe nici el. Mare greșeală să-ți pierzi capul. Slavă Domnului că inima e la locul ei. Ce bine îmi pare că are Kit un ciine zdravăn, pentru că am impresia că e cam bolnav.

Băură ceaiul și trecură în revistă multe din problemele ridicate de comitet, discutîndu-le în amănunt, acum că acest lucru era posibil ; și amîndouă avură plăcutul sentiment că se aflau undeva în culise ; că în mîna lor existau fire care, odată trase, vor schimba total imaginea prezentată zilnic celor care citesc piesa. Deși aveau păreri diferite, acest sentiment le unea și le făcea aproape prietene.

Mary, totuși, se ridică să plece destul de repede pentru că dorea să fie singură și să asculte muzică la Que-

en's Hall. Intenționa să-și folosească singurătatea pentru a se gândi la poziția ei față de Ralph ; dar cu toate că străbătu Strand-ul cu acest scop, mintea îi era înțesată de tot felul de gânduri, într-o direcție sau alta, și care-i dădeau un sentiment neplăcut. Păreau chiar să-și ia substanța din strada respectivă pe care o străbătea. Astfel viziunea asupra umanității îi apăru într-un fel legată de Bloomsbury, apoi pieri când traversă drumul principal ; pe urmă, un flașnetar întârziat din Holborn îi răvăși gândurile ; când ajunse să străbată piața cea mare și cețoasă de la Lincoln's Inn Fields, se simțea iar depri-mată, înfrigurată și îngrozitor de clarvăzătoare. Bezna îndepărtă stimulenta frăției umanității și pe obraz îi șiroi chiar o lacrimă, care însoțea convingerea bruscă din ea că îl iubea pe Ralph, iar el n-o iubea. Alea pe care merse-seră dimineață era întunecată și pustie, iar vrăbiile stă-teau tăcute în copacii golași. Luminile din imobilul ei o îmbărbătară însă curînd ; toate aceste stări diferite erau cufundate într-un șuvoi de dorințe, gânduri, percepții și conflicte care inundau continuu adîncul ființei ei, pentru ca pe rînd să urce în importanță atunci cînd lumea de deasupra lor le oferea condiții prielnice. Amină ora de limpezire a gândurilor pînă la Crăciun, spunîndu-și în sine, în vreme ce-și aprindea focul, că în Londra e im-posibil să-ți triezi gândurile ; și fără îndoială, Ralph nu va veni de Crăciun, iar ea va face plimbări lungi în inima regiunii și va hotărî ce e de făcut cu această pro-blemă, precum și cu altele care o frămîntau. Între timp, totuși, își spuse ea, punînd picioarele pe apărătoarea de la cămin, viața se arăta plină de complicații ; viața trebuie îndrăgită pînă în cea mai neînsemnată fibră a ei.

Rămase așa vreo cinci minute și gândurile avură su-ficient răgaz să se estompeze, cînd se auzi soneria. Ochii îi străluciră ; era convinsă că Ralph venise s-o vadă. În consecință, așteptă o clipă pînă să deschidă ușa ; dorea să simtă că mina nu-i tremură pe hăturile legate de toate emoțiile pe care vederea lui Ralph le-ar putea stîrni. Se stăpînise inutil, totuși, căci nu era Ralph, ci Katha-rine împreună cu William Rodney. Prima impresie a fost că amîndoi erau extraordinar de bine îmbrăcați. Se simțea ponosită și șleampătă alături de ei, și nu știa cum

ar trebui să-i trateze, nici nu-și închipuia de ce veniseră. Nu auzise nimic de logodna lor. Dar după primele clipe de nemulțumire, se bucură, pentru că simți pe dată personalitatea puternică a lui Katharine, și mai mult, nu mai era necesar acum să se stăpânească.

— Treceam pe aici și am văzut lumină la fereastră, așa că am urcat, explică Katharine, așa cum stătea în picioare în fața ei, părînd foarte înaltă, distinsă și ușor distrată.

— Am fost să vedem niște tablouri, spuse William. O, Doamne, exclamă el, privind în jur, camera asta îmi amintește de cele mai cumplite ore ale existenței mele — cînd mi-am citit lucrarea, și toți stăteați în jur și mă luați în zeflema. Katharine a fost cea mai răutăcioasă. Simțeam cum exultă la fiecare greșală. Domnișoara Datchet a fost amabilă. Domnișoara Datchet, mi-aduc aminte, m-a ajutat s-o scot la capăt.

Se așeză, își scoase mănușile galbene și începu să-și lovească genunchii cu ele. Lui Mary, vitalitatea pe care o răspîndea în jur i se păru plăcută, cu toate că o făcea să rîdă. Și înfățișarea lui o amuza. Ochii destul de protuberanți priveau cînd pe una cînd pe cealaltă dintre tinere, iar buzele schițau mereu cuvinte care rămîneau nerostite.

— Am fost la Grafton Gallery să-i vedem pe vechii maeștri, spuse Katharine, aparent fără să-i dea importanță lui William și acceptînd țigara oferită de Mary. Se lăasă pe speteaza scaunului, iar rotocoalele de fum pîrură s-o distanțeze și mai mult de ceilalți.

— Puteți să credeți, domnișoară Datchet, continuă William, că lui Katharine nu-i place Tițian? Nu-i plac caisele, nu-i plac piersicile, nu-i place mazărea verde. Îi plac în schimb statuile de marmoră Elgin și zilele mohorîte. Este un exemplu tipic de fire rece, nordică. Eu mă trag din Devonshire...

Oare se certaseră, se întreba Mary, și poate de aceea căutaseră refugiu în casa ei, sau erau logodiți, sau Katharine tocmai îl respinsese? Era total dezorientată.

Katharine reapăru din pala de fum, scutură țigara în cămin și-l privi cu o expresie ciudat de preocupată pe tinărul nervos.

— Ce-ar fi, Mary, spuse ea, cu titlul de încercare, să ne dai niște ceai, te superi ? Am vrut să intrăm undeva să bem, dar era plin de lume, și în altă parte cînta o orchestră ; și să știi, William, că majoritatea tablourilor erau totuși foarte plictisitoare.

Vorbise cu un fel de blîndețe prevăzătoare.

Mary, în consecință, se retrase în oficiu să facă pregătirile necesare.

„Ce naiba urmăresc ?“ puse ea întrebarea propriei reflexii din oglinjoara atîrnată acolo. N-avea să se mai frămînte mult, căci, întorcîndu-se în cameră cu serviciul de ceai, Katharine îi aduse la cunoștință, la îndemnul lui William, după toate probabilitățile, că erau logodiți.

— William, spuse ea, s-a gîndit că poate n-ai aflat. Urmează să ne căsătorim.

Mary se pomeni că strînge mîna lui William felicitîndu-l, ca și cum Katharine era inaccesibilă ; de fapt, tînăra pusese mîna pe ceainic.

— Prin urmare, spuse Katharine, mai întîi se pune apă fierbinte în cești, parcă ? Tu ai o metodă a ta, William, la pregătitul ceaiului, nu ?

Mary fu tentată să creadă că lucrurile fuseseră spuse doar ca să ascundă nervozitatea, și dacă era așa, masca fusese desăvîrșită. Subiectul căsătoriei fu abandonat. Katharine parcă trona în propriul salon și făcea față unei situații care nu punca probleme minții ei exersate. Spre surprinderea ei, Mary se trezi că face conversație cu William despre vechile picturi italiene, în vreme ce Katharine turna ceaiul, tăia prăjitura, îl servea pe William, fără să participe la discuție mai mult decît era necesar. Parcă pusese stăpînire pe camera lui Mary și împărțea ceștile ca și cum ar fi fost ale ei. O făcea însă atît de firesc, încît Mary nu-i purtă nici un fel de pică ; dimpotrivă, se pomeni la un moment dat că-și așază mîna o clipă pe genunchiul lui Katharine, cu un gest afectuos. Faptul că își luase aceste responsabilități avea vreo legătură cu sentimentul matern ? Și gîndindu-se la Katharine ca la cineva care se va căsători în curînd, aceste manifestări materne îi umplură cugetul lui Mary cu o nouă gingășie, ba chiar cu venerație. Katharine părea mult mai matură și mai experimentată decît ea.

Între timp Rodney continua să perorceze. Chiar dacă înfățișarea îi era aparent potrivnică, avea avantajul că adăuga meritelor de necontestat elementul de surpriză. Își făcuse însemnări pe caiete ; cunoștea o sumedenie de lucruri despre tablouri. Putea să compare diverse exemple din galerii diferite, iar răspunsurile lui competente la întrebări subtile, simțea Mary, lăsau o impresie foarte bună, în vreme ce aranja cu ușurință și precizie cărbuni în foc. Mary era impresionată.

— Ceaiul, William, spuse tandru Katharine.

William tăcu, bău ceaiul ascultător și apoi continuă.

În clipă aceea, lui Mary îi trecu prin cap că în umbra pălăriei cu boruri late, în mijlocul rotocoalelor de fum și în obscuritatea caracterului ei, Katharine probabil că nu suridea cituși de puțin în spirit matern. Nu rostise decît niște cuvinte foarte simple, și chiar și acel „Ceaiul, William“ suna gingaș și prudent, la fel cum pășește o pisică persană printre obiecte de porțelan. Pentru a doua oară în aceea zi, Mary se simți dezorientată de ceva nedeslușit în sufletul unei persoane de care se simțea foarte atrasă. Se gîndi că dacă ea ar fi fost logodită cu Katharine, și ea ar fi pus foarte curînd acele întrebări arțagoase cu care William își sîcîia în mod evident logodnica. Cu toate acestea voca Katharinei suna supusă.

— Stau și mă întreb cum reușești să-și faci timp să afli atîtea despre tablouri și despre cărți ? întrebă ea.

— Cum îmi fac timp ? William răspunse la acest mărunț compliment încîntat, după cum i se păru lui Mary. Păi, întotdeauna am la mine un carnețel. Și primul drum pe care-l fac dimineața este la galeria de tablouri. Pe urmă, cînd mă întilnesc cu alte persoane, stau de vorbă cu ele. La mine la birou este cîcva care știe totul despre Școala flamandă. Îi povesteam domnișoarei Datchet despre Școala flamandă. Am învățat multe de la omul ăsta — așa sînt unii bărbați — îl cheamă Gibbons. Trebuie să ți-l prezint. O să-l invităm la un prînz. Iar povestea asta cu nepăsarea în fața artei, îi explică lui Mary, întorcîndu-se spre ea, e una din pozele adoptate de Katharine, domnișoară Datchet. Știați că pozează ? Pretinde că n-a citit nimic din Shakespeare. Și de ce ar citi Shakespeare, dacă ea însăși este Shakespeare — știți, Rosalind.

Chicoti scurt și ciudat, cum îi stătea în obicei. Într-o clipă acest compliment părea nespus de demodat și aproape de prost gust. Mary simți că-i năvălește roșeața în obraji, că și cum el rostise cuvântul „sex“ sau „WC“. Constrins probabil de iritare, Rodney continuă în aceeași manieră.

— Știe suficient... suficient pentru toate subiectele care merită să fie abordate. Ce nevoie mai aveți voi, doamnele, de studii când aveți atâtea alte lucruri... aș spune, totul... totul. Lăsați-ne și nouă cite ceva, ce zici, Katharine?

— Să vă lăsăm cite ceva? spuse Katharine, aparent revenindu-și din visare. Mă gîndeam că ar trebui să mergem...

— Lady Ferrilby vine astă-seară la masă. Da, nu trebuie să întârziem, spuse Rodney, ridicîndu-se. Cunoașteți familia Ferrilby, domnișoară Datchet? Sint proprietarii mănăstirii Trantem, adăugă el, punînd-o în temă, pentru că îl privise întrebător. Iar dacă astă-seară Katharine va fi fermecătoare, s-ar putea să ne lase să ne petrecem acolo luna de miere.

— Recunosc că acesta ar fi un motiv. Altfel, doamna este nespus de plicticoasă, răspunse Katharine. Cel puțin, adăugă ea ca să-și explice bruschetea exprimării, mie îmi vine foarte greu să stau de vorbă cu ea.

— Pentru că aștepți întotdeauna ca altcineva să-și asume tot efortul. Am văzut-o stînd tăcută și o seară întreagă, spuse el întorcîndu-se spre Mary, așa cum procedase de multe ori pînă atunci. Dumneavoastră nu aveți aceeași impresie? Uneori cînd sîntem doar noi doi, am socotit după ceas..., scoase un ceas mare de aur și ciocăni cu degetul pe geam, timpul între o remarcă și alta. O dată am numărat zece minute și 20 de secunde, și nu știu dacă puteți crede, n-a rostit decît: „Hmm!“

— Zău, îmi pare rău, se scuză Katharine. Știu că e un obicei prost, dar vezi, acasă...

Restul scuzei se pierdu, cel puțin în ceea ce o privea pe Mary, căci ușa se închise. Și-l închipui pe William cum îi reproșează altceva în timp ce coborau scările. Peste o clipă, sună iar soneria, iar Katharine își făcu din nou apariția pentru că își uitase geanta. O găsi imediat, și spuse, oprindu-se în prag o clipă și vorbind cu totul altfel, acum că erau singure:

— Cred că logodna strică deprinderile.

Scutură geanta pînă se auziră zornăind monezile, ca și cum făcea aluzie la acest exemplu de uitucenie. Dar pe Mary o nedumeri remarca ; avea impresia că se referea la cu totul altceva ; iar în clipa în care William nu mai fusese alături, atitudinea lui Katharine era atît de ciudat de diferită, încît nu putea să-și dezlipească ochii de la ea căutînd o explicație. Părea aproape severă, așa că Mary, care se strădui să-i zîmbească, nu reuși decît să producă o privire tăcută și întrebătoare.

După ce ușa se închise pentru a doua oară, se așeză pe jos în fața focului, încercînd să pună cap la cap impresiile culese, acum că ei nu se mai aflau acolo să-i distragă atenția. Și cu toate că se mîndrea că nu dăduse greș cu nimeni cînd fusese vorba de evaluat caracterele, de data asta nu era sigură deloc care erau resorturile care o împingeau pe Katharine Hilbery în viață. Ceva o ducea ușor, fără efort, făcînd-o inaccesibilă... ceva, da, dar ce anume ?... ceva care lui Mary îi amintea de Ralph. Straniu totuși că el îi dădea aceeași senzație, și în ceea ce-l privea, se simțea la fel de dezorientată. Straniu, pentru că nu existau doi oameni mai deosebiți ca-ei, conchise ea grăbită. Și totuși, amîndoi posedau acest impuls ascuns, această forță nemăsurată... acest ceva care le era drag și despre care nu discutau... ah, ce anume era oare ?

SATUL DISHAM SE ÎNTINDE UNDEVA pe un teren cultivat și deluros, din vecinătatea Lincoln-ului, nu prea departe de mare, încît în nopțile de vară sau cînd furtunile de iarnă împing valurile pe plaja lungă, poți să auzi murmurul apelor. Biserica, și mai ales turnul bisericii sînt atît de mari în comparație cu străduța bordată de case care alcătuiește tot satul, încît călătorul este tentat să se gîndească la Evul Mediu, singura perioadă în care se putea da atîta importanță sentimentului religios. În zilele noastre nu mai întîlnești atît de multă încredere în cele sfinte, și astfel, călătorul ajunge să creadă că fiecare sătean a atins limita extremă a vieții umane. Cam astea ar fi cugetările unui călător superficial, iar imaginea sătenilor, reprezentați prin doi-trei oameni săpînd într-un cîmp de rapiță, un copilăș ducînd o cană, o femeie tînără scuturînd un preș în fața casei, nu-l vor face să creadă că Disham-ul de azi nu urmează încă tiparul medieval. Locuitorii de pe aici, cu toate că par a fi destul de tineri, arată atît de necivilizați și grosolani, încît îți amintesc de desenele miniaturale pictate de călugări în interiorul literelor mari ale manuscriselor. Nu înțelegi decît pe jumătate ce spun și de aceea ești tentat să te adresezi tare și răspicat pentru că ai impresia că vocea trebuie să străbată o sută și mai bine de ani ca să ajungă la urechea lor. Mai degrabă îl pricepi pe cine știe ce locuitor al Parisului sau Romei, Berlinului sau Madridului decît pe acești țărani care trăiesc de două mii de ani la nu mai departe de două sute de mile de centrul Londrei.

Parohia se află cam la o jumătate de milă dincolo de sat. Este o casă masivă, și de cîteva secole s-a tot extins, constant în jurul mării bucătării, cu țigle roșii, înguste,

după cum dorește parohul să-i lămurească pe oaspeți în prima seară a venirii lor, ținând în mână opaițul de aramă și poftindu-i să urce sau să coboare scările cu atenție și să remarce grosimea nemaipomenită a zidurilor, grinzile vechi care traversează tavanul, scările abrupte, podurile cu acoperișurile înclinate ca laturile unui cort, în care vin să se hrănească rîndunicile și chiar cîte o bufniță albă. Adăugirile aduse de diverși parohi însă nu i-au sporit nici farmecul nici atracția.

Casa, totuși, era înconjurată de o grădină care constituia mindria parohului. Pajiștea din fața ferestrelor camerei avea culoarea verde intens pe toată suprafața ei, întreruptă doar de o singură margăretă, iar de partea cealaltă, două cărări drepte duceau pe lingă răzoare de flori înalte și rezistente spre o alee înverzită, pe care pastorul Wyndham Datchet o străbătea de la un cap la altul în fiecare dimineață la aceeași oră, avînd drept ajutor la măsurarea timpului o floarea-soarelui. De cele mai multe ori ținea în mînă o carte pe care-și mai arunca ochii, pe urmă o închidea și repeta restul versurilor din memorie. Știa aproape tot Homer-ul pe dinafară și își făcuse obiceiul să asocieze această alee cu anumite ode pe care le repeta corect, în același timp observîndu-și florile și oprindu-se din cînd în cînd să le culegă de vreo frunză uscată sau o inflorescență trecută. Obiceiul îi intrase atît de mult în sînge, încît pe vreme ploioasă se ridica de pe scaun la aceeași oră, străbătea biroul în același interval de timp, se oprea din cînd în cînd să mai îndrepte cîte o carte în bibliotecă sau să schimbe poziția celor două crucifixe de alamă așezate pe două postamente de piatră striată de pe polița căminului. Copiii lui îi purtau un respect deosebit, și-l credeau mai învățat decît era în realitate, avînd grijă pe cît posibil să nu-i tulbure tabieturile. Ca majoritatea celor care fac lucrurile metodic, parohul însuși era mai înzestrat cu tenacitate și putere de sacrificiu decît cu inteligență sau originalitate. În nopțile reci, cu vînt tăios, străbătea călare mîile întregi fără să cricnească ca să viziteze pe cei bolnavi care ar fi avut nevoie de ajutorul lui; și pentru că își îndeplinea îndatoririle cu punctualitate, era foarte solicitat în diverse comitete, comisii locale sau consilii, și la vîrsta lui (avea șaiszeci și opt de ani)

începuse să fie compătimit de doamnele miloase și în vîrstă pentru înfățișarea pe care o avea căci, după cum susțineau dumneelor, în loc să stea acasă liniștit, în fața focului, își zdruncina sănătatea pe drumuri. Fiica sa mai mare, Elizabeth, locuia împreună cu el și avea grijă de casă, și începuse deja să-i semene mult în ceea ce privea sinceritatea rigidă și gîndirea metodică ; dintre cei doi fii, Edward era agent de vînzări și cumpărări de bunuri imobiliare, celălalt, Christopher, studia avocatura. La Crăciun, în mod firesc, se întîlneau cu toții ; pregătirile pentru săptămîna Crăciunului începuseră să preocupe de multă vreme pe stăpînă și slujnica ei, care se mîndreau în fiecare an tot mai mult cu măiestria aranjamentului. Răposata doamnă Datchet lăsase un dulap cu rufărie de cea mai bună calitate, care-i revenise lui Elizabeth la vîrsta de nouăsprezece ani, cînd murise mama ei și îndatoririle familiei căzuseră tot pe umerii fiicei mai mari. Avea cîteva găinușe aurii o minune, desena puțin, și cei cîteva arbuști de trandafiri din grădină erau îngrijiți numai de ea ; și uite așa, cu îndatoririle față de casă, îndatoririle față de găini și îndatoririle față de cei săraci, abia dacă-și mai găsea cîte o clipă liberă. O onestitate a minții dusă pînă la extrem, și nu vreun alt har, făcuseră ca vorbele ei să aibă greutate în familie. Cînd Mary îi scrisese să-i spună că-l invitasă pe Ralph Denham, adăugase din respect pentru Elizabeth că era cumsecade, deși avea o fire destul de ciudată și muncise pînă la surmenare în Londra. Elizabeth trase imediat concluzia că Ralph era îndrăgostit de Mary dar nici prin cap nu i-ar fi trecut să discute așa ceva cu sora ei, cu excepția poate a faptului că cine știe ce catastrofă ar fi făcut subiectul de neevîțat.

Mary se duse la Disham fără să știe dacă Ralph intenționa să vină și el ; dar cu două-trei zile înainte de Crăciun, primi o telegramă de la el în care o ruga să-i rețină o cameră în sat. Telegrama a fost urmată de o scrisoare în care îi explica ce plăcere i-ar fi făcut să ia mesele împreună cu ei ; dar liniștea absolut necesară lucrului pe care-l avea de rezolvat îl obliga să doarmă în altă parte.

Mary se plimba în grădină cu Elizabeth inspectînd trandafirii cînd sosi scrisoarea.

— Dar e absurd, spuse hotărîtă Elizabeth, cînd i se explicară intențiile tînărului. Mai sînt încă cinci camere libere, chiar cînd sînt și băieții acasă. În afară de asta, în sat nu va găsi nici o cameră. Iar dacă este surmenat n-ar trebui să mai muncească.

„Poate nu vrea să ne vadă în fiecare clipă“, își spuse Mary, cu toate că fățiș o aprobă pe Elizabeth, și se simți recunoscătoare pentru că o susținea în ceea ce era fără îndoială propria ei dorință. Tăiau trandafiri și-i puneau unul lingă altul într-un coș scund.

„Dacă ar fi aici Ralph, ce plictisitoare ar găsi această ocupație“, se gîndi Mary puțin enervată, ceea ce o făcu să așeze greșit trandafirul în coș. Între timp ajunseseră la capătul aleii, iar Elizabeth îndreptă cîteva flori și le propti sîrmele ajutătoare. Mary se uită la tatăl ei care își făcea plimbarea cu mîinile la spate și capul plecat, cufundat în meditație. Supunîndu-se unui impuls care izvorîse din dorința de a întrerupe această mărșăluială metodică, Mary păși pe poteca cu iarbă și îl luă de braț.

— O floare să ți-o pui la butonieră, tată, spuse ea, oferindu-i un trandafir.

— Ei, draga mea, spuse domnul Datchet, luînd floarea și ținînd-o aproape de ochi ca s-o vadă, fără să se oprească din plimbare.

— De unde vine tînărul ăsta ? Unul din trandafirii lui Elisabeth — sper că i-ai cerut voie. Nu-i place să i se culeagă trandafiri fără voia ei, și are dreptate.

Avea obiceiul, observă Mary pentru prima oară foarte limpede, să lase fiecare propoziție să se prelungească într-un murmur continuu, după care se cufunda într-o detașare pe care copiii lui o considerau ca fiind o meditație prea profundă pentru a fi exprimată în cuvinte.

— Poftim ? spuse Mary, întrerupîndu-l poate pentru prima oară în viață, cînd murmurul încetă. Nu-i răspunse. Își dădea seama că dorea să fie lăsat în pace, dar ea se ținea scai de el la fel cum n-ai slăbi vreun somnambul pe care dorești să încerci să-l trezești încetul cu încetul. Nu-i veni nimic în minte cu care să-l stimuleze în afară de :

— Grădina arată foarte frumos, tată.

— Da, da, da, spuse domnul Datchet, înșiruindu-și cuvintele în aceeași manieră detașată și lăsîndu-și capul și

mai mult pe piept. Și brusc, cînd începuseră să pășească pe drumul de întoarcere, exclamă :

— Știi, circulația s-a făcut mult mai intensă. E nevoie și de mai mult material rulant. Eu singur am numărat ieri patruzeci de vagoane la trenul de douăsprezece și un sfert. L-au scos pe cel de nouă și trei minute și au pus unul la opt și jumătate — e mai convenabil pentru comercianți, știi. Ieri, am impresia că ai venit cu vechea cursă de trei și zece, nu ?

Ea îi răspunse „da“ pentru că avea impresia că li așteaptă confirmarea, pe urmă el se uită la ceas și coborî poteca spre casă, ținînd trandafirul în aceeași poziție cum îl luase. Elizabeth se dusesese în spatele casei unde erau puii, așa că Mary se pomeni singură, cu scrisoarea lui Ralph în mînă. Era neliniștită. Tot amînase momentul cînd să-și pună în ordine gîndurile, iar acum că Ralph într-adevăr venea a doua zi, nu putea să-și imagineze ce impresie va face familiei. Probabil, tatăl ei va discuta cu el problema transportului căilor ferate ; Elizabeth va fi plină de spirit și logică, și va ieși mereu din cameră ca să dea instrucțiuni servitorilor. Frații promisese deja să-l ia o zi la vînătoare. Mary era mulțumită că nu trebuia să se ocupe de Ralph și de băieți, fiind convinsă că tinerii găsesc imediat un teren comun și se înțeleg ca între bărbați. Dar despre ea ce va crede ? Își va da seama că nu seamănă cu nici unul din familie ? Plănuiise să-l ducă în camera ei, și cu dibăcie să îndrepte discuția spre poezii englezi, care ocupau un loc important în micuța ei bibliotecă. Mai mult, ar putea să-i dea de înțeles, în particular, că și ea găsea că familia ei este puțin bizară — da, bizară, dar cituși de puțin searbădă. Asta era stîncă pe lingă care era hotărită să-l direcționeze. Se gîndea cum o să-i atragă atenția asupra pasiunii lui Edward pentru Jorrocks și asupra entuziasmului care-l făcuse pe Christopher să colecționeze molii și fluturi, cu toate că avea acum douăzeci și doi de ani. Poate schițele lui Elizabeth, dacă nu-i arăta și cele cu fructe, ar fi putut colora efectul general pe care dorea să-l obțină cu familia ei, limitată și excentrică, tot ce e posibil, dar cituși de puțin searbădă. Observă că Edward se dădea de-a rostogolul pe pajiște, ca să facă mișcare ; văzîndu-l însă așa, cu obrajii îmbujorați.

ochii mici căprui și semănînd cu un căluț stîngaci cafeniu, ușor prăfuit, lui Mary i se făcu teribil de rușine de planul ei ambițios. Îl iubea așa cum era, fără îndoială, îi iubea pe toți ; și cum îl urmărea făcînd tumbe și ridicîndu-se, simțul ei moral, sănătos învinse pornirea ei romantică și vană stîrnită de amîntirea lui Ralph. Era convinsă că, și-n bine și-n rău, era la fel ca și restul familiei.

Din colțul lui, în compartimentul de clasa a treia, a doua zi după-amiaza, Ralph puse cîteva întrebări comis-voiajorului de vizavi. Toate se refereau la satul numit Lampsher, după cîte înțelescse el, cam la vreo trei mîle de Lincoln ; exista cumva vreo casă mai mare în Lampsher, întrebă el, locuită de un domn pe nume Otway ?

Călătorul nu cunoștea amănunte, dar rosti gînditor numele Otway, iar la auzul lui, Ralph se simți nespus de recunoscător. Îi prilejui scuza de a scoate din buzunar scrisoarea ca să verifice adresa.

— Stagdon House, Lampsher, Lincoln, citi el.

— O să găsiți pe cineva să vă arate drumul spre Lincoln, îi răspunse vecinul de compartiment, iar Ralph îi mărturisi că nu era necesar să ajungă acolo în seara aceea.

— Trebuie să mă duc pe jos acolo din Disham, spuse el, iar în sinea lui nu se putea minuna cîtă plăcere resimțea că-l făcuse pe negustorul ambulant să creadă ceea ce el nu credea. Căci scrisoarea, cu toate că era semnată de tatăl lui Katharine, nu conținea nici o invitație sau iluzie care te-ar fi putut duce cu gîndul că tînăra era și ea acolo ; singurul lucru pe care-l spunea era că timp de două săptămîni aceasta era adresa domnului Hilbery. Cînd se uită însă pe fereastră, imaginea lui Katharine îi reveni în minte ; probabil și ea urmărise cu privirea cîmpiile acestea cenușii, și fusesec pe panta împădurită, unde acum lucea o lumină gălbuie, apoi se stîngea, la poalele dealului. Își închipui că lumina venea din ferestrele unei case vechi, mohorite. Se lăsă pe spătarul banchetei și uită cu totul de comis-voiajor. Procesul vizualizării lui Katharine se opri brusc în fața conacului vechi și posomorît ; instinctul îl avertiza că dacă ar fi continuat, realitatea și-ar fi spus cuvîntul ; nu putea să facă total abstracție de William Rodney. Din ziua în care auzise din gura lui Katharine de

logodnă, se abținuse să mai cerceteze visul în care apărea ea, combinându-l cu amănunte reale. Dar lumina după-amiezei tirzii licărea verzuie îndărătul copacilor și deveni un simbol al ei. Lumina părea că-i lărgește inima. Katharine plutea peste câmpiile cenușii și era alături de el în vagon, gânditoare, tăcută și nespus de gingașă ; dar viziunea tindea să-l prindă prea mult în mreje și trebui gonită, căci trenul începuse să încetinească. Smuciturile lui îl treziră din reverie și în timp ce trăgea la peron, o văzu pe Mary Datchet, o siluetă robustă, în cafeniu, cu ceva roșu. Un tânăr înalt care o însoțise, dădu mâna cu el, îi luă valiza și-l conduse mormăind câteva vorbe.

Nicicând nu răsună vocile mai frumoase ca în serile de iarnă, când amurgul aproape ascunde trupul și ele par să izvorască din neant, cu o notă de intimitate pe care rareori o poți auzi în timpul zilei. Așa suna vocea lui Mary când îl întâmpină cu cuvintele de bun venit. Avea impresia că în jurul ei atârnavă vălurile pe care iarna le așază pe gardurile de merisor, și claritatea bobitelor roșii dintre frunze. Simți că pășește brusc pe pământul solid al unui alt univers, dar nu dorea să cedeze imediat acestei desfătări. I se oferea posibilitatea sau să fie condus acasă de Edward cu trăsura, sau să meargă pe jos cu Mary — după cum îi explicase ea, destul de mult, dar merita. Se hotărî să meargă pe jos, conștient fiind că prezența fetei era liniștitoare. Care să fie motivul voioșiei ei, se întreba Ralph pe jumătate ironic, pe jumătate invidios, în timp ce trăsura trasă de ponei se îndepărtă zglobie, iar amurgul se interpuse între privirile lor și silueta înaltă a lui Edward, în picioare, cu hățurile într-o mână și biciușca în cealaltă. Oamenii din sat, care fuseseră la târg, urcau acum în cabriolete sau porneau pe jos în grupuri mici. Mulți o salutau pe Mary, ea le răspundea zgomotos, adăugînd și numele celui căruia se adresa. Curînd însă trecură un pîrleaz și ajunseră pe o cărare bătătorită, ceva mai închisă la culoare decît verdele întunecat dimprejur. În față se vedea cerul, roșu-gălbui, ca o lespede semilucioasă în spatele căreia ardea o lampă, în vreme ce un pîlc de copaci negri își profilau ramurile în lumină, ascunsă într-o parte de o ridicătură de pămînt ; în rest cîmpia se întindea plată pînă se întîlnea cu cerul. Una dintre păsările de noapte

ale iernii, tăcută și rapidă, păru să-i însoțească, rotindu-se la câteva picioare în fața lor, apărînd și dispărînd întruna.

Mary străbătuse drumul acesta de sute de ori pînă atunci, de obicei singură, și în diferite locuri fantomele vechilor stări sufletești îi năvăleau în minte cu întregul lor cortegiu de gânduri, în clipa în care vedea copacii dintr-un anume unghi, sau cînd auzea fazanul cloncănind în vreun șanț. În seara aceea însă, împrejurările erau suficient de importante ca să îndepărteze orice amintire ; privea cîmpia și arborii cu o intensitate involuntară, ca și cum pentru ea nu puteau stabili nici un fel de asociație.

— Ei, Ralph, spuse ea, parcă e mai bine decît la Lincoln's Inn Fields, nu ? Uite, ai și o pasăre ! A, ți-ai adus binoclul ? Edward și Christopher vor să te ia la vînătoare. Știi să tragi cu pușca ? Nu cred că...

— Știi ceva, trebuie să-mi dai niște explicații, spuse Ralph. Cine sînt tinerii ăștia ? Unde voi sta eu ?

— Stai la noi, bineînțeles, spuse ea curajoasă. Bineînțeles că stai la noi... nu te superi, nu ?

— Dacă m-aș fi supărat n-aș fi venit, spuse el hotărît.

Merseră în tăcere ; Mary avu grijă să n-o întrerupă o vreme. Dorea ca Ralph să simtă, așa cum probabil și făcea, toate desfătările pămîntului și văzduhului. Avea dreptate. Într-o clipă, spre ușurarea ei, el își exprimă încîntarea.

— Chiar așa mi-am închipuit regiunea ta, Mary, spuse el împingîndu-și pălăria pe ceafă și privind în jur. Un ținut rustic autentic, un domeniu de gentleman.

Trase aer în piept, și simți cu plăcere, așa cum nu i se mai întîmplase de săptămîni întregi, fiecare fibră a corpului.

— Acum va trebui să trecem prin gardul viu, spuse Mary.

Într-una din despărțituri, Ralph, fără să vrca, rupse lațul unci capcane de iepuri pusă de braconieri.

— E și firesc să faci braconaj, spuse Mary, urmărindu-l cum trăgea de sîrmă. Oare a cui o fi, a lui Alfred Duggins sau a lui Sid Rankin ? Cum să nu se preteze la așa ceva, cînd cîștigă numai cincisprezece șilingi pe săptămîină ? Cincisprezece șilingi pe săptămîină, repetă ea, trecînd de partea cealaltă a gardului, și-și trecu mina prin

păr ca să se scuture de rămuricile agățate de ea. Eu aş putea să trăiesc cu cincisprezece şilingi pe săptămână... fără probleme.

— Oare ? ! spuse Ralph. Nu cred, adăugă el.

— A, ba da. Ai de bine de rău o căsuţă şi o grădină în care poţi creşte legume. N-ar fi chiar atât de rău, spuse Mary cu o gravitate care îl impresionează grozav pe Ralph.

— Dar te plictiseşti până la urmă, insistă el.

— Uneori cred că este singurul lucru de care n-ajungi să te plictiseşti, îi răspunse fata.

Ideea unei căsuţe unde cultivi propriile legume şi trăieşti din cincisprezece şilingi pe săptămână îl umplu pe Ralph de un simţământ extraordinar de pace şi mulţumire.

— Dar s-ar putea ca această căsuţă să fie aşezată pe drumul principal, sau alături de o femeie cu şase copii tipind întruna, şi care-şi atîrnă mereu rufe la uscat peste grădina ta ?

— Căsuţa la care mă gîndesc este chiar în mijlocul unei livezi mici.

— Şi cu sufragetele cum rămîne ? întrebă el, încercînd să fie caustic.

— A, mai sînt şi alte lucruri pe lumea asta în afară de sufragete, răspunse ea, puţin nonşalant, ceea ce îi dădca o nuanţă misterioasă.

Ralph tăcu. Îl enerva că avea planuri de care el nu ştia nimic ; simţea însă că nu avea dreptul să-i mai pună alte întrebări. Gîndurile i se opriră la ideea vieţuirii într-o casă de ţară. Nu putea să judece în amănunt, dar era de înţeles că ideea oferea posibilităţi uriaşe ; soluţia multor probleme. Vîrî vîrful bastonului în pămînt şi scrută regiunea prin lumina amurgului.

— Ştii să determini punctele cardinale ? întrebă el.

— Cum să nu, răspunse Mary. Drept cine mă iei ? Un londonez ca tine ?

Pe urmă îi arată exact în ce parte era nordul şi în ce parte sudul.

— Aici m-am născut, spuse ea. Nu mă rătăcesc nici legată la ochi.

Ca şi cum şi-ar fi susţinut lauda, grăbi pasul, încît lui Ralph îi veni greu să nu rămînă în urmă. În acelaşi timp se simţea atras de Mary ca niciodată pînă atunci,

parțial, fără îndoială, pentru că era mai independentă de el decît la Londra și părea să fie legată strîns de o lume unde el nu avea loc. Întinericul se lăsase atît de mult, încît o urma orbește, și chiar a trebuit să-i pună mîna pe umăr cînd au sărit peste un troian ca s-o apuce pe o potecă foarte îngustă. Se simți ciudat de rușinat cînd Mary începu să strige cu mîinile făcute pîlnie spre o pată de lumină care înainta în ceață, pe cîmpul învecinat. Strigă și el, și lumina stătu locului.

— E Christopher, se întoarce și el ; s-a dus să dea de mîncare la pui, spuse ea.

I-l prezintă lui Ralph, care nu distinsese decît o siluetă înaltă, în șoșoni, ridicîndu-se dintr-un cîrd de trupuri cu pene, zburătăcite, peste care lumina cădea în cercuri tremurătoare, dezvăluind fie o pată galbenă-intens, fie una verzui-închis, împestrită cu roșu. Mary își virî mîna în găleata pe care o ținea Christopher și brusc fu și ea înconjurată de găini ; și pe măsură ce arunca grăunțele, se adresa și lor și fratelui ei, cu aceeași voce aproape de neînțeles, ca și cloncănitul păsărilor, după cum i se păru lui Ralph, care stătea în paltonul lui negru, departe de aripile fluturătoare.

Ajunși acasă, se așezară la cină, și deși nu mai aveau paltonul pe el, făcea totuși notă discordantă cu ceilalți. Viața de țară și educația imprimaseră în ei toți o expresie pe care Mary șovăia s-o numească inocentă sau tinerească, comparîndu-se între ei, așa cum erau adunați cu toții în jurul mesei ovale, luminați blind de flacăra luminării, și totuși asta era expresia, da, chiar și în cazul Parohului. Cu toate că întregul chip era ușor brăzdat de riduri, tenul era trandafiriu iar ochii albaștri aveau privirea pașnică și pătrunzătoare a celor învățați să zărească unde cotește drumeagul, sau cît de departe lucește lumina în ploaie sau în beznă iernii. Se uită la Ralph. Niciodată nu i se păruse mai concentrat și mai hotărît ; ca și cum, îndărătul frunții se adunase atîta experiență, încît putea oricînd să selecteze ce parte să arate tuturor și ce parte să păstreze numai pentru el. În comparație cu înfățișarea lui severă și întunecată, chipurile fraților ei, aplecate mult deasupra farfuriilor cu supă, nu arătau decît ca niște rotocoale de carne trandafirie, nemodelată.

— Ați venit cu trenul de trei și zece, domnule Denham ? întrebă reverendul Wyndham Datchet, virîndu-și colțurile șervetului în spatele gulerului, astfel că întregul trup părea că se ascunde după un romb alb, uriaș. În general, sînt corecți cu noi. Dacă ținem seama de traficul sporit, sînt corecți cu noi, zău. Uneori, din curiozitate, număr vagoanele trenurilor de marfă și ajung și la peste cincizeci — chiar peste cincizeci, la vremea asta a anului.

Bătrînul domn fusese plăcut impresionat de prezența acestui tînăr atent și bine informat, lucru evident în grija cu care își încheia propozițiile, precum și în ușoara exagerare a numărului de vagoane. Fără îndoială că principala povară a discuției o luase asupra lui, și se descurcase într-o manieră care-i făcuse pe fiii lui să-l privească admirativ din cînd în cînd ; căci ei față de Denham se simțeau stingheri și se bucurau că nu era nevoie să vorbească. Bagajul de informații despre prezentul și trecutul acestui colțisor din Lincolnshire pe care domnul Datchet îl dezvălui îi surprinse cu adevărat pe copiii săi, pentru că deși știau că are asemenea cunoștințe, uitaseră cît de vaste erau, așa cum uitaseră probabil cîte farfurii avea serviciul familiei depozitat în dulap, pînă cînd cine știe ce sărbătorire l-ar fi scos de acolo.

După cină, treburile parohiei îl reținură pe domnul Datchet în birou, iar Mary propuse să meargă în bucătărie.

— De fapt nu este bucătărie, se grăbi să explice Elizabeth oaspetelui, dar noi o numim așa.

— E cea mai plăcută cameră din toată casa, spuse Edward.

— Mai păstrează și azi vechile rasteluri de lîngă cămin unde își propteau puștile bărbații, spuse Elizabeth, conducîndu-i prin coridor cu un opaiț de aramă în mînă. Arată-i scara domnului Denham, Christopher... Cînd au fost aici acum doi ani, membrii Comisiei ecleziaste au spus că asta este cea mai interesantă parte a casei. Cărămizile înguste demonstrează că au cinci sute de ani vechime — da, cinci sute de ani — dar se prea poate să fi spus șase sute.

Și ea simțea imboldul să exagereze vechimea cărămizilor la fel cum tatăl ei exagerase numărul vagoanelor.

Din centrul tavanului atârna o lampă, care împreună cu un foc minunat din bușteni, lumineau o încăpere spațioasă și înaltă, cu grinzi pe toată lungimea peretelui, podeaua din dale de culoare roșie, și un cămin uriaș făcut din cărămizi roșii înguste care, după cum spunea, aveau cinci sute de ani vechime. Cîteva covorașe și fotolii transformaseră vechea bucătărie într-un salonaș. După ce arată rastelurile pentru puști și cîrligele pentru afumatul șuncii, precum și alte dovezi incontestabil de vechi, și după ce explică faptul că Mary fusese cu ideea să transforme camera în salonaș — anterior puneau acolo rufe la uscat iar bărbații își lăsau hainele de vînătoare — Elizabeth consideră că-și făcuse datoria de gazdă și se așeză într-un scaun cu spătarul înalt, chiar sub lampă, lângă o masă de stejar, lungă și îngustă. Își puse o pereche de ochelari de corn și trase spre ea un coșuleț cu aște și lînă. În cîteva minute, pe chip îi apărură un zîmbet care n-o părăsi toată seara.

— Veniți cu noi la vînătoare ? întrebă Christopher care, în mare, își formase o impresie bună asupra prietenului surorii sale.

— Eu nu vînez, dar vîn cu voi, spuse Ralph.

— Nu vă place vînătoarea ? întrebă Edward, care nu învățase încă să-și ascundă bănuielile.

— N-am vînat niciodată, spuse Ralph, întorcîndu-se și privindu-l, pentru că nu era sigur cum urma să fie primită această mărturisire.

— Probabil că la Londra nu prea aveți ocazia, spuse Christopher. Dar n-o să vă plictisiți dacă ne priviți doar ?

— Am să privesc păsările, răspunse Ralph, zîbind.

— Pot să vă arăt un loc de unde să urmăriți păsările, spuse Edward, dacă asta vă face plăcere. Cunosc pe cineva care vine de la Londra cam în perioada asta să le urmărească. Un loc ideal pentru giște sălbatice și rațe. L-am auzit pe omul acesta spunînd că este cel mai bun punct de observație din regiune.

— E unul din cele mai bune din Anglia, răspunse Ralph.

Fură cu toții mulțumiți să audă cum li se laudă țînutul ; iar Mary avu plăcerea să audă cum, în ceea ce-i

privea pe frații ei, scurtele întrebări și răspunsuri își pierd substratul de investigație suspicioasă și se transformă într-o discuție despre obiceiurile păsărilor și apoi despre obiceiurile avocaților, discuții la care abia dacă era necesar să ia parte. Era mulțumită că frații ei îl plăceau pe Ralph, adică se străduiau pe măsura posibilităților să-l facă să-și păstreze părerea bună. Era însă imposibil să-și dea seama după atitudinea lui amabilă dar experimentată dacă și el îi plăcea. Din când în când Mary mai puneă câte o buturugă pe foc, și pe măsură ce camera se umplea de căldura plăcută, uscată a lemnului ars, toți, cu excepția lui Elizabeth, care nu stătea în raza focului, erau tot mai puțin atenți la impresia pe care trebuiau s-o lase, decît la tentația de a merge la culcare. În clipa aceea, la ușă se auzi un zgrepțănat puternic.

— Piper ! lua-l-ar să-l ia ! Trebuie să mă ridic, mor-măi Christopher.

— Nu e Piper, e Pitch, pufni Edward.

— Oricum, tot trebuie să mă ridic, bombăni Christopher.

Dădu drumul cîinelui și rămase o clipă lingă ușa dinspre grădină, ca să se învioneze puțin în aerul întunecat și plin de stele.

— Intră și închide ușa ! strigă Mary, pe jumătate întorcîndu-se pe scaun.

— Mîine o să fie o zi minunată, declară Christopher mulțumit ; se așază pe podea, la picioarele lui Mary și se sprijini de genunchii ei, întinzîndu-și picioarele lungi spre foc — toate acestea fiind semne că nu se mai simțea stînjinit în prezența străinului. Era cel mai mic din familie și preferatul lui Mary, în parte pentru că semănau la fire, așa cum Edward semăna cu Elizabeth. Mary își potrivea genunchii ca să-i fie comod și-i trecu degetele prin păr.

„Ce plăcut ar fi să mă mîngiie și pe mine așa Mary“, se gîndi brusc Ralph și-l privi pe Christopher aproape afectuos pentru că solicitase dezmiertarea surorii. Deodată gîndul îi zbură la Katharine, gîndul că era învăluită de întinderi noptatece și văzduh ; iar Mary, observîndu-l, văzu cum i se adîncesc cutele pe frunte. Ralph întinse mîna și puse un butuc pe foc, străduindu-se să-l așeze

cu grijă pe grătarul înroșit, și în același timp să-și limiteze gândurile între cei patru pereți ai camerei.

Mary încetase să-și mai alinte fratele ; el mișcă nerăbdător capul ca un copilăș și ea începu imediat să-i potrivească buclele roșcate, cînd într-o parte, cînd în alta. Dar sufletul fusese cuprins de o înflăcărare mai puternică decît ar fi putut stirni fratele, și văzîndu-l pe Ralph că-și schimbă expresia, mîna ei continuă automat să se miște, dar mintea îi rătăcea disperată pe malurile alunecoase, în căutarea unui punct de sprijin.

KATHARINE HILBERY PRIVEA acum în aceeași noapte întunecată, ba chiar aproape în același crîmpei de cer înstelat, deși nu pentru a recunoaște semnele unei zile propice vînătorii. Străbătea în sus și în jos alea de pietriș din grădina de la Stogdon House, iar cerul îl zărea din cînd în cînd printre arcurile unei pergole ușor desfrunzite. Așa se făcea că o rămurică de viță albă astupa complet Casiopeea, sau ascundea cu formele sale întunecate miliarde de mîle ale Căii Lactee. La capătul pergolei, totuși, se afla o bancă de piatră de unde puteai vedea cerul în toată splendoarea lui, fără întreruperi pămîntene, afară poate de șirul de uluci din dreapta, împestrițat cu minunate stele alături de o clădire masivă, joasă al cărei coș trimitea în văzduh trîmbe argintii tremurătoare. Era o noapte fără lună, dar lumina stelelor lăsa să se deslușească silueta tinerei și chipul ei privind cu seriozitate, aproape chiar cu severitate către bolta înstelată. Ieșise afară, în noaptea de iarnă, destul de blindă de altfel, nu atît pentru a privi stelele cu interes științific, cît pentru a încerca să scape de anumite nemulțumiri pur pămîntene. La fel cum, în aceleași împrejurări, un literat ar începe să scoată din bibliotecă distrat volum după volum, tot așa ea venise în grădină să aibă stelele aproape, chiar dacă nu se uita la ele. După cîte își dădea scama, motivul nemulțumirii care începuse aproape chiar de cînd sosiseră, în urmă cu două zile, era că nu se simțea fericită, deși toată lumea avea impresia că era mai fericită decît ar putea fi vreodată; gîndul părea atît de insuportabil încît simțise nevoia să se ridice de la petrecerea de familie și să vină aici să se poată gîndi în voie. De fapt, nu ca se considera nefericită, ci verișorii ei o găsiseră astfel. Casa

era plină de verișori, de vîrsta ei sau chiar mai tineri, și unii aveau priviri teribil de agere. Păreau să caute mereu ceva între ea și Rodney, ceea ce se așteptau să găsească și totuși nu găseau ; iar cînd își începeau căutarea, Katharine devenea conștientă că dorea un lucru pe care-l dorise și în Londra, cînd era singură numai cu William și părinții, și de care nu-și dăduse seama atunci. Sau, dacă nu și-l dorise, oricum fi lipsea. Iar această stare de lucruri o deprima, pentru că fusese întotdeauna obișnuită să aibă cîștig de cauză, iar instinctul de autoconservare era puțin iritat. Ar fi vrut să-și depășească reticența ei obișnuită ca să-și poată justifica logodna față de cineva ale cărui păreri le aprecia. Nimeni nu rostise o vorbă dezaprobatoare, dar o lăsau mereu singură cu William ; nu că ar fi contat, dar prea se retrăgeau politicoși ; și poate că nici asta n-ar fi avut importanță dacă n-ar fi fost toți bizar de tăcuți, aproape respectuoși în prezența ei, ceea ce, simțea ea, era egal cu o dezaprobare.

Privind cerul din cînd în cînd, trecu în revistă numele verișorilor ; Eleanor, Humphrey, Marmaduke, Silvia, Henry, Cassandra, Gilbert și Mostyn — Henry, verișorul care predă lecții de vioară tinerelor din Bungay, era singurul căruia i se putea destăinui, și pornind iar să străbată de la un capăt la celălalt aleea, pe sub arcadele pergolei, își începu un mic discurs pentru el, care suna astfel :

„În primul rînd, țin foarte mult la William. Asta nu poți să negi. Îl cunosc mai bine decît toți aproape. Dar mă căsătoresc cu el, în parte, recunosc — uite, sînt cîștită cu ține și aș vrea să rămînă între noi — în parte pentru că vreau să mă căsătoresc. Vreau să am casa mea. La noi acasă, e imposibil. Ție ce-ți pasă, Henry ; poți să faci ce vrei. Eu trebuie să fiu mereu prezentă. În plus, știi și tu cum e la noi. Nici tu n-ai fi fericit dacă n-ai avea o ocupație. Nu că n-aș avea timp acasă, dar e vorba de atmosferă“.

Aici își închipui probabil că verișorul, care o ascultase cu înțelegerea lui obișnuită și plină de inteligență, ridică puțin din sprincene intervenind :

„Bine, și ce vrei să faci ?“

Pînă și în acest dialog imaginar lui Katharine îi veni greu să-și destăinuie ambiția interlocutorului fantomatic.

„Aș vrea, începuse ea, și ezită mult timp înainte de a se forța să adauge, cu vocea schimbată, să studiez matematica, să cercetez lumea stelelor.“

Henry rămase de-a dreptul uluit, dar prea amabil ca să-și exprime toate îndoielile ; spuse numai ceva despre greutățile matematicii și observă că se cunosc foarte puține lucruri despre astre.

La care Katharine continua să-și susțină punctul de vedere.

„Nu-mi pasă prea mult dacă voi ajunge vreodată să știu ceva — dar vreau să lucrez cu cifrele — ceva care să nu aibă legătură cu ființele umane. Nu-mi doresc în mod deosebit oameni. În anumite privințe, Henry, sînt o impostoare — adică nu sînt ceea ce crezi. De fapt, nu sînt nici atașată căminului, nici foarte practică și nici logică. Și dacă aș putea să fac calcule să mă folosesc de un telescop, să trebuiască să lucrez cu cifre și să știu exact unde am greșit, aș fi extraordinar de fericită, și cred că i-aș da lui William ceea ce-și dorește.“

Ajungînd aici, instinctul o avertiză că depășește punctul în care sfaturile lui Henry ar fi putut să-i fie de folos ; și eliberîndu-și mintea de o supărare minoră, se așeză pe banca de piatră, ridică privirea fără să-și dea seama și se gîndi la problemele mai profunde cărora ea singură trebuia să le găsească rezolvare. Oare cu adevărat îi va oferi lui William ceea ce își dorea ? Ca să se poată decide, trecu în revistă repede micuța colecție de vorbe, priviri, complimente și gesturi semnificative care caracterizaseră clipele petrecute împreună în aceste ultime zile. William fusese agasat din cauza unei cutii care conținea niște haine alese special pentru ea și fusese transportată la altă gară pentru că ea completase neglijent eticheta. Cutia ajunsese însă la timp, iar el făcuse remarca, în timp ce ea cobora scările în prima seară, că niciodată nu arătase mai frumoasă. Le punea în umbră pe toate verișoarele. Tot el descoperise că ea nu făcea niciodată gesturi dizgrațioase ; că forma capului ei, spre deosebire de a majorității femeilor, îi dădea posibilitatea să-și poarte părul lăsat pe spate. De două ori îi reproșase că nu scosese nici un cuvînt la cină ; și o dată nu fusese atentă la ce-i spusese. Fusese surprins de accentul ei franțuzesc desăvîrșit,

dar considera că fusese un gest egoist din partea ei că nu voise să-și însoțească mama într-o vizită la familia Middleton, pentru că erau vechi prieteni de familie și niște oameni foarte drăguți. În mare, balanța era în echilibru ; și trăgînd un fel de concluzie în minte, ca și cum ar fi scris rezultatul sumei prezentului, cel puțin, schimbă direcția privirii și nu mai văzu decît stelele.

Păreau țintuite pe pinza albastră și trimiteau asemenea valuri de lumină în priviri, încît îi trecu prin minte că în seara aceea stelele erau fericite. Fără să știe sau să-i pese prea mult de ritualurile bisericești, la fel ca și alți tineri de vîrsta ei, Katharine nu putea să privească cerul la vremea Crăciunului fără să aibă sentimentul că la această sărbătoare, cerul se apleacă cu înțelegere asupra pămîntului și-i arată prin lumina sa nemuritoare că și el ia parte la bucuria lui. Într-un fel i se părea că în clipa aceea văzduhul urmărește pelerinajul regilor și înțelepților pe un anume drum într-un loc îndepărtat de pe pămînt. Și totuși, după ce se mai uită puțin, stelele își desăvîrșiră indeletnicirea lor obișnuită, menită să cuprindă mintea, transformînd în scrum toată scurta noastră istorie a umanității și reducînd trupul omenesc la un fel de formă imblănită, asemănătoare maimuțelor, chircindu-se prin vegetația unui bulgăre de lut primitiv. Această etapă fu urmată curînd de o altă în care în univers nu mai rămaseră decît astrele și lucirile lor ; privind în sus, pupilele ochilor se măriră într-atîta din cauza luminii stelelor, încît ea toată păru că se topește în argint și stropii săi sar mereu peste marginile lor, călătorind prin spațiu, la nesfîrșit. Într-o clipă simultan, cu toate că fără armonie, călărea alături de un erou nobil pe țărni sau pe sub codri, și drumul nu s-ar fi sfîrșit dacă trupul nu ar fi readus-o violent la realitate, căci, mulțumit de starea în care se găsește el, nu mai permite minții să facă nici o încercare de a o schimba. I se făcu frig, se scutură, se ridică și intră în casă.

La lumina stelelor, Stogdon House părea estompată și romantică, și cam de două ori mai mare decît în realitate. Fusese construită de un amiral care ieșise la pensie la începutul secolului nouăsprezece ; ferestrele din față arcuite, luminate roșiatic-gălbui, sugerau un vas uriaș cu trei punți, străbătînd mările pe întinderile cărora delfinii și

narvalii care zburdă la marginea vechilor hărți erau răspîndiți de o mîină nepărtinitoare. Cîteva trepte scunde așezate înemicerc duceau la o ușă masivă, pe care Katharine o lăsase întredeschisă. Șovăi, se uită la fațada casei, observă că într-una din ferestrele mici de la etaj ardea o lumină, și deschise ușa. O clipă rămase în holul pătrat, printre o mulțime de capete de cerbi atîrnate pe pereți, globuri pămîntești îngălbenite, picturi în ulei crăpate, și bufnițe împăiate, ezitînd parcă dacă să deschidă ușa din dreapta prin care răzbătea zgomot de voci. Ascultă o clipă și auzi ceva care se pare că o hotărî să nu între; unchiul ei, sir Francis, era la partida obișnuită de whist; după toate aparențele, pierdea.

Urcă scara cotită care reprezenta o încercare de ceremonial într-o locuință de altfel destul de părăginită, și străbătu coridorul pînă ajunsese la camera unde văzuse lumina din grădină. Bătu, și i se spuse să intre. Un tînăr, Henry Otway, citea, cu picioarele sprijinite pe apărătoarea de la cămin. Avea un cap frumos, cu fruntea boltită în tăietura elisabetană, dar privirea blindă și cinstită era oarecum mai mult sceptică decît iluminată de vigoarea epocii. Dădea impresia că încă nu găsise un ideal pe măsura firii sale.

Se întoarse, lăsă cartea jos și o privi. Observă că era destul de palidă, zgribulită, iar mintea încă îi mai rătăcea prinsă de diverse gînduri. Îi vorbise deseori despre problemele lui și acum bănuia, ba chiar spera, că poate și ea avea nevoie de el. Cu toate acestea, Katharine ducea o viață atît de independentă, încît nu prea îi venea să creadă că ar fi putut să-i facă vreodată confidență.

— Deci ai șters-o și tu? întrebă Henry, punînd cărbuni pe foc, trăgînd încă un scaun lingă foc și luîndu-i pelcrina. Indiferența ei față de asemenea amănunte îl obligase descori pe Henry să adopte rolul pe care în general îl au femeile. Și asta constituia unul dintre lucrurile care îi legau.

— Mulțumesc, Henry, spuse ea. Te deranjez?

— Nici nu sînt aici, sînt la Bungay. Dau lecții de muzică lui Harold și Julie. De asta a trebuit să mă ridic de la masa doamnelor — îmi petrec scara acolo și nu mă întorc pînă în ajunul Crăciunului.

— Ce-aş vrea şi eu... începu Katharine, şi se opri brusc. Cred că petrecerile astea sînt total nepotrivite, adăugă ea scurt şi suspină.

— A, oribile ! consimţi el ; şi amîndoi tăcură.

Suspînul ei îl făcu s-o privească. Oare ar trebui să se aventureze s-o întrebe de ce suspinase ? Oare reticenta ei în legătură cu problemele personale era la fel de inviolabilă cum îi fusese deseori avantajos unui tînăr destul de egoist să creadă ? De cînd se logodise cu Rodney, sentimentele lui Henry pentru ea deveniseră destul de încilcite ; era rupt între două porniri — s-o jignească şi să fie blind cu ea ; şi tot timpul îl rîcîla ciudatul sentiment că fata se îndepărta încet de el dusă pe mări necunoscute. În clipa în care se găsi în prezenţa lui şi vraja stelelor dispăru, Katharine îşi dădu seama că orice legătură între oameni este extrem de subiectivă ; din întreaga masă de sentimente, numai unul sau două puteau fi alese pentru a fi supuse criticii lui Henry ; prin urmare suspinase. Pe urmă se uită la el şi privirile li se încrucişară ; între ei existau mult mai multe lucruri comune decît păreau posibile. Oricum, aveau un bunic comun ; între ei se stabilise un anume gen de loialtate întîlnită uneori la rudele care nu au alte motive să se simpatizeze, aşa cum erau aceştia doi.

— Ei, pe cînd nunta ? întrebă Henry, al cărui impuls răutăcios nu pierise încă.

— Cred că în martie, răspunse ea.

— Şi pe urmă ?

— Probabil vom lua o casă, undeva în Chelsea.

— Foarte interesant, remarcă el, aruncîndu-i încă o privire furioasă.

Katharine se lăsase pe spătarul fotoliului, cu picioarele pe partea ei de grătar, ţinînd în faţă, probabil ca să-i ascundă privirea, un ziar din care culegea din cînd în cînd cîte o propoziţie sau două. Observînd-o, Henry făcu remarca :

— Poate căsătoria te va umaniza mai mult.

Katharine coborî ziarul cîţiva centimetri, dar nu răspunse. Ba chiar rămase tăcută mai bine de un minut.

— Când începi să te gîndești la alte lucruri, cum ar fi stelele, treburile noastre nu par să mai conteze, nu crezi ? spuse ea, brusc.

— Nu prea mă gîndesc vreodată la lucruri de-astea, cum sînt stelele, îi răspunse Henry. Dar am impresia că ți-am dat o explicație, adăugă el, fără s-o scape din ochi.

— Nici nu cred că există explicații, îi răspunse ea grăbită, fără să înțeleagă exact ce vroia el să spună.

— Poftim ? Nimic nu are explicație ? întrebă el, zîmbind.

— Ei, lucrurile se întîmplă doar și cam asta e totul, lăsa ea să cadă remarca în felul ei hotărît și nepăsător.

„Da, asta explică fără îndoială unele acțiuni ale tale“, gîndi Henry.

— Și unele și altele sînt la fel de bune și omul trebuie să facă ceva, spuse ea cu voce tare, folosindu-i intonația și exprimînd ceea ce i se părea a fi atitudinea ei. Se prea poate ca fata să-i fi surprins imitația, căci îl privi blind și spuse ironic :

— Ei, Henry, dacă așa crezi, înseamnă că viața e simplă.

— Numai că eu nu cred în așa ceva, spuse el tăios.

— Nici eu, îi răspunse ea.

— Și atunci cum rămîne cu stelele ? După cite înțeleg, îți orînduiești viața conform astrelor.

Nu răspunse, fie că nu dorea să dea curs întrebării, fie că nu-i plăcuse tonul.

Tăcu o vreme apoi îl întrebă ironică :

— Dar tu înțelegi întotdeauna de ce faci anumite lucruri ? S-ar cuveni oare să înțelegem ? „Oameni ca mama înțeleg“, cugetă ea. Cred că ar trebui să cobor să văd ce fac.

— Ce-ar putea să facă ? protestă Henry.

— Poate vor să alcătuiască vreun plan, răspunse ea vag, coborînd picioarele, și proptindu-și bărbia în mîini și privind focul gînditoare cu ochii ei mari, întunecoși.

— Și pe urmă este și William, adăugă ea, ca și cum ar fi dat o explicație întîrziată.

Lui Henry aproape îi veni să rîdă, dar se abîinu.

— Oare cei de jos știu din ce sînt alcătuiți cărbunii, Henry ? întrebă ea peste o clipă.

— Din coada minzului, presupun, se aventurează el.

— Ai fost vreodată într-o mină ? continuă ea.

— Hai să nu ne apucăm să vorbim despre mine, Katharine, protestă el. Se prea poate să nu ne mai vedem. Cînd ai să fii căsătorită...

Rămase aproape incremenit cînd văzu lacrimi în ochii ei.

— De ce mă tachinați cu toții ? spuse ea. Nu e frumos.

Henry nu putu să se prefacă a fi total neștiutor de ce vroia să spună fata, cu toate că habar nu avusese cît o deranja că este tachinată. Înainte însă de a găsi ceva de spus, ochii i se limpeziseră iar, și fisura neașteptată era gata să fie acoperită.

— Oricum, nu e ușor, afirmă ea.

Supunîndu-se unui imbold de afecțiune reală, Henry spuse :

— Promite-mi, Katharine, că dacă ai nevoie de ajutorul meu, ai să mi-l ceri.

Fata păru să se gîndească, privind din nou în focul viu și se hotărî să se abțină să dea vreo explicație.

— Da, îți promit, spuse ea, în cele din urmă, iar Henry se simți recunoscător pentru franchisea ei totală și începu să vorbească despre minele de cărbuni, satisfăcîndu-i aviditatea de a afla lucruri noi. Într-adevăr, curînd avură impresia că se aflau într-un lift mic, coborînd spre abataj; auzeau tîrnăcoapele minerilor, un zgomot care aducea cu rosăturile șobolanilor, undeva în pămînt, sub ei, cînd ușa se deschise brusc, fără ca cineva să fi ciocănit.

— Ei, uite unde erai, exclamă Rodney. Și Katharine și Henry se întoarseră brusc, simțîndu-se întrucîtva vinovați. Rodney era îmbrăcat în ținută de seară. Se vedea că era iritat.

— Deci aici ai fost tot timpul, repetă el, uitîndu-se la Katharine.

— Sînt aici doar de zece minute, răspunse ea.

— Draga mea Katharine, ai plecat din salon de mai bine de o oră.

Ea nu răspunse.

— Chiar are vreo importanță ? întrebă Henry.

Lui Rodney îi veni greu să se arate lipsit de rațiune în prezența altui bărbat și nu spuse nimic.

— Nu le place, spuse el. Nu e politicos față de oamenii mai în vîrstă să-i lași singuri — cu toate că nu mă îndoiesc că este mult mai amuzant să vii aici să stai de vorbă cu Henry.

— Vorbeam despre minele de cărbuni, spuse Henry politicos.

— Da. Dar înainte de asta am discutat despre lucruri mult mai interesante, interveni Katharine.

După hotărîrea vizibilă de a-l jigni cu care vorbise Katharine, Henry avea sentimentul că va asista imediat la o răbufnire din partea lui Rodney.

— Înțeleg perfect, spuse Rodney, chicotind ușor, aplecîndu-se peste spătarul scaunului și atingînd lemnul sculptat. Tăcură cu toții, iar liniștea deveni extrem de stîngenitoare, cel puțin pentru Henry.

— A fost plictisitor, William ? întrebă deodată Katharine, schimbînd total tonul și făcînd un gest ușor cu mîna.

— Bineînțeles că a fost plictisitor, răspunse William morocănos.

— Bine, stai tu aici și vorbește cu Henry, și cobor cu, spuse ea.

Se ridică în timp ce vorbea, și cînd se întoarse să iasă din cameră își lăsă mîna pe umărul lui Rodney, cu un gest alintător, ciudat. Brusc, Rodney îi prinse mîna într-a lui, atît de tulburat încît Henry se simți prost și deschise destul de ostentativ o carte.

— Vin și eu cu tine, spuse William, cînd ea își retrase mîna și dădu să treacă pe lîngă el.

— A, nu, îi răspunse ea grăbită. Stai aici și vorbește cu Henry.

— Da, sigur, spuse Henry, închizînd iar cartea. Invitația era politicoasă, fără însă să fie foarte cordială. Rodney șovăi vizibil neștiind ce să facă, dar văzînd-o pe Katharine la ușă, exclamă :

— Nu. Vreau să vin cu tine.

Katharine se uită înapoi și spuse pe un ton poruncitor, și cu o expresie autoritară pe chip :

— N-are rost să vii. În zece minute mă duc la culcare. Noapte bună.

Dădu din cap spre amîndoi, dar lui Henry nu-i scăpă faptul că ultima înclinare îi era adresată lui. Rodney se așează la loc destul de greoi.

Umilința lui era atît de vizibilă încît lui Henry nu-i făcea nici o plăcere să deschidă conversația făcînd o remarcă despre un personaj literar. Pe de altă parte, dacă nu-l ținea din scurt, Rodney ar fi putut să înceapă discuția despre propriile sentimente, iar a le da friu liber putea fi, cel puțin în perspectivă, extrem de jenant. Prin urmare adoptă o cale de mijloc ; adică, scrise o propoziție pe forțaful cărții care suna „Situația devine cit se poate de neplăcută“. O decoră apoi cu fel de fel de înflorituri și desene care izvorăsc unele din altele în asemenea situații ; și în vreme ce se îndelețnicea cu asta, se gîndea că indiferent ce greutăți ar fi avut Katharine, ele nu-i îndreptățeau purtarea. Vorbise cu un fel de brutalitate care sugera să fie voit, fie în mod firesc, femeile au o anume opacitate la sentimentele bărbaților.

Timpul în care mîzgălise însemnarea îi oferise lui Rodney răgazul să se reculeagă. Poate că era un om tru-faș, se simțea și mai jignit pentru că Henry îl văzuse pus la punct decît pentru admonestarea în sine. O iubea pe Katharine, iar vanitatea nu i se micșorase, ci fusesec sporită de dragoste, mai ales am putea spune, în prezența persoanelor de același sex. Dar Rodney gusta curajul izvorit din defectele hilare și comice, și după ce-și stăpîni primul impuls, și anume să se dea în spectacol cine știe cum, își găsi inspirația privindu-și ținuta de seară desăvîrșită. Alese o țigară, o bătu pe dosul mîinii, își etală pantofii impecabili pe marginea grătarului și făcu apel la respectul față de sine.

— Aveți cîteva moșii mari pe aici, Otway, începui el. Se vinează bine ? Oare ce haite ar exista ?

— Sir William Budge, magnatul trestiei de zahăr, are cea mai mare moșie. A cumpărat-o de la sârmanul Stanham care a dat faliment.

— Care Stanham, Verney sau Alfred ?

— Alfred... Eu nu vînez. Dumneavoastră sînteți mare vînător, nu ? Aveți reputația de bun călăreț, oricum, adăugă el, dorind să-l ajute pe Rodney în încercarea de a-și recăpăta liniștea.

— A, ador călăria, răspunse Rodney. Oare aş putea face rost de un cal aici ? Ah, ce prostie ! Am uitat să-mi aduc costumul. Totuşi nu ştiu de unde aţi aflat că ştiu să călăresc.

— Ca să spunem adevărul, Henry resimţea aceeaşi greutate ; nu dorea să amintească numele lui Katharine, şi prin urmare răspunse neclar cum că întotdeauna se vorbise de Rodney ca de un bun călăreţ. De fapt, nu prea auzise de el în nici un fel, şi-l acceptase ca o figură undeva în fundul casei mătuşii lui, şi inevitabil, deşi inexplicabil, logodit cu verişoara lui.

— Nu mă omor după vinătoare, continuă Rodney ; dar trebuie să te ocupi şi de aşa ceva ca să nu fii exclus cu totul. Aveţi nişte locuri foarte frumoase prin împrejurimi. Pe vremuri am stat la Bolham Hall. Tinărul Cranthorpe era şi el pe acolo, parcă ? S-a căsătorit cu fiica bătrînului lord Bolham. Oameni foarte drăguţi... în felul lor.

— Nu frecventez societatea lor, remarcă destul de brutal Henry.

Dar Rodney, intrat acum pe făgaşul unei reflecţii plăcute, nu putu rezista tentaţiei să n-o continue. Se considera o persoană deprinsă cu buna societate şi cunoştea suficiente lucruri despre valorile adevărate ale vieţii ca să se situeze deasupra lor.

— A, dar ar trebui s-o frecvenţaţi, continuă el. Merită să staţi acolo, măcar o dată pe an. Te fac să te simţi foarte bine, iar femeile sînt încîntătoare.

„Femeile ?“ se gîndi Henry dezgustat. „Ce-ar putea să vadă la tine femeile ?“ Îşi pierdea repede răbdarea, totuşi nu putea să nu-l placă pe Rodney, şi asta i se părea ciudat, pentru că era cusurgiu, şi în mintea lui asemenea cuvinte rostite de altcineva l-ar fi condamnat pe vorbitor iremediabil. Pe scurt, începu să-şi pună întrebarea ce fel de creatură ar putea fi omul acesta care urma să se căsătorească cu verişoara lui. Oare cine altcineva, cu excepţia acestui personaj unic, ar fi fost în stare să-şi permită să se comporte atît de ridicol de infatuat ?

— Nu cred că m-aş descurca într-o asemenea societate, răspunse el. N-aş şti ce să-i spun lui lady Rose dacă aş întîlni-o.

— Dar nu e nici o greutate, chicoti Rodney. Cu ei se vorbește despre copii, dacă au vreunul, sau despre preocupările lor — pictura, grădinăritul, poezia — sînt nemai-pomenit de înțelegători. Serios, cred că merită întotdeauna să ceri părerea unei femei despre poezie. Nu le pretinde motivații, dar întreabă-le de sentimente. Katharine, de exemplu.

— Katharine, spuse Henry, accentuînd numele, ca și cum nu suporta să fie rostit de Rodney, Katharine e total diferită de majoritatea femeilor.

— Într-adevăr, admise Rodney. Este... Era cît pe ce să înceapă s-o descrie, dar ezită o vreme. Arată foarte bine, enunță el, sau aproape întrebă pe un ton diferit de cel care vorbise. Henry înclină capul.

— Dar cei din familia voastră sînt cam stăpîniți de toane, așa-i ?

— Katharine nu, răspunse Henry hotărît.

— Katharine nu, repetă Rodney, ca și cum ar fi cîntărit cuvintele. Da, probabil că aveți dreptate. Dar logodna a schimbat-o. E firesc, adăugă el, te poți aștepta la așa ceva.

Tăcu lăsîndu-l pe Henry să-i confirme afirmația, dar el nu scoase nici un cuvînt.

— Katharine a avut în anumite privințe o viață grea, continuă el. Sper că această căsătorie să o ajute. Are mari posibilități.

— Mari, spuse Henry, hotărît.

— Da, dar în ce direcție credeți că sînt îndreptate acum ?

Rodney abandonase total poza omului de lume și părea că-i cere ajutorul lui Henry într-o anumite problemă.

— Nu știu, șovăi Henry prevăzător.

— Credeți că o gospodărie... copii, lucruri de genul asta... credeți că ar mulțumi-o ? Vă rog să rețineți, eu sînt plecat toată ziua.

— Fără discuție că ar fi foarte pricepută, începu Henry.

— A, da, e nemaipomenit de pricepută, spuse Rodney. Dar... eu mă cufund în poezia mea. Ei bine, Katharine nu simte nici o atracție spre versuri. Îmi admiră creațiile, știți, dar credeți că asta ajunge ?

— Nu, spuse Henry. Tăcu. Cred că aveți dreptate, adăugă el, ca și cum i-ar fi rezumat gândurile. Katharine nu s-a descoperit încă. Pentru ea, viața nu este încă reală... cred uncori...

— Da ? întrebă Rodney, ca și cum era nerăbdător să-l audă în continuare pe Henry. Și eu..., reluă el, pentru că Henry tăcuse, dar nu apucă să-și termine propoziția, căci în clipa aceea, ușa se deschise și fură întrerupți de fratele mai mic al lui Henry, Gilbert, spre ușurarea lui Henry, pentru că și așa spusese mai mult decît ar fi dorit.

CIND SOARELE STRĂLUCEA ÎN ÎNALTURI, cu o putere neobișnuită în acea săptămână de Crăciun, dădea la iveală multe lucruri care fie că se uzaseră, fie că fuseseră bine întreținute la Stogdon House sau pe terenurile ei. Adevărul este că sir Francis ieșise la pensie din serviciul guvernul Indiei, plătit fiind, după părerea sa, mult prea puțin în comparație cu serviciile aduse, și fără îndoială nu pe măsura ambițiilor sale. Cariera sa nu răspunsese așteptărilor, și cu toate că acum era un bărbat în vîrstă, foarte chipeș, cu favoriți albi și piele arămie, care avea la activ lecturi serioase și povestiri amuzante, nu puteai să nu sesizezi că cine știe ce furtună le răvășise și le înverșunase; avea o amărăciune a lui. Amărăciunea data din anii de la mijlocul secolului trecut, cînd, din cauza unei intrigi de serviciu, meritele sale fuseseră neglijate în mod jignitor în favoarea altuia, mai tînăr decît el.

Latura corectă sau incorectă a povestirii, presupunînd că ar fi fost reală, nu mai era clar cunoscută de soția și copiii lui, dar această decepție jucase un rol important în viața lor și otrăvise viața lui sir Francis la fel cum se spune că o decepție în dragoste poate otrăvi întreaga viață a unei femei. Tot meditînd la insuccesul său, socotindu-și și resocotindu-și meritele și eșecurile neașteptate, sir Francis se transformase într-un egoist, iar cînd ieșise la pensie, devenise cîrtitor la culme și foarte greu de suportat.

Soția se opunea acum atît de puțin toanelor lui încît practic nu-i mai era de nici un folos. Pe fiica lui, Euphemia, o transformase în confidenta sa numărul unu, și floarea tinereții îi fusese veștejită alături de tatăl ei. Ei îi dictase memoriile care urmau să-i răzbune amintirile, și ea trebuia să-l asigure neîncetat că lumea se purtase cu el

În mod infam. Nu avea decît treizeci și cinci de ani, dar obrazii îi păliseră ca și mamel, numai că ea nu avea amintirile soarelui și rîurilor indiene, precum și gălăgia copiilor din creșă ; nu avea multe lucruri importante la care să se gîndească cînd nu-și găsea altceva de făcut, așa cum stătea acum lady Otway, împletind lînă albă, cu ochii aproape continuu ațintiți pe aceeași pasăre brodată de pe aceeași apărătoare din fața focului. Dar lady Otway era unul dintre oamenii pentru care fusese inventat marele joc al prefăcătoriei vieții sociale engleze ; își petrecea cea mai mare parte a timpului simulînd față de ea și de vecini că era o persoană demnă, importantă, foarte ocupată, cu o poziție socială însemnată și o avere frumușică. Avînd în vedere starea reală de fapt, jocul reclama multă dibăcie ; și probabil că la vîrsta pe care o atinsese — avea peste șaiszeci de ani — juca mai mult ca să se amăgească pe sine decît pe altcineva. Mai mult, armura se cam tocise ; uita să salveze aparențele tot mai des.

Porțiunile uzate din covoare și aspectul ponosit al salo-nului, unde de ani de zile nu mai fusese refînnoit un scaun sau o husă, nu se datorau numai pensiei mizere, ci și faptului că cei doisprezece copii, dintre care opt erau băieți, le tociseră pînă la refuz. Cum se întîmplă adesea în familiile numeroase, se putea observa o linie de demarcație netă, cam pe la jumătatea numărului de moștenitori, acolo unde banii alocați educației se terminaseră, și cei șase copii mai mici erau mult mai chibzuiți decît ceilalți. Dacă băieții erau isteți, cîștigau burse și mergeau la școală ; dacă nu, luau ceea ce le ofereau legăturile de familie. Fetele acceptau diverse slujbe ocazionale, dar întotdeauna una sau două rămîneau acasă, să îngrijească de animalele bolnave, să crească viermi de mătase sau să cînte la flaut în dormitoarele lor. Diferența între copiii mari și cei mai tineri corespundea aproape diferenței între clasa sus pusă și cea de rînd, căci avînd la dispoziție numai o educație sporadică și bani insuficienți, copiii mai mici se deprinseseră cu anumite apucături, prietenii și puncte de vedere care nu-și găseau locul între pereții unci școli publice sau ai unui birou guvernamental. Între cele două grupări exista destulă ostilitate, cei mari încercînd să-i trateze de sus pe cei tineri, și cei tineri refuzînd să le

acorde respect ; exista însă un sentiment care-i unea și care făcea imposibilă vreo ruptură — credința comună în superioritatea propriei familii față de oricare alta. Henry era cel mai vîrstnic din grupul celor tineri, și conducătorul lor ; cumpăra cărți ciudate și se alăturase unor societăți bizare ; umblase un an întreg fără cravată și-și comandase șase cămăși din flanel negru. Refuzase de mult să lucreze fie într-un birou comercial maritim fie într-un antrepozit pentru vînzări de ceaiuri și insistase, în ciuda dezaprobării unchilor și mătușilor, să exerseze și la pian și la vioară, cu rezultatul că nu putea să aibă performanțe profesionale la nici unul dintre cele două instrumente. Într-adevăr, la cei treizeci și doi de ani pe care îi avea nu se putea mîndri decît cu manuscrisul unei jumătăți de partituri a unci opere. Katharine îl susținuse întotdeauna în acest protest al lui, și cum ea era în general socotită o persoană foarte cu picioarele pe pămînt și îmbrăcată prea bine pentru a fi excentrică, sprijinul ei fusese de oarecare folos. Cînd venea acolo de Crăciun, obișnuia să-și petreacă mult timp discutînd cu Henry și cu Cassandra, cea mai mică dintre fete, care creștea viermi de mătase. Cei tineri o considerau pe Katharine o fată cu bun simț și apreciau în ascuns ceea ce numeau „să cunoști lumea“ — adică felul în care gîndesc și se comportă oamenii venerabili care se duc la club și mîncă la masă cu miniștri. Nu o dată jucase rolul de ambasadoare între lady Otway și copiii ei. Biata doamnă, de exemplu, îi ceruse sfatul cînd într-o zi, deschizînd ușa de la dormitorul Cassandrei din curiozitate, dăduse peste frunzele de dud atîrnate de tavan, ferestrele astupate cu cutii și mesle încărcate cu mașinării artizanale pentru confecționarea rochiilor de mătase.

— Tare aș vrea s-o ajuți să se preocupe de lucrurile care îi interesează și pe alții, Katharine, remarcă ea aproape plîngăreț, explicîndu-i necazurile ei. Numai Henry e de vină, știi, că a făcut-o să renunțe la petreceri și s-a apucat de insectele astea scîrboase. Nu înseamnă că dacă un bărbat poate face un lucru, o femeie îl poate face și ea neapărat.

Dimineața era îndeajuns de luminoasă pentru ca scaunele și canapelele din salonașul personal al lady-*ci* Otway

să pară deosebit de jerpelite, iar bărbații curajoși, frații și verișorii ei, care apăraseră imperiul britanic și-și lăsaseră osemintele la multe frontiere, priveau lumea printr-o ceață gălbuie pe care lumina dimineții părea s-o fi așezat peste fotografii. Lady Otway suspină, probabil din cauza relicvelor decolorate, și se întoarse resemnată la ghebele ei de lână, care, curios și tipic, nu erau albe ca fildeșul ci aveau o nuanță gălbejită, fără luciu. O chemase pe nepoată să stea puțin de vorbă cu ea. Avusese întotdeauna încredere în ea, iar acum avea mai mult ca niciodată de când cu logodna ei cu Rodney, care lui lady Otway i se părea extrem de potrivită și exact ceea ce ai fi putut să-ți dorești pentru o fiică. Katharine, inocentă, îi spori părerea bună pentru că îi ceru și ea niște andreele.

— Este atât de plăcut, spuse lady Otway, să îmi împlinești în timp ce stai de vorbă. Și acum, draga mea Katharine, povestește-mi despre planurile tale.

Emoțiile din seara precedentă, pe care și le înfrînase astfel încât nu reușise să închidă ochii pînă în zori, o lăsaseră pe Katharine un pic epuizată, și prin urmare mai prozaică decît de obicei. Era gata să discute planurile — case și chirii, servitori și economie — fără să considere că o priveau prea mult. În timp ce vorbea și împlenea metodic, lady Otway remarcă mulțumită comportamentul responsabil, integru al nepoatei, căreia perspectiva căsătoriei îi dăduse o oarecare seriozitate, cît se poate de potrivită unei mirese, cu toate că în zilele de azi, foarte rară. Da, logodna Katharinei o schimbase puțin.

„Ce fiică sau noră desăvîrșită !” își spuse ea în gînd și nu putu să n-o compare cu Cassandra, înconjurată în dormitorul ei de nenumărați viermi de mătase.

„Da”, continuă ea, privind-o pe Katharine, cu ochii ei rotunzi, verzui, la fel de inexpressivi ca două pietricele umede, „Katharine seamănă cu fetele din tinerețea mea. Luam în serios lucrurile serioase.”

Dar tocmai cînd acest gînd îi dădea satisfacție și se adăuga la înțelepciunea adunată de care, ah, ce păcat ! nici una dintre fetele ei nu părea să aibă nevoie, ușa se deschise și doamna Hilbery își făcu apariția, sau mai bine zis rămase în prag zîmbind ; în mod evident greșise ușa.

— Întotdeauna mă rătăcesc în casa asta ! exclamă ea. Mă duceam spre bibliotecă ; nu vreau să vă întrerup. Stați puțin de vorbă amîndouă ?

Prezența cumnatei o stînjeni oarecum pe lady Otway. Cum ar fi putut să continue ce începuse cu Maggie de față ? căci era ceva ce nu-i spusese niciodată nici lui Maggie.

— Îi povesteam lui Katharine cîteva banalități despre căsătorie, spuse ea, rîzînd scurt. Nici unul dintre copii mei n-are grijă de tine, Maggie ?

— Căsătoria, spuse doamna Hilbery, intrînd în cameră și dînd din cap o dată sau de două ori, întotdeauna am susținut că mariajul este o școală. Și nu capeți nici un premiu pînă nu mergi la școală. Charlotte a cîștigat toate premiile, adăugă ea, mîngîindu-și ușor cumnata, ceea ce o făcu pe lady Otway să se simtă și mai stînjenită. Rîse cu jumătate de gură murmurînd ceva și sfîrși cu un suspin.

— Mătușa Charlotte spunea că nu e bine să te căsătorești dacă nu te supui soțului, spuse Katharine, dînd cuvintelor mătușii o formă mult mai precisă decît avuseseră de fapt ; și, rostite astfel, nu mai păreau deloc demodate. Lady Otway o privi tăcută o vreme.

— Ei, nu sfătuiesc nici o femeie care vrea să-și impună punctul de vedere să se mărite, spuse ea, începînd destul de sofisticat o nouă discuție.

Doamna Hilbery cunoștea cîte ceva din împrejurările care, după ea, inspiraseră această remarcă. Într-o clipă, chipul îi fu umbrît de compasiunea pe care nu prea știa cum s-o exprime.

— Ce ocară ! exclamă ea, uitînd că s-ar fi putut ca ascultătoarele ei să nu-i urmărească gîndurile. Dar, Charlotte, ar fi fost mult mai rău dacă Frank s-ar fi purtat rușinos. Și nu e vorba de ce *capătă* soții noștri ci de ce *sînt*. Pe vremuri și eu visam cai albi și palanchine ; totuși îmi plac mai mult călîmările. Și cine știe ? conchise ea, privînd-o pe Katharine, s-ar putea ca tata să fie făcut mîine baronet.

Lady Otway, care era sora domnului Hilbery, știa prea bine că, în particular, familia Hilbery îl numea pe sir Francis „bătrînul tiran“, și cu toate că nu urmărise și-

rul remarcilor doamnei Hilbery, știa ce anume le provocase.

— Dar dacă-ți poți lăsa soțul să aibă ultimul cuvânt, spuse ea, adresându-se lui Katharine, ca și cum ele două ar fi avut o înțelegere aparte, o căsătorie fericită este cel mai minunat lucru din lume.

— Da, spuse Katharine, numai că...

Nu intenționa să-și termine propoziția, ci numai să le facă pe mamă și mătușă să vorbească despre căsătorie pentru că avea sentimentul că alții ar putea să-i fie de ajutor dacă ar dori. Continuă să îndeplinească, dar degețele lucrau cu o hotărîre ciudat de deosebită față de unduirea calmă și contemplativă a miinilor plinuțe ale lady-ei Otway. Din cînd în cînd își ridica ochii spre mama ei, pe urmă spre mătușă. Doamna Hilbery ținea o carte în mînă, și după cîte presupunea Katharine, se ducea spre bibliotecă să mai adauge încă un paragraf la acel amestec de paragrafe intitulat *Viața lui Richard Alardyce*. În mod normal, Katharine s-ar fi grăbit să coboare împreună cu mama ei și să vegheze să nu o distragă nimic. Cu toate acestea, în atitudinea ei față de viața poetului intervenise o schimbare, alături de celelalte schimbări ; și era mulțumită să lase baltă lucrul ore întregi. Doamna Hilbery era și ea încîntată în taină. Se simțea ușurată că nu trebuia să plece și indulgența cu care o trata Katharine îi dădea o stare de spirit minunată, manifestată printr-o serie de priviri piezișe ușor amuzate către fiica ei. Chiar i se dădea voie să stea și să vorbească ? Ce plăcut era să stai într-o cameră frumoasă, plină cu tot felul de flecușete interesante la care nu se mai uitase de un an întreg, cel puțin, în loc să cercetezi fel de fel de date contradictorii din dicționare.

— Toate avem niște soți desăvîrșiți, conchise ea cu generozitate, iertîndu-i greșelile lui sir Francis de-a valma. Nu cred că a fi arțăgos reprezintă un defect la bărbați. De fapt, nu vreau să spun arțăgos, se corectă ea, privind limpede în direcția lui sir Francis, mai degrabă o fire pripită, nerăbdătoare. Majoritatea, de fapt toți oamenii mari au avut firi arțăgoase... în afară de bunicul tău, Katharine ; suspină și-și exprimă gîndul că poate ar trebui să se ducă în bibliotecă.

— Dar e necesar să cedezi în fața soțului într-o căsătorie fericită ? întrebă Katharine, fără să ia în seamă sugestia mamei, neobservînd nici deprimarea care pusese stăpînire pe ea la gîndul că inevitabil va trebui să moară.

— Eu una așa cred, spuse lady Otway, cu o hotărîre care nu-i stătea în obișnuință.

„Atunci trebuie să te gîndești bine înainte de a te căsători“, cugetă Katharine pîrînd că nu se adresează nimănui.

Pe doamna Hilbery n-o prea interesau aceste remarci, care păreau să aibă o înclinație melancolică, și ca să învescească puțin atmosfera, recurse la un remediu infailibil — privi pe fereastră.

— Ia uitați-vă la pasărea aceea superbă albastră ! exclamă ea, scrutînd cerul senin cu o plăcere nespusă, apoi ochii îi alunecară pe arbori, pe cîmpul verde ce se vedea dincolo de ei, și pe ramurile golașe din jurul trușorului albăstrui. Dragostea ei pentru natură era totală.

— Majoritatea femeilor știu din instinct dacă pot să se supună sau nu, reveni iute lady Otway, cu o voce destul de scăzută, ca și cum ar fi vrut să rostească aceste lucruri cită vreme atenția cumnatei era îndreptată în altă parte. Iar dacă nu pot... ei bine, sfatul meu este — să nu se căsătorească.

— Vai, dar căsătoria este tot ce poate fi mai minunat pentru o femeie, spuse doamna Hilbery, prinzînd cuvîntul „căsătorească“, cînd privirile îi reveniră în cameră. Pe urmă, se gîndi la ce afirmase.

— Este tot ce poate fi mai *interesant*, se corectă ea.

Își privi fiica cu un fel de spaimă. Era privirea scrutătoare a unei mame care te face să te gîndești că privindu-și fiica, de fapt se observă pe sine. Nu fu deloc mulțumită ; dar în mod voit nu făcu nici o încercare să încalce reținerca fiicei pe care o socotea ca fiind una din calitățile de admirat la ea, un adevărat punct de sprijin. În clipa în care mama ei afirmase că mariajul este tot ce poate fi mai interesant, Katharine simțise, așa cum i se întîmpla uneori pe neașteptate, fără vreun motiv special, că se înțelegeau una pe alta, în ciuda celorlalte deosebiri. Cu toate acestea înțelepciunea celor vîrstnici pare să se aplice mai mult sentimentelor pe care le avem în comun

cu restul rasei umane decît sentimentelor noastre ca indivizi, iar Katharine ştia că numai cineva de aceeaşi vîrstă cu ea putea s-o înţeleagă. Amîndouă femeile vîrstnice de faţă păreau să se fi mulţumit cu mult prea puţină fericire, iar în clipa aceea, nu avea destulă putere să se convingă că nici una dintre ele nu avusese parte de o căsătorie fericită. La Londra, fără discuţie, această atitudine cumpătată faţă de propria ei căsătorie i se păruse corectă. De ce se schimbaseră oare acum ? De ce acum o deprima ? Nu-i trecuse niciodată prin minte că propriul ei comportament ar putea constitui o enigmă pentru mama ei, sau că oamenii în vîrstă sînt la fel de afectaţi de cei tineri cum sînt cei tineri de ei. Şi totuşi era adevărat că iubirea — pasiunea — oricum ar numi-o ea, jucase un rol mult mai mic în viaţa doamnei Hilbery decît ar fi fost de crezut, judecînd după temperamentul ei entuziast şi imaginativ. Întotdeauna o interesaseră mai mult alte lucruri. Lady Otway, oricît de ciudat ar părea, ghicise mult mai precis starea de spirit a Katharinei decît propria ei mamă.

— De ce nu locuim cu toţii la ţară ? exclamă doamna Hilbery, privind din nou pe fereastră. Sînt convinsă că dacă am sta la ţară nu ne-am gîndi decît la lucruri frumoase. N-ar mai fi case de periferie care să ne deprime, nici tramvaie, nici maşini, iar oamenii de aici arată toţi atît de sănătoşi şi plini de voie bună. Nu există pe lingă voi vreo căsuţă, Charlotte, care să ni se potrivească, şi care să aibă poate şi o cameră de rezervă în caz că am invita cîte un prieten ? Şi am economisi şi bani cu care am face călătorii...

— Da. Ți-ar plăcea o săptămînă sau două, nici nu mă îndoiesc, spuse lady Otway. Dar la ce oră vrei să ai trăsura ? continuă ea, atingînd soneria.

— Să decidă Katharine, spuse doamna Hilbery, pentru că nu era în stare să prefere o oră alteia. Şi tocmai vroiam să-ţi spun, Katharine, cum azi dimineaţă cînd m-am trezit aveam totul atît de limpede în cap că dacă aş fi avut un creion cred că aş fi putut să scriu un capitol lung. Cînd ieşim la plimbare am să mă uit după o casă. Să aibă cîteva copaci în jur, o grădiniţă, un eleşteu cu o raţă chinezească, un birou pentru tata, unul pentru mine, un salon pentru Katharine, pentru că va fi soţie la casa ei atunci.

Auzind acestea Katharine se cutremură puțin, se trase mai lingă foc și-și încălzi mâinile, întinzindu-le foarte aproape de cărbunii încinși. Ar fi vrut să readucă în discuție subiectul căsătoriei ca să mai audă părerile mătușii Charlotte, dar nu știa cum trebuie să procedeze.

— Dă-mi să mă uit la inelul tău de logodnă, mătușă Charlotte, spuse ea, observându-l pe al ei.

Luă inelul cu pietricele verzi și-l întoarse pe toate fețele, dar nu-i mai veni nimic ce ar putea să spună.

— Sărmanul inel, nu mi-a plăcut deloc când l-am primit, rosti lady Otway meditativă. Pusesem ochii pe unul cu diamant, dar firește că asta nu i-am spus lui Frank. Mi l-a cumpărat la Simla.

Katharine mai răsuci o dată inelul și-l înapoie mătușii fără să vorbească. Și cită vreme îl privise, buzele i se strinseseră cu dîrzenie și avu senzația că și ea putea să-l mulțumească pe William așa cum își mulțumiseră soții aceste femei; putea să se prefacă, da, că-i plac smaraldele mai mult decît diamantele. După ce-și puse la loc inelul, lady Otway le atrase atenția că era frig, deși nu mai mult decît te-ai fi așteptat în acest anotimp. De fapt, ar fi trebuit să fie mulțumite că apare soarele, și le sfătui pe amîndouă să se îmbrace gros pentru plimbare. Katharine avea uneori sentimentul că șirul de banalități debitat de mătușă era venit cu bună știință să umple clipele de tăcere și nu avea nimic comun cu gîndurile personale. În momentul acela, însă, păreau perfect adaptate propriilor ei concluzii, așa că reluă împletitul și ascultă, mai ales pentru a se autoconvinge că a fi logodit cu cineva pe care nu-l iubești este un pas într-o lume în care existența pasiunii nu este decît un basm incredibil, izvorît din adîncurile pădurilor și povestit atît de rar încît înțelepții se îndoiesc că basmul ar putea fi vreodată fondat. Făcu tot ce-i stătu în putință să-i dea ascultare mamei care se interesa de John, și mătușii care-i răspundea cu povestea reală a logodnei Hildei cu un ofițer din armata indiană, dar mintea ei rătăcea din cînd în cînd spre cărările pădurii, puzderia de stele și paginile așternute îngrijit cu formule matematice. Cînd gîndurile apucau pe acest făgaș, căsătoria îi apărea doar ca o arcadă pe sub care trebuia să treci ca să-ți poți

împlini dorința. În acele clipe, șuvoiul firii ei umplăa făgașul lui adînc și îngust cu mare forță și cu o alarmantă lipsă de considerație pentru sentimentele celorlalți. Tocmai cînd cele două doamne terminaseră de trecut în revistă perspectivele familiei, iar lady Otway anticipa cu nervozitate o afirmație generală a cumnatei cu privire la viață și moarte, Cassandra dădu buzna în cameră anunțînd că trăsura era la scară.

— De ce n-a venit Andrews să anunțe ? spuse lady Otway arțăgoasă, criticîndu-și servitorii că nu sînt în stare să se comporte conform idealurilor ei.

Cînd doamna Hilbery și Katharine ajunseră în hol, gata îmbrăcate pentru plimbare, discuția obișnuită despre ce urma să facă restul familiei era în curs de desfășurare. Ca dovadă, se deschideau și se închideau nenumărate uși, doi-trei oameni rămăseseră nehotărîți pe scări, cînd urcînd, cînd coborînd cîteva trepte, iar apariția lui sir Francis, care ieșise din birou, cu „The Times” sub braț plîngîndu-se de gălăgie și de curentul de la ușa deschisă, avu cel puțin efectul că îi strînse ciorchine pe cei care nu vroiau să intre în trăsură, iar pe cei care nu doreau să rămînă închiși în camere îi trimise afară. Se hotărî ca doamna Hilbery, Katharine, Rodney și Henry să meargă la Lincoln, iar ceilalți care ar fi dorit să-i însoțească să ia biciclete sau trăsura cu poneiul. Oricine stătea la Stogdon House trebuia să întreprindă această expediție la Lincoln, dînd ascultare părerii lady-ei Otway cu privire la cea mai bună metodă de a-și distra musafirii, părere formată în urma citirii ziarelor mondene care se ocupau de desfășurarea petrecerilor de Crăciun în casele ducilor. Caii de la trăsură erau și grași și bătrîni, cu toate că mai trăgeau ; trăsura era incomodă și cu droturile stricate, dar pe laterale se mai deslușea blazonul familiei Otway. Lady Otway stătea pe ultima treaptă înfășurată într-un șal alb, făcînd semn cu mina aproape mecanic pînă dădura colțul pe sub tufișurile de laur, și cînd se retrase cu sentimentul că își îndeplinise rolul, suspină la gîndul că nici unul dintre copiii ei nu considera necesar să-l îndeplinească pe al lor.

Trăsura mergea lin pe drumul ușor cotit. Doamna Hilbery căzuse într-o stare plăcută, detașată, în care

sesiza șirurile verzi, grăbite, de arbuști, arăturile și cerul senin albastrui, care după primele cinci minute îi slujiră drept fundal pastoral pentru tragedia vieții omenesti ; și pe urmă gîndul îi zbură la o căsuță cu grădină, cu cîteva narcise galbene unduindu-se lîngă apa albastră ; și tot potrivit aceste imagini diferite și alcătuiind cîteva fraze frumoase, nu observă că tinerii din trăsura aproape nu vorbeau. Henry fusese luat împotriva dorinței lui și se răzbuna observîndu-i pe Katharine și Rodney cu o privire decepționată ; Katharine își impusese o stare reținută care rezultase într-o apatie totală. Cînd Rodney îi spunea ceva, ea îi răspundea fie doar prin „Hm !” sau accepta atît de pasivă încît următoarea remarcă îi era adresată mamei ei. Pentru doamna Hilbery respectul arătat de el era încîntător, iar manierele exemplare ; și cînd turla bisericii și coșurile fabricii din oraș apărură la orizont, se smulse din toropeală și începu să-și depene amintirile acelei veri frumoase din 1853, care se potriveau de minune cu ceca ce visa în viitor.

ÎN TRE TIMP ÎNSĂ DE LINCOLN SE APROPIAU și alți călători venind pe alte căi, pe jos. Un târgușor atrage pe străzile sale locuitorii tuturor parohiilor, fermelor, conacelor și caselor lăturalnice pe o rază de cel puțin zece mile, o dată sau de două ori pe săptămână, iar printre ei, de data asta, se aflau Ralph Denham și Mary Datchet. Disprețuiau drumurile și apucaseră direct peste cîmpuri ; și totuși, după înfățișare, nu părea să le pese că bătuseră atîta cale cită vreme șoseaua nu-i prinsese în mrejele ei. Cînd porniseră de la Parohie, începuseră o discuție care le împingea pași atît de ritmic încît străbătuseră drumul cu peste patru mile pe oră și nu văzuseră nimic decît arbuști, arătura vălurită sau cerul senin albăstrui. În minte însă li se perindau imaginile clădirii Parlamentului și oficiile guvernamentale din Whitehall. Amîndoi aparțineau clasei care consideră că și-a pierdut dreptul cîștigat prin naștere de a intra în aceste clădiri uriașe și căuta să construiască un alt tip de clădire care să adăpostească propria sa noțiune de lege și guvern. Dinadins, poate, Mary nu era de acord cu Ralph ; îi făcea plăcere să-și folosească mintea pentru a i se opune și să fie sigură că nu-și proteja nici un pic judecata ei de femeie contra mușchilor de bărbat. Ralph părea să se războiască cu ea de parcă Mary era fratele lui. Cu toate acestea, amîndoi se asemănau în credința că era de datoria lor să acționeze serios pentru a repara și reconstrui structura Angliei. Căzuseră de acord că natura nu fusese generoasă cînd îi înzestrase pe consilierii țării. Inconștient, iubeau amîndoi cîmpia noroioasă pe care pășeau, cu ochii micșorați din cauza concentrării. În cele din urmă își traseră răsufierea, lăsară discuția să urce undeva

alături de alte discuții folositoare, și aplecându-se peste o poartă, pentru prima oară ochii lor întâlneau realitatea. Picioarele îi înțepau de la singele cald care năvălea în ele, respirația trimitea aburi în jurul lor. Efortul îi făcuse pe amândoi să pară mai apropiați și mai puțin timizi decât de obicei, iar Mary chiar se simțea cuprinsă de un fel de neastimpăr care îi dădea sentimentul că nu mai conta ce avea să se întâmple. Într-adevăr, totul avea atât de puțină importanță, încît fu pe punctul să-i spună lui Ralph :

„Te iubesc ; n-am să mai iubesc pe nimeni altcineva. Căsătorește-te cu mine sau pleacă ; crezi ce vrei despre mine — nu-mi pasă cîtuiși de puțin“.

În clipa aceea, totuși, tăcerea sau vorba păreau fără importanță, așa că bătut doar din palme și privi prin aburii propriei respirații pădurea din depărtare cu virfurile ca de rugină pe coroanele cafenii și peisajul colorat în verde și albastru. Stătea în dubiu dacă să spună „Te iubesc“ sau să spună „Iubesc fagii“ sau numai „Ah iubire... Iubesc“.

— Știi, Mary, o întrerupse brusc Ralph, m-am hotărît.

Indiferența ei probabil că fusese superficială, căci dispăru pe dată. Într-adevăr, în vreme ce el continua să vorbească, Mary nu mai văzu copacii dar își observă mina extraordinar de distinct pe ultimul drug al porții.

— M-am hotărît să renunț la slujbă și să vin să locuiesc aici. Vreau să-mi mai povestești despre căsuța aceea. Bănuiesc că nu e greu să găsești una, nu ?

Vorbea cu nepăsare ca și cum se aștepta ca ea să-l dezaprobe.

Mary nu spuse nimic lăsîndu-l să-și continue gîndurile ; era convinsă că așa, pe ocolite, se apropia de subiectul căsătoriei lor.

— Nu mai suport serviciul, continuă el. Nu știu ce vor spune ai mei ; dar eu sînt convins că nu greșesc. Tu ce crezi ?

— Să stai aici de unul singur ? întrebă ea.

— O să angajez vreo bătrînică, bănuiesc. M-am săturat de tot, continuă el, și deschise brusc poarta. Începură să traverseze cîmpia din față, unul lîngă altul.

— Ascultă la mine, Mary, te distrugi pur și simplu tot lucrind zi de zi la ceva pe care oamenii nu dau doi bani. Eu fac treaba asta de opt ani de zile și n-am de gând să continui. Bănuiesc că-ți pare o nebunie, nu ?

Între timp Mary își recăpătase stăpînirea de sine.

— Nu. Mi-am închipuit că ești nefericit, spuse ea.

— Și de ce, mă rog ? o întrebă el, intrucitva surprins.

— Nu mai ții minte dimineața aceea de la Lincoln's Inn Fields ?

— Ba da, spuse Ralph, încetinindu-și pașii și aducîndu-și aminte de Katharine și de logodna ei, de frunzele ruginii de pe alee, hîrtia albă lucind sub lumina electrică și zădărnicia care părea că înconjoară toate aceste lucruri.

— Ai dreptate, Mary, spuse el, făcînd aproape un efort, cu toate că nu știu cum ai băgat de seamă.

Fata tăcu, sperînd că el ar putea să-i împărtășească adevăratul motiv al nefericirii lui, căci scuzele de atunci n-o convinseseră.

— Eram nefericit... foarte nefericit, repetă el.

Îl despărteau șase săptămîni de acea după-amiază cînd stătuse pe Embankment privindu-și visurile dispărînd în ceață în vreme ce apa curgea lin pe lîngă ele, iar sentimentul singurătății îl făcea încă să se cutremure. Nu-și revenise deloc din deprimare. Iar acum se ivise ocazia să-i facă față, așa cum simțea că se cuvine ; căci devenise fără îndoială doar o umbră sentimentală, pe care era mai înțelept s-o chinuie expunînd-o unor priviri ca ale lui Mary, decît s-o lase să-i submineze toate gîndurile și faptele așa cum se întîplase de cînd o văzuse pentru prima oară pe Katharine Hilbery turnînd ceaiul. Trebuia totuși să înceapă prin a-i aminti numele, iar așa ceva îi era imposibil. Se forță să expună lucrurile cinstit, fără să-i rostească numele ; se obligă să creadă că sentimentele lui nu aveau aproape nimic comun cu ea.

— Nefericirea este o stare de spirit, spuse el, vreau să spun că nu trebuie neapărat să fie rezultatul unei anume cauze.

Începutul acesta destul de bombastic nu-l mulțumi, și îi apărea tot mai limpede că, orice ar spune, nefericirea lui fusese provocată direct de Katharine.

— Am început să-mi găsesc viața total nesatisfăcătoare, începu el din nou. Mi se părea fără sens.

Se opri iar ; simțea că cel puțin asta era adevărat și că putea continua pe linia asta.

— Toată goana asta să faci bani, să muncești cîte zece ore pe zi, la ce bun ? Cînd ești tînăr, vezi, ai mintea plină de visuri, așa că nu-ți pasă ce faci. Și dacă ești ambițios, totul e nemaipomenit ; ai un motiv să mergi înainte. Acum însă motivele au încetat să mă mai mulțumească. Poate nici nu le-am avut vreodată. Probabil că abia acum mi-a venit în minte asta. (Și totuși, ce motive ar exista ?) Oricum, este imposibil, după o anume vîrstă, nu te mai poți lăsa așa ușor păcălit. Și știu ce m-a împins înainte — îi venise în minte o motivație serioasă — am vrut să fiu salvatorul familiei mele și povești de-astea. Am vrut să răzbească în lume. N-a fost decît o minciună, bineînțeles — și un fel de autoglorificare. Ca majoritatea oamenilor, bănuiesc că am trăit înconjurat total de amăgiri, și acum mă aflu în momentul penibil în care le descopăr. Îmi trebuie o altă amăgire să pot continua. Asta e nefericirea mea, Mary.

Două motive o făcuseră pe Mary să nu spună nimic pînă atunci, și să dea naștere la niște cute pe chipul ei. În primul rînd, Ralph nu pomenise nimic de căsătorie, iar în al doilea rînd nu spusese adevărul.

— Nu cred că e greu de găsit o căsuță, spuse ea forțîndu-se să fie voioasă și ignorînd tot discursul lui. Ai ceva bani puși deoparte, bănuiesc. Da, conchise ea, nu văd de ce n-ar fi un plan bun.

Traversară cîmpul fără să scoată nici un cuvînt. Ralph era surprins de remarca ei și puțin jignit, cu toate că în mare, se simțea destul de mulțumit. Se convinsese că este imposibil să-i prezinte adevărul lui Mary, și în taină, era ușurat că nu-și dezvăluise visul. Mary era, așa cum o considerase întotdeauna, o prietenă loială, rațională, o fată pe care te puteai baza ; pe a cărei înțelegere putea să se bazeze dacă nu depășea anumite limite. Îi făcu plăcere să descopere că acele limite erau clar conturate. După ce trecură de următorul gard viu, Mary îi spuse :

— Da, Ralph, e timpul să faci o schimbare. Și eu am ajuns la aceeași concluzie. Numai că pentru mine, nu e vorba de o casă la țară, ci de America ! strigă ea. Acolo e locul meu ! O să mă învețe cîte ceva despre cum se organizează o mișcare și am să mă întorc să-ți arăt cum se face.

Dacă avusese conștient sau inconștient intenția să zdruncine izolarea și siguranța oferite de o casă de țară, nu reuși, căci hotărîrea lui Ralph era sinceră. Îl făcu însă să și-o închipuie pe Mary cum era în realitate, așa că o privi repede, cum mergea puțin în fața lui pe arătură ; pentru prima oară în acea dimineață o văzu detașată de el sau de preocuparea lui pentru Katharine. I se păru că o vede în fruntea unui marș, o siluetă destul de stîngace dar plină de forță și independentă, pentru al cărei curaj avea cel mai mare respect.

— Nu pleca, Mary ! exclamă el, și se opri.

— Tu singur ai spus asta mai înainte, Ralph, îi replică ea, fără să-l privească. Vrei să pleci dar pe mine nu vrei să mă vezi plecînd. Nu prea e logic, nu ?

— Mary ! strigă el, sfișiat de amintirea felului despotice și cîrtitor în care se purtase cu ea. Ce brută am fost cu tine !

Fetei îi trebui toată puterea ca să-și stăpînească lacrimile ; și să nu dea drumul pornirii că era gata să-l ierte pînă în ziua Judecării de apoi dacă așa vroia el. Numai un fel de respect pînă la urmă o împiedică să acționeze astfel, respect care se afla la temelia firii ei și-i interzicea supunerea, chiar în clipele de pasiune copleșitoare. Acum, cînd în jur nu avea decît furtună și talazuri uriașe, știa țărîmul unde soarele strălucește senin peste gramatici italiene și dosare cu hîrtii puse în ordine. Cu toate acestea, după paloarea fantomatică a pămîntului și stîncile care îi brăzdau suprafața, știa că viața ei va fi cumplit de aspră și singuratică. Merse drept încă puțin în fața lui, peste arătură. Ajunseră la marginea unei pădurici, pe o pantă abruptă. Privind printre trunchiurile copacilor, Ralph văzu o pajiște netedă, de un verde intens, care se întindea la poalele dealului, un conac micuț, cenușiu, cu iazuri, terase și garduri vii tunse, și lîngă ea o clădire, probabil a unei ferme și în spate o

perdea deasă de brazi semeți. În spatele casei dealul se înălța din nou, iar copacii de pe creasta opusă se profilau pe cerul, aparent mai albastru, văzut printre ramurile lor. Mintea îi fu dintr-o dată invadată de senzația că lângă el se află Katharine; casa cenușie și cerul albastru intens, îl făceau să creadă că ea era alături. Se sprijini de un copac, îngînîndu-i numele :

„Katharine, Katharine“, spuse el cu voce tare, apoi, privind în jur, o văzu pe Mary îndepărtîndu-se ușor de el, desprinzînd o bucată de pe un copac. Contrasta atît de vizibil cu viziunea lui încît cu un gest de nerăbdare se grăbi să și-o readucă în minte.

„Katharine, Katharine“, repetă el, și i se păru că sint împreună. Pierdu simțul realității înconjurătoare; toate lucrurile esențiale — ora din zi, ce am făcut și ce avem de gînd să facem, prezența altora și sprijinul căpătat de încrederea lor într-o realitate comună — toate acestea îi alunecaseră printre degete. Probabil ar fi simțit la fel dacă ar fi pierdut pămîntul de sub picioare, și în jur ar fi atîrnat albastrul pustiu, iar acru ar fi fost îmbibat de prezența unei femei. Ciripitul unui prihor pe o rămurică de deasupra lui îl trezi, iar deșteptarea fu însoțită de un sprijin. Aici se afla lumca în care trebuia să trăiască : aici erau cîmpul arat, șoseaua ceva mai departe și Mary, desprinzînd iedera de pe copaci. Cînd o ajunse din urmă, o luă de braț și spuse :

— Ei, Mary, ce poveste mai este și asta cu America ?

În voce avea o apropiere frățească și lui Mary i se păru un gest mîrinimos cînd se gîndi că îi întrerupsese brusc explicațiile și nu arătase prea mult interes pentru planurile lui. Îi arătă motivele pentru care credea că o asemenea călătorie îi va fi folositoare, omîțînd singurul motiv care le punca pe toate celelalte în acțiune. El o ascultă cu atenție și nu făcu nici o încercare să-i schimbe părerea. Adevărul era că Ralph se pomenise că dorește ciudat de mult să se convingă de bunul ei simț, și accepta fiecare nouă dovadă a lui cu satisfacție, ea și cum asta l-ar fi ajutat să ia și el o hotărîre. Mary uitase de suferința pe care i-o provocase el și în schimb deveni conștientă că între ei vibrau constant urări de bine care se armonizau perfect cu sunetul pașilor pe pămîntul

uscat și brațul de care se sprijinea. Alinarea era cu atât mai plăcută cu cât părea să fie răsplata hotărîrii ei de a se comporta cu el firesc și fără să încerce să pară altfel decît era. În loc să-și arate interesul pentru poezii, evită subiectul din instinct și insistă destul de mult pe natura practică cu care era înzestrată.

În felul ei practic îi ceru amănunte despre casa de țară care abia se înjghebase în mintea lui, și-i corijă neclaritatea.

— Trebuie să ai grijă să aibă apă, insistă ea, cu un interes exagerat.

Evită să-l întrebe ce avea de gînd să facă în căsuța aceea, și în cele din urmă, după ce amănuntele practice fură răsucite pe toate fețele, o răsplăti cu o afirmație mai intimă.

— Una dintre camere, Mary, spuse el, trebuie să fie biroul, pentru că știi, am să scriu o carte.

Spunînd acestea, își retrase brațul dintr-al ei, își aprinse pipa și continuă să pășească într-un fel de tovărășie plăcută, cea mai desăvîrșită din cîte atinseseră de cînd erau prieteni.

— Și despre ce va fi vorba în carte ? întrebă ea îndrăzneată, ca și cum cînd era vorba de cărți n-ar fi putut vreodată să-l șupere pe Ralph.

El îi răspunse pe dată că intenționa să scrie o istorie a satului englez din vremea saxonilor pînă în prezent. Avea în minte de cîtiva ani sămînța unui asemenea proiect ; iar acum că se hotărîse într-o secundă să renunțe la profesie, sămînța crescuse în vreo douăzeci de minute înaltă și bogată. Îl mira și pe el precizia cu care vorbea. Era același lucru ca și problema cu casa. Și aceasta apăruse tot într-o formă neromantică — o casă albă, pătrată, la marginea drumului principal, bineînțeles, cu o vecină care creștea un porc și o duzină de copii gălăgioși ; căci aceste planuri erau dezbrăcate în mintea lui de orice romantism, iar plăcerea pe care o resimțea gîndindu-se la ele era zăgăzuită în clipa în care trecea de o limită foarte cumpătată. În același mod, un om rațional care a scăpat șansa unei moșteniri frumoase poate ieși din granițele înguste ale locuinței sale ca să se asigure că viața este suportabilă în cadrul moșiei dimprejur, numai că trebuie să

cultive napi și varză în loc de pepeni și rodii. Fără îndoială că Ralph se mîndrea cu resursele minții sale, și încrederea lui Mary în el îl îndreptăța să judece astfel fără să-și dea seama. Răsuci iedera în jurul bastonului din mînă și pentru prima oară de multe zile de cînd se afla singură cu Ralph, nu mai trimise iscoade pe urma motivelor, sentimentelor și vorbelor ei, ci se lăsă cu totul în voia unei fericiri absolute.

Tot stînd de vorbă astfel, întrerupîndu-se din cînd în cînd pentru a admira în voie perspectiva de dincolo de gardul viu și pentru a cădea de acord cărei specii îi aparține păsărica cenușie țopăind printre rămurele, ajunseră la Lincoln, și după ce se plimbară cităva vreme pe strada principală, se hotărîră să meargă la un local ale cărui ferestre rotunde sugerau mîncare îmbelșugată ; nu se înșelaseră. De peste o sută cincizeci de ani, jamboane fierbinți, cartofi fierți, legume verzi și budinci de mere erau așezate în fața generațiilor de moșieri ; iar acum, în fața unei mese de lingă o fereastră boltită, Ralph și Mary își savurau partea din ospățul interminabil. Privind prin local, pe la jumătatea mesei, Mary se întreba dacă Ralph va ajunge vreodată să semene cu ceilalți oameni de acolo. Va fi oare de nerecunoscut printre chipurile durdulii, îmbujorate, cu o umbră de barbă albă, cu pulpele strînse în piele cafenie lucioasă, costume în carouri alb cu negru, răspindite prin toată încăperea ? Aproape că spera să se întîmple astfel ; după ea, se deosebea numai în felul de a gîndi. Și nu dorea să fie mult prea deosebit de ceilalți. Plimbarea le adusese și lor roșcața în obraji, și ochii lui erau luminați de o strălucire sinceră și neșovăitoare care n-ar fi putut să-l facă pe nici un fermier să se simtă prost, sau nu i-ar fi sugerat nici celei mai devotate fețe bisericesti că ar încerca doar să ia în deridere religia. Îndrăgea curbura puternică a frunții și o compara cu fruntea unui tînăr călăreț grec care-și strunește calul atît de strașnic încît aproape-l îngenunche. Întotdeauna Ralph îi apăruse ca un călăreț pe un bidiviu aprig. Fiind cu el, se simțea înflăcărată pentru că exista riscul ca el să nu poată ține pasul cu ceilalți. Stînd în fața lui, la măsuta de lingă geam, o cuprinse din nou starea de exaltare nepăsătoare care o biruise și cînd se opriseră lingă poartă, dar acum

era însoțită de un sentiment de siguranță și rațiune pentru că simțea că au în comun aceleași trăiri care nu aveau nevoie să fie îmbrăcate în cuvinte. Cît de tăcut era ! își sprijinea fruntea în palmă din cînd în cînd, și se uita fix și grav la spatele celor doi oameni așezați la masa alăturată, cu atîta detașare, încît aproape putea să urmărească cum clădește cu grijă un gînd peste altul ; avu impresia chiar că-l simte gîndind prin umbra degetelor, și că poate anticipa cu exactitate clipa cînd își va sfîrși contemplarea, se va întoarce puțin în scaun și va rosti : „Ei, Mary ?“, invitînd-o să apuce firul gîndurilor acolo unde-l lăsase el.

Și chiar în clipa aceea, el se întoarce și spuse :

— Ei, Mary ? cu nuanța de sfială pe care ea o îndrăgea atît.

Mary rise, și sub impulsul momentului, își motivă risul prin înfățișarea oamenilor de pe stradă. Se vedea o mașină cu o bătrînică înfășurată în voaluri albastre, și pe scaunul opus, o servitoare în brațe cu un spaniel ca al regelui Charles ; o țărancă împingea un căruț plin cu vreascuri prin mijlocul drumului ; un vâtaf în jambiere discuta despre tîrgul de vite cu un preot disident — după cum explică ea.

Îi trecu pe toți în revistă fără să se teamă că însoțitorul ei o va considera banală. Într-adevăr, fie că de vină era căldura sau friptura gustoasă, fie că Ralph trecuse prin procesul numit a te decide, dar renunțase să mai testeze bunul simț, natura independentă sau inteligența conținută în remarcile ei. Construisese una din acele îngrămădiri de gînduri, la fel de șubrede și ireale ca o pagodă chinezească, pe jumătate din cuvintele prinse în zbor de la oamenii în jambiere, și jumătate din ideile dezordonate din minte despre vinătoarea de rațe și istoria dreptului, despre ocupația romană, despre orașul Lincoln și relațiile moșierilor cu soțiile lor, cînd deodată din această invălmășeală se ridică gîndul că o va cere în căsătorie pe Mary. Ideea cră atît de spontană încît părea să se modeleze în fața ochilor săi de bună voie. Atunci se întoarce și folosi una din vechile lui expresii care-i veneau mașinal în minte :

— Ei, Mary... ?

Așa cum îi apăruse, ideea era atât de nouă și interesantă încât îi era greu s-o formuleze în fața lui Mary, fără să o discute puțin. Instinctul său firesc de a-și împărtăși gândurile cu grijă în două categorii înainte de a i le expune, birui și de data asta. Dar privind-o cum se uita pe fereastră și descria bătrînica împingînd la căruț, vîtaful și preotul disident, ochii i se umplură involuntar de lacrimi. Ar fi vrut să-și lase capul pe umărul ei și să plîngă în suspine, iar ea să-și treacă mîinile prin părul lui alinîndu-l și spunîndu-i :

„Hai, hai. Nu mai plînge ! Spune-mi de ce plîngi...” și amîndoi să se țină îmbrățișați, și ea să-l cuprindă ca o mamă. Simțea că e foarte singur și că se temea de ceilalți oameni din local.

— Ce grozăvie e totul ! exclamă el brusc.

— Ce tot îndrugi acolo ? întrebă ea, destul de vag, fără să-și ia ochii de pe fereastră.

Îl deranjă faptul că Mary nu-i acorda toată atenția, chiar nu-l băga în seamă mai mult decît credea, și în minte îi veni gîndul că nu peste mult timp ea va fi în drum spre America.

— Mary, spuse el. Vreau să-ți vorbesc. N-am terminat masa ? De ce nu strîng farfuriile ?

Mary îl simți că este agitat, fără să se întoarcă spre el ; era convinsă că știe exact ce vrea să-i spună.

— Toate la timpul lor, spuse ea, și simți nevoia să-și arate calmul desăvîrșit ridicînd o solniță și curățînd-o de cîteva firimituri de pîine.

— Vreau să-mi cer scuze, continuă Ralph, fără să știe exact ce vrea să spună, dar simțînd un imbold straniu de a se angaja total într-o mărturisire și a nu lăsa să-i scape acest moment de intimitate.

— Cred că m-am purtat foarte urît cu tine. Adică, ți-am înșirat tot felul de minciuni. Ai ghicit că te-am mințit. O dată la Lincoln's Inn Fields, și astăzi din nou, pe drum. Sînt un mincinos, Mary. Știi ? Crezi că mă cunoști ?

— Presupun că da.

În clipa aceea chelnerul veni să schimbe farfuriile.

— E adevărat că nu vreau să plec în America, spuse el, fixînd fața de masă. De fapt, sentimentele mele față

de tine par să fie total condamnabile, spuse el energic, cu toate că se străduia să nu ridice glasul. „Dacă n-aş fi o brută egoistă, ți-aş spune să mă laşi în plata Domnului!” Şi totuşi, Mary, deşi cred în ceea ce spun, mai cred de asemenea că e minunat că ne cunoaştem — lumea e aşa cum prea bine vezi... făcu un semn din cap spre oamenii din jur, pentru că sînt convins că într-o stare de lucruri ideală, chiar într-o comunitate decentă, n-ar trebui nici să te uiţi la mine, zău.

— Uiţi că nici eu nu sînt perfectă, spuse Mary, cu aceeaşi voce scăzută şi foarte sinceră, cu toate că această precauţie provocase o atmosferă concentrată la masa lor care era uşor de sesizat de ceilalţi consumatori, care din cînd în cînd le mai aruncau cîte o privire în care se amestecau în mod ciudat amuzamentul, înţelegerea şi curiozitatea.

— Sînt mult mai egoistă decît arăt, şi sînt ceva mai practică... oricum, mai mult decît îţi închipui tu. Îmi place să dau ordine... poate asta e defectul meu cel mai mare. Eu nu-ţi împărtăşesc pasiunea... aici ezită o clipă, se uită la el ca şi cum ar fi vrut să se convingă ce anume pasiune avea... pentru adevăr, adăuga ea, ca şi cum găsise ceva de netăgăduit.

— Ți-am spus că sînt un mincinos, repetă Ralph încăpăşinat.

— A, poate în fleacuri, spuse ea nerăbdătoare. Dar nu în lucrurile mari, şi asta e important. Se poate să fii mai corectă decît tine în privinţa mărunţişurilor. Dar n-aş putea să țin..., rămase surprinsă că rostise cuvîntul şi trebui să se forţeze să continue, ...la cineva care ar minţi așa. Iubesc adevărul destul de mult... într-o măsură considerabilă... dar nu așa cum îl iubeşti tu.

Vocea îi scăzu pînă nu se mai distinse, şi tremură ca şi cum abia se putea abţine să izbucnească în lacrimi.

„Doamne sfinte!”, exclamă Ralph în sinea lui. „Mă iubeşte! Cum de n-am văzut pînă acum? E gata să plîngă; nu, dar nu poate vorbi.”

Certitudinea îl copleşi într-o asemenea măsură încît nu mai ştiu ce face; sîngele îi năvăli în obraji şi cu toate că se holărise s-o ceară de soţie, certitudinea că ea îl iubea pîru să schimbe atît de mult situaţia încît îi fu

imposibil s-o pună în fapt. Nu îndrăznea s-o privească. Dacă cumva va începe să plîngă, nu ştia ce trebuie să facă. I se părea că se petrecuse ceva îngrozitor, care răvăşise totul. Chelnerul le schimbă iar farfuriile.

În agitația lui, Ralph se ridică, se întoarse cu spatele la Mary și privi pe fereastră. Oamenii de pe stradă i se păreau niște particule negre alcătuind tipare schimbătoare de caleidoscop ; pentru moment ele reprezentau foarte bine procesul involuntar al simțămintelor și gândurilor lui, modelîndu-se, apoi dispărînd într-o succesiune rapidă. O clipă, triumfă la gândul că Mary era îndrăgostită de el ; în clipa următoare, i se părea că el nu are nici un sentiment pentru ea ; dragostea ei era respingătoare. Ba era îmboldit să se căsătorească pe loc cu ea, ba să dispară pentru totdeauna. Ca să-și poată stăpîni acest vălmășag de gânduri se obligă să citească firma de la farmacia de pe trotuarul opus ; pe urmă examinează obiectele expuse în vitrine, apoi își concentrează privirea pe un grup restrîns de femei care priveau la geamurile mari ale unui magazin de stofe. Disciplina astfel impusă îl făcu oarecum stăpîn pe el și era gata să se întoarcă și să ceară chelnerului nota de plată, cînd privirea surprinse o siluetă înaltă și grăbită pe vis à vis — o siluetă înaltă, dreaptă, întunecată și impunătoare, detașîndu-se mult de tot ceea ce o înconjura. Ținea mînușile în stînga, fără să le fi tras pe mînă. Ralph observă, enumeră și recunoscuse totul înainte de a atașa și numele — Katharine Hilbery. Tînăra părea în căutarea cuiva. De fapt, ochii cercetau ambele trotuare, și o clipă îi ridică spre fereastra arcuită în care stătea Ralph ; brusc privi în altă direcție fără să dea vreun semn că l-a văzut. Această apariție neașteptată avu un efect total ieșit din comun asupra lui. Totul se petrecuse ca și cum gândurile lui stăruiseră atît de mult asupra ei încît se materializaseră, nicidecum că ea ar fi existat acolo în carne și oase. Și totuși nu se gîndise deloc la ea. Impresia era atît de puternică încît nu o putea îndepărta, nici măcar nu se putea hotărî dacă o văzuse cu adevărat sau doar și-o închipuisese. Se așeză imediat pe scaun și spuse scurt și bizar, aproape fără să i se adreseze lui Mary.

— A trecut Katharine Hilbery.

— Katharine Hilbery ? Ce vrei să spui ? întrebă ea, aproape neînțelegînd din atitudinea lui dacă o văzuse sau nu.

— Katharine Hilbery, repetă el. Acum nu se mai vede.

„Katharine Hilbery !” se gîndi Mary, și într-o clipă i se făcu lumină în cap : „Am știut întotdeauna că e Katharine Hilbery !” Înțelegea acum totul.

Rămase o clipă cu ochii plecați, complet năucită, apoi îi ridică, se uită intens la Ralph și-i surprinse privirea visătoare și fixă, îndreptată undeva dincolo de tot ce-i înconjură, într-un punct pe care ea nu-l atinsese nici odată de cînd se cunoșteau. Observă că buzele îi erau întredeschise, degetele ușor crispate și întreaga atitudine de reverie cădea asemenea unci perdele între ei doi. Îl observă cu amănunțime ; dacă ar mai fi existat și alte semne de înstrăinare față de ea le-ar fi căutat și pe acelea pentru că simțea că numai adunînd un adevăr după altul mai putea să reziste să rămînă acolo, dreaptă. Adevărul părea că îi oferă un sprijin ; privindu-i chipul, văzu limpede că lumina adevărului lucea departe de el ; lumina adevărului, părea să spună alcătuirea de cuvinte formată în timp ce se ridica, lucește asupra unui univers care nu se zdruncină din pricina nefericirilor personale.

Ralph îi întinse haina și bastonul. Ea le luă, se încheie la toți nasturii și apucă bastonul cu putere. Iedera era încă încolăcită în jurul măciuliei ; putea să facă un sacrificiu în numele sentimentalismului și personalității, și rupse două frunze din rămurică, le puse în buzunar și aruncă restul. Apucă bastonul de mijloc și își potrivi bine căciula de blană, ca și cum urma să facă o plimbare lungă prin viscol. Apoi, se opri în mijlocul drumului, scoase o bucuțică de hîrtie din geantă și citi cu voce tare o listă de cumpărături pe care urma să le facă — fructe, unt, sfoară etc : nici o clipă nu i se adresă sau nu-l privi direct pe Ralph.

Ralph auzea cum făcea comenzile, vorbind cu diverși vînzători îndatoritori, cu obraji roșii și șorțuri albe, și în ciuda propriei preocupări, se gîndi cît de autoritar știa să ceară ce dorea. Încă o dată începui în mod automat să-i treacă în revistă caracteristicile. Stătea așa, observînd lucrurile în treacăt și răscolind gînditor rumegușul de pe

duşumea cu vârful ghetel, cînd fu trezit la realitate de o voce cunoscută şi melodioasă, venind din spatele lui, însoţită de o atingere uşoară pe umăr.

— Nu cumva mă înşel ? Sînteţi domnul Denham ? V-am zărit paltonul prin fereastră şi am fost convinsă că sînteţi dumneavoastră. Nu aţi văzut-o pe Katharine sau pe William ? Mă plimb prin Lincoln în căutare de ruine.

Era doamna Hilbery ; intrarea ei creă oarecare vîlvă în magazin ; multă lume se întoarse s-o privească.

— În primul rînd, spuneţi-mi unde mă aflu, ceru ea, dar observînd privirea vînzătorului atent, făcu apel la el. Ruinele... grupul meu mă aşteaptă la ruine. Ruinele romane... sau greceşti, domnule Denham ? Oraşul dumneavoastră are o mulţime de lucruri frumoase, dar parcă sînt prea multe ruine. N-am văzut niciodată borcănele atît de încîntătoare cu miere cum sînt acestea — e miere produsă de albinele dumneavoastră ? Vă rog să-mi daţi un borcanel şi să-mi spuneţi cum pot ajunge la ruine.

— Şi acum, continuă ea, după ce primise informaţiile şi borcanul cu miere şi după ce fuscuse prezentată lui Mary şi insistase ca amîndoi s-o însoţească la ruine, pentru că... oraşul are atît de multe cotituri, privelişti, atîţia băieţişi încîntători pe jumătate goi în mijlocul fîntînilor arteziene, asemenea canale veneţiene, asemenea porţelanuri vechi albastre în magazincle de antichităţi, încît era imposibil ca o persoană singură să găsească singură drumul pînă la ruine.

— Şi-acum, exclamă ea, vă rog să-mi spuneţi ce faceţi aici, domnule Denham — pentru că sînteţi domnul Denham, nu ? Întrebă ea privindu-l brusc şi îndoindu-se de propria exactitate. Tinărul eminent care scrie pentru Revistă, vreau să spun. Chiar ieri îmi povestea soţul meu că sînteţi unul dintre cei mai inteligenţi tineri pe care i-a cunoscut. Cu siguranţă că sînteţi trimisul Providenţei pentru mine, căci altfel nu sînt sigură că aş mai fi ajuns vreodată la ruine.

Ajunseseră la bolta romană cînd doamna Hilbery îşi zări grupul, aşezaţi cu toţi ca santinelele pe tot drumul ca s-o observe dacă cumva rămăsese ţintuită în vreun magazin, după cum se aşteptau.

— Am găsit ceva mult mai bun decît ruinele ! exclamă ea. Am găsit doi prieteni care mi-au spus cum să vă găsec, căci fără ei n-aş fi reuşit. Trebuie să vină neapărat să bea ceaiul cu noi. Ce păcat că tocmai au mincat de prînz.

Oare n-ar putea cumva să treacă peste masa aceea ?

Katharine care făcuse cîţiva paşi în josul străzii şi cercetase vitrina unei fierării, ca şi cum mama ei ar fi putut să se ascundă printre secerătoare şi maşini de tăiat iarbă, se întoarse brusc auzindu-i vocea şi se îndreptă spre ei. Fu foarte surprinsă să-i vadă pe Denham şi Mary Datchet. Fie că afecţiunea cu care salută era doar o surpriză firească pentru o întîlnire la ţară, fie că era într-adevăr bucuroasă să-i vadă, oricum exclamă cu o plăcere neobişnuită, stringîndu-le mina :

— N-am ştiut că staţi aici. De ce n-aţi spus, am fi putut să ne vedem. Staţi la Mary ? continuă ea întorcîndu-se spre Ralph. Ce păcat că nu ne-am întîlnit pînă acum.

Pus acum faţă în faţă, nu mai departe de cîţiva metri, cu fiinţa reală pe care o visase în atîtea milioane de vise, Ralph se simţi descumpănit ; încercă să se stăpinească ; sîngele îi urca sau îi fugea din obraji, nici el nu ştia exact ; dar era hotărît să-i ţină piept şi să scotocească în lumina rece a dimineţii orice urmă de adevăr care ar putea exista în închipuirile sale obsedante. Nu reuşea să articuleze nici un cuvînt. Mary fu cea care vorbi pentru amîndoi. Ralph amuţise văzînd-o pe Katharine total deosebită ; cumva straniu, faţă de ceea ce păstrase el în amintire, aşa că trebuia să îndepărteze vechea imagine ca s-o poată accepta pe cea nouă. Vîntul îi zburătăcise eşarfa roşie pe chip ; şi îi răvăşise părul, desfăcîndu-i-l şi aducîndu-i o şuviţă peste colţul unuia dintre ochii mari, întunecaţi, care, după cum ştia el, păreau triste ; acum însă erau luminoşi, ca şi marea cînd e atinsă de o rază vie ; totul în jurul ei părea plin de mişcare, fragmentat, într-un fel de acceleraţie. Brusc îşi dădu seama că n-o văzuse niciodată pînă atunci ziua.

Între timp, se hotărîse că era prea tîrziu să mai cerceteze ruinele aşa cum avuseseră de gînd, şi tot grupul se îndreptă spre grajduri, unde fusese lăsată trăsura.

— Știți, spuse Katharine, mergînd ceva mai în față împreună cu Ralph, am avut impresia că v-am zărit azi-dimineață, în fața unei fercstre. Dar mi-am spus că e imposibil să fiți dumneavoastră. Și totuși probabil că dumneavoastră erați.

— Da, și mie mi s-a părut că vă văd... dar nu erați dumneavoastră, răspunsé el.

Acastă remarcă, precum și tensiunea sensibilă în voce, îi amintea lui Kathariné de multe alte discuții greoaie și întîlniri nereușite, încît brusc se pomeni înapoi la Londra, în salon, printre relicvele de familie și la masa de ceai ; în același timp își aminti de niște remarci neterminate sau întrerupte pe care dorise să le audă de la el sau să le facă ea, nu mai știa exact.

— Bănuiesc că eu eram, spuse ea. O căutam pe mama. De fiecare dată cînd venim la Lincoln se întîmplă așa. De fapt, nu cred că mai există o familie care să nu-și poată purta de grijă, cum este a noastră. Nu că ar conta prea mult pentru că întotdeauna apare cineva exact la momentul oportun să ne scoată din încurcătură. Odată, cînd eram copil m-am pierdut pe cîmp — dar unde am lăsat trăsura ? Pe strada asta sau pe cealaltă ? Cred că pe următoarea.

Se uită în urmă și văzu că ceilalți îi urmează supuși, dînd ascultare unor amintiri despre orașelul Lincoln depănate de doamna Hilbery.

— Dar de fapt ce faceți aici ? îl întrebă ea.

— Cumpăr o casuță. Am de gînd să mă stabilesc aici... îndată ce voi găsi o casuță; iar Mary spune că nu e nici o problemă.

— Atunci, exclamă ea, aproape rămînînd locului din cauza surprizei, înseamnă că renunțați la avocatură ?

Îi trecu prin minte că probabil se logodise cu Mary.

— A, biroul de avocatură ? Da, renunț la el.

— Dar de ce ? întrebă ea. Își dădu răspunsul singură imediat, schimbînd ciudat tonul, dintr-unul vioi într-unul melancolic. Cred că procedați foarte înțelept. Veți fi mult mai fericit.

În clipa aceea, exact cînd vorbele ei păreau să-i crolască un drum pentru viitor, intrară în curtea unui han unde văzură trăsura familiei Otway, la care era deja

înhamat un cal lucios, iar cel de al doilea era scos afară din grajd de un îngrijitor.

— Nu știu ce se înțelege prin fericire, spuse el repede, pășind în lături ca să evite un grăjdar cu o găleată. De ce credeți că aș fi fericit? Nu mă aștept cituși de puțin să am parte de așa ceva. Mă aștept să fiu ceva mai mult decît nefericit. Am să scriu o carte și am să-mi ocărăsc menajera — dacă asta se poate numi fericire. Ce credeți?

Nu-i putu răspunde pentru că imediat apărură și ceilalți membri ai grupului — doamna Hilbery, Mary, Henry Otway și William.

Rodney se duse imediat lângă Katharine și-i spuse:

— Henry merge acasă cu mama ta cu trăsura și eu propun să ne lase și pe noi pe la mijlocul drumului ca să mergem pe jos.

Katharine dădu din cap. Îl privi cu o expresie de-a dreptul furișă.

— Din păcate avem direcții opuse, altfel v-am fi luat cu trăsura, continuă el adresîndu-i-se lui Denham.

Se comporta neobișnuit de poruncitor; dădea impresia că era nerăbdător să grăbească plecarea, iar Katharine se uita la el din cînd în cînd, după cum observă Denham, pe jumătate întrebătoare, pe jumătate agasată. Într-o clipă își ajută mama să se înfășoare în pături și-i spuse lui Mary:

— Aș dori să te mai văd. Te întorci imediat la Londra? Am să-ți scriu.

Îi zimbi în trecere lui Ralph, dar privirea îi era ușor umbrită de un gînd, și peste cîteva minute trăsura familiei Otway ieși din curtea hanului și apucă pe drumul care ducea la satul Lampsher.

Drumul înapoi fu aproape la fel de tăcut ca și drumul de dimineață; doamna Hilbery se lăsă pe spătarul banchetei în colțul ei, cu ochii închiși, și fie că adormi sau se prefăcu că doarme, după cum îi stătea în obicei să facă în perioadele dintre activități intense, sau își continuă povestea pe care o începuse să și-o spună în dimineața aceea.

Cam la două mile de Lampsher, drumul se întindea peste creasta girbovită a landei, un loc singuratic marcat

printr-un obelisc de granit, exprimînd mulțumirea cine știe cărei doamne din secolul optsprezece care fusese incolțită chiar acolo de tîlhari și scăpase de moarte exact cînd pierduse orice speranță. Vara era un loc plăcut, căci pădurile dese de ambele părți murmurau, iar landa, care creștea bogată în jurul picdestalului de granit, dădea adierii ușoare un gust dulceag ; iarna, suspinele copacilor erau transformate în vaiere, iar landa era la fel de cenușie și aproape la fel de singuratică ca și turma goală de nori de deasupra.

În acest loc, Rodney opri trăsura și o ajută pe Katharine să coboare. Și Henry îi dădu mina, și avu impresia că ea i-o strînge la despărțire ca și cum ar fi vrut să-i transmită un mesaj. Trăsura însă se puscă imediat în mișcare, fără a o trezi pe doamna Hilbery, iar cei doi rămaseră lingă obelisc. Katharine știa prea bine că Rodney era supărat pe ea și se folosisse de această ocazie să-i vorbească ; nu-i părea nici bine nici rău că sosise această clipă, și nici nu știa la ce să se aștepte, așa că tăcu. Trăsura se îndepărta tot mai mult pe drumul învăluit în amurg, dar Rodney continua să tacă. Se gîndi că probabil aștepta ca trăsura să dispară după cîtul drumului ca să fie absolut singuri. Ca să acopere tăcerea, citi ce scria pe obelisc, și pentru asta fu nevoită să-i dea ocol. Silabisi cîteva cuvinte din mulțumirile pioasei doamne, cînd Rodney se apropie. Porniră în tăcere pe urmele de roți care înconjurau marginea pădurii.

Rodney ar fi vrut să spargă tăcerea și totuși nu știa cum era mai bine. Cînd nu erau singuri, era mult mai ușor s-o abordeze pe Katharine ; cînd rămîneau doar ei doi răceala și forța caracterului îi zădărniceau toate metodele lui firești de atac. Era incredințat că se purtase foarte urît cu el, dar fiecare secvență separată a comportamentului ei era prea măruntă ca să fie adusă în discuție între ei doi.

— Nu-i nevoie să alergăm așa, se plînsese el în cele din urmă ; fata înțetini imediat pasul și merse agale ca să fie ajunsă. Spusese primul lucru care-i venise în minte, disperat, supărat și fără să mai facă introducerea demnă pe care o intenționase.

— Nu-mi place vacanța asta.

— Nu ?

— Nu. Mă bucur că mă întorc înapoi la lucru.

— Simbătă, duminică, luni... nu mai sînt decît trei zile, numără ea.

— Nimănui nu-i convine să fie făcut de rîs în fața altora, izbucni el, căci pe măsură ce ea vorbea, se enerva mai mult, uitînd de respectul datorat, ceea ce îl scotea și mai mult din minți.

— Bănuiesc că asta se referă la mine, spuse Katharine calmă.

— De cînd sîntem aici, în fiecare zi ai făcut cîte ceva ca să apar ridicol, continuă el. Bineînțeles că din moment ce te amuză, totul e minunat ; dar să nu uităm că ne vom duce viața împreună. Nu mai departe de azi-dimineață te-am rugat, de exemplu, să vii în grădină cu mine să facem o plimbare. Te-am așteptat zece minute dar n-ai venit. M-a văzut toată lumea cum așteptam. Și băieții de la grajduri m-au văzut. Mi-a fost atît de rușine că am intrat în casă. Pe urmă, pe drum aproape că nici n-ai vorbit cu mine. A observat și Henry. Toată lumea observă... Cu toate că nu ți-e greu deloc să stai de vorbă cu Henry.

Katharine înregistrează plîngerile și se hotărește filozofic, să nu răspundă la nici una, cu toate că ultima o enervă la culme. Ar fi vrut să descopere cît de grav era jignit.

— Mie nu mi se pare că tot ce mi-ai înșiră are vreo importanță, spuse ea.

— Prea bine, atunci. Pot foarte bine să și tac, răspunse el.

— Mie nu mi se par că au vreo importanță în sine, dar dacă pe tine te jignesc, bineînțeles că sînt lucruri serioase, se corectă ea cu scrupulozitate.

Tonul plin de considerație îl mișcă, și merse o vreme fără să mai comenteze.

— Și am putea să fim atît de fericiți, Katharine ! exclamă el impulsiv, și-și trecu brațul pe sub al ei. Ea se trase brusc.

— Cîtă vreme ai să te lași în voia unor asemenea sentimente, nu vom fi niciodată fericiți, spuse ea.

Duritatea pe care o observase Henry se simțea din nou, evidentă, în atitudinea ei. William tresări și tăcu.

Sesizase constant în ultimele câteva zile asemenea severitate, însoțită de ceva nespus de rece și impersonal în manifestările ei și întotdeauna când se afla în compania altora. Recompensase prin cine știe ce exhibiție vanitoasă care, știa prea bine, îl punea și mai mult la dispoziția ei. Acum, când erau singuri, nu mai exista nici un stimulent din afară care să-i distragă atenția de la jignire. Se strădui din răputeri să-și impună tăcerea și să distingă care anume parte din durerea lui se datora vanității, și care certitudinii că nici o femeie îndrăgostită nu ar fi putut să-i vorbească astfel.

„Ce sentimente am eu față de Katharine?” se întreba el. Era limpede că era o figură distinsă și dorită, stăpîna absolută a inicii ei fărîme de lume; dar mai mult decît atît, era singura persoană dintre toți cei cunoscuți care i se părea că-și conduce singură viața, femeia a cărei judecată era în mod înăscut dreaptă și neșovăielnică, așa cum el nu reușise să aibă, în ciuda culturii pe care o poseda. Și pe urmă, nu putea să și-o închipuie intrînd în cameră fără să aducă cu ea un fluturat de veșminte, flori deschise, valurile roșiatice ale mării și toate celelalte lucruri frumoase și schimbătoare la suprafață, dar pasionate în străfundul lor.

„Dacă ar fi fost dură cu mine tot timpul și și-ar fi rîs de mine continuu, n-aș mai fi avut aceleași sentimente”, se gîndi el. „Doar nu sînt neghiob. Nu se poate să mă fi înșelat în toți acești ani. Și totuși, cînd îmi vorbește în felul ăsta! Adevărul este, se gîndi el, că am atîtea defecte groaznice încît nu se poate abține nimeni să nu-mi vorbească astfel. Katharine are dreptate. Totuși nu astea sînt sentimentele mele adevărate, și ea știe bine. Cum să mă schimb? Cum s-o fac să țină la mine?”

Era extrem de tentat să întrerupă acum tăcerea cerîndu-i lui Katharine să-i spună în ce privințe ar putea să se schimbe ca să-i facă pe plac; în schimb își căută alinarea, trecîndu-și în revistă calitățile și harurile dobîndite, cunoașterea limbii latine și grecești, cunoștințele de artă și literatură, măiestria de a face versuri și singele strămoșesc din ținutul vestic. Dar sentimentul care se găsea la baza tuturor acestora și care-l descumpănea profund și-l făcea să nu rostească un cuvînt era că o

iubea pe Katharine cu toată intensitatea de care era capabil. Și totuși ea îi vorbea în felul ăsta ! Puțin năucit își dădu seama că pierduse orice dorință de a vorbi și că ar fi fost gata să abordeze orice subiect pentru care l-ar fi ales Katharine. Ea însă rămase tăcută.

O privi, cu gândul că expresia ei ar fi putut să-l ajute să-i înțeleagă atitudinea. Ca de obicei, grăbise pasul fără să-și dea seama și acum îl depășise puțin ; în ochii ei însă nu putea citi prea multe, căci priveau neîntrerupt ierburile cafenii, iar cutele adânci de pe frunte nu-i spuneau mare lucru. Și pentru că habar nu avea ce gânduri îi treceau ei prin cap și nu vroia cu nici un chip să taie orice legătură, începu din nou să-i vorbească despre ce-l supăraseră, totuși fără prea multă convingere.

— Dacă nu simți nimic pentru mine, n-ar fi mai bine să-mi spui lucrurile astea între patru ochi ?

— Ah, William, izbucni ea, ca și cum îi întrerupsese șirul gândurilor, ce tot dai zor cu sentimentele ! Ce bine ar fi să nu mai vorbești atât, să nu te mai frămînți mereu pentru niște fleacuri care n-au nici o importanță.

— Tocmai asta e problema, exclamă el. Vreau să-mi spui tu că n-au importanță. Există momente când pari că nu te interesează nimic. Sint vanitos, am o mie de cusururi ; dar tu știi că mai există și alte lucruri ; știi că țin la tine.

— Și dacă eu îți spun că țin la tine, mă crezi ?

— Spune-o, Katharine ! Spune-o ca și cum simți lucrul ăsta ! Fă-mă să înțeleg că ții la mine !

Katharine nu putu să rostească ceva. Ierburile începeau să-și piardă contururile în jurul lor, iar orizontul era estompat din cauza cețurilor lăptoase. Să-i ceară pasiune sau certitudini i se părea la fel cum ar fi cerut acelei perspective jilave să arunce limbi de foc sau cerului decolorat să devină albastru-sincală ca în luna iunie.

Continua acum să-i declare dragostea lui în cuvinte care și pentru simțul ei critic purtau pecetea adevărului ; dar n-o atinse nimic până când ajungând la o poartă ale cărei balamale erau ruginite, el se opinti s-o deschidă cu umărul, continuând să vorbească întruna fără să bage de seamă efortul. Bărbăția gestului o impresionează ; și totuși, în mod normal nu punea nici un preț pe puterea

de a împinge porțile. Forța mușchilor n-are nimic de a face cu tăria sentimentelor ; cu toate acestea, simți brusc o preocupare pentru această forță care urma să se irosească de dragul ei și care, combinată cu dorința de a ține în stăpânire acea putere masculină ciudat de atrăgătoare, o făcu să se deștepte din amorțeală.

De ce să nu-l spună pur și simplu adevărul — adică faptul că-l accepta așa cum se simțea acum, fără gânduri limpezi, când nimic nu avea o formă sau o mărime definită ? că era regretabil, dar dacă lucrurile se judecau la rece, nici nu mai putea fi vorba de căsătorie. Nu dorea să se căsătorească cu nimeni. Vroia să-și ducă viața de una singură, de preferat în cine știe ce ținut nordic mlăștinos și cenușiu, și acolo să studieze matematica și știința astronomiei. În douăzeci de cuvinte putea să-i explice toată situația. William tăcuse ; îi mai spusese o dată că o iubea și de ce. Își luă inima în dinți, își fixă privirea pe un frasin despicat de un fulger și aproape ca și cum ar fi citit o însemnare de pe un trunchi, începu :

— Am greșit că m-am logodit cu tine. N-am să te fac niciodată fericit. Nu te-am iubit niciodată.

— Katharine ! protestă el.

— Nu, niciodată, repetă ea cu încăpăținare. Nu așa cum trebuie. Nu vezi, nici n-am știut ce fac.

— Iubești pe altcineva ? i-o tăie el scurt.

— Absolut pe nimeni.

— Henry ? întreabă el.

— Henry ? N-aș fi crezut William ca tocmai tu...

— Există altcineva, insistă el. În ultimele săptămâni te-ai schimbat total. Katharine, este de datoria ta să fii cinstită cu mine.

— Dacă aș putea aș fi, răspunse ea.

— Atunci de ce mi-ai spus că ai să te căsătorești cu mine ? întreabă el.

Chiar, de ce ? O clipă de pesimism, o convingere de moment că viața este netăgăduit de prozică, pierderea iluziei care susține tinerețea între cer și pământ, o încercare disperată de a se împăca cu faptele — nu putea să-și amintească, ca și când s-ar fi deșteptat dintr-un vis, decât clipa care i se părea că fusese gestul ei de supunere.

Dar cine ar putea să motiveze astfel faptele ei ? Dădu din cap cu multă tristețe.

— Dar nu ești copil... nu ești o femeie cu toane, insistă Rodney. N-ar fi trebuit să mă accepți dacă nu mă iubeai ! strigă el.

O cuprinse aproape copleșitor un sentiment al propriei greșeli, pe care reușise să-l îndepărteze de ea prin sesizarea mai acută a defectelor lui Rodney. Care erau defectele lui în comparație cu faptul că o iubea ? Și care erau virtuțile ei în comparație cu faptul că ei nu-i păsa de el ? Într-o străfulgerare, gândul cel mai intim fu înfierat de convingerea că nepăsarea este cel mai complicat păcat ; și se simți însemnată pe veci.

El îi luase brațul și-i prinsese mîna strîns într-a sa, fără ca ea să mai poată ține piept la ceea ce i se părea acum puterea lui net superioară. Foarte bine ; se va su-pune, așa cum făcuseră și mama ei, și mătușa ei, și majoritatea femeilor, probabil ; totuși își dădea seama că fiecare secundă de asemenea supunere în fața forței lui reprezintă o secundă de trădare.

Cum nici unul din cuvintele ei nu i se păreau potrivite să exprime ce simțea, le repetă și le sublinie fără să-și dea seama ce efect ar fi putut avea asupra celui care o iubea... Rămase complet descumpănită cînd simți că nu mai are de cine-și sprijini mîna ; pe urmă îi văzu chipul ciudat de crispat ; nu cumva ridea, îi trecu ei prin minte ? În clipa următoare văzu că el izbucnise în lacrimi. O clipă rămase îngrozită și pierdută în fața unei asemenea scene. Disperată la gândul că această jalnică priveliște trebuie oprită cu orice preț, îl înconjură cu brațele, îl trase capul pe umărul ei și-l ținu așa, murmurîndu-i cuvinte de alinare pînă cînd el suspină adînc. Se țineau strîns îmbrățișați ; și ei îi curgeau lacrimile pe obraji ; amîndoi tăceau. Observînd ce greu mergea, și simțînd că și ea înainta anevoie, sugera să se odihnească puțin în locul din spatele unui stejar unde feriga cra cafenie și ofilită. El consimți. Suspînă din nou, își șterse ochii cu inocența unui copil și începu să vorbească fără vreo urmă din supărarea anterioară. Katharine se gîndi că semănau cu cei doi copii din poveste care se pierduseră

în pădure, și privi frunzele moarte împrăștiate în jurul lor pe care vîntul le adunase în moviile mici, ici și colo.

— De cînd ai început să simți astfel, Katharine ? spuse el ; pentru că nu poți să afirmi că așa ai fost întotdeauna. Recunosc că în prima seară m-am purtat nerățional cînd am descoperit că nu sosiseră lucrurile tale. Totuși, cu ce-am greșit ? Aș putea să-ți promit că n-am să mă mai amestec niciodată în bagajele tale. Recunosc că m-am supărat cînd te-am găsit sus la Henry. Poate am fost prea direct. Dar nici asta nu e de condamnat cînd ești logodnic. Întreab-o pe mama ta. Și acum, lucrul ăsta oribil... Se întrerupse, fără să fie în stare să continue. Spui că ai ajuns la o hotărîre... ai mai discutat cu altcineva. De exemplu, cu mama ta, sau cu Henry ?

— Nu, nu, bineînțeles că nu, spuse ea, răsădind frunzele cu mîna. Dar nu înțelegi, William...

— Fă-mă să înțeleg...

— Adică nu înțelegi care sînt adevăratele mele sentimente ; și nici nu știu cum ai putea. Și eu abia acum le-am privit în față. Dar nu simt ceea ce se numește... dragoste... sau nu știu cum să-i spun..., se uită într-o doară spre orizontul cufundat în ceață..., dar, oricum, fără așa ceva, căsătoria n-ar fi decît o farsă...

— Cum adică ? o farsă ? Genul ăsta de analiză e dezastruos ! izbucni el.

— Ar fi trebuit să o fac mai demult, spuse ea, mohorîtă.

— Te obligi să crezi niște lucruri, continuă el, începînd să facă diverse gesturi cu mîinile, așa cum îi stătea în obicei. Crede-mă, Katharine, înainte de a sosi aici, eram fericiți la culme. Îți făcuseși fel de fel de planuri pentru casa noastră... huse, nu mai ții minte ?... la fel ca orice altă femeie care urmează să se mărite. Și acum, fără nici un motiv, începi să te agiți în legătură cu sentimentele tale și ale mele, și răspunsul este clar. Te asigur, Katharine, că și eu am trecut prin așa ceva. A fost o vreme cînd îmi puneam niște întrebări absurde care nu duceau la nici un rezultat. Ceea ce-ți lipsește, dacă pot să spun, este o ocupație oarecare care să te scoată din starea asta oribilă care te cuprinde uneori. Dacă n-aș fi avut poezia, te asigur că și eu aș fi fost deseori cam în

aceeași situație. Ca să-ți împărtășesc o taină, continuă el, chicotind ușor, aproape sigur pe el, deseori, după ce te-am văzut într-o stare din asta, m-am înapoiat acasă și m-am obligat să scriu o pagină sau două ca să mi te pot scoate din minte. Întreabă-l pe Denham, o să-ți spună cum m-a întâlnit într-o seară ; o să-ți povestească în ce stare eram.

Katharine tresări neplăcut impresionată când numele lui Ralph fu pomenit. Gîndul unei discuții cu Denham în care subiectul fusese comportarea ei îi stîrni mînia ; dar simți imediat că nu avea dreptul să-i reproșeze lui William că-i folosisese numele, avînd în vedere cît greșise ea față de el de la început pînă la sfîrșit. Și totuși Denham ! Și-l închipui în chip de judecător. Parcă ar fi cîntărit clipele ei de frivolitate în această instanță judecătorească masculină alcătuită pentru moralitatea feminină, și o respingea cu asprime și pe ea și familia ei cu o sentință pe jumătate sarcastică, pe jumătate îngăduitoare care, în ceca ce-l privea, îi pecetluia soarta pentru totdeauna. Pentru că îl întâlnise de curînd, resimțea cu putere prezența lui. Gîndul nu era ușor pentru o femeie mîndră, dar mai avea încă de învățat să-și stăpînească mimica. Privirea ațintită în pămînt și sprîncenele încruntate alcătuiau pentru William imaginea clară a resentimentului pe care ea se obliga să-l învingă. În iubirea lui pentru ea încăpuse întotdeauna un anume grad de teamă care din cînd în cînd culmina cu un fel de spaimă și care spre surprinderea lui se amplificase odată cu apropierea lor înlesnită de logodnă. Îndărătul suprafeței severe, fără cusur, pulsa vena pasiunii care lui i se părea cînd perversă, cînd total irațională, căci niciodată nu intra pe făgașul firesc al preamăririi lui sau a faptelor sale ; și întotdeauna, aproape că prefera înțelepciunea practică specifică relațiilor anterioare dintre ei, decît o legătură mai romantică. Dar nu putea să nege că era lipsită de pasiune, și pînă acum se străduise în gîndurile lui să și-o închipuie că și-o revarsă asupra copiilor care urmau să se nască.

— Va fi o mamă desăvîrșită... o mamă de băieți, se gîndea el ; dar văzînd-o cum stătea acolo, tăcută și posomorîtă, începu să se îndoiască și de asta. „O farsă, o

farsă" își spunea. „A declarat că mariajul nostru va fi o farsă“, și brusc își dădu seama că stăteau pe jos, printre frunze veștede, la nici cincizeci de iarzi depărtare de drum, încît era imposibil să nu fie văzuți și recunoscuți de oricine ar fi trecut pe acolo. Își trecu mîna peste față ca și cum ar fi vrut să îndepărteze orice urmă de emoție nepotrivită. Dar îl tulbura mai mult înfățișarea Katharinei, așa cum stătea cu gîndurile duse și ochii în pămînt; ceva nu era în regulă în această abandonare a ei. Era un bărbat de obicei atent la convențiile societății, iar în ceea ce privea femeile, era strict tradițional, mai ales dacă erau cumva legate de persoana lui. Observă necăjit că o șuviță de păr negru îi atîngea umărul, iar două-trei frunze moarte de fag i se agățaseră de rochie; era însă imposibil să-i atragă atenția asupra acestor amănunte în împrejurările de față. Katharine stătea acolo, părăind că nu-și dă seama de nimic. Bănuî că-și face reproșuri; ar fi dorit însă ca ea să se gîndească la ținuta ei și la frunzele de fag care lui i se păreau mai importante acum decît orice altceva. Și chiar așa era, aceste fleacuri îi abătura propria lui atenție de la starea de spirit neplăcută și îndoielnică; căci ușurarea, amestecîndu-se cu durerea, dezlănțui un zbucium cit se poate de ciudat în sufletul lui, aproape ascunzînd prima dezamăgire profundă, copleșitoare și înnegurată. Ca să scape de acest neastîmpăr și să pună capăt scenei sîciitoare și dezordonate, se sculă brusc și o ajută pe Katharine să se ridice. Ea zîmbi ușor la grija meticuloasă cu care o curățî de frunze și totuși, în clipa în care el își scutură paltonul, Katharine tresări, pentru că gestul i se păru a fi al unui om singuratic.

— William, spuse ea, am să mă căsătoresc cu tine. Am să încerc să te fac fericit.

DUPĂ-AMIAZA APROAPE CĂ TRECUSE cînd ceilalți doi călători, Mary și Ralph Denham, ieșiră la drumul principal, dincolo de periferia orașelului Lincoln. Drumul, simțeau amîndoi, era mai potrivit călătoriei de întoarcere decît poteca peste cîmpuri, și cam o milă, amîndoi vorbiră foarte puțin. Ralph avea în minte drumul străbătut de trăsura Otway spre casă ; pe urmă rememora cele cinci sau zece minute pe care le petrecuse cu Katharine și examină fiecare cuvînt cu migală cu care cărturarul se apleacă asupra neregularităților unui text prăfuit. Era hotărît ca strălucirea, romantismul, atmosfera acestei întîlniri să nu influențeze lucrurile serioase pe care va trebui să le judece în viitor. Mary, pe de altă parte, tăcea, nu pentru că avea la ce să se gîndească, ci tocmai pentru că mintea îi era golită de gînduri așa cum inima îi era golită de șentimente. Numai prezența lui Ralph, după cîte știa, îi păstra această amorțeală, căci putea să prevadă vremea singurătății cînd va fi copleșită de tot felul de chinuri. În clipa de față se chinuia să păstreze ce mai era în stare din epava respectului de sine, căci așa i se părea acea străfulgerare a dragostei ei arătată involuntar lui Ralph. În lumina rațiunii nu avea probabil prea mare importanță, dar instinctul îi spunea să fie atentă cu propria viziune, care fusese ciuntită de mărturisirea pe care o făcuse. Înserarea cenușie care acoperea ținutul sosea ca o binecuvîntare ; se gîndi că într-una din zile o să-și găsească liniștea cînd se va așeza singură sub un arbore. Privi prin întuneric și desluși ridicătura de pămînt și copacul. Ralph o făcu să tresară în clipa în care rosti brusc :

— Am vrut să-ți spun cînd ne-am întîlnit la masă că dacă pleci în America, vin și eu. Nu poate fi mai greu

să-ți cîștigi pîinea acolo decît aici. Totuși, nu asta este esențialul. Esențialul este, Mary, că vreau să mă căsătoresc cu tine. Ei, ce spui ?

Vorbise hotărît, aștepta un răspuns și o luă de braț.

— Acum mă cunoști așa cum sînt, și bun și rău, continuă el. Mă știi cum sînt cînd am toane. Ți-am arătat cusururile mele. Ei, ce spui, Mary ?

Ea nu spuse nimic, dar asta nu-l miră.

— În multe privințe, cel puțin în cele importante, după cum ai spus și tu, ne cunoaștem și gîndim la fel. Cred că ești singura persoană din lume cu care aș putea trăi fericit. Și dacă și tu ai aceleași sentimente... pe care le ai, nu, Mary ?... vom fi fericiți.

Se opri și nu păru să se grăbească în așteptarea unui răspuns ; ba chiar parcă își continuă gîndurile.

— Da, dar mă tem că nu pot accepta, spuse Mary în cele din urmă. Felul destul de grăbit și nepăsător cu care vorbi, împreună cu faptul că ea spunea exact inversul a ceea ce aștepta el, îl descumpăniră atît de mult încît instinctiv slăbi strînsoarea brațului și ea și-l retrase ușurel.

— Nu poți să accepți ? întrebă el.

— Nu mă pot căsători cu tine, răspunse ea.

— Nu ții la mine ?

Ea nu răspunse.

— Vai, Mary, spuse el cu un rîs bizar, probabil că sînt un neghiob de mîna întîi pentru că eu așa am avut impresia.

Mai merse ră în tăcere încă un minut și brusc el se întoarse spre ea, o privi și exclamă :

— Nu te cred, Mary. Nu-mi spui adevărul.

— Sînt prea obosită să mai discut, Ralph, îi răspunse ea întorcîndu-și capul. Te rog să crezi ce-ți spun. Nu mă pot căsători cu tine ; nu vreau să mă căsătoresc cu tine.

Rostise totul cu vocea cuiva îngrozitor de chinuit, așa că Ralph nu avu altceva de făcut decît să i se supună. În clipa în care ea tăcu și surpriza lui se estompă, se pomeni incredințat că ea spusese adevărul, pentru că nu era un om vanitos, și nu peste mult timp refuzul ei i se păru ceva firesc. Trecu prin toate gradele de melancolie pînă ajunse la cea mai neagră deznădejde. Viața lui părea însemnată de eșec ; dăduse greș cu Katharine și acum cu

Mary. Brusc gîndul la Katharine apăru din nou, și odăla cu el un sentiment de libertate triumfătoare, dar se înfrînă pe dată. Din partea lui Katharine nu avusese decît de suferit ; toate legăturile cu ea fuseseră alcătuite din vise ; și cînd se gîndea cît de puțină realitate existase în aceste vise, începu să dea vina pe vise pentru nenorocirea prezentă.

„Nu m-am gîndit întotdeauna la Katharine cînd eram cu Mary ? Aș fi putut s-o iubesc pe Mary dacă n-aș fi fost atît de idiot. Odată a ținut la mine, sînt sigur, dar am chinuit-o atîta cu hachițele mele încît am lăsat să-mi scape ocazia și acum nu vrea să riște să se căsătorească cu mine. Asta am făcut eu cu viața mea — nimic, nimic, nimic.”

Bocănitul ghetelor pe drumul uscat nu părea să sublinieze nimic, nimic, nimic. Mary se gîndi că această tăcere era tăcerea ușurării ; puse melancolia lui pe scama faptului că o văzuse pe Katharine și se despărțise de ea, lăsînd-o în compania lui William Rodney. Nu-l putea învinovăți că o iubește pe Katharine ; dar că, iubind o alta, îi cerea ei să-i devină soție... asta i se părea cca mai cruntă trădare. Vechea lor prietenie și temelia solidă de calități indestructibile ale caracterului se sfărîmaseră, și tot trecutul părea o prostie, ea însăși o fire slabă, iar Ralph numai învelișul unui om cinstit. Ah, trecutul... atît de mult alcătuit din Ralph, și acum, după cum vedea, alcătuit din ceva ciudat și fals, și altfel decît și-l închipuise. Încercă să-și amintească o frază pe care și-o construise în acea dimineață în chip de suport moral, cînd Ralph achitase nota de plată ; dar mai limpede îl vedea pe el plătind decît putea să-și amintească fraza. Parcă era ceva legat de adevăr ; marele noroc pe care-l putem avea în lumea asta este cum să recunoaștem adevărul.

— Dacă nu vrei să te căsătorești cu mine, începu iar Ralph fără să se repeadă, chiar cu sfială, nu înseamnă că nu ne vom mai vedea, nu ? Sau crezi că pentru moment ar trebui să ne ținem departe unul de celălalt ?

— Să ne ținem departe ? Nu știu... trebuie să mă mai gîndesc.

— Spune-mi, Mary, reluă el ; am făcut ceva care te-a determinat să-ți schimbi părerea despre mine ?

Era nespus de tentată să cedeze încrederii pe care o avea în el, îmboldită de tonul profund și melancolic al vocii lui, să-i spună că îl iubește și ce anume o făcuse să se răzgîndească. Dar cu toate că nu peste mult timp probabil o să-i treacă supărarea pe el, certitudinea că n-o iubea, confirmată de fiecare cuvînt al cererii în căsătorie, o împiedicau să vorbească. Să-l audă vorbind și ea să nu fie în stare să răspundă sau să fie reținută în răspunsuri devenise un chin și începu să tinjească după vremea cînd va fi singură. O femeie mai docilă ar fi profitat de ocazie ca să dea o explicație, oricare ar fi fost riscurile implicate; dar cineva cu firea hotărîtă și neclintită ca Mary considera că uitarea de sine însemna o înjosire; oricît de mult s-ar fi ridicat valurile emoției, nu putea închide ochii în fața a ceea ce ea considera a fi adevărul. Tăcerea ei îl nedumeri pe Ralph. Își răscoli memoria după cuvinte sau fapte care ar fi putut s-o facă să gîndească urît despre el. În starea în care se găsea, exemplele sosiră repede, și peste toate, această dovadă supremă a josniciei lui — că o ceruse de soție cînd temeiurile unei asemenea cereri erau egoiste și fără bază.

— Nu e nevoie să-mi răspunzi, spuse el întunecat. Știu că sînt suficiente motive. Dar trebuie să pun capăt prieteniei noastre, Mary? Lasă-mă cel puțin să rămîn cu atît.

„Ah“, se gîndi ea, brusc simțind neliniștea care amenința să-i distrugă respectul față de sine, „la asta am ajuns... la asta... cînd puteam să am totul!“

— Da, mai putem rămîne prieteni, spuse ea, cu cîtă demnitate mai avea.

— Am să am nevoie de prietenia ta, spuse el. Adăugă: Dacă e posibil, dă-mi voie să te văd cît mai des. Cu cît mai des, cu atît mai bine. Am să am nevoie de ajutorul tău.

Îl făgădui că-l va vedea și continuară să vorbească liniștiți despre lucruri care nu aveau nici o legătură cu sentimentele lor — discuție care din cauza constrîngerii devenise îngrozitor de tristă pentru amîndoi.

Tîrziu, seara, cînd Elizabeth se duse la ea în cameră, iar cei doi frați plecaseră să se culce, răpuși de oboseală, după o zi întreagă de vînațoare, discuția se mai învîrti încă o dată în jurul subiectului respectiv.

Mary își trase scaunul mai aproape de foc, căci bujici ardeau molcom, și la ora aceea tîrzie nu mai era cazul să pună alții. Ralph citea, dar îl observă că din cînd în cînd, în loc să se uite pe pagină, privea undeva dincolo de ea cu o nîhnire atît de profundă, că i se strînse inima. Nu cedase în hotărîrea ei, căci reflectînd asupra lucrurilor ajunsesese la amara certitudine că dacă ar fi cedat nu rezolva decît o dorință a ei, nicidecum a lui. Era hotărîtă însă că dacă el suferea din cauza reticenței ei, n-avea rost să-i provoace suferință. Prin urmare, cu toate că era dureros, deschise discuția :

— M-ai întrebat dacă mi-am schimbat părerea despre tine, Ralph. Cred că ceva s-a întîmplat. Cînd m-ai cerut de soție nu cred că ai spus-o din tot sufletul. Și asta m-a infuriat... pe moment. Înainte îmi spuneai întotdeauna adevărul.

Cartea lui Ralph alunecă pe genunchi apoi căzu pe po-dea. Își sprijini fruntea în mînă și privi în foc. Încea să-și amintească cu precizie cuvintele cu care formulase cererea în căsătorie.

— Nu am spus că te iubesc, spuse el în cele din urmă.

Mary clipi ; dar îl respectă pentru ce-i spusese, pentru că la urma urmcii, reprezenta o parte de adevăr după care jurase să-și rînduiască viața.

— Iar mie, căsătoria fără dragoste mi se pare fără rost, spuse ea.

— Bine, Mary. N-am să te mai plictisesc, spuse el. Înțeleg că nu vrei să te căsătorești cu mine. Dar dragostea... oare nu îndrugăm toți verzi și uscate despre ea ? Ce reprezintă ea pentru fiecare ? Cred că țin la tine mai sincer decît țin nouă bărbați din zece la femeile de care sînt îndrăgostiți. Iubirea nu e decît un basm pe care și-l făurește fiecare în minte în legătură cu o persoană, și nu se îndoiește nici o clipă că e ireal. Bineînțeles că-și dă seama ; numai că omul întotdeauna are grijă să nu-și distrugă iluziile. Are grijă să nu le cerceteze prea des, să nu rămînă prea mult timp singur în compania lor. Este o iluzie plăcută, dar dacă te gîndești la riscurile căsătoriei, mi se pare că riscul de a te căsători cu cineva pe care-l iubești este enorm.

— Nu cred un cuvînt din ce spui, și nici tu nu crezi, răspunse ea enervată. Oricum, nu ne potrivim ; am vrut să înțelegi acest lucru.

Se întoarse ca și cum ar fi vrut să plece. Dorința instinctivă de a o împiedica să iasă din cameră îl făcu pe Ralph să se scoale în picioare în clipa aceea și să străbată bucătăria aproape goală în lung și-n lat, înfrînîndu-și de fiecare dată cînd ajungea la ușă dorința s-o deschidă și să iasă în grădină. Un moralist ar fi tras concluzia că ajunsese la punctul cînd conștiința îi era încărcată de remușcări pentru chinul pe care-l provocase. Or el, dimpotrivă, era nervos la culme, mînia neputincioasă și nedeslușită a celui care se trezește frustrat la culme din senin. Era încolțit de lipsa de logică a vieții umane. Obstacolele din calea dorinței lui erau pur și simplu artificiale, și totuși nu vedea nici o cale să le îndepărteze. Cuvintele lui Mary, chiar tonul vocii, îl întăritau pentru că ea nu vroia să-l ajute. Făcea parte din talmeș-balmeșul smintit al lumii care stăvilește viața normală. Ar fi vrut să trîntească ușa sau să frîngă picioarele unui scaun, căci în mintea lui, obstacolele luaseră o formă ciudat de materială.

— Nu cred că există ființă umană care să înțeleagă o alta, spuse el, oprindu-se din mers și înfruntînd-o pe Mary la o depărtare de cîteva picioare.

— Și de fapt cum ar fi posibil, cînd sîntem toți niște nenorociți de mincinoși ? Dar putem măcar să încercăm. Dacă nu vrei să te măriți cu mine, nu te mărita ; dar atitudinea pe care o iei față de dragoste, și faptul că ar trebui să nu ne mai vedem... asta nu e sentimentalism curat ? Consider că m-am purtat oribil, continuă el cum ea nu rosti nici un cuvînt. Bineînțeles că mă port urît ; dar nu poți judeca oamenii după fapte. Nu poți trece prin viață măsurînd binele și răul cu cîntarul de farmacie. Și tu asta faci mereu, Mary ; asta faci și acum.

Fata se văzu în Biroul sufragetelor, împărțind judecată dreaptă, separînd răul de bine, și i se păru că acuzația lui era întrucîtva justificată, cu toate că nu afecta cu nimic atitudinea pe care o luase.

— Nu sînt supărată pe tine, spuse ea rar. Am să continui să te văd, așa cum am spus.

Era adevărat că ea îi și promisese acest lucru, și-i venea greu să-i mărturisească că avea nevoie de mai mult — o intimitate oarecare, un fel de ajutor împotriva nălucii lui Katharine, ceva ce știa că nu are dreptul să ceară ; și totuși, lăsându-se din nou în scaun și privind iar în focul aproape stins, i se păru că fusese învins, nu atât de Mary cît de viață. Se simți aruncat înapoi la începutul vieții, unde totul avea să fie iar de cucerit ; cînd ești foarte tînăr, însă, există o speranță oarbă. Acum nu mai era atât de sigur că va reuși.

DIN FERICIRE CIND SE INTOARSE la birou, Mary Datchet află că printr-o manevră necunoscută a Parlamentului, votul scăpase iarăși din mâinile femeilor. Doamna Seal se găsea într-o stare învecinată cu nebunia. Duplicitatea miniștrilor, trădarea omenirii, insulta la adresa femeilor, regresul civilizației, ruina muncii ei de o viață — toate acestea erau subiecte discutate pe rînd, iar biroul era împînzit de tăieturi din ziare subliniate cu albastru, dacă erau cu două înțelesuri, ca semne ale nemulțumirii ce o stăpînea. Mărturisi că nu știuse să aprecieze natura umană.

— Simplele acte elementare de justiție, spuse ea, agi-tîndu-și mîna spre fereastră și arătînd către trecătorii și omnibuzele de pe partea cealaltă a Russell Square-ului, îi depășesc ca întotdeauna. Noi, Mary, ne putem socoti niște deschizătoare de drumuri în junglă. N-avem decît să le punem în față răbdătoare adevărul. Nu ei sînt de vină, continuă ea, prinzînd avînt la vederea circulației din stradă, ci cei care îi conduc. Domnii ăia care stau în Parlament și scot patru sute pe an din banii oamenilor. Dacă ar fi să ridicăm problema noastră în fața poporului, s-ar face numaidecît dreptate. Totdeauna am crezut în popor și încă mai cred. Dar...

Dădu din cap vrînd să spună că le mai dă o șansă, și dacă nu vor ști să profite, ea nu răspundea de consecințe.

Atitudinea domnului Clacton era mai filozofică și mai bine fundamentată pe statistici. Intră în cameră după izbucnirea doamnei Seal și arată, cu ilustrații istorice, că asemenea răsturnări s-au întîmplat în fiecare campanie politică mai importantă. La drept vorbind, moralul lui se îmbunătățise datorită dezastrului. Dușmanul, argumenta el, preluase ofensiva ; iar acum stătea în puterea

Societății să-l biruie. Îi dădu de înțeles lui Mary ca se evaluase viclenia și se și pusese pe lucru, care, după câte își dădea seama, depindea numai de el personal. Ajungesc să creadă, invitată fiind la el în birou pentru o discuție în doi, că depindea de revizuirea sistematică a cartotecii, de publicarea anumitor broșuri noi de culoarea lămii în care faptele erau prezentate din nou, foarte bătător la ochi, și de o hartă a Angliei la scară mare, punctată cu ace împodobite cu ciucuri diferit colorați în funcție de poziția geografică. Fiecare district, după noul sistem, își avea steagul lui, sticla lui de cerneală, teancul lui de documente catalogate și aranjate într-un sertar, astfel că dacă te uitai la literele M sau S, după cum era cazul, puteai găsi toate faptele cu privire la organizațiile sufragetelor din acel district, cât ai bate din palme. Și asta cerea muncă, nu glumă.

— Trebuie să încercăm să ne reorganizăm după modelul centralei telefonice... ca să putem centraliza ideile, domnișoară Datchet, spuse el ; și pentru că îi plăcuse imaginea, o dezvoltă. Ar trebui să ne considerăm centrul unui sistem uriaș de fire care ne pun în legătură cu fiecare comitat. Trebuie să simțim pulsul comunității ; avem nevoie să cunoaștem ce gîndesc oamenii de pe tot cuprinsul Angliei ; avem nevoie să-i punem pe făgașul corect.

Sistemul, bineînțeles, nu era decît plănuit în mare — schițat, de fapt, în timpul sărbătorilor Crăciunului.

— Trebuia să vă odihniți și dumneavoastră, domnule Clacton, spuse Mary îndatoritoare, dar vocea îi era obosită și plată.

— Ne învățăm să rezistăm și fără sărbători, domnișoară Datchet, spuse domnul Clacton, cu o scînteie de mulțumire în ochi.

Dorea în mod special să-i ceară părerea cu privire la broșurile de culoarea lămii. După cum plănuise el, urmau să fie distribuite imediat în cantități uriașe ca să stimuleze și să provoace. „să provoace și să stimuleze“, repetă el, „gînduri potrivite în întreaga țară, înainte ca Parlamentul să se întrunească“.

— Trebuie să-l luăm pe dușman prin surprindere, spuse el. El nu stă cu mîinile încrucișate. Ai citit discurs-

sul lui Bingham în fața alegătorilor ? Ne dă o idee cam ce avem de înfruntat, domnișoară Datchet.

Îi întinse un teanc uriaș de tăieturi din ziare și o rugă să-i comunice părerea ei despre broșura gălbuie până la prinz, apoi se întoarse plin de zel la foile lui, de hîrtie și la diferitele sticlute cu cerneală.

Mary închise ușa, așază documentele pe masă și-și ținu capul între miini. Mintea îi era golită de orice fel de gânduri. Își ascuți auzul, ca și cum, poate, ascultînd ar fi reușit să se integreze în atmosfera biroului din nou. Din camera alăturată răzbăteau sunetele spasmodice ale mașinii de scris la care bătea dezordonat doamna Seal ; fără îndoială că se și pornise să ajute poporul Angliei să gîndească corect după cum se pronunțase domnul Clacton ; „provocare și stimulare“, astea au fost cuvintele lui. Doamna Seal dădea o lovitură dușmanului, bineînțeles, care nu stătea cu brațele încrucișate. Cuvintele domnului Clacton se repetau cu acuratețe în mintea ei. Mary împinse obosită hîrțile pe partea cealaltă a mesei. Nu-i folosi totuși la nimic ; ceva se petrecuse în mintea ei... Atenția îi era concentrată în altă parte, astfel că lucrurile la îndemînă deveniseră din nou nesesizabile. I se mai întimplase o dată același lucru, își aminti, după ce-l întîlnise pe Ralph în grădinile de la Lincoln's Inn Fields ; pe tot parcursul ședinței de comitet gîndurile îi zburaseră la vrăbii și culori, pînă cînd, aproape de sfîrșit, îi reveniseră vechile convingeri. Reveniseră însă, își aminti ea disprețuindu-se pentru slăbiciune, numai pentru că dorise să le folosească în lupta contra lui Ralph. La drept vorbind nici nu erau convingeri. Nu putea să vadă lumea separată în compartimente de oameni buni și oameni răi, așa cum nu putea să creadă fără rezervă în justetea dorinței ei de a face întreaga populație a insulelor britanice să gîndească ca ea. Privi broșura gălbuie și aproape invidie pe cei care puteau să-și găsească tihna publicînd asemenea documente ; ea, personal, ar fi fost mulțumită să nu mai vorbească despre cauză niciodată dacă ar fi avut parte de fericire personală. Citi declarația domnului Clacton, judecînd-o la rece, remarcîndu-i verbozitatea pompoasă și fără substanță pe de o parte și, în același timp,

simțind că această credință, credința într-o iluzie, poate, sau oricum, credința în ceva era unul dintre darurile cele mai de invidiat. Era fără îndoială o iluzie. Se uită curioasă în jurul ei, la mobila din birou, la aparatura de care odată fusese atât de mândră, și se minună că pe vremuri mașinile de copiat, cartoteca, dosarele cu documente fuseseră toate învăluite, acoperite cu un fel de ceață care le dădea unitate și un scop mare și o demnitate independentă de semnificația lor individuală. Acum n-o mai impresiona decât mobila urită și greoaie. Când mașina de scris din camera alăturată își încetă activitatea, devenise melancolică și nepăsătoare. Imediat se trase lângă masă, puse mâinile pe un plic nedeschis și-și luă o expresie care să-i ascundă starea de spirit față de doamna Seal. Un instinct de decență o obliga să n-o lase pe doamna Seal să-i vadă chipul. Cu mîna umbrindu-și privirea, o urmări cum trage un sertar după altul, în căutarea unui plic sau a unei broșuri. Era tentată să lase mîna jos și să strige :

„Stai jos, Sally, te rog, și spune-mi cum reușești... cum reușești să te agiți atât de încrezătoare în necesitatea lucrurilor pe care le faci, cînd mie mi se par la fel de inutile ca fîsiitul unei sticle răsuflată ?“

Totuși nu spuse nimic și simularea unei preocupări cît timp doamna Seal rămase în cameră îi sluji să-și pună în mișcare mintea, așa că rezolvă treburile din cursul dimineții aproape ca de obicei. La ora unu fu surprinsă să descopere cît de eficient lucrase toată dimineța. Cînd își aranja pălăria, se hotărî să ia masa în Strand, ca să pună în mișcare cealaltă parte a mecanismului — trupul. Dacă mintea și trupul lucrează, atunci poți ține pasul cu mulțimea fără să fi descoperit că nu ești decât un mecanism gol, căruia îi lipsește lucrul esențial, și anume că nu este conștient că există.

Se gîndi la situația ei cînd cobora Charing Cross Road. Își puse o mulțime de întrebări. Oare, de exemplu, i-ar fi păsător dacă roțile vreunui omnibuz ar fi strivit-o, omorînd-o ? Nu, cîtuși de puțin ; sau dacă ar avea o aventură cu bărbatul acela cu înfățișare neplăcută care dădea tîrcoale la intrarea în stația de metrou ? Nu ; nu putea să-și

imagineze teama sau emoția. O îngrozea suferința de orice fel ? Nu, suferința nu era nici bună, nici proastă. Dar acest lucru esențial ? În ochii fiecăruia observa o flacără ; ca și cum scînteia din minte se aprindea spontan la contactul cu lucrurile întîlnite și-i mîna mai departe. Fetele tinere care se uita în vitrinele modistelor aveau acea privire în ochi ; și bărbații în vîrstă răsfoind cărțile din anticariat și așteptînd cu nerăbdare să audă cît costă — prețul cel mai scăzut — și ei o aveau. Dar ei puțin îi păsa de haine sau de bani. De cărți se ferea pentru că erau prea mult legate de Ralph. Înainta hotărîtă printre oameni, față de care se simțea atît de străină ; îi vedea cum se dădeau la o parte făcîndu-i loc să treacă.

Trecătorul care străbate străzile aglomerate la întîmplare, fără nici o destinație, e invadat de gînduri ciudate, la fel cum mintea alcătuiește tot felul de forme, soluții și imagini cînd rătăcește însoțită de un fundal muzical. De la o acută conștiință de sine ca individ, Mary trecu la gîndul unei ordonări a lucrurilor în care și ea, ca ființă umană, trebuia să aibă un rost. Aproape că avu o viziune ; viziunea se contură, apoi dispăru. Tare mult ar fi dorit să aibă un creion și o bucată de hîrtie care s-o ajute să dea formă acestei idei care se năștea pe măsură ce pașii străbăteau Charing Cross Road. Dar dacă ar fi vorbit cu cineva, ideea ar fi putut să-i scape. Viziunea părea să-i proiecteze viața pînă în ziua morții într-o manieră care îi satisfăcea simțul ei de armonie. Nu era nevoie decît de un efort permanent de gîndire, stimulat în mod bizar de mulțime și zgomot, pentru a urca pe culmile existenței și a o vedea întinzîndu-se dedesubt limpede. Suferința ei ca individ rămăsese în urmă. În tot acest proces, care pentru ea implica atît de mult efort, cuprinzînd străfulgerări alerte de gîndire intensă, împingînd-o din culme în culme, în vreme ce-și modela concepția despre viață, îi scăpară numai două cuvinte, murmurate în șoaptă : „Nu fericire — nu fericire“.

Se așează pe o bancă pe Embankment în fața statuii unuia din eroii Londrei și rosti cuvintele cu voce tare. Pentru ea, ele reprezentau o floare rară sau o așchie de piatră aduse de un alpinist pentru a dovedi că se căță-

rase pînă acolo și rămăsese o clipă cel puțin pe cel mai înalt pisc al muntelui. Urcase pînă acolo și văzuse lumea întinzîndu-se pînă la orizont. Era necesar ca acum să-și schimbe întrucîtva drumul, să-l adapteze noii sale hotărîri. Locul ei era într-unul dîn acele cătune mizere, îndepărtate, pe care oamenii fericiți le ocolesc în mod firesc. Își aranjă în minte amănuntele noului plan, fără a-și putea învinge o grimasă de satisfacție.

„Iar acum“, își spuse ea, ridicîndu-se, „am să mă gîndesc la Ralph.“

Unde urma să-l așeze în noua ordonare a vieții ? Starea de exaltare îi dădea sentimentul că poate rezolva problema ușor. Dar se alarmă cînd descoperi cît de repede pasiunea apăru în prim plan în clipa în care abordase această linie de gîndire. Cînd se identifica cu el și revenea asupra gîndurilor lor cu o abandonare totală ; cînd, abătută, pornea împotriva lui și-l înfiera pentru cruzime.

„Dar refuz — refuz să urăsc pe oricine“, spuse ea cu voce tare ; alese momentul să traverseze cu precauție drumul și peste zece minute lua masa în Strand, își tăia carnea în bucățele mici, fără însă a oferi celorlalți meseni motivul de a o considera excentrică. Monologul ei se cristalizase în scurte propoziții care se iveau brusc din vîltoarea gîndurilor, mai ales cînd trebuia să acționeze într-un fel, fie să se miște, să numere banii sau să aleagă drumul. „Să cunoști adevărul... să accepți fără amărăciune“ — astea erau probabil cele mai deslușite cuvinte rostite căci nimeni nu putea pricepe o iotă din mormăitul straniu în fața statuii lui Francis, ducele de Bedford. În afară de faptul că numele Ralph se auzea deseori legat în mod ciudat de diverse lucruri, ca și cum, după ce-l rostea, ar fi dorit în taină să-l anuleze adăugînd un alt cuvînt care lăsa propoziția cu numele Ralph fără nici un sens.

Apărătorii cauzei femeilor, domnul Clacton și doamna Seal, nu observară nimic aparte în comportarea lui Mary, cu excepția faptului că întîrziase cu o jumătate de oră mai mult ca de obicei cînd se întorsese la birou. Din fericire, propriile îndeletniciri îi țineau ocupați, așa că scăpă privirilor lor scrutatoare. Dacă ar fi luat-o prin surprindere ar fi găsit-o aparent pierdută în contemplarea hotelului

uriaș de vis à vis de piață căci, după ce scrisese câteva cuvinte, lăsase tocul să zacă pe hirtie și mintea să-i rătăcească printre ferestrele învăpăiate de soare și bancurile de ceață purpurie din fața geamului biroului. Într-adevăr, tot acest fundal se potrivea perfect gândurilor ei. Se strădui să privească întinderile nesfârșite, dincolo de lupta de pe pământ, și reuși, căci renunțase la propriile ei pretenții, și fusese favorizată să privească o perspectivă mai largă, să ia parte la marile suferințe și dorințe ale omenirii. Fusese prea de curînd și prea aspru stăpînită de fapte ca să mai guste din plăcerea tihnită ce zace în alinarea adusă de renunțare ; simțea că o asemenea mulțime vine numai din descoperirea că după ce ai renunțat la tot ce poate face viața fericită, ușoară, minunată, unică, nu-ți mai rămîne decît o realitate dură, impasibilă la propriile experiențe, îndepărtată ca și astrele, la fel de nepotolită ca și ele.

Cîtă vreme Mary Datchet experimenta această ciudată transformare, de la particular la universal, doamna Seal își aminti de îndatoririle pe care le avea în legătură cu ceainicul și reșoul. Fu puțin surprinsă să descopere că Mary își trăsese scaunul lângă fereastră și, după ce aprinse focul, se îndreptă de mijloc și o privi. Cel mai limpede motiv pentru o asemenea atitudine la o secretară este o stare proastă. Dar Mary, revenindu-și cu un efort, negă că ar fi fost prost dispusă.

— Mi-e o lene teribilă în după-amiaza asta, adăugă ea, privind spre masă. Zău că e cazul să-ți iei neapărat o altă secretară, Sally !

Cuvintele trebuiau să fie luate în glumă, dar ceva din tonul cu care fuseseră rostite stîrni temerile geloase care stăteau mereu de veghe în pieptul doamnei Seal. Era groaznic de înfricoșată că într-una din aceste zile Mary, tînăra care simboliza atîtea idealuri entuziaste și destul de sentimentale, care avea un fel de existență vizionară înveșmîntată în alb și cu un buchet de crini în mînă, îi va anunța, așa, nepăsătoare și veselă, că urma să se căsătorească.

— Chiar ai de gînd să ne părăsești ? întrebă ea.

— N-am hotărit nimic, spuse Mary... o observație care putea fi luată foarte bine drept generalizare.

Doamna Seal scoase ceștile din dulap și le puse pe masă.

— Nu te căsătorești, nu ? întrebă, pronunțînd cuvintele nervos și repezit.

— De ce pui asemenea întrebări absurde în după-amiaza asta, Sally ? răspunse Mary cam șovăitor. Chiar toată lumea trebuie să se căsătorească ?

Doamna Seal scoase un chicotit cu totul aparte. O clipă păru să ia cunoștință de teribila latură a vieții care include emoții, vieți personale, sexe, pe urmă se adăpostii cît mai iute în umbra propriei virginități speriate. Întorsătura discuției o făcuse să se simtă atît de prost, încît se virî aproape cu totul în dulap și începu să scotocească după un vas de porțelan din fundul unui raft.

— Avem munca noastră, spuse ea scoțînd capul la lumină, etalînd niște obraji mult mai îmbujorați ca de obicei, și trînti pe masă un borcan cu dulceață. Pentru moment însă, îi era imposibil să se avînte cu încîntarea dintotdeauna într-o tiradă entuziastă, deși inconsecventă despre libertate, democrație, drepturile omului și nedreptățile guvernului. O amintire din trecutul ei sau din al altcuiva de același sex îi apăruse în minte și o făcea să se simtă prost. Se uită pe furiș la Mary, care încă mai stătea în fața ferestrei, cu brațul pe pervaz. Observă cît de tînără era și plină de promisiunea feminității. Imaginea o stînji într-atît, încît răvăși ceștile pe farfurioare.

— Da... suficientă muncă să ne ajungă o viață întreagă, spuse Mary, ca și cum conchidea un șir de gînduri.

Doamna Seal se lumină toată. Deplînsese propria lipsă de pregătire științifică și deficiența în procesele logicii, dar se hotărî să se apuce imediat de lucru ca să facă perspectivele cauzei cît mai ademenitoare și mai importante. Se avîntă într-o predică moralizatoare în care puse multe întrebări retorice dar le răspunse lovindu-și un pumn de celălalt.

— Să ne ajungă o viață întreagă ? Draga mea copilă, va dura cît toate viețile noastre. Cînd va cădea unul, un altul îi va lua locul. Tatăl meu, care a fost un inițiator în

generația lui... eu, care i-am urmat, fac tot ce pot. Ei, Doamne. Oare se poate face mai mult ? și acum voi, tinerele... în voi ne e speranța... viitorul vă așteaptă. Vai, draga mea, dacă aș avea o mie de vieți, pe toate le-aș închina cauzei. Cauzei femeilor ? ai să întrebi. Iar eu îți răspund : cauzei umanității. Și sînt unii... privi aprig pe fereastră... care nu văd nimic ! Unii care sînt mulțumiți să trăiască așa, an de an, refuzînd să recunoască adevărul. Și noi care avem viziunea... dă pe-afară ceaiul ? Nu, nu, lasă că văd eu, noi care cunoaștem adevărul, continuă ea, gesticulînd cu ceainicul și strecurătoare în mînă.

Probabil din cauza acestor piedici pierdu șirul vorbelor și conchise, destul de melancolică :

— Totul este atît de *simplu*.

Se referea la o problemă care constituie o permanentă sursă de nedumerire pentru ea — uriașa incapacitate a rasei umane de a deosebi binele de rău într-o lume în care ele erau atît de clare, precum și punerea în fapt prin niște hotărîri parlamentare a ceea ce se cuvenea să se facă și care în scurt timp ar fi schimbat radical soarta umanității.

— Ai fi crezut, spuse ea, că oamenii cu educație universitară, cum este domnul Asquith... ai fi crezut că vor rămîne surzi la un apel la rațiune ? Dar rațiunea, reflectă ea, ce e rațiunea fără Realitate ?

Repetă ultima propoziție încă o dată în chip de omagiu adus ideii, iar domnul Clacton care tocmai ieșise din biroul lui o auzi ; pentru a treia oară propoziția fu repetată, de astă dată de el, în maniera doamnei Seal, sec și cu o intonație umoristică. Domnul Clacton era totuși mulțumit de omenire și observă măgulitor că i-ar face plăcere să o tipărească cu litere de o șchiopă la începutul broșurii.

— Dar doamnă Seal, trebuie să avem în vedere o combinație judicioasă a celor două, adăugă el ca un magistrat, încercînd să domolească entuziasmul exagerat al femeilor. Realitatea trebuie să fie aleasă de rațiune înainte de a se face simțită. Punctul slab al tuturor acestor agitații, domnișoară Datchet, continuă el, ocupîndu-și

locul la masă și întorcându-se către Mary, cum făcea de obicei cînd avea intenția să-și expună cugetările mai profunde, este că nu se bazează pe temeuri suficient de intelectuale. După părerea mea, asta e o greșeală. Publicului britanic îi place să găsească un dram de rațiune într-un borcan de elocință — un dram de rațiune în budinca sentimentală, spuse el, aducînd ideea la un grad satisfăcător de precizie literară.

Ochii îi rămaseră pe broșura gălbuie din mîna lui Mary cu un fel de vanitate a autorului. Ea se ridică, își ocupă locul în capul mesei, turnă ceaiul pentru toți și începu să comenteze broșura. Tot așa mai turnase ceaiul pînă atunci de sute de ori ; și tot așa mai criticase și broșurile domnului Clacton ; dar acum avea senzația că o făcea altfel ; se înrolase în armată, nu mai era voluntară. Renunțase la ceva și acum nu mai era... cum ar fi putut să exprime ?... „în vîltoarea vieții“. Totdeauna știuse că domnul Clacton și doamna Seal nu erau „în vîltoare“, și dincolo de prăpastia care îi despărțea îi văzuse sub forma unor umbre, intrînd și ieșind în fugă din rîndurile celor vii — niște ființe excentrice, nedezvoltate, din a căror măduvă le fusese extirpată o parte esențială. Niciodată n-o izbise atît de limpede această idee ca în după-amiaza aceea, cînd simți că soarta ei era strîns legată de a lor. O fire mai nestatornică, după o perioadă de deznădejde, ar fi ajuns la concluzia că în clipa în care „o perspectivă a lumii“ s-a cufundat în beznă, lumea se va învîrți iar și-i va arăta o altă fațetă, poate mai frumoasă. „Nu, se gîndea Mary cu o loialitate de nezdruccinat, față de ceea ce i se părea adevărata perspectivă, cînd ai pierdut ce era mai bun, nu trebuie să te prefaci că oricare altă perspectivă îi poate lua locul. Orice s-ar întîmpla, nu am de gînd să umblu cu amăgiri în viață.“ Chiar cuvintele ei aveau o claritate pe care uneori o produce o durere fizică, acută. Spre încîntarea ascunsă a doamnei Seal, regula care interzicea discuția despre lucru în timpul ceaiului fu dată uitării. Mary și domnul Clacton își disputau ceva — nu prea înțelegea ea exact ce anume — cu convingere și strășnicie. Doamna Seal era foarte agitată ; își încurcă lăntișoarele de la crucifixe și făcu o adîncitură destul de

mare în masă cu vârful creionului ca să sublinieze cele mai importante idei ale discuției ; și chiar că nu știa cum ar putea Cabinetul de miniștri să reziste la asemenea pleoarii.

Abia reuși să-și amintească de propriul ei instrument de împărțire a dreptății — mașina de scris. Sună telefonul și în timp ce se grăbea să răspundă unui apel care întotdeauna părea să fie important în sine simți că exact în acest punct de pe suprafața globului se întâlneau toate firele subterane ale gândirii și progresului. Când se întoarse, cu un mesaj de la tipograf, observă că Mary își puna hotărâtă pălăria pe cap ; în atitudinea ei se simțea ceva imperios și dominator.

— Uite, Sally, spuse ea, scrisorile astea trebuiesc re-bătute. La asta nu m-am uitat. Problema recensământului mai trebuie încă cercetată atent. Eu mă duc acum acasă. Noapte bună, domnule Clacton ; noapte bună, Sally.

— Avem mare noroc cu secretara noastră, domnule Clacton, spuse doamna Seal, așezindu-și mîna pe hirtii, cînd ușa se închise în urma lui Mary. Și pe domnul Clacton îl impresionase ceva nedeslușit în atitudinea lui Mary față de el. Chiar își imagină că va veni timpul cînd va fi necesar să-i spună că într-un birou nu încăpeau doi șefi — dar Mary era, fără îndoială, capabilă, foarte capabilă și avea legături cu un grup de tineri extrem de inteligenți. Fără îndoială că acești tineri îi sugeraseră unele din ideile ei noi.

Dădu din cap aprobator către doamna Seal, dar remarcă privind spre ceasul care arăta doar cinci și jumătate :

— Dacă ar lua munca în serios, doamnă Seal... dar nu toate domnișoarele dumitale istețe fac acest lucru.

Spunînd acestea se întoarse în biroul lui, iar doamna Seal, după ce ezită o clipă, se înapoie grăbită la lucrul ei.

MARY STRĂBĂTU DISTANȚA PÎNĂ LA STAȚIA cea mai apropiată și ajunse acasă într-un timp incredibil de scurt, atît cît avea nevoie o minte inteligentă să înțeleagă știrile din toată lumea după cum le anunța „Westminster Gazette”. La cîteva minute după ce închisese ușa, se afla angrenată în munca asiduă a acelei seri. Descuie un sertar și scoase un manuscris doar de cîteva pagini, pe care stătea scris apăsător *Cîteva aspecte ale statului democratic*. Aspectele se terminau chiar în mijlocul unei propoziții la sfîrșitul unor înșiruri mizgălite și șterse, sugerînd că autorul fusese întrerupt sau se convinsese de inutilitatea activității, rămînînd cu tocul în aer... A, da, Ralph venise tocmai atunci. Își aruncă ochii peste foaie, apucînd-o rapid și, alegîndu-și una nouă, încercă să aștearnă în viteză o generalizare asupra structurii societății umane, într-o manieră mult mai îndrăzneată decît de obicei. Ralph îi spusese odată că nu era în stare să scrie în engleză, lucru care explica nenumăratele ștersături și adăugiri; dar își scoase din minte acest gînd și continuă să aștearnă cuvintele așa cum îi veneau, pînă cînd umplu o jumătate de pagină și putu să facă o binevenită pauză. În clipa în care se opri, se opri și cu gîndirea și începu să asculte. Un băiat care vindea ziarc striga undeva pe stradă; un omnibuz încetini, apoi porni din nou cu povara sa în spate; sunetele soseau înfundate, ceea ce însemna că se lăsase ceața de cînd venise, dacă într-adevăr ceața are puterea să înăbușe sunetele, lucru de care nu putea fi sigură în clipa aceea. Ralph Denham ar fi știut. Oricum, nu era treaba ei și era gata să înmoaie pana în cerneală, cînd la ureche îi ajunse zgomotul unor pași care urcau scara de piatră. Îi urmări trecînd dincolo

de apartamentul domnului Chippen ; dincolo de al domnului Gibson ; de al domnului Turner ; după care, își dădu seama că zgomotul venea către apartamentul ei. Poștașul, spălătoreasa, vreo reclamă, vreo notă de plată — toate aceste posibilități logice îi trecură prin minte, dar spre surprinderea ei, mintea le respinse pe rînd nerăbdătoare, chiar neliniștită. Pașii se încetiniră, după cum era firesc, în virful scării: abrupte, iar Mary, în așteptarea sunetului care trebuia să sosească la intervale regulate, deveni nemaipomenit de iritată. Sprijinindu-se de masă, simți bătăile inimii împingîndu-i trupul înainte și înapoi — o stare de nervi surprinzătoare și reprobabilă la o femeie echilibrată. Închipuri grotești începură să prindă formă. Ea, singură, la ultimul etaj și o persoană necunoscută care se apropie tot mai mult, tot mai mult... cum să scape ? Nu avea nici o scăpare. Nu știa nici măcar dacă semnul alungit de pe acoperiș reprezenta de fapt un chepeng spre acoperiș sau nu. Și dacă ar fi ajuns pe acoperiș — păi, ar fi trebuit să sară vreo șaizeci de picioare pînă în stradă. Rămase nemișcată și cînd se auzi bătaia la ușă, se ridică imediat și se duse să deschidă fără cea mai mică șovăire. Văzu o siluetă înaltă cu o privire cam amenințătoare.

— Ce doriți ? spuse ea, fără să recunoască chipul în lumina slabă de pe hol.

— Mary ? Sint Katharine Hilbery !

Stăpînirea de sine îi reveni aproape exagerat și primirea fu vizibil rece, ca și cum ar fi trebuit să compenseze ridicolul exces emotiv. Mută lampa cu abajur verde de pe masă și acoperi *Cîteva aspecte ale statului democratic* cu o foaie de sugativă.

„De ce nu mă lasă în pace ?“ se gîndea ea cu amărăciune, legînd-o pe Katharine de Ralph ca într-o conspirație care-i fura și această oră de studiu solitar, și această slabă pavază împotriva omenirii. Și în timp ce netezea foaia de sugativă deasupra manuscrisului, se înarmă să-i țină piept lui Katharine, a cărei prezență o descumpănise, nu numai prin forța pe care o degaja ca de obicei, ci prin ceva asemănător unei amenințări.

— Lucrezi ? spuse ea, șovăind, remarcând că nu era binevenită.

— Nimic important, răspunse Mary trăgând în față cel mai bun scaun și răscolind în foc cu vâtraiul.

— N-am știut că mai trebuie să lucrezi și după ce pleci de la birou, spuse Katharine, pe un ton care lăsa impresia că se gîndea la cu totul altceva, ceea ce era de fapt adevărat.

Își însoțise mama în cîteva vizite, și între ele, doamna Hilbery se rezezise prin magazine și cumpărase la întîmplare fețe de perne și tampoane de sugative pentru viitoarea gospodărie a lui Katharine. Katharine avusese sentimentul că în calea ei se adună tot felul de piedici. Pînă la urmă o lăsase singură și venise să cîneze cu Rodney, după cum stabiliseră acasă la el. Dar n-avea de gînd să ajungă la el înainte de șapte, așa că-i rămăsese timp suficient să străbată distanța de la Bond Street pînă la Temple dacă ar fi avut chef. Torentul de chipuri care se scurgeau pe lîngă ea îi crease o stare de melancolie profundă, la care contribuia și gîndul că-și va petrece seara singură cu Rodney. Erau din nou prieteni buni, chiar mai buni, susțineau amîndoi, decît fuseseră vreodată. În ceea ce o privea era foarte adevărat. Avea mai multe calități decît bănuise pînă cînd emoția le pusese în evidență — tărie, afecțiune, înțelegere. Se gîndea la ele și privea chipurile ce i se perindau prin fața ochilor observînd cît de asemănătoare erau și cît de îndepărtate, nimeni nu simțea nimic, asemeni ei, și distanța, își spunea, se întindea chiar între cei mai apropiați, iar intimitatea era cel mai mizerabil fariseism dintre toate. Căci : „Ah, doamne“, se gîndea ea, privind în vitrina unei tutungerii, „nu-mi pasă de nici unul dintre ei și nu-mi pasă de William, iar oamenii spun că asta contează cel mai mult și eu nu pricep ce vor să spună.“

Privi disperată pipele lucioase și stătu în cumpănă — să pornească pe jos prin Strand sau pe lîngă Embankment ? Nu era ușor de răspuns căci implicația nu consta în diferența dintre străzi ci în cea dintre gînduri. Dacă ar fi luat-o prin Strand și-ar fi impus să se gîndească la problema viitorului sau la vreo problemă de matematică ; dacă ar fi luat-o pe lîngă rîu fără îndoială că ar fi început să se gîndească la lucruri inexistente — pădurea, plaja

oceanului, singurătatea, umbroasă, eroul măreț. Nu, nu, nu ! De o mie de ori nu ! — nu era cazul ; parcă în clipa de față asemenea gânduri ar fi avut ceva respingător ; trebuie să apuce altă cale ; în clipa de față nu împărtășea nimic din acea stare de spirit. Și pe urmă gândul îi zbură la Mary ; îi dădu încredere, chiar un fel de desfătare tristă, ca și cum triumful lui Ralph și al lui Mary dovedea că eșecul ei își avea rădăcinile în ea însăși, nu în viață. O idee neclară că dacă ar vedea-o pe Mary i-ar fi de folos, amestecată cu încrederea firească în ea, îi sugera să-i facă o vizită ; fără îndoială că plăcînd-o pe Mary însemna că îi făcea plăcere și să fie alături de ea. După ce ezită o clipă se hotărî să-și ia inima în dinți, cu toate că rareori acționa din impuls ; apucă pe o stradă lăturalnică și ajunse la casa lui Mary. Primirea însă nu se dovedi încurajatoare ; era limpede că Mary nu dorea s-o vadă, n-avea de oferit nici un fel de ajutor, iar dorința abia conturată de a i se destăinui se stinse imediat. Era ușor amuzată de propria ei amăgire, părea puțin împrăștiată și-și scutură de cîteva ori mînușile ca și cum și-ar fi împărțit cu economie și precizie minutele pînă cînd avea să-și ia rămas bun.

Cele cîteva minute puteau fi foarte bine cheltuite, cu întrebări despre situația exactă a legii votului femeilor, sau cu expunerea propriei ei atitudini foarte raționale cu privire la acest lucru. Dar vocea avea o anume inflexiune, părerile o anume nuanță iar mînușile o anume zvîcnire care nu făcură decît s-o înfurie pe Mary Datchet stîrnind-o să fie din ce în ce mai directă, tăioasă și chiar contradictorie. Simțea că dorește s-o facă pe Katharine să-și dea seama de însemnătatea acestei munci, despre care ea discuta atît de rece, ca și cum ar fi sacrificat în numele ei tot ceea ce sacrificase Mary. Încetă să mai agite mînușile și după zece minute, Katharine începu să facă gesturi preliminare plecării. Văzîndu-le, Mary fu conștientă — în seara aceea era anormal de conștientă de toate — că posedă o altă dorință puternică ; Katharine nu trebuia lăsată să plece, să dispară în lumea liberă, fericită a indivizilor iresponsabili. Trebuia să i se deschidă capul, să fie forțată să simtă.

— Nu prea înțeleg, spuse ea, ca și cum Katharine o provocase să fie explicită, cum se poate ca știind cum stau lucrurile, să nu fie toată lumea în stare să ajute cât de cât.

— Da. Dar cum stau de fapt lucrurile ?

Mary strinse din buze și zîmbi ironic ; o avea pe Katharine la mînă ; dacă dorea, putea să-i verse în cap vagoane întregi de dovezi revoltătoare ale actualei stări de lucruri, nebăgate în seamă de observatorul detașat al vieții, cinic, amator și insensibil. Și totuși șovăi. Ca de obicei, cînd stătea de vorbă cu Katharine, începu să experimenteze schimbări rapide de păreri despre ea, împunsături emotive care pătrundeau ciudat prin învelișul personalității ce în mod convențional ne protejează de semenii noștri. Ce egoistă și ce distantă se purtase. Și totuși, nu în cuvinte poate, dar în voce, pe chip, în atitudinea ei, erau semne ale unui spirit calm, meditativ, ale unei sensibilități vii, profunde, care plana asupra gîndurilor și faptelor și confereau întregii ei purtări o blîndețe lipsită de stridentă. Argumentele și frazele domnului Clacton erau neputincioase în fața unei asemenea platoșe.

— Ai să te căsătorești și vei avea alte lucruri la care să te gîndești, spuse ea într-o doară, cu o urmă de condescendență. Nu mai avea de gînd s-o facă pe Katharine să priceapă într-o clipă, așa cum s-ar fi convenit, tot ceea ce ea învățase cu prețul unei asemenea suferințe. Nu, Katharine trebuia să fie fericită ; Katharine trebuia să rămînă neștiutoare ; Mary avea să păstreze toate experiențele unei vieți șterse numai pentru ea. Gîndul la renunțarea din acea dimineață îi îmboldea conștiința și încercă încă o dată să ajungă la situația impasibilă care era atît de îndepărtată și invulnerabilă. Trebuia să-și înfrîneze dorința de a fi iar o persoană aparte, ale cărei dorințe intrau în conflict cu cele ale altor oameni. Se căi pentru amărăciunea resimțită.

Katharine își reinnoi gesturile de rămas bun ; își trăsesese una din mînuși și privi în jurul ei ca și cum ar fi căutat să motiveze o banalitate rostită la plecare. Nu era nicăieri un tablou, sau un ceas, sau un scrin pe care să-l remarce ? ceva pașnic și prietenos cu care să pună capăt neplăcutei întrevederi ? Lampa cu abajur verde din colț lumina cărțile, tocurile și sugativa. Imaginea îi stîrni gîn-

dul că Mary este liberă ca pasărea cerului ; într-o cameră ca asta poți să lucrezi — poți să ai o viață proprie.

— Cred că ești foarte norocoasă, remarcă ea. Te invidiez, trăiești singură și ai lucrurile tale... și mai ești și legată de un țel pasionant, fără să-ți trebuiască faimă sau să te lege vreo verighetă, adăugă ea în gând.

Buzele lui Mary se întredeschiseră. Nu putea să-și imagineze de ce anume o invidia Katharine, după cum îi spusese cu atita sinceritate.

— Nu cred că ai motive să mă invidiezi, spuse ea.

— Se prea poate ca întotdeauna să-i invidiem pe alții, remarcă vag Katharine.

— Bine, dar tu ai tot ce-ți dorești.

Katharine tăcu. Privi tăcută la foc, fără să-și dea seama de ce face. Ostilitatea pe care o sesizase în tonul lui Mary dispăruse complet, și uită că se pregătea să plece.

— Da, probabil că am, spuse ea în cele din urmă. Și totuși, uneori am impresia... Se opri ; nu știa cum să exprime ce simțea. Mai zilele trecute mi-a venit în minte când eram în metrou, reluă ea zîmbind : ce-i îndeamnă pe oameni să apuce o cale în loc de alta ? Nu dragostea ; asta nu e un motiv ; probabil că trebuie să existe vreo idee. Poate, Mary, afecțiunea noastră este umbra unei idei. Poate că nici nu există afecțiune...

Vorbea ușor batjocoritor, punînd întrebarea, pe care abia își bătuse capul s-o formuleze, nu lui Mary, și de fapt nimănui în mod special.

Cuvintele însă îi apăreau lui Mary Datchet superficiale, disprețuitoare, reci și cinice în același timp. Toate instinctele i se răzvrăteau împotriva lor.

— Eu una, gîndesc exact pe dos, spuse ea.

— Da, știu, răspunse Katharine, privind-o ca și cum probabil acum se hotărîse să-i explice ceva foarte important.

Mary nu putu să nu sesizeze simplitatea și buna credință dindărătul cuvintelor ei.

— Cred că afecțiunea reprezintă singura realitate, spuse ea.

— Da, consimți Katharine aproape tristă.

Înțelegea că Mary se gîdea la Ralph și i se părea imposibil s-o forțeze să mărturisească mai mult din această stare de exaltare ; nu putea decît să recunoască faptul că în cîteva cazuri rare, viața a pus totul la punct și pe urmă și-a văzut de drum. Se ridică în consecință în picioare. Dar Mary exclamă, cu o sinceritate totală, că nu trebuie să plece ; că se întîlnesc atît de rar ; că dorea să-i vorbească atît de mult... Katharine rămase surprinsă de sinceritatea cu care vorbea. Îi făcea impresia că dacă ar pomeni numele lui Ralph n-ar comite nici o indiscreție.

Așezîndu-se înapoi „doar pentru zece minute“, spuse :

— Apropo, domnul Denham mî-a spus că vrea să renunțe la avocatură și să se stabilească la țară. A plecat ? N-a apucat să-mi spună tot pentru că ne-a întrerupt cineva.

— Are de gînd, răspunse scurt Mary. Se împurpură brusc.

— Ar fi o idee grozavă, spuse Katharine în felul ei hotărit.

— Crezi ?

— Da, pentru că ar face ceva care să merite ; ar scrie o carte. Tata îmi spune mereu că este cel mai bun dintre tinerii care colaborează la revista lui.

Mary se aplecă spre foc și întoarse cărbunii cu văturaiul. Faptul că ea pomenise numele lui Ralph îi stîrnise dorința aproape irezistibilă de a-i explica adevărata situație dintre ea și Ralph. Își dăduse seama după tonul vocii că nu-l amintise pe Ralph ca să scormonească în tainele lui Mary sau să insinueze ceva în legătură cu ea. Mai mult, Katharine îi era simpatică ; avea încredere în ea ; simțea că o respectă. Primul pas al mărturisirii era destul de ușor ; dar, pe măsură ce Katharine vorbea, se ajunsese la o altă mărturisire, grea de tot, și totuși, impunîndu-se ca o necesitate ; trebuia să-i spună ceea ce habar nu avea... trebuia să-i spună lui Katharine că Ralph o iubea.

— Nu știu ce are de gînd să facă, spuse ea, grăbită, căutînd să cîștige timp, presată de propria convingere. Nu l-am mai văzut de la Crăciun.

Lui Katharine i se păru ciudat ; se prea poate ca pînă la urmă să fi înțeles greșit. Avea obiceiul să recunoască

că totuși nu percepea nuanțele fine ale sentimentelor și consideră prezenta greșeală drept o altă dovadă că era o persoană practică cu o gândire abstractă, mai potrivită cifrelor decît sentimentelor specifice bărbaților și femeilor. Oricum, așa susținea William Rodney.

— Ei, acum... spuse ea.

— Ah, te rog, nu pleca ! exclamă Mary, întinzînd mîna s-o oprească.

În clipa în care Katharine se mișcase, o copleșise sentimentul nedeslușit că nu putea s-o lase să plece. Dacă pleca, singura ei șansă de a vorbi ar fi fost pierdută ; singura ei șansă de a spune ceva extraordinar de important ar fi fost pierdută. Cîteva cuvînte ar fi fost suficiente să-i stirnească atenția și să pună capăt plecării și incomunicabilității ulterioare. Dar deși cuvintele îi veneau pe buze, gîtul i se usca și le izgonea înapoi. La urma urmelor, se gîndi ea, de ce-ar vorbi ? Pentru că așa e corect, îi spunea instinctul ; corect să se dezvăluie fără rezervă în fața altor ființe umane. Gîndul o înfioră. Cereea prea mult de la cineva care și așa fusese lăsat fără nimic. Trebuia să țină ceva și pentru ea. Și presupunînd că ar fi ținut ceva doar pentru ea ? Imediat își imaginează o viață împrejmuită de ziduri, continuînd o perioadă imensă de timp, aceleași sentimente supraviețuind veșnic, nici atenuîndu-se nici schimbîndu-se în interiorul acelorași pereți de piatră. Gîndul acestei singurătăți o înspăimîntă și totuși îi era peste putință să vorbească încă — să-și piardă singurătatea, căci devenise deja unul din lucrurile îndrăgite.

Mîna atinse poalele fustei lui Katharine, și trecînd-o peste o șuviță de blană, se aplecă de parcă dorea s-o examineze.

— Îmi place blana asta, spuse ea. Îmi place cum te îmbraci. Și nu trebuie să-ți închipui că am să mă căsătoresc cu Ralph, continuă ea, pe același ton, pentru că nu ține nici un pic la mine. Ține la altcineva.

Rămase cu capul plecat și cu mîna pe fustă.

— E o rochie veche și ponosită, spuse Katharine, și singurul semn că ar fi auzit cuvintele lui Mary fu că le rosti puțin sacadat.

— Nu te superi că ți-am spus ? spuse Mary, rîdîndu-se.

— Nu, nu, răspunse Katharine ; dar cred că te înșeli, nu ?

Se simțea într-adevăr îngrozitor de jenată, demoralizată, chiar deziluzionată. Nu-i plăcea deloc întorsătura pe care o luase discuția. O tulbura necuviința ei. Suferința pe care o simțise în ton o înspăimintă. O privi pe Mary pe furiș, cu o expresie plină de teamă. Dar dacă sperase că acele cuvinte fuseseră rostite fără nici o noimă, rămase dezamăgită. Mary se lăsă pe spătarul scaunului, se încruntă ușor și arătă, îi trecu lui Katharine prin cap, ca și cum trăise încă cincisprezece ani în cele câteva minute.

— Nu crezi că există anumite lucruri asupra cărora nu te poți înșela ? întrebă Mary liniștită și aproape distantă. Asta mă nedumerește în legătură cu problema iubirii. Întotdeauna m-am mândrit că sînt o ființă rezonabilă, adăugă ea. Nu m-am gîndit că aș putea să simt... adică dacă celălalt nu simte. Am fost o proastă. M-am lăsat în voia amăgirilor.

Se opri.

— Vezi, Katharine, continuă, revenindu-și și vorbind mai energic. Sînt îndrăgostită. Nu încape nici o îndoială... Sînt îndrăgostită la culme... de Ralph.

Dădu ușor din cap, și bucla care se mișcă, împreună cu roșeața îi dădură o înfățișare mîndră și în același timp sfidătoare.

Katharine își spuse în sine : „Deci așa se simte“. Ezită, avînd sentimentul că nu trebuie să vorbească ; pe urmă spuse cu voce scăzută :

— Asta e.

— Da, spuse Mary ; asta e. Nu trebuie să *nu* te îndrăgostești... Dar nu despre asta vroiam să vorbesc ; vroiam numai să știi. Și mai este ceva ce doresc să-ți spun...

Se opri.

— Nu am nici o permisiune de la Ralph să-ți spun ; dar sînt sigură... că te iubește pe tine.

Katharine o privi iar, ca și cum prima oară nu văzuse bine căci, fără îndoială, trebuia să existe un semn clar că Mary vorbea sub impulsul unei emoții, sau tulburări, sau închipuiri. Nu ; era încă încruntată, ca și cum își căuta drumul printre argumentele unei discuții dificile, dar

încă arăta ca o persoană care raționează nu ca una care simte.

— Asta dovedește că greșești... greșești total, spuse Katharine, vorbind și ea rezonabil. N-avea nevoie să verifice greșeala trecându-și în revistă amintirile căci avea clar înțipărit în mintea ei că singurele sentimente ale lui Ralph față de ea erau de ostilitate critică. Nu se mai gândi la asta, iar Mary, pentru că enunțase faptul, nu mai încercă să-l demonstreze, ci căută să-și explice sieși, și nu lui Katharine, motivele pentru care îl enunțase.

Își impusese să săvârșească ceea ce îi ceruse un instinct puternic și imperios ; peste sufletul ei trecuse un talaz uriaș.

— Ți-am spus aceste lucruri, răspunse Mary, pentru că vreau să mă ajuti. Nu vreau să fiu geloasă pe tine. Și totuși sînt... sînt îngrozitor de geloasă. Singura cale am considerat că este să-ți mărturisesc.

Ezită și bîjbii încercînd să-și clarifice sentimentele față de ea însăși.

— Dacă-ți spun, atunci putem vorbi ; și cînd sînt geloasă, îți pot spune. Și dacă sînt tentată să fac un lucru nemaipomenit de meschin, aș putea să-ți spun ; poți să mă faci să-ți spun. Mi se pare atît de greu să vorbesc ; dar mă înspăimîntă singurătatea. Ar trebui s-o zăvorăsc în mintea mea. Da, de asta mă tem. Să am toată viața ceva care nu se schimbă în gîndurile mele. Mi se pare atît de greu să schimb ceva. Cînd mi se pare că ceva nu e bine continui să mă gîndesc că nu e bine, și... Ralph avea dreptate, înțelegi, cînd spunea că nu există bine și rău ; nu există așa ceva, adică, atunci cînd judecăm oamenii...

— A spus Ralph Denham asta ? întrebă Katharine indignată la culme. I se părea că o asemenea suferință a lui Mary nu putea fi decît rezultatul unei cruzimi maxime. I se părea că el se debarasează de prieteni, cînd îi convine, aruncînd niște teorii filozofice false care îi umbreau și mai mult caracterul. Era cît pe ce să spună aceste lucruri, cînd Mary o întrerupse brusc.

— Nu, nu, nu înțelegi. Dacă există vreo vină, este numai a mea ; la urma urmelor, dacă accepți să riști...

Vocea îi tremură și tăcu. Îi trecuse prin minte cît de mult riscase și pierduse, pierduse cu desăvîrșire, încît nu

mai avea dreptul, vorbind despre Ralph, să-și închipuie că cele cunoscute despre el înlocuiau orice altă cunoaștere. Nu mai poseda complet iubirea ei, deoarece partea lui era îndoielnică ; iar acum, ca lucrurile să aibă un gust și mai amar, viziunea ei limpede a felului în care urma să țină piept vieții devenise nesigură și șovăitoare, pentru că exista un martor. Simțind că tinjea după vechea intimitate solitară cu atita acuitate încît nu-și putea opri lacrimile, se ridică, se duse la celălalt capăt al camerei, desfăcu drapelele și rămase o clipă acolo, copleșită. Durerea însă nu era înjositoare ; veninul consta în faptul că se lăsase tîrîtă în acest act de trădare a propriei persoane. Încolțită, înșelată, prădată, mai întîi de Ralph și pe urmă de Katharine, i se păru că se topește în umilință, și că este văduvită de tot ce ar fi putut numi al ei. Lacrimile de slăbiciune îi urcară în ochi și i se rostogoliră pe obraji. Dar lacrimile cel puțin le putea stăpîni, și chiar asta făcu în acea clipă, pe urmă, întorcîndu-se, putea să o privească pe Katharine și să-și regăsească ceea ce mai era de regăsit din curajul pierdut.

Se întoarse. Katharine nu se mișcase ; se aplecase puțin în față și privea focul. Ceva din atitudinea ei îi amintea de Ralph. Așa obișnuia să stea și el, puțin aplecat înainte, privind destul de fix în față, în vreme ce mintea pornea să hoinărească, explorînd, speculînd, pînă în clipa în care se întrerupea cu : „Ei, Mary ?” și tăcerea, care ei i se păruse atît de romantică, lăsa locul unei discuții dintre cele mai plăcute pe care le avusese vreodată.

Ceva necunoscut în atitudinea siluetei tăcute, ceva nemîșcat, solemn, semnificativ o făcu să-și țină respirația. Se opri. Nu avea gînduri urite. O surprindea chiar propria ei liniște și încredere. Veni tăcută înapoi și se așeză din nou lângă Katharine. Mary nu avea intenția să vorbească. În tăcere avea impresia că-și pierde sentimentul izolării ; era în același timp și cel care suferea și spectatorul înduișat al suferinței ; era mai fericită ca oricînd ; ea era cea privată ; ea era cea respinsă și ea era nespus de binevoitoare. Încercarea de a-și exprima senzațiile fu inutilă și, mai mult, nu putea să-și închipuie că ele puteau fi împărtășite fără nici un cuvînt din partea ei. Și astfel stătura tăcute multă vreme, una lângă alta, în vreme ce Mary își trecea degetele prin şuvița de blană a vechii rochii.

FAPTUL CĂ AVEA SĂ ÎNTÎRZIE LA ÎNTÎLNIREA cu William nu era singurul motiv pentru care Katharine începu aproape să alerge prin Strand în direcția locuinței lui. Putea să fie punctuală dacă ar fi luat un taxi, dar prefera aerul curat care să-i aprindă scînteia aruncată de vorbele lui Mary. Căci printre toate impresiile lăsate de discuțiile din seara aceea, una era revelatoare și le făcea pe celelalte nesemnificative. Așa arătai ; așa vorbeai ; așa era dragostea.

S-a îndreptat, m-a privit și pe urmă a spus : „Sînt îndrăgostită” ; Katharine medită, încercînd să însuflețească întreaga scenă. Imaginea cerea atîta atenție plină de uimire, încît nu-i trezea nici o fărîmă de milă ; era o flacără aprinsă brusc în întuneric ; la lumina ei, Katharine observă mult prea limpede ca să-i mai tihnească mediocritatea, ba chiar tot caracterul fictiv al sentimentelor ei în măsura în care pretindeau că seamănă cu cele ale lui Mary. Se hotărî să acționeze brusc înarmîndu-se cu ce aflase, și-și reaminti uluită scena din cap, cînd acceptase cererea în căsătorie, dumnezeu știe de ce, pentru niște motive acum inexistente. La fel poate cineva în plină zi să-și întoarcă gîndurile spre locul unde a bijbiit în ceață, s-a întors și s-a lăsat în voia unei buimăceli totale.

„E atît de simplu”, își spuse ea. „Nici nu poate încăpea vreo îndoială. Nu trebuie decît să vorbesc acum. Nu trebuie decît să vorbesc”, continuă ea, ținînd ritmul pașilor și uitînd cu totul de Mary Datchet.

William Rodney, care se întorsese acasă de la serviciu mai devreme decît se așteptase, se așeză să aleagă bucățile pentru pian din *Flautul fermecat*. Katharine întirzie, dar asta nu era ceva nou, și cum ei nu-i plăcea ceva anume,

și el avea chef de așa ceva, probabil că nu avea importanță. Acest defect al Katharinei era cu atât mai ciudat, reflectă William, pentru că, de regulă, femeile din familia ei erau neobișnuit de muzicale. Verișoara ei, Cassandra Otway, de exemplu, avea un gust extrem de rafinat pentru muzică, și păstrase amintiri încântătoare cu ea cîntînd la flaut, într-o atitudine fantastic de degajată, în salonul de dimineață din Stogdon House. Își aminti cu plăcere felul caraghios în care nasul ei, lung ca toate nasurile familiei Otway, părea că se unește cu flautul, de parcă ar fi fost o specie grațioasă inimitabilă de cîntiță muzicală. Tabloul minuscule sugera foarte bine temperamentul ei melodos și pasional. Pe William îl mișca entuziasmul unei tinere cu o educație aleasă, și-i sugera o mie de modalități prin care, cu experiența și talentele sale, ar fi putut să-i fie de folos. Ar fi trebuit să i se dea șansa să asculte muzică bună, așa cum este ea interpretată de cei care au moștenit marea tradiție. Mai mult, din una sau două remarci pe parcursul conversației, deduse că fata avea ceea ce Katharine declara că-i lipsește, o apreciere pasionantă, chiar dacă autodidactică, a literaturii. Îi împrumutase piesa lui. Între timp, cum Katharine întîrzia cu siguranță, iar *Flautul fermecat* nu e același lucru fără partea vocală, se simți inclinat să-și petreacă timpul cît mai avea de așteptat scriindu-i o scrisoare Cassandrei, recomandîndu-i să-l citească pe Pope în locul lui Dostoievski, pînă cînd își va mai dezvolta gustul pentru formă. Se așeză să aștearnă acest sfat într-o frazare jucăușă și ușoară, și totuși să nu aibă un efect negativ asupra unei cauze atât de dragă lui, cînd auzi pașii lui Katharine pe scară. Peste o clipă, se convinge că greșise; nu era Katharine; dar nu se mai putu așeza să scrie. Starea i se schimbase dintr-una liniștită și tihnită — care îl desfătase atât de mult, într-una de neliniște și așteptare. Adusese cina și trebuise s-o pună lingă foc ca să nu se răcească. Trecuse un sfert de oră peste timpul convenit. Se gîndi la o veste care îl mîhnise în prima parte a zilei. Din cauza bolii unuia dintre colegii săi probabil că nu va avea concediu pînă spre sfîrșitul anului, ceea ce însemna o amîinare a căsătoriei. Dar această posibilitate, la urma urmelor, nu era atât de neplăcută pe cît posibilitatea care se impunea cu fiecare ticăit al ceasu-

lui, că logodnica lui uitase complet de întâlnire. Asemenea lucruri se petrecuseră mai rar, de la Crăciun încoace, dar dacă cumva urmau să se repete ? Dacă mariajul lor se va transforma, după cum spusese chiar, ea într-o farsă ? N-o învinui de orice dorință de a-l răni fără motiv, dar ceva din caracterul ei o împingea să jignească oamenii. Era rece ? Era preocupată de sine ? Încercă s-o încadreze în fiecare din aceste descrieri, dar trebui să recunoască că îl nedumerea.

„Sînt atît de multe lucruri pe care nu le înțelege“, reflectă el, privind la scrisoarea pentru Cassandra pe care o începuse și o lăsase deoparte. Ce-l împiedica să termine scrisoarea de care atît de mult se bucurase s-o aștearnă ? Motivul era că în orice clipă Katharine ar fi putut intra în cameră. Gîndul, implicînd aservirea lui față de ea îl enervă grozav. Îi trecu prin cap să lase scrisoarea deschisă s-o vadă și că se va sluji de ocazie ca să-i spună că-i trimisese Cassandrei piesa, supunînd-o criticii ei. Posibil, dar în nici un caz sigur, lucrul acesta o va deranja — și tocmai cînd ajunse la această slabă mîngiere în chip de concluzie, se auzi o bătaie în ușă și Katharine intră în cameră. Se sărutară cu răceală, iar ea nu se scuză că a întîrziat. Totuși, numai prezența ei îl emoționa în mod ciudat ; dar era hotărît să nu se lase intimidat, mai ales cînd își propusese să ia o hotărîre mai fermă față de ea ; să înțeleagă adevărul despre ea. O lăsă să-și aranjeze hainele și-și văzu de lucru cu farfuriile.

— Am o veste pentru tine, Katharine, spuse el imediat ce se așezară la masă. N-o să am vacanță în aprilie. Va trebui să ne amînăm căsătoria.

Trîntise propozițiile cu un fel de bruschete. Katharine rămase puțin cu privirea fixă, ca și cum anunțul îi tulburase gîndurile.

— Nu are importanță, nu ? Adică, nu am semnat pentru închiriere, răspunse ea. Dar de ce ? Ce s-a întîmplat ?

El îi explică într-o doară cum unul dintre colegi se îmbolnăvisese și s-ar putea să lipsească cîteva luni, chiar șase, și atunci vor trebui să se gîndească din nou la situația lor. Rostise totul pe un ton care o izbi, ca fiind nepăsător la culme. Îl privi. Nu arăta în nici un fel supărat pe ea. Oare se îmbrăcase frumos ? Avea impresia că sufi-

cient de frumos. Poate pentru că întârziase ? Căută cu privirea la ceas.

— Atunci e bine că n-am luat casa, repetă ea gînditoare.

— Asta mai înseamnă că o perioadă îndelungată nici n-am să mai fiu la fel de liber ca pînă acum, continuă el. Katharine avu timp să reflecteze că prin asta cîştiga ceva, cu toate că era prematur să-şi dea exact seama ce anume. Dar lumina care radiase cu atîta intensitate în drumul spre el, fu brusc umbrită şi de atitudinea lui şi de vestea pe care i-o dăduse. Se aşteptase să găsească o rezistenţă oarecare şi asta era simplu de înfruntat în comparaţie cu... nu ştia ce anume avea de înfruntat. Masa se scurse în discuţii liniştite, stăpînite, despre lucruri indiferente. Muzica era un subiect despre care ea nu cunoştea nimic, dar îi plăcea să-l asculte povestind ; putea oare, ascultîndu-l, îi trecu ei prin cap, să-şi imagineze serile vieţii conjugale petrecute astfel, lîngă foc ; petrecute astfel, sau cu o carte, poate, căci atunci ar fi avut timp să-şi citească cărţile ei, şi să perceapă cu fiecare pîrticică a minţii ei nefolosite ceea ce tînjea de mult să afle. Atmosfera era foarte destinsă. Brusc William o întrerupse. Katharine îl privi neliniştită, îndepărtînd asemenea gînduri, agasată.

— Unde aş putea să adresez o scrisoare pentru Cassandra ? o întrebă el. Era limpede că în seara aceea William avea de gînd să-i dea de înţeles ceva sau se afla într-o stare cu totul specială. Ne-am împrietenit, adăugă el.

— Cred că acasă, răspunse Katharine.

— Ai ei o ţin prea mult în casă, spuse William. De ce n-o inviţi la tine, şi-i oferi ocazia să audă muzică bună ! Aş vrea să termin ce începusem să-i scriu, dacă nu te superi, pentru că aş dori tare mult s-o primească mîine.

Katharine se lăsă înapoi în scaun, iar Rodney puse foaia de hîrtie pe genunchi şi-şi continuă propoziţia. „Stilul, să ştii, este ceea ce avem tendinţa să neglijăm...” ; dar era mult mai conştient de privirea Katharinei aţintită asupra lui decît de ceea ce spunea despre stil. Îşi dădea seama că îl priveşte, dar nu ştia dacă privirea exprima indiferenţă sau iritare.

Adevărul este că alunecase binişor în capcana lui ca să se simtă sîcîită şi puţin enervată, fără să se poată concentra

asupra rîndurilor din faţă. Atitudinea asta indiferentă, chiar ostilă a lui William făcea despărţirea definitivă, completă şi duşmănoasă. Se gîndi că starea lui Mary era înfinit mai mult de preferat ; era un lucru simplu de făcut şi-l făcea. De fapt, nu putea să-şi alunge din minte gîndul că prietenii şi familia ei se remarcă prin rafinament, rezervă şi subtilităţi emoţionale, toate însă atinse de o anume meschinărie a naturii. De exemplu, deşi o plăcea destul de mult pe Cassandra, felul ei aiurit de a trăi i se părea de-a dreptul frivol ; ba era socialismul, ba vicermii de mătase, ba muzica — aceasta din urmă probabil constituise motivul interesului brusc arătat de William. Niciodată pînă atunci nu-şi irosise timpul William în compania ei scriind scrisori. Cu un ciudat sentiment al unei deschideri luminoase acolo unde pînă acum cîteva clipe fusese totul opac, i se năzări că de fapt, tot ce e posibil, da, probabil, ba ce mai, sigur, devotamentul pe care-l luase de bun exista într-o măsură mult mai redusă decît bănuise, sau poate nici nu exista. Îl privi atentă ca şi cum această descoperire ar fi trebuit să fie însemnată cumva pe chipul lui. Niciodată pînă atunci nu văzuse atîtea lucruri demne de respect în înfăţişarea lui, atîta sensibilitate şi inteligenţă, cu toate că sesiza aceste calităţi ca şi cum ar fi aparţinut unui străin şi prin urmare te impresionau fără să-ţi implice şi sentimentele. Fruntea aplecată asupra foii de hîrtie, gînditoare ca de obicei, avea o linişte care părea să-l aşeze undeva la depărtare, asemeni unui chip văzut printr-un geam.

Scia fără să-şi ridice privirea. Ar fi vrut să spună ceva, dar nu se putea hotări să-i ceară un semn de afecţiune pe care nu avea dreptul să-l ceară. Convingerea că el era atît de înstrăinat de ea o umplu de melancolic şi-i demonstră fără urmă de îndoială nesfîrşita singurătate a fiinţei umane. Niciînd nu mai simţise atît de acut acest adevăr. Privi din nou la foc ; avu impresia că nici măcar material nu se aflau suficient de aproape ca să se facă auzită ; iar spiritual, fără îndoială că nu exista nici o fiinţă umană pe a cărei prietenie s-ar fi putut baza ; nici un vis care s-o mulţumească ca pe vremuri ; nu rămăsese nimic în realitatea în care putea crede cu excepţia acelor idei abstracte — cifre, legi, stele, fapte, de care însă cu

greu se putea simți unită din lipsă de cunoștințe și un fel de jenă.

Cînd Rodney își recunoscuse absurditatea acelei tăceri prelungite precum și meschinăria unei asemenea tactici, și privi în sus gata să găsească un pretext pentru a trage o porție bună de rîs, sau să deschidă o discuție, rămase nedumerit de ceea ce văzu. Katharine părea că uitase cu totul ceea ce era bun sau rău la el. Expresia ei sugera o concentrare asupra unui lucru aflat departe de ce-i înconjură. Nepăsarea din atitudinea ei părea mai degrabă masculină. Îmboldul de a întrerupe stînghereala dintre ei dispăru brusc și, încă o dată exasperat de propria sa neputință, se retrase în scris. Nu putea să n-o compare pe Katharine cu imaginea atrăgătoare și capricioasei Cassandra ; dar Katharine, neexteriorizată, nepăsătoare, tăcută era totuși atît de remarcabilă, încît de fiecare dată se simțea îmboldit să-i ceară părerea.

Peste o clipă se întoarse spre el ca și cum în clipa în care-și terminase șirul gândurilor devenise conștientă de prezența lui.

— Ai terminat de scris ? îl întrebă.

William surprinse în tonul ei o urmă ușoară de amuzament, nicidecum de gelozie.

— Nu, dar astăzi seară nu mai scriu, spuse el. Nu mă simt în stare dintr-un anumit motiv. Nu pot să spun ce am de spus.

— Cassandra tot n-o să-și dea seama dacă e scrisă bine sau prost, observă Katharine.

— Nu sînt atît de convins. Aș zice că are mult simț literar.

— Se prea poate, răspunse Katharine indiferentă. Și fiindcă veni vorba, în ultima vreme mi-ai cam neglijat educația. Aș vrea să-mi citești ceva. Stai să aleg o carte.

Spunînd acestea, se duse spre bibliotecă și începu să se uite la întîmplare prin rafturi. Orice, își spunea în gînd, era mai bun decît să se ciorovăiască sau să păstreze tăcerea aceea stranie care-i amintea ce departe erau unul de celălalt. În vreme ce trăgea afară o carte sau alta se gîndea cu ironie cît de sigură fusese cu o oră în urmă ; cum într-o clipă dispăruse, cum nu făcea decît să cîștige timpul neștiind deloc în ce relații se mai aflau, ce simțeau, sau

dacă William o mai iubea. Situația lui Mary i se părea tot mai minunată și mai de invidiat — **dacă** într-adevăr era așa cum și-o imagina — dacă, într-adevăr, **simplicitatea** era atribuită vreuneia dintre fiicele femeilor.

— Swift, spuse ea, luind la întâmplare un volum ca să pună capăt cel puțin acestei ezitări. Hai să citim din Swift.

Rodney luă cartea, o ținu în fața lui, ținu un deget la pagina aleasă, dar nu spuse nimic. Pe fața lui se putea citi o ciudată expresie de deliberare, ca și cum cîntărea diverse lucruri și pînă cînd nu se hotăra nu avea intenția să vorbească.

Katharine își trase scaunul lîngă el, remarcînd tăcerea ; îl privi brusc neliniștită. N-ar fi putut să spună ce spera sau de ce îi era teamă ; dorința nebunească și copleșitoare de a primi o oarecare asigurare a afecțiunii lui o obseda probabil. Era obișnuită ca el să fie arțăgos, să cirtească, să o contrazică cu pedanterie, dar atitudinea aceasta de liniște imperturbabilă, care probabil provenise din conștiința unei puteri interioare, o nedumerea. Nu știa ce avea să se petreacă în clipa următoare.

În cele din urmă William vorbi.

— Cred că e puțin cam straniu, nu ? spuse el cu o voce gînditoare și distantă. Vreau să spun că pe majoritatea oamenilor i-ar fi deranjat mult dacă ar fi trebuit să-și amîne căsătoria cu șase luni. Pe noi însă nu ne afectează ; tu cum îți explici ?

Îl privi și observă că atitudinea critică se ținea deoparte de emoții.

— Eu cred că se datorește faptului, continuă el fără să aștepte vreun răspuns, că nici unul dintre noi nu este romantic față de celălalt. Asta poate fi explicat parțial, fără îndoială, pentru că ne cunoaștem de atîta timp ; dar eu înclin să cred că e mult mai mult. E ceva care ține de temperament. Am impresia că ești o idee prea rece și bănuiesc că eu sînt o idee prea egocentric. Și dacă lucrurile stau așa nu ne trebuie mult să explicăm ciudata noastră lipsă de iluzii în legătură cu noi. Nu vreau să spun că cele mai satisfăcătoare căsătorii nu se pot baza și pe acest gen de înțelegere. Dar azi-dimineață, cînd Wilson mi-a spus vestea, mi s-a părut ciudat că nu m-am simțit aproape

deloc supărat. Apropo, ești sigură că nu ne-am luat nici un angajament cu casa aceea ?

— Am păstrat scrisorile și am să mă uit peste ele mâine dimineață ; dar sînt sigură că avem mină liberă.

— Mulțumesc. Cît despre problema psihologică, continuă el ca și cum chestiunea îl interesa doar detașat, nu există îndoială că fiecare dintre noi este în stare să simtă ceea ce pentru a simplifica lucrurile voi numi afecțiune romantică pentru o a treia persoană — cel puțin, în cazul meu lucrurile sînt sigure.

Probabil era pentru prima oară, după cîte își aducea ca aminte că William făcea declarații despre propriile sentimente de bună voie și fără pic de emoție. De obicei descuraja asemenea discuții intime prin cîte o frîntură de rîs sau schimbînd subiectul, remarcînd că bărbații, sau bărbații cu experiență le consideră o prostioară de un gust îndoielnic. Dorința lui evidentă de a explica ceva o nedumeri, o făcu curioasă și-i închise rana deschisă pe orgoliul ei. Pentru un motiv oarecare și ea se simțea mai în largul ei cu el ca de obicei ; sau poate că stinghercala dispăruse pentru că acum erau pe picior de egalitate — nu putea să nu-i treacă și asta prin cap. Remarcile lui o interesau prea mult pentru lumina pe care o aruncau asupra propriilor ei probleme.

— Ce este de fapt acest romantism ? întrebă ea.

— A, da, aceasta-i întrebarea. N-am ajuns încă la o definiție care să mă mulțumească, cu toate că există unele foarte bune — privi în direcția cărților.

— Probabil că nu reprezintă deloc cunoașterea celeilalte persoane... este de fapt neștiință, se hazardă ea.

— Anumite autorități susțin că este o chestiune de distanță — adică în ceea ce privește ideile în literatură...

— Se prea poate, în cazul artei. Dar în cazul oamenilor s-ar putea să fie... Ezită.

— Tu nu ai nici o experiență personală ? o întrebă, lăsîndu-și pentru o clipită privirea asupra ei.

— Cred că m-a influențat enorm, spuse ea, pe tonul cuiva absorbit de posibilitățile unei imagini abia înfățișate lor ; dar viața mă cam îngrădește, adăugă ea.

Trecu în revistă îndatoririle zilnice, solicitările continui făcute bunului simț, autocontrolului și preciziei, într-o casă în care se afla o mamă romantică. A, dar romantismul ei nu era de genul *acela*. Era o dorință, un ecou, un sunet ; putea să-l îmbrace în culoare, să-l vadă modelat, să-l audă în muzică, dar nu în cuvinte ; nu, niciodată în cuvinte. Suspină, sîcîită de dorințe atît de incoerente, atît de incomunicabile.

— Dar nu e ciudat, reluă William, că tu nu-l simți față de mine și eu față de tine ?

Katharine consimți că era ciudat — foarte ; dar și mai ciudat i se părea că discuta această problemă cu William. Punea în evidență niște posibilități de deschidere a unei noi perspective în relațiile dintre ei. I se părea că întrucîtva el o ajuta să înțeleagă ceea ce nu înțelesese niciodată ; și în recunoștința ei era conștientă că dorește și ea să-l ajute, ca o soră — da, ca o soră, cu excepția părerii de rău, pe care nu prea putea să și-o învingă că pentru el era o persoană lipsită de romantism.

— Cred că ai putea fi foarte fericit alături de cineva care să te iubească astfel, spusese ea.

— Presupui că romantismul supraviețuiește unei cunoașteri mai intime a persoanei pe care o iubești ?

Pusese întrebarea pe un ton pedant ca să se apere de nuanțarea de care îi era groază. Întreaga situație cerea o atenție deosebită ca nu cumva să degenereze într-un recital degradant și neplăcut cum fusese scena de pe cîmp, printre frunzele moarte, la care nu putea niciodată să se gîndească fără să nu fie copleșit de rușine. Și totuși ficcare propoziție îi aducea alinare. Ajunsesse să înțeleagă cîte ceva despre propria sa dorință, pînă acum nedefinită, sursa neînțelegerii cu Katharine. Dorința de a o jigni care îl stîrnise să înceapă îl părăsise acum și simțea că numai Katharine putea să-l ajute acum să fie sigur. Nu trebuia să se pripească. Existau atîtea lucruri pe care nu le putea rosti decît cu mare greutate — cum era, de exemplu, numele *acela*, Cassandra. Nici privirea nu și-o putea muta dintr-un anume loc, o ravină incandescentă înconjurată de piscuri muntoase din inima cărbunilor încinși. Așteptă încordat să continue Katharine. Spusese că el ar putea fi fericit cu cineva care l-ar fi iubit astfel.

— Nu văd de ce nu ar supraviețui un atare sentiment în cazul tău, reluă ea. Îmi pot imagina o asemenea persoană... ; se opri ; era conștientă că el o asculta cu cea mai mare atenție și că pedanteria lui nu era decât masca unei anume neliniști îngrozitoare. Prin urmare, *aceu* persoană exista — o femeie — cine ar fi putut să fie ? Cassandra ? A, tot ce se poate...

— O persoană, adăugă ea, vorbind pe tonul cel mai degajat pe care-l putea folosi, cum ar fi Cassandra Otway, de exemplu. Cassandra este cel mai interesant membru al familiei Otway — cu excepția lui Henry. Dar chiar și așa, mie îmi place Cassandra mai mult. Nu este numai deșteaptă. Este o personalitate — un caracter aparte.

— Insectele alea oribile ! izbucni William cu un ris nervos și Katharine observă că îl trece un mic fior. Prin urmare Cassandra era. Răspunse automat, sec.

— Poți să susții că s-a limitat la... la... altceva... Dar muzica îi place ; bănuiesc că scrie și versuri ; și fără îndoială, are un farmec personal...

Tăcu, ca și cum încerca să-și explice în ce consta acest farmec personal. După o clipă de tăcere, William izbucni.

— Deci eu o consider o persoană afectuoasă ?

— Nespus de afectuoasă. Îl divinizează pe Henry. Dacă te gîndești în ce casă stă — unchiul Francis mereu cu toanele lui...

— Doamne, Doamne, murmură William.

— Și aveți atîtea lucruri în comun.

— Draga mea Katharine ! exclamă William, zicînd înapoi pe scaun și dezlipindu-și privirea de pe locul din foc. Nu înțeleg ce vorbești... Te asigur că...

Se simți total zăpăcit.

Își retrase degetul de pe pagina cărții cu Gulliver, deschise cartea și privi cuprinsul, ca și cum vroia să aleagă capitolul cel mai potrivit. Privindu-l, Katharine simți că o cuprind și pe ea simptomele preliminară propriei lui spaimă. În același timp, era convinsă că dacă el ar fi găsit pagina, și-ar fi scos ochelarii, și-ar fi dres glasul și ar fi deschis gura, amîndoi ar fi pierdut o șansă care n-ar mai fi revenit nicicînd în viața lor.

— Vorbim despre lucruri care ne interesează foarte mult pe amîndoi, spuse ea. N-ai vrea să continuăm și să-l lăsăm pe Swift pentru altă dată ? N-am chef de Swift și e păcat să citim doar așa... mai ales din Swift.

Pretextul unei speculații literare înțelepte, după cum își închipuie Katharine, îi redase lui William încrederea în sine ; puse înapoi cartea pe raft, întorcîndu-se cu spatele la ea și folosindu-se de acest avantaj pentru a-și aduna gîndurile.

Dar o secundă de introspecție avu alarmantul rezultat că-i puse în evidență faptul că mintea lui, privită din interior, nu se mai afla pe un teren cunoscut. Simțea, ca să spunem așa, ceea ce niciodată nu mai simțise în mod conștient pînă atunci ; fusese descoperit propriilor priviri drept un altul decît era deprins să se considere ; plutea pe o mare de posibilități necunoscute și involburate. Făcî cîțiva pași prin cameră și pe urmă se trînti pe scaunul de lîngă Katharine. Niciodată nu mai simțise așa ceva ; se lăsă total în mîinile ei ; se debarasă de orice responsabilitate. Aproape exclamă cu voce tare :

„Tu ai stîrnit toate aceste emoții oribile și violente, iar acum tot tu trebuie să faci ceva“.

Totuși, prezența ei îl liniștea și-l îmbărbăta ; nu era conștient decît de o încredere implicită între ei, cumva, că era în siguranță alături de ea, că îl va scoate la liman, va descoperi ce-și dorește și tot ea îi va aduce acel lucru.

— Am să fac tot ce-mi spui, rosti el. Mă las cu totul în mîinile tale, Katharine.

— Ar trebui să-mi spui ce simți, răspunse ea.

— Draga mea, în fiecare secundă simt o mie de lucruri. Sint sigur că nu știu ce simt. În după-amiaza aceea, pe cîmp... atunci... atunci...

Se întrerupse ; nu-i spuse ce se petrecuse atunci.

— Bunul tău simț imbatabil ca de obicei m-a convins... pentru o clipă... dar care anume este adevărul, numai Dumnezeu știe ! exclamă el.

— Nu cumva adevărul este, sau ar putea fi, că ești îndrăgostit de Cassandra ? spuse ea cu blîndețe.

William plecă fruntea. După o clipă de tăcere, șopti :

— Cred că ai dreptate, Katharine.

Ea suspină involuntar. Sperase tot acest timp, cu o intensitate ce sporise cu fiecare secundă, că ceea ce spusese nu era adevărat, că nu se va ajunge aici. După un moment de suferință neașteptată, își adună tot curajul ca să-i poată spune că ar dori să-l ajute și chiar își formulă primele cuvinte, când la ușă se auzi un ciocănit, îngrozitor și înspăimântător pentru cei aflați într-o stare de surescitare.

— Katharine, te venerez, izbucni el aproape șoptit.

— Da, răspunse ea, retrăgându-se cu un fior, dar trebuie să deschizi ușa.

CIND RALPH DENHAM INTRĂ ÎN CAMERA o văzu pe Katharine din spate și simți în atmosferă o schimbare, așa cum un călător o simte când, uneori, pe drum, mai ales după apusul soarelui, trece fără veste din răcoarea umedă într-o undă de căldură în care plutește dulceața finului și a aracilor de fasole, ca și cum soarele încă ar mai străluci, cu toate că luna e sus, pe cer. Ezită ; se înfioră ; se duse agale spre fereastră și-și puse haina alături. Își legănă bastonul cu multă grijă lângă faldurile draperiei. Preocupat astfel de propriile senzații și pregătiri, nu prea avu timp să observe ce simțeau ceilalți doi. Asemenea simptome de agitație pe care le remarcase, paloarea obrazilor și strălucirea ochilor, i se păreau potrivite actorilor participanți în marele teatru al vieții cotidiene a Katharinei Hilbery. Se gândi că frumusețea și pasiunea erau substanța întregii ei ființe.

Ea abia îi luă în seamă prezența, sau numai în măsura în care o obliga să adopte o atitudine reculeasă, ceea ce era departe de ce simțea. William, totuși, era și mai agitat decât ea, și prima ei încercare de a-l ajuta, după cum promisese, luă forma unei banalități cu privire la vîrsta clădirii sau numele arhitectului, ceea ce îi oferî prilejul să scotocească într-un sertar după niște schițe, pe care le puse pe masă, între ei trei.

E greu de spus care dintre ei urmărea mai cu atenție schițele, dar este sigur că nici unul nu găsi momentul de a face vreun comentariu. Anii de practică serioasă a conversațiilor de salon sosiră în cele din urmă în ajutorul lui Katharine, și ea spuse ceva potrivit, în aceeași clipă retrăgîndu-și mîna de pe masă pentru că observase că tremura. William aprobă cu volubilitate ; Denham întări

și ei ideea, vorbind pe un ton cam ridicat ; dădură deoparte planurile și se traseră mai aproape de cămin.

— Dintre toate locurile Londrei, aici mi-ar plăcea să locuiesc, spuse Denham.

„Iar eu nu am unde să trăiesc“, se gândi Katharine, în vreme ce încuviința cu voce tare.

— Dacă dorești, poți să-ți găsești un apartament aici, replică Rodney.

— Dar eu plec din Londra pentru totdeauna... am luat căsuța de care vă spuneam.

Anunțul păru că nu spune prea mare lucru nici unuia dintre ei.

— Da?... Trist... Trebuie să-mi dai adresa. Doar n-ai să te izolezi total, cred...

— Bănuiesc că și tu te muți, observă Denham.

William rămase atât de încurcat, încît Katharine se adună și întrebă :

— Unde este căsuța pe care v-ați luat-o ?

Ca să-i răspundă, Denham se întoarse spre ea și o privi. Cînd privirile li se încrucișară, Katharine își dădu seama pentru prima oară că vorbea cu Ralph Denham, și-și aminti, fără amănunte, că nu demult vorbise despre el, și că avea motive să nu aibă o impresie prea bună despre el. Nău-și amintea ce-i spusese Mary, dar simțea că în minte adunase un bagaj de informații pe care nu avusese timp să-l inspecteze — informații care acum se găseau de partea cealaltă a abisului. Tulburarea ei însă lumina la împlinire fragmente ciudate din trecutul ei. Trebuia să revizuiască ce avea în minte și pe urmă, în liniște, să mediteze asupra lucrurilor. Se forță să urmărească ce spunea Ralph. Îi povestea că luase o căsuță în Norfolk, iar ea îi răspundea că știe, sau nu cunoaște acea regiune. După o clipă de atenție, gîndurile îi zburară la Rodney, și avu senzația cu totul nouă și neobișnuită că ei doi comunicau și-și împărtășeau gîndurile. Dacă Ralph n-ar fi fost acolo, ar fi cedat pe loc dorinței de a lua mîna lui William, pe urmă de a-și lăsa capul pe umărul lui, căci în clipa aceea își dorea acest lucru mai mult decît orice, cu excepția poate, da, dorea mai mult decît orice să fie singură — da, asta își dorea. Era sătulă pînă peste cap de aceste discuții ; se cutremură gîndindu-se ce efort

i se cere ca să-și dea la iveală sentimentele. Uitase să răspundă. Vorbea William.

— Dar cu ce vă veți ocupa timpul la țară ? întrebă ea la întâmplare, intervenind într-o conversație pe care abia o auzise, într-o asemenea manieră că și Rodney și Denham o priviră surprinși. În clipa în care preluă conversația, fu rîndul lui William să tacă. Imediat uită să mai fie atent la ce se vorbea, deși din cînd în cînd intervenea nervos cu cîte un : „Da, da”. Pe măsură ce se scurgeau minutele, prezența lui Ralph îi devenea tot mai greu de suportat, pentru că avea atîtea să-i spună lui Katharine ; în momentul în care n-a mai putut să-i vorbească, i se adunaseră în minte îndoieli îngrozitoare și întrebări fără răspuns, care trebuiau așternute în fața ei, căci numai ea putea să-l ajute acum. Dacă nu va putea s-o vadă între patru ochi, îi va fi imposibil să mai doarmă sau să afle ce spusese într-o clipă de nebunie, care de fapt nu era de nebunie, sau era ? Dădu din cap și spuse nervos : „Da, da”, o privi pe Katharine și se gîndi cît de frumoasă era ; nu exista alta în lume pe care s-o admire mai mult. Pe chip avea oglindită o emoție care îi dădea o înfățișare nebănuită. Pe urmă, tot răsucind în minte posibilitățile pe care le avea ca să stea de vorbă cu ea între patru ochi, ea se ridică în picioare, iar el fu luat pe nepregătite, căci se bazase pe faptul că va mai rămîne după plecarea lui Denham. Prin urmare, singura lui șansă de a-i spune ceva aparte, era s-o conducă puțin. Cît timp ezită, stăpînit de greutatea de a-și exprima un gînd simplu în cuvinte, cînd toate gîndurile îi erau răvășite, și toate erau prea intense pentru a fi puse în cuvinte, amuți din cauza unui lucru și mai neașteptat. Denham se ridicase de pe scaun, o privise pe Katharine și rostise :

— Și eu plec. Vreți să vă însoțesc ?

Și înainte ca William să întrevadă un mijloc de a-l reține... sau poate era mai bine s-o rețină pe Katharine ? — Denham își luase pălăria și bastonul și ținea ușa deschisă pentru Katharine. Tot ce putu William să facă a fost să rămînă în capul scărilor și să le spună noapte bună. Nu putea să se ofere să-i însoțească. Nu putea să insiste ca ea să rămînă. O urmări cum coboară, destul de încet, pentru că lumina era cam slabă, și mai văzu o dată capetele lui

Denham și al lui Katharine, alături, lângă lambriuri, când bruse îl cuprinse o gelozie cumplită, și dacă n-ar fi fost conștient că avea papucii în picioare, ar fi alergat sau ar fi strigat după ei. Așa cum era, însă, nu se putea mișca din acel loc. La cotul scării, Katharine se întoarse să privească în urmă, incredințată că această ultimă privire va pecetlui buna lor prietenie. În loc să-i răspundă printr-o încuviințare tăcută, William avu o grimasă și ochii sclipiră reci din cauza sarcasmului sau a furiei.

Katharine se opri împietrită o clipă, pe urmă coborî încet pînă în curte. Se uită în dreapta și în stînga, și încă o dată spre cer. Era conștientă de Denham ca de un bolovan care-i apăsa gîndurile. Cîntări distanța pe care o mai avea de străbătut pînă va rămîne singură. Dar cînd ajunseră în Strand, nu apăru nici un taxi, iar Denham rupse tăcerea :

— Am impresia că nu sînt taxiuri. Vreți să mergem puțin pe jos ?

— Foarte bine, consimți ea, fără să-i acorde atenție,

Conștient că ea e preocupată, sau fiind absorbit de propriile gînduri, Ralph nu mai spuse nimic ; merseră în tăcere o vreme prin Strand. Ralph făcea tot ce-i stătea în putere să-și pună gîndurile în asemenea ordine ca să ajungă la relaxarea și hotărîrea necesare unei exprimări laudabile, așa că amină clipa cînd urma să vorbească, pînă cînd avea să găsească exact cuvintele și chiar locul potrivit. Strand-ul era prea aglomerat. În plus, riscul de a găsi un taxi gol era prea mare. Fără un cuvînt de lămurire, o luă la stînga, pe una din străzile lăturalnice care duceau la rîu. Nu trebuiau să se despartă sub nici un motiv pînă cînd nu se petrecea ceva extrem de important. Știa perfect ce vroia să spună, și-și potrivise nu numai conținutul, ci și ordinea în care urma să vorbească. Totuși, acum cînd era singur cu ea, nu numai că-i era aproape imposibil să rostească un cuvînt, dar era conștient că îl deranja faptul că o persoană cu toate avantajele pe care le avea ea putea să-i arunce în față aceste năluciri și abisuri care îl tulburau într-atîta. Era hotărît s-o chestioneze la fel de sever cum s-ar fi chestionat pe sine ; și să rezolve o dată pentru totdeauna problema — fie să-i justifice de ce pusese stăpînire pe el sau să renunțe la ea.

Dar pe măsură ce mergeau așa de uni singuri, se simțea tot mai tulburat de prezența ei. Vântul îi învălbură fusta ; penele de pe pălărie unduiau ; uneori o avea în față, cu un pas, doi, alteori trebuia s-o aștepte să-l ajungă din urmă.

Tăcerea se prelungi, și pînă la urmă o făcu să fie atentă la el. La început se enervase că nu găsisese nici un taxi ca să scape de compania lui ; pe urmă, își aminti vag de ceva ce-i spusese Mary care o făcuse să gîndească rău despre el ; nu-și amintea exact ce anume, dar amintirea, combinată cu felul lui dominator — de ce mergea atît de repede pe strada asta lăturalnică ? — o făcu să-și dea din ce în ce mai mult seama de omul cu o personalitate accentuată, deși neplăcută, care pășea lîngă ea. Se opri și uitîndu-se după un taxi, zări unul în depărtare. Ralph fu nevoit să se grăbească.

— V-ați supăra dacă am mai merge puțin pe jos ? întrebă el. Aș dori să vă spun ceva.

— Prea bine, răspunse ea, ghicind că rugămintea lui avea o legătură cu Mary Datchet.

— E mai multă liniște pe malul rîului, spuse el, și brusc traversă. Vreau să vă cer doar atît, începu el. Tăcu însă atît de mult timp încît ea avu răgazul să-i studieze chipul proiectat pe fundalul cerului ; ovalul prelung al obrazului și nasul mare, puternic. Cîtă vreme tăcu, îi veniră în minte cuvinte total diferite de cele pe care intenționase să le spună.

— De cînd v-am văzut, ați ajuns să reprezentați pentru mine un exemplu. Vă visez ; nu mă gîndesc la altceva decît la dumneavoastră ; pentru mine reprezentanți singura realitate.

Vorbele lui și vocea ciudat de gîtuită cu care le rostise dădeau impresia că nu se adresa tinerei de lîngă el ci altcuiva, foarte departe.

— Iar acum lucrurile au ajuns atît de departe încît, vă spun deschis, am impresia că am să înnebunesc. Vă consider cel mai frumos și cel mai autentic lucru din această lume, continuă el, cuprins de o exaltare și simțind că nu mai era nevoie acum să-și aleagă cuvintele cu o precizie pedantă, căci ceea ce dorea să-i spună îi deveni brusc extrem de limpede.

— Vă văd pretutindeni, în stele, în riu, pentru mine sînteți totul ; singura realitate. Vă spun că fără dumneavoastră viața nu înseamnă nimic. Și acum aș vrea...

Pînă atunci Katharine îl ascultase avînd impresia că-i scăpase un cuvînt care dădea înțeles celorlalte. Nu mai putea să audă această vorbărie neinteligibilă fără să încerce să-l înfrîneze. Avea impresia că trage cu urechca la niște vorbe care nu-i erau destinate ei.

— Nu înțeleg, spuse ea. Rostiți lucruri pe care nu le credeți.

— Cred absolut orice cuvînt rostit, replică el cu tărie. Iși întoarse capul către ea. Katharine redescoperi cuvintele pe care le căutase cîtă vreme el vorbise. „Ralph Denham este îndrăgostit de tine“. Ii reveniseră în minte cu vocea lui Mary Datchet. Simți că mînia începe să o sufoc.

— Am fost pe la Mary Datchet azi după-amiază, exclamă ea.

El făcu o mișcare ca și cum fusese luat prin surprindere sau era mirat ; dar răspunse imediat.

— V-a spus probabil că am cerut-o de soție ?

— Nu ! exclamă uluită Katharine.

— Totuși am cerut-o. În ziua în care v-am văzut la Lincoln, continuă el. Avusesem intenția să-i cer mîna și pe urmă m-am uitat pe fereastră și v-am văzut. După aceea n-am mai vrut să cer mîna nimănui. Totuși asta am făcut ; iar ea și-a dat seama că mint și m-a refuzat. Atunci am avut impresia, și o mai am și acum, că ține la mine. M-am purtat foarte urît. Nu-mi caut scuze.

— Nu, spuse Katharine. Sper că nu. Nu există nici una. Dacă există comportare urîtă, a dumneavoastră este fără îndoială.

Vorbca cu o energie îndreptată mai degrabă împotriva ei însăși decît a lui.

— Mi se pare, continuă ea cu aceeași energie, că oamenii trebuie să fie cinstiți. O asemenea comportare nu are scuze.

Lui Katharine îi apărură limpede în fața ochilor expresia așternută pe chipul lui Mary Datchet. După o pauză scurtă, Ralph spuse :

— Nu v-am spus că sînt îndrăgostit de dumneavoastră. Nu sînt îndrăgostit de dumneavoastră.

— Nici nu m-am gândit la așa ceva, răspunse ea, conștientă că a rămas puțin nelămurită.

— Nu v-am spus nici un cuvînt pe care să nu-l cred, adăugă el.

— Spuneți-mi atunci ce anume credeți, spuse ea în cele din urmă.

Ca și cum s-ar fi supus unui instinct comun, se opriră amîndoi și se aplecară ușor peste balustradă, privind la apa mișcătoare.

— Spuneți că trebuie să fim cinstiți, începu Ralph. Foarte bine. Am să încerc să vă expun faptele ; dar vă previn că mă veți socoti nebun. Totuși este un fapt că de cînd v-am văzut prima oară, acum patru sau cinci luni, am făcut din dumneavoastră, în mod cu totul absurd, idealul meu. Îmi este aproape rușine să vă spun cît de departe am ajuns. Este lucrul care contează cel mai mult în viața mea.

Se înfrînă.

— Fără să vă cunosc altfel decît că sînteți frumoasă și alte lucruri de genul ăsta, am ajuns să cred că avem un fel de înțelegere ; că amîndoi căutăm ceva ; că vedem ceva... mi-am luat obiceiul să vă chem în închipuirile mele ; mereu mă gîndesc la ce ați spune sau ați face ; merg pe stradă vorbindu-vă ; vă visez. Este doar un obicei prost, de școlar, visez cu ochii deschiși ; este o experiență comună ; jumătate din prietenii oricui procedează în același mod ; ei bine, astea sînt faptele.

Simultan, amîndoi începură să meargă agale.

— Dacă m-ați cunoaște n-ați mai simți nimic din toate astea, spuse ea. Nu ne cunoaștem... întotdeauna am fost... întrerupți... Aveați de gînd să-mi spuneți aceste lucruri în ziua în care au venit mătușile mele ? întrebă ea, amîn-tîndu-și întreaga scenă.

Ralph plecă fruntea.

— În ziua în care mi-ați spus de logodnă, răspunse el.

Lui Katharine îi trecu prin gînd, tresărînd, că nu mai era logodită.

— Nu sînt de acord că dacă v-aș cunoaște aș avea alte sentimente, continuă el. Aș avea probabil o bază rațională... alît. N-aș mai debita absurdități ca în seara asta...

Dar n-au fost absurdități. A fost purul adevăr, spuse el încăpăținat. Asta este important. Mă puteți obliga să vorbesc ca și cum aceste sentimente pentru dumneavoastră ar fi halucinații, dar toate sentimentele noastre sînt așa. Cele mai bune dintre ele sînt semi-iluzii. Totuși, adăugă el ca și cum își argumenta sieși, dacă n-ar fi vorba de niște sentimente reale, nu mi-aș schimba toată viața din cauza dumneavoastră.

— Ce vreți să spuneți ? întrebă ea.

— Ce v-am spus. Îmi iau o căsuță la țară. Renunț la profesiune.

— Din cauza mea ? întrebă ea, uluită.

— Da, din cauza dumneavoastră, răspunse el. Nu explică mai departe.

— Dar nu vă cunosc nici pe dumneavoastră nici situația dumneavoastră, spuse ea în cele din urmă și tăcu.

— Nu aveți nici un fel de părere despre mine ?

— Ba da, cred că mi-am format o părere... ezită ea.

Ralph își înfrină dorința să-i ceară o explicație, și spre marea lui bucurie, ea continuă, pîrînd că își răscolește mintea.

— M-am gîndit că mă criticați... poate că nu mă suferiți. V-am considerat o persoană care judecă...

— Nu ; sînt o persoană care simte, spuse el cu voce scăzută.

— Atunci, spuneți-mi ce v-a determinat să faceți acest pas ? întrebă ea, după o pauză.

Îi spuse în ordine ceea ce dorise să-i spună de la început, demonstrînd că se pregătise cu amănunțime ; în ce raporturi se afla cu frații și surorile ; ce spusese mama lui și ce se abținuse să spună sora lui, Joan, exact cîte lire avea în contul lui la bancă ; ce perspective de trai avea fratele lui în America ; cît din venitul lor se ducea pe chirie, și alte amănunte pe care le știa pe dinafară. Ea asculta de parcă ajungînd la Waterloo Bridge ar fi putut să reproducă totul ; și totuși ascultase la fel cum ar fi numărat dalele de pe drum. Se simțea mai fericită ca oricînd. Dacă Denham ar fi putut să vadă cît de limpede îi apăreau în față simboluri algebrice, pagini umplute cu semne, puncte, liniuțe, linii frînte, în vreme ce păseau pe

Embankment, probabil că bucuria resimțită de el văzînd-o atentă s-ar fi risipit. Katharine continua să meargă spunînd :

— Da, înțeleg... dar asta cum vă ajută ? Fratele dumneavoastră a trecut examenul ? Rostise totul atît de logic, încît el trebui mereu să-și verifice gîndurile ; dar în tot acest timp, ea privea în imaginație printr-un telescop la discurile albe, pe jumătate acoperite de umbră, care reprezentau alte lumi, pînă cînd simți că se dedublează ; o parte mergea alături de Denham pe marginea rîului, ccalaltă se concentrase pe un glob de argint suspendat în spațiul frumos, albastru, deasupra vâlătucilor de aburi care acopereau lumea vizibilă. Privi din nou cerul și văzu că nici o stea nu avea atîta putere să penetreze prin masele de nori apoși care pluteau cu repeziciune în fața vîntului de apus. Privi din nou în jos, grăbită. Nu exista nici un motiv pentru acest sentiment de fericire, se asigură ca ; nu era liberă ; nu era singură ; încă era legată de pămînt printr-un milion de fire ; fiecare pas o apropia de casă. Cu toate acestea, se simțea transfigurată de fericire, ca niciodată. Aerul era mai proaspăt, luminile mai puternice, piatra rece a parapetului mai înghețată și mai dură, cînd din întîmplare sau dinadins o atinse cu mîna. Nu mai rămăsese nimic din sentimentul de agasare în compania lui Denham ; nu-i împiedica deloc nici un zbor pe care avea chef să-l facă, fie în direcția cerului sau înspre casă ; dar habar nu avea dacă această stare se datora lui sau celor spuse de el.

Se aflau acum în apropiere de șirul de taxiuri și omnibuze care veneau și se duceau spre Surrey ; zgomotul circulației, claxoanele mașinilor și clișchetul clopotelor de tramvai răsunau tot mai distinct, și apropiindu-se, tăcură amîndoi. Cu un instinct comun, încetîniră pasul, ca și cum ar fi dorit să lungească răgazul de semi-izolare de care aveau parte. Pentru Ralph, plăcerea acestor ultimi iarzi străbătuți alături de Katharine era atît de mare, încît nu putea să-și imagineze clipa cînd ea nu mai va fi lîngă el. Nu dorea să folosească ultimele momente ale tovarășiei lor adăugînd alte cuvinte la cele deja rostite. De cînd tăcuseră, ea devenise pentru el nu atît o persoană reală, cît

femeia visurilor lui ; dar visurile sale nu-i produsese^{ra} niciodată o asemenea acuitate a senzațiilor așa cum se petrecea în prezența ei. El însuși era ciudat de transfigurat. Își stăpînea perfect toate facultățile. Pentru prima oară se afla în posesia întregii sale energii. Perspectivele care se deschideau în fața ochilor lui nu atingeau limite perceptibile. Dar starea în care se găsea nu avea nimic în comun cu neliniștea sau dorința de a adăuga o desfătare la alta, așa cum pînă acum cele mai încîntătoare din închipuirile sale fuseseră însemnate și întrucîtva umbrite. Era o stare care limpezea atît de mult situația vieții umane încît apariția unui taxi alunecînd tăcut nu-l tulbură cîtuși de puțin, și fără să se frămînte observă că-l văzuse și Katharine și se întoarse spre el. Pașii încetiniți dovedeau intenția de a opri taxiul ; se opriră amîndoi deodată și-i făcură semn.

— Atunci îmi veți spune ce ați hotărît îndată ce veți putea ? întrebă el, cu mîna pe portieră.

Katharine cită o clipă. Nu putea să-și amintească imediat care anume era problema pe care trebuia s-o hotărască.

— Am să scriu, spuse ea vag. Nu, adăugă după o clipă gîndindu-se mai bine la dificultățile implicate în luarea unei hotărîri în scris într-o problemă căreia nu-i acordase nici o atenție. Nu știu cum am să fac.

Rămase cu privirea ațintită pe Denham, cugetînd și ezitînd, cu piciorul pe scara mașinii. El ghici cît îi este de greu ; într-o secundă înțelese că ea nu auzise nimic ; știu tot ce simțea Katharine.

— Nu cunosc decît un singur loc unde se pot discuta lucrurile cum trebuie, spuse el repede, la Kew.

— Kew ?

— Kew, repetă el, cu o hotărîre decisivă. Închise portiera și-i dădu adresa șoferului. Într-o clipă, Katharine dispăru din fața lui, și taxiul se alătură șirului întortocheat de vehicule, fiecare însemnat cu cîte o lumină și confundabil unul cu altul. Rămase privind pentru o clipă, și pe urmă, ca și cum ar fi fost împins cu violență de pe locul unde stătuseră împreună, se întoarse, traversă drumul cu pași iuți și dispăru.

Continuă să meargă sub acest impuls de exaltare aproape supranaturală pînă ajunse la o stradă îngustă, la ora aceea lipsită de forfota mașinilor sau a pietonilor. Aici, fie din cauza magazinelor cu vitrinele acoperite de obloane, a trotuarului de lemn, ușor arcuit, neted și lucios, sau din cauza unei revărsări firești a simțămintelor, exaltarea se scurse încet-încet și dispăru. Rămase conștient de pierderea care urmează unei revelații ; pierduse ceva vorbind cu Katharine căci, la urma urmelor, era Katharine pe care o iubea aceeași cu Katharine cea adevărată ? De cîteva ori o întrecuse, categoric ; rochia îi unduise în adiere, pana se legănase, vocea rostise cuvinte ; da, dar cit de îngrozitoare era uneori pauza dintre voca din vis și vocea care provine de la obiectul visat ! Simți un amestec de dezgust și milă pentru impresia lăsată de ființele umane cînd se străduiesc să pună în practică ceea ce au putere să viseze. Cit de mici părușeră și el și Katharine cînd își făcuseră apariția din norul gîndirii care-i învăluia ! Își aminti cuvintele banale, inexpressive, mărunte cu care încercaseră să comunice între ei ; și le repetă în minte. Și repetînd vorbele lui Katharine, în cîteva clipe fu copleșit de prezența ei, încît o veneră mai mult ca oricînd. Dar ea era logodită, gata să se mărite, își aminti el, tresărînd. Într-o secundă forța trăirilor lui îi fu revelată ; îl cuprinse o furie irezistibilă și un sentiment de frustrare. Imaginea lui Rodney îi apărea odată cu fiecare fior de nebulie și indignare. Profesorașul ăsta de dans cu obrajii trandafirii să se căsătorească cu Katharine ? Prostănacul ăsta fanfaron cu mutră de maimuțoi de flașnetă ? Filfizionul ăsta îngîmfat, sec și capricios ? cu tragediile și comediile lui, cu înciudările lui fără număr, cu ambiția și meschinăria lui ? Dumnezeule ! să se căsătorească cu Rodney ! Probabil că era la fel de nătîngă ca și el. Îl cuprinse amărăciunea, și cum stătea într-un colț, în metrou, luă întruchiparea perfectă a severității înghețate. Îndată ce ajunse acasă, se așeză la masă și începu să-i scrie Katharinei o scrisoare lungă, nebunească, infocată, cerșindu-i pentru amîndoi să rupă logodna cu Rodney, implorînd-o să nu facă pasul care ar distruge pe veci singura

frumusețe, singurul adevăr, singura speranță ; să nu fie trădătoare, să nu dezerteze — căci dacă așa va face... încheie cu o declarație temperată și scurtă ; că orice va face sau va lăsa nefăcut, pentru el va fi perfect și va accepta cu recunoștință. Așternu pagină după pagină, și cînd se duse la culcare se auzeau primele căruțe care porneau spre oraș.

P RIMELE SEMNE DE PRIMAVARĂ, chiar și cele care se fac simțite spre mijlocul lui februarie, nu numai că dau la iveală floricele albe și violete în colțurile mai adăpostite ale cringurilor și grădinilor, dar nasc în mințile bărbaților și femeilor gânduri și dorințe asemănătoare petalelor gingaș colorate și suav mirositoare. Viețile, care pînă acum au avut o carapace tare, înghețată de vîrstă, potrivnică oricărei reflectări sau acumulări, devin în acest anotimp maleabile și fluide, reflectînd formele și culorile prezentului, precum și formele și culorile trecutului. În cazul doamnei Hilbery, aceste zile timpurii de primăvară o tulburau în măsura în care îi accelerau toate puterile emoționale — iar în ceea ce privea trecutul, acestea nu se diminuaseră niciodată. Era obsedată de năluciri de fraze. Se lăsa în voia unei desfătări senzuale provocată de combinația cuvintelor. Le căuta în paginile autorilor preferați. Le așternea pe bucățele de hîrtie și le rostogolea pe virful limbii cînd nu ai fi crezut că există vreo ocazie pentru asemenea elocință. În aceste pelerinaje era susținută de certitudinea că nici un limbaj nu putea să depășească minunata amintire a tatălui ei, și cu toate că aceste eforturi nu o ajutaseră să înainteze cu biografia, trăia totuși sub impresia că în acele clipe se afla, mai mult decît alții, în umbra lui. Nimeni nu poate scăpa de sub vraja limbajului, ca să nu mai vorbim de cei de origine engleză educați din copilărie, cum era cazul doamnei Hilbery, în spiritul aflării bucuriei, fie în anglo-saxona simplă, fie în bogata latină, înțesați de amintirile vechilor poeți, așa cum era ea, scăldîndu-se în deliciile nenumăratelor vocabule. Pînă și Katharine se simțea ușor influențată să nu dea ascultare judecății ei corecte din

cauza entuziasmului mamei. Nu se punca problema că judecata ei ar fi acceptat cu totul necesitatea studierii Sonetelor lui Shakespeare înainte de a trece la capitolul cinci din biografia bunicului. Totul a pornit de la o glumă mărunță în care doamna Hilbery lănsase teoria cum că Anne Hathaway printre altele, ar fi scris și Sonetele lui Shakespeare; ideea prinsese la un grup de profesori, care îi oferiră citeva îndreptare Shakespeare, tipărite pe banii lor, ca să se poată edifica în scurt răstimp, și astfel se pomenise total angrenată într-un șuvoi de literatură elisabetană; ajunsese să creadă pe jumătate în propria glumă, care, după cite susținea, era cel puțin la fel de bună ca oricare altă întâmplare, și pentru o vreme imaginația ei fusese concentrată asupra orașului Stratford-on-Avon. Cînd, mai tîrziu ca de obicei, Katharine intră în cameră, în dimineța imediat următoare plimbării pe malul riului, doamna Hilbery îi spuse că avea de gînd să viziteze mormîntul lui Shakespeare. Orice fapt în legătură cu poetul devenise pentru moment mult mai interesant pentru ea decît prezentul imediat, iar certitudinea că în Anglia exista un petec de pămînt pe care Shakespeare stătuse în carne și oase, și unde se odihneau chiar la picioarele vizitatorului relicvele lui, o absorbise atît de mult în acea clipă, încît își întîmpină fiica exclamînd:

— Crezi că a trecut pe lîngă casa asta?

Pentru un moment, Katharine avu senzația că întrebarea se referea la Ralph Denham.

— Adică în drum spre Blackfriars, continuă doamna Hilbery, pentru că știi ultima descoperire — a avut o casă acolo.

Katharine tot mai privea nedumerită, iar doamna Hilbery adăugă:

— Și asta dovedește că n-a fost atît de sărac precum s-a spus uneori. Aș vrea să cred că a fost înstărit, cu toate că n-aș dori deloc să-l știu bogat.

Pe urmă, observînd expresia de buimăceală a fiicei, doamna Hilbery izbueni în ris.

— Draga mea, nu vorbesc de William al tău, deși asta e încă un motiv să-l îndrăgesc. Vorbesc, mă gîndesc, visez la William al meu — William Shakespeare, bineîn-

teles. Nu ți se pare ciudat, cugetă ea, lângă fercastră, lovind ușurel cu degetele pervazul, că în ciuda tuturor acestor lucruri, bătrînica aceea drăgălașă cu bonetă albăstră care traversează strada cu coșul pe braț n-a auzit niciodată că ar fi existat o asemenea persoană ? Da, lumea își vede de treabă ; avocații se grăbesc la lucru, vizitii se sfădesc pentru prețuri, băiețașii se joacă cu cercul, fetițele aruncă firimituri pescărușilor, ca și cum n-ar fi existat un Shakespeare pe lume. Mi-ar face plăcere să stau la răscrucea drumurilor cit e ziua de lungă și să spun : Oameni buni, citiți-l pe Shakespeare !

Katharine se așeză la masa ei și deschise un plic lung și prăfuit. Cum pe parcursul scrisorii Shelley era amintit de parcă se afla încă în viață, scrisoarea devenea deosebit de prețioasă. Sarcina ei imediată era să hotărască dacă trebuia tipărită scrisoarea integral sau numai paragraful în care se amintea numele lui Shelley, și se întinse după toc, ținîndu-l pregătit să aștearnă pe hîrtie ceea ce era corect. Tocul, însă, rămase suspendat în aer. Aproape pe furis, puse în fața ei o foaie albă, iar mina coborîtă începu să schițeze cutii pătrate, înjumătățite, apoi tăiate pe sfert cu linii drepte, pe urmă cercuri care trecură prin același proces de disecție.

— Katharine ! Mi-a venit o idee excepțională ! exclamă doamna Hilbery. Ce-ar fi să cheltuim vreo sută de lire sau cam așa ceva ca să cumpărăm exemplare Shakespeare și să le dăm muncitorilor. Ar putea să ne ajute cîțiva dintre prietenii accia deștepți ai tăi care țin întru-niri, Katharine. Și am putea să ajungem chiar să înghebam un teatru, unde toți să interpretăm cîte un rol. Tu ai fi Rosalind — dar ai în fire o sumedenie de lucruri de-ale bătrînii doice. Tatăl tău ar fi Hamlet, ajuns bine-înțeles la maturitate ; și eu... păi, eu sînt cîte puțin din toți, am destul din bufoni, numai că bufonii lui Shakespeare spun lucruri înțelepte. Ei, dar William cine ar putea să fie ? Un erou ? Hotspur ? Henric al V-lea ? Nu, William are și el ceva din Hamlet. Îmi închipui că William monologhează cînd e singur. Ah, Katharine, ce lucruri frumoase vă spuneți probabil cînd sinteți impre-

ună ! adăugă ea visătoare, aruncînd o privire fûcei, care nu-i povestise nimic despre cina din seara trecută.

— Ei, vorbim și noi tot felul de fleacuri, spuse Katharine, ascunzînd hîrtia, căci mama venise lîngă ea, și așezase vechea scrisoare despre Shelley în fața ei.

— Poste zece ani n-o să-ți se mai pară fleacuri, spuse doamna Hilbery. Crede-mă, Katharine, ai să-ți aduci aminte de zilele astea ; toate nimicurile pe care le-ai rostit or să-ți vină în memorie și ai să descoperi că întreaga ta viață a fost clădită pe ele. Cea mai frumoasă parte a vieții este clădită pe ceea ce spunem cînd sîntem îndrăgostiți. Nu sînt fleacuri, Katharine, insistă ea, sînt adevăruri, unicul adevăr.

Katharine era pe punctul de a-și întrerupe mama, ca apoi să i se destăinuie. Uneori ajungeau să fie ciudat de apropiate. Dar cîtă vreme ezită căutînd o explicație mai ocolită, mama ei se reîntoarce la Shakespeare și dînd filă după filă, se porni să caute un anume citat despre dragoste în care gîndurile ei erau exprimate de mii de ori mai bine decît ar fi putut s-o facă ea. În consecință, Katharine nu făcu altceva decît să umple unul din cercuri cu creionul negru, și cînd se afla pe la mijlocul acestei operații, sună telefonul și trebui să iasă din cameră ca să răspundă.

Cînd se întoarce, doamna Hilbery nu găsise citatul dorit, ci altul de o frumusețe desăvîrșită după cum tocmai remarcase, privind-o o clipă pe Katharine ca s-o întrebe cine sunase.

— Mary Datchet, răspunse scurt Katharine.

— Ah,... aproape că îmi doresc să te cheme Mary, dar nu s-ar mai fi potrivit cu Hilbery, și n-ar fi mers nici cu Rodney. Uite asta nu e pasajul pe care-l caut. Niciodată nu găsesc ce caut. Dar e primăvară ; sînt narcise ; sînt cîmpuri înverzite ; sînt păsări.

Fu întreruptă din citat de o sonerie puternică a telefonului. Katharine ieși din nou din cameră.

— Draga mea copilă, ce oribile sînt izbînzile științei ! exclamă doamna Hilbery cînd tînăra se înapoie. Mai urmează să ne facă legătura cu luna... dar cine a fost ?

— William, răspunse Katharine și mai scurt.

— Lui William îi iert totul pentru că sînt sigură că pe lună nu există asemenea indivizi. Sper că vine la prînz ?

— Vînc la ccai.

— Ei, tot mai bine decît deloc, și promit să vă las singuri.

— Nu e nevoie, spuse Katharine.

Își trecu mîna peste foaia îngălbenită și se trase aproape de masă ca și cum ar fi refuzat să mai piardă timpul. Gestul avu efect asupra mamei. Îi arăta că în caracterul fetei ei exista o anume severitate și depărtare care o îngheța la fel ca și imaginea sărăciei, a beției sau a logicii cu care domnul Hilbery uneori considera că era bine să-i distrugă credința într-un mileniu apropiat. Se înapoie la masa ei, își puse ochelarii cu o expresie ciudată de umilință tăcută și se apucă pentru prima oară în acea dimineață de lucrul pe care-l avea dinainte. Șocul unei lumi neînțelegătoare o remontană. Hărnicia ei întrecu de data asta pe cea a fiicei. Katharine nu putea reduce lumea la acea perspectivă anume în care Harriet Martineau, de exemplu, era o persoană deosebit de importantă, și întreținea legături autentice cu cutare sau cutare personalitate. În mod cu totul bizar, soneria ascuțită a telefonului încă îi mai răsuna în auz, iar trupul și mintea se aflau într-o stare de tensiune de parcă în orice clipă ar fi putut auzi o altă chemare, mult mai interesantă decît tot secolul nouăsprezece. Nu-și dădea seama limpede ce fel de chemare ar fi trebuit să fie, dar cînd urechea se deprinde cu ascultatul, continuă să fie atentă în mod involuntar, și astfel Katharine petrecu cea mai mare parte a dimineții sesizînd o mulțime de sunete venind de pe străzile dosnice din Chelsea. Probabil pentru prima oară în viața ei dorea ca doamna Hilbery să nu fie atît de preocupată de lucru. N-ar fi stricat cîte un citat din Shakespeare. Din cînd în cînd auzea cîte un suspin dinspre masa mamei, dar acesta era singurul semn că ea era acolo, iar Katharine nu se gîndea că ar fi avut vreo legătură cu propria ei poziție rigidă de la masa de lucru căci altfel probabil că ar fi azvîrlit tocul și i-ar fi mărturisit mamei motivul neliniștei ei. Nu reuși în dimineața aceea decît să aștearnă o singură scrisoare, adresată ve-

rișoarei ei Cassandra Otway — o scrisoare cam dezlinată dar în același timp lungă, afectuoasă, jucăușă și poruncitoare. Îi cerea Cassandrei să-și dea creaturile în grija unui servitor și să vină la ei pentru o săptămână sau mai mult. Se vor duce amîndouă să asculte muzică bună. Faptul că nu-i plăcea societatea rațională, spunea Katharine, era doar o poză care trecea repede în prejudecată și care pînă la urmă o va izola de toți oamenii și îndeletnicirile interesante. Terminase de scris cînd în auz îi sosiset sunetul pe care îl anticipase tot timpul. Sări ca arșă și trînti ușa atît de puternic încît doamnă Hilbery tresări. Unde plecase Katharine? Fusesse atît de absorbită încît nu auzise clopoțelul.

Nișa din capul scării, unde era așezat telefonul, avea o draperie de catifea roșie ca să ofere intimitate. Întrîndul conținea fel de fel de fleacuri existente în majoritatea caselor care adăpostesc amintirile a trei generații. Fotografii ale fraților bunicului, vestiți pentru vitejia lor în răsărit, atîrnau deasupra ceainicelor de porțelan, cu marginile pictate în aur, iar ceainicele prețioase erau așezate pe etajere cu ediții complete ale lui William Cowper și Sir Walter Scott. Lui Katharine i se părea că vocea din telefon era întotdeauna colorată de ambianța în care sosea. De data asta a cui voce urma să se integreze sau să distoneze cu ambianța?

„A cui voce?” se întrebă iar, auzind vocea unui bărbat hotărit, care se interesa dacă numărul este corect. Glasul necunoscut o ceru pe domnișoara Hilbery. Din tot noianul de voci care se îngrămădeau la capătul firului, din uriașul șirag de posibilități, a cui voce, ce posibilitate era aceasta? O pauză îi oferî răgazul să-și pună întrebarea. Într-o clipă primi răspunsul.

— Am căutat trenul... Mi-ar conveni devreme sîmbătă după-amiaza... sînt Ralph Denham... dar am să scriu...

Mai mult ca oricînd, Katharine se simți împinsă spre vîrfurile unei baionete. Răspunse:

— Cred că pot veni. Să mă uii puțin ce program am... Numai o clipă.

Lăsă să-i cadă receptorul și se uită fix la fotografia fratelui bunicului, care nu încetase să privească cu un aer de autoritate binevoitoare la o lume care, până acum, nu dăduse încă semne de vreo Răscoală indiană. Și totuși, balansându-se ușor lângă perete, venind dinspre firul negru, se auzea o voce care nu avea tangență nici cu Unchiul James, nici cu ceainicele de porțelan, sau draperiile de catifea roșie. Privea cum se leagănă receptorul și deveni conștientă de individualitatea casei în care trăia; auzea sunetele ușoare ale unei existențe normale pe scările și etajul de deasupra, prin perete, mișcările din camera alăturată. Nu și-l putea închipui limpede pe Denham când ridică telefonul spre buze; răspunse că după toate probabilitățile simbătă era liberă. Spera ca el să nu închidă imediat, deși nu aștepta cu febrilitate să asculte ce avea de spus; ba chiar, în timp ce vorbea, gândurile îi zburară la camera ei, un etaj mai sus, plină de cărți, hirtii vîrte între paginile dicționarelor, și masa care urma să fie curățată ca să se apuce de lucru. Puse gînditoare receptorul în furcă; nu mai era neliniștită; termină scrisoarea pentru Cassandra fără nici o problemă; scrisese adresa pe plic și lipi timbrul cu mișcările obișnuite; bruste și hotărîte.

După ce sfîrșiră prînzul, doamna Hilbery se entuziasmă în fața unui buchet de anemone. Albastrul, purpuriul și albul vasei, așezată într-o undă de lumină cu ape pe masa lustruită Chippendale, lângă fereastra salonului, o făcură să se oprească brusc cu o exclamație de încîntare.

— Cine e bolnav la pat, Katharine? întrebă ea poruncitor. Care dintre prietenii noștri are nevoie de îmbărbătare? Cine simte că a fost uitat sau trecut cu vederea și nu-l mai dorește nimeni? Cine a rămas în urmă cu plata apei și pe cine a lăsat baltă bucătărcasa care n-a mai așteptat nici să-și ia salariul? Parcă era cineva cunoscut..., conchise ea, dar în clipa aceea îi scăpă numele acestei cunoștințe necesare. Cea mai bună reprezentantă a celor dați pradă uitării, a cărei zi urma să fie înveselită de buchetul de anemone era, după părerea lui Katharine, văduva unui general care locuia în Cromwell Road. În

lipsa celor infometați și nevoiași cu adevărat, pe care i-ar fi preferat fără îndoială, doamna Hilbery era obligată să recunoască și nevoile ei, căci deși era destul de înstărită, era grozav de plictisitoare, searbădă, legată de literatură într-o manieră oarecum colaterală, iar într-o după-amiază, cind i-a făcut o vizită, aproape că izbucnise în lacrimi.

Din întâmplare, doamna Hilbery avea o altă întâlnire, așa că sarcina de a duce florile în Cromwell Road căzu pe umerii lui Katharine. Luă cu ea scrisoarea pentru Cassandra pentru că vroia s-o pună la prima cutie poștală întâlnită. Cu toate acestea, ajungînd pe stradă, cu toate că nenumăratele cutii o invitau să vire plicul în deschizăturile lor roșii, ezită. Găsea pretexte absurde, ba că-i era greu să traverseze drumul, ba că fără îndoială va mai trece pe lângă un oficiu poștal mai în centru. Totuși, cu cît ținea mai mult scrisoarea în mână, cu atît mai insistent îi apăreau în minte anumite întrebări, ca și cum răsăriseră niște glasuri în văzduh. Oamenii aceștia nevăzuți doreau să fie informați dacă mai era logodită cu William Rodney sau dacă rupsese logodna? Era corect, întrebau ei, s-o inviți pe Cassandra în vizită, iar William Rodney era îndrăgostit de ea sau gata să se îndrăgostească? Pe urmă, anchetatorii tăcură o clipă ca să reia întrebările peste cîteva clipe de parcă deslușiseră o altă latură a problemei. Ce vroise să spună Ralph Denham ascară? Crezi că e îndrăgostit de tine? Este corect să accepți o plimbare solitară cu el, și ce sfat ai de gînd să-i dai pentru viitor? Are motive William Rodney să fie gelos pe tine, și ce-ai de gînd să faci cu Mary Datchet? Tu ce ai de gînd să faci? Cum își cere onoarea să te comporți? repetau ei.

„Doamne iartă-mă!” exclamă Katharine, după ce ascultă toate remarcile, „cred că ar trebui să mă hotărîsc“.

Dar dezbaterea se încinsese acum oficial, un răgaz ca să-și tragă sufletul. Ca toți oamenii crescuți în tradiție, Katharine era în stare ca în aproximativ zece minute să reducă orice dificultate morală la forma ei tradițională și s-o rezolve prin răspunsuri tradiționale. Cartea înțelepciunii stătea deschisă, dacă nu pe genunchii mamei, cel puțin pe genunchii multor unchi și mătuși. Nu avea decît să-i consulte, și imediat ar fi găsit pagina

corectă și ar fi citit răspunsul potrivit pentru cineva în situația ei. Regulile care ar trebui să guverneze comportamentul unei femei necăsătorite sînt scrise cu cernelă roșie, gravate în marmoră, dacă, dintr-un capriciu al naturii, se întîmplă ca femeia necăsătorită să nu aibă aceleași lucruri înscrise în propria-i inimă. Era gata să creadă că anumiți oameni sînt îndeajuns de fericiți ca să respingă, să accepte, să se resemneze sau să-și aștearnă viețile pe dinaintea autorității tradiționale; puteai să-i învidiezi, dar în cazul ei, întrebările se transformau în fanthome în clipa în care încerca din greu să găsească un răspuns, ceea ce dovedea că ei răspunsul tradițional nu-i putea fi de folos. Cu toate acestea slujise pe atîta lume, se gîndi ea, privind șirurile de case, de pe ambele trotuare, unde locuiau familii ale căror venituri ar trebui să fie între o mie și o mie cinci sute pe an și care probabil angajau cîte trei servitori, și-și împodobeau ferestrele cu draperii, întotdeauna groase și de obicei îmbicsite, și care, se gîndea ea, probabil că țineau camerele întunecoase, pentru că nu zăreai decît cîte o oglindă lăcînd deasupra unei servante pe care trona un platou cu mere. Întoarse însă capul, considerînd că asta nu era o metodă să te gîndești la problema respectivă.

Singurul adevăr pe care-l putuse descoperi era adevărul pe care îl simțea — o rază plăpîndă în comparație cu lumina bogată, izvorită din ochii tuturor celor care acceptă să se vadă; dar după ce a respins glasurile vizionare, n-avu decît să se slujească de el ca de singurul îndrumător prin masele întunecate care o învăluiau. Încercă să-și urmărească raza ei, avînd pe chip o expresie care l-ar fi făcut pe orice trecător să creadă că este detașată de tot ce o înconjura în mod condamnabil și aproape ridicol. Chiar te-ai fi temut ca nu cumva această tină remarcabilă să nu aibă vreo atitudine ieșită din comun. Dar frumusețea ei o salvă de la situația neplăcută care se poate abate asupra unui trecător; oamenii o priveau însă fără să rîdă. Căutarea unui sentiment real în haosul lipsei de sentimente sau falselor simțuri ale vieții, recunoașterea lui în clipa în care-l găsești și acceptarea consecințelor descoperirii, toate lăsau cute și pe cea mai

netedă frunte, dar sporeau lumina în ochi ; este căutarea care pe rînd te uimește, te înjosește și te exaltă, iar pe măsură ce Katharine își dădea iute scama, descoperirile ei îi ofereau un motiv egal și pentru surpriză, rușine și neliniște profundă. Ca de obicei, multe depindeau de interpretarea cuvîntului dragoste ; iar cuvîntul răsărea mereu, indiferent dacă se gădea la Rodney, Denham, Mary Datchet, sau la ea însăși ; și de fiecare dată căpăta un alt sens și totuși reprezenta ceva înconfundabil și peste care nu se poate trece cu vederea. Căci cu cît privea mai mult la încurcătura de vieți care, în loc să curgă în paralel, brusc s-au intersectat, cu atît se convingea mai mult că asupra lor nu cădea o altă lumină decît această iluminatie stranie și că nu exista o altă cărare decît cea pe care cădeau razele ei. În cazul lui Rodney, orbirea ei, încercarea de a-i potrivi sentimentele lui reale cu cele ale ei, false, rezultase într-un eșec pe care nu reușea niciodată să-l condamne îndeajuns ; într-adevăr, nu putea decît să-și plătească tributul de a păstra această bornă dezvelită și neagră, imposibil de îngropat prin orice încercare de a uita sau de a se scuza.

Pe lingă umilință era însă și multă exaltare. În minte îi veneau trei scene diferite : și-o închipuia pe Mary stînd dreaptă și spunînd : „Sînt îndrăgostită... sînt îndrăgostită“ ; și-l închipuia pe Rodney pierzîndu-se cu firea, așezat printre frunzele vîștede și vorbind, nestăvilit ca un copil ; și-l închipuia pe Denham sprijinindu-se de parapetul de piatră și vorbind cu ochii pe cerul îndepărtat, încît avusese impresia că era nebun. Gîndurile îi rătăceau de la Mary la Denham, de la William la Cassandra, și de la Denham la ea — dacă, deși se îndoia, starea de spirit a lui Denham era legată de ea ; păreau să urmărească liniile unui tipar simetric oarecare, o anume ordonare a vieții care dădea, dacă nu ei, cel puțin celorlalți, nu numai interes ci un fel de frumusețe tragică. Avu o imagine fantastică a lor ținînd pe spinările aplecate palate încîntătoare. Ei erau purtătorii de lanterne, a căror lumină, împrăștiată prin mulțime, alcătuia un tipar care se dezliina, se aduna, și se întîlnea din nou într-o altă combinație. Creionîndu-și la repezeală asemenea idci în

vreme ce mergea iute pe străzile mohorâte ale South Kensington-ului, se hotări că indiferent de alte lucruri obscure, trebuie să continue scopurile lui Mary, Denham, William și Cassandra. Calea nu era vizibilă. Nici o cale de acțiune nu i se părea absolut corectă. Tot cugetînd, reușise să conchidă cu convingere doar că într-un asemenea caz, riscul nu era prea mare; și că, departe de a-și face orice reguli pentru ea sau pentru alții, va lăsa greutățile acumulate fără soluție și va lăsa situațiile să-și caște gurile nesățioase, cîtă vreme ca va păstra o poziție de independență absolută și neînfricăată. Așa ar fi putut sluji cel mai bine pe cei pe care îi iubea.

Citise în lumina acestei exaltări cuvintele scrise de mama ei pe cartea de vizită atașată buchetului de anemone; apăreau cu un nou înțeles. Ușa casei din Cromwell Road se deschise; fu întîmpinată de perspectiva întunecată a coridorului și a scării; lumina slabă părea că se concentrează pe tava de argint cu cărțile de vizită, ale căror chenare negre sugerau că prietenii văduvei trecuseră prin aceeași nenorocire. Servitoarei nu i se putea pretinde să intuiască înțelesul tonului grav cu care tînăra oferi florile, odată cu dragostea doamnei Hilbery, și ușa se închise înghițind oferta.

Imaginea unui chip, trîntitul unei uși, amîndouă pot distruge virtual exaltarea; și, înapoiindu-se spre Chelsea, Katharine începu să se îndoiască de succesul hotărîrilor luate. Dacă nu poți fi sigur de oameni, totuși poți să te prinzi zdravăn de cifre, și într-un fel sau altul, gîndul despre asemenea probleme, după cum era obișnuită, se armoniză în mod fericit cu viețile prietenilor ei. Ajunse destul de tîrziu acasă la ceai.

Observă pe scrinul vechi olandez una sau două pălării, haine și bastoane, iar cînd ajunse în fața ușii salonului auzi sunet de voci. Cînd intră în cameră, mama ei tocmai scotea o exclamație; o exclamație care pentru Katharine însemna că întîrziase, că ceștile și cana de lapte erau în dezordine și că ea trebuia să-și ocupe pe dată locul în capul mesei și să toarne ceaiul pentru oaspeți. Augustus Pelham, autorul cronicii zilnice la un ziar, îndrăgea atmosfera liniștită în care putea să-și depene

povestirile ; îi plăcea să i se dea ascultare ; îi plăcea să afle fapte mărunte, istorioare despre marii dispăruți de la asemenea persoane distinse ca doamna Hilbery, pe care să le folosească pentru ziar, de dragul căruia frecventa întâlnirile la ceai și digera anual enorme cantități de pâine prăjită cu unt. Prin urmare, o întâmpină pe Katharine ușurat, iar ca nu trebui decât să dea mîna cu Rodney și să salute pe americanca venită să vadă suvenirurile rămase de la poet, după care discuția se porni iar pe linia generală a amintirilor și conversațiilor atât de familiare ei.

Totuși, chiar și cu acest vâl gros între ei, nu reușea să-și ia ochii de la Rodney, ca și cum în felul ăsta ar fi putut să observe ce se întâmplase cu el de cînd nu-l mai văzuse. Dar totul era în zadar. Hainele lui, chiar și vesta albă, perla din cravată, păreau să-i atragă atenția și să dovedească zădărnicia unor asemenea cercetări întreprinse asupra unui gentleman discret, politicoș, care-și ridicase felia de pâine cu unt și-și proptise ceașca de ceai pe marginea farfurioarei. Nu i se uita în ochi, dar asta se putea explica prin faptul că era ocupat cu mîncatul și servitul, și prin zelul politicoș cu care răspundea întrebărilor vizitatoarei americane.

Salonul oferea, fără îndoială, o priveliște descurajantă pentru orice persoană sosită cu capul plin de teorii despre dragoste. Glasurile inchizitorilor nevăzuți fură întărite de scena din jurul mesei și răsunau cu o uluitoare încredere în sine, ca și cum ar fi fost susținute de bunul simț a douăzeci de generații, împreună cu aprobarea promptă a domnului Augustus Pelham, doamna Vermont Bankes, William Rodney, și poate a doamnei Hilbery personal. Katharine strînse din dinți, nu chiar în sens metaforic, căci mîna ei, supunîndu-se impulsului de a acționa, puse ferm pe masă, lingă ea, un plic pe care îl strînsese în tot acest timp, uitînd complet de el. Adresa era scrisă sus, și văzu că ochii lui William se opresc pe plic în clipa în care el se ridicase să-și facă de lucru cu o farfurie. Expresia chipului se transformă subit. Rezolvă ce avusese de gînd să facă și pe urmă se uită la Katharine cu o privire care lăsa să se întrevadă suficient de mult

din tulburare pentru ca ea să-și dea seama că în spatele aparențelor se ascundea altceva. Peste câteva clipe, se poticni la un răspuns datorat doamnei Vermont Bankes, iar doamna Hilbery sesizând tăcerea cu perspicacitatea și obișnuită, sugerează că probabil venise timpul ca doamna Bankes să vadă „obiectele noastre”.

În consecință, Katharine se ridică și îi conduse în cămăruța interioară cu tablouri și cărți. Rodney o urmă pe doamna Bankes.

Aprinse luminile și începu să vorbească direct pe tonul ei jos și plăcut : „Masa aceasta este masa de scris a bunicului. Majoritatea poeziilor din ultima perioadă au fost compuse aici. Iar acesta este tocul lui, ultimul pe care l-a folosit”. Îi luă în mină și tăcu cele câteva momente necesare : „Aici”, continuă ea, „este manuscrisul original al *Odei iernii*. Manuscrisele timpurii sînt mult mai puțin rețușate decît cele din ultima perioadă, după cum vă veți convinge singură... A, dar vă rog s-o luați”, se adresa ea doamnei Bankes care întrebasese pe un ton copleșit de evlavie dacă i se permitea să ridice cartea și începuse să-și descheie mănșile albe de șevro.

— Semănați minunat cu bunicul dumneavoastră, domnișoară Hilbery, remarcă americanca, uitîndu-se de la Katharine la portret, mai ales la ochi. Hai, spuneți-mi, nu-i așa că și dumneaei scrie poezie ? Întrebă ea pe un ton glumeț, întorcîndu-se către William. Este absolut idealul unui poet, nu-i așa, domnule Rodney ? Nici nu vă pot spune ce onorată mă simt că știu aici, alături de nepoata poetului. Trebuie să vă anunț, domnișoară Hilbery, că în America îl apreciem foarte mult pe bunicul dumneavoastră. Avem societăți literare unde facem lecturi cu voce tare din opera dumnealui. Vai ! Chiar papucii dumnealui !

Lăsă deoparte manuscrisul și înșfăcă grăbită vechile încălțări ; rămasese mută în contemplarea lor.

Cîtă vreme Katharine își văzu de îndatoririle ei de ghidă, Rodney examină atent un șir de mici desene pe care le cunoștea de fapt pe dinafară. Starea lui sufletească răvășită îl obliga să profite de aceste scurte răgazuri, ca și cînd s-ar fi aflat în bătaia vîntului și ajungînd în pri-

mul adăpost își punca în ordine ținuta. Era numai aparent liniștit, după cum își dădea prea bine seama ; pe sub cravată, vestă, cămașă, această stare lipsea cu desăvîrșire.

În dimineața aceea cînd se dăduse jos din pat, se hotărîse să nu ia în considerație ce se discutase cu o seară înainte ; fusese convins, în clipa în care-l văzuse pe Denham, că o iubea cu pasiune pe Katharine, iar cînd vorbise cu ea la telefon în cursul dimineții, dorise să-i dea să înțeleagă prin glasul voios dar autoritar că după o seară nebuncască se aflau la fel de strîns legați. Dar cînd ajunsese la birou, fusese din nou cuprins de frămîntări. Găsise o scrisoare de la Cassandra. Îi citise pîcea și se folosise de prima ocazie ca să-i scrie și să-i spună părerea ei. Știa că lauda ei nu însemna mare lucru ; cu toate acestea, nu se culcase toată noaptea ; după ca, pîcea se prezenta astfel și astfel ; era entuziasmată la culme și se exprimase destul de întortocheat pe alocuri, dar în alte părți dăduse suficient frîu liber admirației ca să măgulească teribil vanitatea lui William. Era suficient de deșteaptă să nu se aventureze prea mult cu lauda ei, în chip fermecător, să facă doar aluzie la asemenea lucruri. Îi povestise despre muzica ei, despre întrunirea sufragetelor la care o dusesse Henry și afirmase, pe jumătate în glumă, că învățase alfabetul grecesc care i se părea „fascinant“. Cuvîntul era subliniat. Oare o pufnise risul cînd așternuse acel rînd ? Era vîcodată serioasă ? Nu era scrisoarea aceea un amestec minunat de entuziasm, duh și capricii, toate convergînd într-o flacără de năstrușnicie adolescentină, care în tot restul dimineții pilpii jucăușă ca un foc rătăcitor pe toată întinderea peisajului lui Rodney ? Nu putu rezista tentației de a începe un răspuns pe loc, acolo. I se păru o adevărată încîntare să aducă din condei fraze care să exprime curtenie, galanterie, avansuri și retrageri, atît de caracteristice uneia din multele milioane de legături dintre bărbați și femei. Cu Katharine nu ajunsese niciodată la asemenea lucruri, nu se putu abține să nu se gîndească ; Katharine — Cassandra ; Cassandra — Katharine — toată ziua se succedară în mintea lui. Era cît se poate de firesc să te îmbraci grijuliu, să-ți compui o expresie și să pornești punctual

la ora patru și jumătate spre o vizită la ora ceaiului din Cheyne Walk, dar cerul îi era martor că nu-și putea închipi cum se va termina, iar atunci cînd Katharine, după ce stătuse tăcută și imobilă ca de obicei, scosese ca din senin din buzunar o scrisoare adresată Cassandrei și o puse pe masă, sub ochii lui, stăpînirea de sine îl lăsă. Ce vroia să spună prin asta ?

Ridică iute privirea de pe șirul de desene înrămate. Katharine o concedia pe americană mult prea nonșalant. Precis că și victima își dădea seama cît de prostesc apărea entuziasmul ei în ochii nepoatei poetului. Katharine nu făcea niciodată nici cea mai mică încercare să cruțe sentimentele oamenilor, reflectă el ; și fiind el însuși foarte sensibil la toate nuanțele de tihnă și stinghereală, întrerupsese pomelnicul pe care Katharine îl înșirua tot mai distrată și o luă pe doamna Vermont Bankes sub oblăduirea lui, cu un ciudat sentiment de tovărășie într-ale suferinței.

Dar peste cîteva minute americanca își terminase inspecția și înclinîndu-și capul ușor în chip de rămas bun către poet și papucii lui, coborî scările însoțită de Rodney. Katharine rămase singură în cămăruță. Cere-monია preamăririi strămoșilor i se păruse mai chinuitoare ca de obicei. Mai mult, camera devenise mult prea înțesată de diverse lucruri. Chiar în dimineața aceea sosise o coală de corectură de la un colecționar australian cu o asigurare foarte serioasă, în care se afla o frază vestită pe care poetul o schimbase, și prin urmare, se impunea să fie înrămată și expusă. Dar oare mai aveau unde ? S-o agățe pe scară, sau să fie pusă în locul vreunei alte amintiri ? Nu se simți în stare să decidă, așa că se uită la portretul bunicului, ca și cum i-ar fi cerut părerea. Pictorul care făcuse tabloul nu mai era la modă, și pentru că îl tot arăta întruna vizitatorilor, Katharine aproape că încetase să mai vadă altceva decît o pată ușor trandafirie și alte cîteva cafenii, cuprinse într-un chenar de frunze de laur de aur. Tînărul care era bunicul ei se uita vag peste capul ei. Buzele senzuale erau ușor întredeschise și dădeau chipului expresia că ar fi zărit ceva frumos sau miraculos în depărtare, fie abia apărînd sau dispărînd

complet. Expresia se repetă în mod curios și pe chipul Katharinei în timp ce privea tabloul. Erau de aceeași vîrstă, sau aproape. Katharine se întreba : oare el ce căutase în viață ? și pentru el se spărseseră valurile la țarm iar eroii călătoriseră prin pădurile umbroase ? Căci probabil pentru prima oară în viață se gîndea la el ca la un om — tinăr, nefericit, năvalnic, plin de dorințe și păcate ; și pentru prima oară și-l închipuia singur, fără amintirile mamei. Se gîndi că ar fi putut să-i fie frate. I se părea că se aseamănă prin acea misterioasă înrudire de singe care face posibil să se interpreteze cele văzute de cei morți cu acuitate, sau chiar să se creadă că alături de noi ei ne privesc bucuriile și necazurile noastre. Se gîndi brusc că el ar fi înțeles totul ; și în loc să-i aducă pe altar florile ei ofilite, îi puse propriile nelămuriri — probabil dacă morții ar fi conștienți de ofrande, un dar mai prețios decît florile, tămîia și adorația. Privi în sus, și simți că îndoielile, întrebările și nemulțumirile i s-ar potrivi mai bine decît omagiul adus, și dacă l-ar fi făcut părtaş la suferințele și izbînzile ei, era sigură că ar fi fost dispus să preia puțin din ele. Profunzimea propriei mîndrii și iubiri era la fel de clară pentru ea ca și sentimentul că cei dispăruți nu cereau nici flori, nici regrete, ci o părticică din viața pe care i-o dăduseră, viața pe care ei înșiși o trăiseră.

Rodney o găsi cîteva clipe mai tîrziu, așezată în fața portretului bunicului. Katharine puse mina pe scaunul de lingă ea și-i spuse prietenește :

— Vino să stai aici, William. Ce bine mi-a părut că te-am găsit la noi ! Simt că devin tot mai nepoliticoasă !

— Nu te pricepi să-ți ascunzi sentimentele, îi replică el sec.

— Ah, nu mă mai certa... am avut o după-amiază groaznică.

Îi povesti cum duscse florile doamnei McCormick și cum South Kensington îi lăsase impresia de „rezervație” a văduvelor de ofițeri. Îi descrise, cum fusese deschisă ușa, și ce coridor mohorît cu busturi, ficuși și umbrele îi întîmpinase privirea. Vorbea ușor și reuși să-l facă să se simtă bine dispus. Ba chiar, ajunsese prea bine dispus ca să mai continue situația de neutralitate voioasă. Simți

că îl părăsește toată morga. Katharine făcea lucrurile să pară atât de firești, era atât de normal să-i ceară ajutorul sau să-l sfătuiască, să spună exact ce gîndea. Simțea scrisoarea de la Cassandra în buzunar ca plumbul. Dar mai era și cealaltă scrisoare pentru Cassandra, pe masa din camera alăturată. Atmosfera părea îmbibată de Cassandra. Dar dacă n-ar fi deschis Katharine discuția despre ea, el n-ar fi putut să facă nici măcar o mică aluzie — ar fi trebuit să o ignore cu desăvîrșire; era rolul lui de gentleman să-și păstreze ținuta, atât cît era în stare, ținuta de îndrăgostit absolut. Suspina din cînd în cînd. Vorbi mai pripit ca de obicei despre posibilitatea ca în vară să fie puse în scenă cîteva opere de Mozart. Primise un anunț, îi spusese, și imediat scoase o agendă înțesată cu hîrtiuțe, și începu să răsfoiască prin ele. Ridică un plic, ținîndu-l între două degete, ca și cum anunțul de la operă devenise cumva inseparabil legat de el.

— O scrisoare de la Cassandra? spuse Katharine, pe cea mai calmă voce din lume, privind peste umărul lui. Tocmai i-am scris și eu s-o invit la noi, dar am uitat s-o pun la poștă.

El îi dădu plicul fără să scoată o vorbă. Katharine îl luă, scoase scrisoarea și o citi.

Rodney avu impresia că cititul scrisorii nu se mai termina.

— Da, spuse ea în cele din urmă, o misivă fermecătoare.

Rodney își întorsese fața ca și cum se simțea rușinat. Observîndu-i profilul lui Katharine aproape că îi veni să pufnească în rîs. Se mai uită o dată peste pagini.

— Nu văd nici un rău, izbucni William, dacă aș ajuta-o... la greacă, de exemplu... dacă într-adevăr apreciază așa ceva.

— N-are nici un motiv să nu aprecieze, răspunse Katharine, aruncîndu-și din nou ochii peste pagini. De fapt... a, uite aici... „Alfabetul grecesc este absolut fascinant“. E limpede că apreciază.

— Păi, greaca ar fi poate cam mult. De fapt, mă gîndeam în primul rînd la engleză. Aprecierile la piesa

mea, cu toate că sînt prea generoase, în mod evident imature... cred că nu are mai mult de douăzeci și doi de ani... arată clar ce fel de înclinații posedă; simte cu adevărat poezia, o înțelege, cu toate că încă nu e formată, dar are bază. Crezi că aș greși dacă i-aș împrumuta niște cărți?

— Nu. Absolut deloc.

— Dar dacă... hm... asta ar duce la o corespondență? Vreau să spun, Katharine, adică, fără să intru în niște chestiuni care mi se par puțin cam morbide... se încurcă el... tu, din punctul tău de vedere, consideri cumva că nu este totul în regulă? Dacă așa stau lucrurile, te rog numai să-mi spui și am pus punct.

Katharine rămase surprinsă cît de puternic simțea dorința ca el să pună punct. O clipă i se păru imposibil să cedeze altei femei o intimitate care se prea poate să nu fi fost legată de iubire, ci, fără îndoială, legată de o prietenie reală. Cassandra nu-l va înțelege niciodată... nu era suficient de bună pentru el. Scrisoarea ci i se părea lingușitoare... făcînd apel la slăbiciunea lui, și faptul că această slăbiciune era cunoscută și de altcineva o înfuria la culme. Pentru că de fapt William nu era slab; avea rara calitate de a face ce promitea... nu avea decît să-i ceară și nu se va mai gîndi niciodată la Cassandra.

Nu scoase un cuvînt. Rodney bănuia motivul. Era uluit.

„Mă iubește“, se gîndi el. Femeia pe care o admira cel mai mult din lume îl iubea, iar el pierduse speranța că ea îl va iubi vreodată. Acum, pentru prima oară, cînd era sigur de dragostea ei, o respingea. O simțea ca pe o cătușă, o piedică, ceva care-i făcea ridicoli pe amîndoi, dar mai ales pe el. Se afla total în puterea ei, dar ochii îi erau deschiși și nu se mai simțea nici sclavul și nici neghiobul ei. Pe viitor, el va fi stăpînul. Clipa se prelungea pe măsură ce Katharine își dădea seama de puternica dorință de a rosti cuvintele care să-l rețină pe William pentru totdeauna, de josnicia tentației care o cuprinsese să facă un gest, sau să spună o vorbă, atît de des implorată de el, și pe care acum ea aproape că o trăia. Katharine ținea scrisoarea în mină. Stătea tăcută.

În clipa aceea, în camera alăturată se auzi un zgomot ; vocea doamnei Hilbery anunța salvarea șpalturilor, datorită providenței miraculoase, din statele distrugătoare australiene ; draperia care separa o cameră de alta fu trasă într-o parte, iar doamna Hilbery și Augustus Pelham apărură în prag. Doamna Hilbery se opri brusc. O privi pe fiica ei și pe omul cu care urma să se căsătorească fiica ei cu zîmbetul care întotdeauna părea că tremură pe muchea ironiei.

— Cele mai prețioase comori ale mele, domnule Pelham ! exclamă ea. Nu te ridica, Katharine, stai liniștit, William. Domnul Pelham va veni altădată.

Domnul Pelham se uită, zîmbi, se înclină, și cînd gazda se întoarse, o urmă fără să scoată un cuvînt. Draperia fu din nou lăsată jos, fie de el sau de doamna Hilbery.

Într-un fel, mama rezolvase problema. Katharine nu mai avea dubii.

— După cum ți-am spus și ascară, începu ea, cred că este de datoria ta, dacă există șansa să-ți pese de Cassandra, să descoperi ce fel de sentimente ai pentru ea. Este datoria ta față de ea, cît și față de mine. Dar trebuie să-i spunem mamei. Nu ne mai putem preface.

— Asta rămîne absolut la latitudinea ta, bineînțeles, răspunse Rodney, adoptînd iar atitudinea protocolară a unui om de onoare.

— Prca bine, spuse Katharine.

În clipa în care el va pleca, se va duce la mama ei și o va lămuri că logodna s-a rupt... sau n-ar fi mai bine să meargă împreună ?

— Dar Katharine, începu Rodney nervos, încercînd să vire înapoi în plic foile Cassandrei ; dacă Cassandra... dacă cumva Cassandra... ai invitat-o pe Cassandra la tine ?

— Da ; dar n-am pus scrisoarea la poștă.

Își așază un picior peste celălalt într-o tăcere stinjenitoare. După toate canoanele lui, era imposibil să-i ceară unei femei cu care tocmai rupsese logodna să-l ajute să se cunoască mai bine cu o altă femeie cu scopul de a se îndrăgosti de ea. Dacă se va anunța că au rupt logodna, inevitabil va urma o despărțire totală ; în asemenea

împrejurări, scrisorile și darurile erau înapoiate ; după ani de separare, fostul cuplu s-ar putea întâlni poate la o petrecere și ar da mâna stînjeniți și ar schimba două-trei cuvinte indiferente. Va fi izolat total ; va trebui să se bizuie pe propriile lui resurse. Nu va putea niciodată s-o mai amintească pe Cassandra în fața Katharinei ; luni, fără îndoială ani de zile n-o va mai vedea pe Katharine ; și în absența lui se putea întâmpla orice.

Katharine era aproape la fel de conștientă de frămîntările lui pe cît era el. Își dădea seama în ce direcție îi făcea semn mărînimia absolută ; dar mîndria birui căci a rămîne logodită cu Rodney și a-i acoperi experimentele rănăa ceva mai nobil în ea decît simpla vanitate.

„Urmează să renunț la libertatea mea pentru o perioadă nesfîrșită de timp“, se gîndi ea, „ca William s-o poată vedea pe Cassadra în voie. N-are curajul să pornească totul pe cont propriu — e prea laș ca să-mi spună deschis ce vrea. Urăște ideea rupturii făcută publică. Vrea să ne țină pe amîndouă.“

Cînd ajunse la acest punct, Rodney băgă scrisoarea în buzunar și se uită cu multă atenție la ceas. Cu toate că gestul însemna că renunțase la Cassandra, căci știa cît e de neajutorat și nu avea pic de încredere în sine, și o pierduse și pe Katharine, pentru care sentimentele lui erau profunde însă nesatisfăcătoare, avea impresia că nu-i mai rămăsese de făcut altceva. Era obligat să plece, să lase la latitudinea Katharinei, după cum spusese chiar el, felul în care își va anunța mama că rupseseră logodna. Dar săvîrșirea celor reclamate de datorie de la un om de onoare necesita un efort care doar cu o zi, două în urmă i se păruse de neconceput. Ca între el și Katharine să existe o asemenea relație pe care o dorise, cu două zile în urmă i s-ar fi părut lui, în primul rînd, un lucru absolut condamnable. Acum însă, viața lui se schimbase ; atitudinea i se schimbase ; sentimentele erau diferite ; i se arătaseră noi țeluri și posibilități, iar acestea posedau o forță și o atracție aproape irezistibilă. Experiența unei vieți de treizeci și cinci de ani nu îl lăsase vulnerabil ; încă mai era stăpîn pe propria lui demnitate ; se ridică, cu gîndul să-și ia un rămas bun irevocabil.

— Prin urmare, te las, spuse el, rămînînd în picicare¹ și întinzîndu-i mîna cu un efort care-i luă toată culoarea din obraji dar care îi dădu demnitate, să-i spui mamei tale că logodna s-a rupt la dorința ta.

Ea îi întinse mîna și i-o ținu.

— Nu ai încredere în mine ? spuse ea.

— Ba da, totală, replică el.

— Nu. Nu ai încredere că te pot ajuta... te-aș putea ajuta ?

— Sînt pierdut fără ajutorul tău ! exclamă el pasionat dar își retrase mîna și se întoarse cu spatele. Cînd o privi iar, Katharine avu impresia că pentru prima dată îl privea fără ca el să mai poarte o mască.

— N-are rost să mă prefac că nu pricep ce-mi oferi, Katharine. Recunosc ce-ai spus. Ca să fiu absolut cîstit, cred că în clipa asta o iubesc pe verișoara ta ; există șansa ca, avînd ajutorul tău, să pot... dar nu, se întrerupse, este imposibil, e greșit... sînt de condamnat că am lăsat să se ajungă la o asemenea situație.

— Stai lingă mine. Hai să ne gîndim logic...

— Din cauza logicii tale ne despărțim..., gemu el.

— Accept responsabilitatea.

— Ah, dar am eu voie să te las ? exclamă el. Ar însemna... căci trebuie să privim lucrurile în față, Katharine... să lăsăm să continue logodna aparent ; de fapt, fără discuție, ai fi total liberă.

— Și tu la fel.

— Da, amîndoi vom fi liberi. Să zicem că aș vedea-o pe Cassandra o dată, de două ori, în aceste condiții ; și pe urmă, dacă totul se va dovedi o himeră, îi vom spune imediat mamei tale. Dar de ce să nu-i spunem acum chiar, și s-o rugăm să țină secret ?

— De ce ? În zece minute ar ști toată Londra, și în plus, n-ar înțelege cîtuși de puțin.

— Atunci să-i spunem tatălui tău ? Taina asta este oribilă... dezonorantă.

— Tata ar înțelege și mai puțin decît mama.

— Ah, la cine să te poți aștepta de fapt să înțeleagă ? gemu Rodney. Dar trebuie să privim lucrurile din punctul tău de vedere. Nu numai că îți cer prea mult, dar te pun și

într-o situație... o situație în care n-aș suporta să-mi văd nici propria soră.

— Nu sîntem frate și soră, replică ea nerăbdătoare și dacă noi nu putem hotări, atunci cine? Nu vorbesc prostii, continuă ea. Am făcut tot ce mi-a stat în putință să judec lucrurile din fiecare unghi și am ajuns la concluzia că sînt riscuri pe care trebuie să ni le asumăm, deși nu neg că dor groaznic.

— Katharine, te afectează? Te vor afecta mult prea mult.

— Nu, răspunse ea dirză. O să mă afecteze dar sînt pregătită; am să răzbesc pentru că mă vei ajuta. Mă veți ajuta amindoi. De fapt, ne vom ajuta reciproc. Asta e doctrina creștină, nu?

— Mie mi se pare mai degrabă păgînă, gemu iar Rodney, în vreme ce revizua situația în care doctrina ei creștină îi aruncase.

Și totuși, nu putea să negă că îl cuprinsese o ușurare divină, și că viitorul, în loc să poarte o mască de plumb, înflorea acum în o mie de bucurii și emoții diferite. De fapt, urma s-o vadă pe Cassandra într-o săptămînă sau chiar mai puțin, și era mai nerăbdător să afle data cînd va sosi decît ar fi îndrăznit să-și mărturisească. I se părea o josnicie că era atît de inebunit să culegă fructul exemplarei generozității a Katharinei și a propriii sale josnicii demne de dispreț. Și totuși, deși folosisese aceste cuvinte automat, acum ele nu mai aveau nici un înțeles. Nu se simțea înjosit în propriii săi ochi, cît despre lauda adusă lui Katharine, nu erau ei parteneri conspiratori, oameni porniți în aceeași căutare, și prin urmare lauda adusă urmăririi unui țel comun ca act de generozitate devenea illogică. Îi luă mîna într-a lui, i-o strînse, nu atît în chip de mulțumire cît într-un extaz al camaradericii.

— Ne vom ajuta reciproc, spuse el, repetîndu-i cuvintele, căutîndu-i în privire entuziasmul prieteniei.

Ochii fetei erau serioși dar întunecați de tristețe cînd îl privi. „E dus deja“, se gîndi ea, „departe... nu se mai gîndește la mine“. Și cum stăteau unul lingă altul, mîna în mîna, în minte îi veni imaginea țărinei curgînd undeva de sus pentru a înălța o barieră între ei, astfel că stînd

acolo, secundă de secundă erau despărțiți de un zid de nepătruns. Acest proces, care pentru ea însemna un fel de izolare totală și veșnică de orice camaraderie cu persoana la care ținea cel mai mult, se sfârși în cele din urmă, și de comun acord își desprinseră miinile, Rodney atingînd-o pe a ei cu buzele, în vreme ce draperia era trasă și doamna Hilbery se ivi în cadrul ușii cu expresia ei binevoitoare și sarcastică, pentru a întreba dacă nu cumva Katharine mai ținea minte dacă era marți sau miercuri și dacă cinase în Westminster.

— Dragul meu William, spuse ea, oprindu-se ca și cum nu putea rezista plăcerii de a încălca pentru o clipă acest univers al iubirii, încrederii și romantismului. Dragii mei copii, adăugă ea, dispărînd cu un gest impulsiv, de parcă se forțase să tragă o cortină peste o scenă pe care se stăpînise cu greu să n-o tulbure.

LA ORA TREI ȘI UN SFERT DUPĂ-AMIAZA în sim-băta următoare, Ralph Denham se afla pe țărmul lacului din Kew Gardens, împărțind cu degetul cadranul ceasului în sferturi. Natura dreaptă și neiertătoare a timpului i se reflecta pe chip. Parcă ar fi compus un imn închinat marșului neodihnit și precis al acelei divinități. Părea să în-tîmpine trecerea fiecărui minut cu o acceptare sumbră a ordinii inevitabile. Expresia lui era atât de severă, atât de senină, atât de imobilă, încît se părea că există clar, cel puțin pentru el, o măreție în timpul care se scurgea și pe care nu trebuia să-l tulbure cu nici un fel de iritare personală, cu toate că același timp care se scurgea îi măcina și niște speranțe mari păstrate în străfundurile sufletului.

Chipul înregistra fidel trăirile interioare. Era într-o stare de spirit prea exaltată ca să mai ia în seamă trivialitățile vieții cotidiene. Nu putea concepe ca o doamnă să întirzie cincisprezece minute la o întâlnire fără ca să vadă în acest incident o frustrare a întregii liniști. Privindu-și ceasul, părea că privește în adîncimile resorturilor existenței umane, și la lumina a ceea ce zări acolo drumul i se îndreptă spre nord și spre miezul nopții... Da, călătoria trebuie întreprinsă fără însoțitori, printre ghețuri și ape întunecate... către ce țintă ? Aici puse degetul pe jumătatea de oră și hotări ca în clipa în care minutarul va ajunge acolo să plece, în același timp răspunzînd la întrebarea rostită de una dintre nenumăratele voci ale conștiinței, că exista fără îndoială o țintă, dar că va fi nevoie de cea mai asiduă energie ca să nu se abată din acea direcție. Totuși omul înaintează, părea să-l asigure ticăitul secundelor, cu demnitate, cu ochii deschiși, cu hotărîrea să nu accepte nimic de mîna a doua, să nu fie tentat

de nevrednicie, să nu cedeze, să nu facă compromisuri. Trei și douăzeci și cinci de minute arăta acum ceasul. Lumea, se încredința el, de vreme ce Katharine Hilbery întârziase acum cu o jumătate de oră, nu oferă fericire, nici răgaz în luptă, nici siguranță. Într-un plan alcătuit prost de la început, singura nebunie de neiertat este cea a speranței. Ridicându-și pentru o clipă privirea de pe cadranul ceasului, se uită pe țărmul opus, cu gândurile duse și cu un anume dor, ca și cum severitatea expresiei ar fi putut să-i aducă alinarea. Curînd ochii se umplură de o profundă satisfacție, cu toate că pentru o clipă nu făcu nici o mișcare. Urmări o tinăra care mergea grăbită, și totuși ezitînd ușor, pe cărarea străjuită de iarbă care ducea spre el. Ea nu-l observase. Distanța îi sporea înălțimea, și părea învăluită într-un farmec aparte datorită voalului roșiatic unduindu-i pe umeri și ridicîndu-se din cauza aerului ușor.

„Uite-o cum vine, ca o corabie cu pinzele întinse“, se gîndi el, amintindu-și un vers dintr-o piesă sau o poezie unde eroina își făcea apariția întîmpinată de adiere și cu pene tremurînd în jur. Ierburile și siluetele înalte ale copacilor o înconjurau ca și cum ar fi salutat-o. Se ridică și ea îl zări ; exclamația scurtă dovedi că se bucura că-l găsisce, și pe urmă se învinovăți că întârziase.

— De ce nu mi-ați spus ? N-am știut niciodată că există, spuse ea, făcînd aluzie la acel loc cu spațiul deschis înverzit, panorama copacilor, panglica aurie încrețită a Tamisei în depărtare și castelul Ducal de pe pajiște. Leul castelului, cu coada sa rigidă, fu obiectul risului ei neîncrezător.

— N-ați mai fost la Kew ? o întrebă Denham.

Se părea că venise odată, pe cînd era doar o fetiță și cînd geografia locului era cu totul alta, iar fauna includea cu siguranță păsări flamingo și, probabil, cămile. Porniră la plimbare, remodelînd aceste grădini legendare. Simțea că tinăra se bucura să hoinărească ici și colo lăsîndu-și imaginația să poposească pe orice i s-ar fi oprit privirile — un tufiș, un paznic, o gîscă frumos colorată — ca și cum relaxarea o liniștea. Căldura după-amiezii, prima din acea primăvară, îi îmbie să se așeze pe o bancă într-un

pîlc de fagi, aleile pădurii întinzîndu-se verzi într-o parte și într-alta în jurul lor. Suspină adînc.

— E atîta liniște, spuse ea, ca și cum dorea să-și explice suspinul.

Nu se vedea nici țipenie de om iar foșnetul vîntului printre ramuri, acel sunet atît de rar auzit de londonezi, i se părea purtat pînă la ea dinspre îndepărtatele și nesfîrșitele oceane de aer înmiresmat.

Cîtă vreme Katharine inspira profund și privea, Denham se preocupase să aducă la lumină cu vîrfu bastonului cîteva mlădițe verzi pe jumătate innăbușite de frunzele moarte. Strădania purta amprenta specifică unui botanist. Numele plantei, pe care i-l spuse, era latinesc, în felul acesta deghizînd o floare familiară chiar și în Chelsea, și făcînd-o să se mire pe jumătate amuzată de cunoștințele lui. Mărturisi că propria ei neștiință era foarte mare. Cum se numea de exemplu copacul de colo, dacă ar fi catadicsit cineva să-l numească pe englezește? Fag sau ulm sau sicomor? Din întîmplare, avînd ca dovadă o frunză veștedă, era stejar; și puțină atenție acordată diagramci pe care Denham se apucase s-o schițeze pe un plic o făcu pe Katharine să-și dea seama de deosebiri fundamentale dintre copacii specifici britanici. Pe urmă îl rugă să-i vorbească despre flori. Pentru ea, ele erau diferite ca formă, cu petale colorate, înălțîndu-se pe tulpinile verzi foarte ascmănătoare în diverse anotimpuri; pentru el însă, ele reprezentau în primul rînd bulbi sau semințe, iar după aceea, ființe vii, inzestrate cu sex, și pori, și cu sensibilități care se adaptau în toate felurile, care mai de care mai ingenioase, pentru a trăi și a zămisi viață, pitice, cu înfățișări comice, purpurii sau pale, simple sau bîlțate, ca urmare a unor procese care ar putea pune în valoare secretele existenței umane. Denham vorbea din ce în ce mai pasionat despre această indeletnicire care fusese de mult taina lui. Nici un alt discurs n-ar fi putut să stirnească mai multă apreciere din partea Katharinei. De săptămîni întregi nu mai auzise o asemenea muzică plăcută. Deștepta ecouri în cele mai ascunse unghere ale citadelei ființei ei, unde singurătatea domnise atîta timp netulburată.

Își dorea ca el să nu se mai oprească cu explicațiile despre plante, să-i arate că știința nu umbla orbește după

legea care guvernează nesfârșitele variații. O lege care se prea poate să fi fost de nepătruns dar care, în acea clipă, pentru ea era de extremă importanță, căci nu putea găsi nimic altceva la ființa umană cu care s-o poată compara. Împrejurările o obligaseră demult, așa cum le obligă pe majoritatea femeilor în floarea tinereții, să aibă în vedere, atent și dureros, acea parte a vieții care este în mod evident dezordonată ; trebuise să țină cont de stări sufletești și dorințe, grade de simpatie sau antipatie și efectul lor asupra soartei oamenilor pe care-i îndrăgea ; fusese obligată să-și renege orice contemplare a acelei părți a vieții unde gândul clădește un destin independent de ființele umane. Pe măsură ce Denham vorbea, ea îi urmărea cuvintele și le filtra prin minte cu ușurință, ceea ce demonstra o capacitate de mult timp încătușată și nefolosită. Chiar și copacii verzi care se contopeau cu depărtarea azurică deveniră simboluri ale vastei lumi exterioare etalind prea puțin fericirea, căsătoriile sau morțile indivizilor. Ca să poată exemplifica, Denham o conduse întâi la grădina de pe stînci și pe urmă la sera de orhidee.

Se simțea în siguranță pe panta pe care o apucase discuția. Accentuările pe care le făcea veneau probabil de la sentimente mai personale decît cele stîrnite în el de știință, dar știa să le îmbrace într-o altă haină și în mod firesc îi venea ușor să explice și să comenteze. Cu toate acestea, cînd o văzu pe Katharine printre orhidee, cu frumusețea ei subliniată puternic de uluitoarele plante care păreau să se ițească și să o contemple de la înălțimea capșoanelor striate și a gîturilor cărnoase, înfocata pledoarie pentru botanică slăbi, cedînd locul unui sentiment complex. Ea tăcu. Orhideele păreau să sugereze reflectare profundă. Încălcînd instrucțiunile, întinse o mîină fără mînușă și atinse una. Vederea rubinelor de pe degete îl izbi atît de neplăcut pe Rulph, încît tresări și se întoarse. În clipa următoare însă se controlă ; observă cum prinde în priviri pe rînd fiecare formă ciudată, ca o persoană care chibzuiește nu atît la ceea ce se afla în fața ei, ci tatonează întinderile de dincolo. Nu era cituși de puțin conștientă de aerul detașat al privirilor. Denham se îndoia chiar dacă nu cumva ea uitase de prezența lui. Putea fără îndoială să se facă simțit printr-un cuvînt sau un gest — dar ce rost

avea ? Era mai fericit așa. Nu avea nevoie de nimic din ceea ce ar fi putut el să-i ofere. Și poate și pentru el era mai bine să se țină deoparte, să știe doar că ea există, să păstreze la fel ceea ce avusese — desăvârșit, îndepărtat și netulburat. O privea cum stătea printre orhidee în căldura sercii, însuflețind o scenă pe care și-o închipuise doar în solitudinea propriei camere. Priveliștea, contopită cu amintirea, îl făcu să nu rostască nici un cuvânt când ușa se închise și-și continuă plimbarea.

Dar cu toate că nu vorbea, Katharine avu sentimentul stinjenitor că tăcerea ei era o formă de egoism. Ar fi fost egoistă să continue, așa cum își dorea de altfel, discuția despre subiecte nu prea îndepărtate de ființa umană. Își impuse să judece poziția lor exactă pe harta tulburată a emoțiilor. A, da... se punea întrebarea dacă ar fi înțelept să locuiască la țară și să scrie o carte ; se făcea tirziu și era necesar să se grăbească. Cassandra urma să sosească la cină în scara aceea ; tresări și se adună, descoperind că ar fi trebuit să aibă ceva în mână. Dar n-avea nimic. Desfăcu brațele, exclamînd :

— Mi-am lăsat undeva poșeta... unde ?

Grădinile nu aveau puncte cardinale, în ceea ce o privea pe ea. Merseseră cea mai mare parte a plimbării pe iarbă — atît își aducea aminte. Chiar și drumul spre sera de orhidee se despărțea în trei. În seră însă nu era nici o geantă. Grăbiră pașii ca oamenii preocupați care se gîndesc la un lucru pierdut. Cum arăta poșeta ? Ce conținea ?

— Un portofel... un bilet... cîteva scrisori, hîrtii, enumeră Katharine, agitîndu-se mai mult pe măsură ce-și amintea. Denham o luă repede înaintea ei și-l auzi strigînd că o găsisse pînă să fi ajuns și ea la bancă. Ca să fie sigură că totul era în ordine, întinse pe genunchi lucrurile din geantă. Ciudată colecție, se gîndi Denham, privind cu un interes profund. Monede de aur disperate, incilcite într-o șuviță îngustă de dantelă, scrisori care cumva sugerau o intimitate absolută ; două sau trei chei, și o listă de comisiaoane, bifate ici colo. Dar nu se declară mulțumită pînă cînd nu găsi o anume hîrtie, atît de strîns împăturită, încît lui Denham îi fu imposibil să ghicească conținutul. Ușurată și recunoscătoare începu imediat să spună că se gîndise la planurile lui.

O întrerupse :

— Să nu mai discutăm despre treaba asta plictisitoare.

— Dar credeam...

— E o chestiune plictisitoare. N-ar fi trebuit să vă necăjesc niciodată...

— Prin urmare v-ați hotărît ?

Ralph scoase un sunet de nerăbdare.

— E un lucru fără importanță.

Katharine nu putu decît să rostească destul de plat : „Ah !”

— Vreau să spun că are importanță pentru mine, nu pentru altcineva. Oricum, continuă el mai cu bunăvoință, nu văd de ce v-ați bate capul cu problemele altora.

Katharine avu impresia că îl lăsase să observe prea limpede cît o plictisea această latură a vieții lui.

— Tare mă tem că am fost cam distrată, încep eu, amintindu-și cît de des o acuzase William de acest lucru.

— Aveți de ce să fiți distrată, replică el.

— Da, răspunse ea, îmbujorîndu-se. Adică nu, se contrazise. Nimic special, vreau să spun. Dar mă gindeam la plante. Îmi făcea plăcere. De fapt, rareori m-am bucurat mai mult de o după-amiază ca astăzi. Dar aș vrea să știu ce ați hotărît.

— A, totul e stabilit, răspunse el. Mă voi duce în această casă imposibilă ca să scriu o carte de doi bani.

— Cît vă invidiez, răspunse ea, cu o sinceritate totală.

— Păi, casele astea le poți ține și cu cincisprezece șilingi pe săptămînă.

— Le poți ține... da, răspunse ea. Problema este... Katharine se înfrînă. Nu mi-aș dori decît două camere, continuă ea, suspinînd ciudat. Una unde să mănînc și una unde să dorm. Ah, dar de fapt mi-aș mai dori una mai mare, la mansardă, și o grădiniță unde să cresc flori. O potecă... așa... care să ducă la rîu, sau în pădure, și marca destul de aproape ca să pot auzi valurile noaptea. Vasele care dispar la orizont... Se întrerupse. Veți sta aproape de mare ?

— Idcea mea de fericire absolută, încep eu, fără să-i răspundă la întrebare, este să trăiesc așa cum v-ați închipuit.

— Păi, acum veți putea. Bănuiesc că veți munci, continuă ea ; veți munci toată dimineața și din nou după cea-

iul de după-amiază, și poate chiar noaptea. Nu veți avea tot timpul vizitatori care să vă întrerupă.

— Oare cât poate trăi un om singur ? întrebă el. Ați încercat vreodată ?

— O dată, timp de trei săptămîni, îi răspunse ea. Tata și mama erau în Italia ; a intervenit ceva și n-am putut să plec și eu. Am stat absolut singură trei săptămîni, și singura persoană cu care am vorbit a fost un necunoscut, în restaurantul unde am mîncat — un individ cu barbă. Pe urmă m-am întors la mine în cameră și... ei, am făcut ce-am vrut. Din păcate incidentul ăsta nu mă prezintă în culori prea favorabile, adăugă ea, dar nu suport să trăiesc alături de alții. Un om cu barbă, o dată, e interesant ; e o persoană detașată ; mă lasă să fac ce potesc, și știu că nu ne vom mai revedea. Prin urmare, sîntem absolut sinceri — lucru care nu e posibil cu prietenii.

— Prostii, răspunse brusc Denham.

— De ce „prostii” ? întrebă ea.

— Pentru că nu credeți ce spuneți, protestă el.

— Sînteți foarte categoric, spuse ea uitîndu-se la el și rîzînd.

Cît de arbitrar, năbădăios și poruncitor mai era ! Îi ceruse să vină la Kew să-l sfătuiască ; pe urmă îi spusese că își rezolvase deja problema ; pe urmă începuse s-o învinovățească. Era exact opusul lui William Rodney, îi trecu ei prin cap ; avea hainele ponosite, prost cusute, și nu era obișnuit cu înlesnirile oferite de viață ; își găsea cu greu cuvintele și se simțea atît de stîmjenit încît reușea să-și mistifice propriul caracter. Cînd tăcea se simțea prost ; cînd accentua ceva o făcea cu stîngăcie. Și totuși lui Katharine îi plăcea.

— Nu cred ce spun, repetă ea bine dispusă. Ei... ?

— Stau și mă întreb dacă sinceritatea absolută reprezintă mîtrul dumneavoastră etalon în viață, răspunse el semnificativ.

Ea se înroși. El îi dibăise imediat punctul slab... lo-godna, și în cele ce spunea, avea dreptate. Cel puțin acum lucrurile nu mai stăteau chiar așa, își aminti ea bucuroasă ; dar asta nu putea să-i spună și-i răbdă insinuările cu toate că de pe buzele cuiva care s-a comportat cum se comportase

el forța lor nu era prea mare. Totuși, ceea ce afirmase avea forță, se gândi ea ; parțial pentru că părea cu desăvîrșire inconștient de propria-i greșală în cazul lui Mary Datchet, și astfel îi zădărnicea ei intuiția ; și parțial pentru că întotdeauna vorbea apăsător, de ce anume, încă nu era sigură.

— Sinceritatea totală este destul de dificilă, nu credeți ? întrebă ea, ușor ironică.

— Există și asemenea oameni, răspunse el cam vag. Îi era rușine de propria cruzime de a o jigni, și totuși nu dorea s-o jignească, departe de el acest gând, ci doar să se umilească singur pentru impulsul incredibil de nesăbuit de a se lăsa în voia stării care, din cînd în cînd, simțea că-l surprinde, împingîndu-l spre limitele nesfîrșitului. Îl tulbura dincolo de cel mai îndrăzneț vis pe care și l-ar fi putut făuri. Părea să observe că sub aparenta ei liniște, care aproape se afla patetic de la îndemînă, și în calea tuturor cerințelor obișnuite ale vieții cotidiene, se găsea un spirit pe care îl păstrase sau îl înăbușise în clipele de singurătate sau... oare era posibil ?... de iubire. Îi fusese dat lui Rodney s-o vadă fără mască, nereținută, fără grija îndatoririlor ? o ființă cu o pasiune nemăsurată și o libertate instinctivă ? Nu ; refuza să creadă acest lucru. Numai în singurătate putea să fie nereținută. „M-am întors la mine în cameră și am făcut... ce-am vrut.“ Îi spusese acest lucru, și asta îl făcuse să întrezărească posibilități nebănuite. Chiar încrederea, ca și cum el ar fi putut împărtăși alături de ea singurătatea, dar numai gândul la așa ceva îi întechi bătăile inimii și-l făcu să amețească. Se înfrîmă cît putu de violent. O văzu că se înroșește, și în ironia răspunsului îi simți revolta.

Începu să-și desfacă de pe lăncișor ceasul de argint din buzunar, sperînd că într-un fel asta l-ar putea ajuta să revină la starea liniștită și fatalistă pe care o avusese cînd privise țărîmul lacului, căci de fapt acea stare trebuia să caracterizeze întîlnirea lui cu Katharine, cu orice risc. Îi vorbise de recunoștință și acceptare în scrisoarea pe care nu i-o trimisese niciodată, iar acum, în prezența ei, trebuia să adeverească acele făgăduințe cu toată forța caracterului său.

Ea, pe de altă parte, fiind astfel provocată, încercă să-și definească punctul de vedere. Dorea ca Denham s-o înțeleagă.

— Nu vă dați seama că dacă nu ai relații cu oamenii este mai ușor să fii cinstit cu ei ? întrebă ea. Asta am vrut să spun. Nu e nevoie să-i amăgim prin lingușiri ; nimeni nu are obligații față de ei. Nu mă îndoiesc că și dumneavoastră ați descoperit în propria familie că este imposibil să discutați ce vă interesează în primul rînd pentru că sinteți adunați cu toții, pentru că formați un fel de conspirație, pentru că poziția nu este cea corectă...

Argumentația ei rămase ușor neconcludentă, căci subiectul era complex, iar ea nu știa dacă Denham avea sau nu familie. Denham îi dădu dreptate, în privința stricăciunilor pe care le poate produce sistemul familiei, dar nu dorea să discute despre asta acum.

Abordă un subiect care îl interesa mai mult.

— Sint convins, spuse el, că există cazuri în care este posibilă o sinceritate absolută — cazuri în care nu există nici un fel de legături, deși oamenii locuiesc împreună, dacă vreți, unde fiecare este liber, unde nimeni nu are obligații față de celălalt.

— O vreme... poate, admise Katharine, ușor nemulțumită. Dar obligațiile apar întotdeauna. Trebuie să se țină seama de sentimente. Oamenii nu sînt simpli, și deși doresc să fie raționali, sfîrșesc... (vroia să spună ca mine, — dar adăugă stîngaci)... prin a se încurca de tot.

Pentru că nu se fac înțeleși de la început. Eu aș putea să mă angajez, chiar în clipa asta, spuse Ralph, cu o intonație stăpînită care făcea cînte stăpînirii de sine, într-o prietenie respectînd anumite condiții și care ar fi absolut sinceră și deschisă.

Era curioasă să audă condițiile dar, în afara sentimentului că subiectul ascundea primejdii cunoscute mai bine de ea decît de el, tonul cu care vorbise Ralph îi aminti de ciudata declarație abstractă făcută pe Embankment. Orice aluzie la dragoste o speria deocamdată ; îi provoca aceeași durere ca și atingerea unei răni deschise.

Dar Ralph continuă fără să aștepte vreo invitație din partea ei.

— În primul rînd, o asemenea prietenie nu trebuie să se bazeze pe afecțiune, sublinie el. Cei doi parteneri trebuie să înțeleagă cel puțin că dacă vreunul din ei se îndrăgostește, el sau ea face acest lucru pe propriul risc. Nici unul nu are vreo obligație față de celălalt. Trebuie să fie liberi să rupă sau să schimbe prietenia cînd poftesc. Și mai trebuie să fie în stare să afirme tot ce gîndesc. E nevoie ca toate astea să fie bine înțelese.

— Și ar cîștiga ceva care să merite ? întrebă ea.

— E un risc... bineînțeles că este un risc, răspunse el. Cuvîntul fusese folosit de Katharine deseori în ultima vreme cînd își argumenta singură diverse atitudini.

— Dar este singura cale... în cazul în care consideri că merită să ai prietenii, conchise el.

— Poate în aceste condiții ar putea fi, spuse ea gînditoare.

— Păi, acestea sînt propunerile mele pentru prietenia pe care intenționez să v-o ofer.

Katharine știuse că asta va urma, totuși simți un mic fior, pe jumătate de mulțumire, pe jumătate de împotrivire, cînd auzi declarația oficială.

— Aș dori, dar... încep ea.

— Crezi că Rodney s-ar supăra ?

— A, nu, răspunse ea grăbită. Nu, nu din cauza asta, continuă ea, și din nou se opri. Fusese mișcată de felul direct și totuși ceremonios în care făcuse ceea ce numea el oferta de propuneri, dar dacă el era generos, pentru ea era cu atît mai necesar să fie prudentă. Începu să speculeze ideea că se vor pomeni în situații dificile ; dar, ajungînd la acest punct, ceea ce nu însemna la urma urmelor că înaintase prea mult pe drumul prudenței, prevederea o părăsi. Căută imaginea unei catastrofe în care urmau să se avînte amîndoi. Dar nu-i veni nici una în minte. Avea impresia că aceste catastrofe erau niște amăgiri ; viața continua — viața era total diferită de ce spuneau oamenii. Și nu numai că se găsea la capitolul resurselor de prevedere, dar i se păru brusc inutilă. Fără îndoială că dacă exista o persoană care știa să-și poarte de grijă, acela era Ralph Denham ; îi spusese că n-o iubește. Și în plus, medita ea, mergînd pe sub fagi și balansîndu-și umbreluța, dacă în gînduri era obișnuită să se bucure de libertate to-

tală, de ce ar aplica mereu o altă măsură comportamentului ei în practică ? De ce, se gândi ea, să existe continuu această divergență între raționament și acțiune, între viața în singurătate și cea în societate, această genune cumplită care are pe o latură sufletul în acțiune, în plină zi, și latura cealaltă e contemplativă și întunecată ca și noaptea ? Nu era posibil să pășești de la una la cealaltă, dreaptă și fără transformări esențiale ? Oare nu era asta o șansă pe care el i-o oferea — șansa rară și minunată a prieteniei ? În cele din urmă, îi spuse ea lui Denham, cu un suspin în care el simți și nerăbdare și ușurare, că este de acord ; considera că el avea dreptate ; era dispusă să-i accepte condițiile prieteniei.

— Și acum, spuse Katharine, hai să luăm un ceai.

De fapt, în clipa în care aceste principii fuseseră enunțate, amândoi se simțiră cu inima împăcată. Amândoi erau convinși că fusesse stabilit un lucru de o importanță covârșitoare și acum puteau să-și îndrepte atenția asupra ceaiului și grădinilor. Hoinăriră prin sere, admirară nuforii plutind pe eleștee, respirară parfumul a mii de garoafe și-și comparară gusturile cu privire la copaci și lacuri. În timp ce vorbeau numai despre cele ce le apăsău în fața ochilor, încît putea oricine să asculte discuția, simțeau că apropierea lor devine mai strînsă și mai profundă datorită atîtor persoane care trecînd pe lîngă ei nu bănuiau cîtuși de puțin acest lucru. Povestea cu casa la țară și viitorul lui Ralph nu mai fură niciodată amintite.

CU TOATE CĂ VECHILE DILIGENȚE, CU UȘILE lor pictate și cornul vizitiului, cu buna dispoziție care domnea și vicisitudinile drumului, s-au contopit demult cu țărîna, în măsura în care erau materie, și s-au păstrat pe pagina tipărită a romancierilor noștri, în măsura în care comunicau cu spiritul, o călătorie la Londra cu expresul poate încă să reprezinte o aventură foarte plăcută și romantică. Cassandrei Otway, la vîrsta de douăzeci și doi de ani îi era imposibil să-și închipuie un lucru mai plăcut. Sătulă de lunile pline de cîmpii verzi, primul șir de vile ale artizanilor de la periferia Londrei i se păru că are ceva sobru, care sporea simțitor importanța fiecărei persoane din compartiment, și chiar, sub imperiul minții ei impresionabile, accelera viteza trenului și dădea o notă de autoritate gravă șuieratului locomotivei. Se îndreptau spre Londra ; trebuia să li se dea înțietate față de orice alt trafic cu altă destinație. Era necesară o ținută aparte cînd va coborî pe peronul din Liverpool Street și se va amesteca printre cetățenii preocupați și grăbiți pentru ale căror interese nenumărate taxiuri, omnibuze și metroul așteptau să fie sollicitate. Se strădui să pară demnă și preocupată, dar cînd taxiul se puse în mișcare fără să șovăie, alarmînd-o ușor, uită că trebuia să pară o locuitoare a Londrei și începu să se uite cînd pe o fereastră, cînd pe alta, fixîndu-și privirea fie pe o clădire de partea asta fie pe o scenă de pe trotuar de partea cealaltă ca să-și satisfacă profunda curiozitate. Și totuși, pe toată durata călătoriei cu taxiul nici o persoană nu i se păruse reală, nimic nu fusese obișnuit ; lumea, clădirile guvernamentale, valurile de bărbați și femei care se perîndau prin fața ma-

rilor vitrine erau toate niște mase uriașe și o impresionau ca și cum le-ar fi văzut pe scenă.

Toate aceste sentimente erau susținute, și parțial insplărate, de faptul că drumul o dusesse tocmai în centrul celui mai romantic univers al ei. De o mie de ori cînd se găsea în mijlocul peisajului ei pastoral gîndurile o purtasera exact pe acest drum, apoi era primită în casa din Chelsea, și urca scările direct în camera lui Katharine unde, pe nevăzute, savura intimitatea camerei acestei stăpîne misterioase și încîntătoare. Cassandra își adora verișoara ; adorația putea ușor să alunece în ridicol, dar firea schimbătoare a Cassandrei o salva de la acest exces, împrumutîndu-i un farmec cuceritor. Adorase o mulțime de lucruri și de oameni în decursul celor douăzeci și doi de ani ; fusese pe rînd mîndria și disperarea dascălilor ei. Preamărisese arhitectura și muzica, științele naturii și cele umaniste, literatura și arta, dar întotdeauna, cînd se găsea în culmea entuziasmului, însoțit de o strălucită transpunere în practică, se răzgîndea și-și cumpăra pe furie un alt îndreptar. Rezultatele îngrozitoare pe care le prevăzuseră guvernantele, ca urmare a unei asemenea nestatornicii mintale, erau acum, la această vîrstă, evidente, căci Cassandra nu dăduse nici un examen, și zilnic demonstra că este tot mai puțin capabilă să treacă vreunul. Pînă și prezicerea mai sumbră că nu va fi niciodată în stare să-și cîștige existența se verifica întru totul. Dar din toate aceste suvițe scurte ale diverselor înzestrări Cassandra își împletise o atitudine, un tipar al minții care, chiar dacă erau inutile, anumite persoane le găseau pline de vioiciune și prospețime, două calități de invidiat. Verișoarele păreau să aibă în comun o mulțime de calități care nu se pot găsi niciodată unite într-o singură persoană și rareori chiar la șase persoane. Pe cîtă vreme Katharine era simplă, Cassandra era complexă ; Katharine era directă și robustă, Cassandra era vagă și evazivă. Pe scurt, reprezentau foarte bine laturile feminine și masculine ale naturii femeii, și ca bază, exista profunda legătură de sînge dintre ele. Cassandra o adora pe Katharine, dar era incapabilă să adore pe cineva fără să-și reîmprospăteze spiritul cu crîmpeie de zeflema și critică, iar Katharine îi îndrăgea și risul și respectul pe care i-l purta.

În clipa de față respectul era primul gând din mintea Cassandrei. Logodna lui Katharine îi apărură așa cum prima logodnă în cercul unor cunoscuți poate apărea în mintea celorlalți; era solemnă, frumoasă și misterioasă; dădea celor doi parteneri aerul important al celor care fuseseră inițiați într-un ritual pe care ceilalți din grup încă nu-l cunosc. De dragul lui Katharine, Cassandra îl considera pe William o persoană cit se poate de distinsă și interesantă și-i socotise mai întâi conversația și pe urmă manuscrisul ca niște semne de prietenie care o flatarea și o delectaseră.

Cînd ajunse la Cheyne Walk, Katharine încă nu se întorsese. După ce-și salută unchiul și mătusa și primi, ca de obicei, un cadou de doi sovereign „ca să-și plătească taxiurile și să aibă de cheltuială” din partea unchiului Trevor a cărui nepoată preferată era, se schimbă și se duse la Katharine în cameră s-o aștepte. Ce mare oglindă avea Katharine, se gândi ea, și ce matură i se părea ordinea de pe măsuta de toaletă față de cea de la ea de-acasă. Privind în jur, îi trecu prin minte că notele de plată înfipite într-o țepușă de lemn, așezată ca ornament pe polița căminului, semănau izbitor cu Katharine. Nicăieri nu se zărea vreo fotografie de-a lui William. Camera cu amestecul ei de lux și ascetism, cu halatele de mătase și papucii purpurii, covorul uzat și pereții goi, emana ceva din aerul propriu verișoarei sale; stătea în mijlocul camerei savurînd senzațiile primite; și pe urmă, dorind să răsfoiască ce obișnuia probabil să răsfoiască verioșara ei, Cassandra începu să scoată cărțile așezate pe raftul de deasupra patului. În majoritatea caselor, acest raft este locul pe care se odihnesc ultimele relicve religioase, ca și cînd, scara tirziu, în inima singurătății, oamenii care în cursul zilei sînt niște sceptici, își găsesc consolarea sorbind vechiă vrajă contra durerilor și neliniștilor, țesută, în ascunzișurile lor din întuneric. Dar printre cărțile lui Katharine nu se găsea nici o carte de rugăciuni. După copertile tocite și conținutul enigmatic, Cassandra avu impresia că erau vechi manuale de-ale unchiului Trevor, păstrate de fiica lui cu evlavie, cu toate că atitudinea era cam excentrică. Cit de neașteptată era întotdeauna Katharine! Cîndva și ea făcuse o pasiune pentru geometrie, și ghemuindu-se pe

pat. se cufundă în lectură, încercînd să afle cît uitase din ceea ce ştiuse odată. Katharine, care sosis puţin mai tîrziu, o găsi adîncită în studii.

— Draga mea, exclamă Cassandra, agîtînd cartea spre verişoara ei, din clipa asta mi s-a schimbat tot cursul vieţii ! Trebuie să-mi notez imediat autorul ca să nu-l uit...

Ce autor, ce carte, ce viaţă schimbată, se întrebă Katharine. Începu să-şi scoată grăbită pelerina, căci întîrziase.

— Pot să stau cu tine cît te dezbraci ? întrebă Cassandra, închizînd cartea. Eu m-am schimbat mai demult.

— A, eşti gata, deci ? spuse Katharine întorcîndu-se pe jumătate spre ea, şi privind-o cum stătea ţinîndu-se cu mîinile de genunchi, pe marginea patului.

— Au sosit invitaţii la cină, spuse ea, reconsiderînd ţinuta Cassandrei. După o clipă remarcă distincţia şi farmecul aparte al chipului cu nasul lung şi ascuţit, ochii ovali şi strălucitori. Părul era cam zburlit pe frunte, dar dacă ar fi fost dată pe mîinile unor coafeze şi croitorese, silueta subţirică ar fi putut să semene cu cea a unei franţuzoaice distinse din secolul optsprezece.

— Cine vine la cină ? întrebă Cassandra, anticipînd alte posibilităţi de extaziere.

— William, şi cred că mătuşa Eleanor cu unchiul Aubrey.

— Ce mă bucur că vine William. Ți-a spus că mi-a trimis manuscrisul ? Cred că e minunat... cred că aproape te merită, Katharine.

— Ai să stai lîngă el şi ai să-i spui părerile tale.

— Nu îndrăznesc, rosti Cassandra.

— De ce ? Doar nu ți-e frică de el ?

— Puţin... pentru că e legat de tine.

Katharine zîmbi.

— Păi atunci, cu binecunoscuta ta fidelitate, ştiînd că rămîi aici două săptămîni, cînd ai să pleci n-o să-ţi mai faci iluzii despre mine. Îţi dau o săptămîină, Cassandra. Puterea îmi va slăbi zi de zi. Acum este la apogeu ; dar de mîine va începe să pălească. Oare cu ce să mă îmbrac ? Găseşte-mi rochia albastră, Cassandra, acolo, în garderobul lung.

Vorbea dezordonat, dădea cu peria și pieptănul, trăgea sortărașele de la măsuța de toaletă și le lăsa deschise. Cassandra, așezată pe pat, lângă ea, îi privi chipul răsfrint în oglindă. Era gravă și concentrată, aparent preocupată de alte lucruri pe lângă făcutul unei cărări drepte, care-i străbătea părul negru și care era la fel de dreptă ca și un drum roman. Pe Cassandra o impresiună din nou maturitatea Katharinei, și în vreme ce ea își trăsesese rochia albăstră care umplu aproape întreaga suprafață a oglinzii alungite de o lumină azurie, transformînd-o într-o ramă de tablou, reflectînd nu numai chipul aproape nemișcat al frumoasei fete, ci și contururile și culorile obiectelor din fundal, Cassandra se gîndi că nici o altă imagine nu i se păruse pînă atunci atît de romantică. Se încadra perfect în atmosfera camerei, a casei și a orașului care le înconjură ; căci nu încetase să perceapă murmurul îndepărtat al roților.

Coborîră scările destul de tîrziu, în ciuda grabei lui Katharine. Pentru Cassandra, zumzetul vocilor din salon aducea cu acordatul instrumentelor dintr-o orchestră. Avu senzația că erau o sumedenie de oameni, toți necunoscuți, frumoși, îmbrăcați cu cel mai mare rafinament, deși se dovediră a fi în marca lor majoritate rude de-ale lor, iar rafinamentul hainelor, pentru observatorul imparțial, se limita la vesta albă cu care era îmbrăcat Rodney. Toți se ridicară însă simultan, lucru care impresiună, și toți exclamară, dădură mîna și fu prezentată domnului Peyton ; ușa se deschise brusc, masa fu anunțată și porniră în șir, William Rodney îi oferî brațul său înveșmîntat în negru, ușor înclinat, după cum ea sperase în taină. Pe scurt, dacă scena ar fi fost privită numai prin ochii ei, ar fi putut fi descrisă drept de o strălucire magică. Desecnele de pe farfuriile adînci, șervețelele apretate și împăturite, care se ridicau lângă fiecare farfurie în formă de rodul pămîntului, pîinșoarele lunguiețe legate cu fundă roz, platurile de argint și paharele de șampanie, cu picioarele stropite cu virgulițe de aur și sticla de culoarea mării — toate aceste amănunte, împreună cu un miros ciudat de persistent de mînuși de șevro contribuiau la exaltarea pe care o simțea, dar care trebuia înfrînată pentru că acum era adultă iar lumea nu mai avea chiar atîtea minunății.

Lumea nu mai avea chiar atitea minunății, e adevărat ; dar oamenii aveau, și pentru Cassandra, fiecare persoană era posesoarea unei părțicele pe care ea o numea în sinea ei. „realitate“. Era un dar care dacă li s-ar fi cerut, l-ar fi oferit, și astfel petrecerile nu mai puteau fi plicticoase, iar micuțul domn Peyton din dreapta ei, și William Rodney din stînga erau amîndoi înzestrați în aceeași măsură cu acea calitate care ei i se părea atît de evidentă și de valoroasă încît o uluia mereu cum oamenii neglijau să profite de pe urma ei. De fapt, nici nu-și dădea bine seama dacă se adresa domnului Peyton sau lui William Rodney. Dar celui care, încet-încet, luă înfățișarea unui domn în vîrstă cu mustață, îi descrie cum ajunsese la Londra în după-amiaza aceea. și cum luase un taxi și străbătuse străzile. Domnul Peyton, de vreo cincizeci de ani, redactor, înclina mereu înțelegător din capul chel. Cel puțin, trase el concluzia, era foarte tînără și drăgălașă, și-și dădu seama că era tulburată, cu toate că nu sesiză chiar de prima dată din vorbele ei sau nu-și aminti din proprie experiență de ce anume era atît de tulburată. „Nu erau muguri pe copaci?“ întreba ea. „Pe ce traseu a apucat?“

Explicațiile amabile pe care le cerea fură prompt întrerupte de dorința ei de a ști dacă dumnealui era o persoană care citea — sau una care privește pe fereastră ? Domnul Peyton nu prea era convins ce fel de persoană era. Avea impresia că era cite puțin din amîndouă. I se spuse că făcuse o confesiune extrem de periculoasă. Ea putea să-i ghicească toată viața din acest unic fapt. O provocă s-o descrie ; iar ea îl proclamă membru liberal în Parlament.

William, aparent angajat într-o conversație oarecare cu mătusa Eleanor, auzise fiecare cuvînt, și profitînd de faptul că doamnele vîrstnice nu prea au continuitate în discuții, cel puțin în cele purtate cu cei pe care-i prețuiesc pentru tinerețea și sexul lor, își făcu simțită prezența printr-un rîs nervos.

Cassandra se întoarse imediat spre el. Fu încîntată să descopere că aceste creaturi fascinante îi oferă comorile lor spre îmbogățire atît de ușor și de repede.

— Tu nici nu mă îndoiesc ce faci într-un compartiment, William, spuse ea, folosindu-i primul nume cu plăcere. Nici măcar o dată nu te uiți pe fereastră ; citești *absolut* tot timpul.

— Și din ce anume deduceți acest lucru ? se interesă domnul Peyton.

— A, pentru că e poet, bineînțeles, spuse Cassandra. Dar de fapt ar trebui să mărturisesc că știam dinainte, așa că nu e cinstit. Am scris la mine, continuă ea, neglijîndu-l pe domnul Peyton fără jenă. Mi-am notat o mulțime de lucruri de care vreau să te întreb.

William înclină din cap și încercă să-și ascundă plăcerea pe care i-o făcea remarcă ei. Dar plăcerea era umbrită. Oricît de susceptibil la laudă ar fi fost William, niciodată n-ar fi îngăduit să fie flatat de niște oameni cu gusturi necizelate sau sentimentale în ale literaturii, iar dacă ea cumva ar fi greșit cît de puțin față de ceea ce el considera fundamental în această privință, urma să-și arate nemulțumirea prin ridicarea mîinilor și încrețirea frunții ; după aceea, lauda ei n-ar mai fi avut valoare.

— Mai întîi, continuă ea, aș vrea să te întreb ce te-a hotărît să scrii tocmai o piesă ?

— A ! Vrei să spui că nu e suficient de dramatică ?

— Vreau să spun că nu văd ce ar cîștiga dacă ar fi jucată. Dar oare Shakespeare cîștigă ? Henry și cu mine ne certăm mereu pe Shakespeare. Sînt convinsă că greșește, dar n-am cum să dovedesc pentru că nu l-am văzut pe Shakespeare jucat decît o dată la Lincoln. Dar nu sînt sigură, insistă ea, că Shakespeare a scris pentru scenă.

— Ai perfectă dreptate, exclamă Rodney. Speram să susții punctul ăsta de vedere. Henry greșește total. Bineînțeles că încercarea mea e nereușită, așa cum se întîmplă cu toți modernii. Doamne, Doamne ! ce bine ar fi fost să te fi consultat dinainte.

De aici discuția continuă pe diferite aspecte ale piesei lui Rodney, în măsura în care îi ajuta memoria. Cassandra nu afirmă nimic care să-l deranjeze, iar îndrăzneala ei candidă avu o asemenea putere stimulatorie, încît Rodney putu fi zărit de cîteva ori cum rămîne cu furculița suspendată în aer, în vreme ce dezbătea primele principii ale artei. Doamna Hilbery se gîndi că niciodată nu fusese mai

bine pus în valoare ; da, era oarecum schimbat ; îi amintea de cineva care nu mai exista, o persoană distinsă... uitase cum o chema.

Vocea Cassandrei se făcu auzită, plină de emoție.

— Nu ai citit *Idiotul* ! exclamă ea.

— Am citit *Război și Pace*, replică William, cam țiños.

— *Război și Pace* ! repetă ea, ușor batjocoritoare.

— Mărturisesc că nu-i înțeleg pe ruși.

— Dă mîna cu mine ! Dă mîna cu mine ! bubui vocea unchiului Aubrey de dincolo de masă. Nici eu. Și mă aventurez să afirm că nici ei înșiși nu par să se înțeleagă.

Bătrînul domn condusesese o parte din imperiul indian, dar avea obiceiul să spună că ar fi preferat să scrie operele lui Dickens. La masă, conversația abordă un subiect foarte îndrăgit. Mătușa Eleanor dădea semne că ar vrea să-și exprime și ea o părere. Cu toate că gusturile ei se tociseră din cauza înclinației filantropice de aproape douăzeci și cinci de ani, avea totuși un instinct desăvîrșit pentru cît simula sau cît era de snoabă ; știa la perfecție care literatură merge și care nu. Avea fler dar nu se mîndrea niciodată cu el.

— Nebunia nu este un subiect potrivit pentru beletristică, anunță ea hotărîtă.

— Există totuși binecunoscutul caz al lui Hamlet, interveni domnul Hilbery, cu glasul lui molcom și semi-umoristic.

— A, dar cu poezia este altceva, Trevor, răspunse mătușa Eleanor, ca și cum primise o împuternicire specială din partea lui Shakespeare pentru această afirmație. Cu totul altceva. Și eu personal n-am fost niciodată de părere că Hamlet era chiar atît de nebun. Dumnezeuastră ce credeți, domnule Peyton ?

Căci, dacă exista un propovăduitor al literaturii prezent în persoana redactorului unei reviste de renume, era gata să-i accepte opiniile.

Domnul Peyton se lăsă puțin pe speteaza scaunului, și înclinînd ușor capul într-o parte, observă că la această întrebare nu fusese niciodată în stare să răspundă mulțumitor. Erau multe de spus de ambele părți, dar tocmai

cînd să chibzuiască de partea cui să încline, doamna Hilbery interveni în alegerea judicioasă.

— Minunata, minunata Ofelia ! exclamă ea. Ce putere extraordinară are... poezia ! Mă trezesc într-o dimineată complet înghețată ; afară, o ceață gălbuie ; micuța Emily aprinde lumina cînd îmi aduce ceaiul și spune : „Ah, doamnă, apa a înghețat în cazan și bucătăreasa și-a tăiat degetul pînă la os“. Și pe urmă, deschid o cărțuție verde, și păsările încep să cînte, stelele licăresc, florile își unduie capetele...

Privi în jurul ei ca și cum aceste imagini ar fi prins viață în salon.

— Și s-a tăiat rău bucătăreasa ? întrebă mătușa Elcanor, adresîndu-se în mod firesc Katharinei.

— Ei, degetul bucătăresei n-a fost decît o metaforă, spuse doamna Hilbery. Dar dacă și-ar fi tăiat tot brațul, Katharine i l-ar fi pus la loc, remarcă ea, privindu-și cu afecțiune fiica, parcă puțin întristată, după cum i se păru.

— Dar ce gînduri groaznice, încheie ea, punînd alături șervetul și împingîndu-și scaunul în spate. Haideti să urcăm la etaj și să găsim un subiect mai vesel de discutat.

Sus, în salon, Cassandra găsi noi surse de delectare, mai întii în aspectul distins și tihnit al camerei, și pe urmă în șansa oferită de a-și arunca undița spre o nouă varietate de persoane. Dar glasurile scăzute ale femeilor, tăcerea lor meditativă, frumusețea, care cel puțin i se părea ei că emană din rochiile negre de satin și boabele de chihlimbar care înconjurau gîturile vîrstnice, îi schimbă dorința de conversație într-una mai potolită, de observație și șoaptă. Intră încîntată într-o atmosferă în care chestiunile personale erau discutate liber, aproape monosilabic, de către doamnele mai în vîrstă care o acceptaseră ca pe una de-a lor. Expresia ei deveni foarte înțelegătoare și blajină, ca și cum și ea era cuprinsă de solitudinea în fața lumii pe care mătușa Maggie și mătușa Eleanor o ocroteau, o țineau în friu sau o dezaprobau. După un timp observă că verișoara ei se izolase într-un fel de grup, și brusc, lăsă deoparte înțelepciunea, blajinitatea și înțelegerea și începu să rîdă.

— De ce rîzi ? întrebă Katharine.

Gluma atât de bufă și nerecunoscătoare nu merita explicații.

— A, nimic... ceva ridicol... de cel mai prost gust, dar totuși, dacă închizi pe jumătate ochii și te uiți...

Katharine închise pe jumătate ochii și se uită în sens invers, iar Cassandra rise mai tare și încă rîzînd încercă să-i explice pe șoptite că mătușa Eleanor, văzută cu ochii întredeschiși, semăna cu un papagal din colivia de la Stogdon House, cînd, își făcură apariția bărbații iar Rodney se îndreptă spre ele și dori să cunoască motivul veseliei.

— Refuz să ți-l spun! răspunse Cassandra, ridicîndu-se dreaptă, și încrucișîndu-și brațele, înfruntîndu-l. William găsi această poză foarte drăgălașă. Nici o clipă nu-i trecuse prin cap că ar fi putut rîde de el. Rîdea pentru că viața era atât de minunată, de încîntătoare.

— Vai, dar e o cruzime să mă faci să simt cît de barbari sîntem noi, bărbații, răspunse el, adunîndu-și picioarele și apăsînd cu degetele un baston de malaca imaginar sau un joben închipuit. Am discutat tot felul de lucruri plictisitoare și acum n-am să mai pot afla ceea ce-mi doream mai mult:

— Nu ne poți păcăli! exclamă ea. Nici o clipă! Știm amîndoi că te-ai simțit extraordinar de bine. Nu-i așa, Katharine?

— Nu, răspunse ea. Cred că spune adevărul. Nu prea îl interesează politica.

Cuvintele, cu toate că fuseseră rostite fără emfază, provocară o schimbare ciudată, în atmosfera voioasă și plăcută. William își pierdu brusc însuflețirea și spuse grav:

— Nu înghit politica.

— Nu cred că bărbații au voie să afirme acest lucru, spuse Cassandra, aproape cu severitate.

— De acord. De fapt nu-i înghit pe politicieni, se corectă el iute.

— Vezi, am impresia că verișoara mea este ceea ce se numește o feministă, continuă Katharine. Sau mai bine spus, acum șase luni era o feministă, dar n-are rost să îmi închipui că și acum este ce era acum șase luni. Asta este unul din farmecele ei, după mine. Niciodată nu poți fi sigur.

Zîmbi către Cassandra ca o soră mai mare.

! — Katharine, mă faci să mă simt îngrozitor de copilă-roasă, exclamă Cassandra.

— Nu, nu, nu asta vrea să spună, interveni Rodney. Sînt de acord că femeile au un avantaj uriaș față de noi. Îți scapă o mulțime de lucruri cînd încerci să cunoști lucrurile pe toate fețele.

— Știe greaca pe toate fețele, spuse Katharine. Dar la fel știe și o mulțime despre pictură, și multe despre muzică. E foarte cultivat... poate cea mai cultivată persoană din cîte cunosc.

— Și poezie, adăugă Cassandra.

— Da, am uitat de piesa lui, observă Katharine și întorcînd capul ca și cînd văzuse ceva care-i solicita atenția în celălalt colț al camerei, se îndreptă într-acolo.

O clipă, rămaseră amîndoi tăcuți, după această prezentare voită a lor, iar Cassandra o urmări pe Katharine traversînd camera.

— Henry, spuse ea peste o clipă, susține că scena n-ar trebui să depășească dimensiunile acestui salon. Consideră că ar trebui să fie incluse și dansul și cîntecele și actoria... numai că exact opusul lui Wagner... înțelegi ?

Se așezară, iar Katharine, întorcînd capul cînd ajunse lângă fereastră, îl văzu pe William cum ridică mîna gesticulînd, cu gura întredeschisă, gata să dea replica în clipa în care Cassandra ar fi tăcut.

Indatorirea lui Katharine, fie că ar fi trebuit să tragă draperia sau să miște un scaun, a fost uitată sau lăsată baltă, dar ea continua să rămînă lângă fereastră fără să facă nimic. Persoanele în vîrstă erau toate grupate în jurul focului. Alcătuiau un fel de comunitate independentă, matură, ocupată de propriile interese. Povesteau foarte frumos diverse întîmplări și le ascultau foarte condescendent. Ea însă, evident, nu-și găsea nicăieri locul.

„Dacă spune cineva ceva, am să susțin că mă uit la rîu”, se gîndi ea, căci încă tributară tradițiilor de familie, era gata să-și plătească greșeala cu o minciună plauzibilă. Dădu la o parte transperantul și se uită la rîu. Era însă o noapte întunecoasă iar apa abia dacă se zărea. Pe drum treceau taxiuri, iar cupluri se plimbau agale, ținîndu-se cît mai aproape de parapet, cu toate că arborii încă nu aveau

frunzișul care să arunce umbre peste îmbrățișările lor. Astfel retrasă, Katharine își simți apăsătoare singurătatea. Seara fusese chinuitoare oferindu-i clipă de clipă dovezi tot mai evidente că lucrurile se vor desfășura după cum prevăzuse. Făcuse față glasurilor, gesturilor, privirilor ; știa, chiar stînd cu spatele, că William se cufunda în clipa aceea tot mai mult în desfătarea de a se înțelege cu Cassandra. Aproape mărturisise că totul era mai frumos decît își imaginase. Privi pe fereastră, hotărîtă să uite de amărăciunea personală, să uite de ea, să uite de viețile individuale. Scruta cerul întunecat, dar glasurile din cameră ajunseră pînă la ea. Le auzi ca și cum veneau de la ființe dintr-o altă lume, o lume anterioară lumii ei, o lume care era preludiul, anticamera realității ; se făcea de parcă era moartă de curînd și-i auzea pe cei vii vorbind. Natura halucinatorie a vieții noastre nu-i apăruse niciodată mai pregnant, nici viața nu fusese mai strîns legată de cei patru pereți ale căror obiecte existau numai în limitele luminilor și a focului, dincolo de care nu se mai întindea nimic, sau nimic altceva decît bezna. Părea că fizic pășise dincolo de tărîmul unde lumina iluziei încă îți mai stîrnește dorința de a avea, de a iubi, de a te lupta. Și totuși, melancolia nu-i aduse seninătatea. Încă mai auzea glasurile din cameră. Încă mai era frămîntată de dorințe. Își dorea să le depășească pe toate. Dorea cu totul nepotrivit să se afle undeva pe stradă, grăbită ; chiar o cuprinsese nerăbdarea să fie alături de cineva, care după o clipă de nesiguranță se identifică cu persoana lui Mary Datchet. Trase draperiile pînă se uniră în falduri adînci spre mijlocul ferestrei.

— A, uite-o, spuse domnul Hilbery, care stătea cu spatelul la foc, înclinîndu-se cu amabilitate ba la stînga, ba la dreapta. „Vino aici, Katharine. Nu știam unde v-ați dus..? Copiii noștri“, remarcă el patetic, „sînt și ei de folos..? Vreau să te duci la mine în birou, Katharine ; pe al treilea raft din dreapta ușii ai să găsești *Amintiri despre Shelley* a lui Trelawny ; adu-mi-o. Pe urmă, Peyton va trebui să recunoști față de toată lumea că ai greșit.

„*Amintirile despre Shelley* de Trelawny. Al treilea raft din dreapta ușii“, repetă Katharine. La urma urmelor,

nu poți opri copiii să se joace și nici nu-i trezești pe visători. Trecu pe lângă William și Cassandra.

— Stai, Katharine, spuse William, vorbind ca și cum era conștient de ființa ei în ciuda lui însuși. Mă duc eu.

Se ridică după o secundă de ezitare, și ea înțelese că îi venea foarte greu. Își sprijini un genunchi de divanul pe care stătea Cassandra și privind la chipul verișoarei, încă marcat de iuțea vorbelor pe care le rostise, o întrebă :

— Ești... fericită ?

— Ah, draga mea ! exclamă Cassandra, ca și cum nici nu mai era nevoie de alte cuvinte. Bineînțeles că avem păreri absolut opuse despre tot ceea ce există, exclamă ea, dar cred că e cel mai inteligent bărbat pe care l-am întâlnit... iar tu ești cea mai frumoasă fată, adăugă ea, privind-o, și în acest timp, chipul pierdu din vioiciune și aproape se întristă, simpatizând cu melancolia Katharinei, care Cassandrei i se păru o notă de cel mai mare rafinament.

— Ei, dar nu e decît zece, spuse Katharine întunecată.

— Atît de tîrziu ! Păi.. ?

Nu înțelegea.

— La ora douăsprezece, caii mei se transformă în șoricei și am plecat. Visul se destramă. Dar îmi accept soarta. Eu bat fierul cît e cald.

Cassandra o privi nedumerită.

— Katharine vorbește de șoricei și fier și tot felul de lucruri ciudate, spuse ea cînd William reveni. Se întorsese repede. Tu înțelegi ce spune ?

Katharine observă după ușoara încruntare și șovăială că problema nu-i prea era pe plac în clipa aceea. Se îndreptă pe dată și spuse pe un ton diferit :

— Totuși, chiar că mă retrag. Te-aș ruga să explici tu, William, dacă e nevoie. N-am să întîrzii dar trebuie să văd pe cineva.

— La ora asta ? exclamă Cassandra.

— Pe cine trebuie să vezi ? îi ceru socoteală William.

— Pe cineva care mi-e prieten, aruncă ea vorba, schițînd o întoarcere către el. Știa că el ar fi dorit ca ea să rămînă, nu cu ei, bineînțeles, ci prin apropiere, în caz că ar fi avut nevoie de ajutor.

— Katharine are mulți prieteni, spuse William cam stingaci, așezîndu-se din nou, cînd Katharine ieși din cameră.

Taxiul mergea în viteză, pe străzile cu felinarele aprinse, așa eum își dorise. Îi plăceau și lumina și viteza și senzația că nu mai este acasă ci singură și că va ajunge la Mary, în camera ei pustie de la etaj. Urcă repede treptele de piatră, observînd în treacăt nota bizară pe care o aduceau rochia de mătase și pantofii albaștri pe piatra plină de praful ghetelor din timpul zilei, la lumina pîl-piitoare a felinarelor.

Ușa fu deschisă imediat chiar de Mary, al cărei chip nu numai că trăda mirarea la vederea vizitatoarei, dar și o oarecare jenă. O salută cu căldură și cum nu era timp pentru explicații, Katharine se duse direct în sufragerie, și se pomeni în prezența unui tînăr așezat comod pe un scaun, în mină cu o foaie de hîrtie, pe care o privea ca și cum aștepta să continue fără întîrziere ceea ce începuse să-i spună lui Mary Datchet. Apariția unei doamne necunoscute în rochie de seară păru să-l tulbure. Își scoase pipa din gură, se ridică bătos și se așeză brusc.

— Ai luat masa în oraș ? întrebă Mary.

— Lucrați ? se interesează simultan Katharine.

Tînărul scutură din cap, ca și cum se retrăgea din implicația întrebării, ușor iritat.

— Păi, nu prea, răspunse Mary. Domnul Basnett mi-a adus să văd niște proiecte. Ne-am uitat peste ele, și eram pe sfîrșite... Povestește-ne despre petrecere.

Mary era zburlită ca și cum își trecuse degetele prin păr în timp ce discutase ; era îmbrăcată mai mult sau mai puțin ca o țărăncă rusoaică. Se așezase din nou pe un scaun care părea să fi fost ocupat de ea de cîteva ore ; farfurioara de pe brațul lui conțineau urmele multor țigări. Domnul Basnett, foarte tînăr, cu un ten proaspăt și o frunte înaltă, descoperită de părul pieptănat pe spate, era unul din grupul „tinerilor destoinici“, după cum bănuise pe drept domnul Clacton, care avea o influență asupra lui Mary Datchet. Terminase nu demult o universitate, și acum era însărcinat cu reformarea societății. Împreună cu ceilalți tineri foarte destoinici întocmise un plan

pentru educarea muncitorilor, amestecarea clasei mijlocii cu cea a lucrătorilor, și asaltarea capitalei prin forțele unite într-o Societate de educare a democrației. Planul ajunsese la stadiul în care se putea închiria un birou și angaja o secretară, iar el fusese ales să-i explice lui Mary și să-i ofere postul de secretară, pentru care, din principiu, urma să primească și o mică sumă de bani. De la ora șapte îi citise documentul în care se exprima credința noilor reformatori, dar lectura fusese atât de des întreruptă de discuții, și fusese necesar de atâtea ori să o informeze pe Mary „absolut confidențial” despre caracterele aparte și intențiile rele ale anumitor indivizi și societăți, încât nu depășiseră jumătate din manuscris. Nici unul dintre ei nu-și dăduse seama că discuția durase trei ore. Absorbiți de probleme uitaseră chiar să mai pună lemne pe foc, și totuși domnul Basnett în expuneră lui și Mary în întrebările formulate păstrasera cu grijă un fel de stil oficial menit să înfrânze dorința de a devia spre discuții ne semnificative. Întrebările ei începeau în mod frecvent cu „Deci ar trebui să înțeleg...”, iar răspunsurile lui reprezentau părerile cuiva pe care-l numea „noi”.

La vremea respectivă, Mary aproape se convinsese că și ea făcea parte din acel „noi”, și fusese de acord cu domnul Basnett că opiniile „noastre”, societatea „noastră”, politica „noastră” reprezentau ceva cu totul aparte față de trupul societății, ceva înconjurat de o lumină superioară.

Apariția lui Katharine în această atmosferă distonă puternic, iar lui Mary îi stârni amintiri despre lucruri pe care fusese bucuroasă să le dea uitării.

— Ai luat masa în oraș ? o întreabă din nou privind cu un zîmbet ușor rochia albastră de mătase și pantofii cusuți cu perle.

— Nu, acasă. Înființați o nouă societate ? se hazardă Katharine șovăitoare, privind hîrțile.

— Da, răspunse domnul Basnett și nu mai adăugă nimic.

— Am de gînd să-mi părăsesc prietenii din Russell Square, explică Mary.

— Înțeleg. Și te vei ocupa de altceva.

— Păi, mă tem că mie îmi place să lucrez, spuse Mary.

— Te temi, spuse domnul Basnett, dînd impresia că, după părerea lui, nici o persoană rațională nu se putea teme că-i place munca.

— Da, spuse Katharine, ca și cum el își exprimase toată părerea cu voce tare. Și mie mi-ar plăcea să încep ceva... să mă lupt de una singură... așa ceva aș vrea să fac.

— Da, asta-i tot chichirezul, spuse domnul Basnett privind-o pentru prima dată atent și umplîndu-și pipa.

— Dar nu poți să limitezi munca... eu așa zic, spuse Mary. Adică există și alte feluri de muncă. Nimeni nu muncește mai mult ca o femeie cu copii mici.

— Adevărat, spuse domnul Basnett. Tocmai pe femeile cu copii mici vrem să le prindem aici.

Se uită la document, îl răsuci în formă de sul, și se uită la foc. Katharine avu sentimentul că în această companie orice s-ar fi afirmat ar fi fost judecat după cum merita ; n-aveai decît să rostești ce gîndeai deschis și răs-picat, dar în mod ciudat aveai senzația că interpretările ar fi fost limitate. Iar domnul Basnett era bătos numai la suprafață ; pe chip avea înscrisă o inteligență care făcea apel la propria ei inteligență.

— Și publicul cînd va afla ? întrebă ea.

— La ce vă referiți... la noi ? întrebă domnul Basnett schițînd un zîmbet.

— Asta depinde de multe, răspunse Mary.

Conspiratorii păreau mulțumiți, ca și cum întrebarea Katharinei, care conținea credința în existența lor, îi însuflețise.

— Cînd înființezi o societate așa cum dorim noi (mai multe nu puteau spune deocamdată), încep domnul Basnett, scuturînd ușor din cap, „există două lucruri pe care trebuie să le avem în vedere — presa și publicul. Alte societăți, pe care nu le numesc, au eșuat tocmai pentru că au apelat doar la excentrici. Dacă nu dorești o societate care să cadă în extaz în fața propriei imagini, și care pierе în clipa în care toți au descoperit greșelile fiecăruia, trebuie să te pui bine cu presa. Trebuie să-ți apropii publicul.

— Aici e problema, spuse Mary gînditoare.

— Și aici intervine ea, spuse domnul Basnett, dînd din cap în direcția lui Mary. „E singura dintre noi care este capitalistă. Poate să lucreze o normă întreagă. Eu sînt legat

de un birou ; nu pot să ofer decît timpul meu liber. Dar dumneavoastră, cumva căutați o slujbă ? o întreabă pe Katharine, cu un amestec bizar de neîncredere și respect.

— În prezent, slujba este căsătoria, răspunse Mary în locul ei.

— A, înțeleg, spuse domnul Basnett.

În cazul acesta era dispus să fie îngăduitor ; el și prietenii lui alături de alte idei se confruntaseră și cu cea a sexului și îi alocaseră un loc de onoare în planul cu privire la viață. Katharine simți acest lucru sub asprimea comportamentului, iar lumea încredințată pe mâinile lui Mary Datchet și ale domnului Basnett i se părea o lume bună, cu toate că nu constituia un loc romantic sau frumos, sau ca să vorbim figurat, un loc unde fiecare panglică de ceață azurie leagă delicat un copac de altul la orizont. O clipă avu impresia că vede pe chipul lui, acum aplecat deasupra focului, trăsăturile omului etalon pe care ni-l închipuim din cînd în cînd, deși nu-i cunoaștem decît niște varietăți ale lui în persoana funcționarului, avocatului, membrului în guvern sau muncitorului. Problema nu se punea că domnul Basnett, dedicîndu-și filele comerțului și timpul liber reformei sociale, va duce multă vreme după el posibilitatea desăvîșirii, dar în clipa aceea, din cauza tincreții și a patosului, încă teoretic, încă nestînjinit, ți-l puteai închipui ca cetățean al unei lumi mai nobile ca a noastră. Katharine întoarse pe toate fețele bagajul de informații aflate, întrebîndu-se ce ar putea să încerce să facă societatea lor. Pe urmă, își aduse aminte că îi stînjenea și se ridică, cu gîndurile încă la această societate, și se adresă domnului Basnett :

— Ei, sper să mă chemați și pe mine cînd va sosi timpul.

El aprobă din cap și-și scoase pipa din gură, dar pentru că nu reuși să spună ceva, o vîrî iar în gură, deși i-ar fi părut bine ca tînăra să mai rămînă.

Cu toată împotrivirea, Mary insistă s-o conducă pînă jos, și pe urmă, cum nu se vedea nici un taxi, rămascră una lingă alta, privind în jur.

— Du-te înapoi, o îndemnă Katharine gîndindu-se la domnul Basnett cu hîrțile în mînă.

— Nu se poate să colinzi singură pe stradă îmbrăcată așa, spuse Mary, dar dorința de a găsi un taxi nu era motivul adevărat pentru care mai zăbovea lângă Katharine. Din nefericire pentru liniștea ei, domnul Basnett și hirtile lui i se păreau un incident oarecare în cursul serios al vieții prin comparație cu un fapt esențial care se contura în prezența lui Katharine. Se prea poate să fi fost luciditatea că amândouă aparțin universului feminin.

— L-ai văzut pe Ralph ? întrebă ea brusc fără introducere.

— Da, răspunse direct Katharine, dar nu-și mai aminti când sau unde îl văzuse. Îi trebuiră câteva clipe ca să facă legătura de ce Mary o întrebase despre Ralph.

— Cred că sint geloasă, spuse Mary.

— Prostii, Mary, răspunse Katharine, destul de tulburată, și luind-o de braț începură să urce strada în direcția șoselei principale. Să mă gîndesc ; ne-am dus la Kew și am convenit să fim prieteni. Da, așa s-au petrecut lucrurile.

Mary nu spuse nimic, sperînd ca ea să-i mai spună și altceva. Dar Katharine nu rosti nici un cuvînt.

— Nu de prietenie e vorba, exclamă Mary, enervîndu-se spre surprinderea ei. Știi și tu. Cum ar fi posibil ? Nu am dreptul să mă amestec... Se opri. Numai că n-aș vrea ca Ralph să sufere, conchise ea.

— Am impresia că știe să-și poarte singur de grijă, remarcă Katharine.

Fără să dorească, între ele începuse să se înjghebe ostilitatea.

— Chiar crezi că era cazul ? spuse Mary, după o pauză.

— Cine poate spune ? întrebă Katharine.

— Ai ținut vreodată la cineva ? o luă din scurt Mary, pripindu-se proteste.

— Mi-e imposibil să hoinăresc prin Londra și să-mi discut sentimentele... Uite un taxi... nu, e ocupat.

— N-aș vrea să ne certăm.

— Trebuia să-i fi spus că nu vreau să fiu prietenă cu el ? întrebă Katharine. Să-i spun ? Dacă da, ce motiv să invoc ?

— Bineînțeles că nu poți să-i spui așa ceva, protestă Mary stăpînindu-se.

— Totuși cred că asta am să fac, replică brusc Katharine.

— Mi-am ieșit din fire, Katharine ; n-ar fi trebuit să spun ce ți-am spus.

— Toată povestea asta este o prostie, decretă Katharine. Eu așa cred. Nu merită.

Vorbea cu o vehemență inutilă, dar nu împotriva lui Mary Datchet. Animozitatea dintre ele dispăruse complet ; asupra lor însă mai plutea un nor apăsător, care le întuneca viitorul, îngreunându-le să găsească drumul pe care trebuiau să apuce.

— Nu, nu, nu merită, repetă Katharine. Închipuie-ți, după cum ai spus, nici nu se pune problema... prieteniei ; se îndrăgostește de mine. Nu vreau. Totuși, adăugă ea, cred că exagerezi ; dragostea nu este totul ; și căsătoria e unul dintre lucrurile...

Ajunseseră la șosea și rămaseră cu ochii la omnibuze și la trecătorii care pentru moment păreau să ilustreze cuvintele lui Katharine legate de diversitatea intereselor umane. Amîndouă ajunseseră la unul din acele momente de detașare maximă, cînd se pare că nu mai e necesar vreodată să iei în cîrcă povara fericirii și a unei existențe ambițioase. Vecinii lor se puteau bucura de comorile ce le aveau amîndouă.

— Nu enunț precepte, spuse Mary, revenindu-și prima după o pauză îndelungată. Tot ce vreau să-ți spun este că trebuie să știi ce cauți... precis ; dar, adăugă ea, cred că știi.

În același timp era extrem de nelămurită, nu numai în legătură cu ce știa despre pregătirile pentru nunta Katharinei, dar și de impresia pe care o lăsa prezența ei, ținînd-o de braț, enigmatică și întunecată.

Se întoarseră și ajunseră la treptele care duceau spre apartamentul lui Mary. Aici se opriră o clipă, fără să vorbească.

— Trebuie să urci, spuse Katharine, smulgîndu-se din starea în care se găsea.

Priviră spre fereastra luminată din vîrfurile casei și așteptară o clipă. Scara semicirculară ducea spre hol, iar Mary urcă încet cîteva trepte, se opri și se uită la Katharine.

— Cred că subestimezi valoarea acelei emoții, spuse ea rar și puțin jenată.

Mai urcă o treaptă și privi din nou silueta care se distingea doar parțial în stradă, cu chipul neclar privind în sus. Mary tot mai șovăia cînd își făcu apariția un taxi; Katharine îi făcu semn și în timp ce deschidea portiera, spuse :

— Nu uita, vreau să intru și eu în societatea voastră... să nu uiți, adăugă ea, ridicînd puțin glasul și închizînd ușa pe ultimele cuvinte.

Mary urcă scările una cîte una, ca și cum își supunea trupul unei ascensiuni extrem de anevoioase. Trebuise să se smulgă cu putere de lingă Katharine și fiecare pas îi încovoia voința. Continuă să meargă îndirjită, încurajîndu-se, ca și cum ar fi făcut un efort fizic deosebit pentru cucerirea unei înălțimi. Era conștientă că domnul Basnett, la ultimul palier, cu documentele în mînă, i-ar fi oferit un sprijin serios dacă ar fi fost în stare să ajungă pînă acolo. Gîndul îi provocă o ușoară stare de exaltare.

Cînd Mary deschise ușa, domnul Basnett ridică privirea.

— Continui de unde am rămas, spuse el. Oprește-mă dacă vrei să-ți explic ceva.

Cît o așteptase, recitise documentul și făcuse pe margine note cu creionul ; continuă ca și cum nu existase nici o întrerupere. Mary se așeză între pernele turtite, își aprinse o țigară și ascultă încruntată.

Katharine se lăsă pe bancheta mașinii care o ducea spre Chelsea, conștientă de oboseală, și conștientă și de natura serioasă și recompensatoare a unei activități la care tocmai asistasese. Gîndul o liniști și o făcu să se adune. Cînd ajunse acasă, intră cît putu de încet sperînd că toată lumea se dusesese la culcare. Dar excursia ei îi luase mai puțin timp decît crezuse ; de la etaj soseau zgomotele inconfundabilei animații. Se deschise o ușă, așa că se retrase într-o cameră la parter în cazul că sunetul însemna că domnul Peyton urma să plece. De unde stătea putea să vadă scările cu toate că ea personal rămînea în umbră. Cineva cobora și-și dădu seama că era William Rodney. Arăta puțin cam ciudat, ca și cum mergea în somn ; buzele se mișcau de parcă repeta un rol. Coborî încet, treaptă cu treaptă, ținîndu-se de balustradă pentru direcție. I se păru că William se afla într-o stare de exaltare supremă, pe care nu se cuvenea s-o mai urmărească în taină. Ieși în hol, William tresări văzînd-o și se opri.

— Katharine ! exclamă el. Ai fost plecată ?

— Da... Nu s-au culcat încă ?

Nu răspunse și intră în camera de la parter prin ușa care rămăsese deschisă.

— E mai minunat decât pot să-ți spun. Sint incredibil de fericit...

Aproape că nici nu i se adresa ei, iar ea nu spuse nimic. O clipă rămaseră în picioare lângă masă, la capete opuse, tăcuți. Pe urmă el o întrebă iute :

— Dar spune-mi, ție cum ți s-a părut ? Tu ce crezi, Katharine, există vreo șansă să mă placă ? Spune-mi, Katharine !

Înainte ca ea să-i poată răspunde, la etajul de sus se deschise o ușă, întrerupându-i. William fu nespus de tulburat. Tresări, ieși repede în hol și spuse pe un ton puternic și în mod ostentativ nepăsător :

— Noapte bună, Katharine. Du-te la culcare acum. Ne vedem curînd, sper să pot veni mîine.

Într-o clipă se făcu nevăzut. Katharine urcă și o găsi pe Cassandra pe palier. Ținea în mînă cîteva cărți și se aplecase să privească la altele așezate într-o mică bibliotecă. Îi spuse că niciodată nu reușea să se decidă ce carte ar fi dorit să citească înainte de culcare, poezie, biografie sau metafizică.

— Tu ce citești la culcare, Katharine ? întrebă ea, cînd urcară amîndouă una lângă alta.

— Uneori ceva... alteori altceva, spus vag Katharine. Cassandra o privi.

— Știi, ești nemaipomenit de ciudată, îi spuse. Toți mi se par puțin ciudați. Poate este efectul Londrei.

— Și William e ciudat ? întrebă Katharine.

— Păi, cred că și el e puțin. Ciudat dar fascinant. Astă seară am să citesc din Milton. Katharine, a fost una din serile mele cele mai fericite, adăugă ea, privind cu un devotament sfios frumosul chip al verișoarei sale.

LONDRA, ÎN PRIMELE ZILE ALE PRIMĂVERII, are bobocii deschiși și florile își tremură pe neașteptate petalele — albe, purpurii sau roșiatice — luîndu-se la întrecere cu cele etalate în răzoarele grădinilor, cu toate că aceste flori de oraș nu sînt altceva decît niște uși larg deschise pe Bond Street și în vecinătatea ei, adresîndu-ți invitația să privești un tablou, sau să așculți o simfonie, sau doar să te lovești și să te împiedici de tot felul de oameni gălăgioși, agitați și îmbrăcați multicolor. Dar, oricum, ele nu constituie niște rivale de rînd pentru șirurile înflorite care se întind liniștit. Fie că există sau nu un motiv generos la bază, dorința de a împărtăși și de a oferi, fie că animația se datorează unei înflăcărări nesăbuite și neînțelegerii, efectul, atîta cit durează, îi stimulează și pe cei tineri și pe cei neștiutori să creadă că lumea constituie un bazar uriaș, cu flamurile în vînt și canapele încărcate cu tot felul de comori aduse din toate colțurile pămîntului, spre incîntarea lor.

În vreme ce Cassandra Otway colinda prin Londra înzestrată cu șilingii care-i deschideau drumul prin barierele rotitoare, sau mai ales cu cărțile de vizită albe și mari care nu țineau cont de barierele rotitoare, orașul i se părea una dintre cele mai ospitaliere și generoase gazde. După ce vizita Galeria națională, sau Hertford House, sau asculta la Bechstein Hall un concert de Brahms sau Beethoven, se întorcea acasă și găsea un alt oaspete, în al cărui suflet se aflau încrustate acele frînturi de substanță neprețuită pe care încă le numea realitate, și pe care încă avea credința că le va descoperi. Familia Hilbery, după cum se spune, „cunoștea pe toată lumea”; iar acea pretenție era fără îndoială susținută de multele

case dintr-un anumit perimetru care-și aprind luminile pe inserate și-și deschid porțile la ora trei după-amiaza, lăsînd să intre în saloanele lor familia Hilbery, să spunem, o dată pe lună. O libertate nedefinită și o autoritate pe care o aveau în comun majoritatea locuitorilor acestor case păreau să indice că, indiferent dacă era vorba despre artă, muzică sau guvern, se găseau între granițe familiare și puteau zîmbi cu indulgență la masele uriașe de oameni obligate să aștepte, să se zbată, și să-și plătească intrarea cu monedă obișnuită, pentru a le încălca. Granița se deschise imediat și pentru Cassandra. În mod firesc nu-i convenea tot ce se petrecea acolo și mereu înclina să citeze ce ar fi spus Henry; dar deseori reușea să-l contrazică pe Henry în absența lui și invariabil își complimenta partenera de la masa de seară, o doamnă în etate care-i amintea de propria bunică, considerînd că există o noimă în cele ce afirma aceasta. De dragul luminii ce-i scînteia în ochi, i se iertau și o oarecare neglijență, și exprimarea necizelată. În general lumea împărtășea părerea că dacă fata ar avea la dispoziție un an, doi de experiență, dacă i-ar fi fost recomandată o croitoreasă bună și ar fi fost ferită de influențe proaste, ar fi constituit o adevărată achiziție pentru saloane. Doamnele vîrstnice, așezate la marginea sălilor de bal, probînd eșantioanele umane alese între degțul mare și arătător și respirînd atît de uniform încît colierele care se ridicau și le coborau pe piept păreau să reprezinte un fel de forță elementară, asemănătoare valurilor oceanului umanității, conchiseră că fata va face față. Vroiau să spună de fapt că probabil urma să se căsătorească cu vreun tînăr a cărui mamă era o persoană respectată.

William Rodney abunda în sugestii. Știa niște galerii mărunte și concerte selecte, spectacole puțin cunoscute, și cumva reușea să-și facă timp să le întilnească pe Katharine și pe Cassandra, și apoi să le ofere ceaiul, sau cina, sau supeul la el acasă. Prin urmare ficcare din cele patrusprezece zile promitea să învăluie scopul sobru într-o oarecare lumină. Dar se apropia duminica. De obicei, ziua aceasta era închinată naturii. Vremea era aproape bună pentru o excursie. Cassandra însă respinse

propunerile cu Hampton Court, Greenwich, Richmond și Kew în favoarea grădinii zoologice. Odată îi surisese-ideea psihologiei animalelor, și încă își mai aducea aminte de caracteristicile moștenite de diverse specii. Așadar, duminică după-amiaza, Katharine, Cassandra și William Rodney porniră spre grădina zoologică. Când taxiul se apropie de intrare, Katharine se aplecă să facă cu mîna unui tînăr care mergea grăbit în aceeași direcție.

— Uite-l pe Ralph Denham ! exclamă ea. I-am spus să ne întîlnim aici, adăugă ea.

Îi adusese chiar și un bilet. Prin urmare, obiecția lui William că nu va fi admis fu respinsă pe loc. Dar felul în care cei doi bărbați se salutară arăta clar ce urma să se petreacă. Îndată ce admirară păsările din colivia uriașă, William și Cassandra rămaseră în urmă, iar Ralph și Katharine se grăbiră s-o ia înainte. Era un aranjament în care William își asumase partea lui și care-i convenea, dar care în același timp îl enervă. Se gîndi că era de datoria lui Katharine să-l anunțe că-l poftise și pe Denham.

— Unul din prietenii lui Katharine, spuse el can tăios.

Era clar că se mîniase, iar Cassandra îi înțelegea iritarea. Stăteau în fața vizuinii unui porc oriental și ea imboldea animalul ușor cu virful umbrelei, cînd o mie de observații mărunte pîrură să se adune nu știu cum într-un mînunchi. Mînunchiul constituia o emoție stranie și profundă. Oare cei doi erau fericiți ? Goni întrebarea în clipa în care o puse și se disprețui că putuse aplica asemenea măsurători simpliste emoțiilor minunate și rare ale unui cuplu fără egal. Cu toate acestea, atitudinea ei se schimbă imediat, ca și cum, pentru prima oară, se simțea în mod conștient femeie, iar William, mai tîrziu, ar fi putut să-i facă niște confidențe. Uifă tot despre psihologia animalelor și frecvența ochilor albaștri și căprui la diverse specii, pentru ca brusc să se preocupe de sentimentele ei ca femeie; capabilă să ofere consolare, sperînd ca verișoara ei să meargă în față cu domnul Denham, la fel cum un copil care se joacă de-a adulții speră că mama nu-și va face apariția ca să strice totul. Dar oare nu cumva

încetase să se mai joace de-a adulții și devenise dintr-o dată conștientă că era alarmant de matură și de serioasă ?

Între Katharine și Ralph Denham plutea încă tăcerea, dar chirașii diverselor colivii slujeau drept conversație.

În cele din urmă, Ralph întrebă :

— Ce-ai mai făcut de cînd ne-am văzut ultima dată ?

— Ce-am făcut ? se întrebă ea. Am vizitat diverse familii. Oare animalele astea sînt fericite ? speculă ea, oprindu-se în fața unui urs cenușiu, care se juca foarte gînditor cu un ciucure, probabil scăpat de la vreo umbreluță.

— Am impresia că Rodney nu e încîntat că am venit, remarcă Ralph.

— Nu. Dar o să-i treacă repede.

Detășarea din vocea ei îl nedumeri pe Ralph și ar fi fost bucuros ca ea să-i mai dea vreo explicație. N-avea însă de gînd să i-o ceară. Atît cît îi stătea lui în putință, urma să lase fiecare clipă neștirbită, să nu-și datoreze fericirea explicațiilor, să nu împrumute nuanțele luminoase sau întunecate ale viitorului.

— Urșii par fericiți, observă el. Dar ar trebui să le cumpărăm o pungă cu ceva. Uite, acolo se vînd cornuri. Hai să mergem să luăm.

Se duseră spre standul pe care se găseau o grămadă de pungulițe, și fiecare scoase simultan cîte un șiling, împingîndu-l spre vinzătoare, care nu știa dacă să-l accepte din partea doamnei sau a domnului, hotărînd pînă la urmă, din motive convenționale, că era de datoria domnului să plătească.

— Lasă-mă pe mine, spuse Ralph autoritar, refuzînd moneda Katharinei. Am eu un motiv al meu, adăugă el, văzînd-o că zîmbește la tonul lui hotărît.

— Cred că ai motive pentru orice, admise ea, rupînd cornul în bucățele și aruncîndu-le spre urși, dar de data asta nu cred că ești valabil. Nu vrei să mi-l destăinuiești ?

El refuză să-i spună. N-avea cum să-i explice că în mod conștient îi oferea toată fericirea lui și că dorea, destul de absurd, să arunce tot ce posedă, chiar și aurul și argintul, pe rugul incandescent. Dorea să păstreze

această distanță între ei... distanța care separă pe credincios de intruchiparea altarului.

Împrejurările uneltiră să-i ușureze calea mai mult decît dacă ar fi stat în salon, de exemplu, și între ei s-ar fi găsit o tavă cu cele necesare ceaiului. O văzu profilîndu-se pe fundalul grotelor și al blănurilor lucioase ; cămilele își mijcau ochii cu pleoapele grele spre ea, girafele o observau mofturoase din înălțimea lor melancolică, iar trompele cu inele trandafirii ale elefanților ridicau prevăzătoare bucățile de corn din mina ei întinsă. Pe urmă veniră la rînd serele. O văzu aplecîndu-se peste pitonii incolăciți în nisip, sau observînd stîncile care despicau apa bălțită din eleșteul cu aligatori, sau scotocînd cu privirea în vreo porțiune infimă a pădurii tropicale pentru a surprinde ochiul auriu al șopîrlei, sau trupurile supte ale broaștelor verzi cînd inspiră. O văzu mai ales profilîndu-se pe apele verzi, adînci, în care escadroane întregi de pești argintii se roteau fără încetare, sau o priveau fermecați pentru o secundă, lipindu-și gurile diforme de sticlă, unduindu-și cozile. Și din nou, în încăperca pentru insecte, unde ea ridica transperantele vitrinelor și se minuna de cerculețele purpurii de pe aripioarele unui fluture semiconștient, abia ivit din viermele de mătase indian, sau de omizile imobile ca rămurelele încovrigate ale unui arbore cu coaja albicioasă, sau de șerpîi verzi subțiri zvicnind spre peretele de sticlă, neîncetat, cu limbile despicate. Căldura din aer, și inflorescențele greoaie care pluteau pe apă sau se ridicau rigide din vase uriașe roșii, etalînd tipare și forme fantastice, produceau o atmosferă în care ființele umane erau înclinate să nu vorbească și să pară șterse.

Deschizînd ușa unei încăperi care răsuna de risul batjocoritor și profund nefericit al maimuțelor, dădură peste William și Cassandra. William părea că încearcă să ademenească o vietate mică și încăpățînată să coboare de pe o stînghie ca să ia o jumătate de măr. Cassandra citea cu voce tare și ascuțită o descriere a obiceiurilor nocturne și înclinația spre singurătate a creaturii. O văzu pe Katharine și exclamă :

— A, aici erați ! Te rog, spune-i lui William să nu-l mai chinuie pe nenorocitul ăsta de aye-aye.

— Am crezut că v-am pierdut, spuse William.

Îi privi pe rînd și păru că luase notă de înfățișarea demodată a lui Denham. Parcă ar fi fost bucuros să se descarce cumva printr-o vorbă răutăcioasă, dar cum nu găsi niciuna, tăcu. Lui Katharine nu-i scăpă privirea și tremurul ușor al buzei de sus.

— William nu e bun cu animalele, observă ea. Nu știe ce le place și ce nu.

— Bănuiesc că tu, Denham, te pricepi bine la chestiuni de genul ăsta, spuse Rodney, retrăgîndu-și mîna cu mărul.

— E în primul rînd vorba să știi cum să le mîngîi, răspunse Denham.

— Pe unde se ajunge la Casa reptilelor ? îl întrebă Cassandra, nu din dorința sinceră de a le vizita, ci dînd ascultare susceptibilității feminine abia conturate, care o îndemna să farmece și să împace sexul opus. Denham începu să-i explice, iar Katharine și William porniră unul lîngă altul.

— Sper că ai petrecut o după-amiază plăcută, remarcă William.

— Îmi place Ralph Denham, îi răspunse ea.

— *Ça se voit*, replică William cu un rafinament superficial.

Putea să-i răspundă în felurite moduri, dar dorind să nu tulbure atmosfera, Katharine întrebă doar :

— Te întorci la ceai ?

— Cassandra și cu mine ne-am gîndit să luăm ceaiul într-un mic local din Portland Place, răspunse el. Nu știu dacă ție și lui Denham v-ar face plăcere să ne însoțiți.

— Am să-l întreb, răspunse ea, întorcîndu-și capul după el.

Ralph și Cassandra erau din nou preocupați de aye-aye.

William și Katharine îi urmăriră o vreme, privind curioși la obiectul preferinței celuiilalt. Dar oprindu-și ochii asupra Cassandrei, la a cărei eleganță își aduseseră contribuția croitoresele, William spuse tăios :

— Dacă vii, sper că n-ai să faci tot ce-ți stă în putință ca să devin ridicol.

— Dacă ți-e frică de așa ceva nici nu vin, răspunse Katharine.

Se prefăceau că privesc cușca enormă cu maimuțe din mijlocul sălii, și pentru că William o agasase cumplit, în mintea ei îl compară cu o gorilă mizantropă nefericită, ghemuită la capătul unei prăjini, înfășurată într-o bucată de șal, aruncînd priviri arțăgoase, bănuitoare și neîncrezătoare spre celelalte maimuțe. Katharine nu mai avea răbdare. Evenimentele săptămînii trecute i-o tociseră. Se găsea în una din acele stări, poate obișnuită pentru ambele sexe, în care partenerul devine în mod evident de o josnicie vrednică de dispreț, încît necesitatea relației este degradantă, iar legătura, care în asemenea clipe este foarte strînsă, ia forma unui jувăț în jurul gîtului. Pretențiile precise și gelozia lui William o trăsese într-o mlaștină infamă a propriei ei firi unde încă se mai dădea bătălia primitivă dintre bărbat și femeie.

— Am impresia că-ți face plăcere să mă jighești, insistă William. De ce a fost nevoie să faci asemenea afirmație despre cum mă port cu animalele ?

În vreme ce vorbea, lovea bastonul de zăbrelele cuștii, producînd la cele afirmate, un acompaniament care pe Katharine o înnebuni.

— Pentru că este adevărat. Niciodată nu vezi ce simte altcineva, spuse ea. Nu te gîndești decît la tine.

— Nu e adevărat, spuse William.

Din cauza zdrăngănitului lui constant atrăsese atenția vie a cîtorva maimuțe. Ca să le cîştige încrederea sau ca să arate că le respectă sentimentele, le oferi mărul pe care-l avea în mînă.

Din nefericire, scena, atît de comică, se potrivea cu imaginea din mintea ei, viclenia lui era atît de transparentă, încît Katharine izbucni în rîs. Rîse din toată inima. William se îmbujoră. Nici o izbucnire de furie nu l-ar fi putut jigni mai profund. Nu numai că rîdea de el ; dar detașarea pe care o simțea în hohotul de rîs era groaznică.

— Nu înțeleg de ce rîzi, mirii el și întorcîndu-se descoperi că ceilalți doi li se alăturaseră. Ca și cum stabiliseră dinainte, cuplurile se separară din nou, Katharine și Denham trecînd prin sală și privind în treacăt. Denham se părea că se supune dorinței Katharinei de a

se grăbi. Simțea că ceva intervenise. Făcu legătura cu risul ei și cu cele câteva cuvinte rostite aparte cu Rodney ; simți că devenise neprietenoasă față de el. Vorbea, dar remarcile erau indiferente, iar atenția părea că-i fuge. La început, această schimbare în starea ei îl deranja nespus ; curînd însă i se păru salutară. Și pe el îl afecta burnița spălăcită din atmosferă. Farmecul, vraja înșelătoare în care se desfătase, pieriseră brusc ; sentimentele luaseră forma unui respect prietenos și spre încintarea lui se pomeni că dintr-o dată gîndurile îi fugiră la alinarea oferită de singurătatea propriei camere, în acea seară. Surprins de bruschetea schimbării și de gradul de libertate la care ajunsese, se gîndi la un plan îndrăzneț, prin care fantoma Katharinei să poată fi alungată mai bine decît printr-o simplă abținere. O s-o invite la el la ceai. O s-o oblige să treacă prin furcile vieții de familie ; o s-o pună într-o lumină care s-o dezvăluie în întregime. Familia lui nu va găsi nimic de admirat la ea, iar ea, era sigur, îi va disprețui pe toți, și acest lucru îi va fi de folos. Simți că se încrîncenează tot mai mult împotriva ei. Îi trecu prin minte că adoptînd asemenea măsuri curajoase putea pune capăt pasiunii care-i provocase atîta suferință și risipă. Putea să prevadă o vreme cînd experiențele sale, descoperirile și izbînda lui să fie puse la îndemîna fraților mai mici, care ar fi împărtășit aceeași soartă. Se uită la ceas și anunță că în curînd grădina urma să se închidă.

— Oricum, adăugă el, cred că am văzut destule pentru o singură după-amiază. Unde s-au dus ceilalți ?

Privi peste umăr și neșărîndu-i, spuse din nou :

— Mai bine ne facem singuri un plan. Cel mai nimerit ar fi să vii la mine la ceai.

— De ce să nu vii tu la mine ? întrebă Katharine.

— Pentru că sîntem lingă Highgate, răspunse el prompt.

Ea consimți, fără să aibă habar dacă Highgate era lingă Regent's Park sau nu. Era doar bucuroasă să amîne cu o oră, două, întîlnirea cu propria-i familie la masa de ceai în Chelsea. Porniră să străbată hotărîți aleile șerpuite din Regent's Park, și străzile în atmosfera de

duminică, din vecinătate, spre stația de metrou. Pentru că nu cunoștea drumul, se resemnă să-l urmeze, iar tăcerea pe care el o păstra o consideră binevenită căci la umbra ei putea să-și rumege în continuare minia față de Rodney.

Cînd coborîră din metrou în atmosfera și mai sumbră a Highgate-ului, se întrebă pentru prima oară unde o ducea de fapt. Avea familie sau locuia singur ? În general era tentată să creadă că era singurul copil al unei mame în vîrstă, posibil invalidă. Își imaginează în treacăt, în peisajul monoton pe care-l străbăteau, căsuța albă și bătrîna doamnă cu mîini tremurătoare ridicîndu-se de la masa de ceai ca s-o salute cu cuvinte șovăielnice despre „prieteniul fiului meu“ ; era cît pe ce să-l întrebe pe Ralph la ce să se aștepte cînd el deschise brusc una din nenumăratele uși de lemn identice și o conduse pe o alee pietruită spre o intrare în stil cabană. Cînd așteptau, dînd ascultare sunetului clopoțelului, Katharine nu fu în stare să-și închipuie nici o altă scenă care s-o înlocuiască pe cea năruită atît de violent.

— Te previn că te vei găsi în mijlocul unei reuniuni de familie, spuse Ralph. Duminică de obicei sînt aproape toți acasă. După aceea putem să urcăm la mine în cameră.

— Ai mulți frați și surori ? întrebă ea, fără să-și ascundă panica.

— Șase sau șapte, replică el îndirjit, cînd ușa se deschise.

Cît timp Ralph își scoase pardesiul, avu timp să observe ferigile, fotografiile și draperiile, și să audă un zumzet, sau mai bine spus un susur de voci care păreau că întrețin o conversație. O cuprinse o timiditate paralizantă. Se ținu cît mai în spatele lui Denham și intră crispată într-o cameră cu lumini fără abajururi, orbitoare, care cădeau pe oameni de vîrste diferite adunați în jurul unei mese mari, presărată neglijent cu fel de fel de mîncăruri și iluminată intens cu gaz. Ralph se duse pînă la capătul opus al mesei.

— Mamă, ea este domnișoara Hilbery, spuse el.

O doamnă în vîrstă, corpulentă, se aplecă peste o lampă de spirt ineficientă, privi în sus ușor încruntată și remarcă :

— Vă rog să mă scuzați. Am crezut că sînteți una din fiicele mele. Dorothy, continuă ea imediat, ca să prindă atenția servitoarei care tocmai ieșea din cameră, mai avem nevoie de niște lămpi cu spirt metilat... sau e lampa asta de vină. Dacă ați putea vreunul să inventați o lampă de spirt bună... suspină ea, privind peste masă, apoi începu să caute printre ceștile de porțelan din fața ei două curate pentru noii veniți.

Lumina nudă revela mai multă urîțenie decît văzuse vreodată Katharine adunată într-o singură cameră. Era urîțenia unor draperii de pluș cafeniu, cu cute enorme, terminate în colțișori festonați, legate cu șnururi cu ciucuri, și care ascundeau rafturi de cărți burdușite cu manuale de școală cu coperti negre. Ochii i se opriră pe peretele de un verde mohorît, pe care erau încrucișate două teci de sabie din lemn fasonat; în toate locurile unde exista cîte un postament, se afla și cîte o ferigă unduindu-se dintr-un ghiveci de porțelan striat, sau cîte un cal de bronz cambrat atît de mult încît picioarele din față trebuiau să-i fie sprijinite cu un ciot de lemn. Apele vieții de familie păreau să se înalțe și să coboare pe deasupra capului ei, și continuă să mestece în tăcere.

În cele din urmă doamna Denham ridică privirea de pe ceștile din față și remarcă :

— Știți, domnișoară Hilbery, copiii mei vin la ore diferite și doresc lucruri diferite. (Iei tava sus dacă ai terminat, Johnnie). Fiul meu Charles e răcit și stă în pat. Era de așteptat... a jucat fotbal și era transpirat din cap pînă în picioare. Am încercat să luăm ceaiul în salon, dar n-a fost posibil.

Un băiat de șaisprezece ani, care părea să fie Johnnie, mormăi batjocoritor atît la adresa ideii salonului pentru ceai cît și a obligației de a duce sus tava pentru fratele lui. Dar se ridică totuși să plece însoțit de vocea mamei care-i spunea să aibă grijă cum urcă, și închise ușa după el.

— E mai plăcut așa, spuse Katharine, atacînd hotărîtă prăjitura; îi dăduseră o felie prea mare. Știa că doamna Denham o bănuia că face comparații critice. Știa și că nu prea face progrese cu mîncatul prăjiturii. Doamna Denham o privise suficient de des ca lui Katharine să-i

fie limpede că se întreba cine era această tină, și de ce o adusesse Ralph la ei la ceai. Probabil că doamna Denham nu ajunsese încă la nici o explicație clară. Se purta însă cu o amabilitate destul de învechită și crispată. Făcea conversație despre înlesnirile din Highgate, starea lui actuală și dezvoltarea ulterioară.

— Când m-am căsătorit, spuse ea, Highgate era separat de Londra, domnișoară Hilbery, iar casa asta, cu toate că poate nu vă vine să credeți, avea în față o livadă de meri. Asta a fost înainte ca familia Middleton să-și fi construit casa vis à vis de noi.

— Probabil că e foarte avantajos să locuiești în vârful unui deal, spuse Katharine.

Doamna Denham aprobă călduros, ca și cum aprecia mai mult acum bunul simț al Katharinei.

— Da, într-adevăr, e foarte sănătos să locuiești aici, spuse ea, apoi continuă, așa cum fac deseori oamenii care locuiesc în suburbii, să demonstreze că era mai sănătos, mai convenabil și mai sigur decât în oricare altă suburbie a Londrei. Vorbea atît de apăsător încît imediat îți dădea seama că susținea o idee nepopulară pe care copiii ei o combăteau.

— În cămară iar s-a cojit tavanul, spuse brusc Hester, o fată de optsprezece ani.

— Într-o bună zi o să se dărîne toată casa, mormăi James.

— Prostii, replică doamna Denham. Puțină tencuială... de fapt nu înțeleg cum ar putea să reziste oricare altă casă cu toată agitația voastră.

Aici interveni o glumă de familie pe care Katharine n-o pricepu. Chiar doamna Denham rîse, în ciuda ei.

— Domnișoara Hilbery o să ne creadă foarte neciopliți, adăugă ea cu reproș.

Domnișoara Hilbery zîmbi și dădu dezaprobator din cap, conștientă că asupra ei se opriseră pentru o clipă multe perechi de ochi, de parcă le-ar fi făcut plăcere să discute despre ea cînd ar fi plecat. Probabil, din cauza acestei priviri critice, Katharine trase concluzia că familia lui Ralph Denham era banală, fără individualitate, lipsită de farmec și exemplificată perfect prin natura oribilă a

mobilelor și decorațiilor. Privi polița de deasupra căminului pe care se înșiruiau care de bronz, vase de argint și bibelouri de porțelan fie excentrice, fie nelalocul lor.

Nu-l etichetă și pe Ralph în mod conștient, dar când peste o clipă ochii îi căzură asupra lui, îl situă mai jos ca oricând de când se cunoșteau.

Ralph nu se străduise de loc să-i ușureze acomodarea, iar acum, prins într-o discuție cu fratele lui, aparent uitase de prezența ei. Probabil că ea contase pe sprijinul lui mai mult decât își dăduse seama, căci această indiferență, accentuată, după cum se părea, de banalitatea încăperii, o făcu sensibilă nu numai la urîtenie ci și la propria greșală de a veni acolo. Trecu mintal în revistă o scenă după alta cu iuteală, cutremurându-se, ceea ce ar echivala cu o îmbujorare. Îl crezuse când îi vorbise despre prietenie. Crezuse într-o lumină spirituală, arzind constant și neșovăitor îndărătul dezordinei cumplite și incoerenței vieții. Lumina însă pierise acum, brusc, de parcă ar fi fost ștearsă cu buretele. Masa murdară și conversația cu doamna Denham, plicticoasă dar pedantă, rămaseră însă; se agățase de o minte lipsită de orice apărare, conștientă acut de degradarea care urmează unei lupte, fie ea victorioasă sau nu; se gândi posomorită la singurătatea ei, la inutilitatea vieții, la proza aridă a realității, la William Rodney, la mama ei și la cartea neterminată.

Răspundea doamnei Denham în doi peri, aproape grosolan, iar Ralph, care o observa atent, avu senzația că se desprinsese complet de prezența fizică. O privi și mai înaintă citiva pași în argumentația mentală, hotărît că după ce această experiență va lua sfârșit să nu mai rămână nici urmă din fosta nebunie. În clipa următoare, peste întreaga masă coborî o tăcere bruscă și mormîntală. Tăcerea tuturor oamenilor din jurul mesci rotunde și neglijente era îngrozitoare și fără margini; se părea că urma să se petreacă ceva oribil, iar ei rezistau încăpăținați. Peste o secundă, ușa se deschise și se auzi un suspin de ușurare; strigătul: „Bună, Joan! Nu mai ai ce să măninci!” întrerupse concentrarea apăsătoare a atîtor priviri pe fața de masă și puse din nou apele familiei în mișcare, încredințându-le în vâlurele ușoare. Era limpede

că Joan avea o putere misterioasă și binefăcătoare asupra familiei ei. Se duse la Katharine de parcă ar fi auzit de ea și se bucura s-o cunoască în sfârșit. O lămură că vizitase un unchi bolnav și că întârziase din acest motiv. Nu, nu luase ceaiul, dar se mulțumea cu o felie de pâine. Cineva îi întinse o bucată de prăjitură caldă, care fusese ținută pe grătarul căminului; se așază lângă mama ei, iar neliniștea doamnei Denham păru să dispară și toată lumea începu să mănince și să bea de parcă atunci se așezaseră la ceai. Hester îi explică de bună voie lui Katharine că era gata să dea nu știu ce examen, pentru că își dorea cel mai mult din lume să meargă la Newnham.

— Ia, acum să te auzim cum îl declini pe *amo*... iubesc, îi ceru Johnnie.

— Nu, Johnnie, la masă nu discutăm limba greacă, spuse Joan, prinzându-i remarca din zbor. Toată noaptea stă și învață, domnișoară Hilbery, și sint convinsă că examenele nu se iau în felul ăsta, continuă ea, zimbându-i lui Katharine, cu zîmbetul preocupat și glumeț al unei surori mai mari ai cărei frați mai mici au devenit aproape niște copii de-ai ei.

— Joan, doar n-ai fost serioasă cind ai spus că *amo* e în grecește? întrebă Ralph.

— Grecește am spus? Ei, nu-i nimic. La ceai nu ne ocupăm de limbile moarte. Dragul meu băiat, nu te obosești să-mi faci piine prăjită...

— Sau dacă-i faci, vezi că trebuie să fie pe undeva furculița cu coadă lungă, spuse doamna Denham, încă sperînd să salveze cuțitul de pâine. Sunați unul din voi și cereți-o, spuse ea fără să fie convinsă că i se va da ascultare. Dar Ann vine să stea cu Unchiul Joseph? continuă ea. Dacă da, mai bine ar trimite-o pe Ann la noi..., și lăsîndu-se în tainica desfătare de a afla și alte amănunte ale acestor aranjamente, sugerînd ea însăși niște idci mai potrivite, care după felul ofensat în care fuseseră expuse păreau să eșueze de la început, doamna Denham uită complet de prezența vizitatoarei frumos îmbrăcate care trebuise să fie pusă la curent cu îmbunătățirile aduse Highgate-ului. Îndată ce Joan se așezase, de ambele părți ale Katharine izbucnise o dispută cu privire

la dreptul Armatei Salvării de a cînta imnuri la colțul străzilor în diminețile de duminică, și împiedicîndu-l pe James să-și continue somnul, și încălcînd drepturile libertății individuale.

— Știi, lui James îi place să stea în pat și să doarmă ca un purcel, îi explică Johnnie lui Katharine, la care James, stîrnit, exclamă, luînd-o drept țintă de atac :

— Pentru că duminică este singura mea zi din toată săptămîna cînd pot dormi cît trebuie. Johnnie face o murdărie grozavă în cămară pentru că umblă cu niște chimicale puturoase...

Băieții îi plăceau, și ea uită de prăjitură și începu să rîdă, să vorbească și să discute în contradictoriu cu o animație bruscă. Familia numeroasă i se păru atît de apropiată și diversă încît uită să-i mai cenzureze pentru gustul lor la ceramică. Dar diferendul dintre James și Johnnie alunecase într-o dispută mai amplă, care aparent era susținută de două grupuri din familie, iar Ralph preluase conducerea ; Katharine se pomeni că-i stă împotriva și susținu cauza lui Johnnie care, după cît se părea, întotdeauna se pierdea cu firca și se înfierbînta într-o discuție cu Ralph.

— Da, da, asta vreau să spun. Are dreptate, exclamă el după ce Katharine reformulă ideea, precizînd-o. Dezbaterea fu lăsată aproape numai pe umerii lui Katharine și ai lui Ralph. Se priveau fix în ochi, ca doi luptători care încearcă să vadă ce mișcare va face adversarul, iar în timp ce Ralph vorbea, Katharine își mușca buza, pregătită să-i dea următorul argument în clipa în care i-ar fi venit rîndul. Erau amîndoi foarte stăpîni pe motivație, iar discuția era foarte echilibrată.

Dar la cel mai palpitant punct al disputei, fără vreun motiv clar pentru Katharine, toate scaunele fură împinse înapoi și unul după altul membrii familiei Denham se ridicară și ieșiră din cameră, ca și cum ar fi răspuns la chemarea unui clopoțel. Nu era obișnuită cu programul precis al unei familii numeroase. Ezită să răspundă și se ridică. Doamna Denham și Joan se trăscură lingă foc, ridicîndu-și ușor poalele fustelor deasupra gleznelor și discutînd ceva care părea să fie foarte serios și intim.

Parcă uitaseră că mai era cineva străin acolo. Ralph rămase în picioare, ținându-i ușa deschisă.

— Vrei să vii la mine în cameră ? întrebă el. Iar Katharine, uitându-se spre Joan care-i zîmbi preocupată, îl urmă pe Ralph pe scări. Se gîndea la disputa lor și cînd el deschise ușa, după ce urcară o mulțime de trepte, îi spuse imediat :

— Problema este, prin urmare, cînd are individul dreptul să-și afirme voința împotriva voinței statului.

O vreme continuară discuția, și pe urmă intervalele dintre o afirmație și alta deveniră tot mai prelungite ; începură să vorbească tot mai teoretic și mai puțin bătăios, iar în cele din urmă se așternu tăcerea. Katharine își revizui argumentația, amintindu-și cum din cînd în cînd fusese împinsă pe făgașul cel bun de o remarcă oferită fie de James, fie de Johnnie.

— Ai niște frați foarte isteți, spuse ea. Probabil că obișnuiți să discutați mereu în contradictoriu.

— James și Johnnie pot continua așa ore întregi, răspunse Ralph. La fel și Hester dacă începi discuția despre dramaturgii elisabetani.

— Dar fetița cu codițe ?

— Molly ? Are doar zece ani. Dar întotdeauna se ceartă între ei.

Era extraordinar de încîntat de lauda Katharinei pentru frații și surorile lui. Ar fi vrut să-i mai povestească despre ei, dar se înfrînă.

— Înțeleg că trebuie să-ți fie greu să-i părăsești, continuă Katharine. În momentul acela, mîndria ce o simțea pentru familia lui îi era mai clară ca oricînd, iar ideea de a trăi de unul singur la țară i se păru ridicolă. Îi răsăriră în minte toate clipele petrecute împreună cu frații și surorile lui ; copilăria comună într-un trecut comun înseamnă toată stabilitatea, tovărășia reală și înțelegerea tacită dintr-o viață de familie trăită frumos, și gîndindu-se la ei ca la un grup al cărui conducător era, se gîndi și la călătoria grea, obositoare dar minunată pe care o parcurseseră cu toții. Iar cea care-i deschisese ochii asupra acestui lucru fusese Katharine, își spuse el.

Atenția fetei fu atrasă de un ciripit slab și hîrîit din colțul camerei.

— Corbul meu domesticit, explică el scurt. O pisică l-a mușcat de un picior.

Katharine se uită la corb, apoi privirea îi rătăci de la un obiect la altul.

— Stai aici și citești ? întrebă ea, uitîndu-se la cărți.

Îi răspunse că avea obiceiul să lucreze acolo seara.

— Marele avantaj al Highgate-ului este că poți să vezi toată Londra. Noaptea, privești de la fereastra mea e minunată.

Era foarte dornic ca ea să aprecieze privești, iar ea se ridică să vadă ce era de văzut. Se făcuse suficient de întuneric pentru ca aburul tumultuos să devină gălbui de la lumina felinarelor de pe stradă, și ea încercă să ghi-cească cartierele orașului de dedesubt. Imaginea ei privind prin fereastra lui îl umplu de o mulțumire cu totul aparte. Cînd fata se întoarse în cele din urmă, Ralph încă stătea nemișcat pe scaun.

— Am impresia că e târziu, spuse ea. Trebuie să plec.

Se așază nehotărîtă pe unul din brațele scaunului, gîndindu-se că de fapt n-avea nici un chef să plece acasă. William era probabil acolo, și va găsi o modalitate să facă lucrurile neplăcute pentru ea ; amintirea certii lîr îi reveni în minte. Observase și ea răccala lui Ralph. Se uită la el, și după privirea lui fixă trase concluzia că probabil concepea cine știe ce teorie sau argumentație. Poate se gîndise la ceva nou legat de poziția lui, de granițele personale. Așteptă tăcută, gîndindu-se la libertate.

— Ai cîștigat din nou, spuse el în cele din urmă fără să se cîntească.

— Am cîștigat ? repetă ea gîndindu-se la dispută.

— Aș da orice să nu te fi adus aici, izbucni el.

— Ce vrei să spui ?

— Cînd ești aici, totul e altfel... sînt fericit. Nu trebuie decît să te duci la fereastră... nu trebuie decît să vorbești despre libertate. Cînd te-am văzut acolo printre toți ceilalți...

Se opri brusc.

— Te-ai gîndit că banală sînt.

— Am încercat să mă conving. Dar mi-ai părut mai minunată ca oricînd.

În inima ei urcă o ușurare imensă, dar și îndirjirea de a nu se bucura de această ușurare.

Se așază pe scaun.

— Credeam că nu mă poți suferi, spuse ea.

— Dumnezeu mi-e martor că am încercat, răspunse el. Am făcut tot ce mi-a stat în putință să te văd cum ești, fără nimic din păătoasa asta de aiureală romantică. De aceea te-am invitat aici, și n-am reușit decît să înnebunesc mai rău. Cînd ai să pleci, am să mă uit pe fereastră și am să mă gîndesc la tine. Am să-mi irosesc toată seara gîndindu-mă la tine. S-ar putea să-mi irosesc chiar toată viața.

Vorbea cu atîta vehemență încît ușurarea ei se spulberă ; Katharine se încruntă ; iar tonul luă aproape o notă severă.

— Ți-am prezis acest lucru. Nu vom avea de cîștigat decît nefericire. Uită-te la mine, Ralph.

O privi.

— Te asigur că sînt mult mai banală decît par. Frumusețea nu reprezintă nimic. De fapt, cele mai frumoase femei sînt în general cele mai proaste. Eu nu sînt așa, dar sînt prozaică, am un caracter obișnuit, simplu : întocmesc meniul, plătesc facturile, țin socotelile, răsucesc ceasul și niciodată nu mă uit în vreo carte.

— Uiți... începu el, dar ea nu-l lăsă să vorbească.

— Vii și mă vezi printre flori și tablouri și mă crezi misterioasă, romantică și toate celelalte. Pentru că ești lipsit de experiență și foarte impresionabil, te duci acasă și inventezi o poveste cu mine, iar acum nu mă poți separa de persoana pe care ți-ai imaginat-o că o întruchipez. Bănuiesc că numești aceste lucruri — a fi îndrăgostit ; de fapt nu e decît o amăgire. Toți oamenii romantici sînt la fel, adăugă ea. Mama mea și-a cheltuit o viață întreagă fabricînd povești despre persoanele pe care le îndrăgește. Dar n-am să te las să faci acest lucru cu mine, dacă pot.

— Nu poți, spuse el.

— Te previn că este cauza tuturor relelor.

— Și a tuturor lucrurilor bune, adăugă el.

— Ai să descoperi că nu sînt ceea ce crezi.

— Poate. Dar am să am mai mult de cîștigat decît de pierdut.

— Dacă merită să ai asemenea cîștig.

Tăcură o vreme.

— S-ar putea ca tocmai asta să avem de înfruntat, spuse el. Nimic altceva. Nimic decît ceea ce ne închipuim.

— Motivul singurătății noastre, medită ea și iar tăcură un timp.

— Cînd te căsătorești ? întrebă el brusc, schimbînd tonul.

— Nu mai devreme de septembrie, cred. S-a amînat.

— Atunci n-ai să fii singură, spuse el. Conform celor afirmate de oameni, căsătoria este o treabă foarte bizară. Se zice că diferă de orice altceva. S-ar putea să fie adevărat. Am cunoscut două cazuri care păreau autentice.

Speră ca ea să continue subiectul. Dar Katharine nu răspunse. Ralph făcuse tot ce-i stătuse în putință să se stăpînească, iar vocea îi era destul de indiferentă, însă tăcerea îl chinuia. Nu-i va spune niciodată nimic despre Rodney de bună voie, iar rezerva lăsa un întreg continent al sufletului ei în întuneric.

— S-ar putea să se amîne și mai mult, spuse ea, ca și cum stătuse puțin pe gînduri. Cineva de la biroul lui William este bolnav și el îi ține locul. De fapt, s-ar putea s-o amînăm vreme îndelungată.

— Îi vine greu, nu-i așa ? întrebă Ralph.

— Are munca lui. Are o mulțime de lucruri care îl interesează... Cunosco locul ăsta, se întrerupse ea, arătînd spre o fotografie. Dar nu-mi amintesc unde e... a, da, bineînțeles... Oxford. Ei, ce se mai aude cu căsuța ta ?

— N-o mai iau.

— Ce schimbător ești ! zîmbi Katharine.

— Nu din cauza asta, spuse el nerăbdător. Ci pentru că vreau să fiu acolo unde te pot vedea.

— Legătura noastră se menține în ciuda a tot ceea ce am spus ? întrebă ea.

— În ceea ce mă privește, pentru întotdeauna !

— Ai de gînd să continui visarea și închipuirile și să inventezi povești despre mine cînd colinzi străzile, preținzînd că ești călare prin codri sau acostezi pe o insulă...

— Nu. Am să mă gîndesc la tine cum alcătuiești meniul, cum plătești facturile, cum ții socotelile, cum arăți doamnelor în vîrstă amintirile...

— Așa e mai bine, spuse ea. Mîine dimineață poți să mă închipui căutînd date în Dicționarul de Biografii naționale.

— Și cum îți uiți geanta, adăugă Ralph.

La aceasta Katharine zîmbi, dar în clipa următoare zîmbetul îi dispăru, fie din cauza cuvintelor lui, fie din cauza felului cum le rostise. Era capabilă să uite diverse lucruri. Iar el observase. Și ce altceva mai observase? Oare nu contemplase ceva ce nu arătase încă nimănui? Ceva atît de profund încît doar ideea că el fusese martor o ului. Zîmbetul se stîmse, și o clipă, păru gata să rostească ceva, dar privindu-l în tăcere, cu ochi care păreau că întreabă ce ea nu era în stare să tîlmăcească în cuvînte, se întoarse și își luă rămas bun.

ÎN CAMERA ÎN CARE RALPH STĂTEA SINGUR, efectul prezenței Katharinei se stinse ușor ca o frîntură de muzică. Muzica încetase tocmai cînd era transfigurat de melodie. Își încordă auzul să prindă cele mai slabe ecouri care ar mai fi zăbovit ; o clipă, memoria îl dezmierdă, liniștindu-l ; dar curînd efectul pieri ; începu să străbată camera, atît de dornic să audă din nou acel sunet încît era conștient că nu mai avea altă dorință în viață. Plecase fără să vorbească ; în calea lui se căscase pe neașteptate un abis în care șuvoiul vieții se scurgea dezordonat ; se rostogolea peste stînci ; se năpustea izbindu-se și distrugînd. Sufărînta avu un efect nimicitor. Tremura, pălise ; se simțea sfîrșit ca după un efort fizic uriaș. În cele din urmă se lăsă într-un scaun din fața celui rămas liber și observă mecanic, cu ochii ațintiți pe ceas, cum se îndepărta tot mai mult de el, cum ajungea acasă și cum din nou, bineînțeles, se afla împreună cu Rodney. Dar pînă să-și dea seama de aceste lucruri trecu multă vreme ; dorința coplesitoare de a o avea alături îi învolbură simțurile, înspumîndu-le ca valurile, zimțindu-le, evaporîndu-le într-o emoție care împinsese realitățile la o parte din fața percepției, și-i dădu un ciudat sentiment al distanței, chiar față de formele materiale ale zidului și ferestrei din apropiere. Perspectiva viitorului, acum că i se dezvăluise forța pasiunii, îl îngrozi.

Căsătoria trebuia să aibă loc în septembrie, îi spusese ea ; prin urmare, avea la dispoziție șase luni în care avea să treacă prin aceste extreme emoționale îngrozitoare. Șase luni de chin, și după aceea tăcerea mormîntului, izolarea nebunului, exilul damnatului ; în cel mai bun caz, o viață al cărei bun suprem era cunoașterea adevărului de la

care el era exclus pentru totdeauna. Un judecător imparțial ar fi putut să-l asigure că speranța lui cea mai însemnată consta tocmai în această dispoziție enigmatică ce identifica o femeie în carne și oase cu ceva care nu putea rămâne multă vreme în păstrarea unei ființe umane, în clipa în care apărea fața alteia ; ea se va duce, ca și dorința pentru ea, dar credința în ceea ce ea reprezenta, separat de ființa ei, va rămâne. Această linie de gândire poate că îi oferea un oarecare răgaz, și pentru că poseda o minte situată cu mult deasupra viltorii simțurilor, încercă să pună ordine în incoerența nebuloasă și rătăcitoare a emoțiilor. Instinctul de autoconservare era puternic în el, iar Katharine i-l resuscitase în mod ciudat, convingându-l că familia lui merita și avea nevoie de toate forțele de care era capabil. Avea dreptate, și de dragul lor, dacă nu de-al lui, această pasiune, care nu putea să ducă la nimic, trebuia stăvilită, smulsă din rădăcini, dezvăluită ca fiind nefondată, după cum susținuse ea. Cea mai bună cale să ajungă la această convingere nu era să fugă de ea, ci s-o înfrunte, și după ce s-ar fi scăldat în calitățile ei, urmă să-și încredințeze rațiunea că ele erau, după cum ea îl asigurase, departe de a fi cele imaginate de el. Era o femeie practică, o soție gospodină a unui poet minor, înzestrat de o toană a Naturii mărginite cu o frumusețe romantică. Fără îndoială că numai frumusețea luată în sine nu suferea comparație. Cel puțin lucrul ăsta putea să-l stabilească cu certitudine. Avea o carte cu fotografii după statuile grocești ; capul unei zeițe, dacă ascundea restul, îi provocase descori extazul ca și cum s-ar fi aflat în prezența Katharinei. Luă cartea de pe raft și o deschise la reproducerea respectivă. Mai avea și un bilețel de la ea în care îl rugase s-o întâlnească la grădina zoologică ; plus o floare, culeasă la Kew cînd încercase s-o învețe botanică. Astea erau amintirile lui. Și le înșirui pe genunchi și se concentră, încercînd s-o vizualizeze cît mai limpede, ca să nu mai lase loc decepției sau amăgirii. Într-o secundă și-o imaginea, cu soarele căzîndu-i pieziș pe rochie, venind spre el pe alea înverzită din Kew. O făcu să se așeze lângă el. Îi auzi vocea, atît de joasă și totuși atît de fermă ; vorbea logic despre chestiuni oarecare. Îi vedea defectele, și-i analiza virtuțile. Pulsul i se liniști, iar gîndurile i se limpeziră. De data

asta nu-i putea scăpa. Iluzia prezenței ei devenea tot mai deplină. Păreau să străbată fiecare gândurile celuilalt, întrebînd și dînd răspunsuri. Parcă ar fi realizat o comuniune perfectă. Și astfel uniți, se simți purtat spre înălțimi, exaltat, cuprins de o forță a realizării pe care niciodată n-o simțise cînd fusese singur. Mai trecu o dată în revistă, conștiincios, greșelile pe care le avea, în fire și pe chip ; le cunoștea prea bine ; dar ele se contopeau în legătura perfectă născută din prietenia lor. Amîndoi contemplau viața pînă la limitele imposibilului. Și cît de profundă li se părea privită de la această înălțime ! Cît de sublimă ! Cum îl puteau mișca lucrurile cele mai banale pînă la lacrimi ! Și astfel, uită de îngrădirile inevitabile ; uită că ea era absentă ; i se părea că nu contează dacă se va căsători cu el sau cu un altul ; nimic nu avea importanță, în afară de faptul că ea exista, și că el o iubea. Cîteva cuvinte din aceste reflecții fură rostite cu glas tare și se întîmplă ca printre ele să-și găsească locul și „o iubesc“. Era prima oară cînd întrebuița cuvîntul „iubire“ pentru a-și descrie sentimentul ; înainte, îl numise nebunie, romantism, halucinație ; dar pentru că aparent dăduse peste cuvîntul „iubire“, îl repetă de cîteva ori cu un sentiment de revelație.

„Dar m-am îndrăgostit de tine !“ exclamă el, aproape speriat. Se sprijini de pervaz și privi orașul așa cum făcuse ea mai înainte. Totul devenise în chip miraculos diferit și foarte clar. Sentimentele erau justificate și nu mai era nevoie de o altă explicație. Dar trebuia să le împărtășească cuiva, pentru că descoperirea pe care o făcuse era atît de însemnată încît îi privea și pe alții. Închise cartea cu reproduceri grecești ascunse amintirile, coborî treptele în fugă, smulse haina din cuier și ieși în stradă.

Se aprindeau felinarele, dar străzile erau destul de întunecate și de pustii ca să le poată străbate în graba cea mai mare și ca să vorbească în timp ce mergea. Nu stătuse o clipă pe gânduri unde urma să se ducă. Avea s-o găsească pe Mary Datchet. Dorința de a împărtăși ceea ce simțea cuiva care l-ar fi înțeles era atît de imperioasă încît i se părea un lucru firesc. Curînd ajunse pe strada ei. Urcă în fugă scările, două cîte două, și nici nu-i trecu prin minte că s-ar putea să nu fie acasă. Cînd sună la ușă,

avû impresia că venise să anunțe ceva minunat, ce nu-i aparținea și care îl investea cu autoritate față de toți ceilalți. După o clipă de așteptare, Mary deschise ușa. Ralph nu scoase o vorbă; în obscuritate, chipul părea foarte palid. O urmă în cameră.

— Vă cunoașteți? spuse ea, spre extrema lui surprindere, căci fusese sigur că Mary era singură. Un tânăr se ridică și spuse că-l știe pe Ralph din vedere.

— Tocmai răsfoiam niște hîrtii, spuse Mary. Domnul Basnett îmi dădea o mîină de ajutor pentru că încă nu mă pricep prea bine la ce trebuie să fac. E vorba de noua societate, explică ea. M-au ales secretară. Nu mai lucrez în Russell Square.

Rostise totul atît de crispată încît glasul sună aproape dur.

— Și ce scopuri aveți în vedere? întrebă Ralph.

Nu se uita nici la Mary, nici la domnul Basnett. Domnul Basnett se gîndi că rareori văzuse un om mai neplăcut și mai teribil ca acest prieten al lui Mary, acest domn Denham, cu chipul alb și privire sarcastică, ce părea să ceară socoteală parcă de scopurile societății și să le critice înainte de a le fi văzut. Totuși, îi explică proiectul cît putu de clar, ca domnul Denham să-i aprobe.

— Înțeleg, spuse Ralph după ce el termină. Știi, Mary, adăugă el brusc, cred că fac un guturai. N-ai cumva niște chinină?

Îi aruncă o privire care o îngrozi; exprima mut, și probabil inconștient, ceva profund, sălbatic și pasional. Mary ieși imediat din cameră. Inima îi bătea repede în prezența lui Ralph; dar îi bătea dureros și cuprinsă de o teamă nespusă. Ascultă cîteva clipe vocile din camera alăturată.

— Bineînțeles că sînt de partea voastră, îl auzi pe Ralph spunîndu-i domnului Basnett, cu o voce ciudată. Dar se pot face mult mai multe. De exemplu, ați luat legătura cu Judson? Ar trebui să ajungeți la el.

Mary se întoarse cu chinina.

— Adresa lui Judson? întrebă domnul Basnett, scoțînd un carnețel și pregătindu-se să scrie. Așternu pe hîrtic, poate timp de douăzeci de minute, nume, adrese și alte sugestii pe care i le dictă Ralph. Pe urmă, Ralph

tăcu, iar domnul Basnett simți că prezența lui era nedorită și mulțumindu-i lui Ralph pentru ajutor, lăsind să se înțeleagă că el era foarte tânăr și neștiutor în comparație cu el, își luă rămas bun.

— Mary, spuse Ralph, îndată ce domnul Basnett închise ușa și rămăseseră singuri, Mary, repetă el.

Dar vechea opreliște de a-i vorbi lui Mary deschis îl împiedica să continue. Încă mai simțea puternic dorința de a-și striga dragostea pentru Katharine, dar în clipa în care o văzuse pe Mary avusese senzația că nu i-o putea împărtăși. Sentimentul se amplificase cîtă vreme vorbise cu domnul Basnett. Și totuși, gîndurile i se îndreptaseră tot timpul spre Katharine și se minunaseră de iubirea resimțită. Tonul pe care rostise numele lui Mary era aspru.

— Ce s-a întîmplat Ralph ? întrebă ea, mirată de glasul lui.

Îl privi neliniștită și cîta dintre sprîncene arăta că făcea tot ce era posibil să-l înțeleagă, dar era dezorientată. O simțea cum bîjbîie după adevăr și asta îl agasă ; se gîndi că întotdeauna o considerase înceată și stîngace. Se purtase urît cu ea, e adevărat, și asta îl scotea și mai mult din sărite. Fără să mai aștepte răspunsul, Mary se ridică ca și cum îi era indiferent ce ar fi auzit și începu să aranjeze niște hîrtii lăsate de domnul Basnett pe masă. Fredona o melodie și se agita prin cameră, parcă se apucase să deretice și n-avea altă grijă.

— Rămii la cină ? întrebă ea într-o doară, întorcîndu-se la locul ei.

— Nu, îi răspunse Ralph.

Nu insistă. Se așezară unul lingă altul fără să vorbească, iar Mary întinse mina după coșulețul de lucru și se apucă să coasă.

— Inteligent tînarul, spuse Ralph, referindu-se la domnul Basnett.

— Mă bucur că ai impresia asta. Avem o muncă extraordinar de interesantă, și dacă stau și mă gîndesc, am lucrat bine cu toții. Dar inclin să-ți dau dreptate ; ar trebui să fim mai concilianți. Sîntem absurd de pretențioși. E greu însă să vezi că și opoziția ar putea avea dreptate. Horace Basnett este într-adevăr cam inflexibil.

Să nu uit să-l controlez dacă-i scrie lui Judson. Tu ești prea ocupat, bănuiesc, ca să vii la noi, la comitet...

Rostise întrebarea pe tonul cel mai neutru.

— S-ar putea să plec din oraș, răspunse Ralph, cu aceeași detașare.

— Organul executiv se întâlnește în fiecare săptămână, bineînțeles, remarcă ea. Dar unii membri nu vin decât o dată pe lună. Cel mai rău e cu membrii din parlament; cred că nu trebuia să-i solicităm.

Își văzu de cusut în tăcere.

— Nu ți-ai luat chinina, spuse ea, ridicând privirea și văzând pastilele pe masă.

— Nu mai am nevoie, răspunse el scurt.

— Mă rog, tu știi mai bine, spuse Mary liniștit.

— Mary, sînt o bestie! exclamă Ralph. Vin aici să-ți răpesc timpul și nu fac altceva decât să te scot din sărite.

— Cînd se instalează guturaiul îți dă o stare oribilă, spuse ea.

— N-am nici un guturai. Am mînjit. N-am nimic. Cred că am înnebunit. Ar fi trebuit să am bunul simț să nu vin. Dar am vrut să te văd... am vrut să-ți spun... m-am îndrăgostit, Mary.

Rostise cuvîntul, dar rostindu-l pareă rămăsese doar o vorbă fără miez.

— Ești îndrăgostit? întrebă ea liniștită. Mă bucur, Ralph.

— Cred că m-am îndrăgostit. Oricum, nu mai sînt în toate mințile. Nu mai cuget, nu mai pot să lucrez, nu mai îmi pasă de absolut nimic pe lumea asta. Doamne iartă-mă, Mary! Sînt tulburat la culme! O clipă sînt fericit, în clipa următoare sînt nenorocit. O urăsc o jumătate de oră, pe urmă mi-aș da și viața să fiu lingă ca zece minute; nu știu niciodată ce sînt sau de ce sînt așa; asta e nebunie, și totuși are o logică de fier. Tu pricepi ceva? Înțelegi ce s-a întîmplat? Știu că bat cîmpii; nici nu mă asculta, Mary, vezi-ți de lucru.

Se ridică și ca de obicei începu să străbată camera. Își dădea seama că ceea ce spusese nu prea semăna cu ceea ce simțise, căci prezența lui Mary acționa asupra lui ca un magnet puternic, smulgîndu-i anumite expresii care

nu erau aceleași cu cele folosite cînd medita de unul singur, și nici nu reprezentau cele mai profunde sentimente ale lui. Se disprețui puțin pentru că vorbise astfel, dar într-un fel fusese obligat să vorbească.

— Te rog să stai jos, spuse Mary brusc. Mă faci să...

Vorbea cu o iritare neobișnuită, iar Ralph, sesizînd mirat acest lucru, se așează pe dată.

— Nu mi-ai spus cum o cheamă... sau nu vrei să spui ?

— Cum o cheamă ? Katharine Hilbery.

— Dar e logodită...

— Cu Rodney. Se va căsători în septembrie.

— Înțeleg, spuse Mary.

De fapt, atitudinea calmă pe care o avea, acum că se așezase, o făcu conștientă de ceva extrem de puternic, de tainic, și de nemăsurat, încît parcă nu îndrăzneă să-l întrerupă cu un cuvînt sau o întrebare. Îl privi pe Ralph pierdută, cu un fel de venerație pe chip, buzele ușor întredeschise și sprîncenele ridicate. Aparent, el nu-și dădea seama că e privit. Pe urmă, ca și cum nu se mai putea uita la el, se lăsă pe spătarul scaunului și închise pe jumătate ochii. Distanța dintre ei o îndurera nespus ; îi veniră în minte ba un lucru, ba un altul, tentînd-o să-l asalteze pe Ralph cu întrebări, să-l oblige să i se destăinuie ca să se poată din nou bucura de apropierea lui. Dar respinse fiecare imbold, căci nu putea vorbi fără să încalce reticența care se conturase între ei, îndepărtîndu-i și mai mult, încît Ralph îi apărea distant și demn, o persoană pe care n-o mai cunoștea atît de bine.

— Aș putea să te ajut cumva ? întrebă ea cu blîndețe și chiar cu amabilitate pînă la urmă.

— Poți să te vezi cu ea... nu, de fapt, nu vreau ; nu-ți mai face probleme cu mine, Mary...

Și el vorbea cu multă blîndețe.

— Din păcate cred că nici o altă a treia persoană nu te poate ajuta, adăugă ea.

— Nu, scutură el din cap. Katharine mi-a spus azi cît de singuri sîntem fiecare.

Observă cu cît efort rostise numele lui Katharine, și-și închipui că se forța să-și repare greșeala anterioară cînd

țâinuise lucrurile. Oricum, ea nu simțea nici un fel de supărare, ci mai degrabă o milă nesfârșită pentru cineva condamnat să sufere cum suferise și ea. Dar cu Katharine era altceva ; pe ea era indignată.

— Omul își găsește întotdeauna ceva de făcut, răspunse ea ușor agresivă.

Ralph se mișcă brusc.

— Vrei să te apuci de lucru acum ?

— Nu, nu. E duminică, îi răspunse ea. Mă gândeam la Katharine. Ea nu înțelege ce înseamnă munca. N-a trebuit niciodată să înțeleagă. Nu știe ce înseamnă să muncești. Și eu am descoperit abia de curînd. Dar sînt convinsă că este singura cale de salvare.

— Mai sînt și altele, nu crezi ? șovăi el.

— Nimic pe care să te poți baza, replică Mary. La urma urmelor... alții... Se opri, dar se obligă să continue : Unde aș fi acum dacă n-ar fi trebuit să mă duc în fiecare zi la slujbă ? Mii de oameni îți vor spune același lucru .. mii de femei. Știi ceva, munca este singurul lucru care mi-a oferit salvarea, Ralph.

Ralph strînse din buze de parcă vorbele ei l-ar fi rănit ; arăta ca și cum se hotărîse să îndure orice i-ar fi fost spus, în tăcere. Merita, și faptul că trebuia să suporte îi dădea un fel de ușurare. Dar ea tăcu și se ridică de parcă ar fi vrut să aducă ceva din cealaltă cameră. Înainte de a ajunge la ușă, se întoarse și-l privi, sigură pe sine și totuși sfidătoare și impunătoare în atitudine.

— Pentru mine totul s-a rezolvat cum nu se poate mai bine, spuse ea. Și cu tine se va întîmpla la fel. Sînt convinsă. Pentru că la urma urmelor, Katharine merită.

— Mary... ! exclamă el.

Dar ea întoarse capul, iar el nu putu să rostească ce avusese de gînd.

— Mary, ești extraordinară, conchise el.

Ea îl privi și-i întinse mîna. Suferise și renunțase, își văzuse viitorul transformîndu-se dintr-o făgăduială uriașă într-un teren sterp, și totuși, cumva, dincolo de ceea ce intuia vag și dincolo de consecințele abia schițate, învinsese. Pentru prima dată, zîmbindu-i deschis și senin lui

Ralph care n-o slăbea din ochi, simți că învinsese. Îi lăsă să-i sărute mina.

Duminică seara străzile erau destul de pustii și dacă sărbătoarea și distracțiile familiare specifice sărbătorii nu-i putuseră reține pe oameni în casă, vîntul puternic făcuse acest serviciu. Ralph Denham sesiza virtețul de pe străzi, asemănător cu propria sa stare. Rafalele care cîntăreau Strand-ul păreau să măture și o porțiune limpede de cer în care se iviseră stelele și pentru scurt timp luna argintie, grăbită, tăind norii, ca și cum ar fi fost înconjurată de valuri înspumate. Norii o potopeau, dar ea ieșea la suprafață; se năpusteau asupra ei și o acopereau, dar ea apărea neînfrîntă. Pe ogoare iarna își presărase victimele; frunzele moarte, ferigile vestejite, iarba uscată și decolorată, dar mugurii rămăseseră neatinși și nici smicelele apărute nu pățiseră nimic, și se prea poate ca miine prin verdeața tulpinii să se întrevadă un fir albăstru sau galben. Dar starea de spirit a lui Denham nu păstră decît agitația din atmosferă iar dacă se ivea cîte o stea sau o înflorescență, ele nu reprezentau decît o lumină licărind o clipă pe coama valurilor năvalnice. Nu fusese în stare să vorbească cu Mary, cu toate că o clipă ajunsese aproape să fie ispitit de minunata posibilitate de a fi înțeles. Dar dorința de a comunica ceva de cea mai mare importanță puse complet stăpînire pe el; încă dorea să-și reverse prinosul asupra unei alte ființe umane; îi căuta compania. Mai mult din instinct decît conștient, o apucă spre locuința lui Rodney. Bătu tare la ușă, dar nu răspunse nimeni. Sună. Îi trebui mult timp să accepte că Rodney nu era acasă. Cînd nu mai putu să se amăgească că șuieratul vîntului prin cădirea veche nu semăna cu zgomotul produs de cineva care se scoală de pe scaun, coborî din nou în fugă scări, ca și cum își schimbase țelul și abia atunci își dăduse seama. Apucă spre Chelsea.

Dar oboseala fizică, căci nu mîncase și mersese și mult și repede, îl făcu să se așeze o clipă pe o bancă de pe Embankment. Unul dintre ocupanții obișnuiți ai acelor locuri, un om în vîrstă, beat, probabil fără casă și slujbă, se ridică împleticit, cerși un foc și se așază lângă el. Era o seară cu vînt, remarcă el; vremurile erau grele; urmă

o istorisire lungă despre ghinion și nedreptate, povestită de atâtea ori încît omul părea că nu se adresează nimănui sau, poate, neatenția auditorului îi stăvilise de mult orice încercare de a le mai stîrni interesul. Cînd începuse să vorbească, Ralph simți o dorință nebunească să stea cu el ; să-l chestioneze, să-l facă să înțeleagă. De fapt, chiar îl întrerupse la un moment dat ; dar în zadar. Vechea poveste a ghinionului, eșecului, nefericirii nemeritate zbură pe aripa vîntului ; silabe dispartate treceau pe lingă urechile lui Ralph cu o ciudată alternare de sonoritate și murmur ca și cum, în anumite momente, omul își amintea de nedreptățile suferite, pe urmă, încet-încet, renunța să mai povestească și sfîrșea într-un mormăit resemnat, ce părea să reprezinte o cădere finală în disperarea obișnuită. Glasul nefericit îl mișcă pe Ralph, dar în același timp îl și irită. Iar cînd bătrînul, mormăind în continuare, nu vru să-i dea și lui ascultare, în minte îi apăru imaginea unui far asediat de trupurile păsărilor în aer, care erau împinse aiurea de furtună și izbite de geam. Avu ciudata senzație că el reprezenta și farul și păsările ; era nestrămutat și strălucitor ; și în același timp era învîrtejit aiurea împreună cu celelalte trupuri în jurul geamurilor. Se ridică, lăsă ofranda de monezi și-și văzu de drum, înfruntînd vîntul. Imaginea farului și a furtunii cu păsări îi stăruia în minte, luînd locul altor gînduri mai precise, cită vreme trecu pe lingă clădirea Parlamentului și Grosvenor Road, pe marginea rîului. În starea lui de oboseală fizică, amănuntele se contopeau într-o perspectivă mai largă, ale cărei manifestări aparente erau negura călătoare și luminile intermitente ale felinareelor, dar nici o clipă nu se abătu de la direcția spre casa Katharinei. Luase de bun faptul că era necesar să se petreacă un anume lucru, și pe măsură ce înainta, mintea îi era năpădită de bucurie și de așteptare. Prin apropierea casei, străzile se umplură de prezența ei. Fiecare locuință avea o individualitate binecunoscută lui Ralph, din cauza uluitoarei individualități a locuinței ei. Ultimii iarzi pînă la ușa familiei Hilbery îi străbătu într-o adevărată euforie, dar cînd ajunse și deschise porțița de la grădiniță, șovăi. Nu știa ce să facă după aceea. Totuși, nu era nici o grabă, iar împrejurimile casei erau

suficient de plăcute ca să-l mai rețină o vreme. Traversă și se lasă pe balustrada Embankment-ului, cu privirea fixată pe casă.

Cele trei ferestre lunguiețe ale salonului erau luminate. Spațiul camerei din spatele lor deveni în viziunea lui Ralph centrul golițiunii întunecate și mișcătoare a lumii ; justificarea zbuciumului nebulos din jur ; lumina constantă care-și arunca razele, ca un far, peste pustiu fără urme, în căutarea tihnei. În acest mic sanctuar se adunau diverși oameni, dar identitatea lor se topea într-o strălucire generală a ceva ce poate s-ar numi civilizație ; oricum, siguranța, tărimul ferit, de deasupra talazurilor, capabil să-și păstreze o conștiință proprie, era centrat în salonul familiei Hilbery. Scopul acestui salon era salutar ; cu toate acestea atât de sus, deasupra lui, încît i se părea auster, o lumină care se revărsa dar totuși se ținea deoparte. Pe urmă, în gînd, începu să distingă diversele persoane din interior, refuzînd în mod conștient să se atingă de figura Katharinei. Se opri o clipă asupra doamnei Hilbery și a Cassandrei, pe urmă se întoarse spre Rodney și domnul Hilbery. Fizic, îi văzu scăldați în valul constant de lumină galbenă care umplea dreptunghiurile ferestrelor ; aveau mișcări grațioase ; discuțiile și le închipuia ușor reținute, cu subînțelesuri, însă simplu de descifrat. În cele din urmă, după toată această selecție și aranjament semiconștient, își permise să se apropie de Katharine însăși ; și brusc scena fu invadată de emoție. N-o vedea trupește ; părea nerăbdător să și-o închipeie ca o siluetă de lumină, chiar lumina însăși ; așa, frînt de epuizare și în același timp ușurat, avea impresia că este una din păsările rătăcite, fascinate de far și ademenită la geamul lui de strălucirea orbitoare.

Gîndurile acestea îl îmboldiră să mărșăluiască prin fața porții familiei Hilbery. Nu-și bătea capul să-și facă planuri de viitor. Ceva necunoscut va hotărî și anul și ora așteptată. Din cînd în cînd, în veghea lui, căuta lumina din ferestrele lunguiețe sau se uita la raza care aurea cîteva frunze și fire de iarbă din grădiniță. Mult timp, lumina arse neîntreput. Tocmai ajunsese la capătul drumului pe care și-l propusese să-l străbată, și se în-

toarse, cînd ușa de la intrare se deschise și aspectul casci se schimbă cu desăvîrșire. Pe cărare apăru o siluetă întunecată care se opri la poartă. Denham își dădu brusc seama că era Rodney. Fără să czite, și conștient numai de o mare prietenie față de cineva care ieșise din camera aceea luminoasă, se duse direct la el și-l opri. Rodney fu luat prin surprindere în rafala de vînt, și o clipă vru să-și vadă de drum, murmurînd cîteva cuvinte, ca și cum ar fi avut impresia că i se cere de pomană.

— Dumnezeu, Denham, ce faci aici ? exclamă el, recunoscîndu-l.

Ralph mormăi ceva despre drumul spre casă. Porniră împreună, cu toate că Rodney mergea destul de grăbit ca să dea limpede de înțeles că n-avea chef de companie.

Era extrem de nefericit. În după-amiaza aceea, Cassandra îl respinsese ; încercase să-i explice dificultățile situației și să-i sugereze natura sentimentelor lui pentru ea fără să afirme nimic precis sau jignitor. Dar își pierduse cumpătul ; ațîțat de batjocura Katharinei, se aventurase să spună prea multe, iar Cassandra, desăvîrșită în demnitate și severitatea ei, refuzase să mai asculte un cuvînt și îl amenințase că se întoarce imediat acasă. Agitația pricinuită de o seară petrecută între cele două tinere ajunse la culme. Mai mult, mereu se gîndea, la ora aceea, că Ralph dădea tîrcoale casei familiei Hilbery, din motive legate de Katharine. Probabil că se înțeleseseră amîndoi — cu toate că asta nu mai conta acum. Era convins că niciodată nu ținuse la cineva în afară de Cassandra, iar viitorul Katharinei nu-l interesa. Spuse tare, pe un ton tăios, că era extrem de obosit și dorea să găsească un taxi. Dar duminică seară, pe Embankment nu prea apăreau taxiuri, iar Rodney se pomeni forțat să străbată pe jos o bucată bună, cel puțin în compania lui Denham. Ralph păstra tăcerea. Iritarea lui Rodney se estompă. Găsi tăcerea ciudat de sugestivă pentru virtuțile masculine pe care le respecta atît de mult și pe care în acea clipă avea motive să le dorească. După greutatea, misterul și nesiguranța care caracterizaseră înfruntarea cu sexul opus, întîlnirea cu unul de-al său avu o influență

binefăcătoare, aproape innobilatoare, întrucît se putea vorbi pe şleau iar subterfugiile erau de prisos. În plus, Rodney simţea nevoia unui confident ; Katharine, în ciudă promisiunilor de a-l ajuta, îl părăsise în momentele critice ; plecase cu Denham ; poate îl chinuia pe Denham cum îl chinuise şi pe el. Cît de serios şi de nădejde părea ; vorbea puţin, mergea neşovăitor, faţă de Rodney care-şi cunoştea propriile chinuri şi şovăieli ! Începu să tatoneze o cale prin care să-i istorisească despre relaţiile cu Katharine şi Cassandra în aşa fel încît să nu coboare în ochii lui Denham. Pe urmă îi trecu prin cap că poate chiar Katharine i s-a destăinuit lui Denham ; aveau ceva în comun ; şi era foarte probabil ca în după-amiaza aceea să fi discutat despre el. Dorinţa de a descoperi ce anume vorbiseră despre el începu să-l obsedeze. Îşi aminti cum rîsesse Katharine ; îşi aminti că plecase rîzînd să se plimbe cu Denham.

— Aţi rămas mult după ce am plecat ? întrebă el brusc.

— Nu. Ne-am dus acasă la mine.

Asta păru să întărească convingerea lui Rodney că el constituise subiectul de discuţie. Răsuci o clipă în gînd pe toate feţele neplăcuta idee.

— Femeile sînt nişte creaturi imposibil de înţeles, Denham ! exclamă el pe urmă.

— Hmm, spuse Denham, care avea impresia că înţelege nu numai femeile, ci întregul univers. Şi pe Rodney putea să-l citească, ca pe o carte. Ştia că e nefericit, şi-i era milă de el şi ar fi vrut să-l ajute.

— Spui ceva şi pe ele... le apucă năbădăile. Sau pufnesc în ris, aşa, din senin. Cred că oricîtă educaţie le-ai da...

Propoziţia se pierdu în vîntul puternic, căruia nu i se puteau împotrivi ; dăr Denham înţelese că se referea la rîsul lui Katharine şi că amintirea încă îl mai durea. În comparaţie cu Rodney, Denham se simţi extrem de protejat ; îl văzu pe Rodney în chip de pasăre rătăcită, izbindu-se nebuneşte de geam ; unul din trupurile zburătăcite care umpluseră aerul. Dar el şi Katharine erau împreună, singuri, departe, minunaţi şi luminoşi, de două ori mai luminoşi. Simţea milă pentru creatura instabilă

de lângă el ; simțea dorința să-l protejeze, căci fără cele știute de el și care-l făceau să cunoască drumul atât de bine, creatura era o pradă ușoară. Erau uniți, precum sînt uniți aventurierii, cu toate că numai unul ajunge la destinație, iar celălalt moare pe drum.

— Nu se poate să rzi de cineva la care ții.

Această propoziție, aparent destinată nimănui, ajunsese la urechea lui Denham. Vîntul păru s-o înăbușe și s-o ia în zbor mai departe. Rodney o rostise oare ?

— O iubești.

Asta era propria lui voce, care parcă răsuna în aer la cîțiva iarzi în fața lui ?

— Am îndurat chinuri, Denham, torturi !

— Da, da, știu.

— A rîs de mine.

— De mine... niciodată.

Vîntul păru să segmenteze propoziția... să sufle... atât de puternic spre cuvinte, trimițîndu-le aiurea, încît părură nerostite.

— Cît am iubit-o !

Exclamația fusese fără îndoială rostită de cel de lângă Denham. Vocea avea toate caracteristicile lui Rodney, și îi amintea cu o ciudată veridicitate înfățișarea. Denham îl putea vedea profilat pe clădirile și turnurile albicioase de la orizont. Îl văzu demn, exaltat și tragic, așa cum probabil arătase și el, seara, singur, la el în cameră, gîndindu-se la Katharine.

— Și eu o iubesc pe Katharine. De aceea am venit aici astă-seară.

Ralph vorbise răspicat și cu bună știință, de parcă mărturisirea lui Rodney făcuse necesară confesiunea lui.

Rodney scoase un sunet nearticulat.

— Ah, am știut eu, strigă. Am știut din prima clipă. Ai să te căsătorești cu ea.

Strigătul avea o notă de disperare. Din nou vîntul le interceptă cuvintele. Nu mai vorbiră. În cele din urmă se opriră simultan sub un felinar.

— Dumnezeule, Denham, ce proști sîntem amîndoi ! exclamă Rodney.

Se priviră în lumină, suspicioși. Proști ! Păreau să-și mărturisească abisurile prostiei lor. O clipă, sub felinar parcă fură conștienți de lucrurile cunoscute de amîndoi care anihilau posibilitatea unei rivalități și-i făceau să fie mai înțelegători unul cu altul decît cu oricine alt-cineva. Aprobînd simultan, fiecare cu cite o înclinare a capului, ca și cînd ar fi confirmat această înțelegere, se despărțiră fără să mai rostească un alt cuvînt.

ÎN TRE DOĂSPREZECE ȘI UNU, KATHARINE stătu în pat în acea noapte de duminică, fără să doarmă, ci vizitînd tărîmul amurgit de unde putem contempla detașat și umoristic propria noastră soartă ; sau dacă trebuie să fim serioși, seriozitatea ne este înfrînată de sosirea rapidă a toropelii și uitării. Văzu siluetele lui Ralph, William, Cassandra și a ei, ca și cum erau toate imateriale, și renunțînd la realitate cîștigaseră un fel de demnitate care poposise pe umerii fiecăruia în aceeași măsură. Și astfel, scăpînd de orice simțămînt incomod dat de susținerea unei anume idei sau de povara obligației, începu să alunece treptat în somn, cînd la ușă se auzi o bătaie ușoară. O clipă mai tîrziu, Cassandra intră în cameră, cu o luminare în mînă și vorbind șoptit așa cum se cuvine la vreme de noapte.

— Nu dormeai, Katharine ?

— Nu, nu dormeam. Ce s-a întîmplat ?

Se ridică în capul oaselor și se întrebă ce făcea Cassandra, pentru numele lui Dumnezeu ?

— N-am putut să dorm și m-am gîndit să vin să stau de vorbă cu tine... doar cîteva minute, pentru că mîine plec acasă.

— Acasă ? De ce, ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat ceva care nu-mi mai permite să rămîn.

Cassandra vorbea pe un ton oficial, aproape solemn ; anunțul fusese pregătit cu migală și lăsa să se întrevadă o criză de o gravitate extremă. Continuă să debiteze ceea ce se părea că face parte din discursul pregătit.

— Am hotărît să-ți spun tot adevărul, Katharine. William și-a permis să se comporte într-un mod care astăzi m-a făcut să mă simt foarte prost.

Katharine păru să se trezească definitiv și să fie stăpînă pe ea.

— La grădina zoologică ? întrebă ea.

— Nu, în drum spre casă. La ceai.

Ca și cum ar fi prevăzut că discuția urma să fie lungă iar noaptea răcoroasă, Katharine o slătui pe Cassandra să se înfășoare în plapumă. Cassandra se supuse cu o solemnitate desăvîrșită.

— La ora unsprezece e un tren, spuse ea. Am să-i spun mătușei Maggie că a trebuit să plec brusc... am să mă folosesc de vizita Violetei drept scuză. Dar, după ce am stat și m-am gîndit, nu știu cum aș putea să plec fără să spun adevărul.

Avu grijă să nu privească spre Katharine. Tăcu o vreme.

— Dar nu văd nici cel mai mic motiv pentru care să pleci, spuse în cele din urmă Katharine.

Vocea ei suna atît de uluitor de calmă încît Cassandra o privi. Nici nu putea să-ți treacă prin cap că ar fi fost surprinsă sau indignată ; dimpotrivă, așa cum stătea în capul oaselor, cu brațele înconjurîndu-și genunchii și încruntîndu-se ușor, părea să se gîndească bine la o chestiune care o lăsa rece.

— Pentru că nu permit nici unui bărbat să se poarte așa, răspunse Cassandra, și adăugă ; mai ales cînd știu că este logodit cu altcineva.

— Dar îl plăci, nu ? întrebă Katharine.

— Asta nu are nici o legătură, exclamă Cassandra indignată. Consider că în aceste împrejurări, comportamentul lui este degradant.

Cu asta se încheia discursul ei premeditat ; și după ce rosti ultima propoziție, nu mai avu nimic altceva de adăugat despre acest subiect. În clipa în care Katharine remarcă :

— Eu aș zice că are foarte mare legătură, pe Cassandra o părăsi stăpînirea de sine.

— Nu te înțeleg deloc, Katharine. Cum te poți purta în felul ăsta ? De cînd am venit aici sînt stupefiată de ce văd !

— Te-ai distrat, așa-i ? o întrebă Katharine.

— Da, e adevărat, recunoscui Cassandra.

— Oricum, comportarea mea nu ți-a stricat vizita la noi.

— Nu, admise din nou Cassandra.

Era pur și simplu încurcată. Prevăzuse că în urma discuției, Katharine, fără îndoială, va avea o izbucnire de neîncredere și va consimți ca ea să se întoarcă acasă cât mai repede cu putință. Katharine, din contră, îi acceptase pe loc pledoaria și nu părea nici surprinsă nici șocată, ci doar arăta mai gânditoare ca de obicei. De la poziția de femeie matură, pe umerii căreia se găsea o misiune importantă, Cassandra coborî la cea de copil neexperimentat.

— Crezi că m-am purtat prosteste ? întrebă ea.

Katharine nu-i răspunse, ci rămase intenționat tăcută, iar Cassandra fu cuprinsă de o ușoară panică. Poate cuvintele ei atinseseră adâncimi nebănuite, intangibile, așa cum era și Katharine pentru ea. Se gândi brusc că se juca cu lucruri extrem de periculoase.

Privind-o în ochii din urmă, Katharine întrebă rar ca și cum îi venea foarte greu să formuleze întrebarea :

— Dar ții la William ?

Observă tulburarea și buimăceala de pe chipul fetei, și cum își întoarse privirea de la ea.

— Vrei să spui — dacă m-am îndrăgostit de el ? întrebă Cassandra, respirând agitat și mișcându-și nervoasă miinile.

— Da, dacă ești îndrăgostită de el, repetă Katharine.

— Cum aș putea iubi pe omul cu care tu ești logodită ? izbucni Cassandra.

— S-ar putea ca el să fie îndrăgostit de tine.

— Nu cred că ai dreptul să afirmi asemenea lucruri, Katharine, exclamă fata. De ce spui asta ? Chiar nu-ți pasă deloc cum se poartă William cu alte fete ? Dacă eu aș fi logodită, n-aș putea să rabd.

— Nu sîntem logodiți, spuse Katharine, după o vreme.

— Katharine ! strigă Cassandra.

— Nu, nu sîntem logodiți, repetă Katharine. Dar nu știe altcineva în afară de noi.

— Dar de ce... nu înțeleg... nu sînteți logodiți ? ! spuse iar Cassandra. Ah, atunci se explică totul ! Nu-l iubești ! Nu vrei să te căsătorești cu el !

— Nu mai sîntem îndrăgostiți unul de celălalt, spuse Katharine, ca și cum scăpa de un balast pentru totdeauna.

— Ce straniu, ce ciudat, ce deosebiți sînteți voi doi, Katharine, spuse Cassandra, părăind că întregul ei trup și glas se prăbușeau, se surpau și din toată frămîntarea și minia anterioară nu mai rămăsese decît o liniște visătoare.

— Nu-l iubești ?

— Ba îl iubesc, spuse Katharine.

Cassandra rămase cu capul plecat, de parcă o copleșea povara destăinuirii, și nu putea să-și revină. Nici Katharine nu vorbi. Se purta de parcă ar fi încercat să se ascundă cît mai mult în fața celei care o observa. Suspînă adînc ; tăcu, și aparent gîndurile o năpădiră.

— Știi cît e ceasul ? spuse ea în cele din urmă, și-și bătu perna ca și cum se pregătea să se culce.

Cassandra se ridică supusă și-și luă din nou lumina. Poate din cauza halatului alb, a părului despletit și a unci anume expresii din ochi, semăna cu o femeie care merge în somn ; cel puțin așa i se păru lui Katharine.

— Atunci nu trebuie să plec acasă ? spuse Cassandra, oprindu-se. Doar dacă tu, Katharine, dorești să plec. Ce vrei să fac ?

Pentru prima oară privirile li se încrucișară.

— Ai vrut să ne îndrăgostim unul de altul, exclamă Cassandra ca și cum ar fi citit certitudinea acestui lucru. Dar uitîndu-se, avu parte de o imagine care o surprinse. Din ochii lui Katharine izvorau lacrimi, fără să i se rostogolească pe obraji, ci doar licărind în colțuri — lacrimile unei profunde emoții, fericiri, dureri, renunțări ; o emoție atît de complexă încît era imposibil de exprimat, iar Cassandra, aplecîndu-și capul și primind lacrimile pe propriul obraz, le acceptă în tăcere ca o consacrare a iubirii ei.

— Vă rog, domnișoară, spuse servitoarea pe la ora unsprezece, a doua zi dimineăța, doamna Milvain este la bucătărie.

Sosise de la țară un coș lung de răchită, încărcat cu flori și ramuri, iar Katharine, ingenunchată pe dușumeaua din salon, le sorta, în vreme ce Cassandra o ur-

mărea din fotoliu și se oferea din cînd în cînd, distrată, să-i dea o mîna de ajutor, care îi era imediat refuzată. Mesajul servitoarei avu un efect ciudat asupra Katharinei.

Se ridică, se duse la fereastră, iar după ce servitoarea plecă, spuse cu tărie și chiar cu un accent tragic :

— Știi ce înseamnă asta.

Cassandra nu pricepuse nimic.

— Mătușa Celia e la bucătărie, repetă Katharine.

— De ce la bucătărie ? întrebă Cassandra, cam distrată.

— Probabil pentru că a descoperit ceva, răspunse Katharine. Gîndurile Cassandrei zburară la subiectul preocupărilor ei.

— Despre noi ? se interesă ea.

— Dumnezeu știe, răspunse Katharine. Totuși n-o s-o las să stea la bucătărie. O aduc aici.

Severitatea cu care rostise cuvintele sugera că mătușa Celia urma să fie adusă sus în chip de măsură disciplinară, cine știe pentru ce motiv.

— Doamne iartă-mă, Katharine, exclamă Cassandra, sărind de pe scaun și dînd semne de agitare, nu te pripi. Să n-o lași să bănuiască ceva. Nu uita, nimic nu e sigur...

Katharine o asigură dînd de cîteva ori din cap, dar felul în care ieși din cameră nu fusese calculat să inspire încredere deplină în diplomația ei.

Doamna Milvain stătea, sau mai degrabă se cocoșase pe marginea unui scaun din camera servitorilor. Fie că un motiv anume o determina să aleagă această cameră de subsol, fie că încăperea era pe măsura spiritului ei cercetător, doamna Milvain invariabil venea pe ușa din dos și rămînea în camera servitorilor ori de cîte ori era preocupată de problemele confidențiale de familie. Pretextul evident era că nici doamna nici domnul Hilbery nu trebuiau să fie deranjați. Dar adevărul este că doamna Milvain era tributară mai mult decît majoritatea doamnelor vîrstnice ale generației ei emoțiilor adorabile ale intimității, frământărilor și tainelor, iar fiorul în plus oferit de subsol nu era de lepădat. Protestă aproape plîngăreț cînd Katharine îi propuse să urce la etaj.

— Am ceva să-ți spun *personal*, spuse ea, șovăind încapăținată pe pragul ascunzișului.

— Nu e nimeni în salon.

— Dar am putea s-o întâlnim pe mama ta pe scări. L-am putea deranja pe tatăl tău, obiectă doamna Milvain, luându-și precauția de a vorbi în șoaptă.

Dar cum prezența lui Katharine era absolut necesară pentru succesul întrevederii, iar Katharine începuse să urce cu îndărătnicie scările bucătăriei, doamna Milvain n-avu ce face decât s-o urmeze. Se uită pe furiș în jur când începu să urce și ea cu fustele adunate în jur, pășind prevăzătoare pe lângă toate ușile, fie că erau deschise sau închise.

— N-o să ne audă nimeni? șopti ea, când ajunseră în sanctuarul aproximativ al salonului. Văd că te-am întrerupt de la lucru, adăugă ea, privind florile răspândite pe podea.

Peste o clipă se opri intrigată.

— Mai era cineva cu tine? spuse ea, observând o baptistă pe care Cassandra o scăpase în graba ei de a pleca de acolo.

— Cassandra mă ajută să pun florile în apă, spuse Katharine, vorbind atât de răspicat și tare încât doamna Milvain privi nervoasă spre ușa principală și pe urmă la draperiile care despărțeau cămara cu amintiri de salon.

— A, Cassandra n-a plecat? spuse ea. William a trimis florile astea frumoase?

Katharine se așează vis à vis de mătușă și nu-i răspunse în nici un fel. Privirea îi lunecă dincolo de ea, părind că avea de gând să cerceteze modelul draperiilor. Un alt avantaj al subsolului, din punctul de vedere al doamnei Milvain, era că puteau să stea foarte aproape una de cealaltă, iar lumina era mai scăzută față de cea care se revărsa acum prin cele trei ferestre asupra lui Katharine și a coșului cu flori, dând pînă și siluetei ascuțite și firave a doamnei Milvain o aureolă aurie.

— Au sosit de la Stogdon House, spuse repezit Katharine, scuturînd puțin din cap.

Doamna Milvain avu sentimentul că nu va fi ușor să-i spună nepoatei ceea ce-și pusese în cap să-i spună dacă ar fi fost mai apropiate la propriu căci, spiritual, distanța dintre ele era uriașă. Cu toate acestea, Katharine nu făcu

nici un avans, iar doamna Milvain, care poseda un curaj eroic și năvalnic, se avîntă, fără nici un fel de introducere :

— Oamenii te vorbesc, Katharine. De asta am venit în dimineața asta aici. Iartă-mă că-ți spun ceea ce n-aș vrea să-ți spun. Dar o fac de dragul tău, copila mea.

— Încă n-ai de ce să te scuzi, mătușă Celia, spuse Katharine, aparent bine dispusă.

— Oamenii vorbesc că William se duce peste tot cu Cassandra și că e foarte atent cu ea. La balul de la Markham au dansat de cinci ori. La grădina zoologică au fost văzuți singuri. Și tot singuri au plecat. Nu s-au întors decît pe la șapte scara. Și asta nu e totul. Se spune că atitudinea lui este deosebită... că e schimbat cînd e ea de față.

Doamna Milvain, ale cărei cuvinte se rostogoliseră în grămadă și al cărei glas se ridicase aproape în chip de protest, se opri și se uită atentă la Katharine, ca și cum ar fi judecat efectul vorbelor sale. Fata avea buzele strînse, iar ochii mijii priveau încă fix draperia. Aceste schimbări aparente acopereau în realitate o scribă interioară nesfîrșită, asemănătoare celei care s-ar naște în urma contemplării unei scene oribile sau indecente. Scena indecentă era propria ei faptă văzută pentru prima oară din exterior ; vorbele mătușii o făcură să-și dea seama cît de îngrozitor de respingătoare este structura vieții lipsită de suflet.

— Și ? spuse ea în sfîrșit.

Doamna Milvain schiță un gest ca și cum ar fi vrut să vină mai aproape, dar nu i se răspunse în același mod.

— Știu toți ce bună ești... ce altruistă... cît te sacrifici tu pentru alții. Dar ai fost mult prea generoasă, Katharine. Ai făcut-o pe Cassandra fericită, iar ea a profitat de bună-tatea ta.

— Nu înțeleg, mătușă Celia, spuse Katharine. Ce-a făcut Cassandra ?

— Cassandra s-a purtat într-un mod de care n-aș fi crezut-o capabilă, spuse afectuos doamna Milvain. A dat dovadă de un egoism feroce... de o cruzime nemăsurată. Trebuie să stai de vorbă cu ea înainte de a pleca.

— Nu înțeleg, insistă Katharine.

Doamna Milvain o privi. Chiar era posibil ca nepoata ei să se mai îndoiască ? exista ceva ce doamna Milvain nu înțelegea ? Își luă inima în dinți și rosti teribilele cuvinte :

— Cassandra i-a furat inima lui William.

Cuvintele nu avură nici acum un efect deosebit.

— Vrei să spui, rosti Katharine, că s-a îndrăgostit de ea ?

— Există metode de a-i face pe bărbați să se îndrăgostească, Katharine.

Katharine tăcu. Tăcerea o alarmă pe doamna Milvain, și ea începu grăbită :

— N-aș fi spus lucrurile astea dacă nu m-aș fi gândit la tine. N-am vrut să mă amestec și nici să-ți provoc suferință. Sînt o femeie bătrînă și inutilă. N-am copii. Și vreau să te văd fericită, Katharine.

Își întinse iar brațele, dar rămaseră goale.

— Cassandrei n-ai să-i spui toate astea, rosti brusc Katharine. Mi le-ai spus mie și ajunge.

Katharine vorbea cu glas atît de scăzut și atît de greu, încît doamna Milvain trebui să-și ciulească urechile ca să-i prindă cuvintele, iar cînd le auzi, rămase buimacă.

— Te-am supărat ! Știam că așa o să se întîmple, exclamă ea.

Se cutremură și aproape scoase un suspin ; dar și faptul că o mîniase pe Katharine era un fel de ușurare care-i înlesnea trăirea plăcutei senzații a martiriului.

— Da, spuse Katharine, ridicîndu-se. Sînt atît de supărată încît nici nu vreau să vorbesc. Cred că mai bine ai pleca, mătușă Celia. Nu ne înțelegem deloc.

La aceste cuvinte doamna Milvain păru o clipă extrem de speriată ; privi chipul nepoatei, dar nu desluși nici un fel de milă ; prin urmare își încrucișă brațele pe o geantă de catifea neagră, ceea ce o făcu să arate ca și cum s-ar fi rugat. Și dacă într-adevăr se ruga, indiferent de divinitatea căreia îi erau adresate rugăciunile, fapt cert este că își recapătă demnitatea în mod cu totul ciudat, și își înfruntă nepoata.

— Dragostea încununată de căsnicie, spuse ea rar și accentuînd fiecare cuvînt, este cea mai sfîntă dragoste. Dragostea soțului și a soției este sacră. Așa i-a învățat

Mamma pe copiii ei, și asta n-o vor uita niciodată. Am încercat să-ți vorbesc așa cum și-ar fi dorit să vorbească flica ei. Iar tu ești nepoata ei.

Katharine păru să chibzuiască asupra acestui argument căutându-i partea bună, dar pînă la urmă îl socoti o falsitate.

— Nu cred că ai vreo scuză pentru ce ai făcut, spuse ea.

La aceste cuvinte domna Milvain se ridică și rămase o clipă în picioare lîngă nepoata ei. Pînă acum nu mai avusese parte de un asemenea tratament, și nu știa cu ce arme să doboare îngrozitorul zid de rezistență oferit de cineva care în virtutea tinereții, frumuseții și sexului ar fi trebuit să înoate în lacrimi și rugăminți. Dar doamna Milvain era și ea încăpățînată; într-o problemă de genul ăsta nu putea să recunoască nici că se înșelase nici că greșise. Se considera apărătoarea căsătoriilor din dragoste, pure și învingătoare; ce anume apăra nepoata ei nu cră în stare să-și dea seama, dar o năpădiră cele mai sumbre bănuieli. Bătrîna și tînăra rămaseră în picioare, una lîngă alta, într-o tăcere desăvîrșită. Doamna Milvain nu se putea hotări să se retragă atîta vreme cît principiile ei nu se țineau în cumpănă, iar curiozitatea nu-i fusese potolită. Își scotoci mintea după vreo întrebare care s-o oblige pe Katharine s-o lămurească, dar stocul era redus și alegerca grea, și tot ezitînd astfel, ușa se deschise și William Rodney își făcu apariția. Avea în mînă un buchet uriaș, minunat de flori albe și roșii, și fie că nu o văzuse pe doamna Milvain, sau nu-i păsa că e acolo, se îndreptă spre Katharine și-i oferî florile, spunîndu-i :

— Astea sînt pentru tine, Katharine.

Katharine le luă cu o privire care nu-i scăpă doamnei Milvain. Dar cu toată experiența pe care o avea, îi fu imposibil s-o interpreteze. Așteptă nerăbdătoare să se lămurească. William o salută fără vreun semn vizibil că ar fi vinovat, și explicîndu-i că avea o zi liberă, și el și Katharine părăură să ia de bun faptul că această zi urma să fie sărbătorită cu flori și petrecută la Cheyne Walk. Urmă o pauză, absolut firească; iar doamna Milvain avu senzația că ar fi fost învinovățită de egoism dacă ar mai fi rămas. Simpla prezență a tînărului îi schimbase în mod ciu-

dăd' dispoziția, și simțea nevoia de o scenă care să se încheie cu o iertare plină de emoții.

— Trebuie să plec, spuse ea, și simți că vorbește cu toată hotărârea.

Nici unul dintre ei nu spuse nimic ca s-o rețină. William o însoți politicos pe scări și tot protestînd și rostînd vorbe stîngace, doamna Milvain uită să-și ia rămas bun de la Katharine. Plecă, murmurînd cuvinte despre mor-mane de flori și un salon care arată întotdeauna minunat, chiar și în toiu iernii.

William se întoarse la Katharine; o găsi în același loc unde o lăsase.

— Am venit să-mi cer iertare, spuse el. Cearta noastră mi s-a părut oribilă. N-am dormit toată noaptea. Nu ești supărată pe mine, Katharine?

Nu putu să-i răspundă pînă cînd nu se debarasă de impresia lăsată de mătușa ei. I se părea că pînă și florile erau contaminate și batista Cassandrei, căci doamna Milvain le folosise drept mărturie în investigația ei.

— Ne-a spionat, spuse ea, ne-a urmărit prin Londra și a tras cu urechea la ce vorbesc oamenii.

— Doamna Milvain? exclamă Rodney. Ce ți-a spus? Aerul de încredere îl părăsi complet.

— Ei, oamenii vorbesc că te-ai îndrăgostit de Cassandra și că nu-ți mai pasă de mine.

— Ne-au văzut? întrebă el.

— Tot ce am făcut de două săptămîni încoace.

— Ți-am spus că așa o să se întîmple, exclamă el.

Se duse la fereastră, vizibil tulburat. Katharine era prea indignată ca să-l mai ocrotească. Era răvășită de propria minie. Stătea dreaptă și nemișcată, stringînd în mină florile lui Rodney.

Rodney se întoarse de la fereastră.

— Totul a fost o greșală, spuse el. Sint vinovat. Ar fi trebuit să-mi dau seama. M-am lăsat convins de tine într-o clipă de nebunie. Te implor să-mi ierți rătăcirea, Katharine.

— A vrut chiar s-o prigonească pe Cassandra! izbucni Katharine, fără să-l asculte. A amenințat că o să vorbească cu ea. E în stare... e în stare de orice!

— Doamna Milvain nu are tact, știu, dar exagerezi, Katharine. Oamenii vorbesc despre noi. A avut dreptate să ne atragă atenția. Nu face decât să-mi confirme propriul meu sentiment — situația e oribilă.

În cele din urmă Katharine prinse o frîntură din cele rostite de el.

— Doar nu vrei să spui că are vreo influență asupra ta, William ? îl întreabă ea, uluită.

— Are, spuse el înroșindu-se. Am o senzație profund neplăcută. Nu suport să ne bîrfească oamenii. Și pe urmă mai e și verișoara ta... Cassandra...

Se opri stînjinit.

— Am venit aici azi-dimineață, Katharine, reluă el cu glas schimbat, să te rog să-mi ierți nebunia, atîtul, comportamentul meu incredibil. Am venit, Katharine, să te întreb dacă ne putem întoarce la ce-a fost înainte de... de perioada asta de sminteală. Mă vrei înapoi, Katharine, încă o dată și pentru totdeauna ?

Fără îndoială că frumusețea ei, intensificată de emoție și sporită de florile din brațe, în culori vii și forme ciudate, acționaseră asupra lui Rodney și o îmbrăcaseră în vechiul romantism. Dar în el acționa și o pasiune mai puțin nobilă ; era innebunit de gelozie. Încercarea de afecțiune fusese grosolană, iar Cassandra, cu o zi înainte, după cum își închipuia, îl respinsese total. Și în fine, vraja lui Katharine asupra lui făcea parte dintre cele pe care frigurile nopții nu le pot goni.

— Și eu sînt tot atît de vinovată ca și tine pentru ziua de ieri, spuse ea blînd, fără să-i lă în seamă întrebarea. Mărturisesc, William, că văzîndu-te împreună cu Cassandra m-a apucat gelozia și n-am putut să mă stăpînesc. Știu că am rîs de tine.

— Tu și geloasă ! exclamă William. Te asigur, Katharine, că nu ai nici cel mai mic motiv să fii geloasă. În măsura în care există vreun sentiment față de mine, Cassandra nu mă poate suferi. Am fost îndeajuns de prost să încerc să-i explic natura relațiilor noastre. N-am rezistat să-i spun ce presupuneam că simt față de ea. A refuzat, pe bună dreptate, să mă asculte. Dar m-a lăsat cu certitudinea că mă disprețuiește.

Katharine czită. Era nedumerită, agitată, obosită fizic, și în plus, puternica senzație de dezgust provocată de mătușă îi răscolea încă toate simțurile. Se așeză pe un scaun și lăsă să-i cadă florile în poală.

— M-a fermecat, continuă Rodney. Am crezut c-o iubesc. Dar asta e de domeniul trecutului acum. S-a terminat, Katharine. A fost un vis... a halucinație. Amîndoi sîntem de vină, dar încă nu e pierdut nimic dacă mă crezi cît de sincer țin la tine. Spune-mi că mă crezi !

Rămase în așteptare, gata să prindă primul semn aprobativ. Chiar în clipa aceea, probabil datorită sentimentelor răvășite, o părăsi oricare altă simțire afectuoasă, la fel cum ceața se înalță deasupra pămîntului într-o clipită. Și cînd ceața se îndepărtă, în urma ei rămase doar scheletul unei lumi și vidul... o imagine îngrozitoare pentru ochii celor vii. Văzu pe chipul ei expresia de spaimă și fără să-i priceapă cauza, îi luă mîna într-a lui. Odată cu consimțămîntul de camaraderie reveni și dorința copilului de a fi ocrotit, de a accepta ce-i putea oferi... și în acel moment se părea că el îi oferea singurul lucru care putea face viața de îndurat. Îl lăsă să-și lipească buzele de obrazul ei, și-și plecă capul pe brațul lui. A fost clipa lui de izbîndă. Singurul moment în care ea îi aparținea, depinzînd de protecția lui.

— Da, da, da, șopti el, mă accepți, Katharine. Mă iubești.

O clipă ea nu scoase nici un cuvînt. Pe urmă William îi auzi șoapta :

— Cassandra te iubește mai mult decît mine.

— Cassandra, șopti el.

— Te iubește, repetă Katharine.

Se ridică și repetă propoziția pentru a treia oară.

— Te iubește.

Se ridică și William, încet. Instinctiv credea ce îi spusese Katharine, dar avea impresia că nu putea înțelege. Putea oare Cassandra să-l iubească ? Oare să-i fi spus lui Katharine că îl iubește ? Dorința de a cunoaște adevărul deveni imperativă, indiferent care ar fi fost urmările.

Emoția vie, asociată cu gîndul la Cassandra puse din nou stăpînire pe el. Nu mai era emoția anticipării sau a recunoașterii, era emoția a ceva mai mult decît o posibi-

litate căci acum o cunoștea și avusese măsura înțelegerii dintre ei. Dar cine să-i dea lui siguranța ? Oare Katharine, Katharine care adineaori îi stătuse în brațe, Katharine însăși, cea mai admirată dintre femei ? O privi, îndoit și neliniștit, dar nu spuse nimic.

— Da, da, replică ea, înțelegându-i dorința de a primi asigurări ; e adevărat. Știu ce simte pentru tine.

— Mă iubește ?

Katharine dădu din cap aprobativ.

— Ah, dar cine știe ce simt eu ? Cum aș putea să fiu sigur de propriile mele sentimente ? Acum zece minute te-am rugat să te căsătorești cu mine. Și încă mai doresc acest lucru... nici nu știu ce vreau...

Își strânse pumnii și se întoarse. Brusc o înfruntă din nou și-i spuse poruncitor.

— Spune-mi ce simți pentru Denham ?

— Pentru Ralph Denham ? întrebă ea. Da ! exclamă apoi, ca și cum găsisese răspunsul la o întrebare, pentru moment derutantă. Ești gelos pe mine, William, dar nu mă iubești. Eu sint geloasă pe tine. Prin urmare, de dragul amîndurora, eu spun că ar trebui să stai de vorbă cu Cassandra imediat.

William încercă să se reculcagă. Străbătu de cîteva ori camera ; se opri lângă fereastră și privi florile răspindite pe jos. Între timp, dorința de a-și confirma spusele categorice ale Katharinei deveni alit de presantă încît nu mai putu nega tăria sentimentelor sale copleșitoare pentru Cassandra.

— Ai dreptate, exclamă el, oprindu-se și ciocnind puternic cu încheieturile degetelor o măsuță pe care se afla o glastră grațioasă. O iubesc pe Cassandra.

Cînd spuse acestea, draperiile de la cămăruță se desfăcură iar Cassandra păși în salon.

— Am auzit totul ! exclamă ea.

Anunțul fu urmat de o pauză. Rodney făcu un pas înainte și spuse :

— Atunci știi ce aș dori să te întreb. Dă-mi răspunsul...

Cassandra își acoperi chipul cu miinile, se întoarse și păru că vrea să scape de amîndoi.

— Este ce ți-a spus și Katharine, șopti ea. Dar, adăugă, ridicîndu-și capul cu o expresie de spaimă din cauza să-

rutării cu care el îi întâmpină destăinuirea, ...ce îngrozitor de complicat este totul ! Adică sentimentele noastre... ale talc, ale mele și ale lui Katharine. Katharine, spune-mi, facem bine ceea ce facem ?

— Bine... sigur că facem bine, răspunse William, dacă după ceea ce ai auzit te mai poți căsători cu un om cu asemenea încâlceală în minte, cu o deplorabilă...

— Oprește-te, William, interveni Katharine. Cassandra ne-a auzit ; poate judeca și singură cum sîntem ; înțelege mai bine decît i-am explica noi.

Dar, încă ținîndu-l pe William de mînă, în inima Cassandrei se mai învîrtejeau întrebări și dorințe. Făcuse rău că ascultase ? De ce o condamnase mătușa Celia ? Katharine considera că se purtase cum trebuie ? Și în primul rînd, William o iubea, cu adevărat, mai mult decît pe oricine altcineva ?

— Katharine, eu trebuie să fiu numărul unu pentru el ! exclamă ea. Nu-l pot împărți nici măcar cu tine.

— N-am să-ți cer niciodată așa ceva, spuse Katharine.

Se îndepărtă puțin de locul unde stăteau și începu pe jumătate conștientă să sorteze florile.

— Dar tu l-ai împărțit cu mine, spuse Cassandra. Eu de ce nu pot să fac la fel ? De ce sînt atît de meschină ? Știu de ce, adăugă ea. Noi doi ne înțelegem, William și cu mine. Voi nu v-ați înțeles niciodată. Sînteți prea deosebiți.

— N-am admirat vreodată mai mult o ființă, interveni William.

— Nu despre asta e vorba... încercă să-l lămurească Cassandra .. e vorba de înțelegere.

— Nu te-am înțeles eu niciodată, Katharine ? Am fost foarte egoist ?

— Da, replică Cassandra. I-ai cerut înțelegere și ea nu este înțelegătoare ; ai vrut să fie practică și nu e practică. Ai fost egoist ; ai fost pretențios — și Katharine la fel — dar nu e vina nimănui.

Katharine ascultase această încercare de analiză extrem de atentă. Cuvintele Cassandrei păreau că șterg aburii de pe geamul vieții, limpezindu-l atît de bine încît arăta ca nou. Se întoarse spre William.

— E foarte adevărat, spuse ea. Nu e vina nimănui.

— Sînt multe lucruri pentru care te va căuta întotdeauna, continuă Cassandra, încă citind din cartea ei invizibilă. Eu sînt de acord, Katharine. N-am să-i cer niciodată socoteală. Vreau să fiu la fel de generoasă ca și tine. Dar faptul că sînt îndrăgostită complică totul.

Tăcură toți. În cele din urmă William rupse tăcerea.

— Un singur lucru vă cer la amîndouă, spuse el, și privind-o pe Katharine, vechea nervozitate din atitudine îi reveni. Să nu mai discutăm niciodată aceste lucruri. Nu pentru că sînt timid și convențional, după cum crezi tu, Katharine. Numai că discutînd, nu facem decît să stricăm prea multe ; se răvășește mintea ; iar acum sîntem toți atît de fericiți...

Cassandra întări această concluzie, în ceea ce o privea, iar William, după ce primă desăvîrșita bucurie a privirii ei afectuoase și perfect încrezătoare, se uită neliniștit spre Katharine.

— Da, sînt fericită, îl asigură ea. Și sînt de acord. Nu vom mai discuta despre asta.

— Ah, Katharine, Katharine ! strigă Cassandra, întinzînd brațele în timp ce lacrimile i se rostogoleau pe obraji.

PENTRU TREI PERSOANE DIN CASĂ ZIUA ERA atît de deosebită de alte zile, încît rutina vieții domestice — servitoarea care servea la masă, doamna Hilbery care scrisese o scrisoare, ceasul care bătea și ușa care se deschidea, precum și toate celelalte semne ale unei civilizații de mult încetățenite părură să nu mai aibă brusc nici un înțeles, cu excepția poate a faptului că îi legănau pe domnul și domna Hilbery cu gîndul că nu se petrecuse nimic deosebit. Se întîmplă că doamna Hilbery se simțea deprimată fără motiv aparent, sau poate că de vină era o anumită lipsă de rafinament bătînd spre vulgaritate în temperamentul elisabetanilor ei preferați. Oricum, închise *Ducesa de Malfi* cu un suspin, și dori să știe, așa îi spusese și lui Rodney la cină, dacă exista vreun scriitor tînar care să posede mărețul spirit... cineva care să te facă să crezi că viața este *minunată* ? De la Rodney nu primi mare ajutor, și după ce își fredonă recviemul jeluitor despre moartea poeziei însăși, adoptă din nou o bună dispoziție amintindu-și de existența lui Mozart. O imploră pe Cassandra să-i cînte, și cînd urcară, Cassandra ridică imediat capacul de la pian și-și dădu toată silința să creeze o atmosferă de frumusețe desăvîrșită. La auzul primelor note, Katharine și Rodney simțiră amîndoi o imensă ușurare pentru îngăduința cu care muzica le permisesese să nu mai fie atît de crispați asupra mecanismului comportării. Se cufundară în gînduri. Doamna Hilbery fu curînd purtată pe aripile unei stări încîntătoare, pe jumătate reverie pe jumătate toropeală, un amestec de melancolie plăcută și fericire neștirbită. Numai domnul Hilbery asculta. Era o persoană extrem de muzicală și Cassandra sesiză că-i urmărirea fiecare notă. Cîntă cît putu de bine, și-i cîștigă lauda. Aplecîndu-se ușor înainte pe scaun, și răsucindu-și

pietricica verde, cîntări apreciativ frazările, dăr o opri brusc pentru a se plînge de un zgomot în spatele lui. Fereastră era deschisă. Îi făcu semn lui Rodney, care străbătu imediat camera să o închidă. Rămase lingă fereastră o clipă mai mult decît era necesar probabil, și după ce rezolvă ce trebuia, își trase scaunul puțin mai aproape de cel al lui Katharine. Muzica continua. La adăpostul unei frînturi muzicale desăvîrșite, se aplecă spre ea și-i șopti ceva. Ea își privi tatăl și mama, și peste o clipă, aproape neobservată, ieși din cameră împreună cu Rodney.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea în clipa în care închiseră ușa.

Rodney nu răspunse ci o conduse în salonul de la parter. Chiar și după ce închise ușa tot nu spuse nimic, ci se duse direct la fereastră și desfăcu draperiile. Îi făcu semn Katharinei.

— Uite-l iar, spuse el. Privește acolo... sub felinar.

Katharine se uită. Habar n-avea ce vroia să spună Rodney. Un vag sentiment de spaimă puse stăpînire pe ea. Văzu un om sub felinarul de pe partea cealaltă a drumului, cu fața spre casa ei. Sub privirile amîndurora, omul se întoarse, făcu cîțiva pași și reveni apoi la vechea poziție. Lui Katharine i se păru că o privește fix și că își dă seama că și ea îl privește. Într-o secundă știu cine pîndea. Trase înapoi brusc draperia.

— Denham, spuse Rodney. Și aseară a stat acolo.

Vorbea cu severitate. Întreaga atitudine era autoritară. Katharine avu impresia că într-un fel o acuza de cine știe ce nelegiuire. Păli și se simți profund tulburată și de ciudățenia purtării lui Rodney și de vederea lui Ralph Denham.

— Dacă el vrea să vină... spuse ea sfidător.

— Nu-l poți lăsa să aștepte acolo. Mă duc să-l poftesc în casă.

Rodney vorbea cu o asemenea hotărîre încît în clipa în care ridică brațul Katharine se așteptă să tragă pe dată draperiile. Îi prinse mîna cu o exclamație ușoară.

— Așteaptă ! strigă ea. Nu-ți permit.

— Nu poți să mai aștepți, răspunse el. Ai forțat prea mult lucrurile.

Mîna îi rămase pe draperie.

— De ce nu recunoști, Katharine, izbucni el, privind-o cu expresia și de minie și de dispreț, că-l iubești ? Ai de gând să te porți cu el cum te-ai purtat cu mine ?

Îl privi, și în ciuda nedumeririi ce o cuprinse, rămase uluită de forța cu care vorbea.

— Îți interzic să tragi draperia, spuse ea.

William reflectă, pe urmă luă mîna.

— N-am dreptul să mă amestec, conchise el. Te las. Sau, dacă vrei, ne întoarcem în salon.

— Nu, nu mă pot întoarce, spuse ea, scuturînd din cap. Înclină fruntea gînditoare.

— Îl iubești, Katharine, spuse brusc Rodney.

Tonul își pierduse ceva din duritate și putea fi foarte potrivit pentru a-l face pe un copil să-și mărturisească vina. Ridică ochii și-l privi stăruitor.

— Îl iubesc ? repetă ea.

El aprobă din cap. Katharine îi scrută trăsăturile ca și cum ar fi vrut încă o confirmare a cuvintelor lui și cum el rămase tăcut și în așteptare, se întoarse iar, pierzîndu-se în gînduri. William o urmări atent, dar fără să facă vreun gest ca și cum i-ar fi dat răgazul necesar să se hotărască să-și facă datoria. Acordurile din Mozart ajungeau pînă la ei din camera de sus.

— Ei, hai ! spuse ea brusc, cu un fel de disperare, ridicîndu-se de pe scaun, și pîrînd să-i poruncească lui Rodney să-și joace rolul. William trase imediat draperia, iar ea nu schiță nici un gest să-l oprească. Ochii lor căutară din nou același loc de sub felinar.

— Nu mai e acolo ! exclamă ea.

Locul era pustiu. William ridică geamul și privi afară. Vîntul năvăli în cameră, aducînd cu el sunetul îndepărtat al roților, pașii grăbiți pe trotuar, șuieratul sirenelor de pe râu.

— Denham ! strigă William.

— Ralph ! spuse Katharine, numai că vocea era o idee mai puternică decît dacă s-ar fi adresat cuiva din aceeași cameră. Cu ochii ațintiți pe trotuarul opus, nu observară o siluetă lingă grilajul care despărțea grădina de stradă. Dar Denham traversase drumul și stătea acolo. Tresăriră auzindu-i vocea atît de aproape.

— Rodney !

— Aici erai ! Vino în casă, Denham.

Rodney se duse la ușa din față și o deschise.

— Uite-l ! spuse el, aducându-l pe Ralph cu el în salon unde Katharine stătea cu spatele la fereastră. Ochii lor se întâlniră pentru o clipă. Denham păru ușor buimăcit de lumina puternică, și așa cum arăta, încheiat pînă în gît la pardesiu, cu părul răvășit pe frunte din cauza vîntului, părea că fusese salvat în largul mării de pe o barcă eșuată. Brusc, William închise fereastra și trase draperiile. Acționa cu o hotărîre voioasă ca și cum era stăpîn pe situație și știa exact ce avea de făcut.

— Ești primul care aflu vestea, Denham, spuse el. Katharine nu se mai căsătorește cu mine pînă la urmă.

— Unde să pun..., începu Ralph vag, întinzînd pălăria și privind în jur ; o puse cu grijă pe o cupă de argint de pe bufet. Pe urmă se așeză destul de greoi în capul mesei ovale. Rodney se așeză într-o parte, Katharine în partea cealaltă. Parcă ar fi prezidat cine știe ce întrunire din care majoritatea membrilor lipseau. Așteptă și în acest timp ochii i se opriră pe luciul mesei de mahon minunat lustruită.

— William s-a logodit cu Cassandra, spuse scurt Katharine.

Denham îl privi iute pe Rodney. Expresia lui Rodney se schimbă. Își pierdu stăpînirea de sine. Zîmbi puțin nervos, pe urmă atenția păru să-i fie atrasă de o frîntură de melodie de la etajul superior. Uită o clipă de prezența celorlalți.

— Felicitări, spuse Denham.

— Da, da. Sintem cu toții nebuni... nebuni de legat, Denham, spune el. Parțial e vina Katharinei... parțial a mea.

Se uită ciudat prin cameră ca și cum dorea să se convingă că scena în care juca și el un rol era cît de cît reală.

— Nebuni de legat, repetă el. Chiar și Katharine...

În cele din urmă, privirea i se opri asupra ei, de parcă și ea își schimbase imaginea în mintea lui. Îi zîmbi ca și cum ar fi vrut s-o încurajeze.

— O să-ți explic Katharine, spuse el, și după ce înclină capul spre Denham, ieși din cameră.

Katharine se așeză imediat și-și sprijini bărbia în pumni. Atita vreme cît Rodney se aflase în cameră, planul berii se găsisese în mîinile lui, iar seara însăși părăsise ruptură de realitate. Dar cînd rămăseseră singuri, Katharine simți că amîndoi scăpaseră de o anumită constrîngere. Avea senzația că erau singuri, la temelia casei care se înălța etaj peste etaj, deasupra lor.

— De ce stăteai afară ? întrebă ea.

— Ca să te pot zări, răspunse el.

— Puteai să aștepți acolo toată noaptea dacă n-ar fi fost William. Și bate vîntul. Probabil că ai răcit. Ce să vezi ? Niște ferestre.

— A meritat. Am auzit cînd m-ai strigat.

— Te-am strigat ?

Strigase fără să-și dea seama.

— S-au logodit azi-dimineață, îi spuse ea după o pauză.

— Și-ți pare bine ? întrebă el.

Katharine plecă fruntea.

— Da, da, suspină ea. Dar tu nu știi ce bun e ...ce-a făcut pentru mine...

Ralph scoase un sunet înțelegător.

— Ai așteptat acolo și aseară ? întrebă ea.

— Da, știu să aștept.

Cuvintele părăură să umple camera de o emoție pe care Katharine o legă de sunetul îndepărtat al roților, pașii grăbiți pe trotuare, mugetele sirenelor pe râu, bezna și vîntul. Își imagină silueta dreaptă așteptînd sub felinar.

— Să aștepți în întuneric, spuse ea, uitîndu-se spre fcreastră ca și cum și el putea să vadă ce vedea ea. A, dar e altceva... Se întrerupse... Eu nu sînt persoana pe care ți-o închipui. Pînă nu-ți vei da seama că este imposibil...

Își puse coatele pe masă și începu să răsucescă inelul pe deget, distrată. Se încruntă la șirurile de cărți legate în piele, din fața ei. Ralph o privi atent. Îngrozitor de palidă, dar concentrată total asupra a ceea ce vroia să comunice, frumoasă însă fără să-și dea seama, pîrînd îndepărtată și de el, avea ceva rece și abstract care-l exalta și-l îngheța în același timp.

— Da, ai dreptate, spuse el. Nu te cunosc. Nu te-am cunoscut niciodată.

— Și totuși s-ar putea să mă cunoști mai bine decât oricine altcineva, medită ea.

Un instinct întimplător o făcu să-și dea seama că privea o carte care de fapt aparținea unui alt colț al casei. Se duse la raft, o luă și se întoarse la loc, așezînd cartea între ei. Ralph o deschise și privi portretul unui bărbat de pe frontispiciu, cu un guler alb uriaș.

— De fapt te cunosc, Katharine, afirmă el, închizînd cartea. Numai în anumite clipe simt că înnebunesc.

— Vrei să spui că două nopți reprezintă o clipă?

— Își jur că acum, în momentul ăsta, te văd exact cum ești. Nimeni nu te știe ca mine... Ai fi putut să iei cartea aceea dacă nu te-aș fi știut?

— E adevărat, spuse ea, dar nici nu-ți închipui ce frământată sînt... cît de bine mă simt lingă tine și cît de nedumerită. Irealul... întunericul... așteptarea afară, în vînt... da, cînd mă privești, fără să mă vezi, și nici eu nu te văd... Dar de fapt văd, continuă ea repede, schimbîndu-și poziția și încruntîndu-se din nou, o sumedie de lucruri, dar nu pe tine.

— Spune-mi ce vezi, o îndemnă el.

Katharine însă nu putea să-și limiteze viziunea în cuvinte întrucît nu reprezenta o singură formă colorată pe un fond întunecos, ci mai degrabă o emoție generală, o atmosferă care atunci cînd încercă s-o vizualizeze luă aceeași formă ca și rafalele de vînt biciuind pantele munților nordici și trimițînd luciri peste lanuri și eleștee.

— Imposibil, suspină ea, rîzînd de ridicola noțiune de a îmbrăca oricare parte a viziunii în cuvinte.

Încearcă, Katharine, o îndemnă Ralph.

— Dar nu pot... spun aiureli... genul de aiureli pe care ți le debitezi de unul singur.

O sperie expresia de disperare și dor de pe chipul lui.

— Mă gîndeam la un munte în nordul Angliei, se încumetă ea. Nu, e o prostie... nu mai continui.

— Eram împreună? o îmboldi el.

— Nu. Singură.

Katharine păru să-i dezamăgească dorința copilăroasă.

Denham se bosumflă.

— Întotdeauna te imaginezi singură acolo ?

— Nu pot să-ți explic.

Nu putea să-i explice că esențial era singură acolo.

— Nu e un munte în nordul Angliei. E imaginația... o poveste închipuită. Doar ai și tu din astea ?

— În poveștile mele sîntem împreună. Eu mi te închipui, să știi.

— A, înțeleg, suspină ea. De asta e imposibil.

Se întoarse spre el aproape violent.

— Trebuie să faci ceva să pui capăt, îi spuse.

— Nu vreau, răspunse el ursuz, pentru că eu...

Se opri. Își dădu seama că sosise clipa să-i dea vestea cea mai importantă pe care încercase să i-o comunice lui Mary Datchet, lui Rodney pe Embankment, vagabondului beat de pe bancă. Dar cum să i-o spună lui Katharine ? O privi iute. Văzu că îl asculta doar pe jumătate ; numai o parte din ea îi era dezvăluită. Ideea îl făcu atât de disperat încît îi trebui foarte mult să-și stăpînească impulsul de a se ridica și a pleca. Mîna ei se arcuia moale pe masă. O prinse, strîngînd-o puternic ca și cum ar fi vrut să se convingă de existența ei și de a sa proprie.

— Pentru că te iubesc, Katharine, spuse el.

Declarația lui fu lipsită de o anumită căldură sau rotunjime, iar ea nu trebui decît să scuture ușor din cap ca el să dea drumul mîinii și să întoarcă capul rușinat de propria neputință. Se gîndi că ea îi surprinsese dorința de a o părăsi. Simțise fisura în hotărîrea lui, vidul din centrul viziunii. Era adevărat că fusese mai fericit afară, pe stradă, cu gîndul la ea, decît acum cînd se găseau în aceeași cameră. O privi cu o expresie vinovată. Dar chipul ei nu exprima nici nemulțumire, nici reproș. Atitudinea era liniștită și faptul că învîrtea inelul cu rubin pe masa lucioasă te făcea să te gîndești că prin minte îi treceau alene fel de fel de reflecții. Denham uită de disperarea lui, întrebîndu-se la ce medita.

— Nu mă crezi ? spuse el.

Glasul îi suna umil și o făcu să-i zîmbească.

— Atît cît te înțeleg... dar ce mă sfătuiești să fac cu inelul ăsta ? îl întrebă ea, întinzîndu-i-l.

— Te-ai sfătui să mă lași pe mine să ți-l păstrez, răspunse el, pe același ton de seriozitate ușor glumeață.

— După ce mi-ai spus, nu prea am încredere... doar dacă nu-ți retragi cuvintele.

— Prea bine. Nu te iubesc.

— Dar cred că mă iubești cu adevărat... ca și mine, adăugă ea din întâmplare. Cel puțin, continuă ea punându-și inelul înapoi în deget, cum am putea descrie astfel starea în care ne găsim ?

Îl privi solemnă și întrebătoare, ca și cum ar fi căutat ajutor.

— Când sînt lingă tine încep îndoielile, nu cînd sînt singur, declară el.

— Mi-am închipuit.

Ca s-o facă să înțeleagă starea lui de spirit, Ralph îi repovestea experiența cu fotografia, scrisoarea și floarea culeasă la Kew. Katharine îl ascultă foarte seriosă.

— Și pe urmă ai început să rătăcești pe străzi, medită ea. Ei, e destul de rău. Dar starea mea e și mai proastă decît a ta, pentru că nu are nimic de-a face cu faptele. E o halucinație, pur și simplu — o intoxicație... Te poți îndrăgosti oare de rațiunea pură ? se hazardă ea. Pentru că tu te-ai îndrăgostit de o viziune și cred că și eu la fel.

Concluzia îi păru ireală și profund nesatisfăcătoare lui Ralph, dar după uluitoarele variații ale propriilor sentimente din ultima jumătate de oră n-o mai putea acuza de exagerări imaginare.

— Rodney pare să știe foarte bine ce vrea, spuse el aproape cu amărăciune.

Muzica nu se mai auzea, dar acordurile lui Mozart ce stăruiau în aer păreau să exprime iubirea desăvîrșită și fără complicații a cuplului de la etaj.

— Cassandra n-a avut nici un moment de îndoială. În schimb..., îl privi ca și cum vroia să se convingă de poziția lui..., noi ne vedem doar din cînd în cînd...

— Ca luminile în furtună...

— În mijlocul uraganului, conchise ea, în vreme ce fereastră prinse să zgîlție din cauza vîntului.

Ascultară amîndoi în tăcere. Peste cîteva clipe ușa se deschise extrem de precaut, și capul doamnei Hilbery își făcu apariția, mai întîi prevăzător, dar după ce se

convinse că ajunsese în salon și nu în cine știe ce loc necunoscut, intră și nu păru deloc șocată de ce văzu. Ca de obicei dădea senzația că e în căutare de ceva și că în mod plăcut, dar ciudat, a fost întreruptă la vederea uneia dintre ceremoniile inutile și stranii în care alții consideră să se implice.

— Vă rog să nu vă deranjați din cauza mea, domnule..., ca de obicei nu-și amintea numele, iar lui Katharine i se păru că nici nu l-a recunoscut. Sper că ați găsit ceva frumos de citit, adăugă ea, arătând spre carte. Byron, a, Byron. Știu persoane care l-au cunoscut pe Byron.

Katharine, care se ridicase puțin tulburată, nu putu să nu zimbească la gândul că mamei ei i se părea absolut firesc și oportun ca fiica să-l citească pe Byron în salon, tirziu noaptea, singură, alături de un străin. Fu recunoscătoare acestei înclinații atât de convenabile și se gândi cu tandrețe la mamă și la excentricitățile ei. Dar Ralph observă că deși doamna Hilbery ținea cartea în dreptul ochilor nu citea un rînd.

— Mamă dragă, de ce nu te-ai culcat ? exclamă Katharine, schimbîndu-se uluitor într-o clipă, adoptînd atitudinea autoritară a bunului simț. De ce te mai agiți prin casă ?

— Sînt convinsă că poezia dumneavoastră o să-mi placă mai mult decît cea a lordului Byron, spuse doamna Hilbery adresîndu-se lui Denham.

— Domnul Denham nu scrie poezie ; a scris articole pentru tata, pentru Revistă, spuse Katharine ca și cum îi ajuta memoria.

— Vai de mine ! Ce plictisitor ! exclamă doamna Hilbery rîzînd brusc și nedumerindu-și fiica.

Ralph simți că ea și-a întors deodată privirea asupra lui, vagă dar în același timp extrem de pătrunzătoare.

— Dar sînt convinsă că seara citiți poezie. Întotdeauna judec după expresia ochilor, continuă doamna Hilbery. „Ferestrele sufletului“, adăugă ea patetic. Nu știu prea multe despre avocatură, cu toate că o mulțime dintre rudele mele au fost avocați. Unii chiar arătau foarte chipeși cînd își puneau peruca. Dar cred că la poezie mă pricep puțin. Și toate lucrurile care nu sînt scrise dar... dar...

Dădu din mină de parcă ar fi arătat spre bogăția poeziei nescrise din jurul lor.

— Noaptea și stelele, zorii care se ivesc, bărcuțele plutitoare, soarele care apune... Ah, Doamne, suspină ea, ei, apusul este foarte frumos. Uneori am impresia că poezia nu este atît ceea ce scriem cît ceea ce simțim, domnule Denham.

Pe parcursul acestui discurs, Katharine se întoarse, iar Ralph avu impresia că doamna Hilbery îi vorbea numai lui, dorind să se convingă de ceva, dar ascunzîndu-și intenția prin cuvinte vagi. Se simțea curios încurajat și îmbărbătat de lucirea din ochii ei și nu de vorbele rostite. De la depărtarea vîrstei și sexului părea să-și fluture brațul către el, salutîndu-l ca o corabie care dispăre la orizont și-și ridică steagul în semn de salut pentru cea care a pornit în aceeași călătorie. El înclină fruntea, nu spuse nimic, dar avu ciudata certitudine că ea citise un răspuns mulțumitor la întrebarea ei. Oricum, divagă într-o discuție a curții de judecată, apoi alunecă într-o denunțare a justiției engleze care, după cum considera ea, încătușa pe săracii ce nu-și puteau plăti datoriile.

— Spuneți-mi, vom putea vreodată să ne debarasăm de toate acestea? întrebă ea, dar ajungînd aici, Katharine insistă cu blîndețe ca mama ei să meargă la culcare.

Privind înapoi de la mijlocul scării, Katharine păru să vadă ochii lui Denham urmărind-o atent și neabătut, cu aceeași expresie pe care o ghicise cînd stătea pe trotuarul opus și-i privea ferestrele.

PE TAVA CARE ADUSE CEAȘCA DE CEAÎ a lui Katharine a doua zi dimineată se afla și un bilețel de la mama ei în care îi scrisese că avea de gând să prindă trenul de dimineată spre Stratford-on-Avon chiar în ziua aceea.

„Te rog să te interesezi cum pot ajunge acolo cel mai bine“, scrisa în bilețel, „și telefonează-i dragului domn John Burdett să mă aștepte și transmite-i toată dragostea mea. Te-am visat toată noaptea, pe tînc și pe Shakespeare, iubita mea Katharine.“

Nu scrisese bilețul sub impulsul momentului. Într-adevăr doamna Hilbery visase numai la Shakespeare în ultimele șase luni, cochetînd cu ideea unei excursii în locul pe care ea îl considera inima lumii civilizate. Să stai la doi metri deasupra osemintelor lui Shakespeare, să vezi pietrele tocite de picioarele lui, să meditezi la faptul că cea mai vîrstnică dintre mame a celui mai vîrstnic bărbat se prea poate s-o fi văzut pe fiica lui Shakespeare — asemenea gînduri stîrniră o emoție pe care și-o exprima în momente nepotrivite, cu o pasiune deloc nelalocul ei pentru o pelerină la mormîntul sacru. Singurul lucru ciudat era că dorea să se ducă singură. Dar și cît se poate de firesc, căci avea o mulțime de prieteni care locuiau în apropierea mormîntului lui Shakespeare și care erau încintați s-o întîmpine; plecă ceva mai tîrziu, cît se poate de bine dispusă. Pe stradă un om vindea violete. Era o zi minunată. O să țină minte să-i trimită domnului Hilbery prima narcisă pe care o va vedea. Și alergă înapoi în hol ca să-i spună Katharinei că simțea, simțise întotdeauna că dorința lui Shakespeare de a nu-i tulbura nimeni osemintele se referea numai la acca specie ori-

bilă de curioși — nicidecum la dragul de sir John și ea. Lăsându-și fiica să cugete asupra teoriei că Ann Hathaway ar fi autoarea Sonetelor precum și a manuscriselor îngropate la care se făcea referire — o amenințare la adresa siguranței inimii civilizației însăși, închise zglobie ușa taxiului și fu condusă spre prima etapă a pelerinajului său.

Fără ea, casa păru ciudat de diferită. Katharine descoperi că servitoarele îi luaseră deja în stăpânire camera, cu intenția de a face ordine câtă vreme stăpîna lipsea. Katharine avu senzația că șterg dintr-o dată șaiszeci de ani cu prima atingere a cîrpei de praf. I se părea că munca pe care se străduia s-o depună în acea cameră era transformată într-o moviliță nesemnificativă de praf. Păstorilele de porțelan aruncau deja luciri de sub jetul de apă caldă. Biroul arăta de parcă ar fi aparținut unui profesionist foarte meticulos.

Adunînd cîteva hîrtii la care lucra, Katharine se duse în camera ei cu intenția de a-și arunca poate ochii pe ele în cursul dimineții. Dar pe scări se întîlni cu Cassandra, care o însoți, lăsînd însă spații atît de mari pînă urca ficcare treaptă, încît Katharine, înainte de a ajunge în fața ușii, simți că îi trecuse cheful de lucru. Cassandra se aplecă peste balustradă și privi covorul persan din hol.

— N-ai impresia că totul arată straniu azi ? întrebă ea. Chiar ai de gînd să-ți petreci dimineața cu scrisorile alea prăfuite ? Pentru că dacă așa stau lucrurile...

Scrisorile prăfuite, care ar fi înnebunit pe cei mai sobri colecționari, fură așezate pe masă și, după un moment de tăcere, Cassandra, pîrînd brusc gravă, o întrebă pe Katharine unde ar putea găsi *Istoria Angliei* a Lordului Macaulay. Era jos, în biroul domnului Hilbery. Verișoarele coborîră amîndouă s-o caute. O luară spre salon pentru bunul motiv că ușa era deschisă. Portretul lui Richard Alardyce le atrase atenția.

— Oare el cum o fi fost ?

Era o întrebare pe care Katharine și-o pusese de multe ori în ultima vreme.

— Ei, un impostor ca și ceilalți... cel puțin așa susține Henry, răspunse Cassandra. Cu toate că nu cred tot ce spune Henry, adăugă ea în chip de apărare.

Coborîră în biroul domnului Hilbery și începură să se uite la cărți. Le cercetau atît de neatent încît un sfert de oră nu reușiră să ajungă la nici un rezultat.

— Chiar trebuie să citești *Istoria* lui Macaulay, Cassandra ? întrebă Katharine, întinzîndu-și brațele să se dezmoștească.

— Trebuie, răspunse prompt Cassandra.

— Bine, atunci te las s-o cauți singură.

— A, nu, Katharine. Te rog, stai cu mine și ajută-mă. Știi... știi... i-am promis lui William că am să citesc cîte ceva în fiecare zi. Și cînd vine, vreau să-i spun că am și început.

— Cînd vine William ? întrebă Katharine, întorcîndu-se spre rafturi.

— La ceai, dacă-ți convine.

— Dacă-mi convine să fiu plecată, bănuiesc că vrei să spui.

— Ah, ești groaznică... de ce nu... ?

— Poftim ?

— De ce nu ești și tu fericită ?

— Sînt cit se poate de fericită, răspunse Katharine.

— Vreau să spun fericită ca mine, Katharine, spuse ea impulsiv ; hai să ne căsătorim în aceeași zi.

— Cu același bărbat ?

— Ah, nu. Dar de ce să nu te căsătorești și tu... cu altcineva ?

— Uite-l pe Macaulay al tău, spuse Katharine, întorcîndu-se cu cartea în mînă. Cred că ar trebui să te apuci de citit imediat dacă vrei să fii educată pînă la ora ceaiului.

— Lua-l-ar naiba pe Lordul Macaulay ! strigă Cassandra, trîntind cartea pe masă. Nu vrei mai bine să stăm de vorbă ?

— Am vorbit prea mult, răspunse evaziv Katharine.

— Știu că n-am să pot sta liniștită să-l citesc pe Macaulay, spuse Cassandra, privind mîhnită coperta roșu închis a volumului recomandat care, totuși, poseda o proprietate talismanică pentru că era admirat de William. O sfătuisese să citească puțin, dar serios, în orele de dimineață.

— Dar tu l-ai citit pe Macaulay ? întrebă ea.

— Nu. William n-a încercat niciodată să mă educe.

Pe măsură ce vorbea observă că o umbră se aşterne pe chipul Cassandrei, ca şi cum cuvintele implicau o relaţie de altă natură, mai tainică. Fu cuprinsă de remuşcări. Se minună de propria grabă de a influenţa viaţa altuia, aşa cum o influenţase pe cea a Cassandrei.

— Nu eram serioşi, spuse ea grăbită.

— Dar eu sînt extraordinar de serioasă, spuse Cassandra, înfiorîndu-se şi privirea arată că rostise adevărul. Se întoarse şi o privi pe Katharine ca niciodată pînă acum. Avea teamă în ochi-i iscoditori, pe care şi-i plecă vinovată. Ah ! Katharine avea totul — frumuseţe, înţelepciune, caracter. Nu va putea niciodată să-i stea alături ; nu va putea niciodată să se simtă în siguranţă atîta timp cît Katharine plana în jurul ei, dominînd-o şi avînd-o la degetul cel mic. O numi în sinea ei rece, nepăsătoare, fără scrupule, dar pe faţă nu se manifestă decît într-un mod ciudat — întinse mîna şi apucă volumul de istorie. În clipa aceea sună telefonul iar Katharine se duse să răspundă. Cassandra, lipsită de ochii scrutători, lăsă cartea şi strînse pumnii. În cele cîteva minute trecu printr-o tortură mai îngrozitoare ca oricînd ; află mai multe despre capacitatea ei de a simţi. Dar cînd Katharine reapăru, era din nou calmă şi cîştigase o expresie demnă, cu totul nouă pentru ea.

— El era ?

— Ralph Denham, răspunse Katharine.

— La el m-am referit.

— De ce tocmai la Ralph Denham ? Ce ţi-a spus William despre Ralph Denham ?

Acuzaţia că verişoara ei era calmă, crudă şi indiferentă pica în faţa agitaţiei de care dădu dovadă în aceea clipă. Nu-i lăsă timp Cassandrei să-şi formuleze răspunsul.

— Ei, cînd aveţi de gînd să vă căsătoriţi ? o întrebă ea.

Cassandra nu răspunse cîteva minute. Era, într-adevăr şi greu de răspuns. În conversaţia din seara precedentă, William îi dăduse Cassandrei să înţeleagă că, după cîte credea el, Katharine se logodea cu Ralph Denham în salon. Cassandra, în lumina trandafirie a împrejurărilor, fusese tentată să creadă că totul se şi rezolvase. Dar în dimineaţa aceea primise o scrisoare înfocată de la William

în care îi arăta pe ocolite că ar prefera ca anunțul logodnei lor să coincidă cu cel al Katharinei. Cassandra scoase documentul în chestiune și citi tare, sărind pasaje mari și șovăind mereu.

„...o mie de scuze... hnm... mă tem că vom stîrni multă supărare, absolut firească. Dacă totuși se va întîmpla ceea ce cred că ar trebui să se întîmple — nu peste mult timp, și situația actuală nu este cîtuși de puțin jignitoare pentru tine, după părerea mea, amînarea ne va sluji tuturor mult mai bine decît o explicație pripită, care ar produce mai multă mirare decît este de dorit...”

— Stilul lui William, exclamă Katharine, care prinsese ideea principală a tuturor remarcilor cu o iuțală neașteptată pentru Cassandra.

— Îl înțeleg foarte bine, răspunse Cassandra. Sînt de acord cu el. Cred că ar fi mult mai bine să așteptăm cum spune William dacă ai avea de gînd să te căsătorești cu domnul Denham.

— Și dacă nu mă căsătoresc decît peste luni de zile... sau poate niciodată ?

Cassandra tăcu. Perspectiva o îngrozea. Katharine vorbise la telefon cu Ralph Denham ; părea și cam ciudată ; trebuia să fie logodită cu el, sau cel puțin gata să se logodească. Dar dacă Cassandra ar fi putut asculta conversația la telefon, nu ar fi fost la fel de sigură că asta le era intenția. Sunase cam așa :

— La telefon Ralph Denham. Mi-am revenit acum.

— Cît ai mai așteptat în fața casei ?

— M-am dus acasă și ți-am scris o scrisoare. Am rupt-o.

— Și eu am să rup totul.

— Am să vin.

— Da. Vino azi.

— Trebuie să-ți explic...

— Da. Trebuie să explicăm...

Urmă o pauză îndelungată. Ralph începu o propoziție, pe care o anihilă cu cuvîntul „nimic”. Brusc, amîndoi, în aceeași clipă își luară rămas bun. Și totuși, dacă telefonul ar fi fost legat printr-un miracol cu cine știe ce pătură atmosferică înaltă, cu miros pișcător de cimbriu și sare, Katharine nu ar fi reușit să inhaleze o doză mai

mare de euforie, Coborî în grabă scările purtată pe aripile ei. Era buimăcită să descopere că William și Cassandra o și considerau viitoarea soție a proprietarului vocii sacadate pe care tocmai o auzise în receptor. Spiritul ei înclina însă să apuce cu totul altă direcție ; și de o altă natură. N-avea decît s-o privească pe Cassandra ca să vadă ce însemna dragostea ce sfîrșește în logodnă și apoi în căsătorie. Stătu puțin pe gînduri, apoi spuse :

— Dacă nu vrei tu să le spui oamenilor, le spun eu în locul tău. Știu că în privința asta William are niște sentimente care-l împiedică să întreprindă ceva.

— Pentru că e îngrozitor de atent cu sentimentele celorlalți, răspunse Cassandra. Numai ideea că ar putea s-o supere pe mătușa Maggie sau pe unchiul Trevor l-ar îmbolnăvi pentru săptămîni întregi.

Pentru Katharine această interpretare a ceea ce ea numea convenționalismul lui William fu absolut nouă. Cu toate acestea avea sentimentul că este cea reală.

— Da, ai dreptate, spuse ea.

— Și pe urmă divinizează frumusețea. Vrea ca viața să fie frumoasă în oricare părțică a ei. Ai observat vreodată cît de desăvîrșit duce la bun sfîrșit orice face ? Uită-te la adresa de pe plic. Fiecare literă este fără cusur.

Katharine nu era prea sigură dacă asta era valabil și pentru sentimentele exprimate în scrisoare ; dar cînd William își revărsa solitudinea asupra Cassandrei, nu numai că n-o mai scotea din sărute, ca în vremea cînd ea constituia obiectul adorației lui, dar părea, după cum spusese Cassandra, fructul dragostei lui pentru frumos.

— Da, spuse ea, iubește frumosul.

— Sper să avem mulți copii, spuse Cassandra. Iubește copiii.

Remarca o făcu pe Katharine să-și dea seama de profunzimea apropierei lor mai mult decît oricare alte cuvinte ; o clipă o apucă gelozia, apoi însă se simți umilită. Îl cunoștea pe William de ani de zile și nu bănuise niciodată că iubește copiii. Se uită la ciudata licărire de exaltare din privirea Cassandrei, prin care ea observa adevăratul spirit al omului, și-și dori să nu mai contenească cu povestitul despre William. Cassandra era cît se poate de dornică să-i facă plăcere. Continuă să vorbească. Di-

mineața se scurse pe nesimțite. Katharine abia dacă-și schimbă poziția de la marginea biroului tatălui, iar Cassandra nici nu deschise *Istoria Angliei*.

Și totuși, trebuie să mărturisim că atenția Katharinei asupra verișoarei suferea de mari întreruperi. Atmosfera era extrem de potrivită pentru propriile ei gânduri. Se lăsa uneori pradă unei reverii atât de profunde încît Cassandra, întrerupîndu-se, putu s-o observe cîteva clipe fără să-și dea seama. Oare la ce se gîdea Katharine, dacă nu la Ralph Denham ? Era mulțumită că prin cîteva răspunsuri la întimplare, Katharine alunecase puțin de la subiectul perfecțiunii lui William. Dar Katharine nu dădea nici un semn. Întotdeauna își încheia pauzele cu o replică atât de firească încît Cassandra era iar amăgită să dea niște exemple inedite legate de subiectul acesta atât de captivant. Pe urmă, cînd luară prînzul, singurul semn de neatenție al lui Katharine a fost că a uitat să-i ofere bucinca. Semăna mult cu mama ei, cum stătea acolo, total absentă de la îndatorirea de a servi tapioca, încît Cassandra izbucni fără să vrea :

— Ce mult semeni cu mătușa Maggie !

— Prostii, răspunse Katharine, mai iritată de remarcă decît era cazul.

Adevărul este că acum că mama ei era plecată, Katharine se simțea mai visătoare ca de obicei, dar după cum își argumentă singură, nici nu era nevoie de atîta logică. În taină, era puțin zdruncinată de dovada pe care i-o oferise aceea dimineață în legătură cu uriașa ei capacitate de a... cum ar putea-o numi oare ?... de a divaga pe o infinitate de gânduri, prea aiurite ca să poată fi exprimate. De exemplu, se plimba pe un drum în Northumberland într-un apus de soare în august ; își lăsase însoțitorul la han, adică pe Ralph Denham, și era purtată, nu atât de propriile picioare cît de niște mijloace invizibile, spre virful unui deal înalt. Aici, miresmele, sunetele buruienilor uscate, al firelor de iarbă strivite în palme puteau fi atât de ușor simțite încît le experimentă pe toate, pe rînd. După asta, mintea începu să-i rătăcească în negurile aerului, sau să se aștearnă pe suprafața mării care putea fi observată acolo, sau, cu aceeași lipsă de motivație să se întoarcă la culcușul de ferigi sub stelele de la miezul nopții, și să co-

linde văile troienite ale lunii. Toate aceste închipuiri nu erau deloc ciudate, căci pereții fiecărei minți sînt împodobiți cu motive asemănătoare, dar brusc se trezi că a pornit în căutarea unor astfel de vise cu o înflăcărare maximă, care se transformă în dorința de a-și schimba situația reală pe ceva cît de cît apropiat celei din vis. Pe urmă tresări ; și își dădu seama că verișoara ei o privea uluită.

Cassandrei i-ar fi plăcut să fie sigură că atunci cînd Katharine nu răspundea deloc, sau dădea un răspuns anapoda, se gîndea la faptul că ar trebui să se căsătorească imediat, dar era greu, dacă așa stăteau lucrurile, să explice cîteva dintre remarcile despre viitor aruncate de Katharine. Reveni de cîteva ori asupra verii, ca și cum intenționa să și-o petreacă de una singură, hoinărind. Se părea că-și făcuse un plan pentru care avea nevoie de familia Bradshaw și de numele hanurilor.

În cele din urmă, Cassandra, mînată de propriul neastîmpăr, pretextă că are ceva de cumpărat, așa că se îmbracă și porni să colinde străzile din Chelsea. Dar pentru că nu cunoștea drumul, o cuprinse panica la gîndul că va întîrzia, așa că abia intră în magazinul de care avea nevoie, că se și grăbi să se întoarcă pentru a fi acasă cînd urma să vină William. William veni, într-adevăr, la cinci minute după ce ea se așezase la masă, așa că avu fericirea de a-l primi de una singură. Felul în care o întîmpină îi spulberă orice îndoială cu privire la afecțiunea lui, dar prima întrebare pe care i-o puse William fu :

— A vorbit Katharine cu tine ?

— Da. Dar mi-a spus că nu e logodită. Nu pare că are de gînd să se logodască vreodată.

William se încruntă și păru sîciit.

— Au vorbit azi-dimineața la telefon și ea se poartă foarte ciudat. A uitat să servească budinca, adăugă Cassandra ca să-l mai înveselească.

— Copila mea dragă, după cîte am văzut și am auzit aseară, nu se pune problema ghicitului sau bănuitalui. Ori e logodită cu el ori...

Lăsă propoziția în suspensie, căci în clipa aceea Katharine își făcu apariția. Amintirile scenei din seara precedentă le simțea prea vii ca să se poată uita la ea, și abia după ce ea îi spuse de vizita mamei la Stratford-upon-

Avon, își ridică privirea.. Era limpede că simțea o mare ușurare. Privi în jur acum, ca și cum era în largul său, iar Cassandra exclamă :

— N-ai impresia că totul arată altfel ?

— Ați mutat divanul ? întrebă el.

— Nu. Nu m-am atins de nimic, spuse Katharine. Totul este la fel ca înainte.

Dar rostind acestea, cu o hotărîre care lăsa să se înțeleagă că nu numai divanul era la fel ca înainte, ridică o ceașcă în care uitase să toarne ceaiul. I se atrase atenția și Katharine se încruntă enervată, remarcînd că verișoara ei o demoralizează. Privirea pe care le-o aruncase și felul hotărît în care îi forța să vorbească îi făcură pe William și pe Cassandra să se simtă ca niște copii care au fost prinși că-și bagă nasul unde nu le fierbe oala. Îi dădeau ascultare supuși, întreținînd conversația. Oricine ar fi venit, și-ar fi închipuit că erau cunoștințe care se vedeau, probabil, pentru a treia oară. Dacă așa stăteau lucrurile, concluzia ar fi fost că gazda își amintise brusc că mai avea de rezolvat ceva. Mai întii, Katharine se uită la ceas, pe urmă îl rugă pe William să-i spună ora exactă. După ce-i comunică că era cinci fără zece, se ridică dintr-o dată și rosti :

— Atunci, nu vă supărați, trebuie să plec.

Ieși din cameră, ținînd încă în mînă pîinea cu unt. William o privi pe Cassandra.

— Măi, măi, da' *ciudată* mai e ! exclamă Cassandra.

William părea tulburat. O cunoștea mai bine pe Katharine decît Cassandra, dar nici el nu putea spune ce se întîmpla. Într-o clipă Katharine reapăru, îmbrăcată ca de plecare, ținînd încă pîinea cu unt în mîna neînmănușată.

— Dacă ihtîrzii, nu mă așteptați, spuse ea. O să măninc.

Și rostind acestea, ieși din cameră.

— Dar nu poate să..., exclamă William, cînd ușa se închise,... fără mînuși și cu pîinea cu unt în mînă !

Se repeziră la fereastră, și o văzură mergînd grăbită pe stradă spre City. Pe urmă dispăru.

— Probabil că s-a dus să se întîlnească cu domnul Denham, exclamă Cassandra.

— Dumnezeu știe ! articolă William.

Incidentul îi impresionase pe amândoi ca un lucru ciudat și de rău augur, ceva cu totul ieșit din comun.

— Cam așa se poartă mătușa Maggie, spuse Cassandra în chip de explicație.

William scutură din cap și începu să străbată camera, profund tulburat.

— Am prevăzut asta, izbucni el. În clipa în care lăsăm deoparte convențiile obișnuite... Slavă domnului că nu e acasă doamna Hilbery. Dar este domnul Hilbery. Lui cum să-i explicăm ? Trebuie să te părăsesc.

— Dar unchiul Trevor nu vine decât peste câteva ore, William ! îl imploră Cassandra.

— Nu se știe niciodată. S-ar putea să fie în drum spre casă. Sau dacă cumva doamna Milvain — mătușa ta Celia — sau doamna Cosham, sau oricare dintre unchii și mătușile tale apar aici și ne găsesc singuri. Știi bine ce se și vorbește deja.

Cassandra fu la fel de impresionată de agitația lui William, cât și de îngrozită de perspectiva plecării lui.

— Ne-am putea ascunde, exclamă ea într-o doară, privind spre draperia care separa cămara cu amintiri.

— Refuz hotărât să stau sub masă, răspunse William sarcastic.

Văzu că William își iese din fire din cauza dificultăților situației. Instinctul îi spunea că în clipa aceea ar fi fost extrem de nepotrivit să facă apel la afecțiunea lui. Se stăpîni, se așeză, își turnă încă o ceașcă de ceai și începu s-o soarbă liniștită. Acțiunea atât de firească, dovadă o completă stăpînire de sine și arătînd-o în una din acele atitudini feminine pe care William le găsea fermecătoare, ajută mai mult la calmarea lui decât ar fi putut să facă oricare cuvînt. Făcea apel la cavalerismul lui. Acceptă o ceașcă. Pe urmă ea ceru o bucată de prăjitură. Cînd prăjitura fu mîncată și ceaiul băut, întrebarea personală se risipise și acum vorbeau despre poezie. Pe nesimțite trecură de la problema poeziei dramatice în general la exemplul particular care se afla în buzunarul lui William, iar cînd servitoarea intră să stringă masa, William ceru permisiunea să-i citească un scurt pasaj cu voce tare „dacă n-o plictisea“.

Cassandra încuviință din cap în tăcere, dar ochii exprimau prea puțin din ceea ce simțea, și astfel îmbărbătat, William rămase cu credința că era nevoie de ceva mai deosebit decât doamna Milvain ca să-l clinească din locul lui. Citi cu glas tare.

Între timp Katharine mergea grăbită pe stradă. Dacă i s-ar fi cerut o explicație pentru gestul impulsiv de a se ridică de la masă, n-ar fi putut da alta decât că William o privise pe Cassandra ; Cassandra și William. Totuși, pentru că se priviseră, situația ei devenise imposibilă. Dacă uită cineva să toarne ceai în ceașcă asta înseamnă oare că s-a logodit cu Ralph Denham ? Știa că peste aproximativ jumătate de oră ușa se va deschide, iar Ralph Denham își va face apariția. Nu putea rămîne acolo să-l primească cu ochii Cassandrei și ai lui William ațintiți asupra lor, judecîndu-le gradul exact de intimitate, ca să poată fixa ziua nunții. Hotărîse brusc că-l va întîlni pe Ralph pe stradă ; însă mai avea vreme să ajungă la Lincoln's Inn Fields înainte ca el să plece de la slujbă. Făcu semn unui taxi, și-i ceru s-o ducă la un magazin care vindea hărți, amintindu-și că era unul în Great Queen Street, pentru că nu dorea să fie dusă cu mașina chiar la scară. Cînd ajunse la magazin, cumpără o hartă a Norfolk-ului și astfel dotată, se grăbi spre Lincoln's Inn Fields, sigură de localizarea biroului domnilor Hoper și Grately. Marile candelabre cu gaz se vedeau deja aprinse prin ferestrele birourilor. Își închipui că sub unul din ele, în camera din față, cu trei ferestre înalte, stă Ralph, la o masă uriașă încărcată cu hîrtii. După ce se postă în dreptul acelor ferestre, începu să se plimbe pe trotuar. Nu apăru nimeni de statura lui. Scrută fiecare siluetă masculină care se apropia și o depășea. Și totuși, fiecare siluetă masculină avea ceva din el, poate din cauza ținutei profesionale, a pașilor grăbiți, a privirii cercetătoare pe care i-o aruncau în timp ce-și vedeau grăbiți de drum spre casă, după o zi de muncă. Piața însăși, cu uriașele sale case atît de înțesate și de severe ca aspect, cu atmosfera lor de putere și activitate febrilă, ca și cum pînă și vrăbiile și copiii își ciștigau pîinea zilnică, ca și cum pînă și cerul, cu norii săi cenușii și stacojii reflectau intenția serioasă a orașului de dedesubt, îi vorbeau de el. Aici se găsea un loc potrivit pentru întîlnire,

se gîndi ea ; aici era locul potrivit unde, plimbîndu-se, se putea gîndi la el. Îi era imposibil să nu compare locul acela cu străzile tihnite ale Chelsea-ului. Și reținînd comparația, mări perimetrul plimbării încă puțin și ajunsese în artera principală. Șuvoiul uriaș de furgonete și mașini se scurgea în josul Kingsway-ului ; trecătorii formau două curenți în mișcare. Rămase la colț, fermecată. Uruitul puternic îi umplu auzul ; zgomotul schimbător avea fascinația inexplicabilă a vieții cu multe fațete, curgînd neîncetat cu un anume scop, care, pe măsură ce privea, i se păru întrucîtva scopul firesc pentru care fusese concepută viața ; indiferența totală a vieții față de individ, pe care-l înghițea și-l rostogolea, o umplu cu o exaltare cel puțin temporară. Amestecul de lumină a zilei cu cea a felinarelor o făcea o spectatoare invizibilă, la fel cum dădea și celor care treceau pe lângă ea o tentă semitransparentă, transformîndu-le chipurile în niște ovale palide ca fildeşul, în care numai ochii erau întunecați. Însoțeau năvalnicul și uriașul șuvoi — curgerea nestăvilită, vina adîncă, fluxul nepotolit. Stătea neobservată și absorbită în gînduri, delectîndu-se fățiș în extazul care o inundase în ascuns toată ziua. Brusc fu zgîlțită fără voie, din afară, de amintirea scopului pentru care venise acolo. Venise să-l găscască pe Ralph Denham. Se întoarse grăbită la Lincoln's Inn Fields și-și căută punctul de reper — lumina din cele trei ferestre înalte. Îl căută în zadar. Cele trei ferestre ale lui Ralph reflectau pe geamurile fantomatice doar o răsfrîngere a cerului plumburiu și verzui. Trase hotărîtă de clopoțelul de sub numele pictat pe firmă. După o vreme, îi deschise un îngrijitor a cărui găleată și mătură vorbeau de la sine de sfîrșitul unei zile de muncă și plecarea salariaților. Nu mai rămăsese nimeni în afară poate de domnul Grately însuși, o asigură el pe Katharine ; toți ceilalți plecaseră în urmă cu zece minute.

Vestea o readuse total la realitate pe Katharine. O cuprinse neliniștea. Porni grăbită spre Kingsway, privind oamenii care își recîștigaseră în mod miraculos substanța. Alergă pînă la stația de metrou, cercetînd ghișeu după ghișeu, călător după călător. Nimeni nu semăna cît de puțin cu Ralph Denham. Și-l închipuia tot mai clar, și tot mai mult i se părea că nu semăna cu nimeni. La ușa stației

se opri și încercă să-și adune gândurile. Ajunsese probabil aproape de casa ei. Dacă s-ar fi urcat într-un taxi ar fi putut să i-o ia înainte. Dar se închipui deschizînd ușa salonului, pe William și Cassandra ridicînd privirile, pe Ralph apărînd o clipă mai târziu, apoi privirile — înșinuările. Nu ; nu putea să înfrunte totul. Cumpără hîrtie și creion de la un stand și intră într-o cafenea, se așează la o masă goală, ceru o cafea și începu să scrie imediat :

„Am venit să te înțîlesc și nu te-am văzut. N-am fost în stare să-i înfrunt pe William și pe Cassandra. Vor ca noi..., aici se opri, „Susțin că sîntem logodiți“, înlocui ea, „și n-am fi putut să discutăm sau să le explicăm ceva. Vreau...“ Dorințele îi erau atît de nemăsurate acum cît lua legătura cu Ralph, încît creionul nu era cîtuși de puțin în stare să le aștearnă pe hîrtie ; avea impresia că tot torrentul de pe Kingsway trebuia să curgă prin pana ei. Privi atentă un anunț atîrnat vizavi pe peretele stropit cu praf de mătase. „...să-ți spun o mulțime de lucruri“, adăugă ea, caligrafiînd fiecare cuvînt cu truda unui școlar. Dar cînd ridică privirea pentru a medita din nou la propoziția următoare, își dădu seama că lingă ea se afla o chelnăriță pe al cărei chip se putea citi că sosise ora închiderii și, privind în jur, Katharine își dădu seama că era aproape ultima persoană din local. Luă scrisoarea, plăti și se pomeni din nou pe stradă. O să ia un taxi pînă la Highgate. Dar în clipa aceea îi veni în minte că nu-și mai amintea adresa. Opreliștea păru să interpună un soi de barieră în calea dorinței sale năvalnice. Își scotoci memoria disperată, căutînd numele străzii ; întîi își amintea cum arăta casa, pe urmă, încercă să dea de urma cuvintelor pe care o dată, cel puțin, le scrisese pe un plic. Cu cît se străduia mai mult, cu atît cuvintele se estompau. Casa se numea Orchard nu știu cum, sau strada era Hill nu știu cum ? Renunță. Din copilărie nu se mai simțea atît de neajutorată și mîhnită. Asupra ei năvăliră toate consecințele inexplicabilei ei nepăsări ; parcă se trezea dintr-un vis. Își închipui chipul lui Ralph în clipa în care i se spusese că nu e acasă, plecînd fără să primească vrece explicație, simțind dureros că fusese respins, că-i dădea dureros de înțeles că nu mai dorea să-l vadă. Îl urmări cum se îndepărtează ; îi era însă mult mai ușor să-l vadă cum pleacă repede, un-

deva departe, oriunde și pentru orice perioadă de timp, decât și să-l închipuie înapoiindu-se la Highgate. Nu cumva va mai încerca o dată s-o întâlnească la Cheyne Walk ? În clipa în care întrezări această posibilitate, imaginea deveni atât de clară încît, ca dovadă, porni grăbită și aproape că ridică mina să facă semn unei mașini. Nu ; era prea mîndru ca să se mai întoarcă ; respinse ideea și-și continuă drumul, înainte, înainte... Ah, dacă ar putea citi numele străzilor acelora imaginare pe care trecuse ! Dar imaginația o trădă sau își rise de ea, oferindu-i viziuni ciudate, întunecoase și îndepărtate. Într-adevăr, în loc s-o ajute să ia vreo hotărîre, îi umplu mintea cu întinderile vaste ale Londrei și imposibilitatea de a da peste o siluetă singularică rătăcind de colo-colo, așa că o luă la dreapta, la stînga, apucă pe o străduță dosnică și mizeră unde copiii se jucau în mijlocul drumului și... Se trezi la realitate cuprinsă de nerăbdare. Merse grăbită pe Holborn. Curînd, se întoarse și o luă la fel de rapid în direcția opusă. Nchotărîrea asta nu numai că era detestabilă, dar avea ceva care o alarma, așa cum se mai alarmase puțin o dată sau de două ori în ziua aceea ; se simțea neputincioasă în fața propriilor dorințe. Pentru o persoană care de obicei știe să se stăpînească, brusca descătușare a ceea ce părea o forță uriașă și nerațională însemna umilință și spaimă. Durerea din mina dreaptă îi arăta că stringea mînușile și harta Norfolk-ului cu o putere necesară pentru a sfărîma un obiect mai solid. Slăbi strînsoarea ; privi neliniștită chipul unui trecător ca să descopere dacă ochii lui au rămas ațintiți asupra ei mai curioși sau mai mult decât era normal. După ce-și netezi mînușile și făcu tot ce-i stătu în putință să arate ca de obicei, uită de trecători și din nou fu cuprinsă de dorința disperată de a-l găsi pe Ralph Denham. Dorința devenise acum sălbatică, irațională, inexplicabilă, asemănătoare unei porniri pe care o simțise în copilărie. Își făcu din nou reproșuri cumplite pentru nepăsarea de care dădea mereu dovadă. Dar pentru că se pomeni vis à vis de stația de metrou, se reculese și luă imediat o hotărîre, ca pe vremuri. Într-o secundă se gîndise să se ducă la Mary Datchet și s-o roage să-i dea adresa lui Ralph. Decizia sosi ca o ușurare, nu numai fiindcă îi oferea un scop, ci și pentru că îi slujca drept

scuză rațională pentru acțiunile ei. Îi oferea, fără discuție un scop, dar faptul că avea un scop o făcea să se concentreze exclusiv asupra obsesiei ei, așa că în clipa în care sună la ușa lui Mary, nu se gândise nici un minut cum va privi rugămintea Mary însăși. Spre enervarea ei, Mary nu era acasă ; deschise ușa o slujnică. Katharine nu putu decît să accepte invitația să aștepte. Stătu, poate vreun sfert de oră, pe care-l irosi străbătînd camera de la un capăt la altul fără întrerupere. Cînd auzi cheia lui Mary în broască, se opri în fața căminului, iar Mary o găsi în picioare, privind hotărîtă și nerăbdătoare, ca o persoană care a venit să facă un comision atît de important încît lucrul trebuia rezolvat fără nici un fel de introducere.

Mary scoase o exclamație de surpriză.

— Da, da, spuse Katharine, expediind remarcile ca și cum îi stăteau în cale.

— Ai băut ceaiul ?

— A, da, spuse ea, gîndindu-se că-l băuse cu sute de ani în urmă sau cam așa ceva.

Mary tăcu, își scoase mînușile și găsind chibriturile, se apucă să aprindă focul.

Katharine o opri cu o mișcare nerăbdătoare și spuse:

— Te rog să nu faci focul pentru mine... Vreau să-mi dai adresa lui Ralph Denham.

Ținea în mînă un creion și se pregătea să scrie pe plic. Aștepta cu o expresie imperioasă pe chip.

— The Apple Orchard, Mount Ararat Road, Highgate, spuse Mary, vorbind rar și destul de ciudat.

— Ah, acum mi-am adus aminte ! exclamă Katharine, iritată de propria ei prostie. Bănuiesc că nu-mi trebuie mai mult de zece minute cu mașina pînă acolo.

Își luă geanta și mînușile și păru gata să plece.

— Dar nu-i acasă, spuse Mary, oprindu-se cu chibritul în aer. Katharine, care tocmai se îndreptase spre ușă, se opri și o privi.

— De ce ? Unde e ?

— Nu cred că a plecat de la serviciu.

— Ba a plecat, răspunse ea. Singura problemă e dacă a ajuns acasă sau nu ? S-a dus la mine, în Chelsea ; am încercat să-l prind pe drum și n-am reușit. Acasă nu i-am

lăsat vorbă, așa că trebuie să-l gădesc... cit mai curînd posibil.

Mary cîntări situația pe îndelete.

— Dar de ce nu-i telefonezi ? întrebă ea.

Katharine lăsă brusc să-i cadă tot ce ținea în mînă ; expresia de crispare dispăru, și exclamînd :

— Ah, dar bineînțeles. Cum de nu m-am gîndit pînă acum ! înșfăcă receptorul și ceru numărul ei de acasă. Mary o privi îndelung, pe urmă ieși din cameră. În cele din urmă, Katharine auzi, traversînd toată supraaglomerarea Londrei, sunetul misterios de pași din propria casă urcînd spre nișa cu telefonul, unde putea chiar să-și imagineze cărțile și toblourile ; ascultă extrem de atentă sunetele care se apropiiau, și pe urmă spuse cine este :

— A fost domnul Denham pe acolo ?

— Da, domnișoară.

— A întrebât de mine ?

— Da. I-am spus că nu sînteți acasă, domnișoară.

— A lăsat vreun mesaj.

— Nu. A plecat. Cam acum douăzeci de minute, domnișoară.

Katharine închise. Străbătu camera atît de supărată încît la început nici nu-și dădu seama că Mary nu era acolo. Pe urmă strigă pe un ton aspru și poruncitor :

— Mary !

Mary, care nu apucase să se dezbrace de cînd venise, era în dormitor și-și scotea haina.

— Da, răspunse ea. Vin într-o clipă.

Dar clipa se prelungi ca și cum pentru cine știe ce motiv Mary nu numai că se bucura să se facă comodă ci să se și aranjeze. În ultimele luni ajunsese la o etapă a vieții care-și lăsase amprenta asupra comportamentului ei pentru totdeauna. Tinerețea, floarea tinereții apusese lăsînd voința chipului să i se evidențieze în pomeții scofilciți, buzele strînse, ochii care-și pierduse din spontaneitatea privitului la întîmplare și se fixaseră pe un obiectiv îndepărtat. Această tinără devenise o ființă utilă, stăpînă pe propriul ei destin și astfel, printr-o combinație de idei, se cădea să fie împodobită cu lanțuri de argint distinse și broșe cu apc. Intră în cameră agale și întrebă :

— Ei, ai vorbit ?

— A plecat din Chelsea, răspunse Katharine.

— Dar tot n-a ajuns acasă, spuse Mary.

Katharine fu din nou irezistibil tentată să privească o hartă imaginară a Londrei, să urmărească întortochiurile și cotiturile unor străzi fără nume.

— Am să-l sun acasă și să întreb dacă s-a întors.

Mary se duse la telefon și, după o serie de remarci scurte, anunță :

— Nu. Sora lui spune că n-a sosit.

— Ah ! Puse din nou receptorul la ureche. I-a anunțat că nu vine la cină.

— Atunci ce va face ?

Extrem de palidă și cu ochii mari așintii nu atît asupra lui Mary, cît asupra întinderilor de vid tăcute, Katharine se adresa nu lui Mary ci spiritului neînduplecat care acum părea să-și ridice de ea din fiecare colțisor pe care-l cerceta.

După ce așteaptă puțin, Mary remarcă indiferentă :

— Chiar că nu știu.

Se lăsă încet pe speteaza fotoliului și urmări flăcările care începuseră să se furișeze nepăsătoare printre cărbuni, ca și cum și ele erau nespuse de îndepărtate și indiferente.

Katharine o privi indignată și se ridică.

— S-ar putea să vină aici, continuă Mary, fără să schimbe tonul. Poate n-ar fi rău să-l aștepți dacă vrei să-l vezi astă-seară.

Se aplecă și răscoli în foc, astfel 'că flăcările cuprinseseră bucățile de cărbuni.

Katharine chibzui cu glas tare :

— Am să aștept o jumătate de oră, spuse ea.

Mary se ridică, se duse la masă, își întinse hîrțile sub lampa cu abajur verde și, cu un gest care-i intrase în reflex, începu să învîrtească pe deget o buclă. O dată își ridică privirea pe neobservate spre vizitatoarea ei, care nu se clintise din loc, ci rămăsese împietrită, cu privirea atît de atentă încît aproape puteai să-ți închipui că urmărea ceva, parcă un chip care nu se uita la ea. Lui Mary îi fu imposibil să mai continue să scrie. Întoarse privirea, dar numai ca să deslușească la ce se uita Katha-

rine. Camera era plină de fantome, iar una dintre ele ciudat și trist, era chiar a ei. Clipele se scurgeau.

— Cît să fie ceasul ? întrebă în cele din urmă Katharine. Nu trecuse o jumătate de oră,

— Mă duc să pregătesc cina, spuse Mary, ridicîndu-se de la masă.

— Atunci plec, spuse Katharine.

— De ce nu mai rămii ? Unde te duci ?

Katharine se uită prin cameră, împrăștiind nesiguranță prin priviri.

— Poate îl găsesc, cugetă ea.

— Dar ce importanță are ? O să-l vezi altă dată.

Mary vorbise, în mod intenționat, cu răutate.

— N-am făcut bine că am venit, răspunse Katharine.

Privirile li se încrucișară, dar nici una nu clipi.

— Aveai tot dreptul să vii aici, răspunse Mary.

Le întrerupse o bătaie puternică la ușă. Mary se duse să deschidă și se întoarse cu un pachetel sau un bilet ; Katharine privi în altă parte ca Mary să nu-i citească în priviri dezamăgirea.

— Bineînțeles că aveai dreptul să vii, repetă Mary, punînd biletul pe masă.

— Nu. Doar dacă ești disperată ai cumva dreptul. Și sînt disperată. De unde să știu ce se întîmplă cu el acum ? E în stare de orice. Poate rătăci pe străzi toată noaptea. I se poate întîmpla orice.

Vorbea cu o uitare de sine pe care Mary n-o sesizase niciodată la ea.

— Știi că exagerezi ; vorbești prostii, spuse ea dur.

— Mary, trebuie să spun... trebuie să-ți vorbesc...

— Nu-i nevoie să-mi spui nimic, o întrerupse Mary. Crezi că singură nu văd ?

— Nu, nu, exclamă Katherine. Nu e vorba...

Privirea ei, trecînd dincolo de Mary, dincolo de limita camerei și dincolo de orice cuvinte care i-ar fi apărut în cale, era pasionată și sălbatică, convinsă că Mary, oricum, n-ar fi putut-o urmări pînă la capăt. Era încurcată ; încercă să-și readucă starea de extaz a iubirii ei pentru Ralph. Își apăsă pleoapele cu degetele și șopti :

— Uiți că și eu l-am iubit. Am crezut că îl cunosc. *L-am cunoscut.*

Și totuși, ce cunoscuse de fapt? Nu-și mai amintea. Își apăsă pleoapele pînă în întuneric apărură stelute și sori. Se sugestionă că se mișca prin cenușă. Încetă. Era uluită de descoperire. Nu-l mai iubea pe Ralph. Se uită din nou prin cameră, amețită, iar ochii i se opriră pe masa cu hîrțiile luminate de lampă. Iradierea neșovăitoare păru pentru o clipă să-și afle replica în ea; închise ochii; apoi îi deschise și privi iar lampa; într-o străfulgerare buimacă ghici că o altă dragoste sau așa ceva ardea în locul celei vechi, apoi revelația se spulberă și vechia imagine din jur reveni. Se plecă în tăcere asupra poliței de deasupra căminului.

— Există moduri și moduri de a iubi, murmură ea, în cele din urmă, aproape numai pentru ea.

Katharine nu răspunse și nici nu păru că auzise ceva. Parcă era absorbită de propriile gânduri.

— Poate diseară așteaptă iar în stradă, exclamă ea. Plec. S-ar putea să-l găsească.

— E mult mai probabil să vină aici, spuse Mary, iar Katharine, după ce se gândi o clipă, răspunse:

— Aștept o jumătate de oră.

Se lăsă din nou pe scaun și adoptă aceeași poziție pe care Mary o asemui cu cea a cuiva care urmărește un chip nevăzut. Într-adevăr, urmărirea nu un chip, ci o proiecțiune, nu de oameni, ci a vieții; binele și răul; sensul; trecutul, prezentul și viitorul. Toate îi apăreau limpede și nu se jena de extravaganta ei urca înflăcărată spre o culme a existenței ei, unde se cuvenea ca lumea să-i aducă omagiul. Nimeni în afară de ea nu știa cît însemna să nu-l întâlnească pe Ralph Denham în seara aceea; în acest eveniment nepotrivit se îngrămădeau sentimente pe care crizele puternice ale existenței n-ar fi fost în stare să le stîrnească. Nu-l întâlnise, și resimțea toată amărăciunea eșecului; îl dorea și cunoscuse chinul patimei. Nu avea importanță ce întâmplări minore o conduseseră spre această culme. Și nici nu-i păsa cît de bizară ar fi putut apărea, sau cît de fățiș își arăta sentimentele.

Cînd Mary termină de pregătit masa, o pofti, iar ea veni supusă, ca și cum se lăsa îndrumată de alții. Mîncară și băură aproape fără să vorbească, iar cînd Mary

o mai îmbie să mănince, ea n-o refuză ; cînd i se spuse să bea, bău. Totuși, sub această docilitate aparentă, Mary își dădu seama că tînăra își urma netulburată gîndurile. Nu era neatentă cît îndepărtată ; păru brusc atît de distrată și atît de atentă la o viziune a ei încît, treptat, Mary deveni nu numai ocrotitoare, ci chiar alarmată de perspectiva unei ciocniri dintre Katharine și forțele aflate în lumea care o înconjura. În clipa în care sfîrșiră masa, Katharine anunță intenția că vrea să plece.

— Dar unde te duci ? întrebă Mary, dorind vag s-o împiedice.

— A, mă duc acasă... nu, poate la Highgate.

Mary văzu că era inutil să încerce s-o oprească. Tot ce putu face a fost să insiste să meargă și ea, dar nu întîlni nici un fel de opoziție. Katharine părea indiferentă față de prezența ei. În cîteva minute ajunseră pe Strand. Mergeau atît de repede încît Mary se amăgi cu ideea că Katharine știa încotro se îndreaptă. Ea personal nu era atentă. Era bucuroasă să se plimbe pe străzile luminate, în aer liber. Atingea temătoare și dureros, totuși cu o speranță ciudată, descoperirea peste care dăduse din întîmplare în seara aceea. Era din nou liberă cu prețul unui dar, poate cel mai prețios pe care-l putea oferi, însă, slavă Domnului, nu mai era îndrăgostită. Era tentată să-și folosească primul scont al libertății cu ușurință ; la parterul Coliseum-ului, de exemplu, de vreme ce intrau acum pe ușă. De ce să nu meargă și să-și sărbătorească eliberarea de sub jugul iubirii ? Sau, poate, în vîrfurile unui omnibuz care se îndreaptă spre o destinație îndepărtată, cum ar fi Camberwell, sau Sidcup, sau Welsh Harp, care s-ar potrivi mai bine ? Pentru prima oară de săptămîni întregi observa numele pictate pe tăblițe. Sau cumva să se întoarcă în camera ei și să-și petreacă noaptea concepînd detaliile unui plan foarte luminat și ingenios ? Dintre toate posibilitățile aceasta o atrăgea cel mai mult, și-i înflăcăra mintea, întetea lumina felinarului, lucirea constantă care părea să fie aprinsă în locul unde arsească o flacără mai vie.

Brusc Katharine se opri, iar Mary își dădu seama că de fapt nu avusese nici un scop. Se opri lingă o încruci-

șare de drumuri, se uită într-o parte și în alta; și în cele din urmă o luă spre Haverstock Hill, după câte se părea.

— Stai puțin... unde te duci ? strigă Mary, prinzind-o de mână. Trebuie să luăm un taxi și să mergem acasă.

Făcu semn unei mașini și insistă să se urce, iar ea dădu șoferului adresa de pe Cheyne Walk.

Katharine se supuse.

— Prea bine, răspunse. Putem să mergem și acolo sau unde vrei.

Parcă o cuprinsese o posomorală. Se trase într-un colț tăcută și aparent istovită. Mary, în ciuda propriei ei preocupări, fu izbită de paloarea și deprimarea ei.

— Sînt convinsă că o să-l găsim, spuse ea mai blind ca pînă acum.

— S-ar putea să fie prea tîrziu, răspunse Katharine.

Fără să înțeleagă, lui Mary i se făcu milă văzînd-o suferind.

— Prostii, spuse ea, luîndu-i mîna și mîngîind-o, dacă nu-l găsim acolo, îl găsim în altă parte.

— Dar dacă rătăcește pe străzi... de ore întregi ?

Se plecă înainte și privi pe geam.

— S-ar putea să nu mai vrea să vorbească niciodată cu mine, spuse ea cu glas scăzut, aproape fără să se adreseze nimănui.

Exagerarea era atît de mare încît Mary nici nu încercă să-i facă față, și doar o ținu pe Katharine de încheietura mîinii. Aproape că se aștepta ca ea să deschidă brusc ușa și să sară. Poate Katharine își dădu seama de ce o ținea de mână.

— Nu te speria, spuse ea, rizînd scurt. N-am de gînd să sar din mașină. N-ar ajuta la nimic, de fapt.

La acestea, Mary își retrase ostentativ mîna.

— Ar fi trebuit să-mi cer scuze, continuă Katharine, cu un efort, pentru că te-am amestecat în toată povestea asta ; și nu ți-am spus nici măcar jumătate. Nu mai sînt logodită cu William Rodney. Se va căsători cu Cassandra Otway. S-a aranjat totul... totul e perfect... Și după ce a așteptat ore întregi pe stradă, William m-a făcut să-l poftesc în casă. Stătea sub un felinar și se uita la ferestrele mele. Era alb ca hîrtia cînd a intrat în cameră. William ne-a lăsat singuri și am stat de vorbă. Acum am

impresia că asta s-a întâmplat cu secole în urmă. Chiar a fost aseară ? Sînt de mult plecată ? Cît e ceasul ?

Zvîcni în faţă ca să zărească vreun ceas, ca şi cum în cazul ei timpul exact ar fi avut vreo importanţă.

— Numai opt şi jumătate ! exclamă ea. Atunci s-ar putea să mai fie acolo.

Se aplecă pe fereastră şi-i spuse şoferului să meargă mai repede.

— Dar dacă nu e acolo, ce mă fac ? Unde aş putea să-l găsesc ? Străzile sînt atît de aglomerate.

— O să-l găsim, repetă Mary.

Mary nu se îndoia că pînă la urmă tot îl vor găsi. Dar dacă cumva chiar îl găsec ? Începu să se gîndească la Ralph cu un fel de ciudăţenie, în efortul ei de a-l înţelege cum ar putea el să satisfacă această dorinţă extraordinară. Se gîndi din nou la vechea ei imagine despre el şi cu un efort îşi reaminti de ceaţa uşoară care îi înconjură silueta şi sentimentul de euforie buimacă, aţîţată, care se afla în vecinătatea lui, astfel că luni de zile nu mai auzea cu exactitate vocea sau nu desluşea chipul — sau cel puţin aşa i se părea acum. Durerea resimţită din cauza pierderii pe care o avusese îi străbătu întregul trup. Nimic nu o putea înlocui — nici succesul, nici fericirea, nici uitarea. Dar durerea fu imediat urmată de asigurarea că cel puţin acum cunoştea adevărul ; iar Katharine, îi trecu ei prin minte, privind-o pe furiş, nu-l cunoştea ; da, Katharine inspira o milă teribilă.

Taxiul, care se înţepenise în traficul intens, reuşi să se elibereze şi porni în viteză pe Sloane Street. Mary era conştientă de tensiunea lui Katharine care se înţeţea pe măsură ce se apropiau, ca şi cum mintea i se fixase pe un punct din faţa lor şi marca secundă de secundă apropierea lor. Nu spunea nimic, iar Mary îşi fixă şi ea gîndurile, prin simpatie mai întîi, şi apoi uitînd de însoţitoarea ei, asupra unui punct din faţă. Îşi închipui punctul ca o stea joasă pe orizontul întunecat. Acolo, pentru ea, pentru amîndouă, se afla ţinta pentru care se luptau, iar scopul înflăcăării spiritelor lor era acelaşi ; dar nu putea să spună dacă era într-adevăr, sau ce anume era, sau de ce se simţea convinsă că amîndouă erau unite în

căutarea lui, mergînd cu viteză pe străzile Londrei, una lîngă alta.

— În fine, șopti Katharine, cînd mașina trase la ușă. Sări din mașină și iscodi ambele trotuare. Între timp Mary sună la ușă. Ușa se deschise cînd Katharine se asigurase că nici unul dintre cei de pe stradă nu semăna cîtuși de puțin cu Ralph. Văzînd-o, servițoarea o anunță :

— Domnul Denham a venit din nou, domnișoară. Vă așteaptă de cîtva timp.

Katharine dispăru de lîngă Mary. Ușa se închise între ele, iar Mary porni singură, încet și gînditoare, în susul străzii.

Katharine se îndreptă spre sufragerie. Dar cînd puse mîna pe clanță, ezită. Poate că își dăduse seama că momentul acesta nu va mai reveni nicicînd. Poate o secundă avu senzația că nici o realitate nu ar fi putut egala imaginile din închipuire. Poate că o reținea o teamă nedeslușită de anticipare, care o făcea să se sperie de orice schimbare sau întrerupere. Dar dacă aceste îndoieli și temeri sau această fericire o făceau să ezite, totul nu dură decît o clipă. În secunda următoare, apăsase clanța și mușcîndu-și buza ca să se stăpînească, deschise ușa spre Ralph Denham. Văzîndu-l, o cuprinse o extraordinară clarviziune. I se păru atît de mic, de singur, de detașat de orice altceva, omul acesta care fusese cauza acestor agitații și aspirații extreme. Ar fi putut să-i ridă în față lui Ralph. Dar, împotriva voinței, dădu cîștig de cauză acestei clarviziuni, și spre neplăcerea ei, o cuprinse un val de buimăceală, de alinare, de siguranță, de umilință, de dorința de a nu se mai lupta ci de a discrimina, și lăsîndu-se în voia lor, îi căzu în brațe și-i mărturisi iubirea.

NIMENI N-O ÎNTREBĂ NIMIC PE KATHARINE a doua zi. Dacă ar fi fost supusă unui interogatoriu contradictoriu ar fi putut foarte bine să declare că nu i se adresase nici o persoană. Lucră ceva, scrisese puțin, alcătui meniul pentru cină și stătu mai mult ca de obicei ținându-și capul în mâini și iscodind tot ce avea în fața ochilor, indiferent că erau scrisori sau dicționare, ca și cum în fața privirilor ei aprinse și meditative s-ar fi desfășurat vaste perspective. Se ridică o dată, se duse la bibliotecă, scoase dicționarul grecesc al tatălui și întinse în fața ei paginile sacre cu simboluri și cifre. Le netezi cu un amestec de amuzament afectuos și speranță. Oare într-o bună zi vor fi privite și de alți ochi? Gîndul, atîta vreme de neîndurat, devenise acum suportabil.

Nu-și dădea seama cu cîtă neliniște îi erau urmărite mișcările și cît de iscoditor îi priveau chipul doi ochi. Cassandra era foarte atentă să nu fie observată, iar discuția lor era atît de prozaică încît, dacă între propoziții n-ar fi existat pauze sau poticneli, ca și cum mintea era cu greu ținută în frîu, nici măcar doamna Milvain n-ar fi putut detecta ceva suspicios în ce ar fi auzit.

William sosise în după-amiaza aceea tîrziu și o găsise singură; avea să-i comunice ceva foarte important. Tocmai trecuse pe lingă Katharine pe stradă, iar ea nu-l recunoscuse.

— Bineînțeles că nu are nici un fel de importanță, dar dacă ar fi fost altcineva în locul meu? Ce-ar fi crezut? Ar fi bănuیت totul numai după expresia feței. Arăta... arăta... ezită... ca cineva care merge în transă.

Cassandrei i se părea semnificativ că verișoara ei plecase fără să-i spună nimic, iar ea interpretase acest lucru cum că s-ar fi dus să se întâlnească cu Ralph Denham. Dar spre surprinderea ei, William nu găsi nici o consolare în această probabilitate.

— În clipa în care renunți la convenții, începu el, în clipa în care faci ce nu se face... și faptul că te duci să te întâlnești cu un tânăr nu dovedește nimic, în afară de faptul că dă naștere la birfă.

Cassandra observă, puțin geloasă, că era extrem de afectat ca nu cumva oamenii să vorbească pe seama lui Katharine, ca și cum interesul pentru ea era încă de natură posesivă, nu prietenească. Cum nici unul nu știa de vizita lui Ralph cu o seară înainte, nu aveau imboldul necesar alinării, închipuindu-și că lucrurile se precipitau spre un moment de criză. Mai mult, aceste absențe ale Katharinei îi lăsă pradă întreruperilor care aproape că le răpiseră plăcerea de a fi singuri împreună. Seara ploioasă făcea plimbarea imposibilă; iar după codul lui William, bineînțeles, era mult mai condamnat să fie văzuți pe stradă decît surprinși în casă. Se aflau atît de mult la discreția soneriilor și ușilor încît abia dacă puteau discuta despre Macaulay cu convingere, iar William preferă să amîne cel de al doilea act al tragediei pentru o altă zi.

În acele clipe, Cassandra se punea în lumina cea mai favorabilă. Înțelegea neliniștile lui William și făcea tot ce-i stătea în putință să le împărtășească; totuși, să fie singuri împreună, să înfrunte împreună riscurile, să fie parteneri într-o minunată conspirație i se părea atît de încîntător că uita mereu de discreție, scoțînd exclamații de încîntare; iar William începu să creadă că deși situația era deplorabilă și enervantă, nu era totuși lipsită de farmec.

Cînd ușa se deschise în cele din urmă, William tresări, cu toate că era pregătit să-l înfrunte pe noul venit. Dar nu era doamna Milvain, ci Katharine, urmată îndeaproape de Ralph Denham. Katharine le susținu privirile, cu o lucire dîrză în ochi, care arăta ce efort făcea, și spuse:

— N-avem de gînd să vă întrerupem.

Îl conduse pe Denham după draperiile din fața camerei cu amintiri. Nu-și dorise refugiul acesta, dar confruntată cu trotuarele ude și cu vreun muzeu întirziat sau stația de metrou drept adăpost, fusese obligată, de dragul lui Ralph, să înfrunte neplăcerile propriei locuințe. I se păruse, trecind pe sub un felinar, că arată obosit și crispat.

Și astfel despărțite, cele două cupluri rămaseră ocupate o vreme cu propriile probleme. Doar murmure scăzute treceau dintr-o cameră în cealaltă. În cele din urmă, servitoarea intră să aducă mesajul domnului Hilbery cum că nu venea la cină. E foarte adevărat că nu era obligatoriu să i se spună acest lucru și domnișoarei Hilbery, dar William îi ceru părerea Cassandrei de o asemenea manieră ca să-i arate că fără sau cu temei, dorea foarte mult să-i vorbească.

Cassandra îl refuză din motive personale.

— Dar nu crezi că nu e prea politicos ? se hazardă el. De ce să nu facem ceva amuzant ?... Să mergem la teatru, de exemplu ? Să-i invităm și pe Katharine și Ralph, nu ?

Asocierea celor două nume în acest mod firesc făcu inima Cassandrei să zvicnească de plăcere.

— Nu crezi că probabil.. ? începu ea, dar William o întrerupse grăbit.

— Ei, nu știu. M-am gândit doar că ne putem distra când unchiul tău e plecat.

Pornî cu petiția încercînd un sentiment confuz de jenă și emoție care-l făcu să stea puțin cu mîna pe draperie, pentru a cerceta atent cîteva clipe portretul unei doamne, pe care doamna Hilbery, plină de optimism, îl considera o operă timpurie a lui Sir Joshua Reynolds. Pe urmă, bîjbii inutil în faldurile draperiei, o trase, și cu ochii în pămînt repetă mesajul și sugeră că ar trebui să meargă cu toții în seara aceea la teatru. Katharine acceptă sugestia cu atîta căldură încît i se păru ciudat cînd ea nu reuși să spună cu exactitate ce fel de spectacol dorea să vadă. Îi lăsă pe Ralph și William să decidă, care, sfătuiindu-se prietenește, cu ziarul în față, căzură de acord asupra efectelor binefăcătoare ale unui music-hall. După ce se stabilî acest lucru, totul își urmă cursul simplu și cu entuziasm. Cassandra nu fusese niciodată la un spec-

tacol de music-hall. Katharine îi dezvălui din încintările aparte ale acestui gen, unde urșii polari își execută numărul după doamne elegante, în rochii de seară, iar scena este o grădină misterioasă, o cutie de pălării și un magazin de pescărie din Mile End Road. Oricare ar fi fost natura programului din acea seară, el se ridica la cele mai înalte cerințe ale artei dramatice, cel puțin în ceea ce îi privea pe patru dintre spectatori.

Fără îndoială că actorii și autorii ar fi rămas surprinși să afle în ce formă ajunseseră eforturile lor la urechile și ochii celor patru; dar, oricum, n-ar fi putut să nege că efectul era pe de-a-ntregul uluitor. Sala răsună de alămuri și corzi, alternînd priveshti maiestruoase și pline de pompă cu tînguiuri suave. Pinzele roșii și crem din fundal, lirele, harfele, urnele și craniile, protuberanțele de ghips, ciucurii de la cortinele purpuri, nenumăratele lumini electrice orbitoare care slăbeau treptat n-ar fi putut fi întrecute de nici un efect decorativ al oricărui meșteșugar antic sau modern.

Pe urmă mai era publicul însuși, cu umerii dezgoliți, cu horbote și ghirlande în staluri, mai reținut dar festiv la balcoane și îmbrăcat ca pentru stradă și ore matinale la galerie. Dar, oricît de diferiți ar fi fost luați în parte, cu toții împărtășeau în grup aceeași bună dispoziție contagioasă, care dădea naștere la șoapte și legănări și înfiorări cită vreme pe scenă, în fața lor, se desfășurau dansul, jongleria, declarațiile de dragoste; rideau alone și renunțau cu greu la rîs, aplaudau cu o generozitate dezordonată care în răstimpuri devenea atotcuprinzătoare și copleșitoare. O dată William o zări pe Katharine aplecîndu-se în față și bătînd din palme cu o uitare de sine care-l făcu să tresară. Rîsul ei răsună alături de rîsul celorlalți spectatori.

O secundă rămase descumpănit ca și cum rîsul acesta îi dezvăluisese ceva ce nici nu bănuise. Dar pe urmă, o zări pe Cassandra, privind cu uluire la un bufon, fără să rîdă, prea emoționată și mirată ca să rîdă de ce vedea, și cîteva clipe o urmări ca și cum se uita la un copil.

Spectacolul se sfîrși, iluzia se stinse, întîi aici, pe urmă dincolo, pe măsură ce unii se ridicau să se îmbrace,

iar alții să dea onorul la imn ; muzicanții își strinseră partiturile și instrumentele, iar luminile scăzură una câte una pînă cînd sala se goli, tăcu și se umplu de umbre uriașe. În urma lui Ralph care trecea prin ușile batante, Cassandra privi înapoi și se minună să descopere că scena era deja despuțată de orice romantism. Cum, se întreba ea, chiar acoperă în fiecare seară toate locurile cu olandă cafenie ?

Succesul spectacolului fusese atît de mare încît, înainte de a se despărți, puseră la cale o altă escapadă pentru a doua zi. A doua zi era sîmbătă, prin urmare și William și Ralph erau liberi să-și dedice întrecaga după-amiază unei excursii la Greenwich, unde Cassandra nu fusese niciodată, iar Katharine îl confundase cu Dulwich. Cu această ocazie, Ralph se oferi să fie ghid. Îi conduse la Greenwich fără nici un impediment.

Ce exigențe ale statului sau toane ale imaginației au dat întii naștere ciorchinelui de locuri încintătoare care înconjoară Londra nu are importanță acum, cînd s-au adaptat atît de bine nevoilor celor între douăzeci și treizeci de ani care au la îndemină după-amieze de sîmbătă libere. Într-adevăr, dacă pe fantome le-ar interesa sentimentele celor care le-au urmat, ar trebui să-și adune cele mai bogate recolte cînd sosește din nou vremea frumoasă, iar îndrăgostiții, amatorii de priveliști și excursioniștii se revarsă din trenuri și omnibuze pe vechile lor terenuri de agrement. Este adevărat că în marea lor majoritate treceau pe lîngă tăblițele și inscripțiile arhitecților sau pictorilor de altădată fără să le citească, dar de data asta William era gata să le ofere lauda lui, nemărginită, așa cum rareori primiseră de-a lungul anului. Mergeau pe malul rîului, iar Katharine și Ralph, rămași puțin în urmă, prindeau din zbor frînturi din cele citite de William. Katharine zîmbi auzindu-i vocea ; asculta ca și cum i se părea străină, oricît de bine o cunoștea ; chibzui asupra sunetului. Nota de siguranță și fericire era nouă ; William era foarte fericit. Afla în fiecare minut ce izvoare de fericire îi refuzase ea. Nu-l rugase niciodată să o învețe ceva ; nu consimțise niciodată să-l citească pe Macaulay ; nu-și exprimase niciodată părerea că piesa lui putea sta lîngă operele lui Shakespeare. Îi urma visătoare, zîmbind

încântată de sunetul care purta pînă la ea aprobarea totală, totuși nu servilă, a Cassandrei.

Pe urmă murmură : „Cum poate Cassandra...“, dar schimbă sensul propoziției exact la antipod și sfîrși prin „cum putuse să fie atît de oarbă ?“ Dar nu era necesar să urmărească aceste enigme cînd prezența lui Ralph îi furniza probleme mai interesante, care nu știu cum se contopiră cu bărcuța care traversa riul, cu City-ul maiestuos și ros de griji, și vasele întorcîndu-se acasă cu comori, sau pornind în căutarea lor, astfel că erau necesare răgazuri serioase ca să le poată descîlci unele de altele. Mai mult, Ralph se opri și începu să se intereseze la un bătrîn luntraș despre flux și vapoare. Cum stătea de vorbă, părea un altul, și chiar arăta diferit, îi trecu ei prin cap, proiectat pe fundalul riului, cu turle și turnuri în depărtare. Bizareria lui, romantismul, puterea de a face abstracție de ea și de a se amesteca în treburile altora, posibilitatea de a închiria împreună o barcă ca să traverseze riul, iuțeala și neașteptata decizie îi umplură mintea și-i inspirară un asemenea extaz, pe jumătate iubire, pe jumătate aventură, încît William și Cassandra se opriră tresărînd din discuție, iar Cassandra exclamă :

— Arată de parcă ar aduce o jertfă ! Foarte frumoasă, adăugă ea repede, cu toate că, din respect pentru William, își înfrîntă mirarea că imaginea lui Ralph Denham vorbind cu barcagiul pe țărmul Tamisei ar putea stîrni cuiva o asemenea adorație.

După-amiaza aceea se scurse pe nesimțite, cu ceaiul și curiozitățile tunelului Tamisei, străzile necunoscute, astfel că singura metodă de a o prelungi a fost să plănuiască o altă escapadă pentru ziua următoare. Se hotărîră să meargă la Hampton Court, în loc de Hampstead, căci deși Cassandra visase de mică la tilharii din Hampstead, acum își transferase afecțiunea complet și irevocabil asupra lui William III. În consecință, ajunseră la Hampton Court cam la vremea prînzului într-o dimineață frumoasă de duminică. Expresiile de admirație pentru clădirea de cărămidă roșie fură la unison, încît se părea că veniseră acolo doar ca să se asigure unul pe altul că palatul acesta era cel mai impunător din lume. Se plimbară pe Terasă, toți patru

în șir, și închipuindu-și că erau proprietarii, socotiră cât bine aducea omenirii o asemenea moștenire.

— Singura noastră speranță, spuse Katharine, ar fi ca William să moară, iar Cassandra să primească o locuință în calitate de văduvă a unui poet distins.

— Sau..., începu Cassandra, dar se înfrină să și-o închipuie pe Katharine ca văduvă a unui avocat distins. Dar era a treia zi de hoinăreală și devenise greu să te mai abții chiar și de la asemenea nevinovate zboruri ale imaginației. Nu îndrăznea să-l întrebe pe William; era de nepătruns; niciodată nu părea să-i urmărească pe ceilalți doi împins de curiozitate când se despărțeau, lucru care se întâmpla des, când se opreau în fața vreunei plante sau la vreo frescă. Cassandra le studia mereu spatele. Observă cum, uneori, imboldul de pornire îl dădea Katharine, iar alteori Ralph; cum, uneori, mergeau agale, ca și cum erau absorbiți de o discuție; alteori, repede, parcă înflăcărați. Când erau din nou toți patru, purtarea lor însă era cât se poate de detașată.

„Ne întrebam dacă vor prinde totuși un pește...” sau : „Trebuie să ne grăbim să ajungem la Labirint.” Pe urmă, ca să o buimăcească de tot, William și Ralph umpleau toate răstimpurile dintre mese sau călătoria cu trenul cu tot felul de argumente binevoitoare; discutau politică ori povesteau căprioare, ori făceau diverse socoteli pe dosul unor plicuri vechi, ca să dovedească cine știe ce. Avea vaga impresie că verișoara ei era distrată, dar nu puteai fi sigur. În anumite clipe se simțea atât de tinără și neexperimentată încât aproape că-și dorea să se întoarcă iar la viermii ei de mătase de la Stogdon House și să nu mai fie amestecată în această afacere concertantă.

Cu toate acestea, asemenea clipe nu erau decât umbra necesară sau răceala care pune în evidență substanța fericirii ei, și nu micșora strălucirea care părea să-i învăluie la fel pe toți. Aerul proaspăt al primăverii, cerul spălat de nori pogorîndu-și căldura din senin păreau să răspundă cu acordul naturii la starea ei sufletească deosebită. Iar în această stare urmau să se găsească și printre căprioare, care se tolăneau la soare tăcute, și printre pești, suspendați în undă, căci cu toții participau la acest

calm fără să aibă nevoie să se exprime în cuvinte. Nici un cuvânt pe care l-ar fi rostit Cassandra nu putea să exprime nemișcarea, strălucirea, aerul de așteptare care se găsea în frumusețea ordonată a potecilor înverzite și a aleilor cu pietriș pe care le străbăteau toți patru în acea după-amiază de duminică. Umbrele arborilor se întindeau tăcute pe spațiile înșorite; tăcerea îi învălui inima în faldurile sale. Nemișcarea tremurătoare a fluturului pe floarea aproape deschisă, căprioarele pascănd liniștite pe iarbă, toate erau imagini pe care privirea i se oprea, reflectându-le ca pe imaginile proprii sale firi gata să adăpostească fericirea și să se înfioare în extaz.

Dar după-amiaza trecu, și sosi timpul să plece. În drum spre Chelsea, de la Waterloo, Katharine începu să aibă temeri cu privire la atitudinea tatălui ei, care, adăugate la ziua de luni când începuse lucrul în birouri, îngreuna planificarea unei alte distracții pentru ziua următoare. Până atunci, domnul Hilbery privise absențele lor cu o bunăvoință părintească, dar nu putea să le treacă cu vederea la infinit. Ba chiar, dacă ar fi știut, începuse să sufere că nu erau împreună și să tinjească să se întoarcă.

Nu-i plăcea singurătatea, iar duminica, în mod special era perfect adaptată corespondenței, vizitelor sau mersului la club. Pe la vremea ceaiului se pregăti să plece de acasă tocmai pentru asemenea scopuri, dar pe scări îl întâmpină sora lui, doamna Milvain. Auzind că nu era nimeni acasă, ar fi trebuit să se retragă supusă, în schimb acceptă invitația lui cu jumătate de gură să poștească înăuntru și domnul Hilbery se pomeni în sîcîitoarea situație de a fi obligat să comande ceaiul pentru ea și să rămână în salon cîtă vreme avea să-l bea. Doamna Milvain nu întîrzie să facă limpede scopul pentru care venise — o problemă de rezolvat. Fratele nu fu de loc entuziasmat auzind vestea.

— Katharine e plecată azi după-amiază, observă el. De ce nu treci mai tîrziu să discuți cu ea... cu noi amîndoi, re zici ?

— Dragul meu Trevor, am niște motive întemeiate să discut numai cu tine personal... Unde e Katharine ?

— E plecată cu tînărul ei, bineînțeles. Cassandra joacă foarte conștiincios rolul de „chaperone”. E o tînără încîntătoare... preferata mea.

Începu să răsucească între degete pietrieica în timp ce plănuia diverse metode de a-i scoate din cap Celinei obsesia care după cîte își dădea el seama era legată ca de obicei de problema lui Cyril.

— Deci cu Cassandra, repetă semnificativ doamna Milvain. Cu Cassandra.

— Da, cu Cassandra, consimți politicos domnul Hilbery, mulțumit de latura pe care apucaseră lucrurile. Am impresia că aveau de gînd să se ducă la Hampton Court, și parcă îl luau cu ei și pe un protejat de-al meu, Ralph Denham, un individ foarte isteț, ca să-i țină companie Cassandrei. Mi s-a părut un aranjament cît se poate de nimerit.

Era pregătit să insiste puțin pe acest subiect neprimdios și spera ca fiica lui să se întoarcă pînă l-ar fi terminat.

— Întotdeauna am considerat Hampton Court locul ideal pentru logodnici. Au Labirintul, au și unde să stea să bea ceaiul în tihnă... am uitat cum îi spunea... și pe urmă, dacă tînărul știe ce are de făcut reușește el să-și convingă logodnica să se plimbe pe malul râului. Plin de posibilități... plin. Vrei o prăjitură, Celia? continuă domnul Hilbery. Eu respect cina întru totul, dar asta nu-i valabil pentru tine. După cîte îmi amintesc, n-ai ținut niciodată la așa ceva.

Amabilitatea fratelui n-o păcălea pe doamna Milvain; o întrista puțin; cunoștea prea bine cauza. Orb și îngîmfat ca de obicei.

— Cine este acest domn Denham? întrebă ea.

— Ralph Denham? spuse domnul Hilbery, ușurat că sora lui apucase această linie de gîndire. Un om deosebit de interesant. Am mare încredere în el. E o autoritate în instituțiile noastre medievale și dacă n-ar fi obligat să-și cîștige existența ar scrie o carte de care este mare nevoie.

— Prin urmare nu e înstărit? interveni doamna Milvain.

— N-are un sfanț, cred, iar familia este mai mult sau mai puțin dependentă de el.

— O mamă și surori ?... n-are tată ?

— Da, tatăl lui a murit acum câțiva ani, spuse domnul Hilbery, care era pregătit să-și folosească imaginația, dacă era cazul, pentru a-i servi doamnei Milvain fapte cu privire la istoria personală a lui Ralph Denham, întrucât pentru cine știe ce motiv subiectul o pasiona.

— Tatăl lui a murit cu câțva timp în urmă, iar tinărul i-a luat locul...

— Familia e legată de avocatură ? se interesă doamna Milvain. Am impresia că am văzut pe undeva numele ăsta.

Domnul Hilbery scutură din cap.

— Inclini să mă îndoiesc că au lucrat vreodată în profesiunea asta, observă el. Parcă Denham mi-a spus o dată că tatăl lui a fost negustor de grîne. Sau poate a spus agent de bursă. Oricum, a ajuns la strîmtoare așa cum se întîmplă cu agenții de bursă. Pe Denham îl respect mult, adăugă el.

Remarca sună în auzul lui nefericit de concludentă, și se temea că altceva nu mai era de spus în legătură cu Denham. Își examinează virfurile degetelor cu atenție.

— Cassandra s-a făcut o tinără de-a dreptul încîntătoare, începu el din nou. E o încîntare s-o privești, și o încîntare să stai de vorbă cu ea, cu toate că n-are cunoștințe de istorie prea serioase. Mai dorești o ceașcă de ceai ?

Doamna Milvain își împinsese ușor ceașca, ceea ce însemna că pentru moment era cam nemulțumită. Dar nu mai dorea ceai.

— Pentru Cassandra am venit, începu ea. Îmi pare nespus de rău să-ți spun că nu e deloc ce crezi tu, Trevor. A profitat de bunătatea lui Maggie și a ta. S-a purtat într-un mod care este de-a dreptul incredibil — în această casă între case — dacă n-ar fi alte împrejurări care sînt și mai incredibile.

Domnul Hilbery păru luat prin surprindere, și o secundă tăcu.

— Totul sună cam sumbru, remarcă el politicoș, continuînd să-și examineze unghiile. Dar trebuie să recunosc că sînt complet în necunoștință de cauză.

Doamna Milvain se înțepeni și-și emise mesajul în propoziții scurte, cu puține silabe dar extrem de tăioase.

— Cu cine a ieșit Cassandra ? Cu William Rodney. Cu cine a ieșit Katharine ? Cu Ralph Denham. De ce se înțilnesc meru la colțul străzilor și se duc la music-halluri și cu taxiuri noaptea târziu ? De ce nu-mi spune Katharine adevărul când o chestionez ? Acum pricep motivul. Katharine s-a încurcat cu acest avocat necunoscut ; a considerat potrivit să scuze comportamentul Cassandrei.

O altă pauză scurtă.

— Ei, păi Katharine nu mă îndoiesc că are să-mi dea o explicație, răspunse netulburat domnul Hilbery. E cam complicat pentru mine să înțeleg totul dintr-o dată. Mărturisesc... și, dacă nu mă consideri cam nepoliticos, Celia, cred că am să ies să fac o plimbare spre Knightsbridge.

Doamna Milvain se ridică brusc.

— A scuzat comportamentul Cassandrei și s-a încurcat cu Ralph Denham, repetă ea.

Stătea absolut dreaptă, cu acru înțepat al celui care depune mărturie pentru veridicitate, indiferent de consecințe. Știa din discuțiile anterioare că singura cale să contracareze indolența și indiferența fratelui ei era să-l bombardeze cu încă un enunț în formă comprimată până apuca să iasă din cameră. După ce rostise acestea, se abținu să mai spună ceva, și părăsi casa cu demnitatea celui inspirat de un ideal măreț.

Își formulase remarcă de așa natură încât să-l împiedice pe fratele ei să pornească în vizită spre Knightsbridge. Domnului Hilbery nu-i era teamă pentru Katharine, dar undeva, într-un colțisor al minții avea bănuiala că nepoata lui, Cassandra, ar fi fost împinsă prosteste, fără să-și dea seama și absolut inocentă, în una din idilele lor nesăbuite. Soția lui era o judecătoare excentrică a convențiilor ; el însuși era leneș ; iar Katharine era cufundată în gânduri în mod firesc... Aici își aminti cât putu el de bine natura exactă a atacului. „A scuzat comportamentul Cassandrei și s-a încurcat cu Ralph Denham.“ De unde reieșea că fiica lui nu era cufundată în gânduri, sau ce anume era ca ea să se fi încurcat cu Ralph Denham ? În acest labirint al absurdităților, domnul Hil-

bery nu reușea să găsească o ieșire, pînă cînd nu i-ar fi venit în ajutor Katharine; prin urmare, foarte filozof de fapt, se lăsă în voia unei cărți.

Însă abia îi auzi pe tineri intrînd și urcînd la etaj, că o și trimise pe servitoare să-i spună domnișoarei Katharine că dorea să vină în birou să stea puțin de vorbă. Katharine lăsă să-i cadă blana pe podeaua din sufragerie, în fața focului. Erau cu toții adunați acolo, venindu-le greu să se despartă. Mesajul din partea tatălui o nîră pe Katharine, iar ceilalți îi surprinseră în priviri un vag sentiment de teamă, în clipa în care se întoarse să plece.

Domnului Hilbery îi veni inima la loc cînd își văzu fata. Se feliță și se mîndri că avea o asemenea fiică, cu un simț de răspundere și o înțelegere profundă a vieții, care depășeau anii ei tineri. Mai mult, astăzi arăta altfel decît de obicei; se obișnuise să o considere frumoasă din capul locului; acum acest lucru îi era amintit și asta îl ului. Se gîndi instinctiv că îi întrerupsese un răgaz fericit petrecut cu Rodney; și se scuza.

— Scuza-mă că te deranjez, draga mea. Te-am auzit sosînd și m-am gîndit că e mai bine să mă fac de la început antipatic... după cîte se pare, din păcate, taților li se cere să se facă antipatici. Uite ce e, mătușa Celia a venit să mă vadă; mătușei Celia i-a intrat în cap, după cîte se pare, că tu și Cassandra ați fost... hai să spunem puțin prostuțe. Plimbările astea în comun, distracțiile astea amuzante... au dat naștere la niște confuzii. I-am spus că nu văd nimic rău în asta, dar vreau să aud același lucru și de la tine. Cassandra a fost lăsată cumva prea mult în grija domnului Denham?

Katharine nu răspunse imediat, iar domnul Hilbery bătu încurajator cărbunii cu vătraiul. Pe urmă, Katharine spuse fără să se scuze sau să se simtă stînjinită:

— Nu văd de ce aș răspunde întrebărilor mătușei Celia. I-am mai atras o dată atenția că nu e cazul.

Domnul Hilbery se simți ușurat și în taină amuzat la gîndul interviului, deși pe față nu putea să accepte o asemenea neconviniță.

— Ptea bine. Atunci mă autorizezi pe mine să-ți transmit că s-a înșelat și că n-ați vrut decît să vă amuzați.

puțin? În mintea ta, Katharine, nu există nici un fel de îndoială? Cassandra este în grija noastră și nu doresc ca oamenii să pălăvrăgească pe seama ei. Ți propun să fii puțin mai atentă pe viitor. Invită-mă și pe mine la viitoarea voastră întâlnire.

Katharine nu răspunse, după cum sperase, umoristic sau afectuos. Medită, chibzuiind ba la una ba la alta, și tatăl ei reflectă că pînă și Katharine a lui se deosebea de alte femei în capacitatea de a lăsa lucrurile să curgă de la sine. Sau avea ceva de spus?

— Ai ceva pe conștiință? întrebă el într-o doară. Ia spune-mi, Katharine, o luă mai în serios, izbit de expresia din ochii ei.

— Vroiam să-ți spun de cîtva timp, spuse ea. Nu mă căsătoresc cu William.

— Nu te căsătorești...! exclamă el, scăpînd vătraiul stupefiat. De ce? De cînd? Explică-te, Katharine.

— A, mai de demult... o săptămînă în urmă, poate mai mult.

Katharine vorbea repezit și nepăsătoare, ca și cum știrea nu mai privea pe nimeni.

— Dar aș putea și eu să întreb... de ce nu mi s-a spus nimic din toate astea... ce înseamnă povestea asta?

— Nu vreau să ne căsătorim... atît.

— Asta e și dorința lui William, nu numai a ta?

— A, da. Sintem absolut de acord.

Domnul Hilbery rareori se simțise mai pierdut ca acum. Se gîndi că fiica lui trata problema cu o ciudată detașare; abia dacă își dădea seama de gravitatea vorbelor; el personal nu pricepea nimic. Dar dorința de a aplana totul în mod plăcut îi veni în ajutor. Fără îndoială că se certaseră, că William avusese vreun capriciu, căci, deși era băiat bun, uneori era prea tipicar... iar femeile nu prea înghit lucrul ăsta. Cu toate că era înclinat să-și ia responsabilitățile cît se poate de în ușor, ținea prea mult la fiica lui ca să lase lucrurile de capul lor.

— Mărturisesc că-mi vine foarte greu să te urmăresc. Aș dori să aud și versiunea lui William, spuse el iritat. Și cred că ar fi trebuit să vorbească cu mine în primul rînd.

— Nu-i dau voie, spuse Katharine. Cred că ți se pare foarte ciudat, adăugă ea. Dar te asigur că dacă ai puțină răbdare... pînă se înloarce mama.

Rugămintea de aminare era pe placul domnului Hilbery. Dar conștiința se ridica împotriva. Oamenii vorbeau. Nu putea să suporte ca purtarea fiicei lui să fie considerată în nici un fel ieșită din comun. Se întreba, date fiind împrejurările, dacă n-ar fi mai bine să-i telefoneze soției, sau să-și cheme una din surori, să-i interzică lui William să mai vină la ei, s-o trimită pe Cassandra acasă — căci era vag conștient de responsabilitățile pe care le avea și față de nepoată. Pe frunte îi apăruă tot mai multe cute din cauza problemelor care se acumulasă și pe care era tentat să le pună pe umerii lui Katharine să le rezolve, cînd ușa se deschise și William Rodney își făcu apariția. Lucrul acesta necesita o schimbare totală, nu numai în exteriorizare dar și în atitudine.

— Uite-l pe William, exclamă Katharine, ușurată. I-am spus lui tata că nu mai sîntem logodiți, i se adresă ea. I-am explicat că te-am împiedicat să-i comunici tu acest lucru.

William se purta extrem de oficial. Se înclină ușor în direcția domnului Hilbery, rămase rigid ținîndu-se de un rever al hainei și privind în mijlocul focului. Așteptă să vorbească domnul Hilbery.

Domnul Hilbery adoptase și el o aparență de nespusă demnitate. Se ridicase în picioare, și-și înclinase o idee partea de sus a trupului.

— Aș dori să-ți aud versiunea, Rodney... dacă fiica mea nu te împiedică să vorbești.

William așteptă să treacă cel puțin două secunde.

— Logodna noastră este ruptă, spuse el bătos.

— Ați ajuns la această concluzie de comun acord?

După o pauză sensibilă, William înclină din cap, iar Katharine adăugă, ca și cum se gîndise încă o dată.

— A, da.

Domnul Hilbery se balansa de cîteva ori, mișcă buzele de parcă ar fi vrut să facă cîteva remarci, dar nu reuși să le îmbrace în cuvinte.

— Nu pot decît să vă sugerez să aminați orice hotărîre pînă cînd efectul acestei neînțelegeri a avut suficient timp să treacă. V-ați cunoscut..., începu el.

— Nu e nici o neînțelegere la mijloc, interveni Katharine. Absolut nici una.

Făcu cîțiva pași prin cameră, ca și cum avea de gînd să plece. Atitudinea ei firească, detașată contrasta ciudat cu pompozitatea tatălui și cu rigiditatea militărească a lui William, care nu-și ridicase deloc privirea. Pe de altă parte, Katharine privea dincolo de cei doi bărbați, peste cărți, dincolo de mese, spre ușă. Aveai impresia că nu acordă nici cea mai mică atenție celor ce se petreceau. Tatăl ei o privi brusc tulburat și înnegurat. Cumva încrederea în logica și seriozitatea ei fusese zdruncinată în mod straniu? Nu mai simțea că ar fi putut să-i încredințeze total propria viață, după felul superficial în care o trata. Pentru prima oară, după mulți ani, simțea că este răspunzător de fiica lui.

— Uite ce e, trebuie să clarificăm totul, spuse el, renunțînd la atitudinea oficială și adresîndu-i-se lui Rodney ca și cum Katharine nu era de față. V-ați certat pe ceva, nu? Ascultați-mă pe mine, majoritatea oamenilor trec prin asta cînd sint logodiți. Eu unul am văzut mai multe necazuri iscate din logodnele îndelungate decît din vreo formă de nebunie omenească. Urmați-mi sfatul și dați uitării cearta... amîndoi. Vă prescriu abstenență totală de la emoții. Vizitează vreo stațiune veselă, Rodney.

Fu izbit de înfățișarea lui William care părea să indice un sentiment profund ținut în friu cu strășnicie. Se gîndi că fiica lui fusese fără discuție agasantă, agasantă în mod inconștient și-l împinsese să ia această atitudine fără voia lui. Domnul Hilbery nu supraestima suferințele lui William. Nici o altă clipă a vieții lui nu-i smulsese lui William pînă atunci asemenea neliniște. Era pus față în față cu consecințele propriei lui nesăbuinte. Trebuia să mărturisească complet și să-l facă pe domnul Hilbery să înțeleagă cum era el de fapt. Toate vorbeau împotriva lui. Pînă și seara de duminică, și focul, și scena liniștită a bibliotecii i se ridicau împotriva. Iar apelul domnului Hilbery făcut către un om de lume era de-a dreptul contrar firii lui. Nu mai era omul de lume pe care dom-

nul Hilbery căuta să-l recunoscă. O forță din el, însă, îl obliga, așa cum îl obligase să și coboare în această cameră să-și declare poziția pe dată, de unul singur, fără ajutorul nimămui, fără vreo perspectivă sau recompensă. Răsuci în minte diverse propoziții, pe urmă icni :

— O iubesc pe Cassandra.

Chipul domnului Hilbery căpătă culoarea stacojiu intens. Își privi fiica. Dădu din cap ca și cum ar fi vrut să-i transmită fără vorbe să iasă din cameră : dar Katharine fie că nu observă, fie că nu dori să se supună.

— Ai nerușinarea., începu domnul Hilbery pe un ton scăzut și înfundat, pe care singur nu și-l recunoștea, cind... în hol se auziră exclamații și pași, cind Cassandra, care după cite se părea ținuse piept cuiva care dorise s-o împiedice, năvăli în cameră.

— Unchiule Trevor, exclamă ea, insist să-ți spun eu adevărul !

Se repezi între Rodney și unchiul ei ca și cum ar fi vrut să pareze niște lovituri. Dar cum unchiul rămăsese nemișcat, părint foarte impunător și masiv, și cum nimeni nu rostea nici un cuvânt, se retrase puțin, privind-o mai întâi pe Katharine și pe urmă pe Rodney.

— Trebuie să afli adevărul, spuse ea cam stingaci.

— Ai nerușinarea să-mi spui acest lucru în prezența lui Katharine ? continuă domnul Hilbery, vorbind fără să țină cîtuși de puțin cont de întreruperea Cassandrei.

— Sînt conștient, cît se poate de conștient... cuvintele lui Rodney, rostite după o pauză și cu ochii în pămînt, nu aveau prea mult sens, dar exprimau o hotărîre surprinzătoare. Sînt cît se poate de conștient ce părere aveți despre mine, reuși el să articuleze, privindu-l pe domnul Hilbery pentru prima oară direct în ochi.

— Dacă am fi singuri aș putea să-mi expun mai pe larg părerea despre acest subiect, replică domnul Hilbery.

— Uiti că și pe mine mă interesează, spuse Katharine. Făcu cîțiva pași spre Rodney, iar mișcarea păru să certifice tăcut respectul și sprijinul față de el. Cred că William s-a purtat absolut corect, și de fapt părțile interesate sînt eu și Cassandra.

Cassandra făcu și ea o mișcare extrem de scurtă care păru că-i unește pe toți trei. Tonul și privirea Katharinei

îl descumpăniră din nou pe domnul Hilbery, și în plus, îi dădu sentimentul că este penibil și enervant de demodat; dar în ciuda golului interior, părea echilibrat.

— Cassandra și Rodney au tot dreptul să-și rezolve treburile după propriile dorințe, dar nu văd nici un motiv de ce-ar face-o în camera mea sau în casa mea... Totuși, doresc să fiu bine lămurit; nu mai ești logodită cu Rodney.

Se opri, și pauza păru să semnifice cât de recunoscător era pentru această eliberare a fiicei lui.

Cassandra se întoarce spre Katharine, care-și luă aer în piept, gata să spună ceva, apoi se înfrină; și Rodney părea că așteaptă ca ea să întreprindă ceva; tatăl ei o privi de parcă aproape se aștepta să i se mai aducă la cunoștință și alte lucruri. În tăcerea care se lăsă, auziră pași distincți care coborau scara, iar Katharine se duse direct la ușă.

— Așteaptă, porunci domnul Hilbery, vreau să vorbesc cu tine... între patru ochi, adăugă el.

Katharine se opri, ținând ușa întredeschisă.

— Mă întorc, spuse ea, și rostind acestea deschise ușa și ieși.

O auziră imediat vorbind cu cineva, cu toate că nu se distingeau ce anume.

Domnul Hilbery rămase lângă cuplul vinovat, care stătea în picioare, ca și cum refuzau să fie alungați, iar plecarea Katharinei adusese o schimbare în situație sau, cel puțin, așa i se părea în taină domnului Hilbery, căci nu putea să explice satisfăcător purtarea fiicei.

— Unchiule Trevor, exclamă impulsivă Cassandra, nu te supăra te rog. N-am avut ce face; te implor să mă ierți.

Unchiul refuză încă să-i recunoască identitatea și continua să vorbească ca și cum nici n-ar fi existat.

— Bănuiesc că ai comunicat familiei Otway, îi spuse el lui Rodney înverșunat.

— Unchiule Trevor, am vrut să-ți spunem ție, răspunse Cassandra în locul lui. Am așteptat... se uită rugătoare spre Rodney care scutura ușor din cap.

— Da? Și ce ai așteptat mă rog? întrebă tăios unchiul, privind-o în sfârșit.

Cuvintele i se stinseră Cassandrei pe buze. Era evident că-și ciulea urechile să prindă un zgomot din afară care să-i vină în ajutor. Unchiul n-avu parte de răspuns. Ascultă și el.

— E o problemă neplăcută pentru toți, conchise el, lăsându-se din nou pe scaun, arcuindu-și spatele și privind flăcările. Părea că stătea de vorbă cu sine însuși, iar Rodney și Cassandra îl priviră tăcuți.

— De ce nu stați jos ? spuse el brusc.

Vorbea cu asprime, dar focul miniei se stinsese sau vreo altă preocupare îi îndreptase starea sufletească spre alte culori. Cassandra acceptă invitația dar Rodney rămase în picioare.

— Cred că Cassandra vă poate explica lucrurile mai bine în absența mea, spuse el, și ieși din cameră ; domnul Hilbery consimțise printr-o ușoară înclinare a capului.

Între timp, în salonul alăturat, Denham și Katherine se așezaseră din nou la masa de mahon. Păreau să-și continue conversația întreruptă la mijloc, căci fiecare își aminti cu precizie unde anume se opriseră și erau dornici să o reia cât mai repede cu putință. Katharine îi relată pe scurt discuția cu tatăl ei, iar Denham, fără să comenteze, spuse :

— Oricum, nu văd nici un motiv să nu ne mai vedem.

— Sau să fim împreună. Numai problema căsătoriei nu se pune, replică Katharine.

— Și dacă cumva încep să te doresc tot mai mult ?

— Și delăsările se acumulează ?

Ralph suspină nerăbdător și tăcu o vreme.

— Cel puțin, reluă el, am stabilit că delăsările mele sînt într-un mod ciudat legate de tine ; ale tale n-au nici o legătură cu mine, Katharine, adăugă el, stricînd încercarea de argumentație logică din cauza agitației. Te asigur că nu iubim... așa cum înțeleg oamenii să se iubească. Adu-ți aminte de seara aceea. Atunci n-am avut nici unul nici un fel de îndoială. Am fost absolut fericiți timp de o jumătate de oră. N-ai simțit delăsarea decît a doua zi ; iar eu, abia ieri dimineață. Am fost fericiți toată ziua, pe intervale, pînă cînd eu... mi-am dat drumul, și tu, bineînțeles, te-ai plictisit.

— Ah, exclamă ea, ca și cum subiectul o irita, nu pot să te fac să pricepi. Nu e vorba de plictiseală... nu mă plictisesc niciodată. Realitatea... realitatea, exclamă ea, bătînd cu degetul pe masă ca și cum ar fi dorit să-și accentueze spusele și să explice, probabil, de ce rostise izolat cuvîntul. Pentru tine, încetez să mai fiu reală. Din nou apar chipurile din furtună... viziunea unui uragan. Pentru o clipă sîntem alături, apoi ne despărțim. E și vina mea. Nu sînt mai bună ca tine... poate mai rea.

Încercau din nou să explice, după cum o dovedeau gesturile obosite și frecvențele intreruperi, ceea ce în limbajul lor comun ajunseseră să numească „delăsări“; o sursă constantă de tristețe pentru ei în ultimele zile, și motivul imediat pentru care Ralph se pregătea să plece, cînd Katharine ascultînd preocupată, îl auzise și-l reținuse. Care era cauza acestor delăsări? Fie pentru că ea arăta mai frumoasă, sau mai deosebită, pentru că purta ceva aparte, sau spusese ceva neașteptat, simțămîntele romantice ale lui Ralph urcau în ființa lui, stăpînindu-l și reducîndu-l fie la tăcere fie la o exprimare nearticulată pe care Katharine, cu o răutate neintenționată dar constantă, le intrerupea sau le contrazicea cu severitate sau opunîndu-le cine știe ce fapt prozaic. Pe urmă, viziunea se topea, iar Ralph exprima la rîndul său vehement convingerea că nu-i îndrăgea decît umbra și puțin îi păsa de realitate. Dacă „delăsarea“ o cuprindea pe ea, lua forma unei detașări treptate pînă cînd se lăsa total în voia gîndurilor care o purtau cu o asemenea intensitate încît refuza cu îndărătnicie să-și amintească de prezența lui. Este inutil să afirmăm că aceste transe erau provocate de Ralph, oricît de puțin ar fi fost ele legate de el, în fazele finale. Faptul că nu avea nevoie de el și că nu suferea să i se amintească de el era cert. Atunci, cum puteau fi oare îndrăgostiți? Natura fragmentară a relațiilor lor era evidentă.

Stăteau astfel tăcuți la masă în salon, uitînd de tot ce-i înconjura, în vreme ce Rodney străbătea salonul de la etaj într-o stare de agitație extremă, iar Cassandra rămăsese singură cu unchiul ei. În cele din urmă, Ralph se ridică și se duse încruntat spre fereastră. Se lipi de pervaz.

Afară se aflau adevărul și libertatea și nesfârșitul care nu pot fi cuprinse decât în singurătate și nu pot fi nicicând împărțite altuia. Ce sacrilegiu mai mare se putea comite decât să încerci să violezi ceea ce simți prin strădania de a-l împărți cu cineva ? O mișcare îndărătul lui îl făcu să reflecteze că această Katharine avea tăria, dacă dorea, să fie persoana pe care o visa. Se întoarse brusc pentru a-i implora ajutorul, și din nou privirea ei detașată, fixată parcă pe un obiect îndepărtat îi strecură un fior rece în suflet. Ca și cum era conștient că o privește, se ridică și venind lângă el, aproape, scrută și ea amurgul. Aproximarea fizică îi anințea cu amărăciune de distanța dintre mințile lor. Dar chiar și cu această distanță prezența ei lângă umărul lui îi schimbă întregul univers. Se văzu săvârșind fapte minunate de bărbăție ; salvind inecații, salvindu-i pe cei oropsiți. Iritat de această formă de egocentrism, nu putea totuși să se debaraseze de convingerea că viața era totuși minunată, romantică, stăpîna pe care merita s-o slujești cită vreme o aveai. Nu dorea s-o audă pe Katharine vorbind ; n-o privi și n-o atinse ; se părea că era eufundată în gînduri și uitase de el.

Ușa se deschise fără zgomot. Domnul Hilbery privi prin cameră și o clipă nu desluși cele două siluete de la fereastră. Tresări neplăcut impresionat cînd le văzu și le observă atent pînă cînd se hotărî să spună ceva. În cele din urmă, făcu o mișcare care îi anunță prezența ; se întoarseră amîndoi brusc. Fără să vorbească, îi făcu semn Katharinei să vină la el, și evitînd să se uite în direcția lui Denham, o îndrumă înapoi în birou. După ce intrară, închise atent ușa ca și cum vroia să se pună la adăpost de ceva neplăcut.

— Ei, Katharine, spuse el, luîndu-și locul în fața focului, poate ai amabilitatea să-mi explici...

Katharine tăcu.

— Ce concluzii vrei să trag ? spuse el tăios... Îmi declari că nu mai ești logodită cu Rodney ; te văd, după toate aparențele, în termeni extrem de apropiați cu un altul — cu Ralph Denham. Eu ce să cred ? Ești, adăugă el, pentru că ea nu spusese nimic, ești logodită cu Ralph Denham ?

— Nu, răspunse ea.

Se simți nespuns de ușurat ; fusese sigur că răspunsul ei îi va confirma bănuielile, dar pentru că i se luase aceea piatră de pe inimă, începu să simtă enervarea pe care i-o stîrnise purtarea ei.

— Atunci nu-mi rămîne să-ți spun decît că ai niște idei foarte ciudate cu privire la modul firesc de comportament... Oamenii au tras niște concluzii și nici nu mă miră... Cu cît mă gîndesc mai mult cu atît mi se pare mai de neînțeles, continuă el, mîniindu-se pe măsură ce vorbea. De ce nu mi se spune nimic din ceea ce se petrece în casa mea ? De ce trebuie să aud aceste lucruri pentru prima oară de la sora mea ? Este cît se poate de neplăcut... de revoltător. Cum am să-i explic unchiului tău Francis... dar eu unul mă spăl pe mîini de toată afacerea asta. Cassandra va pleca mîine acasă. Lui Rodney îi interzic să mai pună piciorul aici. Cît despre celălalt tînăr, cu cît își ia tălpășița mai repede de aici, cu atît mai bine. După ce am avut atîta încredere în tine, Katharine...

Se întrerupse neliniștit de tăcerea de rău augur cu care fură întîmpinate cuvintele lui, și-și privi fiica ușor neliniștit de starea ei de spirit, la fel cum se întîmplase pentru prima oară în seara aceea. Observă din nou că nu-l asculta pe el, ci niște sunete din afară. Stătu și el atent. Îi veni iar în minte că între ea și Denham exista o înțelegere, dar avu neplăcuta bănuială că era de natură nepermisă, așa cum întreaga situație dintre tineri i se părea condamnat de nepermisă.

— Am să stau de vorbă cu Denham, spuse el, minat de această bănuială și dînd să plece.

— Vin cu tine, spuse brusc Katharine, luîndu-i-o înainte.

— Rămii aici, replică tatăl.

— Ce ai de gînd să-i spui ?

— Bănuiesc că am dreptul să spun ce potesc în casa mea ? replică el.

— Atunci plec și eu, susținu Katharine.

La aceste cuvinte, care păreau că implică hotărîrea de a pleca — de a pleca pentru totdeauna, domnul Hilbery își reluă vechea poziție în fața focului și începu să se

balanseze ușor, fără să facă deocamdată nici un comentariu.

— Am înțeles că nu ești logodită cu el, spuse domnul Hilbery în cele din urmă, fixându-și fiica.

— Nu sîntem logodiți, spuse Katharine.

— Prin urmare nu are importanță pentru tine dacă mai vine aici sau nu... nu suport să ascuți altceva cîtă vreme îți vorbesc ! izbucni el supărat, observîndu-i înclinarea ușoară. Răspunde-mi cîstit, ce relații ai cu acest tînăr ?

— Nici una pe care s-o pot explica unei a treia persoane, replică ea încăpățînată.

— Nu-ți mai rabd răspunsurile astea echivoce, tună el.

— Refuz să dau explicații, replică fata și în clipa aceea se auzi ușa izbită. Uite ! exclamă ea.

Îi aruncă tatălui o privire atît de indignată, încît acesta își pierdu pentru o clipă stăpînirea de sine.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Katharine, stăpînește-te, strigă el.

O secundă, Katharine arată ca un animal sălbatic vîrît într-o cușcă dintr-un loc civilizat. Se uită la pereții înțesați cu cărți ca și cum, pentru moment, uitase unde se află ușa. Pe urmă dădu să plece, dar tatăl îi puse mîna pe umăr. O forță să se așeze.

— Emoțiile astea fără îndoială că te-au tulburat, spuse el.

Își recăpătase toată blindețea și vorbea cu o autoritate pîrintească alinătoare. Ai fost pusă într-o situație foarte delicată, după cîte am înțeles de la Cassandra. Hai să ajungem la o înțelegere ; pentru moment să lăsăm deoparte problemele astea și să încercăm să ne comportăm ca niște ființe civilizate. Hai să citim din Sir Walter Scott. Ce-ai zice de *Arheologul*, ei ? Sau *Mireasa din Lammermoor* ?

— Alege singur, și înainte ca fiica lui să poată protesta sau fugi, se pomeni readusă pe făgașul unei ființe civilizate prin intermediul lui Sir Walter Scott.

Domnul Hilbery însă avea mari dubii chiar în timp ce citea, dacă toată povestea era de suprafață. Civilizația

fusese răsturnată serios și neplăcut ; cît de mari erau ravagiile nu se putea încă stabili ; își ieșise din fire — o catastrofă fizică neexperimentată de mai bine de zece ani ; și propria sa stare necesita tămăduire și alinare prin intermediul clasicilor. Casa lui se afla în haos ; avu imaginea unor întîlniri neplăcute pe trepte ; mesele urmau să fie înveninate în viitor ; oare literatura era un leac la toate aceste neplăceri ? Glasul căpătă o notă seacă, pe măsură ce citea.

ȚINÎND CONT DE FAPTUL CĂ DOMNUL HILBERY locuia într-o casă care era proporționată pe măsura membrilor ei, și că el întocmea actele, plătea chiria și de mai mult de șapte ani era chiriaș, avea circumstanțe cînd institua legi pentru comportamentul celor care se găseau acolo, iar aceste circumstanțe, cu toate că erau total nepotrivite, le găsea acum folositoare în perioada interregnumului de civilizație cu care se pomenise confruntat. Conform acelor legi, Rodney dispăruse ; Cassandra fusese trimisă să prindă trenul de unsprezece și jumătate de luni dimineața ; Denham nu-și mai făcuse apariția ; așa că numai Katharine rămase ocupanta legală a apartamentului de sus, iar domnul Hilbery găsea că e de datoria lui să vegheze ca să preîntîmpine orice altă situație compromițătoare. A doua zi dimineața, cînd se salutară, habar n-avea care erau gîndurile fetei dar, reflectă el cu o oarecare amărăciune, pînă și asta era un pas înainte față de totala ignoranță din celelalte dimineți. Se duse la el în birou, scrise, rupse foile și scrise din nou o scrisoare soției, rugînd-o să se întoarcă din cauza unor probleme familiale pe care mai întii le specificase iar apoi, cînd refăcuse scrisoarea, le lăsase discret nespecificate. Chiar dacă ar fi plecat în clipa în care primea poșta, se gîndi el, tot nu va reuși să ajungă pînă marți scara, și numără sumbru orele pe care le avea de petrecut într-o situație de autoritate nesuferită, singur, cu fiica lui.

În vreme ce-i scria soției se întreba ce făcea ea acum oare ? Nu putea să supravegheze telefonul. Îi era imposibil să facă pe spionul. Iar ea putca să-și aranjeze orice întîlnire ar fi vrut. Cu toate acestea, gîndul nu-l tulbură atît, cît atmosfera ciudată, neplăcută, nefircască a întregii

scene cu tinerii din seara anterioară. Resimțea neplăcerea aproape fizic.

Nu știa că fiica lui era suficient de departe, și fizic și spiritual, de telefon. Stătea în camera ei, înconjurată de dicționarele grele care-și întindeau paginile mari pe masă, iar toate foile pe care le adăpostiseră atîția ani erau aranjate în teancuri. Lucra cu o concentrare neabătută pe care ți-o dă efortul izbutit de a împiedica prin gîndire un alt gînd. După ce gîndul neplăcut a fost respins, mintea porni să lucreze cu o forță sporită, care decursese din izbîndă ; pe o coală de hirtie se succedau șiruri de cifre și simboluri scrise des și apăsate, marcînd diverse etape ale progresului ei. Și totuși era plină zi ; se auzeau bocănituri și fișliul măturilor, ceea ce demonstra că de partea coaltă a ușii se aflau oameni în plină activitate, iar ușa, care putea fi deschisă în orice clipă, era singura ei pavăză împotriva lumii. Dar cumva, ajunsese să fie stăpînă în regatul ei ; își asumase suveranitatea inconștient.

Se apropiau pași pe care nu-i auzi. E adevărat că pașii zăboviră, divagară și urcară cu hotărîrea cuiva trecut de șazece de ani, și mai mult, ale cărui brațe erau încărcate de crengi cu flori ; dar se apropiau constant și nu peste mult timp un ciocănit cu ramuri de lauri o făcu pe Katharine să oprească creionul pe hirtie. Totuși nu schiță nici o mișcare, și rămase cu privirea goală ca și cum aștepta să nu mai fie întreruptă. Dar ușa se deschise. La început, nu pricepu ce se întîmpla cu masa de verdeață care părea că înaintează fără vreun ajutor omenesc. Pe urmă, recunoscu părți din capul mamei și o persoană în spatele florilor galbene și al bobocilor catifeლაți.

— De la mormîntul lui Shakespeare ! exclamă doamna Hilbery, dînd drumul buchetului pe dușumca, cu un gest care părea să arate un semn de dedicație. Pe urmă deschise larg brațele și-și îmbrățișă fiica.

— Slavă Domnului, Katharine ! exclamă ea. Slavă Domnului ! repetă.

— Te-ai întors ? spuse Katharine foarte vag, ridicîndu-se să primească îmbrățișarea.

Cu toate că recunoscuse prezența mamei, era încă foarte departe de a participa la scenă, și totuși i se părea

nemaipomenit de firesc ca mama ei să fie acolo, mulțumind cerului din tot sufletul pentru nu se știe ce binefaceri, și răspîndind florile și crengile de la mormintul lui Shakespeare pe podea.

— Nimic altceva nu contează în lumea asta ! continuă doamna Hilbery. Numele nu spun nimic ; totul este ceea ce simțim. N-am avut nevoie de scrisori prostești, amabile și curioase. N-am avut nevoie să-mi spună tatăl tău. Am știut din prima clipă. M-am rugat i se întîmple așa.

— Ai știut ? repetă Katharine cuvintele mamei, vag și stins, uitîndu-se dincolo de ea. Cum ai știut ?

Începu, ca un copil, să răsucescă un ciucure de la pelcrina mamei.

— Din prima seară cînd mi-ai spus, Katharine. Ah, și de o mie de ori... la petreceri... cînd vorbeam despre cărți... felul cum intra el în cameră... vocea ta cînd i te adresai.

Katharine păru să chibzuiască pe rînd toate aceste dovezi. Pe urmă spuse grav :

— Nŭ mă mai mărît cu William. Și mai este și Cassandra...

— A, da, Cassandra, spuse doamna Hilbery. Trebuie să recunosc că la început am fost cam enervată dar, la urma urmelor, cîntă atît de minunat la pian. Te rog să-mi spui, Katharine, i se adresează ea impulsivă, unde te-ai dus în seara în care ea l-a interpretat pe Mozart, și ai crezut că eu picotesc ?

Katharine își amînti cu greutate.

— La Mary Datchet, spuse în cele din urmă.

— Aha ! făcu doamna Hilbery ușor dezamăgită. Îmi înjghebasem și eu idila mea... o mică speculație.

Se uită spre fiica ei. Katharine șovăi sub acea privire candidă și pătrunzătoare ; se îmbujoră, se întoarse și pe urmă ridică niște ochi extrem de luminoși.

— Nŭ-l iubesc pe Ralph Denham, spuse ea.

— Să nu te căsătorești dacă nu ești îndrăgostită, spuse doamna Hilbery foarte repede. Dar, adăugă ea, privind-o fugitiv pe Katharine, nu există și alte căi, Katharine... alte... ?

— Dorim să ne întâlnim ori de câte ori ne face plăcere, dar să rămânem liberi, continuă Katharine.

— Să vă întâlniți aici, să vă întâlniți la el acasă, să vă întâlniți pe stradă.

Doamna Hilbery trecu în revistă posibilitățile ca și cum încerca diverse corzi care nu-i sunau destul de plăcut în auz. Era limpede că avea sursele ei de informare, și fără îndoială că poșeta îi era burdușită de ceea ce ea numea „scrisori amabile“ de la cumnată.

— Da. Sau să mă retrag la țară, conchise Katharine.

Doamna Hilbery se opri, păru nefericită, și-și căută inspirația pe fereastră.

— Cit mi-a fost de ajutor în magazinul acela... cum m-a însoțit până la ruine imediat... cit de în siguranță m-am simțit lângă el...

— În siguranță? A, nu, e groaznic de pripit... întotdeauna riscă. Vrea să-și lase baltă profesiunea și să locuiască într-o căsuță la țară, să scrie cărți, cu toate că n-are un ban și are o sumedenie de surori și frați de întreținut.

— A, are și mamă? se interesă doamna Hilbery.

— Da. O doamnă în vîrstă destul de chipeșă, cu părul alb.

Katharine începu să-i descrie vizita, și curînd doamna Hilbery reuși să afle nu numai că locuința era înspăimîntător de urită și că Ralph o suporta cu stoicism, ci și că absolut toți depindeau de el, iar camera lui se afla la mansardă, și avea o perspectivă minunată asupra Londrei, și un corb.

— O pasăre bătrînă și nenorocită, într-un colț, aproape fără pene, spuse ea cu o gingășie în glas care părea că exprimă toate suferințele umanității și în același timp încrederea în capacitatea lui Ralph Denham de a le alina, astfel că doamna Hilbery nu putu să se abțină să nu exclame :

— Dar, Katharine, ești îndrăgostită ! la care Katharine se înroși, păru luată prin surprindere, de parcă spusese ceva nepermis și clătină din cap.

Doamna Hilbery ceru grăbită și alte amănunte ale acestei case aparte, și interpușe și câteva speculații despre

întîlnirea lui Keats cu Coleridge, ceea ce netezi stinghereala de moment, și o făcu pe Katharine să-și continue descrierile și indiscrețiile. Ba chiar, îi făcea o plăcere nespusă să aibă libertatea să vorbească cu cineva la fel de înțelept și blajin, mama din cea mai fragedă pruncie, ale cărei tăceri păreau să răspundă unor întrebări neformulate. Doamna Hilbery ascultă o perioadă îndelungată de timp fără să facă vreun comentariu. Părea că trage concluziile doar uitîndu-se la fiica ei, fără să fie nevoie s-o asculte, și dacă ar fi fost luată la întrebări, probabil că ar fi dat o descriere extrem de greșită a vieții lui Ralph Denham, în afara faptului că nu avea un ban, nici tată și locuia la Highgate — toate acestea fiindu-i de fapt în avantaj. Dar ajutîndu-se de aceste priviri furișe, se asigură că fiica ei se afla într-o stare care-i dădea, pe rînd, ba o încintare desăvîrșită, ba o spaimă grozavă.

În cele din urmă nu se putu abține să nu exclame :

— În ziua de azi nu-i nevoie decît de cinci minute la Biroul de Înregistrări dacă consideră că serviciul divin e puțin prea înzorzonat — și de fapt chiar așa e, cu toate că are o mulțime de lucruri nobile.

— Dar nu vreau să ne căsătorim, replică fata cu tărie, și adăugă : De fapt, de ce nu e posibil să locuiești împreună, fără să fii căsătorit ?

Doamna Hilbery păru din nou descumpănită, și în tulburarea ei, ridică foile de pe masă și începu să le răsfoiască în toate părțile, și să murmure în vreme ce le privea :

— A plus B minus C egal xyz. Vai ce oribil, Katharine. Asta sînt... ceva oribil.

Katharine luă foile din mîna mamei și începu să le vînture distrată, căci privirea ei fixă părea să arate că era absorbită de cu totul alte gînduri.

— Ei, eu nu cunosc ce înseamnă oribil, spuse ea în cele din urmă.

— Dar el nu-ți cere mîna ? exclamă doamna Hilbery. Nu-i vorba de tînărul acela serios cu ochii căprui, profunzi ?

— Nu cere nimic... nici unul din noi nu cere nimic.

— Dacă aş putea să te ajut, Katharine, aducându-mi aminte ce am simţit şi eu...

— Da, spune-mi ce ai simţit.

Doamna Hilbery, pe măsură ce ochii îşi pierdeau expresivitatea, îşi întorcea privirile de-a lungul uriaşului coridor de zile la capătul căruia se aflau siluetele mărunte — a ei şi a soţului ei, îmbrăcate fastuos, ţinându-se de mină pe plaja luminată de lună, şi în amurg, boltele de trandafiri se unduiau.

— Eram într-o bărcuţă care se îndrepta seara spre o corabie, începu ea. Soarele apusese şi luna se înălţase deasupra capetelor noastre. Pe valuri scăpărau scinteieri argintii iar în mijlocul golului se vedeau trei lumini verzi de la vapor. Capul tatălui tău arăta atît de măreţ profilat pe catarg. Acolo se găsea moartea şi viaţa. Marea uriaşă ne înconjura. Călătoria era nesfîrşită.

Vechiul basm răsuna în auzul lui Katharine armonios şi stăruitor. Da, putea să vadă spaţiul infinit al mării ; cele trei lumini verzi ale vasului ; siluetele cu mantii urcînd pe punte. Şi astfel, străbătînd apele verzui şi roşiatice, pe lingă stîncile şi lagunele nisipoase, şi prin golfurile înţesate de catarge şi turlele bisericilor... ajunseră. Rîul parcă îi purtase şi îi depusese în acel loc precis. Îşi privi cu admiraţie mama, vechiă călătoare.

— Cine ştie, exclamă doamna Hilbery, continuîndu-şi reveria, unde ne îndreptăm, sau de ce, sau cine ne-a trimis, sau peste ce vom da... cine ştie altceva în afară de faptul că iubirea este credinţa noastră... iubirea... îngînă ea, iar pîlpîirea uşoară dintre cuvintele rostite slab îi dădu Katharinei sentimentul că aude valurile spărgîndu-se solemn şi regulat de ţărmul întins la care se uita. Ar fi fost mulţumită ca mama ei să repete acel cuvînt aproape la nesfîrşit... un cuvînt alinător atunci cînd era rostit de altcineva, o realipire a bucăţilor fărîmate din lume. Dar doamna Hilbery, în loc să repete cuvîntul dragoste, spuse rugător :

— Şi n-o să-ţi mai treacă iar prin cap gîndurile acelea oribile, Katharine, aşa-i ? La care, vasul pe care Katharine îl zărea pîru să intre în port şi să-şi sfîrşească voiajul. Cu toate acestea simţea intens nevoia, nu chiar de compasiune,

ci de un fel de sfat, sau, cel puțin, de prilejul de a-și putea expune problemele în fața unci a treia persoane, ca să le poată reînprospăta pentru sine.

— Asta înseamnă, spuse ea, ignorînd dificila problemă a lucrurilor oribile, că știai că ești îndrăgostită ; noi două ne asemănăm. Am impresia, continuă ea, încruntîndu-se puțin cînd încerca să prindă sentimentul dificil, că parcă ceva se sfîrșește brusc... dispăre... se estompează... o iluzie... de parcă atunci cînd credem că iubim ne închipuim doar că iubim... ne imaginăm ceva ce nu există. De aceea este imposibil să ne căsătorim vreodată. Să descoperim întotdeauna că celălalt nu e decît o iluzie, să ne vedem de drum și să o lăsăm baltă, să nu fim niciodată siguri că ne pasă, sau că lui îi pasă de cu totul altcineva, nu de tine, groaza de a trece dintr-o stare sufletească în alta, fericirea unui moment schimbată pe nefericirea următorului... acesta este motivul pentru care nu este posibil să ne căsătorim. În același timp, continuă ea, nu putem trăi unul fără celălalt, pentru că...

Doamna Hilbery așteptă răbdătoare să-și sfîrșească propoziția, dar Katharine tăcu și-și trecu degetele peste foile cu cifre.

— Trebuie să avem încredere în viziunea noastră, reluă doamna Hilbery, privind cifrele, care o întristau vag și în mintea ei se legau de socotelile casei, altfel, după cum spunea!...

Aruncă o privire iluminatorie în străfundurile deziluziei care, poate, nu-i erau total necunoscute.

— Crede-mă, Katharine, e același lucru pentru toți... pentru mine, pentru tatăl tău, spuse ea serios și suspină.

Scrutară amîndouă abisul, și fiind cea mai vîrstnică, își reveni prima și rosti :

— Dar unde este Ralph ? De ce nu este aici să-l văd și eu ?

Expresia lui Katharine se schimbă brusc.

— Pentru că nu are voie să vină aici, replică ea cu amărăciune.

Doamna Hilbery se descotorosi de asta cu un gest.

— Ar mai fi timp să trimitem după el înainte de ora prînzului ? întrebă ea.

Katharine o privi ca și cum într-adevăr era o magiciană. Simți încă o dată că în fața mamei ei nu se afla adultă deprinsă să sfătuiască și să dea ordine, ci o ființă o idee mai înaltă decât tulpinile lungi de iarbă și florile pitice, complet dependentă de silueta nedefinită al cărei cap se înălța spre cer, și a cărei mină o ținea pe a ei, pentru îndrumare.

— Nu sint fericită fără el, spuse ea simplu.

Doamna Hilbery aprobă din cap lăsînd să se înțeleagă că pricepe, că are în minte niște planuri pentru viitor. Adună florile, le inhală mireasma și fredonînd un cîntecel despre fata unui morar, ieși din cameră.

Cazul de care se ocupa Ralph Denham în după-amiaza aceea nu primea întreaga lui atenție, după cîte se părea, și totuși afacerile răposatului John Leake din Dublin erau suficient de încîlcite ca să solicite întreaga grijă pe care un avocat le-o poate acorda, dacă nu dorea ca văduva Leake și cei cinci copii de vîrstă fragedă să nu primească nici un fel de venituri modeste. Dar apelul la umanitatea lui Ralph nu prea avea șanse astăzi ; nu mai era modelul de concentrare cunoscut. Paravanul ridicat cu atîta grijă între diversele sectoare ale vieții lui fusese dărîmat, cu rezultatul că deși ochii săi erau fixați pe testament, pe pagină îi apărea un anume salon din Cheyne Walk.

Făcu apel la toate procedeele care se dovediseră eficiente în trecut pentru a susține paravanul minții, pînă cînd ar fi putut să plece acasă fără să nască bănuieli ; dar spre ușoara lui spaimă, se pomeni asaltat atît de persistent, parcă din afară, de Katharine, încît se lansă disperat într-un interviu imaginar cu ea. Ea îl făcea să uite o bibliotecă burdușită cu rapoarte avocățești, iar colțurile și laturile camerei suferiră o ciudată îndulcire a contururilor, așa cum se întîmplă cu o cameră care pare nefamiliară în clipa în care te trezești din somn. Încet, încet, un puls sau o tensiune începură să bată la intervale regulate în mintea sa, adunîndu-i gîndurile în valuri la care se potriveau cuvintele și fără să-și dea prea bine seama ce făcea, începu să scrie pe o bucată de ciornă ceva care aducea cu o poezie, cu spații goale la fiecare

vers. Cu toate acestea, nu aşternuse prea multe versuri cînd trase violent de toc, de parcă el era răspunzător de aceste fapte necugetate ; rupse hîrtia în bucăţele. Acesta era un lucru pe care Katharine i-l făcuse clar şi remarcă nu putea fi echivalată poetic. Remarcile ei erau total distrugătoare de poezie, deoarece ele arătau limpede că poezia nu avea nici în clin, nici în mînecă cu ea ; îi spusese că toţi prietenii ei îşi petreceau timpul alcătuiind fraze ; toate sentimentele lui erau iluzii, şi în clipa următoare, ca şi cum ea îşi bătea joc de neputinţa lui, se lăsase în voia acelor stări de visare care nu luau cîtuşi de puţin în seamă existenţa lui. Ralph fuscse stîrnit de încercările lui înfocate de a-i atrage atenţia asupra faptului că el stătea în mijlocul cămăruţei din Lincoln's Inn Fields la o distanţă considerabilă de Chelsea. Distanţa fizică îi sporca disperarea. Începu să străbată camera în percuri pînă cînd procesul îl îngreţoşă ; apoi luă o foaie de hîrtie ca să scrie o scrisoare şi înainte de a o începe, jură s-o trimită în aceaşi seară.

Era greu să cuprindă totul în cuvinte ; poezia ar fi fost mai potrivită, dar trebuia să se înfrîneze de la aşa ceva. Într-un număr nesfîrşit de mîzgălituri, pe jumătate şterse, încercă să-i transmită posibilitatea că deşi fiinţele umane sînt jalnic de prost adaptate comunicării, cu toate acestea, asemenea comuniune este cea mai bună din cîte cunoaştem ; mai mult, ele înlesneau amîndurora să aibă acces la o altă lume independentă de treburile personale, o lume a dreptului, filozofiei, sau mai straniu, o lume din care prinsese o frîntură cu cîteva seri în urmă cînd umîndoi păreau să împărtăşească ceva, să creeze ceva, un ideal... o viziune cu mult înaintea circumstanţelor reale. Dacă acest cearcăn auriu ar fi fost şters, dacă viaţa n-ar fi fost înconjurată de iluzie (dar de fapt chiar era o iluzie ?), atunci ar fi o poveste prea deprimantă ca să fie lăsată la capăt ; aşa că scrise sub un impuls brusc de convingere care o vreme curse liber şi lăsă cel puţin o frază aşternută pînă la capăt. Lăsînd loc celorlalte dorinţe, în general această concluzie îi apărea ca justificatoare pentru relaţia lor. Dar concluzia era de natură mistică ; îl azvîrlea în meditaţie. Dificultatea cu care şi acest scurt

fragment fusese scris, lipsa de adecvare a cuvintelor și nevoia de a scrie sub ele și deasupra lor alte cuvinte, care pînă la urmă se dovediră la fel de nepotrivite, îl făcură să lase totul baltă înainte de a rămîne mulțumit de ce compusese, și neputincios în fața convingerii că asemenea divagații nu vor face niciodată impresie asupra lui Katharine. Se simți mai izolat de ea ca niciodată. Alene, și pentru că nu mai reușea să înainteze în nici un fel cu vorbele, începu să schițeze siluete pitice între spațiile goale, capete concepute să semene capului ei, pete înconjurate de flăcări menite să reprezinte... poate întregul univers. Fu întrerupt din această ocupație de anunțul că o doamnă dorea să-i vorbească. Abia avu timp să-și treacă mîinile prin păr ca să arate pe cît posibil a avocat și să-și infunde în buzunar hîrțile, cuprins de jena că ar putea fi zărite și de alți ochi, cînd își dădu seama că toate pregătirile lui fuseseră inutile. Vizitatoarea era doamna Hilbery.

— Sper că nu lichidezi averea cuiva în grabă, remarcă ea, privind actele de pe masă, sau să tai pe cineva de la moștenire dintr-o lovitură, pentru că vreau să te rog să-mi faci un hatîr. Iar Anderson nu lasă caii să aștepte. (Anderson este un tiran desăvîrșit, dar l-a dus pe bietul tatăl meu la Catedrală în ziua în care l-au îngropat.) Mi-am permis să vin la dumneata, domnule Denham, nu în căutare de ajutor legal (cu toate că nu știu zău la cine aș apela dacă m-aș afla la strîmtoare), ci ca să te rog să mă ajuți să pun la punct niște probleme plicticoase și mărunte de familie care s-au ivit cită vreme am lipsit de acasă. Am fost la Stratford-on-Avon (trebuie să-ți povestesc și asta într-o zi), și acolo am primit o scrisoare de la cumnata mea, o gîsculiță amabilă căreia îi face plăcere să se vire peste copiii altora pentru că ea personal nu are. (Ne este foarte teamă că o să-și piardă vederca la un ochi și întotdeauna am avut convingerea că bolile fizice se transformă în boli mintale. Cred că Matthew Arnold spune ceva în genul ăsta despre Lordul Byron.) Dar asta nu arc nici o legătură.

Efectul acestor paranteze, fie că erau introduse în mod voit sau reprezentau o pornire instinctivă din partea doamnei Hilbery ca să-și înfrumusețeze goliciunea dis-

cursului, îi dădu lui Ralph timp suficient să-și dea seama că era în posesia tuturor datelor situației și venise, cumva, în calitate de ambasadoare.

— N-am venit aici să vorbesc despre Lordul Byron, continuă doamna Hilbery rîzînd scurt, cu toate că știu că și dumneata și Katharine, spre deosebire de alți tineri ai generației voastre, încă îl mai considerați demn de citit.

Se opri.

— Sînt atît de bucuroasă că am făcut-o pe Katharine să citească poezie, domnule Denham ! exclamă ea, și să simtă poezia și să privească poezia ! Încă n-o poate exprima în cuvinte, dar o va face... ah, o va face !

Ralph, a cărui mină se crispase și a cărui limbă refuza să articuleze ceva, cumva reuși să spună că existau momente cînd se simțea pierdut, absolut pierdut, cu toate că nu dădea dovadă de nici un motiv pentru această afirmație.

— Dar ții la ea ? întrebă doamna Hilbery.

— Doamne Dumnezeule ! exclamă el, cu o vehemență care nu admitea nici o umbră de îndoială.

— Amîndoi aveți ceva împotriva slujbei de la biserică ? întrebă inocentă doamna Hilbery.

— Puțin îmi pasă ce fel de slujbă e, replică Ralph.

— Dacă lucrurile ajung în ultima fază, te căsătorești cu ea la Catedrala Westminster ? întrebă doamna Hilbery.

— M-aș căsători cu ea la Catedrala Sf. Paul.

Dubiile asupra acestui punct, care erau întotdeauna stîrnite de prezența lui Katharine, dispăruseră complet și cea mai fierbinte dorință a lui era să fie alături de ea imediat, căci în fiecare secundă, departe de ea, și-o imagina alunecînd tot mai mult într-una din acele stări de spirit în care el nu-și găsea locul. Dorea s-o domine, s-o posedeze.

— Slavă Domnului ! exclamă doamna Hilbery.

Îi mulțumea Domnului pentru nenumărate binecuvîntări ; pentru convingerea cu care vorbea tînărul ; și nu cel mai puțin pentru perspectiva că de ziua nunții fetei ei peste distinsa adunare aflată lîngă locul unde zăcea liniștit tatăl ei alături de alți poeți ai Angliei, vor răsuna cadențele, versetele impunătoare ; vechea elocință a sluj-

bei de nuntă. Ochii i se umplură de lacrimi ; dar își aminti simultan că o aștepta trăsura și abia văzind din cauza lacrimilor se îndreptă spre ușă. Denham o urmă pe scări în jos.

Călătoria a fost ciudată. Pentru Denham a fost într-adevăr cea mai neplăcută din cîte avusese parte. Singura lui dorință era să ajungă cît mai repede și fără ocol la Cheyne Walk ; dar curînd fu evident că doamna Hilbery fie că nu ținea cont de această dorință fie că socotea potrivit să o dejoace, interpunînd diverse comisioane personale. Oprea trăsura la oficii poștale, cafenele și magazine suspect de distins, unde vizitatori vîrstnici trebuiau salutați ca prieteni vechi ; și observînd domul Catedralei Sf. Paul deasupra vîrfurilor ascuțite și neregulate de pe Ludgate Hill, trase șnurul impulsiv și dădu instrucțiuni lui Anderson să-i ducă într-acolo. Dar Anderson avea motivele lui să descurajeze pioșenia de după-amiază, și ținu cu încăpăținare friul spre vest. După cîteva minute, doamna Hilbery își dădu seama de situație și o acceptă bine dispusă, cerîndu-i scuze lui Ralph dacă era nemulțumit.

— Nu contează, spuse ea, mergem în altă zi la Sf. Paul, și s-ar putea chiar să ne ducă pe lîngă Catedrala Westminster, și ar fi chiar mai bine, deși nu pot să promit că lucrurile se vor petrece *chiar așa*.

Ralph pierdu șirul vorbelor. Parcă trupul și gîndurile ei începuseră să plutească într-o altă regiune, cu nori fugărindu-se și încrucișîndu-se, învîluind totul într-o nebulozitate aburită. Între timp însă, își dădea seama de derința sa intensă, de neputința de a o realiza și de suferința crescîndă pe care i-o aducea nerăbdarea.

Brusc doamna Hilbery trase șnurul cu atîta hotărîre încît pînă și Anderson trebui să dea ascultare ordinului rostit de ea cu capul scos pe geam. Trăsura trase pe neașteptate în mijlocul Whitehall-ului în fața unei clădiri uriașe, dedicată unui birou guvernamental. Într-o secundă, doamna Hilbery prinse să urce treptele, iar Ralph rămase singur cu un simțămînt puternic de iritare din cauza aces-
tei noi întîrzieri, și făcînd presupuneri ce comisioane o împinseseră să apuce calea spre Consiliul Educației. Era

cît pe ce să sară din trăsură și să ia un taxi, cînd doamna Hilbery reapăru vorbind plină de bună dispoziție cu cineva care nu se vedea în spatele ei.

— Încăpem foarte bine toți, spunea ea. Avem loc berechet. Mai e loc pentru *patru* ca tine, William, adăugă ea, deschizînd ușa, iar Ralph observă că Rodney se alăturase grupului. Cei doi bărbați se priviră. Dacă mihnirea, rușinea și stinghereala în cele mai acute forme ar fi fost vizibile pe chipul omului, Ralph le-ar fi putut citi foarte ușor pe toate în spatele torentului de vorbe ale nefericitului său însoțitor. Dar doamna Hilbery fie că nu observa nimic, fie că era hotărîtă să nu observe. Continua să vorbească; se adresa, după cum li se păru celor doi tineri, cuiva dinafară, undeva în văzduh. Vorbea despre Shakespeare, apostrofa rasa umană, proclama virtuțile poeziei divine, începu să recite versuri care se întrerupeau pe la mijloc. Marele avantaj al discursului era că n-avea nevoie de nici un sprijin exterior. Decurse fără întreruperi pînă la Cheyne Walk, însoțit doar de vreo duzină de mormăituri și murmure :

— Ei, spuse ea coborînd sprintenă, am ajuns !

Avea în glas și pe chip o notă ironică și neserioasă cînd se întoarse de pe trepte să-i privească, amănunt care îi umplură și pe Rodney și pe Denham de aceleași presimțiri funeste pentru că se lăsaseră pe mîna unei asemenea ambasadoare ; iar Rodney chiar șovăi în prag și-i șopti lui Denham :

— Du-te tu, Denham. Eu...

Se întoarse, dar ușa se deschise și înfățișarea familiară a casei etalîndu-și farmecul îl făcu să-i urmeze grăbit pe însoțitorii lui, și ușa se închise, barîndu-i drumul de scăpare. Doamna Hilbery îi conduse la etaj și de acolo în salon. Focul ardea ca de obicei, măsuțele erau încărcate de serviciile de porțelan și de argintărie. Salonul era gol.

— Ah, spuse ea. Katharine nu-i aici. Probabil că e sus, la ea în cameră. Ai să-i spui ceva, știu, domnule Denham. Știi să ajungi la ea ? ridică vag mîna spre plafon. Devenise brusc serioasă și calmă, stăpîna casei. Gestul cu care îl concedie pe Ralph avea o demnitate pe care acesta n-avea s-o uite niciodată. Se părea că-i oferă cu o simplă

mişcare a minii să dispună cum dorește de tot ce avea. Ieși din cameră.

Casa familiei Hilbery era înaltă, cu multe etaje și culoare cu uși închise, care în clipa în care Ralph trecu de salon deveniră total necunoscute. Urcă cât putu de repede și ciocăni la prima ușă.

— Pot să intru ? întrebă el.

O voce dinăuntru răspunse : „Da“.

Sesiză într-o clipă o fereastră mare, luminată, o masă goală și o oglindă lunguiață. Katharine se ridicase și rămăsese în picioare cu niște hirtii albe în mână, care se așternură zburătăcite pe jos în clipa în care își dădu seama cine era vizitatorul. Explicația a fost scurtă. Sunetele erau nearticulate ; nimeni, în afară de ei, n-ar fi fost în stare să înțeleagă despre ce era vorba. Ca și cum toate forțele lumii se aflau în acțiune ca să-i sfișie în bucăți, rămaseră cu minile încleștate, îndeajuns de aproape pentru ca și ochiul răutăcios al timpului să nu-i poată percepe decât ca un cuplu unit, o unitate indivizibilă.

— Nu face nici o mișcare, nu pleca, îl imploră ea, când el se aplecă să adune foile căzute. Dar el le ridică și dintr-un impuls brusc, își desfășură propria lui disertație neterminată, cu concluzia ei mistică ; își citiră compunerile în tăcere.

Katharine citi totul pînă la sfîrșit ; Ralph urmări cifrele atît cît îi permitea matematica pe care o știa. Sfîrșiră amîndoi aproape în aceeași clipă, și rămaseră o vreme tăcuți.

— Astea sînt foile pe care le-ai uitat pe bancă la Kew, spuse în cele din urmă Ralph. Le-ai împăturit atît de repede încît n-am putut să văd ce scria în ele.

Katharine se înroși profund ; dar cum nu se mișca sau nu încerca să-și ascundă chipul, avea înfățișarea cuiva lăsat fără nici o apărare, iar Ralph o asemui cu o pasăre sălbatică lăsîndu-se din zbor cu aripile tremurătoare adunate, gata să fie prinsă de mîna lui. Clipa revelației fusese nespus de dureroasă — lumina căzuse cu o intensitate surprinzătoare. Trebuia acum să se obișnuiască că mai era cineva cu ea care-i împărtășca singurătatea. Uluirea era pe jumătate rușine și jumătate preludiul

unei bucurii imense. Nici nu era străină de faptul că la suprafață totul probabil că apărea nespus de absurd. Se uită să vadă dacă Ralph zîmbea dar îi observă privirea ațintită asupra ei cu o asemenea seriozitate încît înclină să creadă că nu comisese nici un sacrilegiu ci se îmbogățise, poate nemăsurat, poate etern. Abia dacă îndrăznea să se cufunde în această fericire nemărginită. Privirea lui însă părea să-i ceară o asigurare despre o altă problemă, deosebit de importantă pentru el. Îi cerea, fără cuvinte, să-i spună dacă ceea ce Katharine citise pe foaia lui de hîrtie confuză reprezenta vreun înțeles sau adevăr pentru ea. Katharine își înclină încă o dată fruntea asupra foilor din mîna ei.

— Îmi place punctul cu flăcările în jur, spuse ea gînditoare.

Ralph aproape că-i smulse pagina din mînă, rușinat și disperat cînd văzu cum contemplă simbolul idiot al celor mai confuze și emoționate clipe ale lui.

Era convins că ele nu pot spune nimănui nimic, cu toate că pentru el nu o reprezentau numai pe Katharine, ci și toate trăirile resimțite alături de ea de cînd o văzuse pentru prima oară turnînd ceai în acca după-amiază de duminică. Reprezenta prin forma lui, un punct central cu mizgălituri împrejur — acea strălucire care înconjură pentru el în mod inexplicabil atît de multe obiecte ale vieții, indulcindu-le contururile, astfel că putea să vadă anumite străzi, sau cărți, sau situații tivite de o aureolă abia perceptibilă privirii. Katharine zîmbea oare? Așezase jos hîrtia plictisită, condamnînd-o nu numai pentru forma nepotrivită, ci și pentru falsitate? Avea de gînd să protesteze din nou, că el iubea numai o viziune a ei? Dar ei nu-i trecuse prin cap că acea diagramă avea vreo legătură cu ea. Katharine spuse simplu și pe același ton rațional :

— Da, și mie mi se pare că lumea arată așa.

Ralph îi primî asigurarea cu o bucurie nemărginită. Tăcut și constant, în spatele întregii vieți, începuseră să se înalțe acea margine roșiatică care dă culoare atmosferei și umple scena cu umbre atît de întunecoase și profunde, încît începi să-ți închipui că vrei să le străpungi densita-

tea și să înaintezi mereu, explorînd la nesfîrșit. Fie că exista sau nu vreo corespondență între cele două perspective care se deschideau acum în fața lor, împărțăseau acum același simțămînt al unui viitor iminent, vast, misterios, încărcat nedefinit cu forme incipiente pe care fiecare urma să le desfășoare în fața privirilor celuilalt; dar pentru prezent, perspectiva viitorului era suficientă spre a-i umple de o adorație mută. Oricum, încercările ulterioare de a-și vorbi fură întrerupte de o bătaie în ușă și de apariția unei servitoare care, cu o notă misterioasă pe potrivă, anunță că o doamnă dorește s-o vadă pe domnișoara Hilbery, dar refuză să-și dea numele.

Cînd Katharine se ridică, cu un suspin adînc, pentru a-și relua îndatoririle, Ralph se duse cu ea, dar nici unul nu făcu nici o presupunere cu privire la doamna anonimă, în timp ce coborau scările. Se prea poate ca ideea fantastică cum că la ușă se afla o cocoșată în negru, cu un pumnal de oțel pe care urma să-l înfigă în inima lui Katharine, să-i fi apărut lui Ralph plauzibilă, așa că se repezi primul în sufragerie ca să parizeze lovitura. Apoi exclamă: „Cassandra!“ cu asemenea ușurare la vederea domnișoarei Otway, în picioare, lângă masa din sufragerie, încît ea puse degetul la gură și îl imploră să tacă.

— Nu trebuie să știe nimeni că sînt aici, explică ea cu o șoaptă teribilă. Am pierdut trenul. Am colîndat prin Londra toată ziua. Nu mai suport, Katharine, ce mă fac?

Katharine împinse un scaun în față; Ralph găsi repede vinul și-i turnă un pahar. Chiar dacă nu leșină, era cît pe ce.

— William e sus, spuse Ralph, îndată ce fata păru să-și revină. Mă duc să-l rog să coboare.

Propria lui fericire îi dăduse încrederea că toți ceilalți trebuiau să fie și ei neapărat fericiți. Dar Cassandra nu uitase de poruncile și minia unchiului, așa că nu îndrăznea să facă vreo mișcare. O apucă agitația și spuse că trebuie să părăsească imediat casa. Nu era însă în stare să plece, chiar în cazul în care ar fi știut unde să se ducă. Vechiul bun simț al Katharinei, la care aceasta nu

mai făcuse apel de vreo două săptămîni, o ocoli și de astă dată, și nu fu în stare decît să întrebe :

— Da' unde ți-e bagajul ? cu vaga credință că închirierea unei camere depinde în totalitate de numărul de bagaje.

— L-am pierdut, a fost răspunsul Cassandrei, fără cîtuși de puțin de folos în chip de concluzie.

— Ți-ai pierdut bagajul, repetă ea.

Ochii i se opriră pe Ralph, cu o expresie care părea să fie mai potrivită însoțirii unei mulțumiri profunde pentru faptul că exista, sau unui jurămint de devotament etern, și nicidecum problemei bagajelor. Cassandra remarcă privirea și văzu că îi fusese înapoiată : ochii i se umplură se lacrimi. Începu să șovăie în exprimare. Apoi porni iar să discute problema locuinței cînd Katharine, care păruse că se înțelesese cu Ralph din ochi și-i căpătase permisiunea, își scoase inelul cu rubin de pe deget și i-l dădu Cassandrei, spunîndu-i :

— Cred că ți se potrivește fără nici un fel de modificare.

Aceste cuvinte n-ar fi fost suficiente s-o convingă pe Cassandra de ceea ce ținea atît de mult să creadă, dacă Ralph nu i-ar fi luat mîna într-a sa, și ar fi întreat-o :

— De ce nu vrei să ne spui că ești bucuroasă ?

Cassandra era atît de bucuroasă încît pe obraji începură să i se rostogolească lacrimile. Certitudinea logodnei Katharinei nu numai că o ușura de o mie de temeri slabe și reproșuri ce și le aducea, dar îi stînsese și spiritul critic care în ultima vreme îi subminase încrederea în Katharine. Vechea încredere îi reveni. Păru s-o privească cu aceeași intensitate curioasă pe care o pierduse ; ca o ființă care iese din sfera noastră, astfel că viața în prezența ei devine un proces intensificat, iluminîndu-ne nu numai pe noi, ci și o bucată bună din lumea ce ne înconjoară. În clipa următoare își compară propria soartă cu cea a lor și înapoie inelul :

— Nu-l iau pînă nu mi-l dă chiar William. Ține-l tu pentru mine, Katharine.

— Te asigur că totul este în regulă, spuse Ralph. Să-i spun lui William...

Era cît pe ce să ajungă la ușa, chiar în ciuda protestului Cassandrei cînd, doamna Hilbery, care fie că fusese prevenită de servitoare sau cu obișnuită presimțire bănuise că era nevoie de intervenția ei, deschise ușa și-i cuprinse într-o privire zîmbitoare.

— Draga mea Cassandra, exclamă ea. Ce fericită sînt să te văd aici. Ce coincidență ! remarcă ea, printre altele, William e sus. Ceainicul dă în foc. Katharine, unde e ? zic eu. Mă duc să văd și o găsesc pe Cassandra !

Păru că-și demonstrase ceva spre marea ei satisfacție, cu toate că nimeni nu putea afirma precis ce anume.

— O găsesc pe Cassandra, repetă ea.

— A pierdut trenul, interveni Katharine, văzînd că verișcara ei nu putea articula nici un cuvînt.

— Viața, începu doamna Hilbery, inspirîndu-se din portretele de pe perete, după cîte se părea, constă în pierdutul trenurilor și găsitul...

Dar se stăpîni și observă că probabil ceainicul a dat în foc de mult.

În starea de tulburare în care se afla, avu impresia că acest ceainic trebuie să fie ceva uriaș, capabil să inunde casa cu vâlătucii lui neconteniți de aburi, reprezentantul minios al tuturor celorlalte îndatoriri gospodărești pe care le neglijase. Alergă grăbită spre salon și ceilalți o urmară, căci doamna Hilbery o înconjură pe Cassandra cu brațul și o forță să urce scările. Îl găsiră pe Rodney supraveghînd ceainicul, stîngaci, dar atît de detașat încît catastrofa de care se temea Katharine era cît pe ce să aibă loc. Pentru că trebuiau să vadă de ce se întîmpla, n-avură vreme de saluturi, dar Rodney și Cassandra își aleseră locuri cît mai departe unul de celălalt și se așezară cu aerul unora care aveau de gînd să zăbovească foarte puțin. Fie că doamna Hilbery nu observase cît erau de stînjiți, fie că părea să nu ia în seamă acest lucru, sau poate considera că venise vremea să schimbe subiectul, oricum nu făcu altceva decît să sporovăiască despre mormîntul lui Shakespeare :

— Atîta pămînt și atîta apă și spiritul acela sublim planînd peste toate, medită ea și continuă să-și fredoneze cîntecul ciudat, aproape nepămîntesc despre zori și apusuri, marii poeți și spiritul neschimbat al iubirii nobile

pe care o dăduseră aceștia ca exemplu, încît nimic nu se transformă, și fiecare epocă se leagă de cealaltă, și nimeni nu moare, și cu toții ne întîlnim ca spirite : după un timp făcu abstracție de toate persoanele care se găseau în cameră. Brusc însă, remarcile ei părăsesc să micșoreze cercul uriaș în care se avîntau, și să se oprească temporar și în gol pe probleme de moment.

— Katharine și Ralph, spuse ea, ca și cum încerca sunetul, William și Cassandra.

— Mă simt într-o postură absolut falsă, spuse William disperat, avîntîndu-se în această paranteză a reflecțiilor doamnei Hilbery. N-am dreptul să stau aici. Domnul Hilbery mi-a spus ieri să părăsesc această casă. N-am avut intenția să mai revin vreodată. Acum am să...

— Și eu simt la fel, îl întrerupse Cassandra. După ce mi-a spus unchiul Trevor aseară...

— Te-am pus într-o situație absolut abominabilă, continuă Rodney, ridicîndu-se de la locul lui, mișcare pe care Cassandra o imită în aceeași clipă. Pînă nu capăt consimțămîntul tatălui tău, nu am dreptul să-ți mai vorbesc... cu atît mai puțin în această casă, unde comportamentul meu... o privi pe Katharine, se împotmoli în cuvinte și tăcu... unde comportamentul meu a fost reprobabil și cît se poate de condamnat, se obligă el să continue. I-am explicat mamei tale totul. Este atît de generoasă încît încearcă să mă facă să cred că nu am făcut nimic rău... ai convins-o că purtarea mea, așa egoistă și șovăielnică cum pare... egoistă și șovăielnică... repetă el, ca vorbitor care și-a pierdut însemnările.

În Katharine păreau că se luptă două porniri : una era dorința de a rîde de spectacolul ridicol pe care îl făcea discursul oficial al lui William, aruncat peste masa de ccai ; cealaltă era dorința de a izbucni în lacrimi la vederea acestor manifestări puerile și cinstite ale lui și care o mișcau nespus. Spre surprinderea tuturor se ridică, întinse mîna și spuse :

— Nu ai ce să-ți reproșezi... întotdeauna ai fost..., aici însă vocea i se stînsese și din ochi îi izvorîră lacrimi care se prelinseră pe obraji, iar William la fel de mișcat, îi luă mîna și i-o duse la buze. Nimeni nu băgă de seamă că ușa salonului se deschise suficient de mult pentru a

permite cel puțin unei jumătăți din domnul Hilbery să pătrundă, sau suficient pentru a-i da posibilitatea să contemple scena din jurul mesei de ceai cu o expresie de cel mai profund dispreț și dezaprobare. Se retrase neobservat. Se opri pe palier încercînd să-și recapete stăpînirea de sine și să se hotărască ce cale ar trebui să adopte ca să nu piardă din demnitate. Așteptă o clipă și pe urmă, apăsînd de mai multe ori cu zgomot clanța, deschise pentru a doua oară ușa. Toți își reluaseră locurile; cine știe ce incident absurd le stîrnise risul și se uitau pe sub masă, astfel că apariția lui trecu pentru moment neobservată. Katharine, îmbujorată, ridică capul și spuse:

— Ei, asta e ultima mea încercare melodramatică.

— E de necrezut ce departe se pot rostogoli lucrurile astea, spuse Ralph, aplecîndu-se să ridice colțul covorului.

— Lasă... nu face nimic. O să-l găsim... începu doamna Hilbery, și pe urmă îl zări pe soțul ei și exclamă: Ah, Trevor, caută inelul de logodnă al Cassandrei.

Domnul Hilbery privi instinctiv spre covor. Spre surprinderea lui, inelul se rostogolise chiar în locul unde se afla. Văzu rubinele atingînd virful ghetei. Obişnuința ne este atît de înrădăcinată încît nu se putu înfrîna să nu se aplece, înfiorat de plăcere ușor și absurd că el era cel care-l descoperise, în timp ce ceilalți îl căutau, și aplecîndu-se, îl culese de pe jos și îl oferî cu o înclinare extrem de curtenitoare Cassandrei. Se prea poate ca reverența să-i fi declanșat în mod automat sentimentele de curtoazie și politețe, așa că domnul Hilbery se pomeni că, în clipa în care se îndreptă de spate, îi dispăruse total orice resentiment. Cassandra îndrăzni să-i întindă obrazul și primi o sărutare. Se înclină cam rigid către Rodney și Denham, care se ridicaseră amîndoi în picioare; după aceea, se așezară cu toții. Doamna Hilbery păru că așteptase exact momentul în care să-și facă apariția soțul ei pentru a-i pune o întrebare, care, din înflăcărarea cu care fusese rostită, era evident că se afla de mult timp formulată.

— Ah, Trevor, spune-mi, te rog, cînd s-a jucat pentru prima oară *Hamlet*?

Ca să-l răspundă, domnul Hilbery trebui să recurgă la singurătatea cărturărească a lui William Rodney, și

Înainte ca acesta să poată spune că ceea ce susținea domnul Hilbery era într-*totul* ceea ce știa și el, Rodney avu sentimentul că era din nou primit în societatea celor civilizați avînd binecuvîntarea nu a altcuiva decît a marelui Shakespeare. Mrejele literaturii, care temporar îl părăsiseră pe domnul Hilbery, îl prinseră iar, turnînd asupra urîșeniei vulgare a problemelor omenești balsamul ei tămăduitor, și oferindu-i un făgaș în care frămîntările lui, atît de chinuitoare cu o seară înainte, puteau curge, rotunjindu-i-se pe buze în fraze armonioase, care nu răneau pe nimeni. Era suficient de stăpîn pe ceea ce spunea, cel puțin în măsura în care putea s-o privească pe Katharine și apoi din nou pe Denham. Toată această discuție despre Shakespeare avusese darul unui soporific, sau mai degrabă acționase ca o incantație asupra lui Katharine. Se lăsă pe speteaza scaunului, în capul mesei, fără să rostească un cuvînt, și-și lăsă privirea să-i lungece ușor peste ei toți, receptînd cele mai vagi noțiuni ale unor capete omenești profilate pe tablouri, pe pereții gălbui, pe draperii de catifea stacojie. Denham, spre care se întoarse un moment mai tîrziu, îi împărtăși aceeași imobilitate transmisă prin privire. Dar îndărătul calmului și reîncrîii, se putea citi o hotărîre, o voință, susținute cu o tenacitate neșovăielnică, care făceau ca turnurile de frază ale domnului Hilbery, atît de măiestrit conduse, să pară lipsite de importanță. Oricum, acesta nu rosti nimic. Îl respecta pe tînăr ; era un tînăr extrem de capabil ; nu l-ar fi mirat să facă exact ce-și propusese. Îi trecu prin minte că acest tînăr, liniștit și cu o ținută foarte demnă, ar fi putut să înțeleagă preferințele Katharinei ; îl surprinse fiorul puternic de gelozie care-l străbătu. Dacă s-ar fi măritat cu Rodney, n-ar fi simțit nici o tresărire. Dar pe omul *ăsta* îl iubea fiica lui. Sau care era starea de lucruri dintre ei ? Începu să-l cuprindă o emoție extrem de confuză, care-i învinse pornirea rea, cînd doamna Hilbery, care simțise brusc pauza din conversație, și o privise pe Katharine nostalgic o dată sau de două ori, remarcă :

— Dacă vrei să plecați, Katharine, sînteți liberi. E acolo cămăruța aceea. Poate tu și Ralph...

— Sîntem logodiți, spuse Katharine, trecînd din visare, și privindu-și brusc tatăl.

Domnul Hilbery fu luat prin surprindere de anunțul direct ; icni ca și cum primise o lovitură neașteptată. Își dorise să o vadă purtată de acest torent, să fie dusă de lingă el de o forță necontrolabilă, să stea lingă ea neajutorat și nebăgat în seamă ? Ah, cît de mult o iubca ! Se înclină scurt către Denham.

— Aseară am înțeles ceva în direcția asta, spuse el. Sper s-o meriți.

Dar nu privi deloc spre fiica lui, și ieși cu pași mari din cameră, lăsînd în gîndurile femeilor de acolo un simțămînt de respect amestecat cu amuzament față de masculul necivilizat, nepăsător, mînios, care se retrăgea furibund scoțînd un răget ce mai reverberează uneori și în cele mai distinse saloane. Pe urmă, Katharine privi spre ușa închisă, apoi în jos, și-și ascunse lacrimile.

LAMPILE ERAU APRINSE ; LUCIREA LOR se reflecta pe lemnul lustruit ; vinul bun făcea ocolul mesei ; înainte ca cina să se fi desfășurat, civilizația își spusese cuvîntul, iar domnul Hilbery prezida peste un festin care încopuse să aibă tot mai mult aspectul vesel, demn și de bun augur pentru viitor. Dacă ar fi fost să judece după expresia din ochii Katharinei, promitea ceva... dar se înfrînă să dea în sentimentalism. Turnă vinul ; îl invită pe Denham să se servească.

Urcară și-i văzu pe Katharine și Denham retrăgindu-se în clipa în care Cassandra întrebase dacă nu doresc să cînte ceva... poate Mozart ? sau ceva din Beethoven ? Se așeză la pian ; ușa se închise încet în urma lor. Ochii îi rămăseseră ațintiți pe ușa închisă preț de cîteva secunde, dar treplat, așteptarea i se stinse în priviri și cu un suspin se întoarse să asculte muzica.

Katharine și Ralph se înțeleseseră fără măcar să rostească vreun cuvînt asupra a ceea ce doreau să facă, și într-o clipă fata i se alătură în hol, îmbrăcată pentru plimbare. Noaptea era liniștită și luminată de stele, prielnică hoinăreliei, cu toate că oricum ar fi fost, lor li s-ar fi părut la fel de frumoasă, dornici să guste din mișcare și libertate, să scape de tăcere și iscodeli, în aerul curat.

— În fine ! respiră ea, cînd ușa de la intrare se închise.

Îi povesti cum așteptase, zbuciumată, cum își închipuise că el nu va veni, cum își ciulise auzul la zgomotul ușilor, aproape crezînd că-l va vedea din nou sub felinar, cu privirea ațintită pe casa ei. Se întoarseră și contemplară fațada senină, cu ferestrele încadrate de pervaze aurite, un adevărat altar pentru el. În ciuda risului ei și a strînsorii

ușoare și zeflemitoare de pe brațul lui, voca Katharinei se precipită, aducându-i un sunet tainic în auz, dar nu avea timp — nu avea aceeași înclinație — alte obiecte îi atrăgeau atenția.

Cum ajunseră să se plimbe pe strada cu multe felinare, avînd colțurile scăldate în lumină și un șir constant de omnibuze în ambele sensuri, nici unul dintre ei nu putea explica ; la fel ca și imboldul care-i împinse brusc să aleagă unul din acele vehicule și să urce pe locurile din față. După ce străbătură niște străzi întortocheate, destul de întunecoase și atît de strimte încît umbrele transparentelor se profilau la cîteva picioare depărtare de chipurile lor, ajunseră la unul din acele noduri uriașe de activitate unde luminile, după ce s-au apropiat, se despart iar și apucă căi diferite. Omnibuzul îi purtă pînă văzură turlele bisericilor orașului apărînd palide și uniforme pe cer.

— Ți-e frig ? întrebă el, cînd se opriră la Temple Bar.

— Da, puțin, răspunse ea, dîndu-și seama că minunata cursă a luminilor care-i răsăreau în fața ochilor din cauza șerpuirilor și întorsăturilor făcute de monstrul mecanic în care se aflau ajunsesese la capăt. Și gîndurile urmașeră o anumită rută ; fuseseră purtați ca niște învingători pe carul triumfal, spectatori ai unui alai măreț, stăpîni ai vieții. Dar rămași de unii singuri pe trotuar, exaltarea îi părăsi ; erau din nou bucuroși că sînt doar ei doi. Ralph stătu o clipă locului ca să-și aprindă pipa sub un felinar.

Katharine îi privi chipul izolat în cerculețul de lumină.

-- Ah, căsuța, spuse ea. Trebuie s-o luăm și să mergem acolo.

— Și să lăsăm toate astea ? întrebă el.

— Cum vrei, răspunse ea.

Se gîndi, privind cerul de peste Chancery Lane, cum semănau acoperișurile între ele ; cît era acum de sigură, ce însemna pentru ea această întreagă imensitate albastră, cu luminișele ei constante ; realitatea, ce reprezenta — cifre, iubire, adevăr ?

— M-am gîndit la ceva, spuse Ralph brusc. Adică m-am gîndit la Mary Datchet. Sîntem aproape de casa ei. Ai vrea să mergem la ea ?

Se înfăoarse înainte de a-i răspunde. N-avea chef să vadă pe nimeni în seara aceea ; i se părea că teribila enigmă primise răspuns ; problema fusese rezolvată ; pentru o clipă fugară ținuse în mîini globul pe care ne străduim să-l modelăm o viață întreagă, rotunjit, complet și detașat de învălmășeala haosului. Dacă ar fi mers la Mary exista riscul ca acest glob să fie distrus.

— Te-ai purtat urît cu ea ? întrebă ea destul de mecanic, fără să se oprească din mers.

— Aș putea să aduc argumente, spuse el, ușor sfidător. Dar ce rost are cînd simți ceva ? Nu stau nici o clipă, spuse el. Vreau numai să-i spun...

— Bineînțeles că trebuie să-i spui, replică Katharine și păru nerăbdătoare ca el să săvîrșească ceea ce era necesar, dacă și el avea să-și păstreze globul pentru o clipă rotunjit, complet și detașat.

— Aș vrea... aș vrea..., suspină ea, căci tristețea o cuprinsese din nou și-i estompă cel puțin o parte din claritatea ideilor. Globul plutea în fața ei ca și cum ar fi fost întunecat de lacrimi.

— Nu regret absolut nimic, rosti Ralph cu tărie.

Ea se aplecă spre el aproape de parcă ar fi vrut să vadă ce vedea el. Se gîndi cît de neclar îi apărea încă Ralph, cu excepția faptului că el reprezenta tot mai mult un foc mistuitor văzut prin fum, o sursă de viață.

— Spune mai departe, îl îmboldi ea. Nu regreti absolut nimic...

— Nimic, ...nimic, repetă el.

„Ce foc !“ se gîndi ea. Și-l închipuia arzînd splendid în noapte, și totuși atît de întunecat încît atingîndu-i brațul, așa cum îl ținea în clipa aceea, însemna de fapt atingerea unei substanțe opace care înconjura flacăra avîntîndu-se în văzduh.

— De ce nimic ? îl întrebă grăbită, ca el să mai spună ceva, ca flacăra avîntată să pară și mai minunată, mai roșiatică, mai întunecoasă, amestecîndu-se cu fumul.

— La ce te gîndești, Katharine ? întrebă el bănuitor, remarcîndu-i tonul visător și cuvintele nepotrivite.

— Mă gîndeam la tine... da, jur. Întotdeauna la tine, dar în mincia mea ici niște forme atît de ciudate. Mi-ai

distrus singurătatea. Să-ți spun oare cum îmi apari ? Nu, povestește-mi... povestește-mi de la început. . .

Porni să-i spună în cuvinte zvicnite, apoi din ce în ce mai curgător, din ce în ce mai înfocat, simțind-o cum se apleacă spre el, sorbindu-i cuvintele precum un copil, și cu recunoștință, precum o femeie. Îl întrerupse doar din când în când, seriosă.

— Dar era o prostie să stai afară și să te uiți la ferestre. Dacă nu te observa William ? Te-ai fi dus la culcare ?

Reproșul sosi odată cu gândul de uimire că o fată de vîrsta ei putea să stea pe Kingsway și să urmărească circulația ; Katharine uită de întrebare.

— Atunci mi-am dat prima dată seama că te iubesc ! exclamă ea.

— Spune-mi de la început, o imploră el.

— Nu, nu sînt o ființă care este în stare să povestească, răspunse ea rugător. Aș începe să debitez niște lucruri ridicole... ceva despre flăcări... focuri. Nu, nu-ți pot spune.

Dar el o convinse să-i povestească pe frînturi care lui i se păsură minunate, așa cum erau încărcate de o emoție extremă — îi spuse de focul roșu întunecat, și fumul din jur făcîndu-i să simtă că trecuse pragul spre infinitul ușor luminat al unei alte minți, forfotind de forme, uriașe, difuze, descoperindu-se doar fragmentar, și din nou contopindu-se în beznă, înghițite de ea. Ajunseseră pe strada unde locuia Mary și fiind absorbiți de ce vorbeau și parțial vedeau, trecură de trepte fără să se uite în sus. La ora aceea nu mai era circulație și aproape nici trecători, așa că puteau merge braț la braț, fără să se oprească, ridicînd din când în când mina ca să descenze ceva pe vasta draperie albastră a boltei.

Și astfel, din starea de fericire profundă alunecară spre o limpezime a gândurilor acolo unde o ridicare a degetului avea efect imediat, iar o vorbă însemna mai mult decît o întreagă propoziție. Ușor, vorbele se stinseră, călătorind pe cărările întunecoase ale gândului, una lingă alta, către ceva ce se zărea în depărtare și care, treptat, puse stăpînire pe amîndoi. Erau victorioși, stăpîni ai vieții, dar în același timp absorbiți de flăcără, dîndu-și viața pentru a

sporî strălucirea, pentru a pune în încercare credința. Merșeră astfel poate de două-trei ori în susul și în josul străzii lui Mary Datchet înainte ca lumina din spatele unei jaluzele gălbui, transparente să le apară de câteva ori și să-i facă să se oprească fără să știe exact de ce. Parcă ardea în continuare și în gândurile lor.

— Asta e lumina din camera lui Mary, spuse Ralph. Probabil că e acasă.

Arată spre trotuarul opus. Ochii Katharinei se opriră acolo.

— E singură, și lucrează atât de tirziu ? La ce lucrează ? se întrebă ea. De ce s-o întrerupem ? reluă ea cu înfocare. Ce avem noi să-i oferim ? Și ea e fericită, adăugă. Are munca ei.

Vocea îi șovăi puțin iar lumina dansă ușor ca un ocean de aur îndărătul lacrimilor.

— Nu vrei să mă duc la ea ? întrebă Ralph.

— Du-te, dacă vrei ; spune-i ce vrei.

El traversă drumul imediat și urcă treptele. Katharine rămase pe loc, privind spre fereastră și așteptînd să vadă umbra străbătînd-o ; dar nu văzu nimic ; jaluzelele nu arătau nimic ; lumina nu se clinti. Îi arăta ceva de dincolo de strada întunecată ; era un semn triumfal aprins veșnic, imposibil de stins pînă la întilnirea cu moartea. Avu senzația că înalță un stindard în chip de onor pentru această fericire ; îl coborî în semn de omagiu. „Cum ard !“ se gîndi ea, și toată întunecimea Londrei păru cuprinsă de focuri care se avîntau în văzduh ; dar privirile i se întorceau spre fereastra lui Mary și rămaseră acolo mulțumite. Așteptă puțin pînă cînd o siluetă se desprinse din tocul ușii și traversă încet și anevoios spre locul unde se afla ea.

— N-am intrat... n-am fost în stare, izbucni el.

Stătuse în fața ușii lui Mary fără să fie în stare să bată ; dacă ea ar fi ieșit, l-ar fi găsit acolo, cu lacrimile curgîndu-i pe obraji, incapabil să rostească ceva.

Rămaseră câteva clipe, cu privirile ațintite pe jaluzelele luminate, cu o expresie conținînd ceva impersonal și senin ca și spiritul tinereii din casă, adîncită în munca ei, făcînd planuri pînă noaptea tirziu... planuri pentru binele omenirii pe care nici unul dintre ei n-avea să le cunoască.

Pe urmă, gândurile li se îndreptară spre alte siluete mărunte apropiindu-se în alai, conduse, după închipuirea lui Ralph, de imaginea lui Sally Seal.

— O mai ții minte pe Sally Seal ? întrebă el.

Katharine plecă fruntea.

— Mama ta și Mary ? continuă el. Rodney și Cassandra ? Bătrîna Joan, în Highgate ?

Se opri din enumerare, incapabil să le lege într-un fel și să explice ciudata combinație, pe care el o simțea firească pe măsură ce se gîndea la ea. Îi apăreau tot mai mult ca indivizi ; făcuți din multe lucruri pe care le aveau în comun ; avu o viziune a unei lumi ordonate.

— Totul este atît de ușor... atît de simplu, o cită Katharine pe Sally Seal, amintindu-și cuvintele ei, și dorind ca Ralph să înțeleagă că ea merge pe aceeași linie de gîndire.

Îl simți cum încearcă să adunc cu trudă și migală fragmente de credință, nesudate, disperate, lipsite de unitatea frazelor alcătuite de vechii credincioși. Bijbîră amîndoi pe acest tărîm accidentat, unde lucrurile neterminate, neduse la bun sfîrșit, nescrise, neînapoiate se adunau în felul lor fantomatic, purtînd masca lucrurilor desăvîrșite și satisfăcătoare. Viitorul reieși mai minunat ca oricînd din această construcție a prezentului. Urmau să fie scrise cărți, și întrucît cărțile trebuiau scrise în camere, iar camerele trebuiau să aibă draperii, iar dincolo de ferestre trebuia să se întindă pămîntul, și la capătul lui orizontul, poate chiar copaci, și un deal, schițară o locuință suprapusă pe siluetele marilor birouri din Strand și continuară să chibzuiască asupra viitorului, în omnibuzul care îi ducea înapoi în Chelsea ; și totuși, pentru amîndoi, el înota miraculos în lumina aurie, neșovăitoare a unui felinar uriaș.

Cum noaptea era înaintată, avură locuri berechet la dispoziție, iar drumurile pustii, cu excepția cîtorva perechi, purtau chiar în acel miez de noapte un aer ocozitor. Umbra unui om nu mai cînta la umbra unui pian. Cîteva lumini din ferestrele dormitoarelor încă mai zăboveau, dar pe măsură ce treceau de ele, se stingeau pe rînd.

Coborîră și porniră de-a lungul râului. Simți că o strînge de mînă și gestul îi reaminti că intraseră pe tărîmul fermecat. Putea să-i vorbească, dar cu tremurul ciudat din voce, cu ochii orbiți de adorație, oare cui i-ar fi răspuns el ? Ce femeie avea în închipuire ? Și unde mergea, cine o însoțea ? Momente, frînturi, o viziune de o clipă, și pe urmă valurile urcătoare, vînturile care împrăstie și destramă ; apoi, din nou, revenirea din haos, întoarcerea la certitudine, pămîntul sigur sub picioare, minunat și strălucitor în lumina soarelui. Din miezul acestei întunecări, el își rosti recunoștința ; dintr-un tărîm, la fel de îndepărtat și tainic, ea îi răspunse. Într-o noapte de iunie, privighetorile cîntă, răspunzîndu-și peste cîmpie ; se aud pe sub ferestre, printre arborii grădinii. Se opriră, priviră dedesubt rîul care își purta apele veșnic fremătătoare. Se întoarseră și se pomeniră în fața casei. Contemplant în liniște locul prietenos, cu luminile aprinse, fie pentru că erau așteptați, fie pentru că Rodney încă mai stătea de vorbă cu Cassandra. Katharine împinse pe jumătate ușa și rămase în prag. Lumina cădea în boabe aurii pe obscuritatea profundă a casei cuprinsă de tăcere și somn. O clipă așteptară, pe urmă își desprinseră mîinile.

— Noapte bună, murmură el.

— Noapte bună, răspunse ea șoptit.

Lector : DENISA COMĂNESCU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 22.III.1967
Coli de tipar : 31

Com. nr. 60 599
Combinatul poligrafic „Casa Scintei”,
Piața Scintei nr. 1, București
Republica Socialistă România

Așa cum Debussy s-a desprins de Wagner și de naturalismul emfatic al plăsmuirilor sale, distilind o muzică a diafanelor irizări cromatice, tot astfel Virginia Woolf s-a delimitat critic de naturalismul tern al generației eduardiene (Arnold Bennett, H. G. Wells, John Galsworthy), elaborind un roman al sensibilității, al trăirilor afective, al poeticității stărilor de spirit.

STEFAN STOENESCU

Noapte și zi este libretul perfect al unei opere clasice în maniera comică dar melancolică a lui Mozart, cu un oarecare adaos de disonanțe stilistice — cum stă bine unui text modern.

JANE MARCUS